Duminică 1 August 1937 — 5 LEI EXEMPLARUL — No. 869

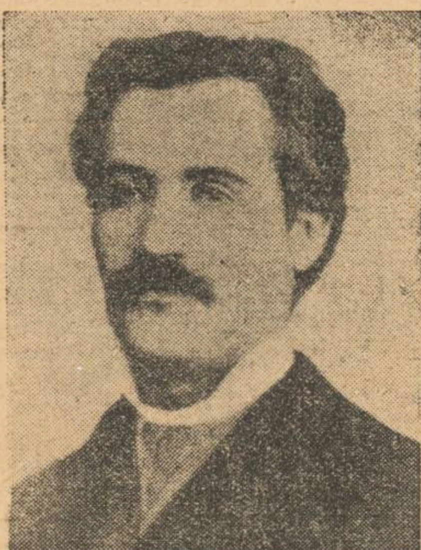
Adevĕrul literar și artistic

Anul XVIII • Seria III-a
Lei 5 exemplarul în ţară

Lei 10 exemplarul în străinătate

Fond și formă în poezie

Cartea d-lui G. Călinescu, „Opera lui Mihai Eminescu" este „o iluminare cu focuri multiple", care ne răcoreşte de toate formele uşoare ale procedeelor obişnuite pentru crearea iluziilor optice prin opoziţia statornică dintre alb şi negru. Cele cinci tomuri ale acestei opere, dela apariţia lor, sânt tovarăşii cei mai nedespărţiţi la care mă reîntorc ori de câte ori am o nedumerire, nu numai cu privire la opera marelui nostru poet, ci şi la multe din problemele care mai sânt azi în discuţie

M. Eminescu

Astfel este studiul său privitor la technica lui Mihai Eminescu, care a făcut să curgă multă cerneală pe seama incorectitudinii formei sale literare

Poezia nu mai poate fi privită azi sub acest unghiu de vedere. Ea nu mai apare în clipa de faţă decât ca o mişcare sufletească de viziuni, sonuri, idei, adică „elementele vieţii noastre interioare, lovite de o altă temperatură, căzând în cristale fantastice, sub regimul unui număr ciudat şi ocult".

In felul acesta poezia este ea însăşi o muzică de idei; de aci maxima: „fiecare poet cu muzica sa". Când procesul de sedimentare a început, se poate întâmpla ca „economia cristalizării să ceară sunete şi raporturi logice absurde, străine limbii, deşi utile poeziei. Dar conştiinţa socială, gramaticală, răsare şi impune o potrivire a cristalului la dimensiunile minţii convenţionale". Aceasta este explicaţia ştiinţifică a părerii criticului didactic, precum că poetul caută „forma cea mai desăvâşită" pentru ideia sa. De fapt nu există forme urîte sau frumoase în ele însăşi şi pentru ele. Poetul se sforţează doar să păstreze o formă cât mai credincioasă formei celei dintâi a artistului făurit în focul unei fierberi unice a vieţii interioare.

Atunci, Eminescu filolog nu îndrăzneşte să se lase târît numai de cerinţele muzicale şi să păstreze „erorile" făcute, pentru a împăca toate ideile disparate care se ţineau pe acelaş portativ pentru nevoile „muzicii sintetice de viori şi harpe". Dar nu se hotărăşte nici să caute a îndrepta greşelile cu preţul de a distruge poezia, adică farmecul simfonic.

El părăseşte pur şi simplu, „floarea de molecule mişcătoare" care nu cristaliza bine, aruncând-o din nou în dogoarea creaţiunii. Ceia ce îl preocupă în această elaborare „nu este deci forma sonoră şi bine rimată a versului", ci cristalizarea ideii cât mai aproape de momentul ei genetic.

Astfel exprimă d. G. Călinescu procesul de creaţie poetică al lui Eminescu. Greşelile, incorectitudinile, observate şi criticate cu atâta asprime de contimporani nu apar deci decât ca expresiunea vieţii autentice din creaţiile sale, întocmai după cum petele nesimetrice care se găsesc pe aripile unui fluture natural sunt expresiunea frumuseţii vieţii şi constituesc esenţa şi garanţia ei. De acolo vine faptul că nu se resimte în compoziţia aceasta, cu atâtea imperfecţiuni formale, nici un gol, ba chiar se constată o plinătate care este numai „una", anume acea „unică" dintr'o serie menită să strângă tot esenţialul destinat umplerii acestui gol.

Dar Călinescu încercând a reconstitui chipul în care compunea Eminescu poemele sale, ni-l prezintă aruncând pe hârtie versurile „dintr'o undă", fără preocupare de rimă sau estetică verbală, căci preocupându-se numai de a răsfrânge fidel „momentul poetic", el

G. CĂLINESCU

nu alege, caşi omul de ştinţă, decât acele vorbe care-l oglindesc mai exact şi-l pot comunica mai direct, fără a lua în seamă valoarea estetică a cuvintelor. In această formă primă pe care d. G. Călinescu o numeşte în mod fericit „stenografia momentului poetic", nu există nici versuri încheiate, nici rime, dar nu există nici gol, nici umplutură anume pentru rimă.

Variantele, create de poet pe tema aleasă şi găsindu-se în stare „genuină", plină de imperfecţiuni ale formei, nu urmăresc corectarea greşelilor şi ameliorarea formei, ci găsirea „adevăratei mişcări a ideii".

Toate consideraţiile d-lui G. Călinescu pe această temă sunt o adevărată delectare, atât concid de bine cu munca, technica şi concepţiunea artistului în orice activitate creatoare, atât sunt de variate şi multiple feţele şi aspectele pe care le luminează cugetarea sa sprintenă, pătrunzătoare şi atât de justă în toate loviturile sale.

„Limba este pentru orice poet mare o piedică, ce nu se poate înlătura, decât sărind pe deasupra ei", zice scriitorul având aerul de a formula o maximă generală, fără scop precis. Dar apoi ce aprig o mânueşte în analiza creaţiunii lui Eminescu, ce bine se serveşte de toate tăişurile ei spre a doborî fel de fel de prejudecăţi banale şi eftine din analizele noastre critice.

Eminescu pildă de bună limbă românească?! Dar cine a siluit mai mult limba decât el, sucind timpurile şi persoanele verbelor, cine a alterat mai mult vorbele după tipul arhaic sau dialectal decât el? Eminescu a studiat limba populară şi cronicile, dar numai „pentru a o silnici mai bine în spiritul ei", a o înmlădia şi a găsi în creaţia sa muzica cea *mai puţin în dezacord cu gramatica* şi a creia legi noi pentru limbă. Aceasta pentru că limba era pentru el un instrument care fără a se depărta cu totul de spiritul graiului, să poată reda orice tonalitate sufletească „prin alăturarea unui cuvânt de altul". De aceia el împerechează neologisme cu archaisme sau le foloseşte alternativ. Aceasta însă nu din neîndemânare cum s'a crezut de alţii, ci cu scopul premeditat de a o supune vijeliei sale creatoare.

Şi-a luat libertăţi faţă de fraza, care nu are nici versuri încheiate, nici rimi,e e cu adevărat slobodă, dar şi cu toate categoriile de vorbe: cu substantivele cărora le-a schimbat nu numai terminaţiile, dar şi genul, pentru nevoia rimei, cu adjectivul în acordurile gramaticale.

D. G. Călinescu se serveşte de o bogată exemplificare spre a ilustra felul de a proceda al poetului în deformarea caşi în distribuirea cuvintelor în fraze spre a se servi de formă ca de instrumentul cel mai mlădios şi mai docil în realizarea creaţiei sale, atât de vie, de plină de mişcare şi originalitate.

Forma, — încheie acest capitol din opera sa d. G. Călinescu, — nu este decât o abstracţiune. Nu există în realitate de cât „poezia", ca fond şi formă, ce nu se pot dezghioca de cât în analiza intelectuală. Poezia nu se naşte din respectarea unor anumite condiţii obiective; ea curge şi se înfăptueşte in afară de orice legi şi prescripţiuni. Eminescu nu urmăreşte „să placă" prin compoziţii „revăzute şi lăcuite", după anume reguli şi percepte în creaţiunea sa poetică, ci caută să descopere „fiinţe" în adevărul ei; de aceia părăseşte şi reia tema în atâtea nenumărate forme şi variante. Forma unică trebue căutată cu curaj şi răbdare, căci singura greşală este să fi trecut pe lângă ea fără a o bănui. Acestea şi multe altele le-a înţeles, le-a cercetat şi le-a redat d. G. Călinescu în opera sa plină de probleme, de reflecii, de propuneri şi de ipoteze. Tovarăş nepreţuit al oricărui om care se întreabă fără a-şi putea răspunde şi se resemnează cu atât mai multă seninătate cu cât presimte mai bine chinurile şi delectarea facerii în uriaşa şi năprasnica figură a lui Eminescu, prezintată de unii într'o dulceagă şi tenebroasă figură de romantic, vulgarizată de alţii într'o josnică şi banală senzualitate de amor, ca la mahala.

Il iubim şi-l înţelegem mai bine în atitudinea lui de Michel Angelo, dând nebuneşte în stâncă, cu barda sa de uriaş, împroşcând cu aşchii şi scântei, până ce răsare din vintreaua pietrei forma pe care au creiat-o şi au gonit-o atâta visurile sale. D. G. Călinescu fiind el însuşi un creator, a înţeles atât munca cât şi atitudinea celui a cărui imagine a fost de atâtea ori mâzgălită de oricine a vrut.

IZABELA SADOVEANU

M. Zoscenko

Chibritul

A ţinut, la noi, o conferinţă un conferenţiar. A fost trimes de sindicatul muncitorilor din industria lemnului sau de trustul chibriturilor. Nu se ştie. Pe fruntea lui nu era scris nimic.

A rostit o cuvântare frumoasă şi lungă. Şi a spus multe lucruri bune şi plăcute. Productivitatea muncii — a zis, — sporeşte. Calitatea, deasemenea, s'a îmbunătăţit foarte mult. El singur ar cumpăra, — a zis, — dar pentru asta e nevoie de bani.

Tot lucruri îmbucurătoare. Poporul l-a întrerupt poate de douăzeci de ori şi l-a aplaudat. Fiindcă e tare plăcut să auzi că productivitatea se desvoltă. Se înţelege...

Apoi, conferenţiarul a început să arunce în jurul lui, cu cifre — pentru ilustrarea celor spuse.

A rostit două cifre şi, deodată, a răguşit, par'că. A ridicat paharul şi a înghiţit puţină apă. In urmă, a zis:

— Mi se pare, fraţilor, că m'am obosit prea mult. Să facem o pauză, ca să fumez o ţigară. Şi voiu urma, cu cifrele.

Incercă să-şi aprindă ţigara. Capul chibritului — afurisit să fie! — fîsîi prelung şi ţâşni de pe latura cutiei drept în ochiul conferenţiarului.

Conferenţiarul aruncă chibriturile şi se apucă cu mânile de ochi.

I s'a spălat ochiul şi l-au legat cu o batistă. Apoi, conferenţiarul s'a întors la tribună.

— De ce să mai împrăştii cifre şi să mă expun primejdiei, — a zis, — când totul e atât de limpede şi la mintea omului. Sau mai e ceva de lămurit? De aceea declar adunarea închisă.

Fireşte, poporul l-a aplaudat din nou şi a părăsit întrunirea. De ce — şi-au zis unii — să ne mai canonim cu cifre, când totul e atât de limpede şi la mintea omului?...

trad. de F. DIMA

Cronica șahului

Invenția jocului de șah în India

Date bazate pe izvoare Persane și Arabe

Scriitorii Arabiei și Persiei sunt unanimi asupra următoarelor puncte în privința originei jocului de șah: 1) că Ciatrang-ul, adică jocul de șah așa cum a existat până în sec. al XVI-lea d. Hr., a fost inventat în India; 2) că numele inventatorului e Sassa sau Sissa, fiul lui Dahir; 3) că fondul și obiectul acestui joc era de a învăța, de a explica și ilustra arta războiului și 4) că jocul a fost introdus din India în Persia sub domnia lui Nușirvan cel Drept, sec. al VI-lea d. Hr. Până aici istoricii se înțeleg, dar diferă aproape toți când e vorba de a preciza **timpul** și **locul** invenției. De altfel e vorba numai de India, dar în care parte a acestui imens imperiu? Iată ce nu s'a putut stabili cu precizie, nici până azi.

Arabii și Perșii consideră drept invenție a șahului, modificarea jocului Ciaturanga în Ciatrang. Aceasta reesă clar și dintr'un tratat asupra șahului datorit unui autor aparținând societății asiatice. Din nefericire această lucrare e incomplectă și numele autorului lipsește. S'a putut însă stabili că acest scriitor anonim a trăit pe timpul lui **Timur,** (sec. XIV-lea d. Hr.) căci el dă în tratatul său 18 poziții scoase din partidele jucate de Khaja-Ali-Shatranji, Philidorul curții lui Timur, cel mai bun jucător al acestei epoci și probabil unul din cei mai buni jucători care să fi existat vre'odată.

Acest autor anonim dă trei versiuni diferite asupra invenției șahului. El diferă de toți ceilalți scriitori în aceasta: „că Sassa, fiul lui Dahir, n'a inventat jocul de șah, dar a modificat numai o formă mult mai veche și mai perfectă a jocului". Altă afirmațiune curioasă a acestui scriitor anonim e aceia că nu hindușii au inventat vechiul joc ci grecii! Singurul motiv al acestei afirmațiuni, contrară tuturor celorlalți scriitori era „că hindușii erau o tristă și stupidă rassă, incapabilă să facă un astfel de lucru".

Prima versiune asupra invenției șahului ne arată cum un rege indian numit Kaid, care după ce a bătut pe toți dușmanii săi, se simți condamnat la inactivitate și în timp ce popoarele sale se bucurau de binefacerile păcii, el căzu în cea mai neagră tristețe.

Regele avea un sfetnic numit Sassa, pe care-l chemă la dânsul: „Spune-mi, Sassa, căci mare e înțelepciunea ta, cum mă pot vindeca de această stare de depresiune și dezgust pentru toate lucrurile?" Sassa, drept orice răspuns, îi povesti că există un joc minunat adus în India de Alexandru cel Mare și propuse regelui să-l învețe. Dar sfetnicul gândindu-se că jocul așa cum l'a descoperit el, grație pătrunderii sale extraordinară, era prea complicat pentru a fixa prea mult timp atenția regelui, s'a decis să-l simplifice: reduse la 32 în loc de 56, numărul pieselor; pionii care atingeau al optulea câmp deveneau numai Vizir în loc de Turn, Cal sau Nebun, ca în vechiul joc, și fixă la 64 numărul câmpurilor eșichierului. Jocul astfel modificat îl prezentă regelui, care-l învăță repede și îl juca cu multă pasiune.

Intr'o zi, după ce regele își termină obișnuitele partide, se adresă sfetnicului său: „O Sassa! Nu ți-am promis ca recompensă ceeace ți-ar plăcea să-mi ceri? E timpul să vorbești". „O regele meu! răspunse înțeleptul, nu cer ca recompensă decât un diram de argint pentru primul câmp al eșichierului, două pentru al doilea câmp, patru pentru al treilea și așa mai departe, dublând numărul pentru fiecare câmp, până la al 64-lea. Regele mirat de prea marea modestie a cererii îi reproșă puțina încredere în dărnicia sa; dar Sassa insistă și atunci regele dădu ordin vistiernicului să facă socoteala și să verse îndată suma cerută. Vistiernicul făcu socoteala și observă cu mirare că toate diramurile răspândite pe suprafața pământului, înmulțite de milioane de ori, n'ar satisface cererea lui Sassa *). Aceasta fu o nouă dovadă pentru rege cât e de profundă știința sfetnicului său. Vroi, pentru a-și ține cuvântul, să-i dea toate regatele sale, dar filozoful refuză, spunând că știința și înțelepciunea sunt singurele bunuri care rămân cu noi până la ora mântuirii.

In a doua povestire despre invenția jocului, e vorba despre un rege cu numele de Fur, care murind lăsă pe tron pe singurul său fiu, foarte tânăr. Regii vecini aflând aceasta, se apropie cu armatele lor din toate părțile. Consliul marilor sfetnici a fost îndată adunat de tânărul rege care li se adresă cu cuvintele: „Sfătuiți-mă ce să fac? — Trebuie trasă sabia contra dușmanilor! i se răspunse. — Dar n'am văzut niciodată un războį, cum pot fi șeful bravelor noastre trupe? — Să nu-ți fie frică, vei fi înconjurat de ostași pricepuți și de sfetnici credincioși; dar timpul trece și trebue să întâlnim dușmanii înainte de a pune piciorul pe pământul nostru. Ori Sassa, fiul lui Dahir, primul sfetnic al tânărului rege după ce prescurtă „perfectul joc de șah" aduse eșichierul și piesele în fața suveranului său, spunându-i: „Iată cu ce o să înveți să faci războiul". Invățat de filozof, tânărul rege prinse repede principiile jocului, plecă la luptă, bătu pe toți dușmanii și reveni binecuvântând jocul de șah care i-a salvat onoarea, regatul și viața.

A treia versiune: Doi prinți, uniți prin sânge, își dispută imperiul; ei apelează la mama lor cu cuvintele: „Care dintre noi doi trebue să domnească după D-ta?" Mama care-i iubea la fel pe amândoi le răspunse: „Acela care va fi cel mai viteaz în luptă, cel mai deștept în consiliu și cel mai iubit de popor și armată". Gau și Ralkland se retrag nemulțumiți și certurile lor se înveninează repede; fiecare avea numeroși partizani și războiul civil nu întârzie de a isbucni. Cel mai mare dintre frați, care avea inima mai bună, făcu mari sforțări pentru a restabili pacea; oferi lui Ralkland să împartă imperiul mamei lor în două părți și el să-și aleagă partea care i-ar conveni, ceiace fratele mai mic refuză.

In prima luptă armatele lui Ralkland au fost nimicite și el însuși suit pe un elefant alb, muri de durere la vederea triumfului fratelui său. Nenorocita mamă, închipuindu-și că Gau a provocat această moarte, nu mai voi să-l revadă și se retrase cu durerea ei. Atunci Sassa, fiul lui Dahir, modificând vechiul joc de șah (ca și în toate celelalte povestiri), aduse eșichierul și piesele înaintea reginei, îi arătă cum fiecare armată se găsea plasată pe câmpul de luptă, manevrele lor și cum Ralkland, înconjurat de dușmanii săi, muri din cauza rupturei unui vas al inimei și atunci cei ce-l înconjurau strigară: Shâh-mât sau Shâhmâna, ceiace înseamnă: Regele a murit sau Regele e la capătul forțelor. Regina înțelese că Gau e nevinovat și de atunci îndrăgi jocul de șah care îi indulci ultimele ei zile.

Din lipsă de spațiu n'am putut reda un rezumat al acestor poetice legende, lipsindu-le astfel de savoarea lor orientală.

Iată și comentariile ce le face orientalistul Duncan Forbes, dela universitatea din Oxford, relativ la aceste trei legende:

„Cele trei maniere de a povesti invenția jocului de șah, date de către scriitorul anonim, sunt exemple perfecte a tradițiilor ce existau asupra acestui subiect printre Arabi și Perși; întotdeauna în afară de concluzia care e absolut personală și despre care ceilalți scriitori nu fac mențiune. Repetă neîncetat că Sassa nu era inventatorul, ci numai acela care a perfecționat jocul antic, și nu e prea scrupulos cu adevărul, când e necesar ca să triumfe punctul său de vedere. De exemplu în a treia legendă, pe care pretinde a o fi luat din Firdausi, el falșifică opinia acestui eminent istoric cu o senină nerușinare. Marele poet persan nu pomenește un cuvânt de Sassa nici de jocul Grecilor. El spune numai că Gau adună pe toți savanții imperiului său și îi însărcină să facă un plan de luptă, cu scopul ca să poată fi explicat Reginei, mama sa. Savanții au deliberat o zi și o noapte și rezultatul a fost invenția jocului de șah. Nu face mențiune de nici un nume, pentrucă atribue invenția meritului colectiv al învățaților Indiei. Istoria lui Sassa este o legendă arabă mai recentă, născocită tocmai pentru a da un loc de origină și un act de naștere jocului de șah".

Afirmația, nebazată pe nimic, cum că jocul ar fi o invenție a Grecilor e prea absurdă ca să merite un moment de examinare. Marele Timur avea preferință pentru „Jocul perfect de șah", adică eșichierul de zece pe unsprezece câmpuri. Timur disprețuia pe hindușí pentrucă erau idolatri și pentrucă și-au lăsat țara cotropită. Din această cauză autorul nostru anonim, cu scopul de a flata ideile suveranului său, are cuvinte atât de puțin măgulitoare pentru poporul hindus și susține că marele joc de șah e cel original, patronat de Alexandru cel Mare, care l'a introdus în India.

AUREL LERNOVICI

*) Obținu următoarea cifră: 18.446.744.073 709.551.615.

A apărut n-rul 23 din revista „Reporter", *cu următorul sumar:* In jurul congresului dela Marsilia *de N. D. Cocea;* Pacea totalitară *de A. G. Grama;* Cum n'a intervenit Germania *de Petre Șerbănescu;* Dreapta și „Singuraticul Democrației" *de Matei Socor;* Cresc apele la Zahorna *de Alex. Antohi;* Scriitorul și problemele sociale *de Lascar Sebastian. In acelaș număr semnează d-nii: Sergiu Dan, Aurel Baranga, St. Voicu, Virgil Ștefănescu, P. Dan, etc. 8 pagini. 5 lei.*

Actualități științifice

Guglielmo Marconi

La 20 Iulie 1937 a încetat din viață celebrul savant și inventator italian, Guglielmo Marconi, inventatorul telegrafiei fără fir.

Marconi poate fi considerat, alături deEdison drept cel mai mare inventator al vremii noastre. Nicio invențiune — afară poate de aceia a tiparului — n'a exercitat o înrâurire atât de covârșitoare asupra destinelor omenirii, ca radio.

Viața ilustrului dispărut se confundă cu opera sa extrem de bogată.

Născut la 25 Aprilie 1874, la Grifone, lângă Bolognia, dintr'un tată italian și o mamă irlandeză, urmează studii de fizică la Facultatea de Științe din Bolognia. Este cu deosebire atras de misterul undelor electrice, descoperite și experimentate de fizicianul german Heinrich Hertz. Ca student încă se gândește să folosească aceste ciudate unde — socotite în general ca o simplă curiozitate de laborator — pentru a realiza, cu ajutorul lor, un sistem practic de telegrafie fără conductori metalici. La vârsta de 20 de ani reușește să pună la punct un ingenios procedeu pentru transmisiunea semnalelor telegrafice, prin unde electrice. In acest scop utiliza un dispozitiv de captare a undelor — așa numitul „radio-coheror" imaginat de fizicianul francez Branly, antena, sugerată de experiențele savantului rus Popov, precum și manipulatorul și receptorul din sistemul de telegrafie cu fir al lui Morse. Combinație ingenioasă, care reunea laolaltă o serie întreagă de elemente, în aparență disparate, pentru a creia astfel ceva cu totul nou: telegrafia fără fir.

După prima experiență reușită, făcută pe domeniul părinților săi, Marconi se expatriază, ducându-se în Anglia, unde avea prilejul să-și valorifice mai bine invențiunea. In 1896 obține în Anglia primul brevet al unui sistem practic de T. F. F., organizând cu un an mai târziu o societate pentru fabricarea aparatelor de radio-telegrafie.

Noua societate, condusă de Marconi, construește prima instalație de T. F. F. pe coasta engleză, după care urmează o serie de experiențe convingătoare în fața amiralității italiene și a regelui Humbert la Roma. In Martie 1899, Marconi transmite prin radio prima depeșă peste canalul Mânecii, în 1901 peste Oceanul Atlantic, iar în 1907 ia naștere primul serviciu public de T. F. F. între Anglia și America. De aci înainte invențiunea lui Marconi cunoaște un avânt formidabil.

După această primă etapă, urmează o serie întreagă de străduințe menite să valorifice miracolul extraordinar al undelor hertziene. Incetul cu încetul, se realizează telefonia fără fir — radiofonia — care grație radiodifuziunii, popularizează într'o măsură nebănuită numele lui Marconi.

Nemulțumit de imperfecțiunile obișnuitelor comunicații radioelectrice, care necesitau putințe de emisiune considerabile în raport cu raza de acțiune a undelor, fiind în plus afectate de perturbațiile atmosferice și neasigurând secretul transmisiunilor, genialul inventator caută să înlăture toate aceste neajunsuri. Soluția o găsește în domeniul undelor foarte scurte, care oferă un randament formirabil, cu o bătaie de emisiune considerabilă, și pot fi orientate, după voie, într'o anumită direcție.

Demonstrația, făcută în Noembrie 1926, când Marconi reușește să realizeze o legătură prin unde scurte dirijate între Londra și Australia, la o distanță de 20.000 de klm., stârnește o deosebită vâlvă.

O altă lovitură senzațională este aceea din Martie 1930, când Marconi reușește de pe bordul yachtului său „Elettra", aflat în portul Genova, să aprindă luminile expoziției electricității din Sidney (Australia) cu prilejul sărbătoarei de inaugurare. O ingenioasă aplicație a telemecanicei, foarte impresionantă pentru marele public!

Pentru a rezolva ultimele dificultăți, care stăteau în calea radiotechnicei, Marconi explorează o nouă gamă de unde: micro-undele, (unde cu o lungime mai mică de un metru). posedă într'un grad superlativ admirabilele însușiri ale micro-undelor.

Putând fi concentrate ca și lumina printr'un proector adecvat, micro-undele oferă un randament extraordinar, asigură secretul comunicațiilor, prezintă avantajul de a nu fi deranjate de obicinuitele perturbații atmosferice și în plus, ne permit să clasăm într'un interval restrâns de frecvențe numeroase posturi distincte care nu se stânjenesc reciproc.

In cursul ultimului deceniu de viață, Marconi se ocupa cu explorarea acestor unde miraculoase, pe care le experimenta de pe bordul yachtului său „Elettra", amenajat ca laborator plutitor. Grație lor, el spera să obție soluția ideală, nu numai pentru radio-comunicații, ci și în domeniul telemecaniciei, televiziunii și terapeuticei medicale.

Două anticipări realizate de Marconi, în această direcție sunt o dovadă că speranța sa era întemeiată. Intr'adevăr, „radio-farul", grație căruia, prin simple semnale radioelectrice pimite pe bord, orice vapor se poate dirija chiar pe bezna și ceața cea mai opacă, precum și „cuțitul electric" aparatul care permite cele mai îndrăznețe intervenții chirurgicale, fără să dea loc la cea mai ușoară pierdere de sânge, sunt și unul și altul aplicații ale microundelor.

Visul, pe care Marconi îl nutrea ca o incoronoare a vieții sale era înfăptuirea transmisiunii energiei prin unde electrice. In loc de a primi energia prin rețeaua de cabluri electrice, urmează s'o obținem prin radio. Lumina, căldura, forța motrice, pentru toate scopurile casnice și industriale, Marconi voia s'o distribue în viitor numai pe calea undelor hertziene.

Departe de a fi o utopie, acest deziderat este perfect complect compatibil cu principiile științei. Moartea pretimpurie a împiedicat însă pe ilustrul savant să transforme acest ideal în realitate.

A fost laureat al premiului Nobel pentru fizică, președinte de onoare al Academiei de științe din Roma, membru pe viață în senatul italian și înobilat la rangul de marchiz.

Mărunte

A apărut „Gazeta Cărților" — *a. VII, No. 4* — pe luna Iulie a. c., *cu următorul cuprins:* Cartea Generalului Tăutu *și* Institutul de Istorie Universală *de Prof. D. Munteanu-Râmnic.* — O sută de ani dela moartea lui Leopardi *de Prof. V. Teodosiu.* — Pictorul G. Lecca *de Barbu Teodorescu.* — Poezia împotriva pseudo-poeziei *de I. G. Delabaia.* — Autobiografia lui I. Bunin *de Larissa Gh. Iordăchescu.* — Parnasul Român *de Prof. A. Stino.*

Versuri *de Al. Stamatiad — Horia Petra-Petrescu — Prof. N. Crețu — I. C. Delabaia — Prof. V. Teodosiu și Prof. Pimen Constantinescu.*

Recenzii *de Prof. Dr. N. Dimancea — St. Alexiu ș. a., precum și cu* note biografice — biblioteci — carnet bibliografic — Congresul Ligii Culturale — Cursurile dela Văleni — cărți-reviste-ziare — bibliografie germană, *ș. a.*

Redacția și Adminstrația: Prof. D. Munteanu-Râmnic — Str. Zagoriț No. 1 Ploiești. Abonamentul anual lei 200.

Pensionarea a doi scriitori

Publicăm mai jos documentele privitoare la pensionarea lui Gheorghe Asaki şi Grigore Alexandrescu.

Gheorghie Asaki

Născut în Herţa-Dorohoi, Gheorghe Asaki, după ce şi-a făcut studiile în Polonia, la Lemberg, apoi la Viena şi în urmă la Roma, s'a reîntors în patrie, intrând în vâltoarea luptelor politice de pe acele vremuri.

Cu toate frământările politice de care a fost cuprins, în decursul timpului el a înţeles să rămână numai omul cărţii, — dascălul — desăvârşit, aşa cum văzuse pe unde învăţase. De aceia n'a existat nici o manifestare culturală în Moldova la care să nu fi luat şi el parte.

A fost vorba de organizarea şcoalei moldovene, Asaki a fost în frunte, s'a încercat un început de teatru moldovenesc, s'a amestecat şi el în asociaţie şi a pus trup şi suflet pentru reuşita acestuia.

A înfiinţat prima gazetă moldovenească şi a scris fără oboseală aproape toate articolele. Nereuşind cu o gazetă politică, i-a schimbat direcţia şi a intiinţat „Albina românească".

In felul acesta Asaki ne apare ca cel mai mare animator al vremii, muncind cu perseverenţă în toate direcţiile.

Obosit de muncă şi ajuns şi de anii vârstei, Asaki nu mai poate prididi şi de aceia se resemnează, gândindu-se la o răsplată din partea ţării.

După exemplul contemporanului său din Muntenia, Eliade Rădulescu, Asaki cere şi el dela conducători acordarea unei pensii viagere.

Parlamentul ţării, în şedinţa din 25 Februarie 1865, găseşte că *Gheorghe Asaki „au bine meritat de patrie"*. Aceste cuvinte frumoase sunt o dulce mângâere pentru moşneagul obosit.

Indeplinirea acestui bine meritat însă l-a amărît mult pe Asaki şi lucrul

Prima gazetă a Moldovei

АЛБИНА РОМѪНЬСКЪ
ГАЗЕТЪ ПОЛИТИКО ЛИТЕРАЛЪ

acesta se vede din corespondenţa care a urmat între Asaki şi conducătorii ţării de pe atunci.

La comisiunea petiţiunilor
Şed. 4 Febr.
ss. BROŞTEANU
Primit 23 Febr. 1866 No. 208
Jurn. No. 208

Domnii Senatori,

După decizia din 12 Fevr. 1863, Onor. Senatul României, care o anexez sub sig.: 1) aice în copie s'au leguit că bine am meritat de patrie a avea recompensă naţională ca acea de care se bucură D. I. Eliade şi că cererea me s'a meritat a fi recomandată cu deosebire Guvernului.

Am văzut că toţi acei carii pe atuncea au reclamat pensii şi după meritele cerirea lor s'au recomandat Guvernului, i s'au regulat de îndată, deşi primesc asemenea pensii, ear mie, sermanul, Guvernul intr'un timp aşia de îndelungat nici până acuma nu a regulat menţionata recompensă din care cauză sufer lipsă la bătrâneţele mele neîntrerupt, deşi întru aceasta n'am adresat mai de multe ori la d. Preşedinte Ministrilor, de la care nu am primit măcar vreun răspuns.

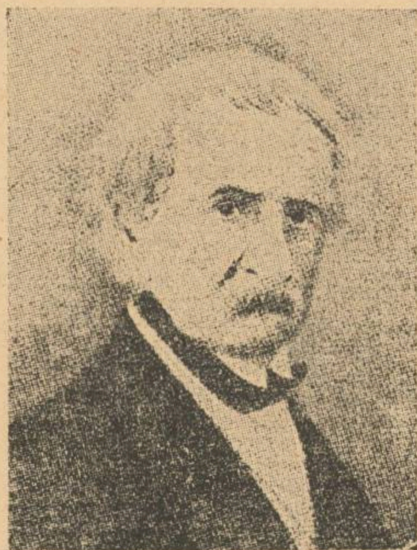
Fiindcă acuma pentru asemene numai la D-voastră pot reclama, drept care Vă rog cu tot profund respect, Domni Senatori, să binevoiţi a sprijini dreptul meu, pentru suferinţele ce încerc din cauza lipsei menţionatei recompense, cer sprijin şi dreptate, ce numai D-voastră sunteţi în drept ami da prin măsurile ce veţi găsi de cuviinţă ca să pot avea meritată recompensă, chiar dela data de la care s'au recomandat cererea mea Guvernului.

Cu cel mai profund respect, plecat
G. ASAKY

Iassi, 1 Februarie 1886.

Fevruarie 8.

Considerând votul Senatului din 12

Fevruarie 1865, care au adoptat conclusiile comisii de petiţiuni că D. G. Asaki, au bine meritat de patrie, şi că cererea sa merită a fi recomandată Guvernului, Comisiunea propune şi acum Şenatului a recomanda şi această petiţie guvernului.

ss K. Kantacuzino

SENATUL ROMANIEI

Şedinţa dela 12 Fevruarie 1865

D. Leon Ghica, raportorul comisiunii de petiţiuni, dă citire următorului raport asupra petiţiunii d-lui G. Asaky:

Domnilor Senatori,

Comisiunea petiţiunilor, pe lângă adresa din 5 Fevruarie No. 107 a Preşedenţii Senatului, a primit suplica D. G. Assaky, care apelează la dreptatea Senatului pentru o recompensă naţională ca aceia de care se bucură D. I. Eliade.

Comisiunea luând în deliberaţiune această cerere, după investigările făcute s'a incredinţat că:

D. G. Assaky în adevăr de la 1813 până la 1862 a servit Patriei. Numele său se vede figurând cu demnitate în analele învăţământului şi ale belelor-arte române.

De la începutul secolului nostru el a deschis în Iaşi un curs de ştiinţe matematice şi a format pe cei dintâiu ingineri români de peste Milcov.

După revoluţiunea grecească, ca directorul şcoalelor a deschis şcoalele naţionale în Iaşi şi a înfiinţat treptat altele asemenea prin oraşele reşedenţiale ale Moldovei; el a compus şi imprimat cele întâiu cărţi scolastice, înzestrând literatura română cu mai multe scrieri istorice, romantice şi poetice.

Sub inspiraţiunile lui Guvernul înfiinţă şcoala de arte şi meserii din Iaşi.

Arta dramatică română a aflat în d. G. Assaky pe intemeetorul ei, încă de pe la anul 1812.

Prin neobosita sa stăruinţă s'a redobândit din mâinile călugărilor greci moşiile: Jugani, Tămăseni şi Ajudeni cu care erau înzestrate şcoalele naţionale din Iaşi.

El deschise cu fondurile sale o fabrică de hârtie în Moldova. D. G. Assaky dete ţării sale cele dintâiu cărţi geografice în româneşte şi redeşteptă simţul naţional prin compunerea şi editarea celor dintâiu tablouri istorice (Alexandru cel Bun, Cetatea Neamţului, Testamentul lui Ştefan, Bătaia Moldovenilor cu Cavalerii Teutoni).

Imprimeria, instrumentul principal al regeneraţiunii noastre, fu introdusă de el şi ziarul „Albina Română" redactat de el, fu cel dintâiu ziar care apăru în Moldova în anul 1829.

Pe temeiul faptelor mai sus relatate, dintre care cele mai multe sunt de notorietate publică, Comisiunea în unanimitate a recunoscut că D. G. Assaky a binemeritat de Patrie şi că cererea sa merită a fi recomandată cu deosebire Guvernului.

Această conclusiune a Comisiunii petiţiunilor, subscrisul are onoarea a o supune aprobării Senatului.

Raportor, LEON GHICA

*Necerând nimeni cuvântul, se pune la vot conclusiunea acestui raport şi se adoptă *.*

8 Fevruarie 1866

2396

10 Februarie

In deliberarea adunării legiuitoare.
ss. ALEXANDRU IOAN

Prea Inălţate Doamne,

Domnul George Asache prin petiţia adresată Senatului României a reclamat o recompensă naţională pe considerente că a fost cel dintâiu carele a fondat în Iaşi o foae periodică intitulată „Albina Română".

Senatul în şedinţa deta 12 Fevruarie trecut, luând în consideraţiune cererea suplicantului il recomandă cu osebire guvernului cu dorinţa de a i se satisface cererea pe temeiu că faptele săvârşite de el în tot cursul vieţei sale publice îi dau merite la o răsplătire.

Subsemnatul, conform dorinţei exprimată de Senat, a şi pregătit alăturatul proect de lege pentru incuviinţarea unei sumi de lei 1000 pe lună sub titlu de „Recompensă Naţională" proect care de veţi binevoi a-l aproba, vă rog plecat a subsemna anecsatul Mesagiu spre a se inainta în deliberarea Adunării Legislative.

Sunt cu cel mai profund respect, Prea Inălţate Doamne al Mării Voastre prea plecat şi supus serv.

Ministru Secretar de Stat la Departamentul Finanţelor
MAVROGHENI

1866, Fevruarie 5/17.
No. 3538

Domnilor Deputaţi,

Pe lângă raportul Ministrului meu Secretar de Stat la Departamentul Finanţelor sub No. 49597, prezentându-Mi-se proiectul de lege relativ la incuviinţarea unei recompense Naţionale Domnului George Asachi, Eu conform Art. 14 din convenţiune il inaintez în deliberarea Domnilor-Voastre.

Alexandru Ioan

Ministru Secretar de Stat la Departamentul Finanţelor
ss. MAVROGHENI

PROECT DE LEGE

Art. I. *Pentru serviciile aduse ţării de d. George Asachi prin fondarea celei întâiu foi periodice în Iaşi intitulată „Albina Română" a cărei publicare a continuat curs de mai multi ani i se acordă o recompensă Naţională în sumă de lei una mie (1000) pe lună, care se va scrie în registrul Datorii Publice.*

Art. II. *Această recompensă la cas de moarte îndritului va fi reversibilă şi asupra familii sale, însă pentru vă-duvă întru câtă vreme nu se va recăsători şi pentru copii până la vârsta legiuită.*

Art. III. *Pentru plata acestei sume se deschide Ministrului Finanţelor un credit anual de lei 12.000 asupra resurselor budgetare.*

Ministrul Finanţelor
ss. MAVROGHENI

Bucureşti, 24 Fevruarie 1866

Presidentul
Consiliului Miniştrilor
No. 451

Domnule Ministru,

Preşedinţia Senatului pe lângă adresa No. 210 trimeţându-mi petiţiunea d-lui George Asaky, cercetată de comisiunea competentă, precum şi copie după raportul aceştia, supus la deliberările Senatului în şedinţa sa de la 19 corent, ale cărui conclusiuni s'au adoptat întocmai în aceiaş şedinţă, subsemnatul are onoarea a transmite Domniei-Voastre, menţionata petiţiune în original dimpreună cu copia din raportul suscitat spre cele de cuviinţă.

Primiţi, vă rog, Domnule Ministru, asigurarea prea osebitei mele consideraţiuni.

ss. ION GHICA
Secretarul Consiliului
ss. *I. C. Petrescu*

REZOLUŢII:

Să se facă îndată lucrările pentru înaintarea la Adunare a cuvenitului proect de lege enumerând în referat la consiliu şi expunerea de motive toate actele cuprinse în raportul comisiei Senatului şi prevăzând aceiaş sumă.

ss. I. R.-Eliad

D-Sale
Domnului Ministru al Finanţelor

Comptabilitatea Generală
Biroul Datorii Publice
No. 6803
1866, Martie 5/17

REFERAT LA CONSILIU

Domnul George Asache prin petiţia adresată Senatului României a reclamat o recompensă Naţională pe temeiul serviciilor eminente făcute ţării de la anul 1813 şi până la 1862, servicii care se pot vedea în detaliu, în alăturata copie de raport tipărită a comisiunii de petiţiuni a Senatului.

Senatul în şedinţa din 12 Fevruarie anul trecut luând în consideraţiune cererea suplicantului il recomandă cu osebire guvernului cu dorinţa de a i se satisface cererea pe considerente că faptele săvârşite de el în tot cursul vieţei sale publice îi dau merite la o răsplătire.

Subsemnatul conform dorinţei exprimată de Senat opinează a se propune onor Adunării incuviinţarea recompensei cerute în sumă de lei... pe lună, opinie care de vă veţi uni cu ea vă rog să binevoiţi a mă autoriza ca să supun Inaltei Locotenenţi cuvenitul proect de lege.

JURNAL

Consiliul Miniştrilor în şedinţa din . . . . Martie anul 1866 luând în deliberare referatul D-lui Ministru de Finanţe sub No. . . . prin care opinează a se propune onor. Adunării incuviinţarea unei recompense Naţionale d-lui George Asaki pe temeiul eminentelor servicii aduse ţării de la anul 1813 până la 1862.

Considerând că din raportul comisiunii de petiţiuni a senatului anexat la referat se constată că d. Asaky au făcut în adevăr însemnate servicii.

Considerând în fine opinia d-lui Ministru de Finanţe consiliul unindu-se cu ea il autoriză a supune Inaltei Locotenenţi cuvenitul proect de lege pentru incuviinţarea unei recompense Naţionale în sumă de . . . pe lună.

Se recomandă Ministerului de Finanţe

ss. *L. Catargiu, ss. N. Golescu, ss. N. Haralambie*

Iassi, 17/19 Martie 1866

Monitorul Oficial No. 41 din 6 Martie 1865.

Domnule Locotenent Princiar,
Unind votul meu cu acela a României pentru redobândirea drepturilor sale, vă felicit eu personal, că încrederea publică v'a designat la postul eminent al afacerilor țării, cu atât mai mult că, fiind D-voastră, din astă parte a Milcovului, ați avut ocasie a cunoaște deja cererea ce am adresat Inaltului Guvern, merită a fi luată în considerație..

Senatul încă în sesia trecută a decidat, că serviciile mele de cincizeci ani (după cum se dovedește în alăturarea Sig.) merită o recompensă națională și de urgență a recomandat Ministerului a realisa acea decisie. Dar fiindcă guvernul trecut a lăsat în părăsire astă causă, eu am fost nevoit a repeta a mea cerere la Senat, care în ședința sa din 5 Ianuarie 1866 (publicată în Monitorul No. 39) deasemenea a recomandat guvernului aplicarea acestei decisi[illegible]

Dre[illegible], vă rog Domnule Locotenent Princiar, să binevoiți a proteja pe un compatriot veteran, carele a consacrat a sa viață în serviciul Patrii și în bătrânețe a rămas în neputință.

Binevoiți a primi expresia sentimentelor de înaltă considerațiune cu care am onoarea a mă subsemna.

Al D-voastră Domnule Locotenent devotat serv.

G. ASAKY

D-Sale
Domnului Lascar Catargiu
Locotenent Princiar
București

26/7 Iulie.
Serviciul Comptabilității generale
spre cuvenita lucrare
ss. Mavrogeni.

Domnule Ministru,
Publicul Eșanu s'a cuprins de o nobilă mândrie aflând că M. S. Prințul Domnitor V'a încredințat una din cele mai importante deși grele funcțiuni în împrejurările de față. Pentru mine în particular este astăzi (sic) numire de bun aguru pentru că aveți ocazie a realiza decisia stăruitoare a Senatului de a mi se acorda pensia în asemănare cu aceia ce capătă la București d. Eliade, drept care alăturez și copia acei decisie înserată în Monitorul Oficial din 1865 și care s'a recomandat atunci Ministerului spre realizare reclamând și în această ocaziune bunăvoința D-Voastre, Vă rog Domnule Ministru, a agrada expresia sentimentelor de Inaltă Stimă cu care am onoarea a mă însemna.

Al D-voastră devotat serv.

G. ASAKY

Iassi, 22/2 Iulie, August 1866

D-Sale
D-lui Mavrogheni Ministru de Finanțe.
recomandé au Ministre des Finances
m. p. Carol

Altesse Serenissimé,
Fondé sur la decision du Senat datée le 12 Fevrier 1866, inserée dans le Moniteur Officiel No. 41, relative a un pension, j'ai adressé au Ministère à plusieurs reprises la prière de faire realiser la decision sus (sic) mentionée et de m'accorder 24.000 piastres par an, somme que persoiré Mr. Heliade qui ouvit fondé a Bucarest la premiere feuille periodique en langue roumaine, comme j'avais fondé à lassy une semblable et dont la publication a durée 33 années.

Le Senat prennant en consideration ma demande, justifiée encore par un service de cinquante ans, avait recommandée avec instance au Ministère l'application de malemande.

Sous le régne du Prince Cuza je me suis adressé diréctement à S. A-terne mais je n'ai pas obtenu aucune rezultat.

En consequance je prie trez humblement Votre Altesse Serenissime d'ordoner au Ministre compelant d'allouer cette somme a un veteran qui a consacré toute sa vie aux progrès, et à la gloire de la Roumanie.

Avec le plus profond respect de Votre Altesse Serenissime tres obeissant et devoué serviteur.

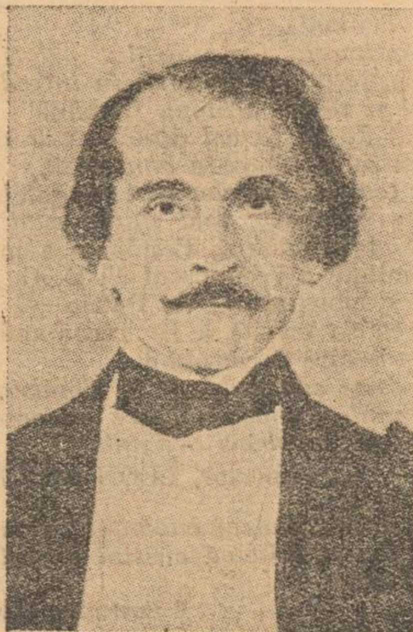
GEORGI ASAKY

Iassy 1931Aout 1866.

Grigore Mihail Alexandrescu

Fiu de boer, născut la Târgoviște, pe la anul 1812, poetul Grigore Mihail Alexandrescu, pierzându-și de timpuriu părinții, a venit prin anul 1830, la București, la un unchiu al său, preot la Mitropolie.

Părintele Ieremia, acesta era numele unchiului, — a îngrijit de nepot și după ce l-a familiarizat cu buchile, reușind să-i desvolte gustul cititului, l-a înscris la clasa de limba franceză a profesorului Vaillant, căruia Grigore Alexandrescu i se impune prin memoria sa extraordinară. In scurtă vreme a ajuns să cunoască în întregime pe toți clasicii francezi, ceiace îl uimi pe Vaillant.

La școala lui Vaillant, Alexandrescu cunoaște și se împrietenește cu Ion Ghica, căruia îi rămâne prieten până la sfârșitul vieții

Heliade Rădulescu îi tipărește în tipografia sa prima tragedie. Se înscrie apoi ca membru la „Societatea filarmonica", care avea ca scop întemeerea unui teatru românesc.

Intrând în oștire, a fost trimis ca ofițer de graniță la Focșani. Atras însă de naționalismul colonelului Câmpineanu, Alexandrescu demisionează din armată și vine la București pentru a face parte din complotul îndreptat împotriva Domnitorului. Este descoperit și închis, timp în care scoate al doilea volum de poezii.

ПОЕЗІЙ

де

Д ГР АЛЕКСАНДРЕСКУ

БУКУРЕШІ

Тіпъріте ла Захаріа Каркалечі

1838

Scos din închisoare de Bibescu, el ocupă diferite funcțiuni, propunându-i-se chiar portofoliul unui minister, pe care îl refuză însă. In 1860 este numit membru al Comisiunii Centrale dela Focșani.

Inbolnăvindu-se, demisionează spre a-și aranja drepturile la pensie.

Prima pensiune acordată de parlament, — pe atunci singur parlamentul acorda pensii — a fost viageră. Fiindcă-i lipseau câteva luni ca să capete pensia întreagă pentru 24 ani serviți la Stat, i s'a refuzat pensia cu drept de moștenire. Alexandrescu nu s'a mulțumit cu astfel de pensiune și intervine la ministrul de finanțe de pe vremea aceia, Ion C. Brătianu, căruia îi cere să i se schimbe pensia cu drept de moștenire.

Ministerul Finanțelor
Dată 3 Maiu
No. 2950/866
Să se supue consiliului.
ss. I. BRATIANU

Domnule Ministru,
Ca om de Littere pentru micile servițiuri ce am adus Litteraturei Naționale prin scrierile melle, Onorabila Adunare au binevoitu ami accorda ca Recompensă Națională și al treilea termen al pensiunei melle pentru care îmi lipsea trei luni și ami da pentru servițiu de 23 ani și 9 luni pensiunea la care nu mi-au fi dat drept decât un servițiu de 24 ani. Din nenorocire însă s'au pus clauza de drept viageră.

Viu dar a vă ruga Domnule Ministru să binevoiți cu drept de echitate a face să mi se acorde și acea a treia parte cu prerogativa de a trece la copii mei.

Primiți vă rog, Domnule Ministru, cu această ocasiune asigurarea stimei și considerațiunii melle celle mai distinse.

Gr. Mihail Alecsandresco

D-sale
Domnului Ministru Secretar de Stat la Departamentul Finanțelor.

1866, Maiu 14/26
No. 15222
B. D. P.

REFERAT

D. Grigorie Mihail Alexandrescu prin petiția ce mi-au adresat la 3 Maiu trecut se roagă ca renta viageră ce i s'a acordat de Onor. Adunare în anul 1864 în sumă de lei 1.000 pe lună să treacă și asupra moștenitorilor săi.

Având în vedere că fosta Adunare acordând d-lui Alexandrescu această îndemnitate sub titlu de rentă viageră, iar nu ca pensiune singura ce ar fi putut trece la moștenitorii săi a făcut în considerația serviciilor aduse literaturei țării în calitatea sa de poet și traducător de litere.

Având însă în vedere că d. Alexandrescu, osebit de aceasta a servit statului ca funcționar un timp de 23 de ani și 9 luni și că numai pentru 3 luni ce-i lipsește nu și-a putut completa termenul legiuit de 24 ani spre a se fi bucurat de întreaga pensiune de 3.000 lei pe lună la care îi da dreptul cel din urmă post ce a ocupat la comisia Centrală.

Considerând că motivele ce au îndemnat pe fosta adunare a acorda numitului această rentă pot fi tot cu atât folos invocate și acum în spiritul cererei de față a d-lui Alexandrescu.

Considerând că dacă pedeoparte serviciile aduse literaturei Române i-au meritat această rentă, pe de alta serviciul adus țării ca funcționar în interval de 7 ani și 9 luni peste cele două termene pentru care numai i s'a acordat două treimi pensiune urmează numai puțin a fi luate în considerație spre a i se pretinde facultatea dreptului acestei rente ca transmisibil și moștenitorilor.

Pe aceste considerente subscrisul cu onoare vine a supune la cunoștința Onor. Consiliului cele ce precedă și-l roagă să binevoiască a mă autoriza să prezint Onor. Adunării un proect de lege prin care să recunoască d-lui Alexandrescu ca renta viageră de care se bucură actualmente numitul să fie transmisibilă și asupra moștenitorilor săi.

Ministru Finanțelor
ss. I. BRATIANU

Jurnal
Consiliul Miniștrilor în ședința din Maiu anul 1866 luând în considerare d-lui Ministru Secretar de Stat la Departamentul Finanțelor sub No. 15222 prin care propune ca renta viageră de lei 1000 pe lună a d-lui Grigorie Mihail Alexandrescu să treacă și la moștenitori săi;

Apreciind resursele pe care se sprijină;

Considerând pe de alta serviciile ce d-l Alexandrescu a adus statului ca om de litere și ca funcționar;

Consiliul Miniștrilor se unește cu opinia d-lui Ministru de Finanțe și-l autoriză de a prezenta Onor. Adunării un proect de lege pentru ca renta viageră de care se bucură actualmente numitul să fie transmisă și asupra moștenitorilor săi.

După cum se vede din aceste documente, din cauză că organizarea administrativă a tânărului stat era abia la începuturile sale, pentru căpătarea unei simple pensiuni, petiționarii întâmpinau atâtea greutăți și amânări, încât de multe ori, cum e cazul lui Gheorghe Asaki, la bătrânețe, cei ce serviseră o întreagă viață patria aveau de suferit din pricina lipsurilor materiale.

MIH. POPESCU

Ușor, puiule,...

Și-am zis verde iasomie,
Trec pe drum lumea mă 'ntreabă
De ce sunt tristă și slabă.
Slabă sunt de felul meu
Tristă sunt de dorul tău.

Și-am zis verde fir mohor
Ușor, puiule, ușor,
Ce-mi trimeți atâta dor?
Trimite mai puțintel
Și vino mata cu el.
Că știi seama la portiță
Și dulceața la guriță;
Că știi seama porților
Și dulceața buzelor.

Șiam zis verde iasomie,
Nu știu, Doamne, ce mi-e mie,
Mă usuc ca frunza 'n vie.
Frunza se usucă 'n vânt,
Eu mă usuc pe pământ.
Frunza se usucă 'n soare
Eu mă usuc da'n picioare.

Cules de Radu Mircea în com. Aluniș-Olt

SENZAȚIONAL!!!
AVENTURA
ROMANE DE ACTIUNE ȘI PASIUNE
EL MACHO
CĂUTĂTORII DE COMORI

AVENTURIERI sau EXPLORATORI?
COMORI SCUFUNDATE - CIVILIZAȚII MOARTE - SUFLETE REINVIATE.
PUTEREA DRAGOSTEI SALVATOARE.
LA CHIOȘCARI ȘI LIBRARI

Slavici, romancier

Pentru epoca în care a apărut, *Mara*, trebuia să însemne un eveniment și astăzi privind înapoi, romanul acesta apare hotărît ca un pas mare în istoria genului. Și totuși el a trecut în tăcere, toată lumea rămânând încredințată că romanul românesc nu există încă. Cu mult înaintea lui Rebreanu, Slavici zugrăvise puternic sufletul țărănesc de peste munți și cu atâta dramatism încât scrierea este aproape o capodoperă.

Mara, precupeață văduvă din Radna, sat bănățean, are doi copii, pe Trică și pe Persida (Sidi). Pe băiat îl dă ucenic la un cojocar, pe fată o crește însă ca pe o doamnă la călugărițele catolice din Lipova, sub supravegherea îndeosebi a Maicii Aegidia. Crescută mare, Sidi e de o frumusețe rară și nu întârzie de a suci capul tinerilor. Un teolog român, Codreanu și fiul unui măcelar bogat, Hubărnațl sau mai simplu Națl se îndrăgostește de ea și fata vanitoasă se clatină cu voința între amândoi. Cel mai zdruncinat este însă Națl. Curând patima cuprinde pe amândoi tinerii și după lupte îndelungate cu sentimente potrivnice născute din deprinderea vieții sociale ei se căsătoresc pe ascuns, cununați de Codreanu, rivalul e în stare de jertfa aceasta și pleacă la Viena. Dar Națl e nefericit. Hubăr, tată-său și Hubăroae, mumă-sa, n'ar mai voi să știe de un fiu căsătorit fără învoirea lor iar Mara ar socoti mârșavă însoțirea cu un „neamț". Tinerii se întorc în ținutul lor și deschid un birt pe care îl călăuzește mai mult Persida, în vreme ce Națl, bolnav sufletește din pricina despărțirii de părinți trândăvește și-și bate nevasta, care de altfel față de toată lumea trece drept țiitoare. Abia când se naște un copil, Mara se îmblânzește, apoi Hubăroae în sfârșit și Hubăr a cărui supărare era mai mare fiindcă fusese bătut de Națl și aflându-se că tinerii erau căsătoriți vine și împăciuirea, nu fără primejdia unei noui vrajbe căci fiecare parte voește ca pruncul să fie botezat în legea lui. In fine copilul e botezat în legea catolică spre mulțumirea lui Hubăr care însă se poate bucura puțină vreme de aceasta fiindcă băiatul Bandi, fiul tăinuit al lui cu o femeie Reghina care și murise nebună de rușine, îl omoară într'o criză de demență.

Intâi de toate izbește în acest roman culoarea vie a fondului pe care se sprijină eroii. Avem de aface cu oameni tăcuți, greu de urnit, încăpățânați în prejudecățile și obiceiurile lor, la care gândirea colectivă e mai puternică decât cea individuală. Archaitatea mișcărilor lor mai este îngreuiată de factorul rassist, căci deoparte stau Nemții, iar de alta Românii, blânzi în raporturile personale, dar ironici într'ascuns și neclintiți în egoismul lor de nație. Când Persida pune înaintea Marei dragostea ei pentru Nuțl, aceasta răspunde îndârjită:

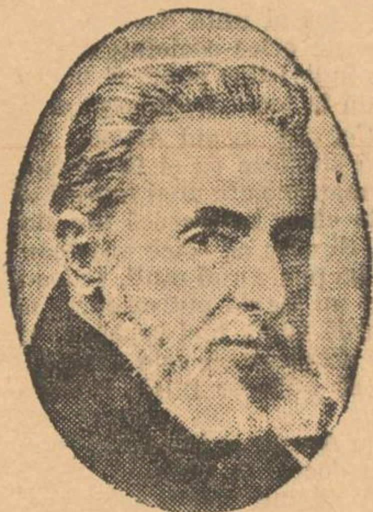
„Nu! — nu!... Asta nu se poate! Dumnezeu știe, — .... cât m'am gândit eu la voi, cât am ostenit pentru voi, cu câtă inimă v'am purtat de grijă, și nu poate să mă pedepsească atât de aspru. Dacă te-ași vedea moartă, ar fi pierdută toată bucuria vieții mele, dar ași zice c'au mai pățit-o și alte mame ca mine și m'ași mângâia în cele din urmă. Neam de neamul meu nu și-a spurcat însă sângele..."

Mara merge până acolo încât crezând pe fata ei în legături nelegiuite cu Națl dorește nu căsătoria cu ibovnicul ci izgonirea lui. Mai rușinoasă i se pare însoțirea cu un om de altă lege decât păcătuirea:

— „Lasă, — draga mamii, — că toate au să iasă bine. Are fiecare norocul lui. Au pățit-o altele și mai rău decât tine și tot au ajuns femei cu casă bună".

Pe de altă parte Hubăr, chiar după împăcare, nu poate suferi gândul că copilul ar putea rămâne al ortodoxilor.

„...nu se putea desmetici. Se simția

I. SLAVICI

ușurat, dar tot nu putea să-l ierte pe Națl, că s'a căsătorit fără de învoirea lui.

„Să fie, — zise el, — să fie binecuvântată de amândouă, dar copilul e al nostru, numai al nostru".

Slavici n'are nimic din spiritul de înfrumusețare al vieții rurale, atribuit semănătoriștilor. Țăranii lui observați fără cea mai mică părtinire după metodul de mai târziu al lui Rebreanu, sunt egoiști, avari, îndărătnici, dușmănoși dar totdeauna iertători și buni, adică cu acel amestec de bine și rău ce se află la oamenii adevărați. Atâta vreme cât autorul rămâne în marginile experienții sale, ochiul lui e de o rară ascuțime în zugrăvirea eroilor, care toți trăesc cu o vigoare extraordinară. Mai vie decât toți este Mara. Ea înfățișează tipul comun al femeii mature de peste munți și în genere al văduvii, întreprinzătoare și aprige. Proporția aceia de sgârcenie și afecțiune maternă, de hotărîre bărbătească și sentiment al slăbiciunii femeești e făcută cu o artă desăvârșită și într'un stil sec ce topește termenii dialogului dialectal, păstrându-le totuși valoarea locală cu ajutorul exclamațiunilor:

„A rămas Mara, *săraca*, văduvă cu doi copii, *sărăcuții de ei*,..."

„Căci e acolo în biserica aceea o icoană făcătoare de minuni, *o Maică Precistă*,..."

„Mult sunt sănătoși și rumeni, voinici și plini de viață, deștepți și frumoși, — răi sunt, *mare minune*..."

„Mai sunt și zdrențăroși și desculți și nepieptănați și nespălați și obraznici *sărăcuții mamei*..."

Exclamațiunile acestea, de fapt ale eroinei și numai însușite în repeziciunea frazei de autor, exprimă rând pe rând și mai cu putere decât orice analiză firea clasic văităreață a văduvei (săraca)!, evlavia superstițioasă și utilitaristă a țărancei („Maică Precistă), orgoliul mamei chiar și prin ceeace ar părea pricină de îngrijorare (mare minune), ascunsa mânie împotria acelora care-i defăimează pruncii (sărăcuții mamei).

Și fizicește Mara e descrisă scurt, substanțial:

„Muiere mare, spătoasă, greoaie și cu obrajii bătuți de soare, de ploi și de vânt, Mara stă ziua sub vatră, în dosul mesei pline de poame și de turtă dulce. La stânga e coșul cu pește, iar la dreapta clocotește apa fierbinte pentru „vornoviști", pentru care rade din când în când hreanul de pe masă. Copiii aleargă și își caută treabă, vin când sunt flămânzi și iar se duc după ce s'au săturat, mai se joacă voioși, mai se bat fie între dânșii, fie cu alții,

Și ziua trece pe nesimțite.

Serile Mara de cele mai multe ori mănâncă ea singură, de oarece copiii, obosiți, adorm în vreme ce ea gătește mâncarea. Mănâncă însă mama și pentru ea, și pentru copii. Păcat ar fi să rămâie ceva pe mâne".

Mura strânge bani în trei ciorapi, pentru ea și pentru cei doi copii, și se tânguește peste tot de sărăcie. Cu maica Aegidia s'a învoit a da pentru Persida șase florini pe lună, apoi cu lacrimile a înduplecat-o a primi numai patru, pentruca apoi să nu mai dea nimic după ce prin aceiași maică Aegidia a căpătat dreptul de a lua taxele de trecere pe poduli dela Murăș, plătit cu banii din ciorapul Persidei, pentru ca astfel capitalul să nu fie atins de loc. Mara vrea să-și scape feciorul de armată, dar face în așa chip că banii trebuitori îi sunt împrumutați de Bocioacă cojocarul, stăpânul băiatului. Gândul ei ascuns e de a sili astfel pe cojocar, ca să nu rămână în pierdere, să-și dea fata după Trică. Dar fiindcă nevasta însuși a lui Bocioacă umblă după tânăr acesta aleargă la Mara să-i ceară banii spre a scăpa de pacoste. Mara îi dă niște sfaturi aproape nerușinate.

„Pst! — zise ea, ține-ți gura. Ești băiat tânăr și nu trebue să aduci rușine asupra casei stăpânului tău. Nu este ea singura mumă, care-și mărită fata după băiatul ce-i place ei. Ține-o cu vorba până ce nu-ți dă fata, apoi scuipă-o în față și-o să ai soacră, care se teme de tine și nu ți se urcă 'n cap. Fiii, Trică, băiat cu minte: fata e bună, frumoasă și cu avere, intri în casă bună, și dacă ești tu, faci ce vrei din ea".

„Nu vreau nimic! — răspunse el. — Țin numai să nu fiu robul lor și te rog să mă scapi de dânșii".

„Prostii! — grăi Mara. — O să te mai gândești și tu și-o să-ți vie mintea. De așa noroc n'o să fugi".

„Mamă! — zise el. — Nu mă împinge la păcat! Eu mă'ncurc rău cu stăpâna mea!"

„Nu dau nici un ban! — răspunde Mara îndărătnică. — Dacă te vei încurca, atâta pagubă! Ce pierzi!? — Nu e rușinea mea, nici a ta, ci a ei! — Vorba e să nu-ți umble gura!"

La nuntă Mara devine generoasă și ambițioasă. Ea vrea să arăte că fata ei e mai bogată decât Neamțul dar nu se îndură totuș să aducă toți banii, ba în cele din urmă se lasă înduplecată să-i păstreze tot ea:

„Da, da! — răspunse Mara, — mai bine decât la mine ar putea să stea? Să știți, că-i aveți, — pe toți, nu numai pe aceștia".

Când sgârcenia tace, arde în sufletul Marei mândria maternă. Trică și

(Continuare în pag. 8-a)

TOGA

Purta pe umeri toga de aur și purpură
Frumoasa curtezană a marelui tribun.
Și când trecea pe uliți, stârnea în juru-i ură,
Căci albă-i era fața și ochii ca de mură
Și gura ca o fragă, cu zâmbet cald și bun.

Când se pornea cu pasul ușor de căprioară
Spre via Nomentana, în umbre de platani
Se adunau Plebeii s'o vadă cum coboară
Pe treptele de piatră, ca fulgul de ușoară...
Și se'nchinau în cale-i legionari romani.

Invăluită 'n toga cu umbre violete
Visa lângă fântâna cu apă de argint
Și cobora amurgul, în sufletu-i regrete,
Cum umbrele coboară ușoare și încete
In apele albastre și limpezi din Corint.

O adora tribunul cum se adoră zeii
In templele în care, pe tainicul Altar,
Pontifii aprinsese luminile scânteii...
Și se 'nchina tribunul cu dragoste femeii
Cu fața ca de fildeș, cu trupul statuar.

Ii săruta naivul cu buze 'nfrigurate
Frumoasa togă care, pe umerii ei goi,
Cădea în falduri grele, cu umbre minunate
Acoperindu-i corpul: ispită și păcate
Și sânii, ca o floare, catifelați și moi.

Strângea în mână toga și-o mângâia tribunul
Ca pe-o ființă vie cu dragoste și dor;
De vrăjile curtenei, îndrăgostit nebunul,
Mai fericit ca dânsul nu mai era nici unul
Că'n marea lui iubire, era nemuritor.

In casa dărâmată, pe lespezile grele
O fâșie din toga curtenei de demult
Iși plânge trist destinul.. și cad lumini de stele
Prin geamurile sparte, pe albele podele...
Și peste tot pustiul se 'ntinde tot mai mult.

Deasupra lumei, anii, în zbor nebun trecură;
Iar basmele de-atuncea în vânt s'au spulberat.
N'a mai rămas nici urmă de dragoste și ură
In restul dintr'o togă de aur și purpură
Purtată de curteana unui tribun, uitat.

A. C.

*) Poezia de față este una din multele pe care, sub inițialele A. C. ni le trimetea tânărul poet Aurel Costache, despre a cărui moarte crudă și timpurie am scris într'unul din numerele anterioare ale revistei noastre. Adăogăm acum, cu ocazia publicării acestei poezii rămase în urma sa, că datorită unei greșeli din articolul amintit, nu s'a arătat că Aurel Costache și-a terminat studiile liceale urmând cursurile la liceul Matei Basarab și Lazăr din București.

Sidi sânt pe cale să se înnece în Mureş fiindcă au pornit într'o barcă împotrivă. Toată lumeaş-i frânge mânile numai mama e mândră.

„Sfinte Arhanghele! — ...Sfântă Marie Maică Preacurată! — Bată-vă să vă bată copii! — Nu! — grăi dânsa mângâiată, — copii ca ai mei nimeni nu are!" Persida fuge de acasă, iar Trică nu vrea să spună unde s'a dus. Mara e mâniată foc dar în fundul sufletului e măgulită:

„Tot n'avea nimeni copii ca dânsa: dacă şi-au pus ei odată ceva în cap, nu-i mai scoate nimeni din ale lor".

Cu acelaş adevăr e înfăţişat omul germanic. Hubăr e tăcut, obstinat, apăsat de tradiţie, plin de nuanţe sufleteşti şi totdeodată brutal de prea multă timiditate. Hieratismul acestei rase mândre, învinse de omenie (e de crezut că Slavici a urmărit să dovedească cum că o contopire de sânge între naţiile conlocuitoare din Austria era cu putinţă) devine dramatic în scena împăcării.

„Era şi frumoasă, şi grea clipa, în care ei au intrat la Persida. Păcat numai, că Mara nu era şi ea de faţă.

„Naţl stătea umilit la căpătâiul patului şi se dete puţin la o parte când părinţii lui intrară, iar Persida îi aştepta cu faţa râzătoare.

„Hubăr, deşi cam strâmtorat, era om trăit în lume şi ştia ce voeşte.

„El se duse la Persida şi o sărută pe frunte.

„Iartă, fata noastră, toate supărările, pe care ţi le-am făcut şi fii încredinţată despre iubirea noastră părintească", — grăi apoi uitându-se în ochii ei.

„Nu suntem vrednici noi, — răspunse ea sărutându-i mâna, — dar copilul acesta."

Hubăr desfăcu punga şi vărsă galbeni peste copil.

„Belşug să se reverse şi binecuvântare asupra ta!" grăi el şi se plecă să sărute copilul.

Slavici a intuit prea bine şi rotaţia caracterului într'o familie, fenomen mai însemnat şi mai vădit într'o societate rudimentară. Deşi s'ar părea că stau faţă în faţă tinerii cu noua mentalitate şi bătrânii înţepeniţi în prejudecăţi, de fapt nu e vorba decât de o scurtă criză de transmitere a deprinderilor ereditare. Cei tineri au întocmai aceleaşi idei preconcepute caşi bătrânii şi suferinţa lor vine tocmai din călcarea lor. Iar viţiile părinţilor răsar reîmprospătate la copii. Naţl e posac leneş, chinuit de cazuri de conştiinţă, brutal şi delicat ca şi tatăl său iar Persida aşezată în fruntea unei cârciume devine prin instinct avară, autoritară, şi plină de orgoliu familiar.

Insuşirea esenţială a lui Slavici este însă de a analiza dragostea, de a fi un poet şi un critic al eroticei rurale, dintr'o provincie cu oameni mai propăşiţi, sufleteşte, în stare de nuanţe şi de introspecţii, deşi nerupţi încă din hieratica etnografică. Jumătate din roman notează încet, meticulos, aprinderea, propagarea şi izbucnirea iubirii la o fată conştientă prin frumuseţe de farmecele ei, întâi provocătoare şi nehotărîtă, apoi stăpânită şi în stare de orice jertfă. Sentimentul se strecoară la început ca un simplu capriciu, se îndreptăţeşte cu mila şi devine la sfârşit jăratic mistuitor. Mara ştie puterea lui de neînvins. Deşi respinge ideea însoţirii cu Naţl nu învinovăţeşte pe fată şi nici n'o sfătueşte să se învingă:

„Nu, fata mea, — zise Mara liniştită. — Aşa vin lucrurile în lumea aceasta: pleci în neştiute şi te miri unde ajungi; te-apucă — aşa din senin — câteodată ceva, şi te miri la ce te duce. Omul are data lui, şi nici în bine, nici în rău nu poate să scape de ea; ce ţi-e scris, are neapărat să ţi se întâmple; voinţa lui Dumnezeu nimeni nu poate s'o schimbe."

Aşadar dragostea e văzută ca un destin şi autorul scutit de a o mai motiva, o descrie numai. Treapta cea mai de sus a ei este, faţă de un bărbat sfios şi fără voinţă, desvăluirea femeii înşişi în care patima se amestecă cu o milă maternă:

„Ce e, Ignatius? — grăi dânsa. — Ce s'a întâmplat?"

Naţl bătuse pe tată-său.

Cum a căzut o atât de groaznică nenorocire pe capul tău?

„Era în acel Ignatius, pe care nu-l mai auzise dela nimeni, în tonul, cu care vorbea ea, în întreaga ei fire atâta căldură, atâta inimă deschisă, o atât de curată iubire, încât el rămase cuprins de uimire şi uitându-se la ea ca la o ivire mai presus de fire...

„Nu! — grăi dânsa în cele din urmă cu liniştită hotărîre. — N'am să mă înspăimânt, n'am să fug, n'am să te părăsesc, — zise, şi-i apucă mâna şi se alipi de el şi-şi trecu gingaş braţul peste gâtul lui.

Atâta vreme cât descrie latura automată a dragostei Slavici este ascuţit şi dramatic. Când însă voeşte a da eroilor fineţi sufleteşti de oraş, complicaţii culturale, tonul devine cu desăvârşire fals şi didactic. Persida spune într'un cerc mai luminat asemenea prostii pedante:

„Sânt tânără, frumoasă şi deşteaptă: nu-mi mai lipseşte decât inima uşoară pentru ca să-mi iau avânt. Eu mă înspăimânt însă când mă gândesc la mulţimea datoriilor pe care le iau asupra mea, când ies de aici, şi sunt cuprinsă adese ori de simţământul, că nu pot să le împlinesc pe toate... etc."

Construcţia romanului e sigură, bine rostogolită, cu nimic artificial nicăiri iar încheierea vine când toate faptele sunt coapte spre a-şi da rodul. Uciderea însăşi a lui Hubăr de către Bandi este îndreptăţită prin ereditate, căci Bandi e copilul unei nebune cu simptome de demenţă treptat indicate (sfiala, domesticitatea excesivă pe lângă cineva, crize epileptiforme cu muşcături) şi omorul însuş nu e decât ultimul act al izbucnirii nebuniei, instrument al unui destin ce pare că stăpâneşte orice societate în care existenţa indivizilor poate fi măsurată şi scrutată în toată întinderea ei.

In *Cel din urmă Armaş* Slavici a voit să studieze ca şi în *Mara* crizele de formaţiune ale unei familii de astădată în clasa boierească din România veche. Şi cum ca orice ardelean de atunci, ba poate mai mult, vedea în ţara de aici un loc de putreziciune morală, a avut de gând, nici vorbă, să demonstreze acoperit că cele mai bune intenţii se năruesc într'o astfel de societate.

Iorgu Armaş se întoarce din străinătate ca doctor în drept şi absolvent al unei Academii comerciale, hotărît să se dedice bunei administrări a marii lui moşii. In ţară însă întâmpină o mentalitate ostilă acestui entusiasm şi e înduplecat să ocupe un post de magistrat. Intâlneşte şi o tânără fată burgheză simplă şi nevinovată, care se îndrăgosteşte deabinele de dânsul, însă el e atras în mrejele frumoasei şi vicleanei sale verişoare Zoe, specializată în căsătorii cu despărţiri profitabile, care îl şi capătă drept soţ pentru ca împuţinându-i averea să-l silească la un divorţ ruinător. Iorgu cade în apatie, omoară într'un duel pe un pictor care luase într'un chip nechibzuit apărarea Alinei, fata burgheză căsătorită acum cu un prozaic măcelar, ex-ofiţer, şi se sinucide cu morfină sau însfârşit se intoxică din imprudenţă, de vreme ce fiind în legături cu Occidentul putred luase de acolo şi această slăbiciune.

Romanul întreg, tratat parte epistolar parte narativ, n'are nici o şiră spinală. Iorgu vede odată de două ori pe Alina, o priveşte fără multă curiozitate şi o uită apoi cu totul. Intoarcerea lui mai târziu când fata s'a măritat e fără rost. Alina e atentă faţă de pictorul Emil, apoi faţă de Iorgu, niciodată nu i se observă un suflet întreg care să îndreptăţească vreo preferinţă. Emil răsare odată la început şi odată la sfârşit şi tot amestecul lui aici pare ieşit dintr'o intenţie curând uitată a autorului. Intr'un cuvânt romanul este chiar din punctul acesta de vedere al scheletului epic cu desăvârşire şubred. Dar Slavici nu are simţul vieţii orăşeneşti de dincoace, pe care în fond o dispreţueşte, necum vreo cunoaştere a clasei boereşti. Viaţa burgheză însăşi e înfăţişată vulgar, de altfel cam în chipul cum o înţelegea şi Delavrancea în scrierile mai vechi, redusă la priveliştea birtului cu „mititei" şi cu „carne cu varză".

„Era după prânz, după prânz pentru alţii, când le-a îmbrăcat din nou şi, flămând ear, a plecat pe cel mai scurt drum la Iordache, în Covaci, ca să ia o pereche de mititei. Aşteptându-şi mititeii, a luat o ţuică de Văleni. Ce prostie!? — Doi mititei. — Prea puţin!" „Voicule, pune şi o vrăbioară, iar până ce se face vrăbioara, adă-mi o varză cu carne!" — Varza cere vin. „Voicule, dă-mi şi afundată". — De'ncheiere apoi — o cafeluţă cu caimac, — tot aici!"

Trivialităţi ca „s'a desculţat, căci îl ardeau ghetele rău de tot" sunt socotite folositoare de către Slavici, care mai pune pe d-l locotenent Voicu Strună să declare că „mie să nu-mi calce nimeni pe bătături, c'o pate, chiar şi dacă general ar fi". Felul cum înţelege scriitorul „lumea mare" e de tot hazul şi totdeodată penibil. El crede că Iorgu, fiu de boier, tânăr crescut în Occident, ar putea să se gândească, măcar o clipă, oricât de supărat ar fi „s'o ia'n palme" pe Zoe, sau că Zoe, femee stricată, ce-i drept, dar fină, ar fi putut spune cu privire la o cravată pierdută a lui Iorgu: „Se vede c'am luat-o eu cu zdrenţele mele, — ... Iţi aduci aminte, că iar îmi scosesem corsetul şi turnelul".

Dar stilul? Incă din scrierile cu caracter polemic se observă la Slavici o predilecţie pentru limba împiedicată, greoae şi didactică, cu construcţii şi expresii nefireşti ca „vorba e", „abunoară", ieşind la tot pasul, cu vorbe neaoşe înadins căutate şi peste tot presărate chiar şi acolo unde adevărul cere ca eroii să vorbească limba lor autentică. Atunci când autorul însuşi povesteşte pagina lui Slavici e numai plictisitoare, când vorbesc însă „boierii" ea e stupidă. Alina se simte „slabă şi neajutorată", avocatul face lui Iorga „cuvenitele împărtăşiri", oamenii în genere nu sunt „dumiriţi" de chestiuni, femeilor li se zice „Coconiţă" şi în sfârşit toţi vorbesc într'un grai de abecedar.

Ceeace poate să intereseze pe istoricul literar în acest roman cu acţiunea între 1874—1878 sunt câteva ştiri despre „Junimea", căci *Cel din urmă Armaş* e şi o cronică romanţată a epocii în care apar ca personagii Titu Maiorescu, Caragiale, Th. Nica şi alţii.

Doamna de Stael

120 de ani dela moarte

La sfârşitul veacului al 18-lea şi începutul celui de al 19-lea, în epoca de descompunere a societăţii feudale şi a ascensiunii glorioase a burgheziei, manifestările romantismului în literatură devin din ce în ce mai puternice. Sfărâmând cu înverşunare metodele şi formele estetice vechi ale clasicismului, literatura romantică păşeşte tot mai decisiv spre cucerirea dreptului de imaginaţie, sentiment şi pasiune. Idealismul subiectiv devine baza estetică şi filozofică a acestui curent.

Frământările politice şi sociale provocate de Marea Revoluţie franceză şi de aşezarea formelor noi de viaţă burgheze, influenţează în mod deosebit asupra diferitelor straturi sociale şi fac ca literatura romantică din epoca aceia să nu aibă un caracter unitar.

In Franţa, alături de ramura reacţionară a romantismului în frunte cu Chateaubriand, apare şi aripa burghezo-liberală reprezentată prin d-na de Stael şi Benjamin Constant. Intr'o scrisoare adresată lui Fontaine, Chateaubriand caracterizează în felul următor diferenţa de concepţii între cele două curente ale romantismului francez: *„...eu îl văd totdeauna pe Christos acolo unde d-na de Stael vede pefecţionarea progresivă a omenirii"*.

Moştenirea literară lăsată de d-na de Stael (1766-1817), este extrem de variată. In afară de opere beletristice, renumita scriitoare are lucrări importante în domeniul publicisticei şi al criticii literare. Ea debutează cu câteva drame şi cu un studiu despre Jean-Jacques Rousseau (1788).

In romanele sale, d-na de Stael apare ca o susţinătoare intransigentă a ideilor liberale şi duşmană neîmpăcată a formelor vechi de căsnicie.

In *„Delphine"* ea cântă iubirea liberă şi glorifică revoluţia franceză care, cu toată teroarea sângeroasă pe care d-na de Stael nu vrea s'o accepte, a adus poporului libertatea. Romanul autobiografic *„Corinne"* e o predică de eliberare a femeii ca personalitate.

In opera critică *„Despre literatură"*, d-na de Stael studiază arta şi creaţia literară în lumina romantismului burghezo-liberal. Menirea literaturii e reeducarea omului cu ajutorul ideilor progresiste, deşteptând în om dragostea de raţiune şi de dreptate.

Poziţia intransigentă a scriitoarei în susţinerea ideilor liberale nemulţumeşte adânc pe Napoleon care pe acele timpuri începea să anihileze cuceririle revoluţionare, strângea tot mai multă putere în mânile sale absolutiste şi ducea tratative pentru încheerea unui concordat cu Biserica dela Roma. Neînţelegerile între d-na de Stael şi Napoleon preocupă toate cercurile literare şi culturale şi dau ocazia lui Heine să facă pe socoteala scriitoarei o glumă răutăcioasă: *„D-na de Stael a avut nesocotinţa să-l numească pe Napoleon — Robespierre-călare. Dar Robespierre n'a fost decât un Rousseau activ, pe când d-na de Stael a fost un Rousseau pasiv, aşa că dânsei i s'ar potrici mai bine numele de Robespierre în Fustă"*.

Conflictul dintre împărat şi scriitoare izbucneşte încă din 1797, când d-na de Stael, întorcându-se din Elveţia, se pune în fruntea unui cerc literar opoziţionist lui Napoleon. Napoleon găseşte imoral romanul *„Delphine"*, iar mai târziu opreşte apariţia cărţii *„De l'Allemagne"*. Persecuţiile lui Napoleon contra d-nei de Stael se termină prin expulzarea scriitoarei în anul 1802, împreună cu prietenul ei Constant.

Viaţa în exil dă ocazie d-nei de Stael să întreprindă o călătorie prin toată Europa. Ea vizitează Italia, Anglia, Germania, Rusia şi Elveţia, şi face cunoştinţă cu Goethe şi alţi scriitori renumiţi ai epocii. Ca rezultat al călătoriei sale, apare cartea *„De l'Allemagne*, în care tratând despre romantismul german şi idealismul clasic, scriitoarea face pentru prima dată cunoscută străinătăţii cultura germană.

Alte opere mai însemnate sunt: *„Reflexiunile asupra revoluţiei franceze"* şi *„Zece ani în exil"*.

Crescută în spiritul ideilor progresiste ale filozofiei veacului al 18-lea, d-na de Stael a militat în tot cursul vieţii sale împotriva regimului absolutist, a religiei şi a rămăşiţelor feudale, pentru triumful ştiinţei şi al raţiunii, pentru libertatea individuală şi ideia pregresului veşnic pe calea desvoltării libere a omenirii.

VERA PANFIL

Inspecție administrativă

Nu știu pe unde-o mai fi Raul acum. Prin anul 1931 auzisem că-i internat la Socolo. Eram în trecere prin Iași, dar din cauza multelor treburi ce le-am avut acolo, n'am putut să mă duc să-l văd. De câte ori mi-aduc aminte de asta, îmi vine, parcă, să-mi dau palme: în definitiv, o oră puteam s'o rup de undeva. Poate că i-ar fi făcut plăcere să mă vadă și (cine știe?) emoția aceasta i-ar fi produs șocul salutar. Mai ales că fuseserăm așa de buni prieteni și aveam amintiri comune.

In nădejdea că șederea lui în institutul celor cu pretenții la tronuri a fost de scurtă durată, dau drumul gândului să scormonească una din amintirile ce stă mai trează decât toate celelalte.

Inainte de-a veni pretor în Bivolari, Raul fusese căpitan de cavalerie și cutreerase aproape toată Europa.

Avea o cultură dintre cele mai frumoase și — pe deasupra — un extraordinar talent la vioară. Nu era însurat și — în ciuda anilor ce alergau spre patruzeci — era un boem până în măduva oaselor.

Poate această din urmă „calitate" îl apropiase de mine din prima zi a sosirii lui la reședința de plasă unde comanda o mică unitate de pontonieri.

Era, de altfel, și firească această apropiere într'un târg unde numai noi eram „autorități" superioare.

Ne duceam, la început, unul la altul și așa — în doi — cu păhărelele de Cotnar în față, reușeam să pierdem nopțile „în mod inteligent". Noul pretor avea nevoe să se impună populației și in timp de veo două luni își creiase o aureolă strălucită.

Il ajutase la aceasta și purtarea vechiului pretor care fusese destituit din cauză că ajunsese în ultimul hal de alcoolizare.

Dar cele două luni de „sindrofii" literaro-muzicale, stropite cu vin din păhărele cât degetarul, se scurseră ca prin farmec și crâșma lui Ghidale ne făcu cu ochiul. In fiecare seară — de-atunci încolo — ne întâlneam la crâșmă, întâi singuri și, după câteva săptămâni, cinci-șase.

Introdusesem în cercul nostru pe cei mai răsăriți ai târgului. Beam și câte odată jucam cărți. De câte ori, în clipe de reculegeri, ne confundam în noi spre a ne verifica faptele, ne dădeam deplină dreptate: Ce să faci altceva într'o mizerie de orășel ca acela?

Și, convinși perfect de sănătatea raționamentelor noastre, a doua zi eram mai de vreme în camera dosnică a crâșmarului : o gustărică sărată ca să s'aștearnă vinul ca uitarea peste dragoste (vorba lui Raul) și pe urmă „treizeci și unu".

Cu toate aceste „scăderi" ale noastre, dat fiind faptul că tovarășii noștri erau însurați și, după cum am spus, persoane mai răsărite din oraș, prestigiul nostru rămăsese neatins în fața celorlalți cetățeni. Și ar fi rămas poate așa multă vreme, dacă pe Raul nu l-ar fi dezorientat o farsă jucată de fratele lui vitreg, George C., pe-atunci conferențiar universitar și mucalit nevoe mare.

După cele ce i s'au întâmplat atunci, bietul Raul se dăruise cu totul decăderii.

Cu mine, sau fără mine, el era veșnic la masa lui Ghidale și în locul „mai răsăriților" răsăriseră alții în jurul lui, niște oameni de o moralitate cât se poate de îndoelnică.

Și doar — în mod normal — farsa n'ar fi trebuit să aibă o urmare atât de catastrofală. Dar, cine știe ce s'o fi dărâmat atunci în el?

In sfârșit iată cum s'au petrecut faptele:

Intr'o seară, pe când Raul stătea lungit pe salteaua de pe podea, care împreună cu un scaun și-un lighean, ținea locul întregii mobile dintr'un dormitor și era gata să se scoale spre a se duce la întrunirea obișnuită, secretarul preturei intră înăuntru și-l anunță că-i chemat la telefon de prefectură.

Işi puse halatul pe el, se duse în birou și — din gura receptorului — află că un inspector administrativ îi va face inspecție chiar în seara aceia.

Se îmbrăcă în grabă, puse în ordine puținul ce ocupa camerele preturei, îmi comunică și mie noutatea rugându-mă să vin la Ghidale unde o să ia masa cu inspectorul (spre a pune vreo vorbă bună) și eși pe șosea pentru a primi inspectorul dela poartă.

Un sfert de oră de așteptare și o mașină se opri în fața casei.

Din mașină coborîră două persoane: una necunoscută și cealaltă, George, fratele lui. La un semn al acestuia, Raul se apropie de necunoscut și-i dădu raportul urându-i bun sosit.

Profitând de faptul că inspectorul o luase înainte spre pretură, George îi șopti lui Raul la ureche:

— Este un inspector foarte al dracului; întâmplător îl cunosc și am venit cu el ca să mai dreg câteceva de-o fi nevoe.

— Iți mulțumesc, din suflet, dragul meu.

— Ei, ce nu face un frate?!

Convorbirea aceasta durând, se vede, prea mult pentru nervozitatea inspectorului, vocea lui răsună, ca un trăsnet, de pe ultima treaptă a scării.

— Dar ce 'nseamnă asta, domnule pretor?

Mă lași pe mine singur să intru aici?

— Vai de mine, poftiți, domnule inspector.

Și Raul se repezi să-i deschidă ușa.

Inăuntru, foc și pârjol:

— Asta-i cameră de locuit pentru un pretor?" „Asta-i birou?" „Unde sunt registrele?" „Ia te uită curățenie!" Ce nesimțire, domnule!"

Noroc că George intervenea din când în când:

— E numit de curând, domnule inspector... O să-i vină mobila peste câteva zile... și așa mai departe.

Secretarul înlemnise lângă ușă. In gândul lui își și văzuse, negru pe alb, destituirea. Cel puțin când purceaua ce-o ținea, cu învoirea pretorului, într'una din magaziile goale din fund, începu să guițe, i se sdrobise moalele capului.

Dacă s'ar fi răstit și la el inspectorul în clipa aceia, ar fi căzut jos ca o cârpă. Dar inspectorul era prea cufundat în controlul registrelor spre a auzi rugămintea purcelei.

După o oră de control și observații reprezentantului administrației îi eși porumbelul din gură:

— Acum să mergem la masă.

Raul ce-aștepta? Acolo știa el că o să iasă bine.

Eu, venit mai de vreme, aranjasem totul. Fui prezentat în termeni foarte elogioși de către Raul și — după țuicile de rigoare — a doua „inspecție" se anunța „digranda".

Primele pahare de vin se goliră în tăcere, dar celelalte deslegară toate limbile.

Eu păstram rezerva necesară și-mi făuream, în gând, planul cum să încep apărarea prietenului.

Dar George mă chemă discret afară. Il urmai și acolo mă puse la curent cu toate, inspectorul nu era inspector ci un ajutor de judecător dela Iași; vrea să-i joace o farsă lui Raul și mă ruga și pe mine să contribui, cu ceva, la reușita ei.

Mie atât îmi trebuia.

Abia întors la masă, mi se și ivi prilejul:

— Cu ce vă distrați peaici, domnule căpitan? — mă întrebă „inspectorul".

— Aici e cam prost, domnule inspector. Ne distrăm și noi cu ce putem: ne îmbătăm ca porcii în fiecare seară.

O călcătură pe bătătură, aplicată de Raul, îmi reteză pentru o clipă răspunsul.

Dar după pauza ce-mi trebui pentru uitarea durerii, continuai — cu oarecare ciudă de data aceasta:

... Și jucăm cărți ca birjarii cu toți derbedeii din târg.

O a doua călcătură, repezită acum cu tocul, îmi opri răsuflarea.

— Nu-i adevărat, domnule inspector! Căpitanul s'a îmbătat și poate vrea să glumească.

Așa e el... glumeț de felul lui...

Și cuvântul „glumeț" mi-l asvârli drept în față. Il cunoșteam pe Raul și înțelegeam cu ce ar fi fost înlocuit acest cuvânt dacă am fi fost între niște ochi mai cunoscuți.

„Inspectorul" — surâzând pe sub mustață — nu-i dădu răgaz să termine:

— Foarte trist.. foarte trist! Mai ales pentru dumneata, domnule pretor.

Și ca să desfund tăcerea ce-i astupase gura bietului pretor, mă simții obligat să viu cu gazul peste foc:

— Câte-odată mai variem: jucăm barbut.

Asta și din cauza cărților care sunt prea soioase. Știți, derbedeii ăia au niște mâini...

Atinsesem ultima limită. Raul mă smuci de haină și nici nu știu cum mă pomenii afară cu el, sub ploaia de imputări și amenințări:

—Dacă te-ai îmbătat, du-te dracului de te culcă — ce, ești nebun? Să vie la tine un general și să te descriu eu așa, ce-ai face? Ești mai măgar decât toți măgarii.

Aproape că-i dăduseră lacrimile, săracul.

Ii făgduii că n'o să mai spun nimic și că o să-mi retrag totul recunoscând că m'am îmbătat, etc.

La înapoere, însă această sarcină și-o luase George, după ce — mai înainte — îi șoptise lui Raul să aducă șampanie:

— Domnule inspector, căpitanul a glumit. Fratele meu e mai cuminte decât o fată; cântă din vioară ca un Paganini și are o cultură foarte distinsă. Nu doriți să vă cânte ceva?

— Cum nu... dacă spui că are așa talent...

I se aduse vioara și Raul cântă mai cu foc decât oricând.

— Bravo, domnule! — isbucni inspectorul.

Bravo! Un astfel de talent e păcat că se pierde aici, în fund de țară.

Șampania și muzica se înfrățiseră de minune.

„Inspectorul" se înmuiase de tot. Nu avea decât cuvinte de laudă pentru pretor.

George prefăcându-se că speculează situația, insinuă către „inspector":

— N'ar fi bine să faceți un proces-verbal de inspecție?

— Da, da, e foarte nimerit. Vă rog să aduceți câteva coale de hârtie.

Ghidale, care — se vede — că ascultase la ușă, aduse hârtia fără să audă o altă comandă.

— Acum, te rog pe dumneata, domnule pretor, să faci singur procesul-verbal.

— Mă ertați, domnule inspector, dar nu știu ce să scriu.

— Te rog să scrii, din partea mea, toate elogiile pentru modul cum conduci pretura.

— Domnule inspector, vă rog să credeți că... din modestie... n'aș putea...

— Haide, nu mai face pe nebunul acum! strigă George, din capul mesii. Raul se retrase la o masă alături și se așternu pe scris.

— Dar noi ce facem în timpu-ăsta? Ardem gazul de pomană? Nu vezi că s'a terminat șampania? adăugă George, sorbind — cu sgomot — ultima picătură din pahar.

— Ghidale, șampanie la discreție! intonă radios Raul.

Și până scrise el un proces-verbal noi dădurăm peste cap trei sticle.

Din când în când, Raul mi-arunca câte-o privire care-ar fi vrut parcă să spună: „Sâc! fir'ai al dracului!"

Dupăce termină de scris un exemplar, „inspectorul" îi spuse să-l scrie și pe-al doilea, iar noi golirăm alte sticle.

Cheful aluneca spre ultimele coborișuri când Raul, în sfârșit, fu gata. Și, ca orice subaltern care se respectă, ridică paharul în sănătatea șefului.

După el, vorbi „inspectorul" și, la urmă, George.

Inainte de-a începe însă, George îi spuse lui Raul să achite nota, întrucât inspectorul ar vrea să plece.

Fratele se execută îndată și George se sculă în picioare:

— Domnilor, acum dupăce am mâncat, am băut și socoteala s'a achitat în întregime de către iubitul meu frate, vă rog să-mi dați voe ca să fac prezentările: Raul L. fratele meu vitreg și domnul ajutor de judecător Cantian.

Un râs gigantic explodă ca o bombă. Numai din gurile noastre, bineînțeles. Raul, în picioare, cu paharul oblic în mână, era cel mai autentic candidat al nebuniei: buza de jos i se strâmbase într'un rânjet și fălcile mestecau în neștire; numai ochii, eșiți ca la melc, nu voiau parcă să creadă.

— Da, da, domnul ajutor de judecător Cantian, care, cu toate că nu este inspector, este un om foarte cumsecade.

— Aiurea! — atât putu să spună deocamdată Raul.

— Aiurea, neaiurea, asta-i! Arată-i, domnule, carnetul de identitate!

Raul se lăsă moale pe scaun. Fusese prea vertiginoasă coborîrea.

Ce-a mai spus, nu știu. Știu, însă, că fostul „inspector" — văzând că se întinsese prea mult coarda, interveni la timp:

— Vă rog să mă ertați, domnule, dar fratele dumneavoastră e de vină. Acum, fiindcă am ajuns aici, vă rog să vă considerați cu toții invitații mei la „Regal" în Iași; am mașina la scară și într'o oră suntem acolo.

De bine, de rău, Raul se împăcă și cu soluția aceasta, după ce-i dădu câtiva ghionți lui George și-l amenință cu o revanșă de zece ori mai mare.

Pe drum, în mașină, eu ședeam lângă Raul și nu 'ndrăzneam să-i turbur tăcerea care se împământenise în el.

Avea omul dreptate: după atâtea visuri frumoase, ce realitate crudă!

Unde mai pui cele trei mii de lei ce l-au costat farsa?!

Trecuserăm de Popricani, când simții că mă trage de mânecă.

Mă întorsei spre el și-i auzii vocea aproape șoptită:

— Ce-ar fi, măi, să fie încă o glumă de-a lui George și... judecătorul să fie chiar inspector?

Imi pare rău că nu i-am văzut carnetul de identitate.

— Cine știe? — îi răspunsei eu pentru a-i mai da puțină nădejde.

MIRCEA MARC.

Vladimir Lidin

Intâlnire

Asupra oraşului sufla un vânt uşor, care cernea zăpada.

In picioare, aproape de orologiu, sub cerul înroşit—piersică sfâşiată deasupra acoperişurilor, Tania zări o siluetă bine cunoscută. Omul venea către ea fără a se grăbi, foarte demn, încât nimeni n'ar fi bănuit că merge la o întâlnire. Tania fu izbită de privirea rece şi detaşată pe care i-o aruncă Celiştşev. Işi dădură bună ziua şi porniră dealungul bulevardului. Tăceau amândoi şi Tania nu îndrăznea să vorbească prima.

In sfârşit, cu tonul unui om foarte grăbit, el zise:

— Am primit scrisoarea d-tale. Mi-e foarte greu să te văd, Sunt foarte ocupat în ultimul timp. Să vorbim.

Tania încuviinţă printr'un semn al capului şi răspunse:

— Da...

— Ai să-mi spui ceva important?— mai întrebă el.

Ea făcu aceiaşi mişcare, însă simţi că el n'o vede, pentru că mergea cu capul aplecat în jos. Lumea trecea aproape de ei şi nu era prea comod de vorbit în aceste condiţiuni. In fine, păstrând aceiaşi tăcere, ei traversară o piaţă acoperită de zăpadă, urcară bulevardul şi se aşezară pe marginea unei bănci libere.

— Să vorbim, — repetă el, privindu-şi ceasul cu un aer îngrijorat.

— Aveam nevoe să te văd, — spuse Tania cu efort şi fără a-şi înălţa capul. — Cred că poţi înţelege de ce trebuia să te văd....

El roşi foarte puternic, sângele i se urcă în faţă şi scoase în grabă batista spre a-şi ascunde confuzia.

— Nu, mărturisesc că nu înţeleg, — spuse el mişcat.

S'a întâmplat ceva?

— Da...

— Ce anume?

Intrebase acest lucru cu ton fals, cu vocea schimbată.

Atunci Tania înălţă capul, îl privi în ochi şi-i spuse simplu:

— Ceiace poate să i se întâmple unei femei, Constantin Petrovici, când trăeşte cu un bărbat... Desigur, ştiu lucrul acesta mai bine decât mine. De ce mă sileşti să ţi-l spun?

— Cum? E posibil? — întrebă el cu vocea răguşită, simţind că nu-şi poate ascunde groaza.

— De ce nu? — răspunse Tania cu severitate aproape. — E posibil, desigur, pentrucă aşa este.

Pe bancă, el fu copleşit, sfâşiat de această mărturisire de necrezut care cădea asupra lui atât de neaşteptat, întunecându-l cu totul. Viaţa, pe care o petrecuse în voe bună, era din nou răsturnată în această clipă. Tăceau amândoi, stând nemişcaţi pe o bancă solitară.

Celiştşev, care-şi pierduse dintr'o dată siguranţa, cu sprâncenele încruntate, privea cum se învineţeşte oraşul. Iată de ce obstacol neprevăzut se împiedicase. Un fel de uitare uşoară, imponderabilă, plutea în acest moment asupra lui, asupra bulevardului care părea că se depărtează, asupra vieţii oraşului.... Şi Celiştşev înţelese deodată că gândea mai întâi la el, la situaţia sa şi deloc la Tania. Işi scutură repede toropeala, îşi regăsi energia, într'o clipă îmbrăţişă întreaga situaţie şi se sili să vorbească, să convingă. Mila pe care o resimţise cu o clipă mai înainte parcă-l înmuiase şi vorbi dulce, insinuant, convingător.

— Desigur, nu e un noroc... şi eu nu mă aşteptam deloc la aceasta, — pronunţă el, apăsând înadins asupra notelor catifelate pe care le lăsa vocea sa, — însă nu e o nenorocire care să n'aibă ieşire... Trebue de lichidat şi cât mai repede posibil.

El deveni şi mai persuasiv:

— Inţelegi, Tania, în situaţia noastră, nu putem accepta acest lucru.. Viaţa îşi urmează cursul... simt pentru d-ta cele mai bune sentimente, cele mai sincere, însă nu te pot minţi vorbindu-ţi de dragoste...; dealtfel, nu ţi-am vorbit niciodată, nu e aşa? Acum trebue să sfârşim aceste consecinţe şi cât mai repede posibil.

Tania privea zăpada; înălţă deodată capul şi-şi îndreptă cu milă privirea asupra lui: iată tot ce era el în stare să-i spună. Răspunse:

— Constantin Petrovici, e inutil să te nelinişteşti.. niciun moment nu m'am gândit să-ţi amenint liniştea.

— Nu dă-mi voe să-ţi spun,—întrerupse el, temându-se să nu se trezească micşorat în ochii Taniei. Sunt mai bătrân decât d-ta, am mai multă experienţă, cunosc mai bine viaţa. E natural să gândesc mai întâi la necesitatea de a repara greşala noastră. Nu vrei, Tania, dar trebue să privim lucrurile aşa cum sunt. Iţi trebuie bani... Vei lua frumos ceiace-ţi voi da şi vei face necesarul...

Işi dădu seama de slăbiciunea argumentării şi se silea s'o ascundă, având aerul că se preocupă de soarta Taniei. Băgă mâna în buzunar şi numără cinci bilete albe şi frumoase — cincizeci de ruble. Tania îl lăsă să i le pună în poşetă; tăcea privind înainte. Atunci el se linişti, deodată şi-i spuse cu vocea pe care ea i-o cunoştea bine, voce care îi era atât de scumpă numai cu câteva clipe mai înainte:

— E adevărat, vei face tot ceiace va trebui? Imi promiţi?

Calmă ea răspunse:

— Desigur, voi face...

El se aşteptase s'o vadă rănită şi să înceaptă a-i face reproşuri; ea tăcu însă. Desigur, această fetiţă drăgălaşă şi nebună e demnă de milă, dar la urma urmelor, nu era el responsabil de aceste obiceiuri care au consecinţe atât de teribile. Altădată, toate acestea erau mai complicate. Acum erau mai simple... şi natural, pentrucă deveniseră atât de simple, nu trebuia de făcut o tragedie din aceasta.

— Vreau să mă ţii în curent cu toate, când va veni ceasul. Inţelegi bine că n'aş fi liniştit.

Mereu tăcând, Tania privea zăpada proaspătă care nu fusese călcată încă. Ea se aşteptase dela el să reflecteze la zdruncinarea pe care o suferise întreaga-i fiinţă, la suferinţa pe care trebuia s'o resimtă înaintea unui eveniment atât de important pentru ea şi ceiace-l preocupa era să ştie dacă nu-i va complica existenţa. Tăcerea Taniei era penibilă. După ce şi-a aprins o ţigară, el începu să vorbească sigur, cu un aer cât mai nepăsător posibil, curajos. Zăpada, cu un zgomot moale, cădea din arbori.

Celiştşev gândi iritat că această tăcere, în fond, era o lipsă de tact, că era insuportabilă şi că în adevăr ea uita că timpul îi era măsurat. Işi privi ceasul, şopti ceva: nu mai putea rămâne.

— D-ta cobori, probabil... şi eu o iau în partea asta.

El îi luă mâna într'a sa.

— E adevărat că nu mă vrei, Tania? Sânt mâhnit adânc că lucrurile s'au întors aşa, — spuse el tandru şi sincer, cât putu de sincer.

Ea răspunse:

— Nu te vreau, Constantin Petrovici.

Deşi acest răspuns putea fi luat drept ofensator, Celiştşev fu multumit, pentrucă evita un adaos de explicaţii. Se despărţiră pe bulevard. El plecă încet, fiindu-i ruşine să grăbească pasul. Se întoarse o clipă după aceia: Tania nu se mai vedea.

Uşurat, el cobori în piaţă. Tramvaele sunau, luminile se aprindeau, era o viaţă sigură, care-i păru miraculoasă, caşicum o clipă mai înainte voiseră să-l deposedeze de dânsa. Luă o trăsură. Clopoţeii hamurilor începură să sune vesel pe spinarea zbârcită a calului, promiţând că totul se va aranja bine.

Tania mai merse puţin, apoi se aşeză din nou. Era singură. Simţea nevoia să reflecteze: el pusese banii în poşetă şi apoi rezolvase chestiunea simplu, rapid masculin. Dar o întrebase el, gândise ceiace era tragic pentru dânsa în toate acestea? Nu fusese poate decât un vis, o fantazie a imaginaţiei sale şi ea n'avea niciun drept asupra sentimentelor lui. In această viaţă de înfrigurare şi înghesuială nu există loc pentru vis. Mulţi dintre oameni—Celiştşev primul — îşi bătuseră joc de iluziile sale. Ea visase însă cu tot elanul sufletului său. Şi Celiştşev, care trebuia s'o înţeleagă, să asculte în ea acest suflu nou de viaţă, aranjase lucrurile cu răceală, ca primul venit.

Toate felinarele bulevardului se luminară ca prin minune. In străzi obscure, se strecura cu repeziciune seara, iar luminile caselor îi veneau în întâmpinare.

Tania plecă pustiită de orice gând, caşicum vântul îi suflase tot ce avea într'însa. Păşi în direcţia indicatorului verde din staţie şi urcă în tramvai, care-şi luă zborul în josul bulevardului.

Trad. de I. CERBU

Cronica cinematografică

Iar reviste

„America Melody 1937" este o operetă transatlantică exact ca toate celelalte, cu cântece care ne pândesc la tot pasul, cu o mică idee intenţionat sociologică (totul e brodat în jurul unei poliţe de asigurări), cu nenumărate vorbe de spirit plin de un haz ieftin dar sănătos, cu eternul Dick Powell şi alte felurite atracţii. Aceste producţii deservesc, pare-se, o importantă fracţiune din publicul de cinematograf. Să nu fim supăraţi. Căci, în fond, tot ce poate spori dorinţa de a veni la cinematograf contribue, indirect, la sentimentul de încredere în posibilităţile de clientelă, care sentiment este la baza îndrăsnelilor producătorilor care încearcă să construiască filme tot mereu mai subţiri. Am spus-o de nenumărate ori: arta proastă e aliata fără voie a artei bune; Ohnet a făcut posibil pe Proust; Zigoto pe Charlot.

Să nu fim deci prea severi. Şi să ne pară bine că cirezile de zâne perfect identice întreţin, pe această cale anartistică, bunul obiceiu de a veni, în tot cazul, la cinematograf.

„O dramă în larg"

Francezii adoră filmele navale. Am avut în ultima epocă vre-o zece, începând cu „La Bataille" şi terminând cu „O dramă în larg".

Motivele acestei preferinţe ar putea fi mai multe. Fotogenia în sine a vaporului şi mediului oceanic, romantismul inerent concepţiei pe care marele public şi-o face despre viaţa de navigator, poate şi faptul că meseria de marinar implică un coeficient considerabil de coarne posibile (din pricina obsenţei cronice de acasă) — problemă care a preocupat totdeauna cu oarecare precădere dramaturgia franceză.

Aşa dar, încă un film eminamente naval. Şi, în ciuda actorilor care nu-s grozavi, un film ce se poate lesne suporta. Decupajul e corect, intriga erotico-poliţistă bine condusă, fotografiile excelente şi dialogul spiritual adeseori. Fireşte toate aceste calităţi nu salvează filmul de mediocritate. Un singur moment o asemenea salvare se produce. Un moment care merită reţinut, moment pe care l-am explicat pe larg în „Le Moment" şi despre care aş vrea să mai adaog şi aci câteva cuvinte.

Teehnica minciunei

Una din conduitele omeneşti cele mai interesante este şi aceea de ascundere a adevărului. A minţi are nenumărate variante, precum şi valori morale multiple. — atât pozitive cât şi negative. Foarte adeseori un roman întreg, lung de 500 de pagini, nu-i alt decât povestea unor eroice — sau invers laşe — sforţări de a minţi, de a minţi altuia, sau chiar de a-ţi minţi ţie însuţi —, căci e foarte greu să nu sfârşeşti cu automistficarea după ce ai practicat câtva timp înşelăciunea. Vine un moment când minciuna devine un fel de jumătate adevăr. Trecerea dela minciuna lucidă la cea sinceră, dela păcălire obiectivă la autopăcălire — se face pe nesimţite.

Doctrina freudiană consistă în mare parte din această problemă. A refula însamnă a dori, în ciuda realităţii, ca ceea ce nu-i să fie totuşi. A refula este unul din procedeele care duc la ceea ce Românul numeşte „a-ţi fura căciula". Iar a innebuni — tot în sens freudian — însamnă a fi ajuns la punctul unde nu ne mai dăm sama că minţim, unde am optat definitiv şi fără nuanţe pentru minciuna pe care zadarnic încercasem a o înăbuşi.

Dar acestea-s cazurile cele dramatice ale minciunei. Există şi cazuri curente ale trecerii dela minciună voită la minciună involuntară. Această trecere, acest moment critic e cel mai interesant din tot procesul minciunii. Şi asta explică dece literatura pune o deosebită grije ca să-l descrie.

Dar cinematograful?

Cum s'ar putea realiza pe ecran şi prin mijloace specifice acestuia, trecerea dela minciună la mitomanie? (acesta-i numele medical al minciunii, ca să zicem aşa, sincere).

Iată o problemă ce n'a fost încă rezolvată şi asupra căreia rog pe cetitorii mei să reflecteze, pe aceia dintrînşii pe care îi preocupă problemele de technică şi estetică a ecranului.

Şi pentru a-i pune pe calea cea bună, am să le semnalez cum s'a rezolvit de curând o problemă ceva mai simplă, anume: trecerea dela adevăr la minciună.

Cineva spune adevărul. Şi pe urmă, încetul cu încetul, începe să mintă, alunecând spre înşelăciune, revenind eventual la adevar, pe urmă realunecând iară. Acest proces sufletesc a fost rezolvit cinematograficeşte dăunăzi de filmul francez despre care ne ocupăm („O dramă în larg"). Şi iată cum:

Un locotenent de marină este inculpat de crimă. I se cere să povestească ce s'a întâmplat între orele cutare şi cutare. El istoriseşte. Ii auzim vocea. Şi în acelaş timp ni se arată şi imaginea vizuală a faptelor. Vorbitorul este faţă de desfăşurarea tablourilor exact în situaţia unui speaker care explică şi interpretează evenimentele redate pe ecran. Dar iată că, deodată, spectatorul din stal tresare. De unde până atunci avusesem a face cu un speaker conştiincios, parcă acesta şi-ar fi pierdut minţile. Una spune şi cu totul altceva se întâmplă pe pânză. Cele două serii — cea verbală şi cea vizuală — nu mai coincid. Omul nostru a început să mintă.

Şi persistenţa tablourilor necoincidente cu discursul exprimă foarte puternic acel fenomen subtil de obsesie a mincinosului, în mintea căruia persistă imaginile corect memorate pe care el însă le acopere cu vorbe necorespunzătoare.

Am fost foarte impresionat de ingeniozitatea şi eficacitatea acestui procedeu (procedeu pur cinematografic) pentru a reda ceva din mecanismul actului de a minţi. Cred că tot pe calea aceasta s'ar putea scotoci mai departe subtila şi fecunda problemă a înşelărilor de tot soiul, dela simpla minciună la mitomanie, dela politeţa curentă la psihonevroză.

Şi meritul de a fi început rezolvarea problemei revine — o spunem cu toată sinceritatea — acelui destul de mediocru film Wandermax francez.

D. I. SUCHIANU

Cotnarii noștrii*

In această săptămână, consacrată preamăririi vinului și viei românești, ar fi desigur o impietate să nu pomenim nimic de Cotnari, perla podgoriilor noastre.

Situată în județul Iași, pe coasta răsăriteană a unei culmi, la picioarele căreia se întinde valea Bahluiului, de secole întregi podgoria aceasta îndeamnă pe cei ce au ocazia de a-i cunoaște și prețui rodul să binecuvânteze clipa în care vița a fost plantată pe aceste locuri.

Când s'a întâmplat aceasta, nu știm. Mulți cred că în zilele și din porunca gloriosului domnitor moldovean Ștefan-cel-Mare; socotind că numai o minte înțeleaptă și un suflet evlavios ca acesta a putut face o faptă, care să fie totodată plăcută lui Dumnezeu și oamenilor, aducătoare de bucurie și curaj pentru clipa de față, cât și de glorie veșnică, străbătătoare de socoli...

Insuși Dimitrie Cantemir nu se îndoia că viile dela Cotnari au fost plantate de Ștefan-Vodă. Dar Dimitrie Cantemir nu cetise valoroasele *Documente moldovenești* ale d-lui Mihai Costăchescu dela Iași și deaceia nici nu bănuia de existența hrisoavelor dela 1448 și 1453, hrisoave care ne vorbesc de târgul Cotnari și de viile sale. Deci la 1457, data suirii pe tron a lui Ștefan, credem că Cotnarii existau încă demult, ca târg și ca podgorie; și în cazul acesta paternitatea Cotnarilor n'ar mai reveni lui Ștefan-Vodă. Totuși, pentrucă acest înțelept Voevod, dându-și seama de comoara ce poseda la Cotnari, a prețuit-o și îngrijit-o „ca un bun părinte de familie", cum spun juriștii, iar pe de altă parte pentrucă *pater is est* — acel pe care-l indică aparențele — nu numai decât acel care este de fapt, — să nu ezităm de a recunoaște marelui Voevod moldovean paternitatea, măcar spirituală a acestei podgorii, în sensul că Ștefan, prin pivnicierul său Feltin-Sasul, a educat acest vin, căruia i-a înțeles sufletul ca un mare și adevărat pedagog.

Așa dar Ștefan n'a creat Cotnarii, dar a creat Cotnarul. Dar dacă acest Voevod n'a fost, după cum spun, întemeetorul Cotnarilor, a fost însă un adevărat părinte pentru această podgorie, care în zilele lui a cunoscut cea mai înfloritoare epocă a existenței sale. Aceasta ne-o atestă și podurile de piatră, din care unele mai dăinuesc și astăzi, și temeliile măreţului palat domnesc și urmele beciurilor enorme și frumos boltite, în care rugineau vinurile domnești și Biserica ridicată de evlaviosul Voevod, în care se închină și astăzi Cotnărenii.

In Biserica lui Ștefan, plină de umbră și miros de lemn vechi, dacă închizi o clipă ochii, poți vedea, intrând cu pas ușor grațioasele jupânițe ale secolului al 15-lea, cu fața de ideș și cozi de abanos, luând loc în strane, cu priviri sfioase și pline de evlavie, alături de soții și stăpânii lor, boerii bărboși și războinici, care urmau pe Ștefan în războae. Și tot în această biserică și în fața acestui altar, poate că a plâns și s'a rugat de multe ori, în suferința ei, domnița de neam împărătesc și a doua soție a lui Ștefan, Maria de Mangop, atunci când privirile albastre ale Voevodului s'au întors dela grația ei... Dar și frumoasa și tânăra sa rivală, Maria-Vochița, care a devenit apoi soția lui Ștefan, a avut mai târziu de suferit depe urma sprâncenelor îmbinate ale Mariei Rareș, frumoasa pescăriță dela Hârlău. Și poate că și aceasta, la rândul ei... Dar, ce înseamnă suferința și lacrimile unor biete inimi de femee, față de o glorioasă pagină de Istorie? Cotnarii, de altfel, n'au dece se plânge; dela ei Ștefan-Vodă nu și-a întors niciodată privirea. Farmecul Cotnarilor era inepuizabil...

In orice caz, numele lui Ștefan-Vodă rămâne pentru Cotnari ca cel al unui adevărat ctitor; mai mult chiar, ca al unui sfânt protector. Pe vârful Cătălinii, dealul cel mai înalt al Cotnarilor, o cruce de stejar stăpânește zările până departe, în amintirea aceluia care a iubit atât de mult acest ținut.

După moartea lui Ștefan-Vodă, Cotnarii își duc mai departe faima lor de podgorie de frunte, când, iată că pe la jumătatea secolului al 16-lea, intervine în existența sa, un accident cultural așa de important, încât ne putem întreba astăzi dacă aceste cuvinte despre Cotnari nu s'ar cuveni mai bine să fie încadrate în „luna cărții', decât în „săptămâna vinului"?

In adevăr, la această epocă apare la Cotnari o academie, o adevărată academie, cu profesori de seamă, veniți din Apus. Eraclide Despot-Vodă, în scurta și aventuroasa-i domnie în Moldova, s'a gândit să facă la Cotnari un centru cultural, care să fie totodată și un centru de propagandă protestantă. In vederea acestui scop, el a ridicat aci o monumentală clădire, ale cărei ruine mai există și azi, clădire care trebuia să cuprindă un număr cât mai mare de copii și tineri, veniți din toate colțurile Moldovei, ca să primească aci lumina învățăturii, dela profesorii marcanți ai acelei epoci, ca Ioachim Rethicus, Gaspar Peucer și Iacob Sommer. Dar activitatea academică dela Cotnari n'a fost decât de foarte scurtă durată, ca și domnia lui Despot-Vodă, de altfel care cum se știe, a căzut răpus de un complot al boerilor țării.

Dacă gloria de centru cultural a Cotnarilor a trecut repede, ca o spumă, deci ca orice glorie, în schimb renumele de podgorie și l-au păstrat în toate timpurile. In secolul al 17-lea, în vremea domniei lui Vasile Lupu, un călugăr italian Marco Bandini, călător în acea vreme prin țările noastre, scriind despre Cotnari, îl numește „oraș celebru în care din cauza viilor, nu numai domnitorul, dar și toți fruntașii Moldoveni, ba încă și mulți din Polonia, cumpărară vii și le locuesc". Iar în secolul al 18-lea, Dimitrie Cantemir, în celebra sa *Descriere a Moldovei*, spunea: „Târgul Cotnari este vestit numai pentru viile lui cele slăvite care pe toate altele le întrec", adăogând că socotește vinul de Cotnari „a fi cel mai bun decât toate celelalte vinaţuri ale Europei, încă și însuși decât cel dela Tocaia".

Această faimă a vinului de Cotnari a mers crescând, până la epoca nefericită când filoxera a distrus toate viile, atât dela noi, cât și de aiurea. In urma acestui pârjol, viile au fost replantate cu aceleași soiuri de viță, însă pe port-altoi american.

S'a spus și se spune mereu că vinul de Cotnari de astăzi nu mai e tot așa de bun, ca cel dinaintea filoxerei, pentru că vița s'a americanizat. Nu e adevărat. Este o eroare și o dovadă de ignoranță, a face această afirmație. Și totuși acei care o fac, au o oarecare dreptate și iată în ce fel: ei cer dela cârciumă, bodegă, sau restaurant, o sticlă de Cotnari și dacă conținutul acestei sticle adesea îi deziluzionează, — și pe bună dreptate, — apoi spun că Cotnarii e un vin prost. Nu Cotnarul e prost, ci conținutul sticlei pe care au băut-o. Explicația nu e greu de găsit... De altfel nici nu există atât vin de Cotnari, cât se vinde pe piață sub acest nume. Aceasta nu înseamnă că nu există deloc în comerț vin bun de Cotnari. Există, însă numai în măsura în care el provine din acele nobile vițe care sunt caracteristice Cotnarului, care se potrivesc terenului său miraculos și care au făcut faima sa de odinioară.

Dacă în această podgorie s'ar cultiva numai aceste varietăți, dintre care cea mai specifică e renumita viță de grasă, dacă culesul și vinificarea s'ar face după metodele cele mai bune, dacă acest vin n'ar părăsi crama și beciul în care s'a format, înainte de majoratul său (să spunem trei ani, nu mai mult), atunci și numai atunci s'ar putea cunoaște adevăratul vin de Cotnari, faimosul Cotnari al lui Ștefan-Vodă, vrăjitorul Cotnari, care încălzește sufletul și înaripează mintea...

Pentru acestea însă, ar trebui convocați într'o comisie specială, Feltin Sasul, pivnicierul Măriei Sale Ștefan-Vodă, precum și Marele Paharnic al domnitorului Vasile Lupu, și cel al lui Dimitrie Cantemir-Vodă, pentru a-i întreba ce metode întrebuințau ca să ajungă la atât de bune rezultatele. Aceștia, zâmbind în barbă, ar răspunde desigur: Metoade?... Nu știm dacă am lucrat cu vreo metoadă, dar am lucrat de bună samă, cu inimă și cu pricepere... Voi însă, după cât se pare, vreți să aveți vin bun, fără să vă îngrijiți defel de această comoară, pe care în loc s'o scoateți la iveală, o acoperiți din zi în zi cu nepriceperea și nepăsarea voastră. Se pare însă că există și printre boerii voștri un dregător vrednic de a fi Marele Paharnic al Măriei Sale. E ministrul vostru al cooperației, deasemenea moldovean și care se arată cu multă bunăvoință și pricepere pentru podgoria domnească dela Cotnari. Acesta desigur, va aduce din nou Cotnarii la faima lor de altă dată și va face această podgorie vrednică să fie iarăși reședință domnească, cu vie și beciuri domnești...

Cam așa ar vorbi aceste spirite, de la înălțimea atâtor secole și cred că ar avea toată dreptatea.

Mai trebue știut un lucru. Dacă Cotnarii au fost întotdeauna un centru de atracție pentru domnitorii și boerii moldoveni, și dacă sunt și astăzi o localitate foarte atrăgătoare, aceasta se datorește, nu numai renumelui său de podgorie, dar și pitorescului poziției sale, climei plăcute și aerului său curat, asemănător celui de munte. Mulți orășeni din împrejurimi își petrec aci weekend-ul, cât și vacanțele mai lungi. Toamna mai ales, mica podgorie capătă un aspect atât de atrăgător, încât aș fi înclinată să spun: duceți-vă iarna la Nisa, sau pe Coasta de Azur; primăvara la Neapoli sau la Florența; duceți-vă vara la munte sau la mare, dar veniți toamna la Cotnari! Nicăeri cerul nu e mai albastru, căldura soarelui mai molcomă și mai dezmierdătoare, și nicăeri nu e atâta bogăție de verde, de aur, de purpură, de ruginiu și de aramă, ca pe dealurile Cotnarilor.

O cură de struguri, făcută într'o toamnă la Cotnari, e o adevărată reîmprospătare a corpului și a sufletului. Și nu numai toamna, dar în orice anotimp, acest vrăjitor sat știe să farmece și să-și reție musafirii. De aceia, toți acei dintre d-stră, care n'au decis încă unde să facă vilegiatura anul acesta, să poftească la Cotnari! Poate că nu le vor displace cerdacurile pline de umbră și de răcoare, nici odăițele curate, măturate cu mătura de pelin (ca să fugă purecii), nici lumina indirectă, venită dela lună prin frunzișul des al livezilor de lângă casă. Și nu-i va supăra desigur, mai mult decât sgomotul tramwaelor, acel țârîit ușor de greer, în care vor adormi seara, și nici mirosul de fân ce va pătrunde, indiscret, prin ferestrele deschise... Iar la ora mesei, mai puțin decât orice cred că i-ar supăra mirosul de pui fript la țiglă, pe jăratec de viță uscată, sau cana cu vin rece, adusă proaspăt dela beci. Cum vedeți, fără confort modern, dar... destul de confortabil.

ELENA M. HEROVANU

* Conferință cetită la microfonul Soc. de Radiodifuziune în ziua de 23 Iunie 1937, în cadrul „Săptămânii Vinului".

H. de Montherlant

Din „Le Démon du Bien"

De obicei, când o femee se plânge că nu este „înțeleasă", asta înseamnă că sau nu e iubită de loc, sau bărbatul pe care-l iubește nu-i răspunde în aceiași proporție.

●

Inconștiența tinerilor care se căsătoresc este scuzabilă. Dar ce să gândești de inconștiența acelora care îi căsătoresc, care știu și trebue să știe?

●

Există celibatar și celibatar, și e amuzant să auzi vorbind de „singurătatea" unora dintre ei, când această „singurătate" este populată de creaturi încântătoare, cum niciodată mariajul n'ar putea să aibă; e un mod de a fi căsătorit fiind burlac, cum e un mod de a fi burlac fiind căsătorit.

●

Ca să te căsătorești cu un individ, mai merge. Dar trebue să te însori cu o turmă de necunoscuți, tribul obscen al taților și mamelor, fraților și surorilor, unchilor și mătușelor și verilor, care și ei au drepturi asupra ta, chiar dacă în cel mai bun caz îți răpesc puțin din timpul tău disponibil. Nu, societatea e nebună. Totul e monstruos. Dacă ar trebui să te însori cu forța (o lege care te-ar obliga la aceasta, să presupunem) cel mai bun lucru e să te însori cu o orfană dela Asistența Publică. Fără glumă.

●

Când iubești, fidelitatea nu este dificilă de loc.

●

Regulă: să nu ai milă de oamenii pe care nu-i iubești.

●

Regulă: inutil să fii drăguț cu cineva, dacă nu-l iubești peste măsură. Căci trebue să iubești pe cineva peste măsură ca să fii satisfăcut de a-i fi făcut o plăcere.

●

Regulă: fă bine, dar jignind pe acela căruia îi faci, în așa fel încât să-ți poarte pică. In modul acesta vor fi mulțumiți, în acelaș timp, viciul tău de a-ți place să fii milos, și viciul tău de a-ți place să fii urât.

●

In Occident, dominat de femei, cultul suferinței; în Orient, unde bărbatul este stăpân, cultul înțelepciunii.

●

In toate spectacolele josnice în care ai să găsești bărbații, să știi că femeile i-au mânat.

Trad. de Dr. J. K.

Napoleon Lapathiotis

Sfârşitul mătuşei

După ce-şi risipise dragostea, împărţind-o tuturor nepoţilor şi strănepoţilor — ea însăşi n'a avut niciodată copii (şi poate din cauza asta dragostea ei era atât de inepuizabilă), — o concentrase, acum la bătrâneţe, asupra unei micuţe strănepoate — o fetiţă prea alintată, rău crescută şi mofturoasă, atât de mult, încât ceilalţi nepoţei, care crescuseră în mânile ei, începuseră să fie oarecum geloşi. Cu câtă bucurie şi cu câtă dragoste se juca cu ea, cu ce cântece dulci o adormea în pătuţul de păpuşe! Ai fi zis că inima tuşichii — „tuşică" îi ziceau toţi — abia acum venea pe lume şi acum înţelegea pentru prima oară profunzimea iubirii!

Şi pentrucă din întâmplare locuiau împreună, i se prezentau toate ocaziile să-i dăruiască dragostea sa nesfârşită. Rămasă văduvă încă din tinereţe — fusese căsătorită, cândva, cu un funcţionar public superior — sveltă, scundă, muncitoare, veşnic în mişcare, continua, la optzeci şi ceva de ani (se apropia, pare-mi-se de nouăzeci), acum, când vederea îi slăbise şi nu era ca atunci mlădioasă, să se amestece în toate şi peste tot, să-şi dispreţuiască bătrâneţele, să intre şi să iasă din bucătărie ca o fetiţă de doisprezece ani. Şi constituţia ei era solidă şi robustă, iar inima îi bătea şi iubea tot ca şi mai înainte...

Văzuse o lume întreagă murind în jurul său — şi aceasta era singura sa durere.

— Să închid eu ochii lui Nicu, — spunea odată la moartea unui nepot al său, — eu care l-am îmbrăţişat cea dintâi de cum s'a născut!...

Aceasta era singura sa durere.

Sărmana mătuşică!

Mi-aduc aminte cum eşea la uşa casei de cum auzea bătând pe cineva, pe treptele de marmoră, în faţa grădinii şi întreba, cu pronunţarea aceea nostimă pe care o au cei din Messolonghi, cine e şi pe cine caută! Şi pe urmă întindea mâna osoasă, ori, dacă recunoştea pe cel care bătea, îl îmbrăţişa şi-l săruta şi-i făcea bucurii nesfârşite...

Micuţa însă care îi era atât de dragă, nu o iubea atât cât se cuvenea. La vârsta asta, copiii, oricât ar iubi ei, niciodată nu iubesc cât trebuie. Au şi ei considerentele lor, iar dacă se mai întâmplă să fie şi răsfăţaţi, aşa cum era micuţa aceia, se arată întotdeauna indolenţi, suciţi şi aspri...

Adeseori nepoata chinuia pe tuşica cu vorbele sale, cu mofturile şi încăpăţânarea sa. Insă mătuşica era atât de bună, iar sufletul său atât de strein de reutate, încât nu se plângea nimănui, ci înghiţea, fără să trădeze nimic din durerea sa! Din când în când numai îşi ştergea câte-o lacrimă...

Mama micuţei era despărţită de soţul său. Pe ea însă o ţinea maică-sa, care trăia cu familia. Trăiau toţi laolaltă, aproape de Polygono, peste drum de Hippicà.

In toamna aceia, viaţa tuşichii era excepţional de melancolică. Micuţa fusese luată de tatăl său, care o distra la ţară, o plimba prin toate părţile cu automobilul, îi cumpăra jucării şi bomboane.

Şi tuşica era neconsolată. Se preumbla prin odăile ca şi inima-i de goale — şi-şi spunea într'una dorul după micuţa care-i fusese luată.

Şi fetiţa nu se mai întorcea.

Şi dorul ei creştea din zi în zi.

La urmă spusese într'o seară:

— S'o văd măcar întorcându-se şi apoi să mor!...

Şi totuşi mătuşica se temea de moarte. Cu toate că era zbârcită şi slăbită, niciodată nu pomenise de moarte! Işi simţea inima încă vie, pieptul cald, mâinile pline de energie — ca să dorească liniştea şi să fie una, în ţărână, cu morţii săi iubiţi... Nu-şi încheiase încă socotelile cu lumea asta, de vreme ce mai avea încă putinţa să iubească!

Nu mai eşea acum în oraş ca altă dată. Ii era teamă de automobile, de circulaţie. Şi apoi vederea i se slăbise şi era şi acesta un regret ascuns al său.

— Ei, de-acum am îmbătrânit, copilaşul meu!

Şi cădea pradă îndoielii şi melancoliei...

Şi pe neaşteptate, într'o dimineaţă, micuţa se întoarse.

Se întoarse cu o grămadă de jucării, cu păpuşi care închideau ochii şi scoteau ţipete plângătoare, dacă le apăsai pe stomac. Se întoarse cu mingi şi fluere, cu panglici şi rochiţe noui... In faţa acestor comori, acestei bogăţii — a miilor de lucruri pe care le văzuse în lume, în nenumăratele sale mici petreceri — cum să mai rămână loc şi pentru sărmana dragoste a mătuşichii?

Şi apoi, tăticu, care avea motive să nu o simpatizeze, i-o fi zis, la plecare: — Ascultă, copilul meu! Acolo unde te vei duce tu acum, să fii cuminte, ca nu cumva să se întâmple să te îmbolnăveşti. Iar cât priveşte pe baba aceia, nu o lăsa să se ţină prea mult de capul tău...

Şi astfel micuţa se întoarse supărată, cu o oarecare tainică duşmănie în ochi, cu o bucată de ghiaţă în inimă.

In zadar se silea tuşica s'o ia cu binişorul. Vorbele sale dulci nu o impresionau.

—Ce ai, copila mea, cu mine, de nu vrei să-mi vorbeşti? Ce ţi-am făcut eu? Dece nu vii la mine? Cu ce te-am supărat?...

Şi ochii tuşichii — ochii aceia stinşi de bătrâneţe, ochii care nu mai vedeau bine — erau plini de lacrimi...

Dar la urmă nu prea stăruia. Ştia ea că trebuia să treacă şi asta, aşa cum au trecut atâtea altele.

Cu inima strânsă lucra în salǎ. Trebuia să pregătească patul lui Ionel — nu lăsa pe nimeni altul să-l facă — să aranjeze în sufragerie...

Spre seară veni Leonidas să-i ţină puţin de urît. Şi caşicum ar fi avut vreo tainică presimţire, îi zise la plecare:

— Dece n'a venit şi Vasilica? E mai bine de o lună de zile de când n'a mai dat pela mine! Dece nu mai vine ca mai înainte? Să-i spui că mi-e dor de ea, auzi?... Am să mor fără s'o văd...

Ionel, Vasiliki şi Leonidas erau nepoţii săi iubiţi pe care îi văzuse crescând în mânile sale.

Şi după ce plecă Leonidas, începu din nou să deretice prin casă.

Micuţa se juca în odaia de alături. De câte ori se apropia de ea, îşi întorcea capul!

— Dece nu vrei să-mi vorbeşti, copila mea? Ce ţi-am făcut?

Şi-şi îneca iar plânsul şi se silea să-şi uite durerea, cutreerând prin casă şi aranjând.

Ziua abia se întunecase.

Şi pe când se plimba de colo până colo, fără să aibă astâmpăr, dintr'o odae într'alta, privirile-i slabe căzură întâmplător pe masă. O ceaşcă rămăsese respălată.

Voia s'o spele dânsa.

O luă atunci cu băgare de seamă şi, scundă şi măruntă cum era, coborî ca o umbră scăricica întunecoasă a bucătăriei.

O spălă cu atenţie, fără ca cineva să prindă de veste şi după ce o şterse cu un şervet, porni să suie din nou scara ca s'o pue în bufet.

In momentul acela fatalitatea interveni şi-şi vârî mâna, neîndurătoare.

Mama fetiţei făcea probă în odaia sa la o rochie care tocmai îi fusese adusă. Zise micuţei.

— Giulia, unde eşti? Chiamă pe buca, drăguţo, să-mi vadă un moment rochia...

Şi Giulia alergă pe coridor ca să cheme pe bunica.

Alergă spre scara cea mică a bucătăriei.

Tuşica, în vremea asta, urcase treptele şi ajunsese aproape de ultima.

Văzând-o în semiîntuneric cum alerga cu ardoare, îşi zise în gând că nu mai e supărată şi că venea probabil s'o îmbrăţişeze.

— Fetiţa mea, — îi strigă.

Şi lăsă pervazul scării pe care-l ţinea şi ţinând cu cealaltă ceaşca, întinse amândouă mânile spre dânsa.

Micuţa, cu viteza cu care venea, o găsi ca un obstacol în cale. Fie dintr'o răutate tainică, fie din cauza vitezei cu care alerga — cine poate, Doamne, să ştie vreodată, ce ascund inimioarele copiilor? — o lovi în piept.

Bătrâna căzu pe spate.

Căzu dintr'odată pe marmură, fără să se rostogolească, cu capul şi mâna în jos. Capul i se sparse de marmoră, iar mâna i se frînse şi ea...

Micuţa începu atunci să ţipe.

Alergară toţi cu larmă şi cu plânsete şi ridicară pe biata mătuşică.

O aşezară pe pat. Sângele curgea şiroiu din frunte. Totuşi putu să articuleze câteva cuvinte: — Copilul meu! Copilul meu!... Adică: — Copilul meu, ce mi-ai făcut?...

Şi aceste cuvinte sfâşietoare, acest geamăt al regretului din urmă, era ca o jelanie a afecţiunii care a fost plătită cu o astfel de monedă — plânsul celei din urmă, rănitei, dar totodată şi nesfârşitei iubiri.

Era plânsul dragostei supreme care nu cunoaşte hotare şi nu vrea să ţie seamă de nimic altceva, nici nu poate şti nimic, nimic altceva, decât pe ea însăşi — chiar şi la marginea abisului!...

Medicul care a examinat-o, i-a găsit craniul spart şi mâna fracturată în două locuri. Spunea că trebuie să-i se facă neapărat operaţie, cu prea puţine speranţe de scăpare.

Au transportat-o atunci la o clinică. Sângele nu se oprea deloc. Inima cu toate astea continua să bată.

Au încercat să facă o operaţie ca să cureţe sângele capului. Făcuseră o serioasă trepanaţie, ca să evite paralizia generală. Congestia, cu toate acestea, se arătase dela început.

Şi pe urmă, puţin după operaţie — sângele curgea şiroiu din gură — pulsul începu să slăbească, până ce se opri şi acesta de-abinelea.

Tuşica era moartă!

●

Au dus-o înapoi acasă, pe o targă, pe care o ţineau doi bărbaţi, infirmieri. Era micuţă, făcută ghem, atâtica — acoperită cu un cearceaf alb de zăpadă — un lucru de nimic, cât un trupuşor de copil mort...

Au aşezat-o pe pat, au îmbrăcat-o, au gătit-o frumos, i-au pus o scufiţă neagră pe cap — numai ca să acopere pansamentele şi apoi au aşezat-o în coşciug. Toţi nepoţii şi strănepoţii au venit de au defilat în jurul rămăşiţelor ei.

A doua zi o încărcară cu flori.

La înmormântare venise lume multă.

O iubeau toţi pe „tuşica", pentrucă şi ea îi iubea mult...

Puţin după ce pornise cortegiul, micuţa a isbucnit în plâns: i se spărsese o păpuşe mică — păpuşa care închidea ochii şi scotea o voce plângătoare când o apăsai pe stomac — şi era nemângâiată...

Traducere din l. greacă

ANTON MISTACHIDE

Poezii poporale

Când eram la maica fată,
Mâncam pită de săcară
Cernută prin sâtă rară
Şi-o mâncam râzând pe-afară,
Da-de când m'am măritat,
Mânc pită de grâu curat,
Cernută prin sâtă deasă
Şi-o mănânc plângând prin casă.
Când eram la maica fată,
Nu ţeseam, nu puneam pânză,
Numai şueram prin frunză,
Da de când m'am măritat
Eu ţesuiu şi pusaiu pânză
Şi-o lăsaiu dracului frunză.

●

De-aici până la Braşeu,
Nu-i nime strein ca eu;
Numai cucul din pădure,
Dar nici cucul nu-i strein,
Că cu mierla e vecin;
Când cucul se bolnăveşte,
Vine mierla şi-l păzeşte
Şi îi face demâncare
Şi-l întreabă că ce-l doare?

●

Cine dracu-o mai văzut:
Iepure vara cosind,
Grădină făr' de pârleaz,
Dragoste fără necaz,
O grădină fără pruni,
Dragoste fără minciuni,
O grădină cu doi brazi,
O drăguţă la doi fraţi,
O grădină nesăpată,
Babă bătrână muşcată?

●

Aşa sânt eu de străină,
Ca o floare din grădină;
Nici n'am fraţi să mă 'ngrădească
Nici surori să mă plivească,
Buruiana m'a umplut,
Oiţele m'or păscut,
La streini rău n'o părut.
Jălui-m'aş şi n'am cui,
Jălui-m'aş codrului,
Codru-i plin de frunză verde,
De i-aşi spune, nu mă crede.
Jălui-m'aş pietrilor,
Dară piatra-i foarte tare
Şi de mine nu o doare
Jălui-m'aş la străin
Dar la inimă-i hain.

●

Frunză verde lemn sucit,
De când muma a murit,
Eu trăiesc tot ca streină
Şi n'am milă dela nime;
Că de râd, să'mponoresc
Şi de plâng, să 'nveselesc.
Frunză verde viorea,
Maică, măiculiţa mea,
Roagă-te tu pentru mine
Ca să viu şi eu la tine
Şi să mă scap de streine.

Culese din „Gazeta Transilvaniei pe 1893.

UN PROFESOR UNIVERSITAR PLAGIATOR

Un alt plagiat pe care l-a dăruit științii românești d. prof. univ. Șt. Berechet este VIII) lucrarea *Procedura de judecată la Slavi și Români*, Chișinău, 1926, pag. 214+123 anexe.

Această lucrare a fost publicată la 24 Noembrie 1926, când d. Berechet era profesor suplinitor la Facultatea de Drept și la Facultatea de Teologie din Chișinău. *Ea i-a servit la examenul de profesor agregat, în care demnitate a fost numit la 1 Iunie 1927.*

Partea I-a, adică pag. 3—32, având ca titlu: *Procedura de judecată la Slavi,* prezintă o compilație, care sub raportul științific lasă mult de dorit, iar Partea II-a, adică pag. 35—214, cuprinde: *Procedura de judecată la Români;* restul — materiale, după documente publicate, *și care reproduce fădă nici o modificare (pag. 35—128) teza de doctorat, menționată la No. VII*

Singura modificare constă în înlocuirea literei E cu I în ultima frază de la pag. 128: „De multe ori avea loc și călcări de jurământ din partea celor ce-l depunea cari călcări se pedepsia" — în loc de „pedepseau", cum este trecut în teză la pag. 94 (!).

Profesorul ieșean s'a îndrăgostit atât de mult de plagiatul din Iațimirschi, indicat de noi la No. 6, încât nu s'a putut debarasa de el nici în această lucrare.

Pentru a dovedi această *patimă științifică,* colaționăm următoarele:

Iațimirschi, op. cit. pag. 161.
In legătură cu aceasta se găsește un amănunt în practica românească pe care nu-o cunosc documentele sârbe, anume, când este vorba despre o femeie (mai exact — despre onoarea femeii) apoi jurătorii puteau fi numai de sex femenin și din aceiași clasă socială cu învinuita. Avem documentul din 1633 din timpul lui Matei Basarab, unde se descrie amănunțit afacerea dintre spătarul Vasilie și soția sa Maria de care dorea să se desfacă prin divorț și pe care a numit-o undeva „femeie proastă și ticăloasă". Și iată femeia ceruse fostului domn Leon „legea pământului ca să se desvinovățească", etc., etc...

Berechet, p. p. 97—98.
In legătură cu egalitatea de clasă, practica românească, spre deosebire de acea sârbă, bulgară și rusă, cere ca atunci când este vorba despre o femeie, jurătorii să fie de sex femenin și din aceiași clasă cu învinuita. In legătură cu acest fapt, avem documentul din 1633 din timpul lui Matei Basarab, unde se descrie amănunțit afacerea dintre spătarul Vasilie și soția sa Maria de care doria să se desfacă prin divorț, pe care a numit-o undeva „femeie proastă și ticăloasă". Femeia simțindu-se nevinovată, ceruse fostului domn Leon Vodă „Legea pământului" ca să se desvinovățească...

Отголоски славянской пороты въ обычномъ правѣ у румынъ XV—XVII вв. 161

что онъ не — сынъ господаря» [1]). Замѣтимъ, впрочемъ, что на самомъ дѣлѣ Михаилъ былъ сыномъ господаря Петрашка Добраго (1554—1557, и братомъ Петра Черчела (1583—1585), принадлежа такимъ образомъ къ династіи Дракулешти. Опуская нѣсколько случаевъ, въ которыхъ идетъ рѣчь о монастыряхъ и ихъ представителяхъ-игуменахъ, укажемъ на валашскую грамоту 1571 года. Господарь Владъ предоставляетъ право монахамъ выставить 12 соклятвенниковъ изъ поповъ (въ документѣ слѣдуетъ перечисленіе сельскихъ священниковъ); дѣло касалось монастырскихъ имѣній [2]). Психологическимъ отличіемъ пороты отъ свидѣтельства и объясняется указанное выше, какъ одно изъ главныхъ условій изучаемаго юридическаго института, равенство соціальнаго положенія всѣхъ участниковъ присяги. Обыкновенные истецъ и жалобщикъ не присягаютъ, а при поротѣ происходитъ *коллективная присяга*, почему при ложной присягѣ налагалось одинаковое наказаніе всѣмъ ея участникамъ. Этимъ достигался классовой характеръ института, такъ какъ индивидуальные интересы могли поддерживать только тѣ лица, которыя принадлежали къ тому же классу. Въ этомъ отношеніи латино-румынскій терминъ *con*jurați, или *con*jurătorii, вполнѣ соотвѣтствуетъ слав. по-ротници, такъ какъ понятіемъ «со-клятвенники» лучше всего опредѣляется коллективный, въ данномъ случаѣ классовой, характеръ присяги.

Въ связи съ этимъ находится одна подробность румынской практики, которой не знаютъ документы сербскіе, именно, если возникало дѣло, касающееся женщинъ (точнѣе — женской чести), то поротниками могли быть только женщины, конечно, одного же съ обвиняемой соціальнаго положенія. Мы имѣемъ документъ времени Матвѣя Басараба 1633 года, гдѣ подробно описано судебное дѣло между Василіемъ спатаремъ и женою его Маріей, съ которой онъ хотѣлъ развестись, и которую гдѣ-то назвалъ «женщиной дурной и глупой». И вотъ, чтобы реабилитировать поруганную атестаціей мужа честь, она просила еще у покойнаго Леона воеводы «*земскаго закона*, дабы оправдаться». Но тогда Василій спатарь пустилъ въ ходъ подкупъ, съ цѣлью не дать ей возможности оправдаться, и даже заручился актомъ на разводъ. И только по вступленіи на престолъ господаря Матвѣя, Марія рѣшила отправиться въ столицу ко дню Благовѣщенія. «И не могъ я, — говоритъ въ указанномъ документѣ господарь, — запретить жупынасѣ (— боярынѣ) Маріи воспользоваться *закономъ о двѣнадцати жупынясахъ*

1) A. Xenopol, Istoria rominilor din Dacia Trajana. Iași 1896, vol. VI. pp. 6—10.
2) Ib., vol. VII, p. 99.

Festschrift für Jagić. 11

D. Șt. Berechet n'a avut răbdarea să controleze bine isvoarele românești întrebuințate de Iațimirschi. Din această cauză se întâmplă o altă minune: Iată de exemplu un caz:

A. D. Xenopol. *Istoria românilor din Dacia Traiană,* Iași 1896, vol. VII, p. 99:
In afară de cazul jupînesei Maria mai amintim și un document al lui Vlad Vodă din 1571, în care domnul „dă călugărilor 12 jurători, de au jurat cum că sunt drepte moșii ale sfintei mănăstiri anume popa Sava din Podeș și popa Boda din Struguruți și popa Vlad din Podeș (urmează încă denumirea a 9 popi), care au jurat în sufletele lor înaintea Radului din Bărești, iar jupînul Radu a scris carte cătră domnia mea, cum au jurat și au dat sfintei mănăstiri dreptate".

Iațimirschi, op. cit. p. 161:
Lăsând la o parte cîteva cazuri, în care este vorba despre mănăstiri și reprezentanții lor egumeni, vom cerceta documentul muntean din 1571. Domnitorul Vlad dă călugărului 12 jurători din preoți (în document se enumără preoții de țară); afacerea privea averile mănăstirești 2).

2) Ib. vol. VII, p. 99.

Șt. Berechet, op. cit., pag. 97:
Lăsând la o parte câteva cazuri în care este vorba despre mănăstiri și egumenii lor, vom cerceta documentul muntean din 1571. Domnitorul Vlad dă călugărilor 12 jurători, cari au jurat, cum că sunt drepte moșii ale sfintei mănăstiri, anume popa Sava, popa Vlad din Podeș și popa Boda din Struguruți (mai urmează încă nouă nume de preoți), cari au jurat cu sufletele lor înaintea Radului din Barăști [1]), *„iar jupânul Radu a scris carte către domnia mea, cum am jurat și au dat sfintei mănăstiri dreptate".*

Aici d. Berechet reproduce din Xenopol, dar numai o parte ia în ghelemete, lăsând impresia că acele cuvinte sunt ale d-sale.

Un alt caz caracteristic este următorul: Iațimirschi la pag. 167, nota 1 are următorul citat: „A. Xenopol. *Istoria romînilor din Dacia Trajană.* Iași, 1896, vol. VI, pp. 6—10".

D. Șt. Berechet, la pag. 96, nota 2 reproduce citatul astfel:

„A. Xenopol: *„Istoria Românilor",* Iași, 1896, vol. VI, p. p. 6—10".

Ori Iațimirschi reproduce greșit, deoarece faptul la care se referă autorul rus (fuga lui Mihai Viteazul în Ardeal din cauza prigoanei lui Alexandru Vodă) *este menționat de Xenopol în vol. VII la pag. 95—96.*

Prin urmare, constatăm o coincidență inexplicabilă.

Aceiași greșală de citate se constată și la pag. 170, nota 2 din Iațimirschi reprodusă întocmai de d. Șt. Berechet la pag. 116, nota 1, pe cînd în Istoria lui Xenopol cazul în speță îl avem menționat la pag. 97 din vol. VII.

Pentru a ne convinge de seriozitatea profesorului dela Iași, mai colaționăm și următoarele:

A. D. Xenopol, op. cit., p. p. 94-95:
Intr'un hrisov de la Matei Basarab din 1633 se află expusă judecata între Vasile Spătarul și soția lui Maria pe care el o numise „muiere ră și neînțăleaptă". Jupîneasa, pentru a-și restabili onoarea compromisă prin imputarea făcută de soțul ei, ceruse încă din zilele lui Leon Vodă „legea țărei ca să se direpteze". Dar Vasile Spătarul „umblase cu mită și nu numai că o împedicase să-și iee legea", dar mai scoase și cărți de despărțenie. Sub Matei Vodă jupîneasa Maria, care era o femee ce nu înțelegea să se lese pe nedreptul batjocorită, merge la soborul întreg ce se adunase în capitală pentru ziua de Blagoviștenie și cere să i se dee lege pentru a se îndrepta, ceea ce se face după cum spune domnul în hrisovul său:
„Și nu am putut opri domnia mea să nu-și iee giupîneasa Maria legea 12 giupînese pe răvașe domnești, ca să giure cu sufletul lor pe sfînta evanghelie înaintea părintelui nostru mitropolitul Kir Vlădica Grigorie, cum nu este giupîneasa Maria nimic vinovată de acele cuvînt „cu năpaste și asupriciune". Jupîneasa Maria găsește îndată toate prietenile sale, care aveau interes de a apăra onoarea soțului lor atacată într'un chip atît de brutal de Vasile Spatarul. *Ea jură împreună cu cele 12 jupînese că este nevinovată.*

Iațimirschi, op. cit. p. 161—2.
Avem documentul din 1633 din timpul lui Matei Basarab, unde se descrie amănunțit afacerea dintre Spătarul Vasilie și soția sa Maria de care dorea să se desfacă prin divorț și pe care a numit-o undeva „femeie proastă și ticăloasă". Și iată femeia ceruse fostului domn Leon „legea pămîntului" ca să se desvinovățească. Dar atunci Vasilie prin mită a împiedecat-o cu scopul de-a nu-i da posibilitatea să se desvinovățească, și chiar a dobândit actul de divorț. Și numai după urcarea pe tron a domnitorului Matei Maria s'a hotărît să plece în capitala țării în ziua Blogoviștenie (Bunei Vestiri). „Și nu am putut eu, — zice domnitorul în documentul arătat — să opresc pe jupîneasa Maria să nu se folosească de *legea celor douăsprezece iupînese pe temeiul răvașelor domnești,* ca să jure cinstit („pe sufletul lor") înaintea Sfintei Evangheliei, înaintea părintelui nostru mitropolit, Vladica Kir Grigorie, că jupîneasa Maria nu-i vinovată cu nici una din vorbele și bănuelile căzute asupra ei". Atunci Maria îndată a căutat prietene, cari s'au unit să o apere de învinuirile brutale ale spătarului Vasilie, — și ea a jurat împreună cu cele 12 jupînese, că nu este vinovată [1]).

1) A. Xenopol Istoria românilor, vol.VII, p. 95.

162 А. И. Яцимирскій.

на основаніи господарскихъ грамотъ. чтобы поклялись онѣ чистосердечно (— «по душамъ ихъ») предъ святымъ Евангеліемъ, предъ отцомъ нашимъ митрополитомъ киръ владыкой Григоріемъ въ томъ, что жупыняса Марія не виновата ни въ чемъ изъ возведенныхъ на нее наговоровъ и подозрѣній». Тогда Марія сейчасъ же отыскала подругъ, которыя согласились защитить ее... отъ грубыхъ обвиненій Василія спатаря, — и она присягнула вмѣстѣ съ 12 жупынясами въ томъ, что она не виновна [1]).

II. Вторымъ существеннымъ отличіемъ поротниковъ отъ свидѣтелей является то, что первые могли говорить не по существу дѣла, а только *реабилитировать репутацію одной изъ сторонъ*. Одинъ изъ такихъ примѣровъ мы только-что привели. Въ виду отсутствія въ валашскомъ правѣ писанныхъ законовъ, которые замѣнялись «земскимъ обычаемъ», — мы не располагаемъ юридической формулировкой правъ поротниковъ и можемъ составить представленіе о ней только на основаніи практики. Изъ нея опредѣляемъ прежде всего то, что въ извѣстныхъ случаяхъ поротники даже не имѣли права говорить по существу дѣла и давать какія либо подробныя показанія: они могли только подтверждать что-нибудь или отвергать, притомъ самый фактъ присутствія ихъ на судѣ былъ равносиленъ подтвержденію; если же они не являлись, то это уже означало, что они не присоединяются къ истцу или отвѣтчику. Однимъ словомъ, они говорили только «да», въ рѣдкихъ случаяхъ — «нѣтъ», и принципъ tertium non datur проводится въ румынской практикѣ вполнѣ послѣдовательно. Поэтому приведемъ соотвѣтствующую формулу изъ Законника Стефана Душана, который, кстати, извѣстенъ и въ валашскихъ копіяхъ: и тизи порота(ни)ци да нѣ соу волню никога оумирити развѣ да оправе, или пакы да окриве, и дальше: и оу поротѣ како се векы кльноу, и кога векы да оправе, — тизи да соу вѣровани [2]). Изъ этого видно, что въ то время, какъ свидѣтели могли показывать совершенно различно, даже противорѣчить другъ другу, и дѣло суда было найти среди нихъ истину, — «соклятвенники» отвѣчали точно такъ же, какъ современные присяжные засѣдатели. Такимъ образомъ, ихъ судъ былъ *единогласный* и, въ общемъ, безапелляціонный. Кромѣ приведеннаго раньше дѣла жены спатаря Маріи, къ числу случаевъ, когда поротники реабилитировали репутацію, относится дѣло 1561 года. Валашскій господарь Петръ Хромой (1559—1567) долженъ былъ рѣшить споръ о принадлежности имѣнія одному

1) A. Xenopol, Istoria rominilor, vol. VII, p. 95.
2) Т. Флоринскій, Памятники и т. д., ч. II, стр. 11; Ст. Новаковић, с. 118—119.

1) A. D. Xenopol „*Istoria Românilor*", vol. VII, p. 99.

Berechet, p. p. 97—98.

In legătură cu egalitatea de clasă, practica românească, spre deosebire de acea sârbă, bulgară şi rusă, cere ca atunci când este vorba despre o femeie, jurătorii să fie de sex femenin şi din aceiaşi clasă cu învinuita. In legătură cu acest fapt, avem documentul din 1633 din timpul lui Matei Basarab, unde se descrie amănunţit afacerea dintre spătarul Vasile şi soţia sa Maria de care dorea să se desfacă prin divorţ, pe care a numit-o undeva „femeie proastă şi ticăloasă". Femeia simţindu-se nevinovată, ceruse fostului domn Leon Vodă „legea pământului" ca să se desvinovăţească. Atunci soţul ei cu bani, a împiedecat-o să se desvinovăţească, şi a putut dobândi şi act de divorţ. Indată după suirea lui Matei Basarab pe tron, Maria a venit în capitala ţărei în ziua Botezului Domnului, să se desvinovăţească. „Şi nu am putut eu, — zice domnitorul în documentul arătat — să oprese pe jupâneasa Maria să nu se folosiască de legea celor 12 jupânese pe temeiul răvaşelor domneşti, ca să se jure pe sufletul lor înaintea sfintei Evanghelii şi înaintea părintelui nostru mitropolit, Vladica Kir Grigore, că jupâneasa Maria nu-i vinovată de niciuna din vorbele şi bănuelile căzute asupra ei. Indată jupâneasa Maria a căutat pe cele 12 jupânese, cari au jurat, să dânsa nu-i vinovată de niciuna din ponosurile aduse de spătarul Vasile. Ea a jurat împreună cu cele 12 jupânese, câştigând cauza [1])".

Aici Xenopol comite o greşală: documentul pe care se sprijină, publicat în „Mazaginu istoriku pentru Dacia, subt redacţia lui A. Treb. Laurianu şi Nicol. Bălcescu, tomu I. Bucuresci, 1845", la pag. 207 şi 208 menţionează cuvîntul BLAGOIAVLENIE, adică Botezul Domnului. Xenopol însă, de unde l'a împrumutat şi Iaţimirschi, l-a trecut BLAGOVIŞTENIE, adică Buna Vestire.

Dar, d. Berechet, având la îndemână Magazinul istoric, corectează acest cuvânt aşa cum este, adică *Botezul Domnului.*

Cercetarea însă ştiinţifică — ca să nu-l neglijăm prea mult—la domnia sa merge şi mai departe, la pag. 88 din anexe, — unde ne reproduce documentul după Magazinul istoric, căruia nu cunoaştem din ce împrejurare îi atribue anul de apariţie 1842 şi nu 1845, — în nota 1, ne spune: *„S'a citit greşit „Blagoiarlenie" în loc de „Bogoiavlenie" = Botezul Domnului".*

Această notă îl coboară şi mai mult. Domnia sa — bun cunoscător al studiilor slave — nu ştie că cuvîntul BLAGOIAVLENIE este de origină paleoslav şi însemnează Bobotează. Acest cuvânt îl găsim chiar şi în literatura noastră religioasă. Mitropolitul Dosoftei, în *Viaţa svinţilor* ne spune: *„Intr'această lună 6, svintele BLAGOIAVLENII a Domnului şi D(u)mn(e)dzău şi mântuitoriul nostru".* Ca dovadă, îl trimitem pe d. Şt. Berechet la *Dicţionarul limbii Române* I. Fasc. I, Bucureşti, 1907, unde la pag. 572, va găsi această însemnare.

Dar atunci cum poate fi explicată greşeala domnului profesor Berechet, prin care cuvântul paleoslav *Blagoiavlenie* îl schimbă în *Bogoiavlenie*, cel slav?

După aceste dovezi mai poate domnia sa nega că nu a cunoscut lucrarea cu bucluc a lui Iaţimirschi? Sau poate anume, *ca prevedere, n'a menţionat în lucrarea d-sale greşala nici la Xenopol şi cu atât mai mult nici la Iaţimirschi?*

(Vom continua)

1) A. Xenopol: *„Istoria Românilor"*, vol. VIII, p. 96; cf. *Materiale, p. p. 87—89.*

E un vechiu adagiu: „In căsătorie înşeală cine poate". Nu există exemplu de căsătorie în care unul din soţi n'a fost mai mult sau mai puţin înşelat de celălalt. In această materie, orice lucru rău e posibil, şi fără a eşi vreodată din perfecta onorabilitate.

Viaţa teatrală

Teatrul de bibliotecă

Comentând teatrul lui Giraudoux cu ocazia „Electrei", cunoscutul critic francez René Lalou, într'un articol apărut nu de mult în „Les nouvelles litteraires", ajungea la concluzia că „nu există teatru durabil, decât acela de bibliotecă".

Categorica afirmaţiune a lui René Lalou nu-şi poate găsi o justificare valabilă decât poate prin aceea că se referă la teatrul lui Jean Giraudoux.

Intr'adevăr minunatul stil poetic cu care ilustrul autor dramatic francez îşi împodobeşte orice realizare — fie ea din domeniul teatrului sau al romanului — îndreptăţeşte oarecum o apropiere între teatrul citit şi cel jucat. Nimeni nu poate rezista la farmecul unei lecturi din teatrul lui Giraudoux. In această privinţă poate că „Electra", de care am vorbit nu de mult în aceste coloane, şi care se joacă actualmente la Paris, cu mare succes, întrece toate producţiunile anterioare ale lui Giraudoux, atâtea sclipiri de geniu, şi atâta fantezie creatoare, sunt risipite dealungul piesei cu o dărnicie neînchipuită. Este deci foarte posibil, ca, entuziasmat de o lectură atât de sugestivă, un om ca René Lalou să fi decretat cu spontaneitate, că „adevăratul teatru este acela de bibliotecă".

Problema teatrului în literatură a fost discutată cu aprindere, de când arta dramatică a apărut pe pământ. In ultimul timp însă, de când rolul regisorului s'a evidenţiat din ce în ce mai mult, s'a putut constata toată autonomia teatrului şi categorica diferenţiere dintre ceeace constituie „un spectacol" şi ceeace poate evoca o lectură.

Hotărît lucru, teatrul nu este un gen literar. Am susţinut întotdeauna cu convingere această problemă, ce apare pentru noi ca o axiomă. Autorul dramatic scrie pentru ca să fie jucat şi nu cetit. Dacă ne-am referi doar la opera lui Shakespeare, sau la acea a lui Carageale, şi adevărul acesta nu ar mai trebui discutat. Creaţiunea făuritorului de piese are deci loc într'o ambianţă diferită de a oricărui gen literar. Singura apropiere dintre teatru şi literatură ar fi că amândouă se pot tipări, şi deci constitui la un moment o lectură. Argumentul însă este pueril. Şi un scenariu de film se poate tipări, fără ca nimeni să poată susţine că cinematograful este un gen literar.

Confuzia pe care o fac toţi acei care cred în existenţa teatrului de bibliotecă — confuzie pe care a făcut-o desigur şi René Lalou, constă în suprapunerea diferitelor senzaţii pe care le poate provoca lectura unei piese sau a unui roman.

Orice lectură evocă o imagine, cu atât mai clară cu cât autorul e mai talentat. Imaginea poate să difere de la om la om. Ea se naşte fictivă, în mintea acelui ce citeşte. Cu cât aceste imagini sunt mai apropiate, cu atât lucrarea cetită se apropie de capodoperă...

Dar oricât de diferite ar fi aceste imagini, ele se realizează într'un cadru de posibilităţi, a cărui întindere este limitată, după genul lecturii. Un roman evocă o serie de imagini ce se concretizează în special prin *mişcarea psihologică* a personagiilor sau a sentimentelor care îi animă. O piesă de teatru cetită, evocă imagini de o natură cu totul diferită. Pe când cetitorul de romane este un *cetitor cinstit*, înţelegând prin aceasta că nu depăşeşte cadrul sugestiilor unei lecturi, cetitorul de teatru *trişează*. El îşi joacă singur *în minte*, toată piesa, şi o realizează desfăşurându-se pe un plan dramatic. Cu alte cuvinte fiecare cetitor este *regisorul* piesei pe care o citeşte tinzând să devină un *spectator*, iar spectacolul şi-l creiază singur în mintea lui. Nu se poate concepe cetirea unei piese de teatru altfel. In acest caz iată că şi atunci când un om este obligat să citească o piesă, *el tinde către spectacol şi nu către text.* Şi toate acestea în mod instinctiv, fără să-l fi învăţat nimenea, şi fără să se fi fost preocupat vreodată de legăturile dintre teatru şi literatură.

Teatrul conceput de acel care-l creează, pentru spectacol, şi nu pentru altceva, nu poate să trăiască decât prin prisma spectacolului. Durabil va fi teatrul de bibliotecă, aşa cum spune René Lalou, numai în măsura în care el poate evoca mai uşor, realizarea unui spectacol fictiv în mintea cetitorului.

Şi dacă clasicii pot forma în decursul vremurilor, un teatru de bibliotecă aceasta se datoreşte valorii dramatice intrinsece cuprinsă în operele lor, şi nici decum în afinitatea lor cu vreun gen literar oarecare.

Ion Iancovescu

Peste câteva zile vom revedea la Teatrul Comoedia pe marele nostru comedian, Ion Iancovescu. Această revedere o datorăm d-lui Sică Alexandrescu, şi îi mulţumim.

Indepărtat de viaţa teatrală bucureşteană, în decursul întregii stagiuni de iarnă, din cauze ce nu se pot atribui decât veşnicei şi inegalabilei fantezii a celui mai mare dintre actorii români, iată că odată cu luna lui Cuptor, Ion Iancovescu va lua din nou contact cu publicul bucureştean. D-sa va apare în piesa „Om de încredere", pe scena Teatrului Comoedia, înconjurat de un ansamblu care-i face cinste, şi din care spicuim numele d-lui R. Bufinsky şi al d-nei Marietta Deculescu.

De va fi bună piesa sau de va fi proastă, de va fi reuşit sau nu spectacolul, nu ne interesează.

Personalitatea lui Ion Iancovescu este atât de mare, încât ea reuşeşte să atragă toate privirile asupra ei.

De aceia, ne bucurăm cu toţii să-l revedem jucând pe Ion Iancovescu.

„Corpus delicti"

O scurtă absenţă din Bucureşti ne-a împiedicat să asistăm la premiera noului spectacol ce-l prezintă d. I. Sternberg la Teatrul Izbânda, şi de aceia iată-ne nevoiţi să amânăm cu câteva zile darea de seamă a comediei „Corpus delicti".

Nu ne îndoim însă de succesul ei. D. Sternberg poate să prezinte spectacole mai reuşite, sau mai puţin reuşite. Ele vor fi însă întotdeauna realizate pe un plan dramatic desăvârşit, ceeace ne îndrituieşte să afirmăm cu tărie valoarea prin ea însăşi a oricărei montări făcută de I. Sternberg.

GH. NENIŞIOR

Faşoda

In anul 1896, un francez concepu un plan fantastic. Voia să cucerească pentru patria sa regiunile Nilului superior, aproape necunoscute în acele timpuri. Colonelul Marchand debutase ca mic funcţionar într'o cancelarie notarială. Profesiunea sedentară însă nu era pe placul lui şi o schimbă cu cea militară. In Africa unde servise, îi veni ideia cea mare.

Era pe vremea când Anglia înainta victorioasă în Sudan, învingând sectele rebele. Colonelul Marchand porni cu o trupă neînsemnată, vreo douăzeci de albi şi cincisute senegalezi. Intrucât trebuiau respectate susceptibilităţile altor naţiuni, se pretextă o „expediţie de studiu".

Marchand lupta cu trupa lui cu canibalii şi animalele sălbatice, în pădurile virgine ale Congoului, care îi răpiră ţintaşi şi hamali. Veşti de acasă nu avea de unde să primească. Din când în când ajungea până la el câte o ştire vagă, necontrolată despre înaintarea englezilor în Sudan. Ce vor face cu Colonelul Marchand, dacă vor da peste el, sectele revoltate de dervişi, contra cărora englezii dădură lupte? Ce atitudine vor lua Englezii dacă oştirea lor va ajunge corpul expediţionar al lui Marchand? Soarta lui Marchand era nesigură, periclitată în ambele cazuri. Totuşi el îşi vedea de drum cu multă bravură şi după trei ani de zile ajunse la ţintă. La Faşoda, o răscruce de drumuri în regiunea Nilului superior, tricolorul francez fu înălţat. Marchand a încheiat un tratat cu şeful tribului „Şiluk" pentru protecţie şi puse să se cultive zarzavaturi în terenurile unde se fixase. N'avea însă nici o legătură cu patria mumă, numărul ofiţerilor şi oamenilor săi scăzuse simţitor.

Intre timp, englezii, gonind înaintea lor pe sudanezii răzvrătiţi, se apropiară de ţinutul Nilului alb superior. Lordul Kitchener, comandantul englez, află despre omul alb care îşi clădise o căsuţă la Faşoda şi făcuse pace cu triburile indigene.

Acest lucru nu putea fi pe placul unui pioner al imperiului colonial englez. In loc să se odihnească şi să culeagă laurii victoriei sale contra dervişilor, Lordul Kitchener porni dela Khartum, capitala Sudanului, cu un vapor pe Nil, însoţit pentru mai multă siguranţă de câteva sute de oameni şi câteva canoniere. După vreo nouă zile avu loc întâlnirea solemnă a celor doi reprezentanţi ai marilor puteri europene. Conversaţia fu începută cu formule de politeţă şi felicitări pentru isprăvile glorioase a fiecăruia din cei doi ofiţeri. Kitchener fu felicitat de Marchand pentru strălucita victorie contra sudanezilor. La rândul lui Marchand primi elogii pentru curajul şi persistenţa cu care reuşise să străbată în condiţiuni atât de vitrege, un ţinut imens al Africei. In urmă însă englezul declară că are mandat de a nu tolera altă ocupaţie în acele locuri. Marchand protestă, declarând că primeşte ordine numai din partea guvernului său, care îl însărcinase să ocupe o anumită porţiune dealungul Nilului. Lipsit de mijloace şi de oameni, viteazul ofiţer francez fu nevoit să cedeze. Englezul era însă un adevărat gentleman şi toleră ca drapelul francez să fluture mai departe, la o distanţă de o jumătate kilometru înălţând nu drapelul englez, ci pe cel turc.

Astfel expediţia aventuroasă a lui Marchand luă sfârşit. Acesta, foarte orgolios, nu acceptă vaporul pe care rivalul său fericit i-l pusese la dispoziţie pentru reîntoarcere în patrie. Fără ajutorul englezilor, ambiţiosul Marchand se înapoe cutreerând din nou Africa, de astă dată cea orientală, prin Abisinia.

Intre timp, cabinetele schimbară note, ziarele le însoţiră ca de obicei de comentarii, până când guvernul franecz cedă şi-l sărbători pe Marchand ca pe un sol al civilizaţiei, decizând să facă o politică comună cu Anglia.

I. SER.

Citiţi ROMANUL UNEI EPOCI GLORIOASE

CONAN-DOYLE
O DRAMĂ SUB NAPOLEON
ROMAN

In intimitatea personalităţii grandioase şi fascinante a lui Napoleon

O aventură pasionantă

implicând în intriga ei pe Împărat, pe Împărăteasă şi toate personagiile strălucite ale cartierului general.

„ROMANELE CAPTIVANTE", 15 Lei — La chioşcari şi librari.

Cartea românească

Cronica literară

C. Constante, Haiducii Pindului

Trebue să mărturisim că nu aveam nicio cunoștință despre existența publicistică a d-lui Constante și ne închipuim că nici obicinuiții cititori de literatură. Cu toate acestea aflăm că d. Constante a scris impresii din Albania *(Spre Albania), un studiu* despre *Românii din Valea Timocului și a Moravei,* a făcut unele traduceri din limba sârbă, pregătind altele din grecește, a compus în sfârșit un vocabular româno-bulgaro-turc. Afară de aceasta a colindat Rusia între 1916-1918. Este dar un bun cunoscător al peninsulei și limbilor balcanice și după toate probabilitățile un aromân.

Un roman ca acesta, *Haiducii Pindului,* tipărit cu cheltuială proprie este menit să treacă neobservat. Ne-a atras firește titlul care presupunea un povestitor de fapte și un cunoscător bun al locurilor fiindcă un romancier obicinuit nu riscă să-și ia un subiect care cere mai multă documentare poate decât un roman istoric. Dar ne-a atras stilul epic sobru și coloarea locală chiar dela întâile pagini. In sfârșit după lectura întregului volum putem încredința pe cititorul fără prea mare asprime că *Haiducii Pindului* e cea mai viguroasă și recreativă carte din câte au apărut în vremea din urmă și poate chiar unicul roman de haiducie izbutit. Firește criticul are observațiunile lui de făcut, dar credem că suprimându-se câteva pagini unde se vorbește de moravuri sexuale orientale, acest roman s'ar putea retipări în colecția *Energia* a editurii Fundațiilor Regale și ar fi cea mai frumoasă pildă de vitejie românească, vie, apropiată de noi.

Romanul d-lui C. Constante ne aduce puțin aminte de Ed. About, dar un About serios, înflăcărat, care nu caricaturizează. Ca să nu mințim e ceva din stilul simplu, onest al lui N. D. Popescu, dar la un nivel înalt. Cu alte cuvinte avem de a face cu un adevărat roman romantic. Filimon, Ghica, Alecsandri, dacă ar fi scris azi o astfel de carte ar fi scris-o așa. E singurul mod de altfel care se potrivește materiei. Iată, ca să știm despre ce este vorba, subiectul cărții: Ne aflăm la începutul secolului al XIX-lea, înaintea izbucnirii revoluției eteriste, în munții Pindului, și anume pe muntele Gramos. Gramostenii trăesc autonomi, apărându-și trecătorile cu armatoli, adică oameni înarmați, și plătesc numai haraciu Sultanului. Sunt împărțiți pe triburi, fiecare trib fiind călăuzit de un cleric, ajutat de un sfat de bătrâni. Sunt păstori, în genere foarte bogați, cu mii de capete de vite, migrând după anotimp până la Adriatică și având întinse relațiuni comerciale (Terminologia d-lui C. Constante reactualizează o parte din vocabularul lui D. Bolintineanu). Lucrurile ar fi pașnice, dacă pașa de Ianina, Vornicul Trecătorilor, om ambițios și cu gânduri de a se împotrivi Sultanului, n'ar privi cu ochi lacomi bogăția Gramostenilor. El așteaptă numai o pricină spre a năvăli asupră-le și a le lua avutul. Pricina se ivește. Câțiva aromâni trăesc în cete de haiduci, conduse de căpitani cu scopul de a păstra libertatea compatrioților. Ei sunt în legătură cu Eteria. Căpitanul Caciandori este de pildă încunoștiințat că se duce pașei de la Ianina tributul. El pândește caravana, o distruge, fură banii și-i încredințează trimisului Eteriei în scopul de a se cumpăra arme. La această lovitură a luat parte și tânărul Cușa Bucuvală, fiul unui vestit luptător. Insă celnicul tribului din Frașeri, din care face parte, anume Nașea Biștea e supărat de întâmplare și cheamă pe tânăr în sfatul bătrânilor spre mustrare. Și el înțelege năzuințele aromânilor dar e un om chibzuit. Foarte bogat și în legături de oarecare prietenie cu Ali-Pașa, datorită banilor, el își dă seama că acesta caută o pricină de ceartă spre a-i ruina. Găsind că n'a venit ceasul de a stârni răsmerița, el poruncește lui Cușa Bucuvală să fugă pentru câtăva vreme în Moreea, ca să se risipească orice bănuială că Frașeri ar fi participat la atac. Plecarea lui Cușa stârnește două mari dureri: a Taniei, mama lui Cușa, care gândește să-și logodească feciorul cu Marușa, fata logofătului Cotta Pălască și a Siei, una din fetele lui Nacea Biștea care e îndrăgostită de flăcău. După plecarea acestuia fata se îmbolnăvește, încetul cu încetul pierde orice gust de viață și cu mintea rătăcită se aruncă într'o prăpastie. Cușa nu pleacă în Moreea, cum ar trebui ci intră în ceata lui Caciandori. Prudența lui Nacea Biștea este de prisos.

Ali Pașa a hotărît să forțeze trecătorile și sub pretext de a stârpi pe haiduci să pună stăpânire pe averile păstorilor. In acest scop e trimisă o armată în regulă cu tunuri sub comanda lui Iusuf, fratele pașei. Totdeodată Pașa eliberează din închisoare un alt căpitan de haiduci Zidra, reținându-i soția și fata, în nădejdea că prin el va putea momi și pe Caciandori într'o pretinsă mișcare de eliberare a noroadelor. Orice speranță de prietenie din partea Pașei fiind înlăturată, Nacea Biștea organizează cu durere rezistența rechemând pe Cușa Bucuvală. Două mii de armatori atacă tabăra lui Iusuf și-o împuținează, apoi rezistă cu vitejie în trecători. Iusuf e nevoit în cele din urmă să se retragă, amânând expediția la primăvară. Intâmplarea nefericită face totuși să-i cadă în mâni Caciandori și un alt căpitan.

Dela aceștia Pașa încearcă zadarnic să afle cine i-a încunoștiințat pe frășeri de începerea expediției. Căpitanii mor însă bărbătește fără să scoată o vorbă. Lupta a fost dureroasă pentru păstori. Numeroase turme pornite la iernat au fost prădate, averea lui Nacea s'a împuținat pe jumătate soția, Sia, și un alt fiu au murit, el însuși sufere de atâtea necazuri, un atac de dambla. Scăparea păstorilor vine din partea evenimentelor. Ali Pașa are o sclavă aromână și apoi soție, chira Vasilichi (acea care de fapt era în legături cu Eteria) și un favorit Ismail. Legăturile acesteia din urmă cu o noră și ex-favorită stârnesc mânia Pașei. Ismail fuge la Stambul unde pârăște pe Ali și în cele din urmă Pașa se poartă așa de dârz încât Sultanul îl mazilește. Incercând să se opue firmanului Ali este ucis, după ce el însuși făcuse mari cruzimi. După moartea lui Nacea Biștea, Mitra fiul său mai mare devine celnic. Cușa uitând de Sia se căsătorește cu Marușa și tribul se reface încetul cu încetul după atâtea suferințe.

Povestirea pe scurt a cuprinsului are scopul de a dovedi că d. Constante ne-a dat un subiect plin, prin definiție epic și, după cât spune, inventat. Fără îndoială că sunt stângăcii romantice în narațiunea d-lui Constante, dar ele nu sunt stridente, aș zice dimpotrivă că sunt de o plăcută grație vetustă. Nu este în carte niciun fel de analiză și dragostea dintre Cușa și Sia este tratată idilic, cu poezie și descripție convențională. Dar se simte sinceritatea și adevărul general al evenimentelor și totul pare cu putință. Dacă d. Constante se va mai încerca în roman, nu va putea izbuti după toate probabilitățile decât cu același gen strict epic și dialectal. Orice desprindere de pitoresc îi poate fi nefastă. Dar în această sferă îngustă narațiunea d-sale este plină de coloare, de o coloare ce nu vine din artificiu (putem spune limpede că preocuparea artistică lipsește cu totul) ci din adevăr, dintr'o bun conformație a ochiului care vede esențialul atât în gesturile oamenilor cât și în mediu. Câteva rânduri dela început și vom avea numaidecât o puternică noțiune locală.

„— Cușa Bucuvală, ridică-te, se auzi, în mijlocul tăcerii de țintirim, vocea bătrânului celnic, Nacea.

Un flăcău ca de douăzeci de ani, înalt, bine legat, cu fața smeadă, încadrată de niște ochi, mari, căprui, sprincene negre arcuite, cu o mustață abia mijind și cu un surâs ironic în colțul gurii, se ridică sprinten, roti privirea lui ageră în jurul odăii, în care ședeau, pe jilțuri, așezate dealungul ferestrelor, acoperite cu velințe roșii de lână, aceia care peste puțin aveau să hotărască de soarta lui; apoi, ca o fată mare, lăsă ochii în jos și își plecă capul ca sub povara unui păcat greu. Etc.”.

Tot ce privește viața de moravuri arhaice a satului, autoritatea părinților, logodna fără consultarea tinerilor, eresurile, medicina populară, etnologia în sfârșit este remarcabil.

De pildă:

„Cu puțin înainte de miezul nopții, Baba Chirița, Cardula și nora ei mai mare, soția lui Mitra, plecară de acasă și se duseră la marginea satului, la o încrucișare de drumuri. Acolo, baba Chirița făcu, cu cuțitul ei fermecat, o gaură în care puse mai multe burueni aduse de ea și banul de argint, apoi le acoperi însoțindu-le de semne și cuvinte neînțelese. După aceea, aducând jertfă cocoșul, invocă duhurile cele bune ale văzduhului să gonească pe cele rele și să redea Siei voia bună de altă dată, după care, cele trei femei, se înapoiară acasă”.

Astfel de cărți sunt un adevărat muzeu etnografic viu, pe lângă valoarea propriu zis literară, cu mult superioară acelor parodii care ca *O nuntă cu bucluc* înfățișează mediile corupte. N'avem să-i imputăm autorului, dela care așteptăm și alte romane de moravuri aromâne, decât neglijența vorbirii cu nepotrivite franțuzisme și intolerabila gramatică poate a tipografului (*îi* se umpleau... *îi* se umeziră).

G. CALINESCU

Un îndrăgostit al clasicismului: N. I. Herescu

Titlul cărții d-lui N. I. Herescu, „Pentru clasicism” (Editura „Ramuri” Craiova) sună ca un manifest pentru că după cum ne afirmă însuși autorul, cartea conține studiile și articolele scrise în răstimp de 10 ani, reprezentând „etapele unei activități cu caracter de luptă, întreprins pentru a risipi la noi, indiferența în jurul clasicismului. Lupta tânărului abia eșit de pe băncile Universității, era dată pentru a susține nu numai studiul limbilor vechi în programul școlar, ci o disciplină care îi apărea, în acelaș timp, o formă de artă, un mod de a gândi, dar și „o concepție de viață”. Ea s'a pornit cu întemeierea unei reviste „al cărui nume era un program” „Favonius”, care înseamnă „avânt de primăvară” și care în adevăr căuta să împrăștie răceala din jurul clasicismului și să-l reînvie prin metode noi, anume prin reactualizarea clasicismului, folosindu-se de minunata lor calitate de „a se suprapune sufletului uman nu numai în vremuri succesive dar și foarte diferite”. „Favonius” revistă scoasă cu credința și siguranța unui cald entuziasm de tinerețe, apare deci, în 1926, în provincie punând problema sub forma în care avea să o pună mai târziu Werner Jaeger și să o rezolve sub forma acelui „humanismus” care a avut o înrâurire atât de mare în cultura europeană actuală.

In acelaș timp apărea la București, fără a fi mai de loc cunoscută, revista „Orpheus”, cu un numeros comitet de profesori universitari, revistă impozantă, cu un important număr de pagini și în foarte bune condiții, căci era subvenționată de Ministerul Instrucțiunii, apărând regulat. Pe lângă acesta, „Favonius”, o revistă subțirică apărând când și cum dădea Dumnezeu, părea o „Cenușăreasă”, dar era caldă, vie și tânără, pe când „Orpheus” avea o mie de calități, nimicite de un singur cusur: era rece și greoaie. Aceste două reviste au apărut paralel timp de trei ani, până în 1936, când s'au contopit, începând să apară, din 1929, Ianuarie, „Revista Clasică”.

Volumul de față conține articole și studii din această epocă de luptă și însuflețire tinerească constituind activitatea care se continuă încă și în prezent, când tânărul luptător a devenit un tânăr universitar. Problemele, sub aparenta lor diversitate, se grupează în jurul aceleiași preocupări centrale, noile rosturi ale clasicismului, delimitată în cele două articole program de la început: *„Principii și metodică”* și *„Actualitatea clasicismului”*.

Cât despre „Lirica Latină” (Editura „Cartea Românească”) traducere antologică în metru modern cu introduceri și note, ea nu este decât o urmare a convingerilor sale de o întreagă viață că „pentru orice literatură europeană, înseamnă o dureroasă scădere să nu aibă, în limba proprie și în forme literare, marile opere ale antichității”. Inaintașii săi Murnu și Papacostea, au tradus Iliada și Odisseya, precum și ce este mai frumos în Platon. In dorința sa de a umplea golurile, N. I. Herescu a început traducerea „Orestiei” lui „Eshil”, din care a publicat „Hoeforele” în 1932, precum și traducerile din Horațiu, reunite într'un volum, iar volumul de față cuprinde prezentarea antologică a poeților Catul și Horațiu.

Traducerea nu este didactică spre a fi folosită în școală, ci se adresează publicului mare, care cunoaște prea puțină latină spre a putea înțelege pe poet în original. Tot pentru acest motiv ea nu s'a făcut în metru antic, care e un graiu aparte având nevoe să fie studiat îndelung spre a deveni familiar și tot din această cauză bucățile au fost alese, alcătuind o antologie, în dorința de a prezinta publicului o pagică „de literatură” și nu una „de antichități”.

In traducere constatăm că poetul și-a îndeplinit scopurile urmărite: exactitate și poezie.

In ceiace privește fondul, el a suferit însemnate și adânci prefaceri, descompunâdu-se în sufletul poetului traducător, ca o rază care ar trece printr'o prismă, spre a se recompune într'o nouă sinteză în care dispozițiile sufletești ale poetului tradus, păstrate în tonul și nuanțele lor cele mai exacte, să fie redate sub o nouă formă potrivită spiritului modern și atmosferei sale.

IZ. SAD.

A APĂRUT
VÂRTEJUL
roman
de
Romulus Cioflec

Cartea străină

A APĂRUT
Viaţă de câine
roman
de
C. ARDELEANU

Note despre un poem de Maiacovski

In poezie libertatea e mai frumoasă decât oriunde. Nu de mult se cultiva versul ca mijloc de rară măestrie sau aleasă expresie. Dar poezia s'a dovedit, dincolo de şcoli, legată de specificul creaţiei individuale şi vedem curgerea eternităţii ei întreruptă în ceasul de taină când marele făurar o îngrămădeşte în albia vremelniciei lui.

Poetul rus Vladimir Maiacovski a observat pe semne că tehnica frânează o bună parte din sensibilitatea artistului. In stil clasic, versul înseamnă tocmai această disciplinare intelectuală a emoţiei personale, către generalul omenesc. Din totdeauna însă, omul e posedat de deliciile lui intime şi din svonirea lor el adună acordul înflorit într'un mănunchi de vorbe, al expresiei lui. Astfel, pentru Pitagora câteva numere erau un poem; Rimbaud visează admirabil între cinci vocale; Poë, Mallarmé şi Valéry construesc tematic cele mai exemplare poezii. Insfârşit, Henri Poincaré pare că strecoară noţiunile exacte în pagini de mare eleganţă a stilului.

Poezia lui Maiacovski naşte în toiul revoluţiei. Mişcarea ei de început pare anarhică şi grosieră; geneza poemului *„Nourul în pantalon"* a fost, ca la orice poet tânăr, o dragoste neîmpărtăşită. Din ce a fost, abia reţinem câteva trimiteri în lumea exterioară. Ştim că Maria, iubita lui Burluk, după ce nu e punctuală la un rendez-vous, îi mai anunţă că se căsătoreşte. Ca un adevărat rus, Burluk se îmbată, e cutremurat de revoltă şi participă la acte de violenţă, împotriva oamenilor, a lumii şi a lui Dumnezeu chiar. Pe aceste întâmplări episodice se declanşează o existenţă interioară în plină panică sentimentală, desfăşurând un peisaj eroic sfâşiat de farmecul nestăpânit al emoţiei care nu se mai poate opri şi culminează în versuri, ca îmbătată de propria-i frumuseţe arzătoare:

Voi excita şifoanele însângerate ale
inimei...
...vă voi părăsi
şi voi pune soarele în orbita mea
ca pe-un monoclu.

Poezie cu imagini de un pitoresc uriaş, într'un curaj exagerat al dragostei care se biciuieşte cu toate măreţiile lumii când nu mai poate avea nimic, pentrucă lacrima unei copile n'a corespuns aşteptărilor acestui poet superb. E altfel, desigur, când poetul reflectează îndărăt, din amurgul vieţii, pe fâşia luminoasă a experienţei, întunericul înstelat al amorului defunct. Atunci el scrie Luceafărul, care e operă de compoziţie şi de meditaţie umană pe marginea realităţii. In ţara de nicăeri a visului nu mai străbate ecoul îndelung al tristeţilor şi acolo poetul descoperă liniştea însorită a sufletului său rămasă ca o înflorire pe întinsele grădini ale iluziei. Realitatea aceasta a visului diformează întâmplările şi de unde clocotea năvalnic inima începe să se bucure uşor în contemplarea frumuseţii. Pe când în curgerea egală a zilelor, copleşit de lipsuri de tot soiul poetul se revoltă, aici, la singura comandă a talentului său, arta îl pune în prezenţa întregului univers. Din suferinţele mele mari, — zicea Heine, — am făcut aceste cântece mărunte. Realizarea e un fruct al durerii:

Nu vreau să cetesc nimic.
Cărţile
ce importă?
Cândva gândeam
că ele se făceau astfel:
poetul venea
descleşta uşurel buzele
şi ignorantul inspirat
cânta dintr'odată.
Mă rog.
Dar
înainte de a începe cântecul
mergi îndelung mâncat de ulcerele
fermentaţiei,
otrava idioată a imaginaţiei
se sbate dulceag în noroiul inimei.
Dar pe când punem să fiarbă scrâş-
nind de durere
o zeamă oarecare de-amoruri şi
privighetori,
strada — se svârcoleşte fără limbă —
care n'are nimic pentru a striga, care
n'are nimic pentru a vorbi.

Gândindu-se la visurile lui, ştie oricine câtă otravă ne toarnă în viaţă închipuirea noastră. E de multe ori farsa profund tragică a celui care sare alături de realitate în calculul exact al visului său aromitor. Pasiunea sfârâie încă pe jarul ei nestins; suntem în faţa omului pornit să scrie în chiar momentele împrăştiate ale desnădejdii lui. Clarităţi deosebite, pe cari abia le surprindem în jocul extravagant al imaginilor, arată pe cât se încovoaie de frumuseţe simţământul exprimat cu atâta brutalitate:

Fiul tău este minunat bolnav
Mamă!
Are incendiul inimei...
. . . .
....spuneţi pompierilor
să mergem înveşmântaţi în mângâieri
pe inima în flăcări.

Sau:

Şi în cerul roşu ca Marsilieza
Crăpa apusul.

Notaţia poetică sparge cadrul expresiei obişnuite şi surprinde prin sensul adânc şi ascuns al creaţiei, acolo unde credeam că nu mai e nimic de spus. Poezia se întoarce pe culmile ei la jocul naiv din care a purces mereu mai sus, de parcă atingerea de origine o înviorează.

Voi ieşi murdar
(noaptea pe canaluri,
mă voi pune lângă dânsul
mă voi apleca
pentru a-i spune la ureche
„Ascultaţi, Domnule Dumnezeu,
etc.

Versuri îndrăzneţe pentru cugetul liniştit şi egal al oricărui dreptcredincios. Inchipuiţi-vă un zeu care îşi trece vremea într'o continuă priveghere a ceva continuu neschimbat şi iată setea de absolut redusă la neant. Poetul revoluţionar e, în fond, ca toţi poeţii mari, un biet om neliniştit ce îmbracă în durerea lui întreaga lume. „Nourul în pantalon", ca expresie, simbolizează caracterul delicat al îndrăgostitului pentru care viaţa se rezumă la clipele atotcuprinzătoare ale elanului sentimental. Original prin totala lipsă de efort tehnic şi prin dimensiunea neobişnuită a imaginilor, poemul lui Maiacovski se impune cititorului întocmai ca o bucată de pâne proaspătă unui om flămând, într'o veritabilă frenezie a vieţii interioare. Numai în bois-urile lui Frans Masereel întâlneşti o asemenea eliberare anarhică şi dragă sufletului nostru — a omului care se depăşeşte în perspectiva creaţiei. Atunci frumuseţea ucide viaţa. Maiacovski îşi regăseşte viaţa şi o pierde în împrejurări pe care nu le cunoaştem lămurit. E un paradox între minune şi moarte. Opera poetului sângerează. El a realizat figura lui Burluk, tipul sovietic excepţional, în care fierb din nou laolaltă, extremele sufletului slav.

M. CROITORU

G. Lenôtre: Paris qui disparait

Colecţia *La Petite Histoire* s'a îmbogăţit cu un nou volum: *Paris qui disparait.* (Editura Grasset).

In această carte, Lenôtre pleacă de la tot ceia ce subzistă încă dintr'un Paris de altădată, pe care fiecare an îl schimbă şi evocă imaginile dispărute şi oamenii care s'au remarcat în istoria cea mare sau în cronica actualităţii. O casă veche încă în picioare, dar care mâne va cădea sub cazmaua dărâmătorilor, o trecere îngustă care mâne va fi o stradă largă, o piatră, iată atâtea ocazii pentru Nenôtre de a reînvia cu graţia artei sale un trecut ale cărui vestigii supreme rămân mărturia unei glorii dispărute.

In paginile acestei cărţi este închis tot trecutul Parisului, dela origini, care se ridică în faţa noastră ca în cursul unei savante plimbări. La începuturi, ne este evocat Luteţiu, în momentul în care Labienus, un locotenent al lui Cezar, a atacat orăşelul sărac, spre a rechiziţiona caii necesari legiunilor sale, căci numai la doi paşi de marele bulevard, actuala stradă Grange-Batelière a fost câmpul de bătae unde a fost făcut prizonier şi trimis la moarte unul din eroii independenţei galice — Camulogene.

G. LENÔTRE

Iată apoi Parisul lui Ludovic al VII-lea cel tânăr, un Paris rămas rustic, cu grupuleţe de case separate de grădini, câmpuri şi vii. Tineretul studenţesc se îngrămădeşte declanşând prima criză de locuinţe. Iată Parisul lui Sf. Ludovic, oraş mare, umbrit de arbori şi înveselit de flori, Parisul lui Henric al II-lea, sub care vedem născându-se Pont-Neuf.

Alături de marile figuri ale istoriei găsim tipuri pitoreşti şi excentrice şi tablouri în culori variate: scene de sărbătoare, primele baluri la operă, care ocupa pe atunci partea dreaptă a Palatului Regal, primul 14 Iulie, etc.

In această revistă a trecutului parizian găsim o lecţie de filozofie, a cărei valoare nu e neglijată de timp. Relele de care suferim azi nu sunt inedite. Au fost cunoscute şi de strămoşii noştri.

Pierre Mille: Les aventuriers, roman

Multă vreme predilecţia scriitorului P. Mille era rezervată pentru mediul colonial şi în special pentru cel indochinez.

De câţiva ani însă P. Mille se interesează de sufletul slav, de furtunile şi tragediile sale. Enigma psihică a sufletului slav l-a atras de totdeauna. Hazardul vieţii şi amorurile adolescenţei sale l-au introdus, dela începutul activităţii sale literare, în societatea rusească pe care o cristaliza în jurul său revoluţionarul Lavrov. Mai târziu, în 1903, el a locuit jumătate de an în Rusia, notând cu un ochi perspicace semnele primei revoluţii, aceia din 1905, prologul celeilalte. Apoi o a doua şedere, de astădată la Odessa, unde focul curgea secret dar eficace. In fine, după triumful revoluţiei, un nou hazard l-a făcut să cunoască un tânăr emigrat rus prin intermediul căruia a putut cunoaşte şi cealaltă faţă a Revoluţiei: Rusia Albă.

PIERRE MILLE

Ca decor pentru acest nou episod al dramei revoluţionare pe care ni-l dă noua carte a d-lui P. Mille — *Les aventuriers* (Edit. Calman-Levy) — este Chievul, care forma în acele timpuri o pradă râvnită de o mulţime de adversari aflaţi în crâncen război.

In centrul furtunei, două figuri umane — una lipsită complect de ruşine, cealaltă păstrând caracterul de cavalerism — ambele în goană pentru posesiunea aceleaşi femei. E o tragedie adânc umană care se petrece în mijlocul unor răsturnări sociale epocale.

„REVISTA DE STUDII SOCIOLOGICE ŞI MUNCITOREŞTI"

A apărut Nr. 15 trim. II (Iulie) *„Revista de Studii Sociologice şi Muncitoreşti"*, de sub conducerea d-lui *N. N. Matheescu*, cu următorul interesant sumar:

Prof. N. Ghiulea: „Dreptul la valoarea integrală a produsului muncii"; P. Alexandrescu Roman: „Obiecţii la raportul d-lui Butler"; *Marco I. Barasch:* „Noui orientări în politica socială contimporană" (II); *N. N. Matheescu:* „Repriza economică şi politică socială"; *V. Cornea:* „Dirijarea preţurilor"; Practica Socială — Recenzii — Cărţi şi reviste. Un exemplar de 48 pagini, 10 lei. — Redacţia şi administraţia Bucureşti, Calea Victoriei 150.

PREMIUL DE 20.000 LEI oferit de
„CARTEA ROMANEASCA"
a fost acordat anul acesta de
ACADEMIA ROMANA
D-LUI GENERAL C. MANOLACHE
pentru romanu d-sale
SFANTA DREPTATE
apărut în Editura „ADEVERUL", S. A

INSEMNARI

A APĂRUT
MEMORII
(volumul III)
de
E. Lovinescu

Cocoșații nu vor să dispară

G. de La Fouchardière, într'o controversă privind eugenia, a citat printre procreatorii indezirabili candidați la sterilizare pe tuberculoşi, alcoolici, sifilitici şi... cocoșați, fără a se gândi la susceptibilitățile pe care le-ar putea trezi. Unul din cei vizați s'a sezisat și a trimis o scrisoare autorului articolului.

„Sunt cocoșat, domnule... Sunt căsătorit de șase ani, însă n'am încercat încă să mă reproduc, neavând curiozitatea să știu dacă produsul meu ar fi după chipul și asemănarea mea.

„Nu aici însă e adevăratul obiect al scrisorii mele: de ce cocoşatul excită verva poporului, pe când orbul inspiră un sentiment de milă? Altădată, sălbatecii venerau ființele diforme, în ceiace li se părea ca exemplu dat de zei a ceiace ar putea fi ei înșiși și spre a-i face să aprecieze bunătatea relativă a Providenței lor... In Franța însă un cocoșat este un personaj extrem de hazliu. Se pare că expresia „a râde ca un cocoșat" este deformată căci ar trebui să se spună „a râde ca de un cocoșat".

Chestiunea pusă scapă psihologiei, — răspunde de La Fouchardière. — Mulțimile sunt deconcertante în reacțiunile lor. Nu se râde numai de cocoșați. Surzii, care sunt vrednici de milă cași orbii, sunt personaje comice.

„De ce voiți, sub pretextul eugeniei,— continuă scrisoarea cocoșatului anonim, — ca speța cocoșaților să dispară de pe suprafața pământului? Nu numai că ei servesc la înveselirea lumii, care n'are atâtea subiecte de veselie, dar în literatură ei sunt o utilitate incontestabilă, căci cocoșații formează ornamentul operelor de imaginație, dela Quasimodo din Nôtre Dame, până la cocoșatul pe care ni-l dă Romain Rolland în Jean Christophe, ne mai vorbind de inefabilul Lagardère care era un cocoșat artificial. De ce vreți să lipsiți lumea de un subiect de glumă atât de acreditat de către tradiție la noi?"

La Fouchardière răspunde că în literatură cocoşatul este un personaj simpatic. Mila manifestată exterior pentru un infirm are ceva dacă nu insultător cel puțin jicnitor și oamenii de inimă care resimt acest sentiment se sforțează să-l ascundă în prezența celor care îl inspiră.

O manifestație internațională a tineretului

Congresul mondial al Tineretului (Geneva, Septembrie 1936) a însemnat începutul unei colaborări rodnice a tineretului din toate țările, într'un cadru larg, pe deasupra tuturor deosebirilor de concepție care animă diferitele organizații de tineret din întreaga lume.

Pentru desăvârşirea începutului de colaborare și cunoaștere reciprocă, Comitetul mișcării mondiale a tineretului dela Geneva, folosindu-se de Expoziția Internațională dela Paris, organizează în cadrul ei un festival internațional al tineretului și o tabără internațională pentru 3000 de tineri din toate țările lumii.

Festivalul se va desfășura în ziua de 15 August(ziua internațională a tineretului) la cel mai mare stadion al Parisului, după un program artistic și cultural elaborat de cunoscutul regisor francez Chabannes. *Delegațiile naționale vor defila în costume naționale și se vor produce dansuri și cântece naționale pentru cunoașterea specificului fiecărei națiuni.*

Acelaş comitet, între 8-23 August, organizează o tabără internațională a tineretului la Bierville, o localitate situată la 57 km. de Paris.

Situația excepțională a acestei localități, permite ca în timpul duratei taberei să se poată practica tot soiul de sporturi. Pădurile magnifice sunt propice plimbărilor lungi pe jos și cu bicicleta. In acest timp fiecare delegație națională va putea organiza o zi artistică, sportivă sau culinară, destinată a face să renască tradițiile țării sale.

In afara inaugurării oficiale a taberei, care va da loc la o mare manifestație, comitetul va organiza două serii de mari conferințe și cauzerii.

1) O serie de cauzerii asupra tendințelor actuale ale tineretului în diferite țări și datoria sa în opera de apărare a păcii, asupra desvoltării artelor și technicii, etc.

2) Comisiuni mai restrânse vor examina în cadrul unei săptămâni de studii următoarele probleme:

Rolul tineretului și viața modernă, tineretul la muncă, tineretul și problemele educației și culturii în general.

Cum și la noi se lucrează pentru alcătuirea unei delegații de tineret din partea organizațiilor din țară, nu ne îndoim că delegația română va ști să reprezinte dorința de pace a tineretului român.

Hotarul

este numele unei reviste admirabile care apare la Arad, sub conducerea unui comitet.

Din cuprinsul interesant al ultimului număr remarcăm articolul d-lui George Sofronie — *Apărarea noastră diplomatică*, în care profesorul de drept internațional dela Universitatea din Cluj analizează condițiile necesare unei solide apărări a hotarelor noastre prin păstrarea actualelor alianțe în cadrul Societății Națiunilor și respinge cu lux de argumente toată campania care s'a încins în jurul unui om, a cărui unică vină a fost aceia că a înțeles să nu precupețească nimic când e vorba de apărarea noastră ca ființă națională.

Restul revistei cuprinde articole de actualitate, studii, poezie și proză originală, recenzii și însemnări.

Un centru de înfrățire între popoare

La începutul anului curent un tânăr rus, Mihail Hoffmann a avut ideia fericită de a crea în Suedia — țară eminamente neutră și predispusă păcii și armoniei internaționale — la câțiva pași de Marea Baltică, în cadrul feeric al unei păduri seculare, o școală purtând numele de International Youth College. Asistat de soția sa — suedeză de naștere — directorul școlii a reușit în mai puțin de șase luni să strângă la Viggbyholm — jumătate de oră depărtare de Stockholm — un tineret mânat de un spirit de sacrificiu.

Studenți și studente din Austria, Bulgaria, Cehoslovacia, Estonia, Finlanda, Germania, Islanda, Letonia, Marea-Britanie, Olanda, Norvegia, Polonia, Suedia, etc., au răspuns apelului lansat de d. Hoffmann și semnat de tot ce are Suedia mai distins, ca Selma Lagerlöf, de pildă. Ca profesori, direcția școlii a știut să atragă personalități dintre cele mai reprezentative. Din România va veni d. profesor Mihai A. Antonescu dela universitatea din București, din Bulgaria, profesorul Zankow, din Jugoslavia, profesorul Miodrag Ibrovac, din Danemarca, prof. Wilhelm Andersen, etc. Universitatea din Amsterdam este reprezentată de către d. dr. E. Diaconide, avocat la Curtea de Apel din Amsterdam, de origine român, care, în trei prelegeri asupra României, a căutat să familiarizeze publicul internațional în special cu istoria și cultura română precum și cu problemele actuale care agită România.

Principiul de muncă este libertatea și cooperațiunea. Nu se liberează nici o diplomă, ci se lucrează cu scopul de a forma oameni și caractere.

Programul școlii începe în fiecare zi la orele 8 dimineața și cuprinde cursuri de istorie a civilizației, de limbi străine (franceză, germană, suedeză, rusă și engleză), sport și jocuri, conferințe urmate de întrebări și discuții, excursii de plăcere și studii, etc.

Mulți dintre elevi vin numai în timpul vacanții, dar alții își leapădă studiile pentru un semestru sau două, numai pentru a cunoaște prin contact zilnic, omenirea în miniatură.

Guy de Pourtalès: La pêche miraculeuse, roman

Titlul romanului a fost inspirat autorului de celebra catapeteazmă a lui Conrad Witz. Obiectul cărții însă poartă asupra unui trecut bogat în evenimente considerabile, pentru că înglobează trei perioade grave: perioada de dinainte de războiu, din timpul și după război. Geneva, „cetatea ilustră", — cum o numește autorul, furnizează cadrul romanului.

In centrul societății geneveze și în inima unei familii care-și vede divizate și opiniile asupra faptelor și simpatiile pentru autorii acestor fapte, trăește un tânăr artist Paul de Villars, sfâșiat de atavismul moștenit dela o rasă în care s'au întâlnit, într'o dureroasă contradicție spiritul Germaniei și al Franței. Cel dintâi îl reține prin mii de fibre, celălalt îl atrage prin magia muzicii sale. Şi tragedia externă declanșează în el o dramă internă.

In fondul vieții sale interne însă, eroul este prada tuturor ezitărilor intelectuale și sentimentale, muncit etern de un complex nedefinit, în care dulceața, liniștea și vijelia se întretae straniu. După cum dorințele sale succesive îl antrenează când spre Germania, când spre Franța, când spre Geneva, spre a răspunde la apelul amintirilor sale din copilărie, tot așa el balansează între cele două femei care-și dispută dragostea sa: o tânără studentă germană, întâlnită la Carlsruhe, pasionată cași dânsul de muzică și o femee măritată, Louise, pe care o cunoscuse în Elveția, până când se ivește o a treia — pe care o și ia în căsătorie și care-i fixează, sau se pare că-i fixează destinul.

E o carte în care autorul a voit să încadreze într'o lume reală, familiară și tragică, câteva fețe imaginare în care se reflectă neliniștea amoroasă și setea de putere a omului modern în căutarea unei credințe și a unei rațiuni de a fi.

Cronica mizantropului

Suferințe

Ceeace se întâmplă cu multe femei care pleacă la băi trebue pus mai de grabă pe seama suferințelor psihice care urâțesc anume vârstă.

Am avut în tren în fața mea, în clasa I firește, clasă selectă (eu sunt scuzabil fiindcă am gratuitate), o cocoană de vreo 45 de ani care voia să pară de 18 în ciuda unor sbârcituri enorme și a unei pielițe îngroșate de arterio-scleroză. Femeile inteligente care nu se ajută apar candide, juvenile. Aceasta părea din imprudență și mai bătrână. Vopsită ca o mască, îmbrăcată în roșu, într'o rochie ce sta să plesnească, tunsă peste marginile bunului simț, cu unghiile colorate, cu genele funinginoase, cocoana se sbuciuma cu o țigară în gură, punea picior peste picior și hohotea, spunând unei tovarășe tot ce credea ea că o saltă în ochii celorlalți călători. Pe scurt: a fost și anul trecut tot acolo și a cheltuit 30.000 de lei, care firește că e mult, dar a jucat cărți; trage la vila Rândunica *(cea mai scumpă) și plătește 350 lei pe zi, a petrecut admirabil cu oameni bine, etc. etc. In localitate am revăzut-o și am fost revăzut. Cocoana a intrat repede în coridorul vilei* Rândunica, *care închiriază într'adevăr foarte scump. Mai pe urmă m'am încredințat că era la mijloc o mistificare. Doamna nu ședea acolo, ci departe în sat, unde va fi plătit 800, 1000 lei cel mult pe lună. In schimb îmbrăcămintea ei balneară era hilariantă. Găsise o pijama scurtă, potrivită pentru picioarele tinere, care era și dungată roșu ca un drapel și transparentă și-și pusese în cap un fel de chipiu pestriț de jockeu. Trupul ei îmbătrânit părea rușinat de această batjocură, ea însă vopsită violent și cu țigara în gură se preumbla mereu în văzul tuturor, crezându-se irezistibilă.*

Iată o altă bolnavă. Cred că are șaizeci de ani. E grasă, pântecoasă, căruntă și calcă rățește. Și-a pus o pijama chipurile mai lungă, dar cu această caracteristică de a nu îmbrăca piciorul decât până la mijlocul fluerelor și de a despica și mai bine ceeace e despicat în natura dorsală a omului. Ingrozitor. Și mătușa trece mândră în sus și 'n jos și când o privești se întoarce ca s'o mai vezi cu acea sforțare la indiferență a oamenilor care cred că te-au uimit.

Iată și o tânără domnișoară. Picioarele ei sunt scurte și subțiri, roșcate și păroase. Moliciunea pe care ședem, meschină. Brațe ca fluerele. Costumul pijama scurt croit în casă, e așa de stângaci încât scoate în evidență conturul osos al bazinului. Ingrozitor. Insă domnișoara e mândră.

Toate fumează fiindcă așa este select și când pot se 'ntind ca niște ladyes engleze pe chaise-longuri. Insă cu acea preocupare statornică de a fi văzute. Ele nici nu fumează în singurătate, ci numai în public.

Femeile acestea fac economii barbare la alimentație, hrănindu-se pe ascuns în casă cu castraveți spre a putea veni în fiece seară la Cazino!

Suntem într'o localitate scumpă și vă închipuiți câte privațiuni acum și mai târziu pentru a fi văzută aci trei săptămâni fumând, la Cazino!

Multe femei suferă!

ARISTARC

A APARUT
O JUMATATE DE OM
roman
de
LUDOVIC DAUȘ

Polemici

A APARUT
DRUMURI ALBASTRE
de
Const. Argeșanu

Calul Troian în cetatea dreptei

In *„Vremea"*, într'un articol *„Intre stat și individ"*, citim:

„Statul este, în concepția liberalistă, gardianul care dă înlături pe aceia cari stau în calea marilor interese. Acestea, sau sunt încleștate într'o luptă pe viață și pe moarte, — luptă calificată de vulgul neînțelegător cu numele de „concurență", — sau se unesc, în urmărirea comună a unor interese uriașe, în acele monstruoase comunități de interese denumite trusturi, carteluri, etc. Enormele grupări de interese, despre cari este vorba mai sus, pot cu drept cuvânt să rostească adagiul cunoscut „Statul suntem noi", deoarece toată autoritatea publică în regimul liberalist este înregimentată necondiționat în slujba lor. Acești componenți ai Statului nu reprezintă însă, față cu populația totală a națiunei, decât o infimă minoritate.

„Situația de fapt pe care am descris-o mai sus și care reprezintă poziția riguros exactă a stărei de lucruri existente în societatea liberalistă, conduce la concluzia absurdă că Statul — reprezentând un număr X de mari interese, — tot ce depășește aceste individualități atotputernice, grație banului de care dispun, nu mai reprezintă Statul ci sunt așezate oarecum în afară de Stat.

Revoluția franceză care se fălea cu lupta sa împotriva tiraniei regale, adică împotriva identificărei persoanei monarhului cu Statul, — nu isbândește să facă în așa fel încât să treacă asupra poporului întreg suveranitatea de care monarhii au fost deposedați. Acei cari se identifică cu Statul în regimul liberalist, sunt titularii marilor grupe de interese cari, prin importanța lor, se impun respectului unei autorități publice ce n'are alt scop în afară de acela de a face ca aceste interese să fie respectate pretutindeni.

„Liberalismul este un sistem social care nu poate fi conceput fără ideea de exploatare. Am văzut cum statele industriale din apusul Europei au trăit în secolul trecut din exploatarea statelor agrare din estul Europei și din celelalte continente. Tot astfel, individul privilegiat care alcătuește „Statul" liberalist, trăește din exploatarea muncei celor mulți cari n'au reușit să identifice ființa lor cu acea a Statului. Aceștia trăesc, în marginea societății, o existență tolerată în măsura în care activitatea lor aduce profituri indivizilor ce se identifică cu Statul. Astfel se creiază acea armată tristă de proletari manuali și intelectuali, cari își vând munca lor reprezentanților „marelor egoisme" ce dispun liber de destinul lor, putând după voe să îi transforme în șomeuri răpindu-le astfel orice mijloc de trai.

Nu este nevoe de prea multă gândire pentru a ne da seama că concepția liberalistă este cu desăvârșire falsă. Regimul de privilegii sub care omenirea a trăit dela 1789 încoace, — deși revoluția franceză pretindea că luptă tocmai împotriva privilegiilor de orice fel — se apropie de sfârșit. Statul trebue să integreze totalitatea acelora cari depind de autoritatea lui iar nu numai pe acei indivizi cari, prin mărimea intereselor ce reprezintă, monopolizează pentru ei toată solicitudinea puterei publice.

„Integrarea massei populației în cadrul Statului, identificarea reală a cetățenilor cu Statul — iată marea problemă a zilelor noastre. Iată ceeace se cere secolului al XX-lea să realizeze. Toate marile convulsii ale timpului de față provin dintr'o insuficientă observare a acestei norme.

„Individul nu se mai resemnează astăzi să șadă la o parte și să lase altora grija de a-l conduce.

„Poporul nu are nevoe în zilele noastre de milă și de compătimire. Fără a nega înalta semnificație morală a carității creștine, aceasta n'a constituit în ultimul secol decât prea adesea un derivativ și o încercare de a distrage massele dela adevăratele lor drepturi. Individul nu poate fi lăsat mai departe pradă mânuitorilor de arginți cari îi aruncă o bucată de pâne ca să nu muște".

Ați reținut? Statul este gardianul care păzește marile interese, reprezentate de o minoritate. Statul suntem noi? O minciună! Suveranitate națională? O și mai mare minciună! Statul se identifică cu titularii marilor grupe de interese. Liberalismul — sistem social bazat pe exploatarea celor mulți. Se creiază o armată „tristă" de proletari. Șomaj! Clase sociale! Lupă de clasă!

Mai mult: creștinismul „n'a constituit în ultimul secol decât prea adesea un derivativ și o încercare de a distrage atenția masselor de la adevăratele lor drepturi". Prin urmare, religia = opium pentru popor.

Atragem atenția oamenilor cu răspundere din lagărul dreptei asupra gravității celor cuprinse în articolul de mai sus. Atât concepția cât și limbajul sunt îmbibate de cel mai autentic marxism. Vigilența dreptei a slăbit. Marxismul — ca un adevărat cal troian — s'a adăpostit în culcușul dreptei.

Să nu se uite: articolul e publicat în „Vremea" de săptămâna trecută și poartă semnătura d-lui N. C. Angelescu.

Și la Sfarmă Piatră marxism

Turburat de lecția ațâțătoare de marxism pe care ne-a servit-o „Vremea", *m'am gândit ca la o salvare la* „Sfarmă Piatră". *Acolo e d. Nichifor Crainic și d-sa este pentru armonie. Mai mult, d-sa are un program al statului etnocratic care e o garanție și o pavăză împotriva ispitei.*

Și în adevăr, în chiar pagina a doua am găsit un articol semnat de d. Crainic, „Nu clase, ci profesiuni". *E ceiace ne trebuia.* „Nu clasele, ci profesiunile sunt funcțiunile organice ale națiunii". *Slavă Domului, m'am liniștit.*

Distrat, am răsfoit înainte „Sfarmă-Piatră". „Aderența tineretului". *Titlu de articol. Da, trebue să mai culegem ceva argumente. Nu strică. Rândurile sunt scrise de un tânăr* „desamăgit, care a trăit momente cu o repercusiune grozavă, de lichidare a unei doctrine ce încerca zadarnic împăciuirea dintre două lumi într'o permanentă încleștare".

„El a înregistrat zi de zi alături de atâția camarazi, atâtea devieri încât sufletul său s'a transformat la un moment dat într'un masiv bloc de scepticism".

Tânărul are experiență. Și într'o acțiune politică experiența contează! Dar ce-auzim?

„D. A. C. Cuza, nu admite nici un fel de perturbare în funcționarea mecanismului vieții sociale, economice și politice, atunci când statul nu e decât organizarea dinamică a unei singure națiuni.

„După d-sa, toate clasele sociale contribue la prosperitatea statului potrivit însușirilor lor, cultivându-și naționalitatea, adică puterea creatoare a culturii umane. Intre ele orice încleștare este exclusă, fiind de aceeași origine etnică, cu acelaș trecut și aceleași aspirații în viitor.

„Cât de întemeiată e această afirmație, se vede din toate neînțelegerile dintre patronii și muncitorii de aceiași naționalitate, adică din deținerea capitalului de către o clasă *(clasă? domnule Crainic!?)* și pismuirea lui de către alta. S'a scris în această revistă mai mult ca oriunde că naționalismului românesc îi lipsește accentul social și economic.

„Reducându-și rosturile la soluționarea problemei evreești, mișcările naționaliste dela noi, au neglijat celelalte probleme capitale, a căror rezolvare e cerută tot atât de imperios.

„E perfect adevărat că Românii nu mai sunt stăpânii vadului financiar, comercial și industrial, și că ei au fost eliminați de elementul străin și în special de cel evreesc. Dar, nu e suficient să te descotoroseşti de străini pentrucă să-ți fi îndeplinit programul naționalist în întregime.

„Nedreptățile sociale își vor continua marșul lor.... *(nedreptăți sociale? există ele? Și vor continua, d-le Crainic?)*

„Căci chiar dacă în locul prăvăliarilor evrei vom avea prăvăliari români; în locul dulgherilor evrei, dulgheri români; în locul ferarilor evrei, ferari români; în locul patronilor evrei, patroni români; în locul marilor bancheri străini, bancheri români; și în locul străinilor proprietari ai bogățiilor noastre naturale, proprietari români, — turma cea mare și blândă — țărănimea — își va duce pe umerii ei istoviți acelaș calvar al existenții fiind exploatată de aceleași trusturi și carteluri, cu românii în fruntea lor".

Neînțelegerile dintre patronii și muncitorii de aceiași naționalitate? Deținerea capitalului de către o clasă și pismuirea lui de către alta? Domnule Crainic, dar asta e luptă de clasă, e marxism și „teoria claselor e un elaborat artificial de cabinet sociologic, ce nu corespunde realității" *după cum spuneți chiar dv. în articolul pomenit din pagina a 2-a a lui „Sfarmă-Piatră", care-mi adusese atâta liniște. Mai mult — și lucrul acesta tot dv. il spuneți —*

„Teoria claselor poate conveni oricărei organizații internaționale suprastatale, cum e iudaismul sau comunismul sau francmasoneria; fiindcă asemenea organizații, ca să poată dura și prospera, au nevoe de otrava luptelor intestine, ce slăbesc și ruinează viața și conștiința unitară a fiecărei națiuni. Ea nu poate însă sluji o doctrină și o acțiune cum e cea naționalistă care, tocmai pentru a elibera spiritul unui neam de obsesia mentalității internaționale și de organizațiile de aceeași natură, are nevoie de antidotul teoriei claselor".

Cum, dacă în locul „prăvăliarilor" evrei vom avea prăvăliari români, în locul dulgherilor evrei, ș. a. m. d., țărănimea va rămâne mai departe exploatată, de aceleași trusturi și carteluri, cu românii în fruntea lor?

Atunci care e soluția? Desființarea trusturilor și cartelurilor, înlăturarea capitalului — obiect de pizmă și vrajbă înte clasele sociale? Dar unde ajungem, domnule Crainic? Spune asta programul statului etnocratic?

Tânărul „dezamăgit" vă ia pe dv. în sprijin și jură cu mâna pe programul dv.

Dacă și casa dv. e infectată de marxism, atunci unde să ne mai îndreptăm privirea, domnule Crainic?

Răscoala din 1907 — mișcare antisemită?

O revistă de extrema dreaptă a pus în discuție problema caracterului răscoalelor țărănești din 1907. Ca totdeauna, dreapta românească încearcă și aici să falsifice istoria, prezentând răscoalele din 1907 ca o mișcare cu caracter antisemit. In sprijinul acestor susțineri s'au adus citate din lucrările mai multor oameni de știință ai vremii care au studiat chestia țărănească și au preconizat o soluție democratică problemei. Șmecheria e evidentă: iată, până și democrații susțin lucrul acesta! Realitățile dela 1907 au fost „antisemite"!

Să vedem însă mai întâiu cum stăm cu adevărul istoric. Fără îndoială că în anumite regiuni ale țării — nordul Moldovei mai cu seamă — arendășia, ca fenomen care reprezenta noile raporturi capitaliste în agricultură, era reprezentată într'o proporție mai mare de către arendașii evrei. Dar de aici și până la a considera — pe întreaga țară — fenomenul arendășiei ca o expresiune a penetrațiunii evreilor în principate este o distanță prea mare pentru ca reaua credință a dreptei să poată astupa realitatea. In această privință, există lucrările lui Radu Rosetti pe care dreapta românească vrea să-l scoată proaspăt antisemit. Din datele prezentate de acesta se vede că din totalul arendașilor, procentul evreilor arendași nu se ridică nici la jumătate.

Arendășia, ca o formă de exploatare mai crâncenă pentru țărănime, a fost un fenomen pătruns în agricultură odată cu pătrunderea raporturilor capitaliste în principate. Indiferent dacă în unele părți aceste forme erau reprezentate mai mult de către arendașii evrei, țăranii s'au răsculat impoteriva exploatării neomenoase la care erau supuși și nu împotriva evreilor. Răscoalele au avut un caracter net social și nu antisemit.

Adevărul acesta este demonstrat de evoluția pe care au avut-o răscoalele. Incontestabil că ele au început în nordul Moldovei unde fenomenul arendaș-evreu era mai generalizat. In declanșarea răscoalelor au jucat rolul adunătorilor de scântee cei care—ca astăzi — nu vedeau, sau nu voiau să vadă că revendicările țărănimii erau de ordin social. Imediat însă mișcarea țărănească și-a găsit drumul firesc. Exploatarea venea nu numai din partea arendașilor evrei. Revendicările țărănimii care voia pământ își găseau piedică nu numai în rezistența arendașilor evrei. Așa că răscoala s'a îndreptat nu numai împotriva arendașilor evrei.

Când au început să ardă și conacele moșierilor români alături de cele ale arendașilor evrei, antisemiții de pe vremuri s'au retras. Din mizeria țărănimii ei voiseră să facă o afacere de diversiune și — fără să-și dea seama — au desgolit o rană mai adâncă ce se cerea vindecată.

Vindecarea a venit mai târziu. Sau — mai bine zis — se credea că a venit. Dar chiar așa parțială cum a fost, ea n'a venit dela dreapta. Dimpotrivă, după răscoale, când s'a pus problema reformelor agrare și a votului, cei care s'au împotrivit au fost tocmai cei care agitaseră la început țărănimea.

Sub alte forme istoria se repetă și astăzi. Din mizeria păturilor rurale, dreapta românească vrea să facă din nou o afacere de diversiune. Ca să-i reușească are nevoe și de precedente istorice, de tradiție. Vrea să cheme istoria în ajutor. Istoria însă, acea istorie pe care țărănimea a scris-o cu propriul care încearcă să se opună progresului și năzuințelor pe care și le pune țărănimea într'o viață mai bună.

Expoziția internațională dela Paris

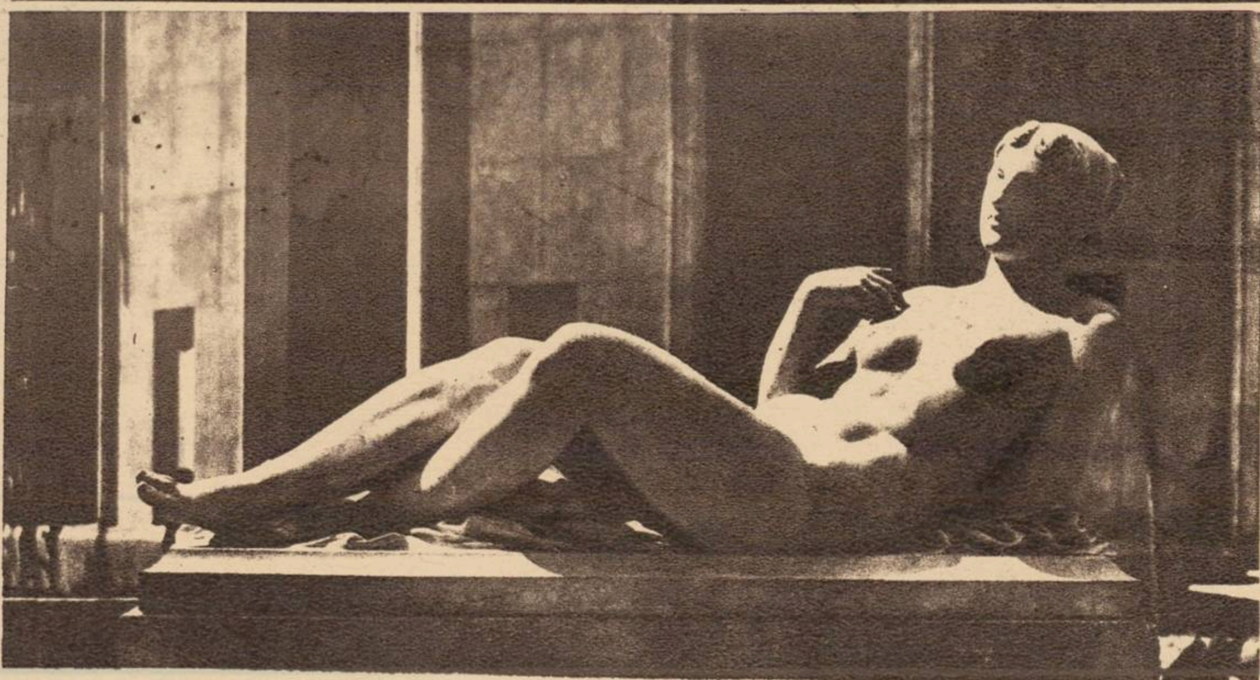
Jocuri de artificii.

Pavilionul României.

Statui dela Muzeul de Artă Modernă

G. Desvallieres: Ave Maria.

Adevĕrul literar şi artistic

Despiau: Macheta marei statui a geniului creator.

Anul XVIII, Seria III-a, N 869 1 August 1937 20 Pagini, Lei 5

Adevĕrul literar şi artistic

Géricault: Portretul artistului

Gèricault: Cap de cal

Géricault: ofițer de vânătoare șarjând

Primul pictor francez romantic

In decursul lunilor trecute în Paris, s'au organizat mai multe expoziții, care fără a se fi concertat între ele, în acest scop, au redat totuși o imagine aproape complectă a picturii franceze din secolul al XIX-lea.

Astfel Galeriile Charpentier au dat ospitalitate capod'operelor din Varșovia și Praga, iar „Beaux Arts" au organizat expoziția denumită „Naissance de l'Impressionisme", titlu fermecător care ajută publicului să-și dea seamă de înțelesul acestui cuvânt aplicat pentru întâia oară tabloului lui Claude Monet, „Coucher de Soleil", expus pentru întâia oară în 1872 și care face acum parte din pânzele aduse dela Varșovia la Expoziția din Galeria Charpentier. Fără a mai vorbi de seria de expoziții dedicate lui Cross și acum în urmă lui Courbet, pe când în Galeriile Kaganovitch se expun desemne care sunt ca un rezumat al desemnului dela Prud-hon și Ingres până în zilele noastre, să ne oprim puțin la Expoziția lui „Géricault, pictor și gravor", organizată de Ducele de Trevise și Pierre Dubont, la „Bernheim jeune".

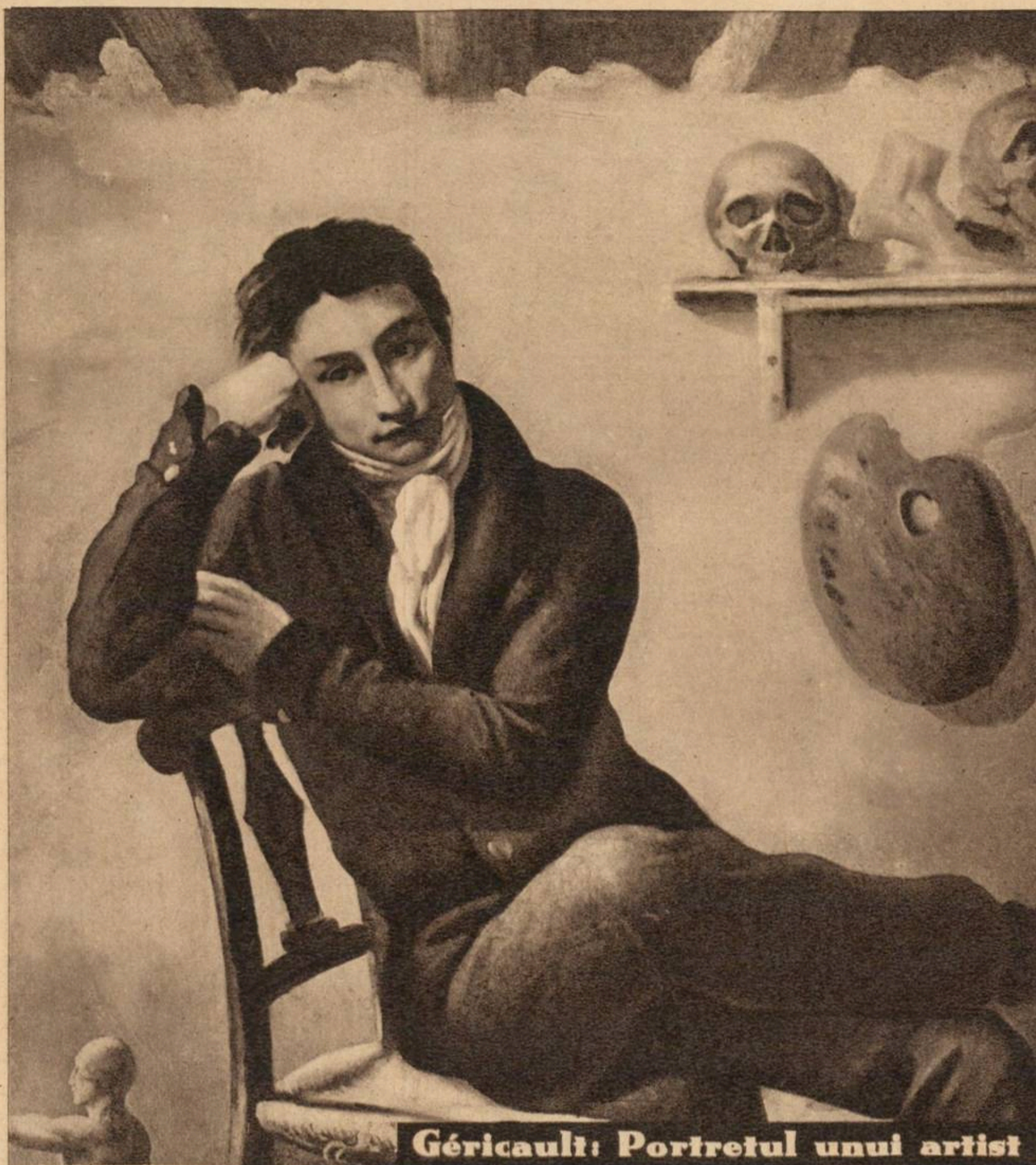
Mai puțin vastă decât cea dedicată centenarului Impresionismului, această expoziție e mai bine organizată. S'au adunat 150 de pânze și s'a redactat un catalog, pe opere și epoci. Pictor istoric, copist original, peisagist, portretist, orientalist și animalier, se arată aci sub toate aspectele de zeu cu zeci de fețe. Nici un pictor din această epocă nu a arătat mai multe posibilități, deși a murit la 33 de ani.

Opera lăsată de el poate fi privită ca placa turnantă din Istoria Artei franceze în secolul al XIX, a cărei influență se resimte în destul și până azi.

Fiu de oameni cu stare, născut la Rouen în 1791, și-a făcut studiile, ca elev destul de mediocru, în colegiul Louis Le Grand neinteresându-se decât de desemn și de cai. După moartea mamei sale care i-a lăsat o avere destul de frumoasă, s'a consacrat cu totul artelor. Cavaler desăvârșit, băiat simpatic și elegant, deși împins de legăturile sale mondene intră întâi în atelierul lui Vernet, îl părăsește însă foarte curând pentru a se forma în principiile partizanilor lui David pe care le socoate mai serioase în compoziții. Admirația sa întreagă este însă pentru Gros, la care apreciază coloritul bogat și puternic, precum și curajul în alegerea subiectelor.

Dar niciodată cultura și pasiunea n'au colaborat mai profund decât la el. E o inteligență extraordinară în aprecierea a tot ce constituie momentele mari în arta fiecărei epoci. Lucrările sale după Tițian, Raphael, Corregio, van Dyck, Rembrandt, Sebastien Bourdon, Rigaud, Proud'hon, nu sunt copii, ci interpretări purtând semnul unui talent generos.

El lucrează mai ales pe modele vii și cu o zvăpăiată însuflețire care arată revanșa ce se pregătește împotriva clasicismului. Cât se mai supune încă vechii școale, o face cu nerăbdare și o neîncetată năzuință spre stilul liber, deși păstrează mereu o dispoziție nobilă și perfectul echilibru în compozițiile sale. Aceasta face ca el să fie privit ca cel dintâi „romantic" în pictura vremii sale. „Officier de Chasseurs de la Garde Imperiale" expus cu succes la Salonul din 1812, ca și „Le Cuirassier blesse" (1814), mai puțin reușit în totul, deși admirabil în unele părți, sunt rezultatul răzvrătirii sale furtunoase, dar și al cercetărilor minuțioase și răbdătoare ale unei technici noi. Viața-i scurtă ca și opera sunt pline de pasiune și mișcare, de frământări și de avânturi contradictorii. Compozițiile de tinerețe ale lui Degas ar părea rigide și înghețate pe lângă unele din pânzele lui Géricault ca de pildă: „Course de cheveaux libres" sau „Marché aux boeufs".

Géricault: Portretul unui artist

Opera sa cea mai cunoscută, „Le Radeau de la Méduse", arată pictorilor din vremea sa, tot ce se poate scoate din noul său fel de a lucra. „Le Radeau de la Méduse" a fost o pânză lucrată bucată cu bucată, pregătită prin desemne, studii, schițe de ansamblu nenumărate, dar a fost apoi realizată într'o riguroasă unitate de lumină și de culoare într'o compoziție magistrală și succesul ca și opoziția ce i s'au făcut la salonul din 1819, au avut un mare răsunet.

Violenta predilecție a acestui maestru pentru formele ample și robuste, mișcările puternice, s'a exprimat și în sculptură. Prin aceste calități amintește el mai mult pe artiștii renașterii și de aceia a fost denumit „Michel Angelo al Franței".

IS. SD.

Duminică 8 August 1937 — 5 LEI EXEMPLARUL — No. 870

Adevěrul literar și artistic

Anul XVIII • Seria III-a
Lei 5 exemplarul în ţară

Lei 10 exemplarul în străinătate

Jean Jaures

Săptămâna trecută, Franţa a aniversat douăzeci şi trei de ani dela moartea lui Jean Jaurès. Manifestaţiile organizate în memoria celui care a căzut luptând pentru pacea lumii au căpătat adeziunea întregului popor francez. Cauza cea mare a lumii — pacea, — pentru care Jaurès şi-a jertfit viaţa, este din nou ameninţată. Iată de ce se cuvine ca figura lui Jaurès să fie reîmprospătată în memoria generaţiilor tinere.

In rândurile ce urmează, vom stărui mai mult asupra felului în care a înţeles Jaurès să apere pacea lumii. Inainte de aceasta însă, pentrucă există atâta asemănare între vremurile adâncite în confuzie voită de atunci și de azi, vom arăta prin câteva citate modul în care concepea Jaures ideia de patrie și de socialism.

„Socialismul nu se mai separă de viaţă, — spunea Jaurès într'un discurs din 1909. — El nu se mai separă de naţiune. El nu părăsește patria; el se servește de patrie pentru a o transforma și mări.

„Puterile obscure se ridică în lumină și se transfigurează fără a se risipi. Tot așa naţiunile se vor ridica în umanitate fără a se dizolva. Marea forţă colectivă, marea pasiune colectivă a popoarelor organizate, în loc de a se deslănţui în violenţe de orgoliu, va fi supusă legii superioare a ordinului uman, regulată și pătrunsă până în adânc de ideia muncii, a justiţiei și a păcii. Ea nu va pierde însă din virtute".

Sau, în altă parte: „puţin internaţionalism depărtează de patrie; mai mult internaţionalism — apropie. Puţin patriotism depărtează de Internaţională; mai mult patriotism — apropie.

Iată cum vedea Jaurès lucrurile: prin patrie — spre umanitate și în acelaș timp, prin umanitate — spre patrie.

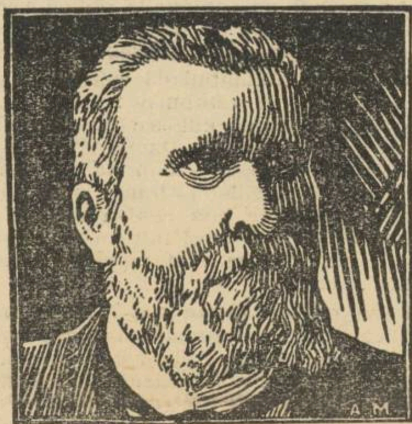
Cât privește pacea, pentru Jaures acest bun suprem al omenirii — nu era „un vis idilic și van", — cum spunea el într'un discurs către tineri. Pacea trebue apărată prin luptă organizată. Cum trebue dusă această luptă, iarăși viaţa lui ne servește de exemplu.

S'a vorbit și se vorbește mult despre războiul ca expresie a bărbăţiei omului și popoarelor. „Ah! ce săracă ar fi concepţia noastră despre viaţă, — exclamă Jaurès, — ce măruntă ar fi știinţa noastră de a trăi, dac'am crede că, abolind războiul, împrejurările de a ne exercita și încerca bărbăţia ne-ar lipsi și că tot ar mai fi nevoe de a prelungi bătaia tobelor ce făcea să salte inimile în liceele de sub primul imperiu".

Cu glas de profet, în anul războiului Jaurès striga că „dintr'un războiu european poate isvorî revoluţia" și atrăgea atenţia claselor conducătoare să reflecteze asupra acestui lucru înainte de a ridica cortina. Clasele conducătoare n'au ascultat și tragedia sângeroasă a fost jucată. Tot Jaurès, în acelaș moment, prevestea că dintr'un războ poate ieși „pentru o lungă perioadă, crize de contrarevoluţii, de reacţiune furioasă, de naţionalism exasperat, de dictatură înăbușitoare, de militarism monstruos, un lung lanţ de violenţe retrograde și de uri josnice, de represalii și de servituţi". Mai este nevoe să insistăm că astăzi trăim paginile de istorie pe care — anticipat — le-a scris Jaurès?

După cum spuneam, ca metode de luptă pentru organizarea și apărarea păcii, Jaurès preconiza mobilizarea masselor populare dornice și interesate la menţinerea păcii. Pentru el, drept conducător în această luptă, cel care avea să exercite acţiunea decisivă în acest sens, era proletariatul.

„Pentru a supravegehea toate manevrele, pentru a le denunţa și dejuca, există un proletariat internaţional,

care este o forţă organică a păcii. El s'a format în toate ţările deodată în măsura desvoltării economice. Destinul său nu este legat, chiar momentan de destinul cutărui sau cutărui popor; el se confundă cu evoluţia întregii umanităţi și crima supremă, atentatul suprem care poate fi comis contra lui, este de a arunca unele contra altora diversele fracţiuni naţionale ale marei patrii internaţionale".

In concepţia lui Jaurès, acţiunea pentru apărarea păcii nu este o acţiune izolată, ci legată de lupta pentru o nouă viaţă. „Somnolenta barbarie a păcii armate este ca o mlaștină stătătoare în care se scufundă reflexul iluzoriu al mulţimilor înfierbântate. Când socialismul internaţional se organizează spre a asigura pacea între popoare prin suprimarea privilegiilor și prin emanciparea muncii, el face eforturi nu numai împotriva violenţei și a nedreptăţii, ci el luptă și împotriva ambiguităţilor și contradicţiilor care falșifică viaţa morală a popoarelor. Pentru această mare operă de revoluţie socială și morală, proletariatul german și francez pot mult prin uniunea și prin acţiunea lor comună. Datoria noastră este înaltă și clară: să propagăm totdeauna ideia, să sperăm, să luptăm până la victoria definitivă a democraţiei...., creatoarea justiţiei și a păcii'.

In toiul luptei, pe când se sforţa să oprească „suprema crimă" de a arunca în luptă mulţimile și să desăvârșească uniunea proletariatului francez și german într'o acţiune comună, Jaurès a căzut.

Mâna criminală dirijată din umbră a putut ucide un luptător pentru pace și dreptate. N'a putut însă fi ucisă ideia, după cum n'a putut fi ucisă dorinţa de pace a mulţimilor. In locul lui Jaurès, s'au ivit alţi luptători care organizează această dorinţă, pentru triumful definitiv al dreptăţii și păcii între popoare.

ALEXANDRU ANTOHI

M. Zoscenko

Logodnicul

Egorca Basov s'a însurat, acum câteva zile. A luat o femeie zdravănă, fălcoasă, de peste o sută de chilograme. Se poate spune că a avut noroc.

Egorca Basov fusese văduv trei ani de zile — nimeni n'a vrut să-l ia. Cu toate că Egorca a peţit pe cine i-a ieșit în cale. Până și pe șchioapa, văduva de soldat, din satul vecin, a încercat s'o ia de nevastă. Dar afacerea s'a stricat, dintr'o nimica toată.

Ii plăcea lui Egorca Basov să vorbească despre această întâmplare. Minţea însă, peste măsură și povestea, în fiecare dată, amănunte nouă și uimitoare.

Toţi sătenii cunoșteau pe de rost povestea, dar de câteori aveau prilej îl îndemnau să o spună dela capăt, stricându-se de râs înainte ca Egorca să deschidă gura.

— Ia mai spune-ne cum ai peţit-o, Egorca, — îl zgândăreau ţăranii, clipind din ochi.

— Ce să vă spun, — m'am încurcat.

— Te-ai grăbit, pe semne.

— M'am grăbit, firește. Era doar în toiul muncii; trebuia să secer, să leg snopii, să strâng grâul... Și tocmai atunci, mi s'a prăpădit nevasta. Azi, bunăoară, n'au mai ţinut-o picioarele, și mâine a fost mai rău. Se zbătea și aiura și cădea de pe cuptor.

— Caterina Vasilievna, i-am spus, mi-o făcuși. Tocmai acum ţi-ai găsit să mori. Mai rabdă și tu până 'n toamnă, iar la toamnă, dacă vrei, poţi să mori.

Muierea nu vroia să audă de nimic.

Am chemat, firește, un doftor. Pentru un pud de ovăz. Doftorul a deșertat ovăzul în sacul lui și a spus:

— Medicina, — a zis, — nu e în stare să facă ceva. Nevasta e gata, moare.

— Dar ce boală are — întrebai — dacă nu te superi?

— Nici asta — zice — nu poate ca s'o știe medicina.

Totuși, i-a dat niște prafuri și a plecat.

Am pus prafurile la icoană, dar n'a folosit la nimic.

Se zbuciumă femeia, aiurează și cade de pe cuptor. Spre asfinţit a închis ochii.

Am urlat, bine înţeles. Și m'am gândit că, în toiul muncii, fără de nevastă, nu mai are niciun rost să seceri și să strângi grâul. Nu mai știam ce să fac. Doară, să mă însor. Dar cu cine? Poate că s'ar fi găsit vreuna, dar așa, în grabă, i-o fi și ei, nu știu cum, peste mână. Eu însă, eram grăbit.

Scurt, am înhămat calul, mi-am pus pantalonii cei noui, mi-am spălat picioarele și am pornit.

In sat, m'am dus pe la oameni.

— In toiul muncii — zic — nu-i vreme de vorbă lungă. Poate că știţi vreo muierușcă, oricum o fi, și chioară, — s'o iau de nevastă.

— Sânt, firește, dar în toiul muncii cine se gândește la însurătoare. Du-te totuși, până la văduva soldatului, la Anisia, poate că ea s'o prinde.

M'am dus.

Intru și văd că muierea șade pe-un cufăr și se scarpină la picior.

— Bună ziua, zic, lasă scărpinatul, că avem treabă.

— Bine — îmi răspunde — dar una nu împiedecă pe cealaltă.

— Fie, zic, e în toiul muncii, n'am vreme să mă cert. Tu și cu mine sântem doi, de un al treilea nu-i nevoie. Ne însurăm, zic, și mâne începi să legi snopii.

— Se poate, zice, dacă-ţi sânt pe plac.

Mă uit la ea. Merge. E îndesată, zdravănă, tot ce-mi trebue. Bună de muncă.

— Da, zic, îmi placi, firește. Numai, zic, să-mi răspunzi ca la anchetă: câţi ani ai?

— Anii mei, nu mi i-a numărat încă nimeni. Dar am mai puţin decât se pare. M'am născut, fără să mint, pe la 1886.

— Ei, zic, e în toiul muncii, n'am timp să număr. Dacă nu minţi, sântem înţeleși.

— Nu mint. Dumnezeu pedepsește minciuna. Să-mi strâng lucrurile?

— Strânge-le! Ai multe boarfe?

— Mai nimic, un cufăraș și o plapomă.

Am urcat cufărul și plapoma în căruţă, am mai apucat o oală și doi butuci și am pornit.

Gonesc calul, fiindcă sânt grăbit; iar femeia mea se hurducă pe cufăr și toarce planuri—cum vom trăi laolaltă, ce are să gătească și că n'ar strica că se ducă la baie pe unde n'a mai fost de trei ani.

Insfârșit, am ajuns.

— Dă-te jos, zic.

Muierea coboară din căruţă. Mă uit și văd că se dă jos cam pieziș ca și cum ar fi cotonoagă. Ce, drace, o mai fi și asta, zic.

— Ce ai, nevastă, par'că ești șchioapă?

— Nu-i nimic, zice, așa e fasonul meu.

— Cum asta? Dacă șchiopătezi se îngroașă treaba. La casa mea, nu trebue să șchioapăte nimic.

— Nu e cine știe ce. Numai piciorul stâng e ceva mai scurt. Ii lipsește o nimica toată.

— Mai mult sau mai puţin, tot una e. In toiul muncii, nu putem măsura. Nici o găleată de apă, n'ai să duci fără s'o verși. Imi pare rău, dar văd că m'am înșelat.

— Prea târziu, zice, târgul s'a făcut.

— Ba, nu! Nu pot. Restul se potrivește: îmi place mutra ta și anii — 1886, dar nu pot. Să mă ierţi, piciorul l-am scăpat din vedere.

Firește, muierea începu să zbiere, să se vaite și a sărit și la bătaie, cum se întâmplă. Eu însă, i-am scos binișor zestrea în curte.

Mi-a tras și vreo două trei palme, pe care nu le mai socotesc, și mi-a zis:

—Norocul tău, mârlane, că ai prins de veste. Du-mă îndărăt.

Ne-am urcat în căruţă și am plecat. Mai aveam vreo șapte verste de făcut, când m'am mâniat grozav.

„In toiul muncii, mi-am zis, nu e vreme de vorbă lungă și nici timp de cărat logodnice pân' la casele lor".

Am dat jos boarfele din căruţă și am așteptat să văd ce are să facă! Muierea n'a mai stat pe gânduri și a coborît după avutul ei. Iar eu am întors căruţa și — hii!

Astfel s'a sfârșit povestea.

Cum a ajuns acasă, cu plapoma și cufărul, nu știu. Dar a ajuns. Peste un an s'a măritat. Și acum aflu, că așteaptă să nască.

trad de F. DIMA

Actualităţi ştiinţifice

Petele solare şi epiderma noaştră

Petele solare, a căror frecvenţă şi intensitate variază periodic, ajungând — pare-se — la un maximum în zilele noastre, sunt făcute vinovate de cele mai variate neajunsuri, de care suferim.

Calitatea inferioară a recepţiilor de radio în timpul din urmă, nervositatea considerabilă a populaţiei globului, nervositate care tinde să ia aspectul unei adevărate psihoze colective, crizele agricole, industriale şi financiare, epidemiile de tot felul, toate sunt explicate de unii prin existenţa faimoaselor pete solare. Orice enigmă tinde să fie lămurită pe această cale.

Ca ultimă noutate, specialiştii învinuesc acum petele solare de un alt neajuns. E vorba de o anumită boală curioasă, care se manifestă mai frecvent în timpul din urmă, şi se produce atunci când după o baie, ne aşezăm cu corpul umed pe iarbă verde. In aceste condiţiuni, peste o zi sau două, apare adesea o eczemă pe tot corpul, iar în părţile ce au fost în atingere cu iarba, se produc nişte pete, de mărimea unui ou de găină.

Unii specialişti au căutat să explice fenomenul, atribuindu-l unei hipersensibilităţi epidermice, de care suferă anumite persoane. Ipoteza s'a dovedit însă eronată.

Se crede că boala se datoreşte clorofilei din iarbă care, aderând la epiderma umedă, se transformă, prin radiaţiunile solare, provocând un abces pe suprafaţa pielei. Faptul că noua maladie se iveşte mai des în timpul din urmă o explică unii specialişti prin considerabila frecvenţă actuală a petelor solare. Această conjunctură a determinat de altfel pe un cercetător german să profetizeze răspândirea ei din ce în ce mai mare, perspectivă, fireşte, nu tocmai îmbucurătoare.

Concluzia? Indiferent dacă petele solare sunt sau nu de vină şi în cazul de faţă, este mai prudent să nu ne culcăm cu corpul gol pe iarbă, după ce-am făcut o baie.

Televiziunea în culori

Abia ieşită din laborator, televiziunea continuă să stimuleze spiritul de invenţiune al technicienilor, hotărîţi să-i aducă cât mai multe perfecţionări, pentru a o transforma într'o unealtă practică desăvârşită.

Din noul continent ne vine ştirea că un iscusit inventator a conceput un procedeu menit să îmbogăţească televiziunea cu beneficiul uneia din cele mai recente cuceriri a cinematografului: culoarea.

Inventatorul — un savant californian — s'a gândit să echipeze lentila postului de emisiune a imaginilor cu un disc rotativ împărţit în trei sectoare: roşu, verde şi albastru.

In felul acesta, culorile fiecărei imagini sunt descompuse în aceste trei culori fundamentale ale spectrului solar. La rândul său, postul de recepţie este prevăzut cu un disc asemănător, riguros sincronizat cu primul, graţie unui sistem de control automat.

Procedeul se bazează pe acelaş principiu ca şi imaginile mişcătoare, în general. Cele trei imagini se succed cu o viteză bine determinată, calculată în aşa fel încât spectatorul să nu primească decât o impresie vizuală unică, în care cele trei elemente ale prizmei se amestecă, reconstituind culorile originale.

Grefe chirurgicale

După cum se ştie, chirurgia întrebuinţează în timpul din urmă, pe o scară din ce în ce mai largă, sistemul grefării unor organe sau ţesuturi sănătoase, pentru a înlocui organele corespunzătoare, uzate sau bolnave.

Procedeul, împrumutat din domeniul horticulturei, a dat rezultate remarcabile în numeroase cazuri.

Una din operaţiunile, care a ispitit cel mai mult pe chirurgi în această direcţie, este grefarea pe un ochiu bolnav a unei frânturi de retină, provenită dela un ochiu sănătos, intervenţie care reuşeşte să redea vederea unui orb.

Din nefericire, acest procedeu n'a putut fi generalizat până acum, din cauza greutăţii de a procura elemente de retină. Singura ocazie o furnizau accidentele care necesitau enuclearea ochiului.

Neajunsul menţionat a ajuns însfârşit să fie înlăturat, graţie ideii originale a unui savant rus, doctorul Filatov.

Acest remarcabil oculist din U. R. S. S., s'a gândit să folosească pentru asemenea operaţiuni, retina persoanelor moarte de curând, adică atunci când ţesutul îşi păstrează încă întreaga lui vitalitate.

Aplicând metoda sa, doctorul Filatov a reuşit, în curs de doi ani, să redea vederea la vreo 400 de orbi. Experienţele sale, atât de numeroase, l-au condus la concluzia că retina unui mort, nu numai că nu e inferioară, pentru grefare, ci dimpotrivă, prezintă avantagii, în comparaţie cu frânturile de retină ale persoanelor în viaţă.

Deşi paradoxal, fenomenul se explică prin faptul că retina unei persoane de curând moartă, posedă o mai mare facultate de adaptare la noul mediu.

Interesant este că doctorul Filatov s'a gândit să aplice un procedeu asemănător şi la alte organe.

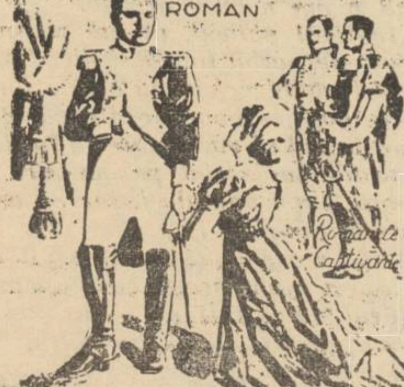
Ing. I. S.

Citiţi ROMANUL UNEI EPOCI GLORIOASE

CONAN-DOYLE

O DRAMA SUB NAPOLEON

ROMAN

In intimitatea personalităţii grandioase şi fascinante a lui Napoleon-

O aventură pasionantă

implicând în intriga ei pe Inpărat, pe Inpărăteasă şi toate personagiile strălucite ale cartierului general.

„ROMANELE CAPTIVANTE", 15 Lei — La chioşcari şi librari.

Cronica şahului

Teoria şi practica jocului Ciatrang

Vechiul eşichier, sau tabla de şah, pe care se juca Ciaturanga n'avea varietate de culori şi când jocul a fost modificat în Ciatrang sau joc al evului mediu, eşichierul a rămas tot aşa, cu toate că împărţirea în câmpuri albe şi negre ar fi fost atunci un mare avantaj.

Cea mai veche reproducere a unui eşichier colorat în Orient, există într'un exemplar din Shahnama, păstrat la British Museum. E o pictură care reprezintă scena când Buzurjmihr explică misterele jocului, în prezenţa regelui Nuşirvan şi ambasadorului indian. Filozoful avea înaintea lui un eşichier colorat în 64 de câmpuri, cu piesele aranjate şi un câmp alb la dreapta sa.

In jocul evului mediu, în Europa, eşichierul pare să fi fost colorat prin sec. al XIV-lea, căci într'un poem latin presupus din această epocă, se poate ceti: „Asser quadratus vario colore natus".

Aranjarea pieselor în jocul numit Ciatrang era exact la fel ca în zilele noastre, adică Regii se plasau vis-à-vis unul de altul, tot aşa ca şi Farzii sau Damele. E o părere comună (cu toate că e eronată) că de fiecare parte, Dama era plasată în dreapta Regelui. Aceasta e o particularitate numai a jocului indian modern. Partida începea deobicei cu pionul Regelui sau Damei, cu singura diferenţă că în Ciatrang pionii nu puteau avansa decât un singur pas la prima lor mutare. Regele, Turnul şi Calul aveau exact aceleaşi mişcări ca în zilele noastre. Farzin-ul sau ceiace numim noi Dama, acţiona numai pe câmpurile oblice vecine, mutând numai câte un singur pas la fiecare mutare, ca Regele. Presupunând că un Farzin s'ar găsi pe câmpul d3, acţiunea lui se întinde numai pe câmpurile: c2, c4, e2 şi e4, toate de aceiaşi culoare cu câmpul pe care se găseşte Dama. Dama (Farzin) adversă se găsea pe un câmp de culoare diferită, aşa că cele două Dame nu puteau niciodată să lupte una contra alteia. Dealtfel aceasta e definit şi într'un vechi poem latin: „Nam Regina non valebit impedire alteram".

Fil sau cum îi zicem noi Nebunul muta oblic, ca azi, însă numai câte două câmpuri, de exemplu un Nebun care s'ar fi găsit pe câmpul e4, putea ataca numai următoarele câmpuri: c2, g2, c6 şi g6. El n'avea nici o acţiune asupra câmpurilor intermediare (d3, f3, d5 şi f5), aşa că atacul său ca şi cel al Calului, nu putea fi acoperit printr'o altă piesă. Nebunul, caşi Calul sărea peste piesa care s'ar fi găsit pe câmpul intermediar.

Prin felul curios al mersului lor, se poate vedea că fiecare Nebun se mişca într'un spaţiu limitat de numai opt câmpuri şi cele opt câmpuri aparţinând unuia sau altuia nu se confundau niciodată cu acele ale celorlalţi trei; nu exista deci nici o posibilitate pentru Nebun ca să întâlnească un Nebun advers sau unul chiar de culoarea sa. Aşa Nebunul dela c1 avea ca spaţiu de mişcare numai următoarele câmpuri: a3, e3, g1, c5, g5, a7 şi e7. Cel dela f1, avea următoarele câmpuri: h3, d3, b1, b5, f5, d7 şi h7. Iar Nebunii dela c8 şi f8 aveau la dispoziţie cu totul alte câmpuri care sunt uşor de determinat.

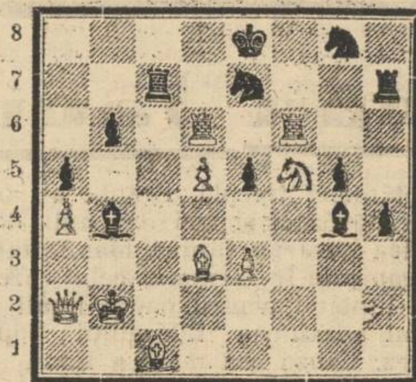
Când un pion atingea extremitatea opusă a eşichierului obţinea rangul de Farzin *numai* şi nu a altei piese.

Pentru a da o idee de puterea relativă şi valoarea de schimb a pieselor, Arabii şi Perşii au adoptat următoarea modalitate, care e în acelaş timp ingenioasă şi practică. Ea e fondată pe denumirea monezilor curente din acea vreme: diram, dank şi tasu. Să presupunem că un diram valora 60 lei, un dank 20 lei şi un tasu 2 lei, aceasta ne va dispensa de a întrebuinţa termenii orientali.

Regele, spun ei, e deasupra oricărei evaluări, din cauza rangului său, dar în realitate prin natura jocului. Valoarea Turnului e de 60 lei, a Calului de 40, a Nebunului de 35 lei şi a Damei de 25 lei. Valoarea mijlocie a Pionilor e de 10 lei fiecare; dar cei doi pioni regali sau de centru valorează fiecare câte 12 lei, iar după unii scriitori, pionul Regelui (e2) valorează 15 lei. Reala valoare a pieselor şi pionilor e susceptibilă de a suferi mari modificări după circumstanţe. Astfel, se poate întâmpla ca, în unele ocazii, un Cal sau chiar o Damă să aibă o valoare mai mare decât un Turn. Un Pion, cu cât se apropie mai mult de marginea opusă a eşichierului capătă o valoare graduală mai mare decât un Nebun.

Acuma după ce cunoaştem mersul pieselor şi valoarea lor să ne dăm puţină osteneală, analizând un foarte frumos final datorit lui Adali, un jucător arab de o mare forţă, care era renumit în prima parte a sec. al X-lea.

Acest frumos final se găseşte într'un vechi manuscris arab, păstrat la British Museum din Londra.

Alb joacă şi dă mat în opt mutări

1. Cg7+, T×g7 (forţat); 2. Td8+, R×d8; 3. Tf8+, Rd7; 4. Nb5+ (acum vedem cât de bizar este atacul Nebunului!), Dd6; 5. Td8+, Td7; 6. T×d7+, Rc5; 7. Na3 mat. Aici Nebunul dela c1 sare peste propriul Rege şi dă şah mat, peste Nebunul advers.

Poziţia aceasta pare să se fi prezentat în partidă. Adali e inferior cu 2 pioni şi are Damă contra Cal, probabil a prevăzut poziţia şi a făcut sacrificii.

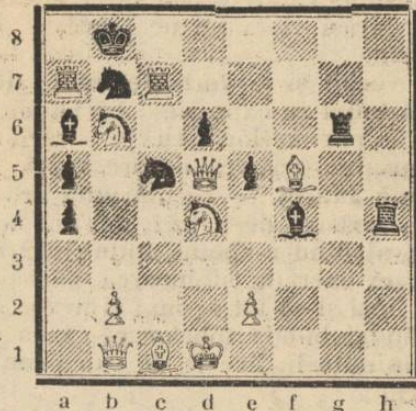
DESPRE DIVIZIUNEA JUCATORILOR IN CINCI CLASE

Arabii şi Perşii împărţeau jucătorii în cinci clase. Intâi erau „Aliyat" sau clasa celor superiori, dintre care existau rar trei jucători în aceiaşi epocă. Se citează într'un vechi manuscris arab că Adali a rămas mult timp singurul din clasa sa şi că acelaş lucru i s'a întâmplat lui Al-Ari, un jucător arab mai recent. Deasemenea lui Ibn Dandan şi Al-Kunaf, ambii din Bagdad.

A doua clasă consista din jucători care pot câştiga două sau trei partide din zece, în cazul unui match cu un Aliyat. Adică un jucător din prima clasă poate da celui mai bun din cea de-a doua pionul Turnului şi celui mai slab din aceiaşi clasă pionul Regelui. A treia clasă consista din jucători cărora un Aliyat putea face avantaj o Damă (cea mai slabă piesă). A patra clasă se compunea din jucători cărora li se putea face avantaj un Cal, iar celor din a cincea li se putea da un Turn înainte.

De aci putem deduce ce puternici jucători existau pe vremea aceia, căci o împărţire atât de minuţioasă nu poate fi făcută decât atunci când există în adevăr jucători tari. Deasemenea nu trebuie să uităm că Turnul şi Calul erau cele mai puternice figuri şi în afară de aceasta, pe vremea aceia, jucătorii n'aveau la îndemână resursele nenumăratelor deschideri ca azi, aşa că forţa lor nu se baza pe teoria jocului ci exclusiv pe geniul strategic şi puterea de combinaţie. De aici ne explicăm şi numărul mare de frumoase poziţii, pe care le întâlnim în manuscrisele arabe. Jocul evului mediu se baza în total *pe poziţie*, de unde şi epitetul de „mansuba-baz" sau jucători de poziţie.

O PROBLEMA A CALIFULUI MUSTASIM BILLAH, CARE A TRAIT LA BAGDAD INTRE 833—842 D. HR.

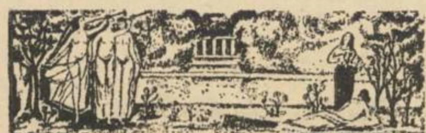
Albele joacă şi dau mat în 9 mutări

Această problemă merită atenţia oricărui jucător de şah. E întâi o splendidă lucrare de strategie; în al doilea rând, e una din cele mai vechi lucrări cunoscută, căci are mai mult de 1000 ani. A fost creiată de un cap încoronat, suveranul Mustasim Billah, fiul celebrului Harun-al-Raşid din Bagdad. Se găseşte în manuscrisul societăţii asiatice din Londra.

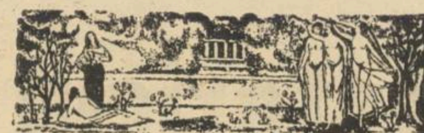
Soluţia: 1. Ta×b7+, C×b7; 2. Tc8+, Ra7; 3. Cb5+, R×b6; 4. Tc6+, R×b5; 5. Nd7+, Rb4; 6. Tb6+, Rc5; 7. Tb5+, Rd4; 8. e3+, Rd3; 9. Nc5 mat.

AUREL LERNOVICI

Sărăcilă

Sărăcie, sărăcie
Mi-ai lăsat casa pustie...

Stă alături de mine. Intr'o chiţimie plecată oloagă într'o parte. Printr'un ochiu spart de fereastră, un burlan îşi scoate gâtul negru şi subţire de lăutar. Pereţii de pământ stau să-i cadă, iar acoperişul putred, de şiţă, s'a pleoştit ca o pălărie udă în capul unui beţiv. Curtea fără gard face una cu uliţa prăfuită, iar bălăriile din şanţ au trecut de mult frontiera ipotetică a proprietăţii, năvălind fără teamă înăuntru.

Sărăcilă mi-e prieten bun. Il ajut din când în când cu ce pot, că e tare sărac şi foarte ghinionist. Are şi nevastă. O prăjină de femee uscată şi veşnic legată sub fălci. Când o cauţi o dor măselele, aşa că cei şase zgâmboi — cel mai mare abea în vârstă de 8 ani — rămaşi permanent fără frâu, îşi fac de cap, trezind ulicioara cu ţipetele lor, spărgând geamurile cu praştia ori invadând ogrăzile vecinilor, după furat poame.

El, un omuleţ bondoc, cu vorba peltică, nu mai răsărit ca un pălămar de duvar, abia se târăşte sub povara celor 120 ocale — atât are! — ce-l apasă din zi în zi mai greu. Trebue să vă spun că domnul Sărăcilă, în ciuda numelui ce-l poartă, se'ngraşă văzând cu ochii.

Vecinii, cunoscuţii şi împreună cu ei, eu, ne întrebăm adesea: De unde atâta grăsime pe el? Căci oricine ştie prea bine: fasolea cu terciul şi acum vara ciorba de ştevie, ştir şi lobodă, nu îngraşă. Ciudat lucru! Cu cât se întind mai mult de foame, cu cât nevasta şi plozii îi slăbesc ca ogarii în zi de post, cu atât mai mult prinde Sărăcilă slănină pe el.

Am crezut că poate s'o îndopa prin oraş. Că adică se satură bine, apoi vine, cu ce-i mai rămâne, acasă. Nu. L-am urmărit de câteva ori şi mi-au mai confirmat şi alţii care îl cunosc de ani de zile. Sărăcilă nu cheltue un leu în oraş. Tot ce „câştigă" aduce acasă. Numai că aduce rar... Chiar prea rar, pentru a putea potoli foamea celor şapte burţi ce-l aşteaptă în colţul ulicioarei, de cum se'nserează.

Dar îl mai urmăreşte şi un ghinion afurisit. Pe ce pune mâna, focul şi pârjolul se alege. Ce n'a încercat? A fost marinar pe ceamul „Abdulah" scufundat cu 40 vagoane de pietriş în dreptul Turtucaiei. Cărător de lemne la fabrica de mobile „Arta", arsă până'n temelii o săptămână după angajarea lui. Lucrător de cărămizi la cuptorul explodat de lângă Canton. A muncit apoi ca un rob o vară întreagă la grădina de zarzavat a lui Ţane Bulgaru, luată în parte: El cu munca, proprietarul cu terenul şi sămânţa. Şi-a luat şi două ajutoare... A venit grindina ceia grozavă din Iunie care a umit o ţară întreagă. Şi puteţi fi convinşi că dacă el n'ar fi... Dar ce mai încoace şi'ncolo. Desigur că nu era să se abată peste noi urgia ceia...

Nu ştiu de ce l-o fi poreclit mahalaua „Sărăcilă", când Ghinion i s'ar fi potrivit mai bine. Ba încă esenţă de Ghinion.

In iarna asta i se înfundase rău de tot. Nici de trei mămăligi pe săptămână nu mai putea căpăta. Cei cu dare de mână şi inimă miloasă l-au mai ajutat, care cum au putut. Dar asta nu-i era deajuns. Ajunsese de-şi vânduse patul şi cele câteva scaune, pentru câţiva poli. Şi nimeni din casă care să fie capabil să alerge, să se mişte, să scoată un ban. Şedeau toţi, aşteptau şi sufereau cu ochii ţintă la el. Era aproape să înebunească de supărare.

S'ar fi dus să cerşească. Dar cine ar fi dat de pomană unui cerşetor burtos, cu trei rânduri de guşi? Nu? Fiinţa pe care te înduri s'o ajuţi, „Săracul", trebue să fie prin excelenţă zdrenţăros, pirpiriu, pricăjit şi dacă nu tuberculos în ultimul grad, cel puţin slăbănog şi pământiu la faţă. Să ştii pe ce şi cui dai pomana. Dar aşa? Nu. Hotărît că nu. Ghinion ca al lui Sărăcilă m'a ferit soarta să mai văd.

L-a luat şi lumea la ochi, că-i purtător de nenoroc, încât nimeni nu se mai bagă în cârcă cu el. I s'a dus vestea că are pe Necuratul... că pe ce pune ochii, stinge, ş. a. m. d. Dar toate acestea nu sunt decât zvonuri şi superstiţii neroade, cu toate că purceluşul meu York, cumpărat după o agoniseală de două luni, mi-a murit a doua zi dela instalare în coteţul făurit de el. Intâmplare, coincidenţă, nu? Aşa spun şi eu, deşi deatunci mi-am propus să nu mai apelez la serviciile lui...

Şi suferă, bietul, îngrozitor, luptând cu Sărăcia — crede el, cu Ghinionul — spun eu. Căci dacă ghinionul e un distrugător al speranţei şi dizolvant al curajului, Sărăcia, în schimb, e suportabilă şi de multe ori binevenită. Bucuriile şi senzaţiile date de ea, sunt infinit de plăcute. Spre exemplu:

Satisfacţia unui toc de pantof reparat, după o săptămână umblată — sau mai bine zis: târşită — pe ştaif. Răbdeţi? Atunci scuzaţi-mă, dar nu ştiţi nimic. Fără supărare.

Aţi gustat vreodată, aşa cum se cuvine, plăcerea unei perechi de ciorapi noui? Pe cei vechi i-ai peticit şi cârpitat de câteva ori. Dar umbli cu frică pe stradă, ca o hoaţă. Dacă se vede vre-o ruptură? Dacă căputa călcâiului ese afară? Devii nesigură de tine, calci cu sfială, te temi de orice privire care ţi se pare că numai la ciorapii tăi se uită. Ajunsă acasă, primul lucru: Revizuirea lor. Constaţi însă cu regret că oricât de specialistă şi îndemânatecă ai fi ca să-i repari, nu mai merg. (Apropo de încăputatul şi reparatul ciorapilor. Am o metodă straşnică — descoperirea mea — care îţi dă posibilitatea să „consumi" ciorapul până la ultimul centimetru pătrat. Când însfârşit, îi arunci, nu sunt nici rupţi, nici „inutilizabili" ci nu mai sunt de loc... S'au „consumat" în adevăratul înţeles al cuvântului! Nu v-o pot spune însă aci).

Prin urmare nemaiputând întrebuinţa perechea veche, reuşeşti — să spunem — să-ţi procuri o alta nouă. Le tragi încet pe picioare. Intinzi degetele şi mângâi uşurel pielea nouă şi lucioasă. Desigur, în picioare cu ele, păşeşti mai hotărîtă, priveşti cu curaj lumea în ochi.

Dar în câte-o toamnă, vre-odată, gulerul nou de blană al paltoului cu iz de naftalină încă? Infiorarea ce ţi-o dă atingându-ţi călduţ ceafa, e nebănuit de dulce...

Şi nu numai cu îmbrăcămintea ai satisfacţii, atunci când Sărăcia ţi s'a instalat cobitoare după sobă, dar şi mâncarea săracului are tainele şi farmecul ei.

Orceag. Ai auzit mata de orceag? O, nu e un nou cocktail inventat de vre-un barman blazat sau cine ştie ce preparaţie savantă, ci doar o pastă de caise şi zarzăre putrede — căci cele bune se vând — îngroşate cu puţintică făină, ca la prozaicul rântaş. Atât! Se fierb fără zahăr, ca bulionul şi se mănâncă cu mămăligă rece. Vi-l recomand cu toată căldura. E delicios! (Aţi putea eventual să-l serviţi garnisit cu feliuţe subţiri de grape-fruit ori ananas, în farfurioare fine de Rosenthal. Depinde de gust, însă...).

Strâmbaţi din năsuc? Vai de mine, se poate? Dar la noi în luna lui Iunie şi Iulie este mâncarea de bază, şi cum să vă spun... trăim. Nu?

Apoi peştele. De cel mărunt, că-i eftin. Obleţei, somotei şi ciortănică. Ciorbă. Fără undelemn, fără untură. Apă şi peşte. Ardei verde cât mai mult şi trage-i cu mămăliguţă caldă. Să'nfulci şi să nu mai mori!

Dar câte alte bunătăţi de mâncăruri n'ar mai fi, să-ţi lingi degetele, nu altceva. Şi ca să-ţi placă numai o singură condiţie e necesară. Anume: Să vii deşalată după zece ore de frământat huma, dela fabrica de cărămidă. Să vezi cu ce poftă ai să mănânci.

Vinuri tonice? Picături de poftă de mâncare? Specialităţi medicale străine şi scump plătite? Fleacuri! Fabrica de cărămidă! Orceagul cu mămăliga rece! Cel mai perfect şi eficace tonifiant.

Sărăcia — biata sărăcie — mai combate deasemeni cu succes şi Spleenul, care după cum ştim este una din cele mai grozave boale, ce face ravagii nemiloase în rândurile celor bogaţi — mai ales — şi a milionarilor — în special.

Reţeta e simplă: „Suferindul" e deajuns s'o pornească de dimineaţă în oraş, fără un ban în buzunar, spunându-şi: Eu, nu mai sunt eu. In loc de arhi-cunoscutul bogătaş X, sau Y, sunt un biet pârlit de şomer. Până diseară trebue să fac rost de 3000 lei — să spunem — pentru chirie, astăzi fiind ultima zi. Contrariu, la noapte dorm în stradă. N'am voe deasemenea, să mă împrumut la cineva, ci să-mi scot banii aceştia oferind serviciile braţelor sau creerului meu.

Pe'nserat, când zdrobit de foame şi obosealǎ se va înapoia, tot fără un leu în buzunar, acasă, boala va fi fost de mult dispărută.

Domnilor bogătaşi suferinzi de spleen! Doamnelor nervoase şi veşnic nemulţumite, soaţe ale domnilor de mai sus!

Incercaţi o cură de o lună, de o săptămână, de o zi chiar, de Sărăcie. Sărăcie cu vitamine... Dătătoare de globule roşii şi satisfacţii imediate... Nu o să aveţi ce regreta. Vă'ncredinţez.

Căci Sfântă e Sărăcia şi minunate sunt farmecele ei. Cât de plăcut, de distractiv şi întăritor e să te gândeşti încă din Iunie, la lemnele pe care vei trebui să le cumperi în Decembrie... La paltonul nou — cel vechi a avut din nefericire numai două feţe — pe care vei trebui să ţi-l procuri. La o rochie de iarnă, călduroasă, la murături şi fasole. Sunt griji mărunte pentru unii, mari pentru noi, dar odată împlinite, fericirea este imens de mare. Ce altceva ar putea-o echivala?

Rochii scumpe şi demodate după numai o săptămână? Palate măreţe, uriaşe, dar triste pentru sufletul dornic de viaţă, de neîncătuşare? Călătorii: Tirolul, Alpii, sporturile de iarnă, vara, şi de vară, iarna?

O stivă de lemne de 3000 kilograme — aşa cum mi-o doresc — privită printr'un colţ al geamului îngheţat, cum pătează albul de zăpadă al curţii, este — poate — cel mai frumos peisagiu din lume...

. . . .

M-am luat însă cu vorba şi l-am uitat pe prietenul meu Sărăcilă. Uite-l pe dâmbul liniei ferate, coborînd spre ulicioară. Sub braţ are o pâine. In mâna cealaltă un coş. Vreţi să-i eşim înainte, împreună cu cei ce-l aşteaptă nerăbdători?

— Bună seara, Sărăcilă.

— Sărut mâna, domnişoară.

— Ce mai nou?

— Mă'ngraş.

Şi ochii cată îngroziţi spre burta revărsată.

Intre timp, pâinea albă şi pufoasă este purtată în triumf, din mână în mână, de plozii flămânziţi care şi-o trec unul altuia, ca o torţă olimpică...

— Ce-ai mai făcut astăzi? continuai convorbirea.

— Am fost la pescuit.

— Ai prins ceva?

— Ohoho! Peste două chile. M'cană, 'oşioa'ă, somoteiu, ţţţ. Mâine mă ia Muschin cu el să p'indem cu năvodul. Ştie un loc unde cade numai cegă. Să vezi ce de bani o să luăm în Piaţă.

Copiii ascultau cuminţi acum, privindu-l cu admiraţie. Puse mâna pe capul celui mai mare.

— Am să-i îmb'ac. Am să le cumpă'. Tu Mialache, ce fel de sândăluţe îţi plac?

Dar Miaalache era prea mare ca să mai creadă. Ridică plictisit buzele în sus şi scânci: Mi-e foame...

Am plecat. Ziarul de astăzi anunţă opritul pescuitului de crap şi cegă, dar n'am curajul să i-o spun.

După o oră, Sărăcilă cu familia stau chirciţi pe vine în faţa măsuţei scunde de lemn. Mă apropii de gard:

— Poftă bună, Sărăcilă!

— Mulţumesc! Mulţumesc! Să'ut mâinele domnişoa'ă.

De vis-à-vis, înţepenit în pragul uşii larg deschise, în cămaşe de noapte cu canafi roşii şi papuci negri de iuft, domnul Niculae Băcanul, cu un crâmpeiu de ţigare în gură, ne priveşte mirat. Ridică apoi un colţ de sprânceană scârbită şi cu un scuipat gras şi sonor zvârle chiostecul în drum.

Un puiu de găină cât un pumnişor de copil, ţâşneşte din şanţ. Se repede la mucul de ţigară încă arzând, ca la o comoară. Il înhaţă în cioc şi dispare hoţeşte.

O păclă acră cenuşie pluteşte în aer şi usturǎ ochii. Undeva în vre-o curte, s'a dat foc la gunoae.

Miroase a peşte fript.

MARIA ARSENE

Moment rustic

Ca un şarpe 'n ceruri rătăcit,
Norul peste creste se' ncovoae,
Pune pete albe 'n asfinţit
Şi târăşte grindină şi ploae.

Zeci de glasuri îl ajung din urmă,
Calea i-o aţin din loc în loc,
Tot mai mare creşte neagra turmă
Infruntând harapnice de foc.

Câmpul undueşte mohorît
Valuri de mătase şi de aur;
Norul tot mai jos s'a coborît.
Şarpele acuma e balaur.

In cerdacul năpădit de flori,
Plin de grijă a eşit boerul;
Ochii lui vioi, iscoditori,
Parcă vor să limpezească cerul.

Dar acuma norul s'a 'ndreptat
Spre o holdă 'ngustă şi umilă
Şi-şi aruncă piatra către sat,
Ploaia şi-o revarsă fără milă.

Spice grele au căzut pe brânci,
Inecate-acum sunt mii de spice,
Din vultoarea apelor adânci
Cine poate să le mai ridice?!

Inhămând boerul calul murg
Pleacă către satul trist în goană,
Să privească gârlele cum curg
Şi bisericii să-i dee o icoană.

MIRCEA PETALA

Istoricul fabricilor de hârtie din ţara noastră

Odată cu aducerea tiparului în ţara noastră, s'a ivit necesitatea înfiinţării fabricilor de hârtie.

Tiparul a fost adus în timpul domniei lui Radu cel Mare, voevodul Munteniei dela 1496-1508, care şi-a luat numele de „cel Mare" nu din pricina războaielor, pe care le-ar fi purtat, ci din pricină că a avut o domnie folositoare organizaţiunii interne a ţării.

Povestea aducerii tiparului în ţara noastră este următoarea:

Călugărul Macarie, din Muntenegru, a învăţat arta tiparului la Veneţia, unde se tipăreau pe vremea aceea toate cărţile bisericeşti necesare în partea de sud-est a Europei.

După ce s'a desăvârşit în acest meşteşug, Macarie a plecat în Muntenegru, înzestrat cu toate cele necesare meşteşugului său.

Turcii, sub a căror stăpânire se afla Muntenegrul, pe atunci, nu i-au permis înfiinţarea unei tipografii sub cuvânt că tiparul ar fi o născocire diavolească şi Coranul nu permitea acest lucru.

Radu cel Mare auzind de acest lucru, şi având mare trecere la Constantinopol, a cerut învoirea şi l-a adus pe Macarie în Muntenia, instalându-i o tipografie la Târgovişte, unde în 1508 a apărut prima carte tipărită la noi în ţară. Aşa că suntem prima ţară creştină ortodoxă, din răsărit, care am cunoscut binefacerile tiparului, înaintea Polonilor şi chiar a Ruşilor.

Odată în fiinţă tipografia, chestiunea care se punea imperios era aceia a hârtiei necesare tiparului.

La început, hârtia se aducea fie de la Constantinopol, fie de la Braşov, dar costa prea mult şi în afară de aceasta se iveau greutăţi şi mai mari. De aceia Domnitorii noştri au început să se gândească la înfiinţarea de fabrici de hârtie — *harturghii*.

Cel care a înfiinţat prima fabrică de hârtie la noi în ţară a fost Domnitorul Matei Basarab. Au urmat apoi, Şerban Cantacuzino, Constantin Brâncoveanu, Alexandru Scarlat Ghica, Grigore Ghica, etc.

Fabrica de hârtie era un privilegiu domnesc şi Domnul îl acorda diferiţilor boeri mari, Episcopiilor, Mânăstirilor şi mai ales Mitropoliei.

Fabrica de hârtie era trebuincioasă „atât poliţiei, adică statului, pentru necesităţile de administraţie cât şi bisericilor pentru tipăritul cărţilor".

Publicăm mai jos un document dat de Alexandru Ipsilanti Voevod, în anul 1776, privitor la înfiinţarea dintru început a unei fabrici de hârtie — harturghie — la apa *Leuta* pe moşia *Batişte*, din judeţul Prahova, care aparţinea schitului Turbaţi, din judeţul Ilfov.

Din hrisovul lui Ipsilanti Voevod aflăm că mai era o altă fabrică de hârtie, mai veche, pe apa *Colentinei*, moşia *Fundeni* a Dumnealui biv (fost) mare vistier, *Dumitraşcu Racoviţă*.

Importanţa fabricilor de hârtie, care se numeau pe atunci şi mori, fiindcă erau pornite cu ajutorul apei, ese în evidenţă din cuvintele cu care îşi începe hrisovul Domnitorului Ipsilanti.

Tot din acest hrisov aflăm ce folos se aduce patriei, cetăţenilor şi bisericei.

Patriei pentru că nu mai trimite banii afară din ţară pentru cumpărarea hârtiei din străinătate. Cetăţenilor le este de folos pentru că-şi vând cu preţ bun cârpele de pânză care s'ar irosi fără de niciun câştig fiind svârlite la gunoi; iar bisericii pentru că are hârtia necesară tipăririi cărţilor de ritual.

Domnitorul, fiindcă s'a adus acest meşteşug cu mare cheltuială de către *Nicolae* şi *Iane Lazariu* le dă monopolul hârtiei, neavând voe nimeni alţii să înfiinţeze fabrici de hârtie.

Mai dă acestor două fabrici câte 20 de oameni scutiţi de orice dajdie şi angarale către visterie, rămânând să plătească anual visteriei câte 44 taleri de fiecare, adică global, 160 de taleri.

Le mai dă dreptul să aibă o prăvălie de desfacerea hârtiei, în Bucureşti. Prăvălia aceasta este scutită, timp de un an de orice dajdie către Visterie şi să nu plătească *vamă, fumărit, cotărit, plocon cămărăşiei, schimbul galbenilor, felinare*, etc.

Aşa vedeau Domnitorii noştri că se poate veni în ajutorul ţării şi a poporului, când voiau să înfiinţeze şi la noi meşteşugurile care nu erau cunoscute. Aceasta e explicaţia avantagiilor date celor ce investeau capitaluri.

●

Iată acum şi documentul despre care am amintit:

Hrisovul harturghiei

De vreme că nici este lucru mai bun şi mai Dumnezeesc sub soare, decât binele şi folosul obştiei şi nici, că este lucru mai slăvit şi mai lăudat în lume decât cel neştiut a-l face ştiut şi a câştiga pre ceeace n'au, cu ceeace le lipsesc; datorie dar au Domnii şi oblăduitorii ţărilor ca unii ce sunt nişte părinţi ai patriei, a se sili şi a se nevoi, nu numai pentru ceeace aduc folos la o parte, ci mai ales pentru ceeace s'ar cunoaşte că este de obşte folosul norodului şi de podoabă şi fală patriei, nevoindu-se a aduce şi a ţine în stăpânirea sa oameni cu meşteşuguri, ce nu se află în acea ţară şi pe cei ce vin din voia lor a-i ocroti, a-i apăra şi a-i ajutora, ca deprinzându-se şi pământenii la meşteşuguri străine, întâi să fie de cinste şi podoabă politiei şi a doua să nu aibă trebuinţă a aduce din străinătate acest fel de lucru. Intr'această îngrijire şi trebuinţă aflându-ne a pururea, cu care ne silim în tot chipul cu tot felul de lucruri, ce ar putea fi de folos ţărei şi al locuitorilor, ce Dumnezeeasca pronie ne-a încredinţat spre sporirea economiei ţărei aceştia, spre iscusinţa meşteşugurilor şi spre adausul şi belşugul acestei politii, cumpănind folosul ţărei, ca oricare din neguţătorii s'ar putea lucra aicea în pământul ţărei, să se protimisească de ceeace vine de afară, deci între altele, ce de curând cu ajutorul lui Dumnezeu, au început de se lucrează, începându-se şi harturghii, adică facere de hârtie, una ce s'a făcut încă din zilele Domniei Sale răposatul Scarlat Ghica V. V., cu toate cele trebuincioase ergalii, la apa Colentinei pe moşia Fundeni a Domnului vel Vist Dumitraşcu Racoviţă şi alta, care s'a început acum din nou să se facă la apa Leuta pe moşia Batiştei, sud Prahova, a schitului Turbaţi, din sud Ilfov, care altădată n'a mai fost în ţara aceasta meşteşug de fala ţărei şi foarte trebuincios atât politiei, cu trebuinţa scrisorilor cât şi bisericei cu tipăritul cărţilor.

„Iar mai vârtos folos obştiei, una că, cârpiturile ce se află pe la norod, care nefiindu-le de trebuinţă ar vrea să le lepede, dându-le pentru treaba harturghiilor, pe plată cu bani, nu le păgubeşte, a doua ca şi suma banilor ce se cuvine a se cheltui pe hârtia ce vine din alte părţi, nu iese din ţară afară, ci rămân iarăşi aicea în ţară, de se politifsesc şi pentru căci din neştiut s'a făcut şi acest meşteşug şi a câştigat ţara, ce nu avea, ceeace-i lipsea. Iată şi Domnia mea după mare râvnă ce avem să se întremeze şi să izbutească acest meşteşug în ţara aceasta, bine vrem a da mână de ajutor la acea ce este de trebuinţă.

„Drept aceea, prin acest hrisov al Domniei mele, facem această mila Domnească acestor două harturghii prin ponturile ce se arată:

1) Fiindcă cu multă cheltuială şi osteneală s'a adus acest meşteşug cu facerea hârtiei în această ţară de Nicolae şi Iane Lazari, să nu aibă volnicie altul a mai face harturghii, fără numai aceştia, care s'au arătat cu atâta protemie şi râvnă spre podoaba politiei şi ţărei.

2) La amândouă aceste harturghii să aibă a ţine liude 40 pentru trebuinţa lucrului, însă oameni străini după cum i-au avut rânduiţi pentru cea una harturghie care este făcută mai înainte pe apa Colentinei, cu hrisovul răposatului Domn Alexandru Scarlat Ghica Voevod — ot let 1768 şi al Domniei Sale Grigorie Ghica Voevod ot let 7277 (1769) Martie 20, iar acum acei liude 40 să-i împartă la amândouă harturghiile.

3) Aceşti liude 40 să plătească într'un an de om pe taleri 4, care fac peste tot taleri 160 şi să răspundă la cămara Domniei mele cu sferturi însă la sfântu Gheorghe şi sfântu Dumitrie, prin mâna mai sus numiţilor, iar nu într'alt chip, şi să dea la cămară câte 20 topuri hârtie şi când s'ar întâmpla a se înstrăina unul din aceştia sau a muri, să caute alţi să pue la loc, iar suma de bani, să umble totdeauna pe 40; ori unde s'ar trimite unul din aceştia liude, sau pentru strângerea cârpiturilor sau la alte trebi ale harturghiei, în pace să-şi aibă umbletele lor, fără nici o zetigneală de către oricare zapciu, căci cine i-ar supăra de cevaşi, zmintindu-i posluşăniile în care s'a trimis unul, ca acela se va pedepsi de către Domnia mea.

4) O prăvălie ce o vor ţine în Bucureşti pentru vânzarea hârtiei, într'un an să fie în pace de vamă, de fumărit, de cotărit şi de ploconul cămărăşiei, de schimbul galbenilor, de felinare şi de toate alte dări obicinuite şi neobicinuite, de nimic să nu se supere, iar dela un an înainte o vamă să plătească, iar de celelalte ce sunt numite mai sus, tot să fie apărată acea prăvălie şi pentru câtă hârtie se va scoate afară din ţară, neguţătorul cumpărător să plătească vamă, la 100 doi.

5) Câtă cârpă se va strânge ori de aicea din ţară, sau o va aduce din părţile străine, vamă să nu plătească ca un lucru ce nici în vânzările, nici în cataloage nu se cuprinde, nefiind până acum nici de pomenit.

6) La moşiile unde au făcut morile şi namestiile harturghiilor, după aşezământul ce au făcut cu stăpânii moşiilor, pentru hacul pământului, pe fieşcare an să dea adetul după tocmeală, cu fără nici un adaos chiriei, măcar şi în vremea viitoare intrând moşiile într'alte mâni, au cu vânzare sau cu moştenire, ori cu vre-un schimb; tot în acest pronomion să fie tocmelile şi aşezământurile păzite şi nestrămutate, fără de nici un adaos.

Drept aceea pentru mai bună statornicie şi lesnire la energhie al aşezământului acestor mai sus numite harturghii, întărim Domnia mea hrisovul acesta, cu însăşi credinţa Domniei mele Io Alexandru Ioanu Ipsilanti Vv, şi cu credinţa prea iubiţilor mei fii Constantin Vv., Dumitraşcu Vv. şi cu tot sfatul cinstiţilor şi credincioşilor boerilor celor mari ai divanului Domniei mele: Pan Toma Creţulescu Vel Ban, Pan Nicolae Vel Vornic de Ţara-de-sus, Pan Badea Ştirbei Vel Vornic de Ţara-de-jos, Pan Ion Iuliano Vel Log de Ţara-de-sus, Pan Dumitraşcu Racoviţa Vel Log de Ţara-de-jos, Pan Ştefan Mişoglu Vel Spătar, Pan N. Brâncoveanu Vel Clucer, Pan Scarlat Manu Vel Comis Pan N. Filipescu Vel Pah., Pan C. Ghica Vel Stolnic, Pan Ştefan Cioranu Vel sluger, Pan Const. Giurgiu Vel Pitar şi Ispravnicii Pan Ion Iuliano Vel. Log. şi Pan Gheorgache Mavrocordat al doilea Log. şi s'a scris hrisovul acesta într'al doilea an al Domniei mele, aicea în oraşul scaunului Domniei mele în Bucureşti, la anul spăsător 1775 August, de Constantin dascălul slovenesc ot sfete Gheorghe vechi.

●

Acesta este unul din hrisoavele privitoare la înfiinţarea fabricilor de hârtie din ţara noastră. Vom continua cu publicarea celorlalte pentru a ne putea face o idee clară de chipul cum s'a desvoltat şi cum a fost ajutată să se desvolte această industrie în ţara noastră.

MIH. POPESCU

1. Condica Domnească. 2. Fila 196 şi următoarele.

Mamuth

Rarcori vorbea Mamuth. Il găseai tăcut în faţa cafenelei, surâdea când treceai pe acolo, răspundea cu un da sau nu, fără să înţeleagă întrebarea.

I-am strâns mâna prieteneşte. Am cerut două cafele şi am început să-i vorbesc despre mare, despre corăbii, despre naufragiul unui frate de-al meu pe Mediterana.

Intrebările mele erau prudente. Mamuth nu trebuia să le ghicească rostul.

I-am vorbit şi despre cuterul cu pânza galbenă care a fost adus astăzi. Cu mândrie mi-a spus că el a fost singurul din port care a ştiut să împletească frânghia desfăcută, apoi s'a uitat la mine atent şi m'a întrebat:

— Iţi place marea... vom merge odată împreună, dar când vor fi valurile mai mari.

Eram nespus de bucuros: il stârnisem şi acum puteam să-l fac să vorbească. L-am rugat să mergem pe chei. S'a ridicat greoi, cu trupul scund, cu burta mare şi am pornit. Mergeam tăcuţi pe cheiul negru, printre corăbiile aliniate.

— Mamuth, te-a prins vreodată furtuna pe mare?

Mamuth mi-a întors zâmbetul său, cu ochii pe jumătate închişi şi ironici. Furtună, dar ce însemna aceasta pentru dânsul? Corabia lui nu era ca toate celelalte. Era construită la Smirna. El era căpitan, avea cu el cinci oameni şi ducea la Constantinopol grâu, secară şi porumb dela Constanţa. Mamuth cunoştea bine meseria. O învăţase dela tatăl său, pe ale cărui vase se plimbase dela vârsta de 12 ani.

Când acesta muri, i-a lăsat lui şase bărci şi o corabie cu pânze. Şi avea el ceva capital, iar din Levant se întorcea cu untdelemnuri. Pe atunci era tânăr.

Mamuth şi-a întors capul lungăreţ cu păr cărunt. Ochii îi luceau ca niciodată.

Pe atunci era tânăr. Şi avea o dragoste la Constanţa, alta la Cavarna şi încă una la Stambul. Iar când făcea afaceri bune, lua câte o femee pe bord, aducea mâncăruri şi vinuri alese, lăsa barca în voia valurilor şi îmbrăţişaţi pe puntea corăbiei, se lăsau învăluiţi de briza sărată ce venea de cine ştie unde.

A venit războiul. Nemţii au ocupat Constanţa. Mamuth s'a refugiat la Galaţi. In urmă, Ruşii au bombardat portul şi acolo s'a sfârşit corabia lui...

Ne-am apropiat de mal. Marea, sub vraja lunii, se frământa. In zare, se vedeau lumini. Mamuth s'a uitat într'acolo. A arătat Capul Caliacra, apoi cu tristeţe mi-a destăinuit că nu mai vede ca altădată, că n'ar mai şti să ducă o corabie în portul Cavarna.

Deaceia Mamuth îne astăzi o cafenea, aproape de Vama Balcic. Işi câştigă greu existenţa. Dar ce era să facă el, pe alte meleaguri, departe de port, de mare, de amintirile sale dragi?

Şi în timp ce am rămas gânditor pe chei, Mamuth s'a depărtat. Cu trupul mic, cu capul adus pe umeri, s'a îndreptat resemnat spre cafeneaua lui.

Deoparte priveam căsuţele atârnate de gheburile dealurilor ce alcătuesc Balcicul, de cealaltă, marea legată'n întunerec şi între ele, aproape de chei, atât de trist luminau ferestrele cu gratii dela cafeneaua lui Mamuth, încât paşii mi s'au îndreptat grăbiţi spre casă...

ANDREI MANU

Spital

In pat mi-e aşternutul de urzici.
Bucegii-s muşuroaie de furnici,
Pădurea s'a sburlit ca un arici,
Pe care fulgi se cern şi mari şi mici.

Se macină viaţa ca un val
Pe care vântu-l mână către mal,
Te plictiseşti de dânsa ca la bal
Şi somnul ţi-e unicul ideal.

Pe nimeni să mă vadă nu aştept
Uitatu-am de prieteni şi duşmani
Durerea n'o mai simt când mă îndrept,
Nu ştiu când dorm şi nici când mă deştept.
Confund pe Dumnezeu şi pe Satan
Asemeni unui sceptic înţelept.

MIHAI STURDZA

Prietenul meu

Nu-l văzusem de câțiva ani. In acest timp ajunsese „domnu'avocat", om cu situație morală și materială bine consolidate în orașul copilăriei noastre. Se schimbase ceva în „aerul" lui, care mă stingherea. Voiam să-l abat pe panta amintirilor, dar el mereu — „ce-am fost, și ce-am ajuns!" admirativ, în extaz parcă și vorbea numai de procesele sale susținute la *Curtea cu juri*, când îl felicitase și președintele. Apoi mi se adresa iscoditor cu intenția de a mă provoca la destăinuiri care să echilibreze felul lui de a-și face reclamă.

— Ei, spune-mi și tu, ce faci, cum o duci?

— Cum? Bine... Bine...

Mă fofilam în dosul acestui răspuns laconic și el izbindu-se de zidul indiferenței mele și a lipsei de interes față de „ajungerea" mea și a lui, se încăpățâna să cedeze, mulțumindu-se numai cu atât. Incepu să gesticuleze, să vocifereze, afirmând că rămăsesem cum am fost, fără interes în fața vieții, absurd. Eu râdeam și el fierbea, gata să explodeze. Mi-ar fi părut rău să ne certăm, fiindcă din câți prieteni avusesem în oraș, rămăsesem numai cu el. Deși nu sunt un orgolios, înțeleg pe oamenii orgolioși și-i tolerez.

Mergea acum cu jumătate de pas înaintea mea, grăbit, fără să-mi adreseze o vorbă.

— Cât stau aici, ași vrea să fac câteva excursii... Să revăd locurile pe unde am hoinărit... am spus într'o doară și ca să înod firul vorbei.

— Zău? — se smuci, rămânând acum el doi pași în urmă. — Bună ideie! Iți mai aduci aminte? Plecam cu noaptea'n cap... Veneam după ce înopta... Câte spaime a tras biata mama... Și de câte ori eram să mă înec în Moldova până m'am învățat să înnot! Tu n'ai putut să înveți...

— Nu! — aprobai îngăduitor, recunoscându-mi inferioritatea...

— Și unde ai vrea să mergi?...

— Spre Moldova,... la Fântâna-Mare, la Baia...

— Zău, merg și eu. Zece kilometri, un fleac. Dus și întors, douăzeci, floare la ureche. M'am făcut un sportmen... hei... și făcu un gest compătimitor din mână, ca și cum ar fi zis: „da! ce știi dumneata"...

Intr'adevăr orice l-ași fi crezut, numai a „sportmen" nu arăta. Era gras și înainte, dar acum se rotunjise, căci la înălțimea lui... cam mică, orice centimetru în diametru conta și se cunoștea. Se mișca greu, ca după o lâncezeală îndelungată și gesturile nu se legau într'o armonie, ca trupurile supuse unei discipline îndelungate a mersului.

Ne-am înțeles să trec pe la el a doua zi la patru dimineața, și să-l iau. Ne-am dat mâna și ne-am despărțit, dar abia am făcut câțiva pași, când mă auzii strigat înapoi:

— Uite ce, mi-a venit o ideie! Mai bine să luăm o trăsură... Știi, pentru mine tot una... Eu, douăzeci de kilometri, un fleac. „Sportsmen"! Dar pentru tine! După atâta sedentarism...

— Nu! Nu! — protestai cu energie, încât îi aprinsei o scântee de îngrijorare în priviri. — Sper să rezist...

— Dar dacă nu reziști?

— Mă lași pe marginea unui șanț... Nu mai avu ce zice și plecă.

Deșteptătorul mă trezi la ora trei și jumătate. La patru băteam la fereastra prietenului meu. Perdeaua se dădu la oparte și capul somnoros apăru în fereastră.

—Ai venit? Cât e ora? Patru? Am uitat să învârt ceasul să mă scoale... Mai plecăm?

— Dece să nu plecăm?

— Mă aștepți puțin...

Dispăru după perdea.

M'am așezat pe marginea cerdacului, ca să-l aștept. Auzeam foșnetul hainelor cum se îmbrăca...

— Da' dacă plouă? — întrebă el dinăuntru...

— Nu plouă. Cerul e senin...

— Numai de n'ar fi căldură peste zi..

Râsei numai pentru mine de temerile „sportmenului" și dădui drumul gândului să plece înainte, pe drumul Băii, în recunoaștere și evocare. La patru jumătate eram tot pe loc.

— Dacă întârziem se face cald... Tot farmecul e să pornim de dimineață... Nu mai auzim nici pitpalacul... îi zisei.

— De pitpalac îmi arde mie?... auzii glasul strangulat... Nu-l aud în fiecare zi, în grădină la mine...

Tăcui. Rumegam în mine părerea de rău că nu găsisem alt tovarăș de drum, dar nu voiam să renunț la o plimbare atât de frumoasă.

La cinci fără un sfert, în fine, apăru. Nici să-l recunosc în costumul grisfer, cadrilat, cu dungi roșii subțiri de adevărat „sportmen", pantalonii englezești, întorși mai jos de genunchi peste ciorapi groși de lână, iar în picioare cu bocanci de două degete grosime cu buza îmbrăcată în zimți de fer Pe cap o șapcă turtită, pusă hoțește pe o parte, ca'n albumele de modă bărbătească. Englez după îmbrăcăminte, și îmbrăcămintea îi împrumuta și aerul.

Sesiză impresia pe care mi-o făcu și se dispuse...

— Iți place? Trei mii cinci sute hainele, bocancii o mie două sute, dela „Alpinist", Cernăuți... Marfă străină...

— Extraordinar! Minunat!...

Dunga impecabilă a pantalonilor, felul cum stătea haina, dar mai ales bocancii cu scârțâitul lor, la fiecare mișcare, îmi denunțau gustul pentru prea nou al prietenului meu.

— N'ai ideie ce ușor te simți în ele! se încânta el. Și durabilitate și comoditate... Mai ales bocancii... Parcă au arcuri, aripi... Știi să mergi repede?... Marș forțat?... Să te ții de mine...

Voim să-i spun că nu aveam nici o grabă, că facem o plimbare de plăcere, că mergând încet mai departe ajungi, dar tonul lui și siguranța în performanța pe care avea s'o bată, mă intimidă. Mergeam în urmă cu câțiva pași și mai trăgeam cu coada ochiului și pe la cele frumuseți ale grădinilor despletite ca niște fecioare care abia s'au trezit din somn. Incepusem să cred în kilometrii lui și în aripile bocancilor săi. Ași fi vrut să-l rog să meargă mai încet, dar îl asigurasem că voiu rezista și-mi era rușine să mă dau învins așa de repede. La bariera orașului însă, se opri și-mi zise:

— Tot era mai bine dacă luam o trăsură...

— Mergem mai încet, rezistăm mai mult. Nu înțeleg de ce te grăbești!...

Iși scoase batista și și-o trecu pe față cu un oftat.

Plecarăm mai departe, dar acum mergea alături de mine.

— Rămânem până mâine la Baia. In Moldova sunt păstrăvi. M'a învățat un coleg al meu, avocat la Cernăuți, să prind. O adevărată artă... Numai că trebue să sacrificăm o noapte...

— Accept!...

— Accepți? — se miră. — Da... da... sigur... N'ai văzut niciodată cum se prinde păstrăvul? A, ai să vezi și-ai să te minunezi...

Vorbind una-alta, urcasem dealul Tâmpeștilor. Soarele urcase și el odată cu noi și parcă ne întrecuse, căci ne ardea in spate, cum îl ardea și pe Făt-Frumosul din poveste, ura zgripțuroaicei, fiindcă-i furase fata... Bătea vânt răcoritor dinspre Fântâna Mare și aducea miresme de flori și mure de mai departe, dinspre pădure. Mi-am scos pălăria, și prietenul, trăgând cu coada ochiului, mă imită îndată.

— Cald! — scăpai — imprudent vorba.

— Ce ți-am spus! Nu mai bine luam o trăsură?

— Cu trăsura n'ai timp să vezi atâtea frumuseți...

Pufni pe nas și după alți câțiva pași se opri.

— Mă roade un bocanc de-mi sar ochii...

— O fi fost dealul prea lung... glumii.

— Să ne odihnim puțin pe marginea șanțului... zise ca și cum nu m'ar fi auzit.

Ne-am așezat. Și tot el:

— Mi s'a făcut foame...

— Mâncăm în sat. Cunoști pe cineva?

— Tot satul... Cei mai mulți clienți în Baia îi am. Fieful meu...

— Faci și politică poate?

— Sigur! Nu știai?

— Nu! Poate te văd și deputat...

— La viitoarele alegeri, sigur... Sunt al cincilea pe listă...

— Câți deputați trimite județul nostru in parlament? am întrebat fără să vreau.

— Patru...

Roșii tot eu. El se făcu că-și leagă șnurul la bocanci...

Plecarăm. Acum mergeam cu un pas înaintea lui și tot trebuia să mă opresc, ca să nu rămâe prea în urmă...

— Mare lucru să nu pățesc ceva cu piciorul ista!... Simt cum crește temperatura. Arde. Mi-i frică să nu dau într'o infecție. Nu s'au văzut atâtea nenorociri dintr'o rozătură?

— Doar ai mai mers cu ei! Nu te-au bătut?

— Nu!... răspunse nesigur...

— Uite satul... îi arătai în vale casele albe, estompate în ceața albăstrie.

Când am ajuns în locul numit „La arini", a cerut iar drept la popas. S'auzea murmurul micei cascade dintre copaci, în jurul căreia, când eram copii, veneam primăvara și culegeam ghiocei... Pe-atunci, aici, era pădure în toată regula, încât când intrai în ea te'nfiorai și de frig, dar și de frică. Fiindcă era și mlaștină și umblau jivinele, puzderie. Iți alunecau pe picioare... Dar în anii ce trecuseră d'atunci, oamenii tăiaseră pădurea și nu mai lăsaseră decât câțiva copaci, să-i ție de urît pârâului. Cascada parcă mi se plângea pentru asta prin murmurul ei...

După acest popas nu mai era până în sat mai mult de două asvârlituri de băț. Prietenul meu își făcuse în gând socoteala, căci, când am plecat, iarăși nu mă mai puteam ține de el. Poate îl fugărea foamea sau poate că voia să ajungă mai repede, să știe că s'a terminat odată chinul.

— Nu te mai doare piciorul? — i-am strigat din urmă.

— Mă doare, dar intrăm în sat și nu vreau să mă vadă clienții mergând șchiop...

— Mă ierți. Acum îmi pare și mie rău, dacă luam trăsură nu se întâmpla asta..

El se întoarse și mă privi bănuitor, suspectându-mi seriozitatea.

— Luăm la întoarcere. Găsim o căruță în sat...

Parcă i-ași fi admirat din nou, costumul de „sportman" așa i se lumină chipul. Arcurile bocancilor își recăpătară brusc elasticitatea și aripile se desfăcură pentru sbor.

Când am intrat în sat redevenise „el". Nu-mi vorbea despre procesele dela jurați, ci despre extraordinarele-i discursuri pe care le ținea când pleca în propagandă electorală.

— Șeful nu pleacă niciodată fără mine. Eu fac și pietrele să plângă de mila țării acesteia intrată pe mâinile străinilor. Să vezi pe țărani cum strigă ura și mă poartă pe brațe... Când voi ajunge deputat, să vii în parlament să mă asculți... Doar ești scriitor și ai nevoie de figuri mari cari să te inspire, care să intre în paginile cărților tale ca niște simboluri... Nu copii niciodată realitatea?

(Continuare în pag. 8-a)

In luna morții rozelor

(A. C. Swinburne)

In luna morții rozelor, privind
Cum vara-și dă sub ochii mei sfârșitul,
Mi-am rătăcit privirea 'n largul mării
Și-am mers tăcut, privind cu luare-aminte
Un punct de-asupra zărilor marine,
In care-ardea, cu 'nflăcărarea vie
A ochilor de leu, între pleoape
De-abia întredeschise, ochiul roșu
Ai soarelui ce cobora'n apus, —
Când auzii un vuiet surd de ape
Ce se 'nvrăjbeau și tremurau sub pașii
Mulțimilor de îngeri, adunate
Din orice colț al cerului albastru;
Am cunoscut că obosise vântul,
Că tremura frunzișul ca o apă,
Investmântat în vuiete și'n umbră;
Și-atunci văzui, călcate 'n sbor de îngeri,
Lungi golfuri ninse'n larg de raza lunii,
Și colțuri triste, reci și liniștite,
Pe-un țărm cu unda grea și obosită,
Prin cari suflau cu buze 'ntinse vânturi
Necunoscute, revenind îmi pare
Din miazănoapte ori din altă parte
A cerului, pe cari nicio amiază
Și nicio rază-a soarelui cândva
Nu le putuse domoli; și iată
Ce strigăt auzii rostit de vânturi:
„E moartă vara; soarele se stinge;
Ca frunza'ntregul an se vestejește
Și rodul zilei e cules din ramuri,
Și nu-i alt rod să poată fi cules.
Deasemeni, toate florile sunt moarte,
Și toți bobocii, toți își pierd mireasma.
Se stinge anotimpul, un tăciune
Ce-și stinge licărirea sub cenușe.
Acum, lumina zilelor de iarnă,
Lumina lunii, pulberea zăpezii
Și scânteierea ghețurilor limpezi,
Vor împleti cununi de flori, pe cari
Nici bruma toamnei nu le vestejește,
Mănunchiuri albe, palide, coroane
Din anotimpuri moarte și târzii,
Frumoase frunze fără viață 'n ele,
(Mai fără viață-a fost frunzișul verii!)
Ce se 'mpletesc sub ochi de stele 'n slavă
Și sub privirea aștrilor atunci
Când pulberi de lumină-'și țes vestmântul
Pe vânt, de-a lungul țărmurilor goale
Prin cari răsar în goană flori de spumă,
Un crin ce cade 'n crețurile mării,
Intinderi sterpe, pururi șoptitoare,
Câmp verde 'n care nu-i un fir de iarbă;
Incepe iarna, iarna care plânge,
A cărei încolțire-i numai lacrimi,
Și-a cărei frunte se 'ncunună veșnic
Cu alte flori de ghiață și oțel."

Traducere de AL. IACOBESCU

— Ba da...

— Atunci să vii neapărat...

I-am promis. Abia atunci, ridicând capetele, am văzut nourii învolburându-se înspre Cornul-luncii, urmând valea Moldovei. Se stârni vânt rece şi gâştele începură să gâgâe prin ogrăzi.

— Vine ploaia, — i-am zis. — Ce ne facem?

— Găsim îndată un adăpost... Numai să văd pe cineva...

Era Duminică şi oamenii abia începuseră să se scoale. Văzurăm un ţăran ieşind dintr'o curte şi venind pe drum, spre noi.

— Stai că-l cunosc... mă asigură prietenul meu. — Bună ziua, bade. — i se adresă, pe când ţăranul era încă la zece metri distanţă. Omul tăcu până ajunse lângă noi, apoi răspunse:

— Mulţumesc d-voastră, da' pe cine cătaţi?

— Am venit şi noi aşa, în plimbare, — răspunse prietenul meu. — Dumneata nu mă cunoşti pe mine?

Omul ridică privirile ca şi cum abia atunci ar fi simţit om în apropierea lui şi dându-şi pălăria pe-o ureche, se scărpină la rădăcina părului...

— Nu-ţi aduci aminte? Eu sunt avocatul Baicu...

— Apoi să fiţi sănătoşi, da' minte nu vă ţin... Poate dacă aţi fi altfel îmbrăcat, v'aş cunoaşte...

— N'ai avut dumneata un proces cu un fecior al dumitale! îi amintea el pe ton de reproş, că nu-l ţine minte...

— Am avut, cum să n'am... Da s'o amânat, că nu mi-au vinit martorii...

— Ai termen la 5 Noembrie! — voi prietenul meu să-l dea gata şi pe el şi trăgând cu ochiul la mine.

— Apoi să văd, cucoane... zise ţăranul începând să scotocească în chimirul lat. Dând peste hârtia mototolită, urmă:

— Iat-o.

Domnul avocat o luă şi după ce o desfăcu, zise:

— Eu ţi-am dat-o asta...

— Apoi îţi fi sicritarul lui don advucat Vasilescu...

— Am fost! Mi-am făcut practica la el. Acuma-s şi eu avocat...

— Să fiţi sănătos. Şi ce v'a adus aici, în sat?...

— Am venit să prindem păstrăvi! — mă amestecai şi eu.

— Păstrăvi? D-voastră să prindeţi păstrăvi! Apoi o să vă cam murdăriţi degeaba pe mâini... spuse el cu voioşie în glas.

— Asta-i treaba noastră... se supără prietenul meu. — Căutăm o casă de om, unde să ne odihnim şi să putem mânca puţin.

— Apoi eu v'aşi primi cu dragă inimă, da' am doi copchii bolnavi. Că peste unul a dat lingoarea, şi peste altu' s'o răsturnat un mal de lut, de i-o muiet ciolanele...

— Da' Petre Coman, unde stă?

— La capu' celalt al satului...

— Florea Stirbăţ?

— Apoi el stă aproape, da' i-o murit eri o juncă şi să nu fie cu bănat, da' i-ar ci tare greu să vă primească...

Prietenul meu se încruntă. Omul ne trimise la părintele, şi după ce ne îndrumă într'acolo işi văzu de drum. La părintele nu ne-am dus, dar ne-am oprit pela alte case de gospodari, care şi aceştia, unii erau plecaţi, alţii aveau copii bolnavi, alţii nu aveau deloc... Ajunsesem şi la capătul satului şi revenisem în mijlocul lui, rupţi de oboseală, fără speranţă că ne vom mai putea aciuia pe la vreo casă, când prietenul meu îşi aminti de alt client. Oprind pe primul om, îl întrebă.

— Bade, unde stă Pachiţa lui Bulat?

— Moaşa?

— Da...

— Apoi, casa ţuguiată, cu tablă roşă...

Când am bătut în poartă la Pachiţa lui Bulat, îmi bătea şi inima ca un galop de cal, la gândul că nu va fi acasă, Pachiţa lui Bulat, femee de treabă, era însă acasă. O văzurăm apărând de după colţul casei, mică şi slabă, dar iute ca prâsnelul. Pe faţa ei neagră şi sbârşită ca o pară uscată, stăruia un semn de întrebare şi nedumerire

— Mă cunoşti? — îşi înălţă statura în faţa ei, prietenul meu.

Bătrâna stătea încremenită, cu mâna la gură, ca în faţa unei taine pe care mintea ei n'o putea pătrunde.

— Cum, nu-ţi aminteşti de mine?

— Zău, să mă bată Dumnezeu...

— Ai avut dumneata un proces... începu el ca şi cu ceilalţi.

— Am avut, boerule...

— Şi cin' te-a apărat?

— Dom' avocat Vasilescu...

— El te-a apărat?

— Adică nu el, c'o pus pe altu tânăr, afirmă cu ton de nemulţumire.

— Cum îl chema?

— Dom' avocat Baicu...

— Va să zică-l ţii minte...

— Aşa-i! dădu femeia din cap.

— Apoi eu sunt acela?

— Aracan de mine! Mata erai? Că tare te-ai mai schimbat, că zău că nici nu te-am cunoscut... Da' cum de-ai venit mata atâta cale?

— Apoi am venit, mătuşă. In excursie...

— A da-da incursie. Am mai auzit pe fata popii vorbind de asta...

— Te-am ruga să ne dai găzduire pentru două zile. Să ne dai şi ceva mâncare...

— Om da boerule, să ne dea şi nouă Dumnezeu... Da' cu procesu oare cum o să ies?

— Ieşi bine, mătuşă... o asigură domnul avocat...

— Dacă ar da Domnul... îşi făcu ea cruce şi-şi aranjă barizul.

In casă era răcoare şi mirosea a buruieni uscate. Laiţele tari, numai scândura şi un lăicer pe ea, dar după atâta umblat, numai bune să te întinzi şi să dormi trei zile şi trei nopţi. Bătrâna trecu alături să ne gătească ceva de mâncare. In casă se întunecă deodată şi de afară se auzi răpăitul ploii.

— Ce proces are? — am întrebat după un timp de tăcere.

— Moaşă clandestină...

Uşa se deschise iar şi femeea reapăru, aducând o tavă de lemn, cu mai multe farfurii pe ea.

— Bucate alese ca la oraş n'om avea...

— Nu-i nimic mătuşă... Foamea-i cel mai bun bucătar...

Aşeză farfuriile pe masă, puse lapte în fiecare, aduse mămăliga şi scrobul şi se retrase iar lângă uşă. In timp ce noi mâncam, începu:

— Am trei sute de nepoţi în sat şi toţi trăesc. Nu mi s'a întâmplat niciodată, nimic, ferit-a Sfântul, — îşi făcu ea cruce. — C'o fi având altele carte, da' dacă nu-i îndemânare... Lehuza-i lehuză, că dacă nu-i ştii cum s'o întorci şi s'o apeşi, ţipă şi se chinueşte ca 'n gură de şarpe şi nimic nu iese...

— Poftă de mâncare, — i-am şoptit lui dom' avocat, care-şi lăsase lingura.

— Că de când a venit moaşa asta nouă în sat, nu vreau să mă duc la faceri. Da' vin oamenii şi mă iau cu sila. Cum o făcut Gheorghe a lui Pintilie. Vine el, şi când îl văd pe poartă, mă ascund în casă şi-i spun moşneagului să-l înşele că nu-s acasă. Plângea omul, că moaşa cealaltă i-a văzut nevasta şi i-o spus că trebue s'o ducă la spital, la oraş, că dacă n'o duce-i rău. N'avea omu' para chioară în casă. Da' eu n'am ieşit, şi el a plecat. Da' numai s'o făcut, că s'o dus până în uliţă şi cum s'o îndepărtat moşneagul în grădină, el hop în casă. Eu mestecam mămăliga. Şi hai, mătuşă Pachiţa, că ţi-o fi păcat... N'am putut să scap şi m'am dus... Aşez eu femeea cum ştiu, o apăs pe pântece şi numai că dă drumul copilului... Da' tot rău şi cu pântece mare şi ţipa... Şi-o mai apăs eu cum ştiu şi iese încă unu, da' mort, c'o lovise junca cea albă cu cornul în şold de i-o sfărâmat căpşoru' cophilului... Şi tot mai rău.. Am pipăit-o iar şi a mai făcut unui. Doi vii şi trăesc plozii, de-s mari. Când o auzit moaşa, m'o reclamat la secţie şi mi-o făcut proces. Eu la giudecată am spus asta şi don giudecător o râs. Mi s'o părut om tare bun... Ce crezi, dom' avocat, mă achită?

— Te-achită, sigur...

Bătrâna dădu cu încredere din cap şi apropindu-se, începu să strângă farfuriile.

— Da' puţin aţi mai mâncat! se miră ea. — Se cunoaşte că nu sunteţi învăţaţi cu aşa mâncări!...

— Mulţumim, mătuşă... Ne-am săturat... am zis amândoi cu jumătate de glas.

Toată după amiaza am dormit! Când ne-am trezit, ploua încă. Cerul întunecat şi închis de toate părţile, fără speranţă de a se lumina. Pe uliţi noroiul până la glezne. Bătrâna ne-a adus aceleaşi blide, făcuse nişte borş acru — dres cu smântână şi nişte varză cu bucăţi mari de slănină afumată printr'însa... Nu ne-a mai vorbit de lehuze, ci a tras uşa şi a plecat. Am mâncat ca disperaţii, totul... şi pentru dimineaţă.

— Cum ne-a stricat ploaia asta rostul! zisei cu părere de rău. — Aşi fi avut şi eu ocazia să învăţ meşteşugul de a prinde păstrăvi!

Odihnit şi sătul, simţindu-se în siguranţă cuibărit pe laiţă, prietenul meu avea gustă de vorbă.

— Am mare dexteritate la prins păstrăvi, — mă asigură el. — Dar nici ca vânător nu mă 'ntrec mulţi...

— Cum? Eşti şi vânător? — m'am mirat tare.

— Sunt şi încă ce vânător! se grozăvi el... Apoi începu să-mi povestească o serie de întâmplări vânătoreşti, cum nici în baronul de Münchhausen nu găseşti. Se vedea cât de colo cât de gogonate erau şi le spunea cu curaj, fără să se încurce. Tăceam şi probabil credea că le iau de bune. Abea acum îmi dădeam seama ce putea fi adevărat din procesele lui la juraţi ca şi succesul din propaganda electorală. Şi parcă-mi părea rău că pierdusem speranţa să-l mai pot asculta în Parlament, când va ajunge deputat...

Am adormit târziu, pe când el îmi povestea întâmplări ale fantasticelor călătorii pe care le făcuse în Africa de Nord. Mă impresionară, căci, le-am visat în aceiaşi noapte. A doua zi, cum m'am trezit, i-am spus:

— Ştii, am fost şi eu în noaptea asta, în Africa.

Mă privi lung, contrariat.

— Da, am fost, în vis...

— Glumeşti... şi râse.

— Am fost cum ai fost şi tu...

— Ar fi mai bine ca să căutăm o căruţă, ca să plecăm... schimbă vorba...

— Aş fi de părere să stăm şi diseară. Poate prindem ceva păstrăvi în Moldova.

— Nu pot... Mâine am o groază de procese...

Nu ne-a fost greu să găsim o căruţă. Am plecat între două răpăituri de ploae. Tot drumul prietenul n'a scos o vorbă. Il vedeam stingherit şi mă simţeam şi eu la fel. Şi parcă era trist... trist...

Mi-a părut rău că nu l-am lăsat să creadă, că toate pe care mi le-a povestit le socot întâmplate. Ne-am despărţit rece, înstrăinaţi.

A doua zi o telegramă mă chema urgent în Capitală. Nu ştiu dece, dar mă mustra cugetul. Dărâmasem într'un suflet poate singurul lucru în care credea: închipuirile lui...

M'am dus la Tribunal să-mi iau rămas bun. Deşi gestul meu însemna mai mult o cerere de iertare, totuşi voiam să-l fac. Voiam să-l asigur pe prietenul meu că voi veni, în parlament, să-l ascult, când va ajunge deputat...

Când am întrebat de d. avocat Baicu, omul de serviciu dela barou clipi şiret, apoi tuşi cu înţeles.

— Apoi căutaţi-l mai bine acasă, că pe la barou nu prea dă. Vine numai după ce îşi umple iar tolba, ca s'o răstoarne în braţele domnilor avocaţi...

— Cum, azi n'a avut procese? — întrebai amintindu-mi pretextul pentru care nu mai voise să rămână la Baia încă o zi...

— N'a avut nici azi, nici eri... îmi şopti omul confidenţial.

Am râs, a râs şi el, poate bănuind că domnul avocat îmi jucase festa.

Am plecat din oraş, fără să-mi mai văd prietenul. Şi fiindcă ocazia cu parlamentul, ştiu că nu va veni niciodată, m'am grăbit s'o folosesc pe aceasta, pentru care, prietenul meu, cred, trebue să-mi fie recunoscător... Căci eu îi sunt...

MIHAIL ŞERBAN

H. de Montherlant

Din „Le Démon du Bien”

E nostim, toţi bărbaţii, când vorbesc în intimitate de misterul insondabil al femeii, sunt de aceiaşi părere: nu e nici umbră de mister în femee. Dar, dacă ar trebui să scrie despre femee sau să vorbească despre ea în public, în sfârşit dacă ar trebui să se exprime oficial asupra acestui subiect, tirada asupra Evei misterioase e *în pericol. Cred, că în aceste momente, acţionând în calitate de fiinţe sociale, îşi iau inconştient rolul de crainic şi de sergent recrutor al speţei. Speţa, evident, are nevoe ca femeile să fie lăudate, exagerate. Unde am merge, dacă bărbatul n'ar vedea în femee decât ceiace este! Precum bărbatul nu doreşte femeia pentrucă o găseşte frumoasă, dar o decretează frumoasă pentru a-şi justifica dorinţa, tot aşa bărbatul nu doreşte femeia pentrucă o găseşte „misterioasă”, ci o decretează „misterioasă” ca să-şi justifice dorinţa după ea, dorinţă pe care societatea, mai mult decât natura, i-o imprimă prin toate mijloacele, în vederea speţei.*

●

Dacă nu te însori cu fata iubită, vei avea întotdeauna, în libertatea recâştigată, remuşcarea de a fi făcut-o să sufere, gândul că poate, cu ea, ai fi fost mai fericit decât eşti, îngrijorarea, atât cât mai este de faţă, de a-ţi spune că încă nu e prea târziu.

●

Acei care iau cele mai mari precauţiuni sunt cei dintâi păcăliţi. Dacă vrei să te însori, să-ţi legi ochii şi să te arunci cu capul înainte fără să te uiţi înapoi.

●

Femeile se laudă cu mândria lor, reală sau imaginară, în timp ce bărbaţii o ascund pe a lor. Pentrucă femeilor le place să fie invidiate, iar bărbaţilor le e frică.

●

Cohabitaţia cu o femee „iubită” virilizează, din necesitatea în care eşti de a te învoi mereu cu ea, de a te reţine, de a da atenţie sieşi şi ei. Dragostea izvorâtoare face loc unui sentiment, dealtminteri nobil, în care afecţiunea pe care o porţi unei fiinţe nu rezultă decât reprezentându-te pe sine. Dar când această femee nu este „iubită” (în principiu şi nu cu adevărat iubită) şi pe lângă asta te plictiseşte, un asemenea efort oboseşte, mai ales dacă nu eşti obişnuit să te reţii pentru oricine sau orice.

Trad. de Dr. J. K.

Pilda lui Baba-Hogea

In colțul nordic al stepei dobrogene, între apele verzui și veșnic liniștite ale lacului Tașaul, lungit sub dealurile pe care le-au măcinat mileniile de ani, și între poala de nisip cenușiu a plajei Mamaia, se întinde o câmpie de o groaznică uniformitate. Ea ridică rare și ușoare ondulațiuni, pe care numai un ochiu ager le poate ghici. Din adâncurile acestui pământ vitreg, ies deși colți de piatră colorată.

O iarbă rară și bățoasă, bătând în cărămiziu, cu sclipiri verzi numai după zilele cu ploaie, ascunde cu greutate un pământ dur ca betonul, format din nisip, calcar prăfuit, lut, și nisip amestecat cu humă.

O slabă închipuire de sat surâde cu naivitate și se bucură sub puternicia soarelui dobrogean, privind când spre largul deschis al mării cu dantele fâlfâietoare până acolo unde scoboară sub zarea vederii omenești, când în partea opusă, peste lacul larg, încolăcit și turtit ca o șopârlă strivită sub talpa unui om răutăcios.

Intre aceste două ape, spre sud lucesc stâncile de quarț de lângă satul Năvodari, Caracoiumul altor vremuri, iar către nord câmpia suie și se pierde în ondulațiunile mai mari dintre Caraharman de o parte, și stâncile prăpăstioase din malul stâng ale râulețului Casimcea, de alta, acelea care formează ceeace localnicii numesc „Gurile Dobrogei".

In mijlocul acestui peisagiu, se răsfață cătunașul Scânteia, cu înfățișarea sărăcăcioasă dar nespus de pitorească, în acelaș timp.

La mijloc un corp de case mari cât o casă obișnuită dintr'un sat românesc. Ea are pereții de piatră, acoperiș de olane roșii, și aparține unui bătrân Hoge care-a avut rara pricepere să ia de la vechea stăpânire turcească un „Tapiu" de două mii hectare. Cu timpul, a mai vândut din ogor dar încă i-a mai rămas destul. Peste drum de casele hogei, se ridică geamia, cu pereții tot de piatră, și acoperită tot cu olane de aceiași culoare, dar cu un balcon rudimentar de scânduri în colțul de către sud-vest, o 'nchipuire de minaret din care se fac obișnuitele chemări la rugăciune ale credincioșilor în „Viul Profet".

In dreapta geamiei, se ridică o căsuță joasă, cu prispă lată peste care se vede așternută o rogojină curată ca o foaie de aur roșcat. Pe ușa acestei căsuțe, totdeauna deschisă, se zărește un interior curat cu mese albe și scaune de scânduri, și cu un cuptoraș, unde, peste mangal aprins, susură în mod plăcut un căzănel cu apă. Mangalul este astupat, în mare parte, cu cenușă, ca să nu se treacă prea repede. Alături, este un dulăpior vopsit cu verde crud, iar prin sita ușii lui, se văd în interior cești fără toată, farfurioare de diferite mărimi, lingurițe, și tăvi și tăvăluțe de aramă bătută în flori. Un borcan cu peltea, o cutie cu rahat și una cu zahăr cubic, desăvârșesc zestrea singurului local de distracție care este cafeneaua lui Saadi.

Imprejurul acestui centru, se răspândesc într'o dezordine de ne'nchipuit căsuțe cu pereții de lut nevăruit, și cu acoperișurile de stuf peste care s'a aruncat un strat gros de lut amestecat cu bălegar.

Toate casele sunt la fel. Uniformitatea este totuși ruptă când și când de câte o casă cu chiler, pe care și-a făcut-o câte un ghiaur care s'a furișat în acest sat, cumpărând gospodăria unui drept credincios emigrat în țara de baștină a Viului Profet. Casele acestor ghiauri sunt făcute din chirpici unele, din ciamur altele, adică din lut amestecat cu paie și pietre bătute cu maiul între dulapi solizi. Sunt români dobrogeni care vorbesc limba Profetului ca niște „Emiri", și duc viață foarte bună cu toți credincioșii lui Alah. Ei își pun în plug împreună, își împrumută poverile și stau de vorbă la cafenea atunci când amurgul coboară și aduce cu el potolirea tuturor frământărilor omenești.

E seară. Pe cerul de de-asupra mării s'au lățit umbre violaceie și cenușii, iar în apus plutește un covor diafan făcut din ciudate flori roșiatice.

E Joi seară, ajun de zi sfântă. Pe ulițele satului se vede multă mișcare. Toată suflarea omenească a ieșit din căsuțele mici și se scaldă în razele soarelui de apus dincolo de culmile de granit sur ale Sibioarei, cum se numește astăzi vechiul Cicrâcci.

Infășurate în ferigele de stambă colorată pe care le strâng de-asupra gurii cu degetele lor cu unghii colorate în „cârmâz", fetele se plimbă pe ulițe dela un capăt la altul. Flăcăii îmbrăcați cu șalvari și ilice cusute în fir, le urmăresc de departe și cântă melodii tărăgănate ca niște cântece de strană.

Gospodarii s'au strâns la cafenea. In interior, doi joacă table un „ghiulbahar", iar o ceată numeroasă stă împrejurul lor și comentează cu zgomot mare mișcările jucătorilor. Pe rogojina de pe prispă, stă moș Hogea, Baba-Hogea, cum îi spun localnicii, fără deosebire de religie. Cu picioarele încrucișate sub el, și-a scos tabacherea de argint, și-a răsucit o țigară groasă pe care o fumează cu un ciubuc lung.

Din drum s'abate către el un creștin înalt și bătrân, dar cu trupul drept și cu mersul apăsat.

— Sabalairolsum, Baba-Hogea!

— Pace sufletului tău!... Ce faci Matei ?

— Acu'... mă mai hodinesc și eu, Baba-Hogea!... Mă pot hodini, fiindcă sar băieții și-mi dau ajutor la toate: ba la cărat snopi, ba la armănit, ba la 'ntors miriștea!... Mulțumesc lui Dumnezeu că mi-a dat băieți buni !

— Da, Matei!... Așa e: ai băieți foarte buni!... Dar să nu uiți bre, că toți copiii sunt buni dacă știu că Bătrânul lor are ceva strâns cu șapte noduri la o parte!.... Nu fumezi o țigară?

Și-i întinse tabacherea.

Matei și-a lăsat papucii jos, lângă prispă, și s'a suit de-asupra, așezându-se turcește în fața hogei.

— Saadi!... Mai fă o caafé!

In curând, Saadi așeză între ei o tavă de aramă cu două filigeane albastre. Fiecare filigean are un pahar cu apă rece și o bucățică de zahăr pe o farfurioară mică.

— Baba-Hogea!... Chiar mă gândeam să stau de vorbă cu dumneata!... Ca om mai bătrân de cât mine, mai pățit și mai hârțuit de viață și de oameni, te-aș ruga să mă luminezi cu un sfat asupra unui lucru pe care-l coc de multă vreme în gândurile mele!...

— Spune, bre Matei!... Am să-ți răspund cu tot ce-mi va părea că este mai bine !

Matei mușcă un colț din bucățica de zahăr și sorbi lung și sforăitor din filigean.

— Știi că am trei băieți, pe care, cu ajutorul lui Dumnezeu i-am crescut, i-am înzestrat și i-am rânduit la casele lor. Acu'... vezi și dumneata, că sunt vremile cu mult mai grele, iar viața se câștigă cu mult mai mare trudă decât am câștigat-o noi când eram tineri ! Pe de altă parte, rămânând numai eu cu baba singuri, parcă n'aș avea nevoie de atâta avere câtă mi-am oprit și mă bate gândul s'o împart copiilor, că doar or avea ei grijă să ne-aducă cele de trebuință vieții.

— Bine!... Bine faci, Matei!... Foarte lăudat că te gândești la fericirea copiilor tăi!... Dar să știi că și eu am copil, și eu i-am gospodărit și le-am dat ceva avere, dar, ceeace am oprit pentru bătrânețile mele, rămâne să fie al lor abia după ce voi fi murit și eu, și nevasta!... Tu ești încredințat că băieții îți vor aduce la picioare măcar cât îți va trebui să duci o viață de câne?...

— Dă! știu eu ?... Acu's prea săritori!...

— Ascultă, Matei, am să-ți spun o 'ntâmplare foarte veche, care s'a petrecut chiar în satul nostru pe vremile când Constanța era un cătun de pescari în interiorul unei cetăți ruinate, și pe când duceau rodul muncii noastre să-l vindem în portul Caraharmanului! Mi-a spus-o tata pe când mă 'nvăța meșteșugul legii Profetului, deie-i Dumnezeu pace sufletească!

Se spune că'n satul nostru trăia un gospodar bun, care, cași dumneata avea trei feciori iubitori de părinți și săritori la toate nevoile lor. Cași dumneata i-a gospodărit, iar dacă a simțit că vine vremea scăderii puterilor, i-a chemat la sine și cu regula vremilor acelora, le-a făcut vânzătoare restul averii.

— S'aveți grije de zilele noastre, copii !

Și ce nu i-au adus copiii în anul acela ?!... Care cu grâu, saci cu făină, berbeci și berbecuți doldură de grăsime, putini cu său topit și vase cu untdelemn de cel mai bun! Și zahăr, și cafea, și borcane cu dulceață, și cutii cu rahat, și tahân din Constantinopole....

Bătrânii avură belșug de mâncare în anul acela și trăiră viață fericită. In anul următor însă, nici unul dintre feciori nu mai dete pe la părinți. Bătrânul tată îi întâlnea câte odată prin sat, le spunea câte un „seleam alechim", dar feciorii se fereau să stea de vorbă cu el. Totdeauna îi întorceau repede spatele și cătau să se depărteze din drumul lui.

— Or fi având și ei cine știe ce nevoi, nevastă! Să facem cum o putea!

Noroc de soție că mai strânsese ea ceva într'o legătură.

Dar, terminându-se economiile, Bătrânul își luă inima în dinți și se duse de bătu la ușa băiatului cel mare.

— Bre!... Nu mai veniți să ne 'ntrebați dacă avem cele de trebuință vieții ?... Uite: răbdăm de foame!...

— Și ce-mi spui mie asta?... Poți să și crăpi, fiindcă așa-ți trebue!...

— Tu, copilul meu, spui așa ?... Nu ți-am dat eu atâta și atâta avere ?...

— Mie ?... Mi-ai dat tu avere ?... Dobitocule!... Tu crezi că aia-i avere pe care mi-ai dat-o?.. Un petic de pământ prost de pe care nu-mi pot scoate nici măcar sămânța!... De ce nu mi-ai dat grădina celui mic?... Acela a scos o avere de pe urma ei!... Du-te la ei să cei de mâncare, câne bătrân, că dela mine nu capeți decât cu un ciomag pe spinare, dacă mai intri în bătătura casei mele !

Omul plânse.

— Aista era cânos la inimă încă din copilărie! Mă duc la cel mijlociu!

Se duse la acesta; dar lucrurile nu-i merseră mai bine:

— Ptiu!... Porc bătrân! — îl scuipă feciorul. — Când a fost vorba de împărțit averea, ogorul cel mai bun l-ai dat celui mare, iar acuma îndrăznești să vii la mine după ajutor?... Pleacă de-aici, că dacă te-oi plesni cu biciul peste obrazul cela nerușinat..."

Cu sufletul și mai amărât, îl călcă și pe cel mai mic dintre feciori.

Acestuia îi sări țandăra de cum îl văzu.

— Nerușinatule!... Impărțiși averea cea mai bună la cel mare și la cel mijlociu!... Mie mi-ai dat altceva decât un fleac de grădină ?... Piei de la ușa mea,

(Continuare în pagina 10-a)

Spor de salariu

Camil, contabil la o prăvălie
Ar vrea peste salariu inc'o mie
Și, prezentând patronului balanța,
Ii spune cu sfială doleanța.

Patronul, om cu doxă și cu școală,
Ii face următoarea socoteală:

— In an avem, stimate domn Camile,
In cap treisute-șaizeci-cinci de zile.
Mata lucrezi 8 ore; punem deci
A treia parte: (o sută-douăzeci), 120
Duminici (cincizecidouă) 52 avem, ia pune:
Rămân: (șaizecișiopt) 68 de zile bune.
In fiecare Sâmbătă adaos,
Ai jumătate zi pentru repaos.
Aceasta face, scumpe domn Camile,
Să scadem (douăzecișișase) 26 zile
Rămân deci zile (patruzecișidouă) 42
In fiecare zi, ori zici că plouă
Ori că ți s'a îmbolnăvit vreo soră
Și 'ntârziezi cu jumătate oră.
Pe an ar fi deci 8 zile precise
Rămân (treizeci șipatru) 34. Pare-mi-se
In fiecare an, pleci la Constanța
Și două săptămâni îți faci vacanța.
Deci scadem (șaisp'ce) 16 zile, se 'nțelege.
Rămân dar (optsprezece) 18. După lege,
Ai sărbătorile naționale,
Când liber ești să faci ce vrei matale:
Crăciunul, 10 Mai, Sfântul Vasile,
Fac în total (douăsprezece) 12 zile
Din optsprezece, mai rămân deci 6
Dar sărbătorile religioase?
Nu fac acestea 6 zile? Zic, 6 zile? Zic
6 din 6,... n'a rămas nimic... —
Și pentru zero zile lucrătoare
Imi ceri acum să-ți fac leafa mai mare?
'Asta-i obrăznicie și ocară!
Măgarule, acum te dau afară!

JUL

că nu-ți pot da decât un capăt de funie să te spânzuri, dacă n'ai ce mânca!

Plângând ca un copil nefericit, Bătrânul se rugă lui Dumnezeu să-i scurteze zilele ca să nu ajungă cerșetor în satul în care fusese fruntea. Mergând cu ochii plini de lacrămi, nu mai văzu bine cărarea, și se rătăci prin acest maidan, în mijlocul căruia, printre buruieni, se 'mpiedică de ceva tare. Privind mai cu atenție, văzu că este buza unei oale, pe care, hâțânând-o cu grijă, o scoase afară și o duse acasă cu mare greutate. Și răsturnând-o 'n pat, văzu că era plină cu bani de aur.

Spre marea mirare a băieților, Bătrânul începu să-și cumpere alte ogoare, și să-și facă alte grădini mai frumoase.

Intr'o zi, veni feciorul cel mare cu plocon în brațe.

— Tată!... Mi-ar trebui o sută de galbeni!...

— Ai vrea să te'mprumut...

— Dacă ești bun, tătucă, numai până la toamnă!

Bătrânul ieși puțintel în curte și veni cu patru argați voinici

— Intindeți pe măgarul ăsta jos și numărați-i o sută de bastoane la partea unde se bat copiii!

Feciorul plecă rușinat. Pe drum se 'ntâlni cu feciorul mijlociu:

— Ți-a dat tata ?

— Cum să nu-mi dea? — se lăudă primul.

— Atunci mă duc și eu!

Mijlociul prinse cel mai grăsuliu berbecuț și dete fuga la Bătrân:

— Tată!... Am cumpărat un petec de pământ și nu-mi ajung paralele !... Imprumută-mă cu 150 de galbeni, numai pentru vr'o patru luni!

— Cum să nu, dragul tatei!

Și-i numără și lui 150 de bețe.

Intorcându-se cu spatele umflat spre casă, cel mare și cel mic dintre frați, îi ațânură calea.

— Ei ?... Ți-a dat ?... — întrebă cel mai mic, ținând în brațe un curcan îngrășat.

— Mi-a dat!... O sută cincizeci de gălbiori !

— Iiii!... Mă duc și eu!

Acesta fu însă și mai lacom și căpătă două sute de lovituri.

Iar dacă veni vremea de sfârșenie a acestei vieți pământești, Bătrânul acela a chemat la patul lui pe Bunicul meu, hoge în sat, și a făcut testament ca toată averea să rămână spre folosul geamiei. Cu banii din acea avere s'a ridicat geamia asta mare...

Baba-Hogea își sorbi cel din urmă strop de cafea și scoase o batistă galbenă din buzunar ca să-și șteargă o boabă de drojdie care-i pătase barba. Apoi privi depărtările limpezi ale văzduhului spălat de ploaie.

— Dar tu, Matei, fă cum crezi!... Sunt încredințat că băieții tăi sunt buni !...

— Aș!... Baba-Hogea! Nu cred să mai pot găsi și eu vr'o comoară!...

— De altfel, la cartea legii voastre scrie:

„Bea și te veselește întru ale tale, că atâta îți este partea în această viață!...

MIHAIL I. PRICOPIE

H. de Montherlant

Viața în doi, se spune este o artă. Desigur. O stare în care ai nevoe de un tratament constant cu scop de a uita pe celălalt, cu scop de a te apăra de celălalt.

●

In viața în doi e endosmoză. Dacă unul se plictisește, silește pe celălalt să se plictisească. Dacă unul suferă de o incomoditate oarecare, silește pe celălalt să sufere din cauza ei.

●

Se spune că certurile între amanți readuc dragostea. In realitate, ele crează crăpături pe care nimic nu le reface la loc. Când cauți în trecutul tău, găsești (un nervos mai ales) că, ființele pe care le-ai iubit profund, sunt acelea cu care n'ai avut nicidată certuri. Acest miracol există.

Omul care-a fost în junglă...

— Nu trebue să te miri dumneata, — te văd surâzând a neîncredere... — când ți-oi spune eu că tot ce-ai cetit în cărțile de geografie și zoologie, nu face nici două parale! Eu, domnule, eu am fost în junglă... și tot ce afirm se poate verifica.

— Păcatele mele... zisei, — n'am nici un motiv să mă 'ndoesc de autenticitatea spuselor d-voastră. Vreau numai să vă rog, să mă deslușiți și pe mine, cum de se poate afirma, — chiar la un pahar de vin, — că leul african e fricos și că numai la vederea d-vs a șters-o, speriat ca un cățel...

Eu știam, dimpotrivă, că leii atacă pe vânători și-i fugăresc kilometri întregi, silindu-i să se cațăre pe copaci...

— Pardon — pardon, — mă întrerupse oarecum enervat interlocutorul meu. — Dumneata ai vânat lei în Africa, sau eu??

— De bună seamă că dumneavoastră, confirmai eu, dar mie... știți... mi se pare, cum să zic... așa cam... neverosimilă povestirea asta vânătoească, cu leii fricoși și cu tigri care-și prind prostește labele în laț...

— Ți s'o fi părând dumitale, — mi-o tăie scurt omul care-a fost în junglă,— dar de șerpii *Mamba*, pe care i-am îmblânzit eu personal, ai auzit?

— Șerpi Mamba?!?

— Mamba, mamba... Niște șerpi vărgați a căror mușcătură teribilă e otrăvitoare și față de care știința medicală și-a declinat de mult competința. Ei bine, eu am domesticit un șarpe Mamba!

— Nu mai spuneți... Asta-i extrem de interesant...

Bătui în masă și mai comandai un kilogram de vin, căci știut este că limbile se desleagă și vorbele cuprind în ele mai mult miez, în fața unui „Turburel de Drăgășani" veritabil și copios servit în păhărușe cu picior.

— Și... cum a fost cu șarpele Mamba?

— Eram, domnule, singur în nemărginirea codrului... Singur, vorba vine... Aveam alături pe tovarășul nedespărțit al vânătorului, pușca mea cu două țevi, care în nenumărate rânduri mi-a salvat viața! Și, cum stam așa.., în așteptarea cerbilor...

— Cerbi în pădure, nene... ce dracu, mi se pare că cerbii trăesc prin munți.

— Trăesc la dracu! Dacă dumneata ai poftă de contraziceri, eu mă scol și plec! Nu-mi plac mie amatorașii ăștia, care habar n'au de vânătoare, dar se bagă așa în... ciorbă.

Imi impusei tăcere și mă scuzai, surâzând:

— Știți, am crezut numai așa...

Omul care-a fost în junglă, sorbi până 'n fund paharul și continuă:

— Eram deci în așteptarea cerbilor, în codru, domnule (accentuat) în codru! și deodată aud în preajma mea, un șâpâit care venea dinspre partea zonei unde crește jneapănul.

— Jneapăn... îmi dați voe.. ce-i aceea jneapăn?

— Ei bravo! Nu știi ce-i jneapănul și stai de vorbă cu mine... *Pinus pumilio*, omule, așa i se spune în termeni științifici jneapănului; e o tufă închircită și mărunță, o plantă târâtoare ce se agață dibaci de picioarele vânătorului, un fel de brădet pitic care te înhață și te ține 'n loc.

Păi, sus de tot, pe culmile înalte ale munților, nici nu mai găsești jneapăn.

Acolo dai peste rhododendron, bujorul de munte, care strălucește mai dihai ca *primula farinosa*. Dar, ce știi dumneata...

Intr'adevăr, ce știam eu? Nu știam nimic. Omul care fusese în junglă știa totul. Vedeam aceasta din termenii technici cu care-și colora povestirea. Rhododendron, primula farinosa jneapăn.., Curagios om!

— Și... — îndrăznii, — șâpâitul care... cu șarpele Mamba...

— Ce șarpe Mamba, monșer! Era un cangur, dar ce cangur? Un cangur australian de doi metri înălțime, cu câte 3 degete la fiecare picior, c'o blană de culoarea scorțișoarei și făcea niște salturi de 5 metri odată.

Un cangur, mă rog dumitale, care valora cel puțin 100.000 de lei! Ai văzut cangur vreodată?

— Viu.. n'am văzut, e drept.. dar împăiat, la Muzeu, am văzut...

— Păi ce ne spui basme dumneata aici, dom'le! Mai întâi să fi vânat ca mine canguri în junglă și apoi să vorbești! Auzi! Cangur la muzeu...! D'ăștia 'mi ești.

Rușinat de neștiința mea, mă hotărâi intim, în gând, să mai... tac din gură. Nepriceperea mea ar fi putut să-l supere pe omul care-a fost în junglă și deh!.. la un pahar de vin, omul devine pe drept cuvânt arțăgos.

— Păi știi ce erau elefanții în mâna mea, dom'le, știi ce erau?...

— Nu, — șoptii eu abia perceptibil, dar mândru de a sta la masă cu un atare vânător.

— Un moft, monșer! Un fleac, o nimica toată!... Mă aflam într'o pădure de smochini în partea de Sud a Africei. După un ceas de umblet, vânasem abia o girafă, doi tigri și o hienă. Cine crezi că se repede din tufiș, asupră-mi?

— Elefantul!...

— Ași! Un urangutan, dragă, un urangutan în carne și oase! Păros, cu fălci lungi și dinți lați, o sălbăticiune, parol!

— Și ce-ai făcut? — întrebai îngrozit, ținându-mi răsuflarea.

— Nimic, ce să fac? L-am pălit cu patul armei drept între ochi, de-a văzut stele verzi. Cu mine se juca el... ehei! Dar povestea cu rinocerul ți-am spus-o?

— N'am avut încă onoarea s'o ascult...

— Aaaa, e grandioasă... înțelegi, *grandioasă!* Știi că prin insulele vecine Asiei, prin Sumatra, prin Borneo, prin Java, trăește rinocerul. Monșer, e o namilă cât un bou; o brută! Și când te-o lua în corn, te-a văzut sfântulețul... Ei bine, domnule, cu o astfel de dihanie, m'am luptat 4 ore.

— Patru ore?... Băete, mai adu un kilogram de vin, comandai entuziast. Asta, chiar e fenomenal!

— A, o jucărie, dragă... Pentru un om care-a fost în junglă, acestea sunt succese facile... Să mă fi văzut capturând urșii polari, a... era o grozăvie! Dar pentr'un fleac de focă, nici nu mă oboseam. Imi picau în mână, pân'ai zice cârc!

— Focele?.. Alea mari, negre, cu mustăți?

— Alea, alea. Aveam eu metoda mea, pentru ademenit focele. Mă așezam turcește pe malul mării, în costum de turist și flueram.

— Din fluier sau din vreo muzicuță?

—Din gură, omule, uite-așa: fiu-fiu... Foca are simțul muzical desvoltat la pătrat, iubitule, că numai ce-auzea vreo arie din Trovatore, scoteau capul câte 7-8 foce. Iți închipui că le vânam lesne. Haț!

— Minunat, — mă bucuram eu. — Dar hipopotami ați prins?

— Hipopotami? Ce întrebare de profan... Dar bine, omule, n'ai învățat în zoologie că hipopotamul se prinde în Sudan cu barca? Pornești în susul bălților și-l pândești, pitulat printre erburi. Stai cu lopata 'n sus, gata de atac, căci hipopotamul apare prin surprindere. Cum a scos botul lui lat din apă, tronc! îl lovești cu lopata. Dar nu odată! De 10, de 20 de ori! Când l-ai lovit îndeajuns, apoi îl capturezi ușor, că-i amețit. Zvâc! cu cangea 'n el și-l tragi la mal...

Se băuseră trei kilograme cinstite de vin. Mă gândeam tocmai să-l comand pe al patrulea, pentru că un om care a fost în junglă, un viteaz neînfricat, un erou, face să fie cinstit de concetățeni, pentru isprăvile săvârșite. Nu-i jucărie asta, ehei...

— Zebrele, — continua el pasionat, — zebrele au altă meteahnă. Eu personal, mă 'nebuneam după ele. Renunțam la tigri sau la elefanți, numai să prind o zebră....

Emoționat, tocmai îmi trăsesem scaunul mai aproape, ca să ascult minunata vânătoare, când pe ușa cârșmei, intră o femee. Uscățivă. Pirpirie.

O jumătate de femee, o femeiuță aș putea să zic, dar din a cărei gură ploua peste amicul meu o avalanșe de invective:

— Iar la cârciumă, nemernicule, iar? Păi așa ne fuse vorba, canalie? Tot ce muncesc eu, bei tu cu derbedeii! Ți-arăt eu ție acasă, bestie! Hai, eși!

Omul care-a fost în junglă, cavalerul coastelor africane și eroul atâtor aventuri curajoase de vânătoare se ridică grăbit și părăsi demn localul, uitând să mă salute. Păcat... Tocmai ucisese niște zebre în pădurile virgine ale Australiei.

Ce ți-e și cu vânătorii ăștia!...

IULIU LAZĂR

Poezii poporale

Bine-i stă mândrii frumoasă,
Podu-i țese, podu-i coasă;
Cămașa din brâu în sus,
Făcută-i pe cucuruz;
Cămașa din brâu în jos,
Făcută-i pe grâu frumos,
Penele de pe la cot
Is făcute pentru-un zlot,
Penele de pe la mână
Is făcute pentru-o lână.

●

'Arză-le focu, războiu,
Tu faci pânza lătunoiu;
Când a fost la năvădit,
Șapte babe-au trebuit;
Iar când a fost la rostat,
Raita după babe'n sat;
Pân' pune pânza pe raze,
Trec trei zile și-o amiază.

●

Dragă mi-i lelea bălae,
Că face bună mălae,
Că le bagă cu lopata
Și le scoate cu covata,
Și le țâpă porcilor
De pomana morților;
Mâncați porci, vă săturați
Și pe mândra-o lăudați!

●

Harnicăi o mândrulucă,
Harnică-i dracu s'o ducă,
Căntr'o lună toarce o lână
Și mâncă-un sac de făină;
Țese-un cot,
Mâncă de-un zlot;
Pune pânza pe războiu,
Când e ghiața pe gunoi.
Haide, câne, de mânjeș'e
Că lingoarea te lovește;
Printre ițe printre spată
Merge-o iapă 'mpiedicată;
Pe sulu de dinapoi
Șaptezeci de lătunoi
Pe sulu de dinainte
Dracu le mai ține minte.

●

Auzit-am din străini
Că nu-i bun gardu de spini,
Nici mândruța din vecini;
Că-i mai bun din scânduri late
Și mândruța de departe.

Culese din Gazeta Transilvaniei pe 1893.

Lecţia lui Moş Timofti

De câteva zile, mirarea mea faţă de purtarea lui moş Timofti creşte. In fiecare dimineaţă, încercând pârleazurile gardurilor ce-i înconjoară ograda, el nu mai înjură. Dimpotrivă, pândindu-l de după gard, îl văd satisfăcut. Tuşeşte a mulţumire şi nu se poate opri să nu-şi frece mânile. Şi asta în fiecare dimineaţă. Am impresia că i-a reuşit un plan în care îşi pusese mari speranţe.

Observ o mare schimbare nu numai în atitudinea lui moş Timofti. A intervenit ceva nou în întreaga suflare a gospodăriei lui. De unde până acum mătuşa Dosia stătea la sfat cu toate păsările curţii, ca o adevărată mamă, sfătuind pe fiecare cum să ciugulească grăunţele, sau cum să bea apa, de simţeam o nespusă bucurie s'o ascult gângurind şi ţuguind buzele a alintare, dela o vreme — şi asta tot de câteva zile — în curtea vecinului e numai ceartă. Ceartă cu găinile, ceartă cu purceii, ceartă cu dulăii, ceartă cu toată lumea.Şi nu o ceartă trecătoare, după cum s'ar părea. Mătuşa Dosia ţine să arate că e supărată foc. Ţipă cu glasul ei ascuţit, bodogăneşte toată dimineaţa şi asvârle cu ce are în mână după orătănii.

Afară de aceasta şi Catrina, codana lui moş Timofti, a căpătat ceva din ritmul vieţii noi. Nu pot înţelege ce anume, dar văd că şi ea s'a schimbat. Invăţat până acum să-i întâlnesc râsul îndrăzneţ şi privirea deschisă, când o prindeam la colţ de uliţă întorcându-se cu găleţile dela fântână, când am văzut-o întunecată la faţă, cu ochii plecaţi în pământ, am crezut că şi-a vârît cineva codiţa de drăcească învrăjbire. Parcă nici nu mă văzuse. Desigur o supărasem cu ceva.

Moş Timofti însă tuşeşte satisfăcut. Aş vrea să-i cer lui deslegarea misterului. Dar trebue să-l iau pe departe, cu prea multă îndemânare pentruca să nu mă trezesc prins de viclenia moşului şi încurcat.

Nu ştiam de unde s'o încep. Până la urmă însă m'am gândit că toată afacerea tot dela gard trebue să pornească.

— Bune garduri ai, moş Timofti. Nici pasărea nu-ţi ajunge în ogradă...

Aşa am crezut că-l pot trage de limbă, când l-am prins într'o dimineaţă cercând o scândură dela gard proaspăt pironită.

— Bună, n'am ce zice. Dar se mai găseşte câte o pasăre fără aripi care să-l treacă...

Şi m'a privit cum nu eram deprins. Lăsase ceva să se înţeleagă, anume pentru mine parcă. Ştia ceva? Auzise ceva? E adevărat că în câteva seri întârziasem pela gardul lui, dar fără gânduri năstruşnice. Imi plăcea să stau de vorbă cu Catrina. Era fată isteaţă şi privirea ochilor ei lăsa urme adânci.

— Mai treci pe înserate pela mine, finule...

Am trecut. Trebuia să trec. Simţeam că se apropie deslegarea misterului.

— Poftim în casă, finule!

A aprins liniştit lampa, i-a potrivit lumina şi mi-a arătat o laviţă să stau.

— Catrina doarme, să nu fie cu bănat, că-i trudită.

Imbrăcată, Catrina doarme. Sau se părea că doarme.

Moş Timofte m'a lăsat să aştept singur şi a ieşit afară. După o bună bucată de vreme, în care timp neliniştea mea crescuse de nu mai ştiam ce să cred, a intrat în casă cu o căldare plină şi două ulcioare de pământ ars. A pus căldarea sub laiţă şi ulcioarele pe masă, s'a întors la uşă de a pus zăvorul şi m'a privit cu un început de zâmbet ciudat.

— Să mai stăm de vorbă, finule...

Am încercat să zâmbesc, dar am simţit că în loc de zâmbet mi s'a strâmbat gura. De sub laiţă îmi năvălea în nări un miros greu de alcool.

— Şi să mai cinstim, că tot n'avem ce face.

Asta într'un târziu, dupăce a şters cu un prosop ulcioarele.

Să cinstim? Dar ce rost putea avea căldarea şi zăvorul pus la uşă?

A umplut ulcioarele, mi-a aşezat unul în faţă şi m'a îndemnat să beau.

Pe ulcior, cum îl muiase tot în căldare, se scurgea vinul gros şi negru ca păcura.

— Primău prima'ntâi!..

A dus ulciorul la gură. L-am imitat. Numai mirosindu-l însă am simţit că ameţesc. Mi-am dat seama că de voi bea întreg conţinutul voi cădea trăsnit.

Moş Timofti şi-a şters mustaţa şi m'a privit mai atent.

— Parcă voiai să ştii ceva, finule...

Am îngânat ceva. Da, voiam.

— Sunt bucuros că am scăpat de o belea. Casa mi-e liniştită acum, cânii dorm ca lumea, gardurile n'are cine să mi le dărâme... Numai Catrina e cam supărată. Dar nu-i nimic. Trece...

Şi m'a îndemnat să ridic din nou ulciorul.

— Te vei întreba cum? Ei, aici e aici. De câteva luni nu mai dovedeam de cârpit borţile şi pârleazurile la garduri. La început mi-am zis că aşa-i când ai fată mare la casă...

Din pat, Catrina parcă a oftat. Sau mi s'a părut mie numai?

— Dela o vreme însă, nu mai era chip să închizi un ochi. Toată noaptea urlau cânii la om străin. Iar într'o dimineaţă, m'am trezit cu un câne otrăvit. Ştii, Colţan al nostru. Asta nu mai mergea, mi-am zis. Dar cum să scap? Să mă pun la pândă şi să mă apuc de bătae? Mă făceam de râs. Fată mare la casă, mâne, poimâine măritiş... Nu merge.

Moş Timofti mi-a împins ulciorul îndemnându-mă:

— Nu te stânjeni, finule!... Intr'o noapte, am pândit. Dupăce s'au liniştit cânii, am intrat în casă, am aprins lampa şi am dat bună seara. Era feciorul lui moş Toadere. Săracul, cât îl ştii de zdravăn, tremura şi se făcucuse numai atâtica de mic.

—Să mă ierţi, moş Timofti, nu mai fac.

— Nu-i nimic, finule, aşa-i tinereţea. Stai, nu te grăbi.

Am văzut cum îi creşte groaza în ochi. Se temea de bătae, sărmanul. Dar nu l-am bătut. Am adus caşi acum o căldare de vin şi două ulcioare, am pus puşca mea de vânătoare pe masă şi l-am cinstit.

Spunând acestea moş Timofti s'a îndreptat spre uşă şi a scos puşca din cui. A aşezat-o apoi pe masă, la îndemână.

— Bea, finule!

Am constatat că ulciorul se golise. M'am îngrozit. Incă nu căzusem mort?

— Da, l-am cinstit aşa cum te cinstesc pe d-ta. Intâi nu-i venea să creadă. După câteva ulcioare, mi-a spus că e destul, că nu mai poate. Am pipăit ca din întâmplare puşca şi a băut din nou. In timpul acesta, eu l-am întrebat de sănătate, de părinţi, de ogoare, de toate. Imi răspundea cu jumătate de gură. Ochii îi erau aţintiţi asupra căldării. Când a simţit că se apropie de sfârşit, s'a ridicat.

— Nu, finule, să mai stăm că tot n'avem ce face mâne.

S'a supus. Am adus altă căldare. Indemnându-l ba cu vorba ba cu puşca, sărmanul băiat a tot cinstit.

— Mă iartă, moş Timofte, dar n'am pus nimic în gură...

— Lasă, dragul meu, că e gros preamăul şi hrăneşte... Şi l-am tot îndemnat şi el m'a ascultat pentrucă puşca îl silea să nu facă altfel. Dela o vreme am început să-i povestesc întâmplări din copilăria mea sbuciumată şi din războiul cel mare. Gândul lui însă era numai la căldarea cu vin. Am stat mult după miezul nopţii. Am simţit că nu mai poate. Mi-a căzut în genunchi şi m'a rugat cu lacrimi în ochi:

— Nu mai pot, moş Timofti, nu mai pot. Iartă-mă că nu mai fac!...

Spre dimineaţă, când am simţit că mă cuprinde şi pe mine oboseala, i-am deschis frumos uşa şi i-am dat drumul.

— Să mai pofteşti pela mine, finule, să mai stăm de vorbă că-s prea lungi nopţile!

Nu mi-a răspuns nimic. A rupt-o de fugă de parcă scos din puşcă a fost. Nici cânii n'au avut vreme să-l simtă. Iaca aşa mi-am adus liniştea la casă.

Terminând, moş Timofti a mângâiat oţelul puştii.

— Nu-i aşa, Catrină?

Catrina însă dormea. Am simţit însă că se preface şi că ascultase tot ce vorbisem.

— E trudită, sărmana, doarme...

Moş Timofti mi-a umplut din nou ulciorul. M-am uitat şi eu la căldare. Avea dreptate flăcăul să se îngrozească. M'am ridicat.

— Nu pot, moş Timofti, nu-s deprins.

Moş Timofti a zâmbit:

— Dacă nu poţi, voia dumitale, finule.

Şi m'a lăsat să plec. Voise oare numai să mă prevină să mă las de Catrina şi de gardurile lui? N'am putut înţelege pentrucă moş Timofti continua să zâmbească şiret.

In prag m'a mai oprit odată.

— Mai pofteşte pela noi, finule, să mai cinstim câte un pahar de vin...

Cunoşteam formula. Am şters-o fără să răspund nimic.

Din calea Catrinei m'am ferit. Numai cu moş Timofti mă mai întâlneam din când în când.

— De ce ne-ai uitat cu totul, măi finule?

Invocam ocupaţiile. Moş Timofti însă dădea din cap şi zâmbea înţelegător.

— Cred, cred, finule... Dar caută o seară şi vin. N'am cu cine schimba o vorbă.

Prin faţa mea trecea imaginea plină de groază a căldării de vin, aşa că oricât de drag îmi era moş Timofti pela casa lui nu m'a mai prins.

IOAN CERBU

Papini, critic literar

Giovanni Papini, care a intrat în sfârşit în Academia italiană, a scos de sub tipar o operă formidabilă, o istorie a literaturii italiene, stârnind cea mai vie curiozitate. Opera are patru volume, din care a apărut numai cel dintâi şi prezintă particularitatea de a fi o panoramă a marilor spirite italiene, în loc de a fi tratată în faptele mărunte. Giovanni Papini n'a ţinut nici o socoteală de scriitorii de mâna a doua, chiar împotriva tradiţiei.

— „Cum ai tratat gloriile literare ale Italiei?" — întrebă cineva.

— „Ca de obicei", — răspunse el, — „cu blândeţe si ferocitate!"

Poezie şi revoluţie

D. Roger Secretain şi-a publicat prima carte: *Destinul poetului* (Rieder) şi dela început acest mănunchi de esseuri se impune printr'o tonalitate particulară: un spirit independent care meditează în adâncime asupra unora din problemele de care e turburat în epoca noastră intelectualul.

D. Secretain se întreabă în ce măsură se poate arunca scritorul în vâltoare, fără pericol pentru creaţiune, în ce măsură poezia este consubstanţială cu revoluţia?

In mijlocul pasiunilor politice care caracterizează epoca noastră, scriitorii au fost aduşi aproape toţi să adere la doctrine politice; ei au început prin a fi ceiace se numeşte simpatizanţi, apoi, spre a nu fi acuzaţi de anarhism, spre a nu apare opozanţi veşnici, ei au sacrificat de multe ori dureros, aspiraţiile lor profunde directivelor de partid, cuvintelor sale de ordine; din acel moment, în loc de a gândi, ei n'au mai căutat decât să justifice gândurile care le erau impuse.

„De fiecare dată, — scrie d. Secretain, — când sub ferestrele noastre, în casa noastră, intervine lupta este necesar să punem mâna pe arme. E una din obligaţiile noastre de oameni. Este spectacolul imediat şi de nesuferit al nedreptăţii". Insă scriitorul nu se poate oferi decât pentru a reîncepe. Criza socială devine mai puţin violentă: spiritul îşi recucereşte atunci libertatea. Fără a fi laş şi egoist este imposibil să nu fii întrebuinţat la stabilirea unei *condiţii umane* mai demne şi accesibilă tuturor. Insă este imposibil deasemeni de a împărtăşi speranţe iluzorii, de a rupe cu un pesimism fondat pe cunoaşterea instinctuală, de a respinge, ca fragile şi morbide, semnele care se ridică în câmpul poetic şi moral. E mai important pentru om de a face revoluţia în el decât de a schimba instituţiile.

Desigur poezia revarsă revoluţie. Poezia a existat în toate timpurile. Ea este o expresie a vieţii şi viaţa n'are nevoie de dreptate spre a continua. „Fără îndoială revoluţia trebue să conducă la un umanism nou. Cu toate acestea, dacă astăzi poetul este gata să îndeplinească material actul revoluţionar, aceasta nu înseamnă că a disperat de poezie şi de el însuşi?" Şi d. Secretain gândeşte: „Nu e vorba a şti de care parte suntem. Chestiunea e tranşată deja. E vorba de a şti dacă poezia, prin forţă şi calitate, este sau nu independentă de nenorocirile timpului, dacă imaginea omului pe care ea vrea să o desăvârşească este ataşată de cutare sau cutare formă a vieţii sociale". Chiar dacă poezia este adânc influenţată de epocă, în esenţa sa, ea ar fi în afara timpului.

Astăzi, deşi niciuna din epoci n'a fost în ansamblu mai puţin fertilă decât aceia a noastră în miracole poetice, s'ar putea naşte un poet mare. Individul este strivit, introspecţia psihologică dispreţuită. Proust pare un romancier clasic, dintr'o altă epocă. Nenorocire aceluia care evadează din doctrine! Pare inutil. Pare a rămâne valabilă singură credinţa eroică şi disperată a omului de acţiune. Este un tablou viu şi just al anilor pe care-i parcurgem.

D. Secretain însă nu insistă suficient asupra caracterului de criză al acestor ani. Dualitatea de care vorbeşte apare tragică pentrucă se datoreşte unui dezechilibru. In epocile de creaţie adâncă scriitorul nu era hârţuit ca azi.

Lucrarea d-lui Secretain este complectată de alte studii, asupra poeţilor din sec. XIX-lea şi XX şi asupra lui Montherlant. Ca şi în primul eseu găsim aci o pătrundere rară, o claritate remarcabilă şi o eleganţă neîntrecută a stilului.

L. P.-Q.

Din amintirile căpitanului Zenovie

O executare de ordin

Toate le-avea bune majorul companiei mele, afară de una, adică — la dreptul vorbind — de vreo două-trei: bea cam mult și când bea nu-l mai impresiona nimic. Ba, din contră: simțea, parcă, o plăcere diabolică să ia în glumă cea mai tragică situație.

Era, cu alte cuvinte, un opus al meu din toate punctele de vedere. Mai ales că îi venea peste mână și felul meu civilizat de-a mă purta cu oamenii companiei.

Mă mir cum dracul am putut trăi cu el cei șapte ani ce s'au scurs în târgul Bivolari.

Mă mir și cu toate acestea acum, când timpul m'a dus atât de departe de întâmplările de-atunci, simt că mi-e dor de el. Câteva răscruci vitrege ale vieții i-au dat întrucâtva dreptate. Dar să povestesc întâmplarea care, mai mult decât orice, arată prăpastia ce era dela început între noi.

Intr'o dimineață, cam pe la „zece", pe când ședeam cu majorul în cancelaria companiei punând la cale câte ceva din rosturile gospodăriei, un soldat recrut dădu busna înăuntru. Recrut, vorba vine: trecuseră cinci luni dela încorporare.

— Să trăiți, domnule căpitan!

Intrigat de faptul că un ostaș dă dovadă de lipsă de educație (nu venise pe cale erarhică) și-n acelaș timp, temându-mă să nu aflu vreo nenorocire, nu fui în stare să articulez niciun răspuns.

Mi se păru că „observația" scăldată'n teamă ar fi dat naștere unor sunete tremurătoare, deci incompatibile cu vocea unui comandant.

Majorul, „prinzând mișcarea" — ca să vorbesc în chipul lui, i-o reteză scurt:

— Ho, mai încet, cârlane!

Privirea soldatului jucă, o clipă, fricoasă pe fața auxiliarului meu și apoi — ca arsă'n tălpi de neînțelegerea ce-o descifrase acolo — se repezi spre mine.

— Să trăiți, domnule căpitan, sânt soldatul Timofti Gavrilă și am eșit la raportul dumneavoastră.

— Ei, despre ce este vorba? — reușii eu să sparg confuzia din mine.

— Domnule căpitan, vă rog să-mi dați un concediu barem de vr'o șase luni.

— Ce ești nebun, măi băete? Șase luni? Tu n'ai învățat la teorie că n'am dreptul să dau decât patru zile?

Dar el urmă pe nerăsuflate:

— Dacă nu-mi dați drumul șase luni, eu nu mai pot trăi aici, în mizeria asta.

Era prea de tot și pentru prima oară când un subaltern atât de mic îndrăznea să-mi vorbească astfel.

Incepusem să mă'ntunec la suflet și eram gata să-l dau pe ușă afară, când tot el continuă:

— Nu mai pot trăi aci. Am să mă omor chiar la noapte.

Intunecarea din suflet deveni beznă, la auzul acestei amenințări — și — fără a mai sta pe gânduri — isbucnii cât mă ținea pieptul și gura:

— Du-te dracului și fă ce poftești! Impușcă-te, spânzură-te, îneacă-te! Ai armă, uite ponul colo și Prutu-i la doi pași.

Am regretat ceva din eșirea aceasta? Nu știu și nici nu cred. Mai ales că era de față și majorul căruia de mult ținteam să-i dau dovada că pot să fiu și aspru când e nevoie. Și-apoi, câte nu spune omul când e'nfuriat!?

Soldatul plecă așa cum venise.

Când rămaserăm singuri, Bran — căci așa-l chema pe major — mi se adresă:

— Ați văzut unde duce bunătatea dumneavoastră? Injurătură nu, bătaie ioc... Poftiți disciplină! Cu mârlanii trebue să iei bâta, căci altfel se *face* toți bolcevici. Ascultați-mă pe mine care am instruit douăzeci de leaturi pân'acum. Nu-i vorbă că p'ăsta l-ați repezit cum trebue...

Nu găsii de cuviință să-i dau un răspuns, (subiectul acesta era discutat și răsdiscutat de atâtea ori) și fiindcă aveam invitați la masă, plecai mai de vreme.

Masa prelungindu-se până sub seară, nu mă mai dusei la companie până a doua zi de dimineață. Și am regretat, pentrucă-mi închipuiam că dacă aș fi plecat, poate că aș fi împiedicat întâmplarea care mi-a fost anunțată, din poartă, de către major.

Of, mutra aceia de bețiv, parc'o văd și-acum aplecându-mi-se în față spre a duhni coniacul și „grozăvia":

— Să trăiți, domnule căpitan! Ați avut și dumneavoastră odată dreptate.

— Cum?

— Soldatu-ăla de eri a fost foarte disciplinat.

— Nu'nțeleg... spune mai iute!

— Da, da, cel mai disciplinat soldat din compania dumneavoastră unde nu se bate și nu se'njură...

— Dar, vorbește, măi, odată!

— Timofti a executat ordinul pe care i l-ați dat eri.

— ?

— S'a spânzurat azi noapte 'n pom.

— ?

MIRCEA MARC.

Viața teatrală

M-lle Nitouche

E vorba de „M-lle Nitouche", opereta cu „renume mondial", după cum anunță reclamele spectacolului, reprezentată în fiecare seară de compania C. Toneanu în grădina Arpa-Colos.

Mărturisim că nu am văzut spectacolul. El trebue să fie însă ratat, și aceasta din mai multe motive — pe care în treacăt fie zis, le-am dori neîntemeiate pentru rețetele serale ale unei companii, care a debutat în actuala stagiune de vară, cu o foarte promițătoare înscenare.

Sunt anumite localuri de teatru, care s'au născut sub semnul ghinionului. Dintre ele cu siguranță că face parte și grădina de vară Arpa-Colos. Cele mai răsunătoare căderi, au fost înregistrate pe scena acestei grădini, care — din cauza exproprierilor succesive — se îngustează pe fiecare an, numărul spectatorilor încăpători cadrând de minune cu nivelul înscenărilor din ce în ce mai sărace. Stagiunea s'a început cu „Un chapeau de paille d'Italie", delicioasa comedie a lui Labiche. Vă amintiți — sau, probabil că nu vă mai amintiți, fiindcă spectacolul a avut vre-o trei sau patru reprezentații, — „minunata cădere", dacă ne e îngăduit să vorbim astfel, a acestei capodopere din repertoriul clasic francez. A urmat apoi „Scandal la trei papuci", al cărui succes nu poate fi trecut în sarcina grădinii Colos, întrucât vodevilul adaptat de d. Sergiu Milorian debutase pe scena Teatrului Nou. A venit acum rândul „D-rei Nitouche". Evident, reprezentarea ei pe scena Grădinei Colos, nu ar motiva în chip serios nereușita spectacolului. Cel mult ar putea constitui un precedent, mai cu seamă pentru cei superstițioși. Modul însă în care credem că s'a realizat spectacolul ne îndrituește să facem aceste afirmațiuni, evident gratuite, până la confirmarea lor.

In primul rând, „M-lle Nitouche" este o operetă, a cărei muzică nu a contribuit cu puțin la succesul ei, dealungul anilor. Or, în trupa înjghebată cu grije de d. C. Toneanu, nu vedem elementele care ar putea reliefa așa cum trebue ariile, ajunse astăzi cunoscute în lumea întreagă, a operetei „M-lle Nitouche".

Apoi, interpreta principală, d-ra Florica Demion, o excelentă artistă de revistă, cu multiple posibilități de comedie, dar care în rolul „D-rei Nitouche", trebue să fi fost, pur și simplu prost. Nu vrem câtuși de puțin să scădem meritele d-rei Florica Demion, dar alta credem că ar fi fost interpreta ideală a unui asemenea rol.

„M-lle Nitouche" a fost scrisă acum mai bine de trei decenii. Ea a fost concepută într'o epocă post-romantică, în care eleganța și frivolitatea din mijlocul secolului al 19-lea își găseau încă un ecou puternic în inima spectatorilor. Lirism, duioșie, îmbinate totuși cu o îndrăzneală ușoară — evoluția moravurilor — mai mult aparentă, și în fond morală. Era, într'un cuvânt, ceeace dorește spectatorul moderat al tuturor timpurilor, și unanimitatea spectatorilor din epoca 1900.

„M-lle Nitouche" este o fată zglobie, o ingenuă care terorizează pe toți dar sub care se ascunde cea mai drăgălașă ființă. In plus, „M-lle Nitouche", are de cântat câteva arii delicioase. Vă puteți da seama, cât de departe trebue să fie d-ra Florica Demion de acest rol. D-sa știe să joace rolurile bufe din sketciurile revuistice de la noi. Tot talentul d-sale se încadrează perfect în ritmul de jazz al revistei moderne. Câtă distanță de la cupletele și dansurile unui „Alhambra petrece" sau „Alhambra se însoară", până la grația și frăgezimea unei „M-lle Nitouche", ingenua extravagantă din 1900.

Cât privește pe d. Toneanu, d-sa trebue să fi fost corect în dublul rol al lui Floridor care este Celestin, și al lui Celestin care este Floridor. Dar, nu trebue să uităm că și rolul d-sale este adeseori cântat...!

In sfârșit „M-lle Nitouche" presupune o realizare scenică plină de culorit și de fast. Dacă n'ar fi decât costumele ,atât de variate și de bogate, și ne dăm seama că probabil, compania C. Toneanu nu a putut — dat fiind fondurile de care dispune, și cadrul atât de puțin adequat al grădinii Colos, să însemneze cu succes această operetă, consacrată în toată lumea.

Iată dece credem că spectacolul „D-rei Nitouche" este ratat și iată pentruce, mărturisim, nu am asistat la reprezentarea lui.

Al cincilea festival de teatru sovietic

Teatrul rus a fost întotdeauna la înălțime . După revoluție, el a luat însă un avânt considerabil. Teatrul realist al lui Stanislavsky, încercările de biomecanism ale lui Meyerhold, realizările lui Tairoff, au adus teatrul sovietic pe un târâm cu totul nou, în dramaturgia mondială. Toate înscenările de avant-gardă, toate inovațiile și toate încercările de inedit, au pornit dela acești regisori minunați. Azi se joacă în toată Rusia, un teatru excelent, și plin de învățăminte pentru oricine urmărește evoluția artei dramatice.

Sovietele, dorind să propage o artă pe care au ajuns să o considere națională, organizează adeseori festivaluri teatrale, la care sunt convocați reprezentanții țărilor străine.

Al cincilea festival de acest gen, va avea loc curând la Moscova, între 1 și 10 Septembrie.

Clasicii ruși și străini vor fi interpretați de tot ceeace are mai select, Rusia Sovietică.

Nu ne putem împiedica de a da programul acestor festivități, program întocmit cu multă grije și pricepere. Spectatorii vor putea admira: „Mult zgomot pentru nimic" de Shakespeare, „Sulamith" de Goldfaden, „Ruslan și Ludmila" de Glinka, „Domnița din povești" de Tchaikowski, „Ana Karenin" de Tolstoi, „Boris Godunov" de Pușkin, „Pădurea" de Ostrowski, „Egor Bulitcheff" de Maxim Gorki, precum și un repertoriu complect al producțiunii sovietice contimporane, din care desprindem: „Liubovj Iarovaja" de Trenoff, „Anul 1919" de Prout, „Aristocrații" de Pogodin, „Gloria" de Guseff, „Pământ nou" de Dzerjinski, etc.

Iată un program întocmit după toate cerințele artei. El denotă încă odată atențiunea cu care este înconjurată arta dramatică în Rusia sovietică.

GH. NENIȘIOR

Varia

Vederea noaptea

Posibilitatea de a vedea în întunericul nopții, e pe cale să devie o realitate, grație unor recente descoperiri făcute în domeniul opticei electronilor, technicii televiziunii și a unor alte domenii înrudite.

Intr'adevăr s'a inventat de curând un ingenios aparat, care constă în principiu dintr'un proiector de raze infraroșii, a căror lumină vizibilă este filtrată printr'o sticlă neagră, în așa fel, ca să permită numai trecerea radiațiilor infraroșii.

Imaginea obținută prin aceste din urmă raze este proectată printr'o lentilă, pe stratul sensibil al unei lămpi Braun, în acelaș fel în care această lampă este folosită în televiziune.

După gradul de iluminare, acest strat emite electroni care sunt grupați cu ajutorul unei lentile electrice pe un ecran luminos. Se presupune că obiectul, a cărui imagine vrem s'o vedem, este capabil să emită singur asemenea electroni.

Așa numitele lentile electronice, grație cărora se obține imaginea, sunt câmpuri electrice sau magnetice, înzestrate cu proprietăți asemănătoare cu acelea pe care le posedă lentilele de sticlă în optică. La rândul lor, razele electronice sunt supuse aceloraș legi ca și razele de lumină.

In navigație și aeronautică, domenii în care proiectorul luminos este bine determinat, această aplicație nu prezintă pentru moment nici o importanță practică. Există totuși numeroase perspective pentru o desvoltare chiar și în această direcție.

UN PROFESOR UNIVERSITAR PLAGIATOR *

Quod meum est, sine facto meo ad alium transferri non potest
(L. 2. De reg. Juris).

IX. Lucrarea d-lui Şt. Berechet: SIMBOLICA JURIDICĂ (INCERCARE DE STUDIU COMPARAT) apărută în *Minerva*, revistă de sinteză culturală de sub direcţia d-lui profesor P. Andrei, Iaşi, 1930, Anul III, No. 1, p.p. 89—114 (şi extras aparte) prezintă un al optulea plagiat, tradus din scoarţă în scoarţă din studiul lui P. Pavlov-Silvanschi: *Simbolismul în vechiul drept rus*, apărut în revista Ministerului de Instrucţie Publică, Iulie, 1905, p.p. 339—365.

La învinuirile aduse de Solovjev privitoare la acest plagiat, d. Şt. Berechet răspunde următoarele: *„In ceia ce priveşte articolul al II-lea intitulat: Simbolica juridică. Incercare de studiu comparat, nu am nimic de răspuns, fiindcă, în adevăr, nu ştiu ce să cred. In acest articol al meu comparativ, unde fac o împletire între principiile simbolice germano-ruse cu cele româneşti vechi, citez la p.p. 25 şi 27 destul de clar pe P. Pavlov Silvanschi, autorul articolului de unde spun că, „am spicuit mult material", indicând şi titlul articolului rus, precum şi Revista Ministerului de instrucţie publică* (1905, şi pp. 339—365). *Şi aceasta-i plagiare?*

Acest răspuns de ordin ştiinţific dat d-lui Solovjev îl dau şi criticilor mei din ţară, cari în chip făţiş, sau numai şoptind la ureche, discută sau insinuiază pe această chestiune sau pe altele asemenea.

In special, mă refer la anumiţi domni pe cari eu însumi i-am învăţat limba rusă timp îndelungat, la Institutul sud-est european şi cari în loc să fi scris ei sub semnătură proprie despre acest pretins plagiat, au îngăduit asistentului lor, care în mod cu totul naiv se minunează că traduc mai bine decât dânşii din ruseşte.

Acest domn se face ecoul patronilor săi în Revista istorică română 1933, vol. III, fasc. II—III p. p. 301—2. Imi explic această procedare prin aceia că domnii aceştia fiind oameni de o reală ştiinţă istorică au înţeles că senzaţionala descoperire a d-lui Solovjev este un simplu bluf şi că nu merită să dea altă atenţiune, de cât aceia pe care i-au acordat-o" (p. p. 6—7).

In adevăr studiul domnului profesor universitar Şt. Berechet nu este *plagiere* ci *traducere*. Iar când însuşeşti în totul munca altuia, *citând în notă pe autor*, atunci faci un plagiat. Aceasta-i definiţia elementară a plagiatului. Pentru a dovedi aceasta dăm următoarele:

Pavlov-Silvanschi, op. cit., p.p. 359—360:

10. *Suliţa.* Simbolul suliţei, întrebuinţat ca semn al declarărei de război, aparţine, după cum spune Grimm, simbolurilor celor mai vechi şi foarte răspîndite. După povestirea lui Liviu, Romanii trimeteau duşmanului, ca semn al declarărei de război, o suliţă muiată în sînge şi arsă în foc; s'au păstrat ştiri despre existenţa unui asemenea simbol la norvegieni şi la scoţieni [1]).

La noi aruncarea suliţei şi frîngerea ei de către comandantul oştilor era socotită ca semn al începutului luptei. Buslaev citează două mărturii privitoare la acest obicei: 1) din letopiseţ: „Andrei Iurievici, luînd suliţa şi călărind înaintea tuturor îşi frînse suliţa sa", şi 2) din slovo o polcu Igoreve, unde Igori zice: „voesc să frîng suliţa la capătul cîmpului polovţean" [2]).

11. *Părul şi barba.* Insemnarea simbolică, care se dă la noi mustăţilor şi barbei se cunoaşte din cuprinsul legiuirei Russcaia Pravda ca semn al bărbăţiei, care pentru vătămarea mustăţilor sau a barbei se dă o gloabă de patru ori mai mare decît atunci cînd răneşti pe cineva cu sabia goală, sau pentru vătămarea unui deget: „Dacă se vatămă vreun deget se globeşte cu 3 grivine. Iar dacă se vatămă mustaţa se globeşte cu 12 grivine, tot astfel se globeşte cu 12 grivine şi cel ce strică barba cuiva" [3]).

Insemnarea simbolică la noi se mai dă primei tăieri a părului la copii de trei şi patru ani, după care tăiere îl puneau cu mare pompă călare pe un cal, după cum se cunoaşte din *tăierea părului* adesea amintită de letopiseţe: „Letopiseţul de Suzdal — scrie Caramzin — amintind despre naşterea fiecăruia (din copiii marelui cneaz Vsevolod III) spune că la al patrulea sau al cincilea an al vieţii lor, îi tundeau cu pompă şi-i aşezau pe cai înaintea episcopului, boerilor şi cetăţenilor; că Vsevolod cu această ocaziune dădea banchete somptuoase, ospăta pe cnezii aliaţi, îi dăruia cu aur, argint, cai, haine, iar pe boer cu postavuri şi blănuri. Acest obicei numit obiceiul tunderei, sau al primului tăiat de păr la copii de sex bărbătesc, se pare că-i un obicei păgân: semnifica intrarea lor în starea civilă, în ordinul cavalerilor nobili şi se păstra nu numai în Rusia, ci şi în toate statele slave, de pildă la Poloni un vechi istoric povesteşte, că doi călători, bine ospătaţi de Piost, au tăiat părul copilului lui, dîndu-i numele de Semovit". Caramzin în notele sale lămuritoare spune ,că după cuvintele lui Tatişcev, „în vremea lui nişte oameni bogaţi s'au ţinut de acest vechi obicei şi că copiii atunci treceau din mîinile femeilor în cele ale bărbaţilor" [1]).

La Germani se dădea acelaşi înţe-

Berechet, p. p. 109—110:

12. *Suliţa.* Suliţa se întrebuinţa în vechime ca simbol al declarărei de război. El, după cum spune J. Grimm trebue socotit între cele mai vechi şi mai răspândite simbole. După povestirea lui Livius, Romanii trimeteau duşmanului ca semn al declarărei de război o suliţă muiată în sânge şi arsă în foc. Avem ştiri despre existenţa unui asemenea simbol atât la Norvegieni cât şi la Saxoni [2].

La Ruşi, aruncarea suliţei şi frângerea ei de către comandantul oştilor era socotită ca semn al începutului luptei. Buslaev citează două dovezi privitoare la acest obicei. a) din letopiseţ, care se rosteşte: „Andrei Iurievici, luând suliţa şi călărind înaintea tuturor îşi frânse suliţa sa" şi b) Din „Slova o polcu Igorevje", unde se zice: „voesc să frâng suliţa" [3].

13. *Părul şi barba.* Insemnarea simbolică care se da de către Ruşi părului şi barbei se cunoaşte din coprinsul legiuirei „Russcaia Pravda" ca semn al bărbăţiei. In această legiuire pentru vătămarea mustăţilor sau a barbei se dă o globire de patru ori mai mare de cât atunci când răneşti pe cineva cu sabia sau pentru vătămarea unui deget: „Dacă se vatămă vreun deget se globeşte cu 3 grivine, iar dacă se vatămă mustaţa se globeşte cu 12 grivine, tot astfel se globeşte cu 12 grivine şi cel ce strică barba cuiva [4].

La popoarele slave ca şi la noi Românii, se da o însemnare simbolică tăerei părului la copii de trei sau patru ani. După care tăere, îl puneau cu mare pompă călare pe un cal. Lucrul acesta se pomeneşte şi în Letopiseţul de la Sundal, în care se aminteşte despre naşterea fiecăruia din copii marelui cneaz Vsevolod al II-lea şi pe cari la al patrulea sau cincelea an al vieţei lor, îi tundeau cu pompă şi apoi îi aşezau pe cai înaintea episcopului, boerilor şi cetăţenilor. Tot acolo se mai spune că Vsevolod al III-lea cu această ocaziune da banchete somptuoase, ospăta pe cnejii aliaţi, îi dăruia cu aur şi argint, cu haine şi cu cai, iar pe boeri cu postavuri şi blăni. Acest obicei numit obiceiul tunderei sau al primului tăiat de păr la copii de sex bărbătesc, se pare că-i un obicei păgân şi semnifica intrarea lor în starea civilă, în ordinul cavalerilor nobili, fiind observat nu numai în Rusia, ci în toate statele slave. Astfel, la Poloni, un vechi istoric povesteşte că doi călători, bine ospătaţi de Piost, au tăiat părul copilului lui, dându-i numele de Semovit. Caramzin în notele sale lămuritoare spune, că după cuvintele lui Tatişcev, „în vremea lui nişte oameni bogaţi s'au ţinut de acest vechi obicei şi că copii atunci treceau din mâinile femeilor în cele ale bărbaţilor" [1])

Chiar şi Germanii dau acelaşi înţeles simbolic părului şi barbei, ei le socoteau ca semn al maturităţii bărbatului. La Goţi, Franci şi Longobarzi tunderea părului capului sau barbei la bărbaţii adulţi era socotită ca semn al înfierei [2]), se pare, că această tundere a părului, care se făcea cu ocaziunea înfierei, se află în strânsă legătură cu tunderea părului la copii cei mici, care se practică atât la Slavi cât şi la Români [3].

СИМВОЛИЗМЪ ВЪ ДРЕВНЕМЪ РУССКОМЪ ПРАВѢ. 359

10. *Копье.* Символъ копья, употреблявшійся въ знакъ объявленія войны, принадлежитъ, какъ замѣчаетъ Гриммъ, къ числу древнѣйшихъ и весьма распространенныхъ символовъ. Римляне, по разсказу Ливія, посылали противнику, въ знакъ объявленія войны, копье, омоченное въ крови и обожженное; сохранились извѣстія о существованіи такого же обряда у норвежцевъ и шотландцевъ [1]).

У насъ бросаніе копья и ломаніе копья предводителемъ было знакомъ къ началу битвы. Буслаевъ цитируетъ два свидѣтельства объ этой обрядности 1) изъ лѣтописи: „Андрей же Юрьевичъ, вземь копіе и ѣха напередъ, преже всѣхъ зломи копіе свое", и 2) изъ Слова о полку Игоревѣ, гдѣ Игорь говоритъ: „хощу бо копіе преломити конецъ поля половецкаго" [2]).

11. *Волосы и борода.* Символическое значеніе, придававшееся у насъ усамъ и бородѣ, какъ символамъ мужества, ясно видно изъ Русской Правды, которая за поврежденіе усовъ или бороды назначаетъ вчетверо большую пеню, чѣмъ за пораненіе обнаженнымъ мечемъ, или за поврежденіе пальца: „Аще ли перстъ утнеть который любо: 3 гривны за обиду. А во оусѣ 12 гривнѣ, а въ бородѣ 12 гривнѣ" [3]).

Символическое значеніе придавалось у насъ также первому стриженью волосъ у мальчика трехъ, четырехъ лѣтъ, при чемъ его торжественно сажали на коня, какъ извѣстно изъ *постриговъ*, неоднократно упоминаемыхъ лѣтописью. „Лѣтописецъ суздальскій — пишетъ Карамзинъ — упоминая о рожденіи каждаго (изъ сыновей великаго князя Всеволода III) сказываетъ, что ихъ на четвертомъ или пятомъ году жизни торжественно постригали и сажали на коней въ присутствіи епископа, бояръ, гражданъ; что Всеволодъ давалъ тогда пиры роскошные, угощалъ князей союзныхъ, дарилъ ихъ золотомъ, серебромъ, конями, одеждами, а бояръ и тканями и мѣхами. Сей

снявъ мечи: когда человѣкъ спалъ на одномъ ложѣ съ женщиной, которой онъ не хотѣлъ касаться, то онъ клалъ мечъ между ею и собою.

[1]) У нѣмцевъ копье, также какъ посохъ и знамя, употреблялось кромѣ того королями, какъ символъ передачи владѣній: J. Grimm, с. 163, 165.

[2]) Ѳ. Буслаевъ, Русскія пословицы и поговорки, с. 13: Архивъ Истор. и юридич. свѣд., Н. Калачова, кн. II, полов. II, М. 1854.

[3]) Списокъ академическій, ст. 6 и 7. — „А хто порветь бородоу, а вынеть знаменіе, а будоуть людіе, то 12 гривенъ продажи". Списокъ карамзинскій, ст. 78. — Особо высокая пеня за „вырываніе бороды и усовъ, какъ символовъ мужества особо чтимыхъ многими древними народами" — отмѣчена проф. Владимірскимъ-Будановымъ, Обзоръ, изд. 3, с. 302. Его же Христоматія, I вып., с. 25, примѣч. 12.

360 ЖУРНАЛЪ МИНИСТЕРСТВА НАРОДНАГО ПРОСВѢЩЕНІЯ.

достопамятный обрядъ, такъ называемыхъ постригъ, или перваго обрѣзанія волосъ у дѣтей мужескаго полу кажется остаткомъ язычества: знаменовалъ вступленіе ихъ въ бытіе гражданское, въ чинъ благородныхъ всадниковъ и соблюдался не только въ Россіи, но и въ другихъ земляхъ славянскихъ, напримѣръ, у ляховъ, какъ древнѣйшій историкъ пишетъ, что два странника, богато угощенные Піастомъ, остригли волосы его сыну младенцу и дали имя Семовита". Въ примѣчаніяхъ Карамзинъ говоритъ, что по словамъ Татищева, „въ его время нѣкоторые знатные люди держались сего древняго обыкновенія и что младенцы тогда переходили изъ рукъ женскихъ въ мужскія" [1]).

У нѣмцевъ волосамъ и бородѣ также придавалось символическое значеніе, какъ знаку свободнаго совершеннолѣтняго мужа. Отрѣзываніе волосъ головы или бороды (у взрослыхъ) служило у готовъ, франковъ и лангобардовъ символомъ усыновленія [2]). Повидимому, это стриженіе волосъ при усыновленіи находится въ тѣсной связи съ нашими постригами: стриженіемъ волосъ родному сыну.

12. *Челобитье.* Ясный слѣдъ символической обрядности сохранился въ извѣстныхъ выраженіяхъ „челобитье" и „бить челомъ". Въ позднѣйшее время въ XVII вѣкѣ, какъ и теперь, они употреблялись въ иносказательномъ смыслѣ униженной просьбы. Но въ древнѣйшее время этими выраженіями обозначался извѣстный обрядъ, совершавшійся при вступленіи въ службу князю, какъ о томъ свидѣтельствуетъ стереотипное выраженіе удѣльнаго времени: „бить челомъ въ службу". Въ концѣ удѣльнаго періода совершеніе этого обряда считается недостаточнымъ для закрѣпленія служебной связи, служебнаго договора боярина съ княземъ и къ обряду присоединяется еще присяга—крестоцѣлованье. Но обрядъ „бить челомъ", совершавшійся при „приказѣ въ службу", до конца XV вѣка сохраняетъ свою силу, какъ это видно изъ разсказа лѣтописи, о паденіи Великаго Новгорода въ 1478 г.

Іоаннъ III въ январѣ 1478 г. находится въ военномъ станѣ подъ

[1]) Какъ указываетъ Карамзинъ, въ Требникѣ есть молитва на первое стриженіе волосъ у младенца: Ист. Гос. Росс., изд. Эйнерлинга, т. III, с. 83, примѣч. 143, 144, 145, с. 62. — По наблюденіямъ Соловьева, въ XI—XIII вв. обрядъ постриговъ совершался надъ дѣтьми двухъ, трехъ, четырехъ лѣтъ. Обрядъ сохранился до XV вѣка: Исторія, книга I, с. 676, 1168.

[2]) J. Grimm, с. 146. Передача остриженныхъ волосъ служила символомъ вступленія въ рабство. Тамъ же, с. 147.

9

2) *J. Grimm* spune că la Germani suliţa caşi toiagul şi steagul se întrebuinţa ca un simbol de transmitere a posesiunei, pp. 163, 165.

3) *Th. Buslaev:* „Russnija posloviţâ i pogovarki = pag. 13: Arhiv istoriceskih i juridiceskih svjedienij = Arhiva de informaţiuni istorice şi juridice". N. Calacjov, cartea II, jumătatea II, Moscova, 1854.

4) Copia de la Academia rusă de ştiinţe, art. 6 şi 7 zice: „Iar cine va smulge barba şi va rupe steagul, de vor fi oameni", se vor globi cu 12 grivene.

Copia lui Caramzin, în art. 78 fixează o gloabă mare pentru „smulgerea barbei şi a mustăţilor ca un simbol al bărbăţiei respectat mult de multe popoare vechi". Acest fapt îl semnalează prof. Vladimirskij-Budanov în lucrarea sa „Obzor"... ed. 3-a, pag. 302; acelaş lucru îl aminteşte în „Hrestomaţia" lui I, pag. 25, nota 12.

1) *Caramzin* spune că în „Trebnic" (Molitfelnic) este o rugăciune pentru prima tăere a părului la copil: Ist. gosudarstva rossijcago = Istoria statului rus, ed. lui Einerling, vol. III, pag. 83, observ. 143, 144, 145, p. 62. După observaţiunile lui Soloviev, pare că în sec. XI—XIII, obiceiul tunderei se săvîrşia asupra copiilor de 2, 3 şi 4 ani. Această rînduială s'a păstrat pînă în sec. XV-lea, vezi „Istoria" cartea I, pp. 676, 1168.

2) *J. Grimm,* pag. 146. Transmiterea părului tuns servia ca simbol al intrărei în robie. Vezi şi pag. 147.

3) *Simion Fl. Marian:* „Naşterea la Romîni",

*) Vezi „Adevĕrul literar" n-rele 862, 863, 865, 866, 868 şi 869.

les simbolic părului și barbei, ca semn al maturității bărbatului. La Goți, Franci și Longobarzi tunderea părului capului sau barbei (la bărbați adulți) era socotită ca semn al înfierei [2]). Se pare, că această tundere a părului, care se făcea cu ocaziunea înfierei, se află în strînsă legătură cu tunderea părului practicată la noi.

1) La Germani sulița, ca și toiagul și steagul, se întrebuința afară de aceasta și de regi, ca simbol de transmisiune a posesiunei: *J. Grimm,* p. 163, 165.

2) Th. Busloev, Russkija poslovițâ i pogovorki, p. 13: Arhiv istoriceskih i iuridiceskih svedenii = Arhiva de informațiuni istorice și juridice. N. Calaciov, cartea II, jumătatea II, Moscova 1854.

3) Copia de la Academia rusă de științe, art. 6 și 7 zice: „Iar cine va smulge barba și va rupe steagul, de vor fi oameni", se vor globi cu 12 grivene.

Copia lui Caramzin, în art. 78 fixează o gloabă mare pentru „smulgerea barbei și a mustăților ca un simbol al bărbăției respectat mult de multe popoare vechi". Acest fapt îl semnalează porf. Vladimirskij-Budanov în lucrarea sa „Obzor"... ed. 3-a, pag. 302; acelaș lucru îl amintește în „Hrestomația" lui I, pag. 25, nota 12.

1) După cum spune Caramzin, în Trebnic (Molitfenic) este o rugăciune pentru prima tăere a părului la copil: Ist. Gos. Ross., (Istoria Statului rus), ed. lui Einerling, vol. III, pag. 83, observ. 143, 144, 145, p. 62. — După observațiunile lui Soloviev pare că în sec. XI-XIII, obiceiul tunderei se săvârșea asupra copiilor de 2, 3 și 4 ani. Această rânduială s'a păstrat pînă în sec. XV-lea: Istoria, cartea I, p. 676, 1168.

2) J. Grimm, p. 146. — Transmiterea părului tuns servia ca simbol al intrărei în robie. Idem, p. 147.

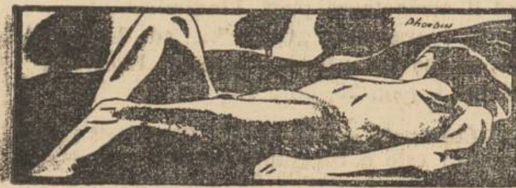
Aici autorul român se manifestă excepțional de original. Domnia sa își însușește și citatul din istoricul rus Caramzin, luat în ghelemele de către Pavlov-Silvanschi. Dovadă: autorul rus în citatul 1 dela pag. 360, indică observațiunile 143, 144 și 145 ca fiind la pag. 62 în lucrarea lui Caramzin, ceia ce face și d. Berechet. *Or, ultima observație, adică notă, se află la pag. 63.*

Apoi ceiace complectează d. Șt. Berechet se lovește ca nuca 'n perete. Astfel, d-sa ne spune că letopisețul de Suzdal vorbește și *de Vsevolod al II-lea și de Vsevolod al III-lea,* pentru aceiași cauză comună.

Insă letopisețul în cauză nu amintește nimic despre Vsevolod al II-lea — *creația domnului Șt. Berechet.* Acest cneaz a domnit în anii 1139—1146 și este tratat de Caramzin în vol. II, iar Vsevolod al III-lea domnește între anii 1176—1212 și este tratat în vol. III, citat de Pavlov-Silvanschi, adică și de d. Berechet.

O altă originalitate a d-lui Berechet o găsim și aiurea, anume la pag. 109, care a fost remarcată de d. Solovjev. Din textul paragrafului 10 al lui Pavlov-Silvanschi se vede că este vorba de *Scoțieni.* Profesorul ieșean însă, la paragraful 12, fie din grabă fie din necunoașterea limbei ruse, traduce acest cuvânt prin *saxoni.* E adevărat că nu în toate dicționarele acest cuvânt se găsește!... Diferența e cam... anapoda.

Oare domnul profesor Șt. Berechet să-l fi consultat în adevăr pe *J. Grimm?* Nu credem; dacă l-ar fi consultat — să presupunem că cunoaște și Germana — s'ar fi izbit de fraza: „Gaelen im schottischen Hochland"...

Primim la redacție:

Revista C. F. R. Nr. 3—4 (Martie-Aprilie).
Feamătul școalei Nr. 6—7—8 (Iunie-Iulie-August).
România medicală Nr. 15—16 (1—15 August).
Revue de Transilvanie Nr. 3 (tom. III).
Presa noastră Nr. 57—58 (August).
Adam Nr. 105—106 (August).
România militară Nr. 7—8 (Iulie-August).
Pământul Nr. 168 (August).

Cronica cinematografică

„Havaiana"

Publicul să nu se înșele după aparențe, așa cum m'am înșelat eu. Rareori mă iau după titlu. De data asta însă credeam că pot. „Havaiana" se numea filmul; și, pe fotografii, nenumărate exibiții coreo-cantante cu sute de femei canace dând aprig din șolduri desarticulate, în lumină de lună filtrând printre palmierii cei clasici ai reclamelor de turism. Era de ce să te descurajezi. Câte super-reviste pe bază de Aloha nu ni-au servit producătorii cinematografici atât trans cât și cisoceanici. Incă una nu putea deci constitui o bucurie propriu zisă pentru inamicii folklorului de carton.

Și totuși — cum spuneam — m'am înșelat. „Havaiana" nu-i operetă; e ceva serios. Și este serios pentru curiosul motiv că tot ce este folklor este farsă. O farsă adevărată. O farsă pe care domnul erou al filmului o face domnișoarei eroine.

O farsă „adevărată" e totdeauna o farsă „serioasă", căci marchează un raport între glumă și realitate; altfel n'ar avea nici un sens, — farsa fiind farsă tocmai pentru că e destinată a trece drept realitate în ochii unor anumite persoane în timp ce toți ceilalți nu fac confuzia și văd, dincolo de păcăleală, adevărul cel serios.

In filmul nostru, realitatea este furnizată de moravurile estetico-comerciale ale capitalismului american. O fabrică de ananas are fericirea să posede un foarte iscusit director de presă, plin de idei. Una din ele a fost să aleagă, la New-York, prin concurs, o „regină a ananasului" căreia să i se ofere o călătorie la Honolulu, cu obligația să „reprezinte" firma și să scrie impresii. Din păcate, compania americană nimerește peste o fată sinceră și veritabil sentimentală care găsește exasperant decorul de „romantism-cu-ori-ce-preț" al acestui simplu oraș de provincie cu atât mai plicticos cu cât își debitează mai tare pitorescul în detaliu. Impresiile destinate tiparului vor fi deci o catastrofă pentru societatea finanțatoare. Plecarea prematură a „reginei" acasă în America de asemeni. Atunci agerul director de presă înscenează o răpire, cu tot soiul de primejdii eminamente havaiene, cu maximum de cântece „albastre" și cu cât mai multă lună plină în largul mării. Vă închipuiți acum ce se întâmplă. Fata se emoționează, apoi se amorezează, după aceea află trădarea; se supără, apoi îi trece, iartă și la urmă se mărită. Dar, cu aceste ocazii, câte evenimente nostime, câte situații cu haz, câte spirituale dialoguri, câte exemple savuroase de invenții actoricești. Este un film serios — în sensul că nu-i un fleac, ci o producție meticulos și solid lucrată, — căci e un film de gaguri, și nimic nu există mai migălos de făcut și mai sever ca disciplină de creație ca un film pe bază de gaguri. Treabă serioasă prin excelență, în ciuda caracterului glumeț al conținutului. Să profităm deci de această ocazie nouă pentru a mai atrage încă odată atenția asupra profundei seriozități artistice a filmelor de gen Charlot, Stan și Bran, Malec, Harold Lloyd, etc., care când sunt reușite reprezintă un mare și serios efort estetic.

De obiceiu filmele fundate pe gaguri transpun realitatea mutând-o pe plan simbolic. Dar asta nu-i indispensabil. Se poate face un film de gaguri păstrând nivelul realităților directe, unde, de altfel, este permis a se introduce farse, adică vaste păcăleli complicate, care dau ceva ușor ireal întâmplărilor fără însă să le scoată din istoricitate. Și este exact cazul filmului „Havaiana", care e fermecător, amuzant, jucat fără cusur și — firește — prezentând, ca orice film american bun, o bogată galerie de tipuri, cea mai mare parte figurând ca personagii cam egal de „principale" (ceeace-i încă și mai agreabil).

Nu mi-ași fi închipuit că simplul cântăreț care este Bing Crosby să poată fi un atât de fin nuanțat artist dramatic. Iar partenera lui este vrednică de a fi notată în tabletele cinefilului serios. Este serafică și suavă, fără totuși să samene cu zânele de duzină ale studio-urilor californiene. Și firește (asta nici nu mai trebue amintit) cântă în mod perfect.

In ordinea filmului ușor, care amuză fără să coboare nivelul mental al amuzatului, „Havaiana" este o prorducție deplin reușită.

Periferie

este un film german de valoare, în ciuda câtorva efecte cam insistate și unor intenții psihologice cam groase. Este un film grav, cu multe figuri omenești bine zugrăvite, și cu o problemă morală interesantă.

Afară de asta avem ocazia să-l vedem jucând pe Hans Moser (vă reamintiți? este eroul din „Victoria", acel splendid film german de acum un an) — un actor de un patetism unic, un actor care nu samănă cu nimeni, și care dacă ar juca în America ar fi sigur de o glorie egală cu a unui Frederic March sau Paul Muni. Ceva totdeodată viril și candid este în toată făptura lui, și niște ochi ca niște abisuri, și o voce care conduce pe ascultător direct în lumea gândurilor care se exprimă printrînsa. Când cineva se uită la Hans Moser și în momentul acela, își amintește de cutare neamț frumușel ca de pildă Gustav Froellich, își dă subit sama că numai printr'un accident de sintaxă substantivul „bombonel" aparține genului masculin. Firește, când drăgălașul de Gustav se găsește — ca în cazul filmului ce se joacă acum la Trianon — alături de Marta Eggert, zisul drăgălaș samănă a bărbat. Dar e meritul nu al său ci al Martei Egert care, ea, cale de o poștă, trăznește a femelă. Ceeace de altminteri este profund gustat de numeroșii domni care au rămas fideli concepției rubenso-boccaciene a rotunzimilor femeiești — combinată cu teoria cinematografului procurator de trupești considerațiuni asupra întrebuințării aproapelui.

Sunt, de pildă momente când domnișoara Egert se află întinsă cu burta în jos pe o canapea și-și ridică dulce spre nord-est o față eplorată, cu șuvițe de păr eloquent răzvrătite, cu obrazul scăldat în lacrimi de durere devenite în acea clipă lacrimi de fericire, cu o gură deja frântă lateral de sărutul proxim — ei bine în acele momente îți vine — cum zice Românul — îți vine s'o mănânci.

Și acel care a zis — sau care ar fi putut zice — că cinematograful se numește artă producătoare de comestibile pentu uzul bătrânilor carnivori — va simți desigur o bărbată poftă de mâncare oridecâte ori suculenta actriță germano-maghiară își va oferi astfel serviciile ei profesionale.

D. I. SUCHIANU

D-șoara Sidy Thal în „Corpus delicti"

Cartea românească

Cronica literară

T. D. Măruţă, „Cazul" T. Pisani şi neologismele în limba română

Am citit şi eu multe din articolele fulgerătoare ale d-lui T. Pisani din *Universul* şi n'am găsit în ele niciodată nici cel mai mic interes. Nu-i vorbă, câteodată materialul era hazliu dar mintea pregătită care ştie să interpreteze acest material lipsea. Că d. T. Pisani este bine intenţionat, nu mă îndoesc o clipă. Insă este un autodidact, unul dintre acei oameni, nu rari în profesia d-sale care citesc şi nu mistue şi decid în toate chestiunile. Un om de cafenea. In vehemenţa d-sale intră şi satisfacţia unui anume soi de ziarişti care au dat peste o vână grasă. Şi într'adevăr ce subiect de succes! Strigă că a pierit buna literatură românească, cum face d. Papadopol, că tinerimea de azi e o hoardă de pornografi, cum fac atâţia, şi succesul e gata. Toţi cei care au silă de a citi o carte sau sunt roşi de ambiţii neînfăptuite vor exulta. Li s'a dat în sfârşit o explicaţiune. De soiul acesta este şi „campania" d-lui T. Pisani, campanie ridiculă, nu fiindcă nu s'ar putea face observaţiuni folositoare în această direcţiune şi n'ar circula expresiuni într'adevăr reprobabile, dar fiindcă omul care combate nu are nicio cultură filologică şi după toate aparenţele, poate lecturi, dar niciun fel de cultură. De aceea pe filolog, pe literat, pe omul de cultură adevărată articolele d-lui Pisani îl lasă rece. Dar acest filolog nu poate să nu observe fenomenul social înfăţişat de activitatea d-sale. O gazetă mare, care are menirea să educe publicul, îngădue astfel de manifestaţii autodidacte în coloanele sale în loc să facă apel, dacă voeşte să discute şi aceste probleme, la filologii noştri cei mai de seamă şi însfârşit la scriitorii a căror îndemânare de limbă este îndeobşte recunoscută. Nu pot deplânge îndeajuns metoda aceasta de a te coborî la prejudecăţile omului din stradă în loc de a-l cultiva, de a asmuţi pe burghezul nepriceput, în numele nu ştiu cărei tradiţii, că palatul telefoanelor e un scandal, că nouă nu ne trebue sgârie nori, când în realitate restul Bucureştilor e un scandal de colibe de toate stilurile, dovedind tocmai lipsa oricărei tradiţii. Acest orgoliu al autodidactului care decide în toate ramurile de cultură, este adesea pricina înapoierii. Se scrie într'adevăr foarte rău şi *Universul* este în fruntea publicaţiilor rău scrise din punctul de vedere al corectitudinii gramaticale. Dezacordul dintre substantiv şi atribut la genetiv e un fapt devenit regulă („unei clădiri frumoas*ă*", „unei probleme desbătut*ă*"). Deschideţi *Universul* din 20 Iulie 1937 şi în articolul redacţional şi foarte naţionalist *De ce* veţi descoperi un om care nu ştie româneşte: „Paşaportarul Michel Wess, cojocar din Galaţi, deşi *îi* s'a respins dreptul de rămânere în ţară, deşi *ii* s'a anulat livretul... continuă să-şi bată joc de legile ţării plătind păsuirile ce *îi* se acordă" *) Grozăvie desigur dar care a început, mulţumită campaniei filologilor improvizaţi, să pară lege. In *Universul* citesc de alaltăeri gramatica folosită de unităţile militare: „privitor *pe*". Cineva a decis printr'o logică falsă această lărgire a acuzativului cu prepoziţia *pe* în loc de *la* şi în anume oficii publice reforma are caracterul unui ordin.

D. T. D. Măruţă, profesor din Craiova, studiază cu o atenţie, cu o documentaţie care îi fac onoare, activitatea d-lui Pisani, dovedind că profesorimea e departe de a se asocia la improvizaţiile filologice ale acestuia, aşa cum s'ar crede după unele manifestaţiuni. In două puncte mă deosebesc dela început de d. Măruţă: că d. Pisani scrie „bine", cu „voiciune", vervă, culoare, cuvinte şi expresiuni în mare parte moştenite dela strămoşi" (strămoşii d-lui Timoleon Pisani!!) şi că „n'au dreptate aceia care ignorează pe d. Pisani sau simulează ignorarea d-sale".

D. Pisani nu scrie de loc bine, nu „scrie" în înţelesul literar de loc. Cât despre rezerva unora, aş vrea să văd pe d. Densuşianu „discutând" cu d. Pisani. Ar fi o enormitate. Nicio punte de înţelegere nu poate fi între un autodidact şi un cărturar. Discuţia aceasta o caută însă d. Pisani şi sunt sigur că broşura d-lui Măruţă l-a încântat. Vasăzică e un om cu notorietate, un deschizător de discuţii etc.! Cine sunt persoanele îndrăgostite de verva d-lui Pisani? Câteo „bătrânică", câteo „română neaoşă", o „negustoreasă", „un muncitor cu patru clase primare", ba şi câteun învăţător, câteun ofiţer, etc. Sunt dintre acele persoane care căpătând dorinţa de a citi, pun mâna pe cărţi nepotrivite pentru cultura lor. Atunci, se 'nţelege, nu pricep şi fac asemenea socoteală: Ori sunt eu prost, ori autorul nu ştie să scrie! Sentinţa e dată totdeauna în favoarea cititorului şi o inadaptare culturală se preface într'o chestiune de limbă. Sunt şi persoane care trimit scrisori ca să-şi vadă numele publicat sau altele cu structuri mintale speciale. D. Gino Lupi, „docent de limba română la facultatea de litere din Milano" face parte dintre acei italieni suficienţi care privesc România ca o colonie, supăraţi că e o colonie franceză şi nu una italiană. A auzi vorbindu-se limba franceză pe stradă nu dovedeşte nimic, sau dovedeşte ceva în favoarea noastră. Dacă un român ar fi trimis astfel de observaţii impertinente despre poporul italian unei gazete din *Milano* ele ar fi fost aruncate la gunoi. Italienii superficiali care trec pe la noi, încearcă adesea, cum s'a întâmplat, să dovedească cum că nu suntem de origină latină şi atunci falsele discuţii ale d-lui Pisani slujesc ca document. D-na Elena general Perticari este editoarea corespondenţei lui Davila, într'o traducere românească înfricoşătoare. Şi dânsa e fireşte scandalizată de pocirea limbii. Totuş am văzut făcând întâmpinări inspectori şcolari, profesori universitari (nu însă dela litere). Asta nu arată decât nivelul coborît al unor funcţionari de cultură care cer orientări unui autodidact dezorientat.

Chestiunea neologismelor s'a mai discutat în această revistă şi se poate recapitula în puţine cuvinte. Se confundă în genere neologismul cu franţuzismul. A înţelege neologismul ca un element care turbură puritatea limbii neaoşe este o prostie. In afară de un vocabular în veşnică mişcare, de reguli gramaticale şi de un spirit propriu al limbii nu există o limbă fixă neaoşe. In orice epocă te-ai opri, ai constata o invazie masivă de neologisme şi toată istoria limbii este o istorie de influenţe. Nu există vorbă care la un moment dat să nu fi fost neologism, afară de un număr foarte restrâns de rădăcini latine care însă nu pot fi socotite ca singurele neaoşe, de vreme ce limba română nu începe decât cu contopirea originală a fondului latin cu factorul slav. De aci încolo limba e un lung proces de absorbiţiune. Acest fenomen este de altfel comun oricărui alt grai. Multe pretinse neologisme de azi sunt neologisme cu mult mai vechi, şi uneori chiar vechi latinisme. Sporirea culturii noastre a adus şi sporirea vocabularului şi, deşi se ignorează acest lucru, şcoala latinistă a avut asupra limbii române o înrâurire covârşitoare. Au venit apoi bonjuriştii, apoi clasicii, Alecsandri, Odobescu, Eminescu, Maiorescu, în care jură d. Timoleon Pisani. Numărul de neologisme absorbit de aceştia este considerabil şi a susţine altfel e o dovadă sau de orbire sau de rea credinţă faţă de un public care nu citeşte. D. Măruţă demonstrează în chip strălucit acest lucru. Urmează de aci că fiecine este slobod să împestriţeze limba cu vorbe străine? Nicidecum. Inoirea unei limbi e un proces colectiv. Unul propune, dar cuvântul propus trebue să prindă şi să devină necesar. Toată discuţia se reduce în fond la a vedea dacă un neologism a devenit bun comun sau rămâne o propunere inacceptabilă. La această problemă răspunde fără greş timpul. In Ardeal circulă la sate cuvântul *parapláie* (umbrelă), simbol al absurdităţii noţiunilor de puritate şi neaoşie.

D. Pisani îi dă zor însă cu „limba literară" cea frumoasă, care să fie înţeleasă de toată lumea. Viziuni de autodidact. E o dulce nădejde a omului cu puţină instrucţie că ar putea înţelege orice dacă ar fi scris ca lumea, „neaoş". Atunci problema culturii ar fi deslegată. Dacă „o română neaoşe din moşi strămoşi" nu pricepe pe Lucian Blaga, pricina nu poate fi decât limba, fiindcă nu e cu putinţă mă 'nţelegi, ca o română neaoşă să nu priceapă. Eroare capitală. Nu există *o* limbă română ci, în marginile regulilor gramaticale, a unui lexic în mişcare şi a unui spirit, o infinitate de graiuri, slujind drept convenţie pentru felurite cercuri. Limba ţăranului nu e universală, ci tehnică. Ea cuprinde atâtea vocabule, de cele mai multe ori neologistice, de specialist agronom, încât e inintelegibilă fără glosar. Pentru viaţa superioară intelectuală limba ţăranului e cu mult prea redusă. Fiecare cerc îşi are prin urmare limba care exprimă grupul de abstracţiuni la care s'a ridicat cercul. Orice progres de gândire presupune o modificare oricât de mică linguistică şi de aceea matematicianul, inginerul, doctorul, filosoful îşi au limba lor. Zadarnic ai înlocui cuvântul atât de folosit în filosofie „categorie" prin „soiu". Nu vorba n'o înţelege omul fără instrucţie, ci noţiunea cu mult asupra capacităţii lui intelectuale. Dar de ce doctorul să zică „diabet"" şi nu „boală de zahăr"? Pentru acelaş motiv pentru care, cum cu mult spirit observă d. Măruţă, nu se poate zice „podină de beton legat" ci „planşeu de beton armat". Specialistul îşi limitează mai bine noţiunile, zicând *deflaţie* şi nu *desumflare*, spre a arunca pe dată mintea în domeniul economic. Ştiinţa tinde, prin preciziunea limbajului, la o înţelegere internaţională, la o scriere cifrată. A scrie în comerţ *per* kilogram nu e o elucubraţie, cum crede incultul d. Pisani, ci un uz comercial internaţional. Cineva îmi observa însă că în ideologie invenţia neologistică n'ar fi îngăduită decât acelui care ar spune ceva cu adevărat nou. Dar de unde poate şti cititorul fără instrucţie, dacă ideologul nu spune într'adevăr ceva nou? De aci rezultă că nu putem face critica *limbii literare* ca factor independent ci numai a *vorbirii* unui individ. Dacă cineva zice: *Monşer* femeia asta mă *oripilează!* ţipăm fără rost că se profanează limba. Omul vorbeşte un jargon special, de care e conştient, şi din care iese un humor. Când însă publicistul dela *Universul* scrie „discuţia *a purtat* asupra"..., atunci, da, limba este pocită, fiindcă încercarea câtorva inculţi de a introduce acest neologism, n'a prins în pătura cultă, prin chiar legea fundamentală oricărei vorbiri care cere înlăturarea confuziilor şi oferă chiar mijloace terapeutice. Nici *or*, nici *deja* n'au prins la adevăraţii scriitori. Să facem aşa dar analiza cugetării fiecărui autor şi a expresiei fiecăruia în legătură cu această cugetare, spre a vedea dacă vocabularul este propriu şi dacă întrucât e nou, se impune cu necesitate pentru toată lumea. Altfel un simplu d. Pisani în numele lui Ştefan cel Mare şi al lui Mihai Viteazul strămoşii săi, nici vorbă, poate răsturna pe d. Rădulescu-Motru.

Deci chestiunea neologismelor aparţine criticei literare. Un bun autor vorbeşte bine şi propriu. Când avem sentimentul că cineva nu vorbeşte propriu e semn că ne aflăm în faţa unui scriitor rău, care nu gândeşte. Sentinţa trebue dată dela caz la caz.

Şi totuşi se folosesc multe şi disgraţioase neologisme: cauciucuri *ranforsate*, a *lubrifica*, *deşeuri*, etc., etc. Dar mă rog, ce e de făcut? Aceste neologisme n'au intrat în limbă, ci sunt numai semnul puţinătăţii intelectuale a unor negustori, fenomen universal. Măsuri poliţieneşti nu se pot lua împotriva analfabetismului, dar să fie sigur d. Pisani că l. română nu piere. Recomandăm la toată lumea iubitoare de adevăr frumoasa polemică a d-lui Măruţă, plină de argumente definitive.

* Acelaş dativ e folosit şi de d. Pisani, precum arată d. Măruţă la p. 14, ceiace descoperă dintr'odată analfabetul

SENZAŢIONAL!!!

AVENTURIERI sau EXPLORATORI?
COMORI SCUFUNDATE — CIVILIZAŢII MOARTE — SUFLETE REINVIATE.
PUTEREA DRAGOSTEI SALVATOARE.
LA CHIOŞCARI ŞI LIBRARI

Mărunte

In editura „Cultura românească" au apărut două broşuri „cu privire la Alecsandri şi Coşbuc", semnate de neobositul cercetător pe tărâmul istoriei noastre literare Barbu Lăzăreanu. Preţul fiecărui volum este de 16 lei.

A APĂRUT
VÂRTEJUL
roman
de
Romulus Cioflec

Cartea străină

A APĂRUT
Viață de câine
roman
de
C. ARDELEANU

Montherlant: Le démon du bien

Noul roman al lui Henry de Montherlant, *Le démon du Bien*, e al treilea din ciclul *Les jeunes filles*, despre care am avut nu de mult prilejul să vorbim chiar în aceste coloane. Cetitorul își amintește, probabil, de anumitele rezerve pe care am fost obligați să le facem atunci, pe de o parte asupra psihologiei personajului central, Costals, pe de alta asupra lipsei de obiectivitate și a väditei intenții de sarjă cu care autorul a înțeles să trateze problema raporturilor dintre femee și bărbat în societatea noastră de astăzi.

Cu volumul de față problema aceasta, care alcătuește miezul romanului, este privită sub o nouă față și deslegarea ei face un pas înainte. Intr'adevăr, de unde în cele două volume precedente, *Les jeunes filles* și *Pitié pour les femmes*, Montherlant examinase chestiunea uniunii libere dintre bărbat și femee, în *Le démon du Bien* el analizează problema celuilalt soiu de legătură, cea consfințită de uzanțe și de morala societății, cu alte cuvinte problema căsătoriei.

Cum e și firesc, — deoarece avem a face cu un roman și nu cu un studiu, — problema aceasta e considerată însă unilateral, — fiind privită numai din punctul de vedere al personagiului central al cărții, romancierul Costals. Să ne oprim o clipă asupra lui, căci lămurirea personalității lui Costals ne va ajuta să înțelegem și să explicăm poziția și reacțiunile lui față de problema centrală a romanului.

Mergând pe linia trasată riguros încă din primele două volume, Montherlant adâncește cu minuțiozitate figura lui Costals, analizându-i alte noui laturi și trăsături temperamentale și luminând puternic cele din urmă ascunzișuri rămase neexplorate din sufletul acestei complexe personalități. Continuând să fie ceeace ni se arătase încă din *Les jeunes filles* și *Pitié pour les femmes*, Costals se înfățișează ca un personagiu cu desăvârșire antipatic, ba uneori chiar odios. Om înzestrat cu o inteligență din cele mai pătrunzătoare, intelectual rafinat și scriitor de talent, Cosals este unul din acele rare exemplare umane care știu să siluiască norocul și să smulgă vieții toate satisfacțiile și toate izbânzile. Cinic și infatuat (consecință a succesului), mai ales în raporturile lui cu femeile, crud și brutal îndeobște și totuși capabil uneori de generozitate (când generozitatea nu-l duce la contractarea de obligații), Costals înțelege să facă din egoismul împins până la monstruozitate rațiunea existenții sale, — atât în ce privește viața intelectuală cât și pe cea a simțurilor.

Dar eroul romanului lui Montherlant este în același timp și omul extremelor și al contrastelor. Fiind înzestrat cu însușiri și defecte absolute sau mai bine zis „în stare pură", el este pe rând, după dispoziție și împrejurări, bun sau rău, practicând indiferent virtutea sau viciul, pentru care se simte atras fără deosebire. Costals are reacțiunile spontane, directe și nealterate de corectivul moralei sau al prejudecăților. El nu cunoaște drumul de mijloc al compromisului și al concesiunilor, — cale de predilecție a insului normal și mediocru.

Fără a depăși granițele verosimilului, un astfel de personagiu rămâne totuși mai mult în marginea realității. Costals reprezintă un „caz" cu mult prea individual pentruca reacțiunile lui și concepțiile lui asupra vieții să nu se deosebească de cele ale majorității oamenilor și să nu ne apară ca neobișnuite, ba chiar ca stranii și inexplicabile.

Personagiu straniu și erou antipatic, Costals rămâne însă un excelent studiu de caracter și o bună creație literară și nu cred că e drept să-l lăudăm numai pe jumătate pe Montherlant pentru izbânda lui pentru motivul de a fi dat eroului său o figură atât de puțin simpatică. Un scriitor are fără îndoială dreptul de a creia personagii antipatice sau imorale de vreme ce-l are pe acela de a descrie eroi morali sau simpatici, și a introduce în literatură anumite oprelişti şi anume limite străine de criteriul estetic ar însemna a surpa însăși temelia artei literare.

Ceeace, însă, putem și trebue să-i reproșăm lui Montherlant e înclinarea de netăgăduit, ba chiar afecțiunea pe care autorul nostru o poartă eroului său antipatic, și pe care nu se poate stăpâni să n'o arate aproape la fiecare pas al povestirii. Predilecția aceasta pentru figura lui Costals s'a întors însă împotriva autorului, deoarece l-a făcut pe Motherlant să neglijeze cu desăvârșire pe celelalte personagii ale romanului. Acestea sunt doar schițate superficial și, față de adâncimea analizei eroului principal, ele ni se înfățișează ca niște simpli figuranți. E drept însă că aceste personagii secundare sunt toate femei și Montherlant pare să nu se afle prea la largul lui când e vorba de analiza caracterelor feminine. Oricum ar fi, lucrul acesta constitue o slăbiciune a romanului care nu poate fi trecută cu vederea, mai ales la un scriitor de talentul și de forța de creație a lui Henry de Montherlant.

Dar să ne întoarcem la punctul de plecare căci acum, după ce am învățat a-l cunoaște pe Costals, nu ne va fi greu să descifrăm și să înțelegem atitudinea lui față de problema căsătoriei. Cum era și de prevăzut, eroul lui Montherlant este cu totul potrivnic căsătoriei față de care el își arată în repetate rânduri în decursul acțiunii, și încă în termeni din cei mai aspri, repulsia și disprețul. Ne putem oare aștepta la altceva din partea unui om care suferă de hipertrofia eului și care are drept principală normă de viață egoismul și drept preocupare de căpetenie a existenții realizarea operei sale de scriitor? Căsătoria e o legătură care presupune din partea celor care o acceptă nu numai un fond de afecțiune reciprocă, dar și un pronunțat gust pentru abnegație și sacrificiu cum și o puternică doză de altruism. Dar Costals nu numai că nu este înzestrat cu niciuna dintre aceste însușiri, dar posedă, — după cum am văzut — tocmai defectele opuse lor. Egoist, Costals nu știe ce înseamnă spiritul de abnegație și de sacrificiu. Cinic și crud, eroul nostru n'ar fi în stare să arate înțelegere și spirit de împăciuire față de defectele unei ființe cu care ar fi legat pe viață printr'o legătură consfințită.

Scriitor îndrăgostit de arta sa, care e pentru dânsul însăși rațiunea existenții, Costals nu poate primi să contracteze un șir întreg de obligații împovărătoare care n'ar putea face decât să-l stânjenească și să-l înstrăineze de preocuparea de căpetenie a vieții sale.

Privită din punctul de vedere al eroului lui Montherlant, căsătoria se înfățișează ca o problemă insolubilă. Costals are dreptate să se ferească de căsătorie deoarece pentru dânsul ea ar însemna un adevărat dezastru.

Cazul lui Costals este însă cu mult prea individual pentru ca din el să avem dreptul să tragem concluzii generale și, sprijiniți pe el, să îndrăznim a ne ridica împotriva instituției căsătoriei, care, orice s'ar spune, e și rămâne temelia oricărei societăți evoluate. Insuși Montherlant, a cărui independență de spirit și a cărui aversiune împotriva moralei obișnuite și a prejudecăților e aproape nelimitată, n'a îndrăznit acest pas periculos cu toate că trebue să fi fost ispitit să-l facă. Iată un lucru pentru care nu putem decât să-l lăudăm pe scriitorul francez, deoarece o astfel de exagerare ar fi avut drept urmare, între altele, coborîrea la pamflet și desăvârșita compromitere a unei opere care în multe privinți ne înfățișează merite cu adevărat remarcabile.

EMIL COLIU

Limba - expresie a frământărilor sociale

Se credea, într'o vreme, că asupra unei epoci atât de studiate ca Revoluția franceză, nu s'ar mai putea găsi ceva nou. S'au făcut însă atâtea eforturi în toate domeniile, s'au adus atâtea puncte de vedere în interpretarea evenimentelor, încât din toate acestea a rezultat o veritabilă reînviere a ideilor privitoare la epoca revoluționară, până la un punct admise și curente.

Astăzi linguistica este aceea care vine să ne aducă lumini noui asupra aceste probleme. D. Ferdinand Brunot, continuându-și opera consacrată istoriei și limbii farnceze, abordează vremea Revoluției și cu ajutorul cuvintelor ajunge până în inima ei.

Limbagiul, ca fapt social, este un înregistrator fidel al faptelor sociale. O ideie, un sentiment care ia corp, tinde să fie exprimat prin cuvinte. *Numina nomine*. Uneori cuvântul nou nu ajunge să se impună și moare fără a fi viețuit. Alteori el este viu și fecund și fie că dă naștere la derivate, fie că influențează asupra accepțiunii termenilor preexistenți. După intensitatea muncii care răscolește astfel vocabularul se poate măsura — științificește — intensitatea forțelor care răstoarnă conștiința colectivă. Lucrul acesta este știut de mulți sociologi și este spus. Adeseori însă aceste declarații rămân numai pe plan teoretic. D. Ferdinand Brunot are sentimentul viu și direct a tot ceeace a cuprins și cuprinde în ea limba franceză.

„Mișcarea formidabilă a pasiunilor a răsculat inimile și de acest lucru s'au resimțit și cuvintele. Unele au fost aduse de un fel de mistică, mistica urii sau a dragostei și au căpătat o valoare afectivă pe care n'o aveau înainte". Astfel se exprimă d. Brunot în prefața cărții sale.

Mai întâiu cuvântul „revoluție". E curios cu totul destinul acestui cuvânt, care arăta la început reîntoarcerea unui astru la punctul de unde a plecat, o mișcare de rotație în jurul unei axe mobile și care ajunge să arate transformarea profundă a grupului uman. Cu siguranță, sensul din urmă exista și înainte de 1789, însă odată cu cucerirea Bastiliei, lucrurile se schimbă: „din sferele visului și a speculației, „*revoluție*" trece în viață". El intră în domeniul sentimentului, face să bată inimile, le atrage sau le respinge.

„Fecunditatea sa latentă se trezește" și o progenitură viguroasă calcă spre tronul primitiv. De aici se nasc: revoluționar, a revoluționa, contra-revoluționar, anti-revoluționar, etc.

Un fapt și mai caracteristic: pe măsură ce se precipită evenimentele, cuvântul revoluție își schimbă valoarea. La început el arăta mai cu seamă ceeace ce poate numi pentru spiritul lui 89, respectul drepturilor omului. Când începe însă teroarea, el arată spiritul imperios, prompt, brutal al Comitetului Salvării publice. Când decretul din Octombrie 93 declară că guvernul va fi „revoluționar până la pace", asta înseamnă că Constituția este suspendată, că principiile dela 89, provizoriu, sunt înlăturate. „Revoluționar", înainte de toate este tot ceeace e prompt, expeditiv. Se vorbește astfel de „cusururi revoluționare" asupra fabricării salpetrului, de un „procedeu revoluționar" de tăbăcit pielea, etc. Comisiunea artelor, având de clasat cărțile, decide, că munca va fi „revoluționară", unii mergând până la a vorbi de o logică revoluționară.

E de remarcat că în chiar momentul când cuvântul „revoluție" triumfă, cuvântul „a inova" este luat în nume de rău. „Inovație" este defavorabil și cine-l întrebuințează se scuză. Cuvântul „revoluție" se adresează mai mult inimii decât spiritului, exprimă mai mult un elan decât o teorie. E un cuvânt împotriva căruia, sau pentru care se moare.

Unele cuvinte, anterioare lui 89, devin „cuvinte scumpe" și capătă viață nouă. Astfel e cuvântul „națiune". Fără îndoială că Mercier exagerează când scrie că „Națiunea nu era altădată decât un simplu termen de geografie", dar nu e mai puțin adevărat că odată cu Revoluția cuvântul națiune capătă un alt conținut: E un nume propriu, numele unei persoane multiple și una, a Franței suverane, multă vreme confundată cu Regele său, care se detașează de aici încolo, spre a intra în curând în discuție, apoi în conflict și în luptă deschisă cu ea. La Valmy se strigă „Trăiască națiunea!" Apar cuvinte noui *lèse-nation*, *nationomicide*, *nation-imicide*, *nationicide*, etc. (E interesant de remarcat că nu se spune naționalitate, nici naționalism).

Cuvântul „patrie" capătă valori noui. „Patria, — scrie Rolland într'o scrisoare celebră — nu e de loc un cuvânt", ci o ființă pentru care s'au făcut sacrificii. „Patriotismul", care devine o virtute supremă, n'are nimic din ceeace mai târziu se va numi „*naționalism*". Nu e ura oamenilor care nu sunt dintre compatrioții noștri. Noi le-am jurat pacea. Patriotism nu e o dragoste exclusivă pentru colțul de pământ care ne-a văzut născându-ne, ci atașamentul față de o țară unde domnesc legile justiției și ale umanității, unde e permis să iubești pe toți oamenii care merită a fi iubiți, oricare ar fi țara, obiceiurile, sau religia lor.

Sub directorat cuvântul patriot devine o injurie. Dar ei nu putea pieri. Chiar deformarea sensului său din zilele noastre nu l-a putut omorî.

Un capitol din cartea d-lui F. Brunot este consacrat caracterului religios al Revoluției. O puternică mișcare de transpunere determină ca o seamă de cuvinte care nu erau până atunci decât valori confesionale, să capete valori revoluționare. Declarația drepturilor omului este o „evanghelie", Constituția o „religie", care are evangheliștii, apostolii și misionarii săi, care răspândesc credința nouă, organizând „cruciade civice", celebrând „sanctuarul" patriei. Se văd arătând „catehisme revoluționare", „breviare" republicane, „clopotele libertății", etc. Inainte de Revoluție „propaganda" este numele unei Congregații care-și propunea să răspândească credința. După 1789 cuvântul capătă sensul politic pe care l-a păstrat până în zilele noastre.

Aceste transpuneri se explică poate prin faptul că un mare număr de cuvinte pe care le-am văzut nu erau specific creștine. Și păgânii spuneau evanghelie, religie, sfânt, jurământ, etc. Asupra ideii exprimate de aceste cuvinte se grefaseră, în cursul secolelor, valori creștine, proprii, dar se puteau grefa și altele. Din contră, când termenii erau riguroși și strict de domeniul creștinismului, transpunerea nu s'a făcut, sau a eșuat.

Și lupta împotriva Bisericii sau religiei catolice face să apară multe cuvinte. In 1789 aproape nimeni nu se gândea să combată catolicismul. Multă vreme sărbătorile au rămas civico-religioase. Insă când s'a angajat lupta violentă între Biserica romană și Revoluție, limba a exprimat intensitatea efortului care tindea la „descatolicizarea", la „descreștinarea" Franței.

Dimpotrivă, sub Imperiu, în schimbul concordatului, Biserica acceptă stabilirea unei sărbători a Sf. Napoleon care se celebrează la 15 August și întreg vocabularul anti-clerical sau anti-religios este combătut de puterile publice. Biserica restaurată de Bonaparte sfârșește prin a angaja lupta împotriva lui și Imperiul, revenind la limbagiul revoluționar, denunță în termeni iritați „popimea" și pe „cardinalii negri".

In general, când e vorba de studiat ceeace se numește spiritul public din vremea Revoluției, istoricii citează „declarații". Insă, după cum aceste declarații sunt ele însile de dreapta sau de stânga, depun într'un sens sau altul, de unde rezultă că ele sunt arbitrar alese și deformează realitatea. Limbajul însă, înregistrator imparțial, exprimă fără deosebire imboldurile revoluționare sau antirevoluționare.

Insistând asupra acestui studiu, d. F. Brunot a adus la istoria marei Revoluții o contribuție esențială și nu se va putea vorbi de această epocă fără a se citi opera sa. Pe lângă aceasta însă, d. G. Brunot a indicat calea pe care o au de urmat toți cei care urmăresc să atingă realitatea, reprezentările și sentimentele colective dintr'o perioadă oarecare.

AL. B.

PREMIUL DE 20.000 LEI oferit de „CARTEA ROMANEASCA"
a fost acordat anul acesta de
ACADEMIA ROMANA
D-LUI GENERAL C. MANOLACHE
pentru romanu d-sale
SFANTA DREPTATE
apărut în Editura „ADEVERUL", S. A

INSEMNARI

A APĂRUT
MEMORII
(volumul III)
de
E. Lovinescu

Din trecutul de lupte al poporului

Trecutul poporului nostru a fost studiat, dar nu în măsură să ne dee o oglindă fidelă asupra etapelor parcurse şi asupra momentelor hotărîtoare din istoria acestui popor. De multe ori ies la iveală amănunte care prin caracteristica pe care o prezintă anumite episoade studiate, aduc contribuţii decisive în lămurirea unor probleme până atunci neglijate, sau insuficient studiate. Gândurile acestea ne-au venit primind la redacţie un număr din revista blăjeană „Cultura creştină".

Conducătorii acestei reviste au tipărit un număr omagial închinat bicentenarului Blajului, în care au fost strânse o sumedenie de documente privitoare la rolul jucat de oraşul Blaj în luptele pe care le-a dus poporul din Ardeal pentru dreptatea socială şi independenţa naţională.

Se găsesc în acest volum, alcătuit cu multă grijă şi pricepere, pagini uitate despre Blaj şi primele începuturi ale aşezării aci a călugărilor şi şcolilor. Urmează cuprinsul, sau numai rezumate din seria de conferinţe ce s'au ţinut la Blaj în iarna aceasta, din iniţiativa „Astrei" culturale, cu subiecte despre oamenii şi luptele din trecut.

Sunt pagini pe care redacţia revistei, în articolul începător, le consideră, cu modestie, doar „aprecieri şi mici contribuţii". In fond însă ele constitue o reală şi serioasă contribuţie la istoria unui trecut plin de lupte şi jertfe pilduitoare.

Dar cuprinsul acestui număr omagial din „Cultura Creştină" este prea bogat şi prea interesant pentruca să ne oprească a reveni mai amănunţit asupra unora din articolele şi documentele publicate şi asupra unora din problemele ridicate. Şi o vom face cu satisfacţia pe care ne-o dă constatarea că mai există preocupări serioase în câmpul vieţii noastre culturale.

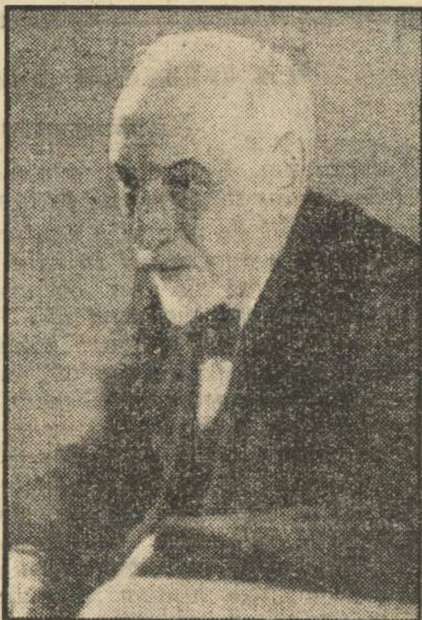
Amour, toujours

D. Constant Ionesco semnează, în editura E. Figuière, un soi de autobiografie — Amour, toujours — *intimă şi interesantă a juneţei sale care abia începe. Autorul îndrăgeşte într'un epigraf această butadă a unui oarecare profesor american, Walter B. Pitkin:* „Viaţa începe la 40 de ani". *Noi ceştilalţi, obişnuiţi să îmbătrânim la epoca acestei simpatice copilării, o ducem cam greu cu viaţa lungă şi fără de moarte a trecutului care ne copleşeşte la mai puţin de treizeci. Dar, cartea „tânărului" Constant aduce în atmosfera îmbâcsită de cărţi şi tristă de gânduri a veşnicei noastre căderi în leat, ca o destindere agreabilă şi reconfortantă, povestindu-ne cu haz şi bunăvoie întâmplările neplăcute ale întreitei sale experienţe sentimentale, după care abia urmează să asistăm la adevăratul debut al amorezului la 40 de ani.* Amour, toujours... *evoluiază într'o franţuzească admirabilă şi cu o ironie puţin voalată de regret, pe coardele unui dor prăbuşit, căci cine ştie să citească descoperă, îndărătul hazului şi aparentei neseriozităţi, durerea supremă a celui care a fost omeneşte neînţeles şi înşelat. Iar această întoarcere la romanţă e de bună seamă legată în zeflemeaua misoginului civilizat de visul lui, care se risipeşte încă din ajunul tinereţii glorios anunţată de profesorul Walter B. Pitkin!*

Ultima pagină a lui Pirandello

Pirandello era atins de obsesia Infinitului, ca Leopardi şi Novalis. El se simţea mereu chinuit de conştiinţa mustrătoare a nulităţii sale în acest infinit. Numai un om tare poate rezista filosofiei născută din această idee fixă. Cu timpul însă „inima cedează", — cum zice Leopardi.

PIRANDELLO

Novalis n'a putut rezista obsesiunii cosmice şi s'a sinucis. Leopardi s'a stins încă tânăr ros de această boală cosmică. Pirandello a rezistat mai multă vreme. Dar boala l-a învins până la urmă. Aceasta se vede din ultima pagină pe care a lăsat-o, scrisă în singurătatea absolută a vilei sale romane, în care trăia de câtva timp. Din această pagină se vede puterea obsesiunii, deşi — de altfel — e foarte frumoasă. Se zice că ar fi murit de gripă. De fapt şi trupul şi sufletul său erau gata de moarte.

— „De ce vreţi să mă înşelaţi?", — zicea el medicului care-l veghia.

De câteva săptămâni Pirandello era foarte trist. Tristeţa aceasta a resimţit-o el din copilărie. Il lăsa, apoi iar revenea, până ce, revenind în zilele dela sfârşit, nu l-a mai părăsit. Chiar în zilele celei mai splendide glorii adeseaori în sufletul său era noapte. De aci s'a născut şi înţelepciunea sa care nu l-a părăsit nici în durere nici în izbândă şi care l-a făcut să-şi poată duce existenţa dramatică şi să nu-şi întrerupă niciodată munca. Taina Infinitului a fost şi taina sa din adolescenţă. Dar nu i-a putut da expresie decât în ultima pagină pe care a scris-o în ajunul marei călătorii veşnice. Această pagină rămâne testamentul său spiritual.

Oglinda Portugaliei

Portugalia a celebrat de curând patru sute de ani dela moartea lui „Gil Vicente", „geniul suveran", după cum îl numeşte un mare critic spaniol.

El a fost un precursor al lui Lope de Vega, Molière şi Shakespeare. E un scriitor dramatic ce poate fi citit şi azi cu interes şi, fără îndoială, un poet liric care-şi are locul printre cei mai mari ai secolului al XVI-lea.

Despre poemul său „Muy graciosa es la doncella", a scris, într'o Antologie apărută în 1935, Don Dàmaso Alonso, că este cea mai gingaşă poezie din literatura spaniolă, poate prin simplicitatea ei şi că autorul ei poate sta alături de Santillana, Manrique, St. John of the Cross, Luis de Leon, Góngora. Totuşi nu a fost prea mult citit, dar s'a pomenit mereu de el şi în secolul al XIX-lea s'a scris pe larg despre el şi i s'a rezervat o parte considerabilă în „Istoria literaturii spaniole şi portugheze" de Buterwek.

S'a tradus şi în englezeşte, dar traducerea este foarte anevoioasă din cauza apropierii prea mari a liricii sale de lirica populară. Cântecele sale sunt de obicei întovărăşite de muzică şi dans. Multe nu sunt decât fragmente, dar fragmente pline de farmec, care te fac să regreţi că nu a fost încurajat să redea mai multe din poemele sale şi din comoara cânturilor populare, care sunt atât de accesibile chiar sufletului din zilele noastre.

Ca autor dramatic el poate fi privit ca unul din cei mai importanţi din prima jumătate a secolului al XVI-lea. Nu vrem să spunem că este un mare autor dramatic. Piesele sale aveau însă în ele germenele unor lucruri mari, germeni din care aveau să crească flori splendide în Europa. Florile din înseşi piesele sale erau pasagii lirice care se ridicau în mijlocul dialogurilor ca vocea unui solist într'un cor.

Piesa cea mai desăvârşită în senzul că era metodic împărţită în trei acte, este „Comedia di Rubena", apoi „Farça de Ines Pereira" şi două romane cavalereşti dramatizate „Dom Duardost, Prince of England" şi „Amadis de Gaula", multe sketciuri ţărăneşti, impozanta trilogie „Barcas" şi piesa religioasă „Auto de Alma". In aceste piese lirismul şi dramatismul sunt împletite cu mare artă. Darul liric al lui Vincente era însoţit ca mai în toată literatura portugheză de satiră. Patriot înfocat şi religos până la fanatism, aceasta nu-l împiedică să satirizeze moravurile dela curte şi din cler. Dar în piesa „Nava Cerului", după ce arată toate crimele şi păcatele acestora, face pe neaşteptate să intervină Isus, care ia cu sine toate sufletele păcătoase. Ceia ce face pe un cercetător al operelor sale să zică despre Vincente, că, vrând să măgulească pe stăpânii pământeşti, atribue o nedreptate intolerabilă stăpânului ceresc. Sau poate a fost silit să facă aceasta pentru ca piesa să nu fie lovită de interdicţie.

Dar dacă piesele lui Vincente sunt pline de lirism şi humor şi au dreptul a fi considerate printre cele mai bune ale timpului, valoarea lor cea mai mare este în faptul de a fi cele mai bogate documente asupra Portugaliei şi a moravurilor din prima jumătate a secolului XVI-lea în general, una din epocele istorice cele mai pline de evenimente şi mai interesante ale Europei. Intreaga naţiune portugheză este redată în portrete vii, în clipele ei de glorie şi înălţare ca şi în momentele de decădere. „Toate păcatele şi toată dumnezeirea aparţin deopotrivă Portugaliei", — zice poetul. „Toate lucrurile din Portugalia au înaltă valoare", dar adaugă: „sufletul oamenilor este însă bolnav" şi recunoaşte că cu cât „boala se înteţeşte, cu atât gloria externă păleşte". Opera sa devine alegorică şi metaforică precum a fost opera lui Dante. Cu el se duce veselia şi exuberanţa Evului Mediu şi începe melancolia şi calea compromisurilor. Dar Vincente a continuat să zugrăvească până la moarte o lume ciudată de cântece şi poezie. El face să treacă prin faţa cititorului ţărani, conducători de catâri, păstori, paji, curtezani, marinari, femei necredincioase, risipitori şi cămătari, dar mai ales se dovedeşte ca un mare cunoscător al moravurilor ţărăneşti, iar darul de a prinde cu urechea lui fină fraza lor, cu accent propriu, nu a fost întrecut de nimeni. Fiind de origină umilă, probabil păstor, el descrie cu un farmec neîntrecut munţii din nordul Portugaliei şi anii săi de ucenicie, la un giuvaergiu, care era poate unchiul sau tatăl său.

Camera albastră

Opera Comică din Paris a montat o picantă bufonerie scoasă din Mérimée. Ştim că Mérimée termină de obiceiu cu crime sau alte atrocităţi nuvelele şi piesele sale. Dar „Camera albastră" este amuzantă, nefiind decât foarte puţin albastră de fapt. Doar fotoliile sunt albastre sub îmbrăcămintea lor albă. E vorba de o cameră în provincie, în care vine într'o seară o pereche de îndrăgostiţi. Dar abia s'au tras storurile şi s'au închis uşile, când se ridică o gălăgie infernală dela restaurant, unde se da o serbare cât se poate de militară a regimentului din provincie. Pe deasupra, în camera de alături este un Englez beat. Porto începe să curgă pe sub uşă în camera celor doi îndrăgostiţi. Ei cred că e sânge. Portarul vine cu un sfeşnic şi lucrurile se lămuresc până la urmă. Indrăgostiţii se pot considera „în sfârşit singuri", deşi destul de târziu.

Ironia se simte pretutindeni şi montarea este în armonie cu textul, în nota Merimée plăcută, repede în execuţie, cu acea notă lucidă, puţin rece şi crudă în intenţie pentru cei ce păcătuesc. Daniel Lazarus a înfăptuit o muzică foarte bine adaptată, tăioasă şi îndemânatecă după cum se cerea.

Pentru public însă nu există decât un Merimée: cel care a compus Carmen.

IS. SD.

Puskin în traducere franceză

Centenarul lui Alexandru Puşkin a fost sărbătorit cu o strălucire deosebită, dar s'a tradus puţin din operele sale. Aceasta poate pentrucă editorii s'au temut ca nu cumva cititorii deprinşi cu Dostoiewski şi Gogol, să nu se găsească deconcertaţi în faţa unui scriitor de o rară desăvârşire artistică, dar cu totul pe alt plan, anume în planul lui Prosper Mérimée.

S'au reeditat însă puţinele traduceri care existau: adaptarea în versuri a lui „Boris Gudunov" de către Marc Semenof, „Dubrowski", „Kirjali" şi „Negrul lui Petru cel Mare". Traducerile s'au făcut după metoda Verei Vollman care a tradus textele cu o rară exactitate şi apoi acestea au fost puse la punct de François de Roux.

„Dubrowski" este una din nuvelele cele mai lungi, mai semnificative şi mai însufleţite ale lui Puşkin. „Kirdjali", „groaza Moldovenilor" nu are decât câteva pagini. In schimb „Negrul lui Petru cel Mare" este foarte apreciat, fiind istoria însăşi a unui strămoş al poetului, Etiopianul care a devenit supus credincios al Ţarului. Deşi neterminată, această povestire merită să figureze printre puţinele traduceri care s'au reeditat în prezent fiind făcute încă din secolul trecut.

A APĂRUT
O JUMĂTATE DE OM
roman
de
LUDOVIC DAUȘ

Polemici

A APĂRUT
DRUMURI ALBASTRE
de
Const. Argeșanu

D. Crainic acuză și se acuză

Presa democratică s'a ocupat de multeori de nivelul intelectual scăzut al tineretului și de tendința spre o și mai mare scădere care se observă în preocupările dictate tineretului de către oamenii și organizațiile de dreapta. Totdeauna publicațiile democrate au dat alarma asupra acestui pericol și au cerut ca tineretul să fie crescut numai în slujba adevărului, cu cartea în mână, nu cu revolverul. Și de fiecare dată, dreapta românească, interesată ca tineretul să rămână orb iar ca hrană intelectuală satisfăcut cu o sumă de comenzi pe care le execută, a sărit și a țipat că „se atacă naționalismul".

Rezultatele s'au văzut și se văd: sunt dezastruoase; Adevărul a început să fie văzut și de către cei care până ieri țipau. Iată, de pildă, ce scrie d. Nichifor Crainic, în revista d-sale, despre „un anumit public naționalist" și despre nivelul său intelectual:

„E un public foarte tânăr cu anumite ciudățenii. Mai întâiu, are o credință superbă în triumful tinereții și al naționalismului. Asta e un lucru splendid. Și nimic ciudat. Ciudat până la grozăvie ar fi ca acest tineret să nu creadă în triumful propriei lui tinereți. Al doilea, tineretul acesta nu crede în intelect. Și aceasta e într'adevăr o mare ciudățenie, fiindcă e vorba, totuși, de un tineret intelectual. Făcând politică naționalistă în anumite forme și uniforme colorate, el e convins că trebue să renunțe la propria lui judecată. Caracteristica stranie a acestui tineret cu inima de aur, e abdicarea lui dela funcțiunea intelectului. Pentru el, a fi naționalist, e a renunța la judecata proprie. Insuflețit de o năvalnică râvnă de a face, el e micșorat de o lene voită de a gândi. E o psihoză colectivă. Și cei cari suferă de ea, preferă să li se decreteze valorile în care să creadă și nonvalorile pe care să le deteste.

„Asta n'ar fi un rău atât de mare dacă cel care semnează decretele de orientare, ar avea pe umeri un cap, în care să se ierarhizeze sintetic valorile morale, intelectuale și politice ale naționalismului. Lucrurile se întâmplă însă deandoaselea. Vine un escroc de meserie și adulează pe șef. Imediat e decretat valoare naționalistă. Și mulțimea crede. Vine un alt escrroc, să zicem: profesor universitar, și simulează credința tineretului. Imediat e decretat valoare spirituală. Și mulțimea repetă în delir: Socrate al României! — fiindcă escrocul nu e capabil să scrie un rând în meseria lui. Vine un bătrân ramolit cu lulea, — dintre cei care au devastat și au ruinat țara timp de douăzeci de ani — și face o vizită nocturnă șefului. A doua zi e decretat Innaintemergătorul României de mâine și cadavrul lui e purtat pe brațe dela un hotar la altul.

„In literatură și în artă, la fel".

Tineretul acesta, de a cărui „inimă de aur" d. Crainic nu se indoește, „îmbrățișează escroci, aclamă pornografi, delirează în fața celor din urmă căzături, fiindcă o psihoză colectivă sui generis l-a făcut să renunțe la funcția normală a intelectului, a judecății proprii. Și unde nu e judecată, e sectarism de cai cu pleopane la ochi: indiferent cine ești, devii totul dacă te declari cu noi! Și invers: oricine-ai fi, ești un criminal și un trădător, dacă nu ne maimuțărești pe noi!"

„Inimă însemnează pasiune".

Și d. Crainic este perfect conștient „unde duce" o inimă scăpată din zăbalele de oțel ale judecății".

„Nu sântem oameni prin ceeace simțim, ci prin ceeace cugetăm în conformitate cu veșnicele reguli ale idealului moral. Nu sântem naționaliști prin entuziasmul orb, ci prin judecata românească în slujba mântuirii acestui neam, judecată singură capabilă să canalizeze drept elanurile generoase ale inimii. Inima e animală. Omul se ridică însă peste dobitoc până la distanțe stelare și îngerești prin intelect".

„Imaginea lui Dumnezeu există numai în om fiindcă această imagine e intelectul. Singur el poate ridica inima din starea animală, cârmuind-o și disciplinâd-o, până la asemănarea cu Dumnezeu. Renunțarea la judecată în favoarea inimii, însemnează descătușirea pasiunilor oarbe, care se acață de cioturi crezându-le stejari și ard tămâie în peșterile troglodiților, luându-le drept biserici".

In scurt, generația aceasta, despre care vorbește d. Crainic, e o generație „dezertată din funcția intelectului pentru a primi decrete de orientare spirituală din caverne".

Bine înțeles, noi nu vom face exagerări, generalizând.

E de necontestat că nu întreg tineretul este așa cum ni-l descrie d. Crainic. In sânul tinerii generații se găsesc mulți tineri care n'au înțeles să dezerteze. Dar faptul că un fruntaș al mișcării de dreapta recunoaște că un „anumit public" primește decrete de orientare din caverne, că a abdicat dela funcția intelectului și toate celelalte calificări grave, este simptomatic: răul e adânc.

Simptomatic și îngrijorător. Oamenii de dreapta își scriu cu propria lor mână actele de acuzare.

„Specialitatea" d-lui Cuza contestată

D. A. C. Cuza a scris mai săptămâna trecută un articol despre problema evreiască, (despre ce altceva putea scrie d. Cuza?) în care preconiza, ca soluție pentru rezolvarea acestei probleme, o alianță româno-polono-ungară. Pericolul unei atari alianțe a fost semnalat. Nu e locul să insistăm. E de remarcat doar faptul că primejdia a început să fie văzută până și de copiii spirituali ai d-lui Cuza, care servesc amare și mustrătoare lecții de patriotism patriarhului antisemit dela Iași.

Unul dintre aceștia, într'un articol „D. A. C. Cuza greșește", — *după ce-i face observații că nu e informat politicește și că nu-i citește revista pe care — omagial — i-o trimete, deși nu se indoește că „d. profesor" e* „cel mai calificat specialist al nostru în materie de jidani", *iată ce informații îi aduce.*

Alianță cu Ungaria, alianță cu antisemiții unguri?

„Antisemiții maghiari sunt strânși într'un partid care-și zice „național-socialist al lucrătorilor și țăranilor".

„Ei sunt conduși astăzi de către contele Șandor Festetics secondat de d-nii Zoltan Mesko, Boeszoermenny și Szeldar Wilhelm. Au două oficioase: „Nemzet Szava" (Vocea Națională) și „Batorsàg" (Curaj), poartă cămăși verzi, dacă interesează acest amănunt, și, ca semn distinctiv, svastica ștampilată (aici e aici!) cu harta „Ungariei Mari" care cuprinde teritoriul stabilit prin tractatul dela Trianon plus Transilvania".

Și autorul articolului dă și dovezi, reproducând în clișeu insignele pe care le poartă ungurii : o svastică „cu harta revizionistă pe inimă".

Mai mult·

„Poate vreți să aflați ceva despre programul „partidului maghiar național-socialist al lucrătorilor și țăranilor". Are 26 de puncte. Primele trei, deci cele mai de seamă și cele mai urgente, sunt acestea:

1) Refacerea Ungariei milenare;
2) Revizuirea tractatelor de pace;
3) Egalitate de drepturi pentru Ungaria în viața internațională.

Publicistul de dreapta inchee:

„Mai lămurit decât așa nu se poate: naționaliștii unguri sunt antisemiți, dar sunt întâiu de toate revizioniști. Ei cer izgonirea evreilor, dar vor, mai înainte de orice, Transilvania!

„Și acum, după ce văzurăm cine sunt și ce vor, se naște întrebarea: noi, ca naționaliști români, domnule președinte suprem, putem să ne aliem în condițiunile acestea cu naționaliștii ăștia revizioniști de la Buda-Pesta?

„Putem noi — întreb pe umilul lăncier din Bihor — sta alături cu aceia care nu se sfiesc să ne spună răspicat și obraznic că vor să ne sfâșie țara?

„Iată, domnilor, la ce aberații te poate duce lipsa de informație, chiar când te cheamă A. C. Cuza".

D. Gregorian — căci d-sa este autorul articolului cu pricina — ar putea merge mai departe cu cercetarea. Lipsa de informație uneori, alteori lipsa bunei credințe și a conștiinței adevăratelor interese naționale duce și la alte, aberații" mai grave. In situația Ungariei mai este o țară care trezește entuziasmul d-lui Cuza și al celorlalți oameni politici de dreapta, numai pentrucă politica internă a acestei țări este o politică antisemită. De ce uită d. Gregorian că revizionismul ungar este alimentat și susținut de către această țară? Sau d-sa nu găsește nicio hartă concludentă în acest sens?

Cronica mizantropului

Naționalism arhitectural

Un domn ing., Karl Gyr, elvețian, care trăește de câtăva vreme la noi a ținut la Vălenii de Munte o conferință îngăduitoare despre noi în care însă mărturisește că nu este entuziasmat de construcția modernă din România, adică de sgârie-nourii americani „fără stil și fără aspect". Au mai spus și alții asemenea absurdități, de altfel stimulați de unele cercuri de la noi care profesează un naționalism rău înțeles. Ce-i dreptul persoanele onorabile străine care au emis aceste opinii cam neprotocolare, cam pretențioase, n'au nici-o competență în domeniul artei încât nimeni nu e ținut să le ia în seamă mai ales când vin din Elveția, țară care nu-mi amintesc să fi dat legi artistice Europei. Câteodată poți bănui o invidie refulată, o îngrijorare în fața progresului nostru fulgerător. Dar sunt îndemnați la asta și de unii români cu spirit de contradicție. Iată un sat mizerabil de bordee, oameni desculți, lucrând câmpul primitiv, luminându-se cu opaiț. Guvernul hotărăște să le dea lumină electrică, să le cumpere tractoare, să-i îndemne mereu la progres. Atunci falsul român e indignat și scoate expresia tichie de mărgăritar. Sunt unii străini care ne-ar voi mereu desculți, murdari, rău hrăniți și trăind în cocioabe. Atunci ne-ar admira „pitorescul" și ne-ar compara cu originalii țigani.

Tradiția în arhitectură? Să vedem ce înțeles are asta și mai ales ce margini. Stil românesc tradițional nu putem găsi decât la bisericile de dimensiuni mici, la casele cu tindă de sub munte, la cule. Dacă am dori să construim o catedrală ,un palat, o casă modernă cu multe caturi elementele tradiționale sunt inaplicabile. Cu coloane răsucite, cu colaci ornamentali s'au construit într'adevăr numai câteva case boerești fără proporții mari, unele frumoase, altele detestabile. De ce? Fiindcă arhitectura înseamnă proporție și arhitectul „tradițional" încearcă să obțină coloare prin ornamentațiuni aplicate. Dela Mincu, exaltat înainte de războiu ca un mare geniu, n'a rămas nimic valabil și înșiși elevii săi, d. P. Antonescu de pildă, l-au combătut. Și acum se vede bufetul de la Șosea care este o oroare de bombastic coloristic, în felul greșit cum unii slavi au încercat să aducă o notă personală arhitecturii occidentale. Dar, în definitiv, există originalitate absolută în arhitectură? Stilul românesc e o prelungire a celui bizantino-adriatic, arhitectura franceză e o prelungire a barocului italian, cea spaniolă în alt sens la fel, etc., etc.

Originală poate fi numai interpretarea locală, adaptarea și încă și aceasta e supusă evoluției. Italienii au rezistat multă vreme în tranșeele barocului, detestând americanismul, până ce în sfârșit, s'au încredințat că stau într'un punct mort. Acum poșta din Napoli, cutare hotel din Milano, gara din Florența dovedesc ruperea tradiției. Și totuși italienii rămân fără să vrea în tradiție, fiindcă cerul lor, materialul și ochiul lor nu poate da ceva absolut identic cu modelul imitat.

Să ne'ntoarcem la București! Are oare Capitala o tradiție ilustră, ce nu trebue trădată? De unde? Capitala era un sat mare cu căsuțe improvizate și firește fără nici un stil, căci erau construite de zidari. Câteo clădire mai mare ca Poșta, Casa de depuneri aveau un mizerabil stil de provincie franceză, fiindcă arhitectul era francez. De aceia se vede unii francezi regretă „micul Paris" (?!) de altădată și strâmbă din nas la New-York-ul românesc. România abia acum a început să construiască și ea are nevoie de grandios, de monumental și de confortabil. Dacă Japonia, prototipul tradiționalismului, face sgârie-nouri, nu văd de ce n'am face și noi. Toată Europa construește modern, fiindcă un stil este totdeauna cu necesitate universal. O meschină modernitate este trecută numaidecât în străinătate în Istoriile de artă iar nouă ni se face morală! Stilul modern din România este o varietate personală a modernismului și nu seamănă deloc, afară de puține excepții, cu modernismul occidental. El e candid, văros, potrivit cerului local și colbului dunărean și micile biserici centenare se proectează admirabil pe massivitatea nouilor clădiri care sunt departe de a fi sgârie nouri. Fără stil fundația Dalles, fără stil clădirea alăturată de 10 etaje? Fără culoare, fără zorzoane dar de o excelentă calitate artistică. Biblioteca Academiei Române este una dintre cele mai frumoase clădiri moderne din Europa prin candoarea, simplitatea și aerul de exactitate. De altfel este acum și una din cele mai moderne instalații de genul acesta din Europa (compară cu Biblioteca națională din Paris sau cu Vittorio Emannuele din Roma). Probabil că unor străini le-ar plăcea hardughia „clasică" și umedă de alături. Să ne mai slăbească dar străinii moralizatori stimulați de falșii naționaliști.

ARISTARC.

GERICAULT

Naufragiu (detaliu)

Leu si leoaica

Scenă din războiul de independență al Greciei

Cinci cai atașați la pichet

Idilă

Capul de băiat

Adevĕrul literar si artistic

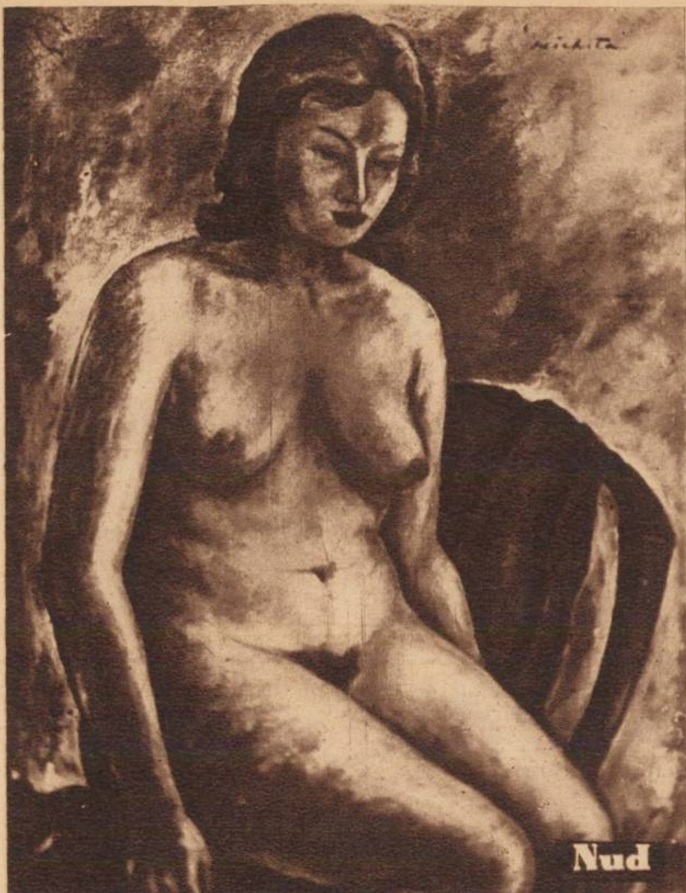

Géricault: Academie

Adeverul literar
si artistic

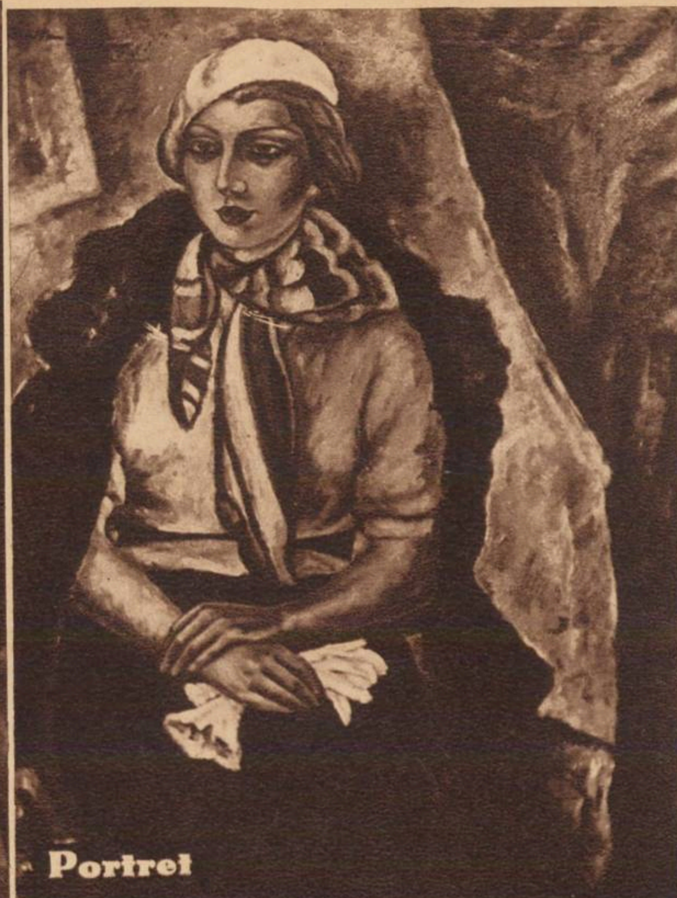
George Nichita: Portretul d-nei Z. R.

Nud

Reculegere

Portret

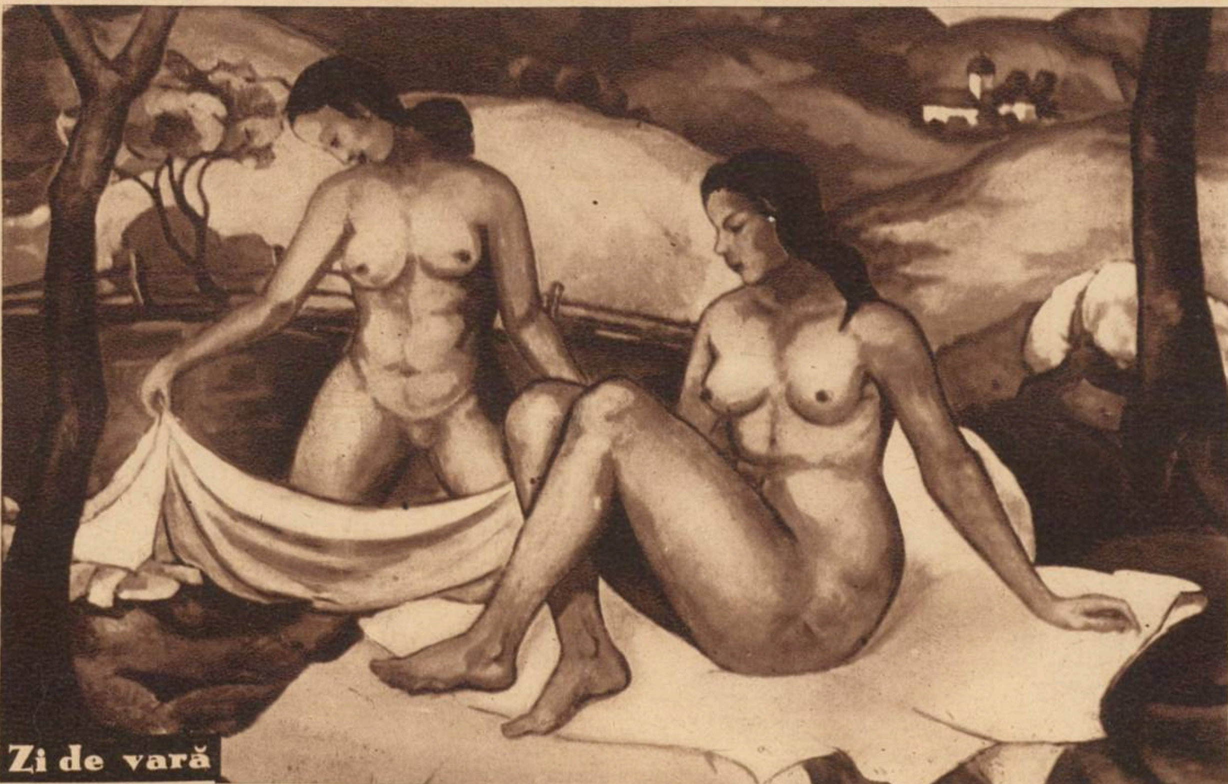
Dela condei la penel
George Nichita

Din cea mai fragedă vârstă tânărul pictor moldovean, (născut la Floreasca din judeţul Tutova, în 1900, pe moşia părinţilor săi) a dat dovezi de o bogată înzestrare artistică în mai multe direcţiuni: poezie, artă dramatică, dar mai mult pictură. A făcut studii în atelierul pictorului Hârlescu timp de cinci ani, urmând şi la Universitate, unde se înscrisese pentru alte studii, după dorinţa părinţilor. Războiul îl surprinse în această epocă, făcându-l să-şi petreacă trei ani ca ofiţer. Reintrând în viaţa civilă, după încheerea păcii, sufletul său era încă în cumpănă. Succesul de critică şi librărie al volumelor sale: „Destrămare" (1926) şi „Evadare" (1927) îl îndemna spre literatură. Părea să se fi decis hotărît în această direcţie prin alegerea sa ca membru în Societatea Scriitorilor. Totuşi o voinţă matură îl determină să se îndrepte definitiv în spre pictură, mai ales după expoziţia sa personală la Atheneu (1928). Succesul său în pictură era acum vădit şi necontestabil. A fost premiat de salonul oficial, i s'au cumpărat tablouri pentru pinacoteca statului, a fost premiat cu medalia „Hors Concours" la Salonul de toamnă şi cu alte premii la diferitele Saloane ale Atheneului. Totuşi, poezia şi literatura îl atrag mereu şi îl ispitesc. Conduce ca redactor revista „Sburătorul" a d-lui E. Lovinescu, apoi întemeiază singur revista „Sinteza" pe care o conduce în urmă în colaborare cu distinsul cugetător şi scriitor G. Călinescu.

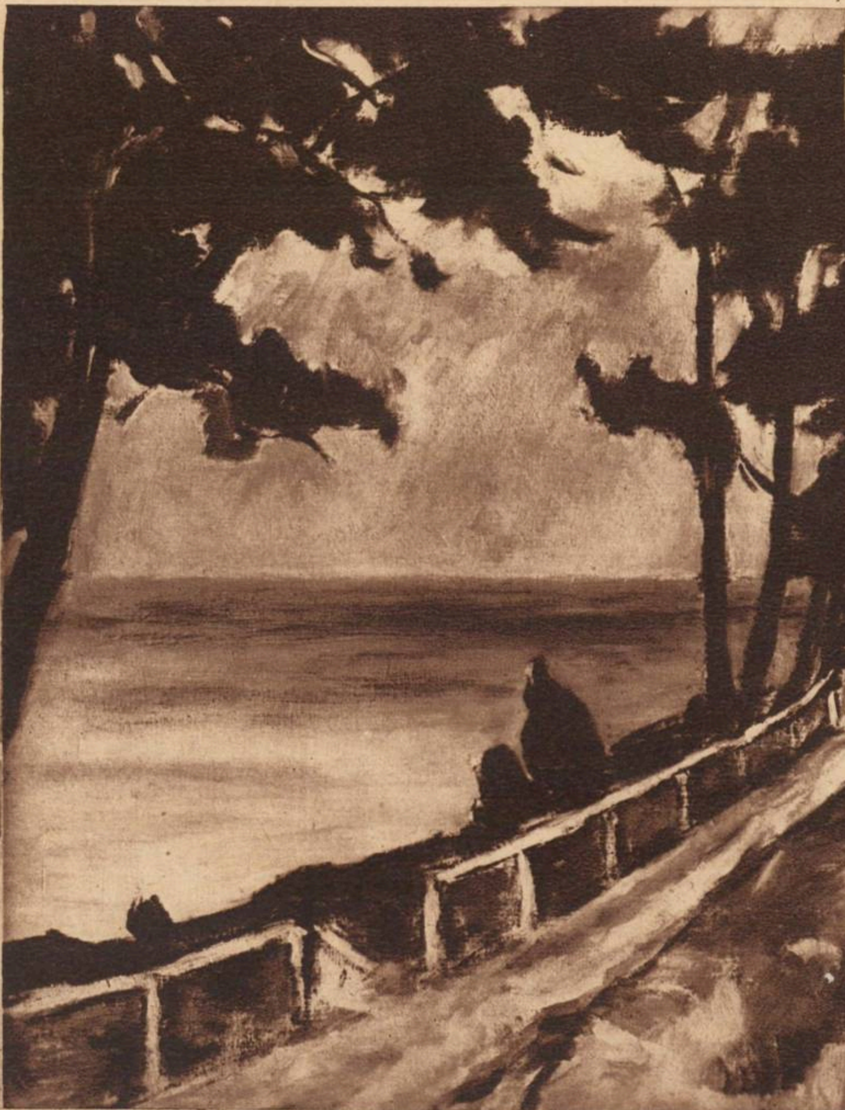
Tot sub conducerea sa a fost şi gazeta: „Săptămâna plastică, literară şi critică", scoasă de editura „Naţionala".

Această natură complexă se vădeşte şi în expoziţiile următoare care l-au consacrat mai mult decât toate premiile şi distincţiile oficiale.

Cred că nu se poate mai bine desemna talentul şi natura operei unui pictor decât expunând aci ceva din părerea criticilor competinţi, exprimată cu prilejul acestor expoziţii.

Zi de vară

Ochi de mare la Honfleur

Iată ce scrie d. Tonitza cu prilejul expoziţiei din 1931:

„D. G. Nichita, e unul din elementele noastre foarte tinere, dar în care ne-am pus, încă de acum câtiva ani, mari şi legitime speranţe. Pictura domniei-sale de acum, (desfăşurată pe un preţios lirism cromatic), te captivează prin misterioasele şoptiri interioare, te surprinde prin accente de sinceritate neîntâlnită aiurea, şi prin nu ştiu ce văpaie conţinută, ce se vrea exteriorizată tumultuos şi străluminat".

In talentul d-lui Nichita stau zăvorîte încă (poate de o prea riguroasă disciplină) surprinzătoare energii creatoare".

D. Mac Constantinescu, la aceiaşi expoziţie din 1931:

„... In faţa motivului, pictorul Nichita îşi construeşte cu mult meşteşug şi sentiment, subiectul în pânză, pe care apoi îl culminează în masse largi de culoare. In timpul creaţiei puterea emotivă din sufletul pictorului-poet pătrunde opera de artă până în cele mai mici elemente. Un exemplu tipic îl formează, în actuala expoziţie, tabloul cu femeia orientală din cimitirul tătărăsc; tip de arnăută resemnată printre steiurile funerare de piatră, profilată pe fond de cer dezolat.

„... Intreg ansamblul pictural al d-lui Nichita are o ţinută de înaltă nobleţă plastică, rară şi preţioasă calitate, devenită din ce în ce mai rară în pictura contimporană".

Vom cita apoi părerea d-lui O. Han în darea de seamă asupra expoziţiei oficiale 1933, — care se ştie, este sever şi cumpătat în aprecieri:

„G. Nichita este reprezentat cu un singur tablou, un peisagiu urban. Prin el, autorul se vădeşte cu un temperament decis ce se aplică de preferinţă problemelor constructive, năzuind a ridica peisagiul la valoare compoziţională".

Nu ne îngăduie spaţiul pentru a cita toate părerile exprimate. Din toate însă se degajează impresia de originalitate şi personalitatea artistului orientat în toate directivele expresiunii în artă, dar concentrat printr'o voinţă creatoare fermă şi o disciplină riguroasă în năzuinţa sa de a realiza problemele artei pe care şi-a ales-o, ca mod de expresie a firii sale adânc şi bogat artistică.

IZABELA SADOVEANU

Duminică 15 Aug. 1937 — 5 LEI EXEMPLARUL — No. 871

Adevĕrul literar și artistic

Anul XVIII • Seria III-a
Lei 5 exemplarul în ţară

Lei 10 exemplarul în străinătate

ELOGIUL LIBERTAŢII

E titlul unei cărţi pe care a publicat-o de curând d. George Strat, profesor la Universitatea din Cluj. Despre această lucrare s'a mai scris aici. Ne permitem să adăogăm şi noi câteva note. Merită laudă orice faptă bună, mai ales în ordinea morală.

Cartea aceasta a profesorului clujan cuprinde o serie de esseuri şi articole, între care deosebim de pildă: „Spre necesitatea unui nou ideal naţional". „Problema Universităţilor", „Sport şi sportomanie", „Pentru Franţa", „Imperiul Britanic şi pacea lumii". „Dictatura lui Hitler şi falimentul social-democraţiei germane"; în toate străbate credinţa în cultură şi libertate, ca generatoare ale progresului uman.

A face un elogiu al libertăţii în aceste timpuri de decădere e nu numai o faptă bună, ci şi o faptă de curaj. E aproape de neînţeles de unde scot o seamă din contimporanii noştri atâta perfidie unii, atâta laşitate alţii, ca să lase să se lovească şi să se pregătească să surpe singurele instituţii de progres ale omului social, bazate pe libertatea individuală, libertate civilă şi libertate de conştiinţă.

Echilibrul între autoritate şi libertate tinde să fie rupt în favoarea celei dintâi, ca şi când nevoie de a fi apărată ar avea autoritatea, nu libertatea din toate părţile ameninţată; ca şi cum autoritatea n'ar avea, ca totdeauna, mijloacele ei teribile de apărare; ca şi cum în decursul istoriei autoritatea ar fi fost totdeauna victimă.

In unele părţi ale Europei s'au ins[illegible] totalitare: sunt la noi oameni care privesc cu admiraţie asemenea anomalie şi poftesc şi pentru noi stări politice ieşite din nenorociri profunde. Despotismul rusesc de azi e rezultatul altui despotism tot aşa de crâncen. Constrângerea germană a ieşit din suferinţa unui popor lovit în posibilităţile lui de desvoltare, silit de împrejurări să se refugieze în surogate materiale şi mistice. Dictatura italiană e o întoarcere hipertrofică a autorităţii contra ameninţărilor anarhice. Unde văd unii dintre contimporanii noştri din această ţară românească calamităţile publice care au determinat asemenea reacţiuni — să nădăjduim trecătoare?

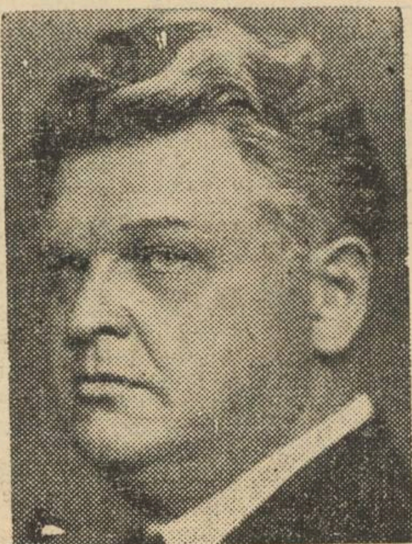
In România e în putere proprietatea individuală, care e baza libertăţii civile. Mijloacele acestui pământ românesc pot da cetăţenilor libertate materială care să le facă posibilă şi pe cea morală.

In ţările de care vorbim mai sus, existenţa unei clase privilegiate altădată şi a unui partid politic privilegiat şi unic astăzi e incompatibilă cu libertăţile. La noi a există o posibilitate de simbioză între categorii, între îndeletniciri, între majorităţi, minorităţi şi culturi; această ţară îmbelşugată are în ea puterea de armonie pentrucă are mari rezervorii de bogăţie pe multe secole. Atunci dece să încerci a pune piedică evoluţiei fireşti?

Unde se întronează moravuri de sclavi, libertatea rămâne un cuvânt de dicţionar. Popoarele fără libertate rămân la instincte. Libertatea e însăşi esenţa progresului. Libertatea nu se învaţă decât în elementul ei, ca şi înnotul.

Iată o serie de propoziţii la care ar trebui să reflecteze din nou rătăciţii zilelor de azi. Toate relele de care încă sufere pătura noastră conducătoare au fost mai accentuate eri; ascuţişul lor se va toci mâne tocmai prin practica libertăţilor cetăţeneşti.

E adevărat că libertatea nu e dreptul de a face tot ce-ţi place, — acesta pare mai mult un drept al animalelor. E vorba de dreptul de a face ce-i bun şi just, de a vorbi şi scrie liber pentru denunţarea ilegalităţilor şi apărarea

dreptăţii, de a te simţi apărat în munca ta, de a fi ocrotit în acţiunile tale îngăduite de lege, mai ales de a nu te simţi stânjenit în adâncul sufletului şi conştiinţii tale.

Acest bun, pe care oamenii nu-l preţuesc cu adevărat decât după ce l-au pierdut, e supus astăzi neîncrederii şi loviturilor. Părinţii noştri au luptat pentru el; dintr'o ficţiune şi dintr'o mlaştină putredă morală am devenit un stat; părinţii noştri s'au ridicat de sub harapnic până la demnitatea omenească; prin forţa acestei libertăţi şi demnităţi — multă sau puţină — s'a ajuns pentru întregul neam la suprema aspiraţie. Şi ultima generaţie, căreia nu i se datoreşte încă nimic, pentrucă n'a putut face încă nimic, se complace în mistici politice străine, dăunătoare sufletului nostru? Deocamdată ar fi de dorit să înveţe ortografia şi punctuaţia.

Spiritul gregar, abandonarea personalităţii, sclavia lipsei de raţiune, sunt cangrena libertăţii şi abdicarea dela puterea pe care şi-a constituit-o omul în decursul ceasurilor de suferinţi şi lupte.

Acel „mai bine" către care tânjesc generaţiile se găseşte nu îndărăt, ci înainte, într'o societate moralmente evoluată şi politiceşte echilibrată. Nu prin salturi, ci printr'o evoluţie firească, deşi penibilă. Acel „mai bine" nu-l pot realiza decât oamenii liberi, — mai conştienţi şi mai blânzi. Problema politică a prezentului nostru românesc e de a înlesni crearea cât mai multor valori individuale — deci cultură, şi statornicirea unui stat puternic, bazat pe instituţiile care au dus aşa de sus şi de departe statele apusene democratice.

Patria ne va deveni tot mai dragă, în măsura în care — în alt înţeles decât cel special — instituţiile liberale vor progresa.

MIHAIL SADOVEANU

M. Zoscenko

Sport şi sănătate

Se spune că sportul de iarnă are o influenţă foarte bună asupra sănătăţii. E adevărat. Am încercat acest lucru chiar asupra mea.

Iarna asta m'am fleşcăit de tot. Nu mai aveam nici o poftă de mâncare. Şi nu mâncam nimic. Mă chinuia insomnia. Am slăbit grozav. Nici puricii nu mai vroiau să mă pişte. Pe onoarea mea! Doctorul care m'a ascultat mi-a zis:

— Nervii d-tale sânt caput. Trebuie să patinezi în fiecare zi, şi vei scăpa de boală. Şi puricii — a zis — vor începe să te mănânce iarăşi.

Eu n'am obicei să glumesc cu sănătatea. In fugă m'am dus la un magazin de sport, mi-am cumpărat o pereche de patine şi ghete speciale.

Toată afacerea, la un loc, nu m'a costat decât nouăsprezece ruble.

Trebue să ştiţi că e aproape gratis, căci am obţinut o pereche de patine bune, oţel aproape veritabil, iar ghetele erau foarte elegante. Fabricaţie moscovită. Ghete speciale pentru patinaj. E adevărat, că a doua zi, pe când mă dădeam pe ghiaţă, mi-a sărit un toc; dar niciun om rezonabil nu poate să pretindă că un călcâiu trebue să ţină veşnic.

Că mi-am rupt, cu acest prilej, un picior, nu înseamnă nimic, — puteam să mi-l frâng chiar dacă tocul ar fi ţinut mai mult.

La urma urmei, nu e vorba despre asta. E vorba despre sportul sănătos.

N'am patinat nici zece zile — şi am obţinut un rezultat uimitor.

Am prins carne, m'am îngrăşat. Şi sistemul nervos certifică o reparaţiune generală.

Deşi, unii spun că asta nu se datoreşte sportului de iarnă, ci mai mult faptului că am stat culcat, mai multă vreme, într'un spital. Din pricina piciorului. Dar astea sânt prostii. Patinajul are, negreşit, o mare importanţă. Căci dacă nu m'aşi fi dat pe ghiaţă, n'aşi fi ajuns niciodată la spital.

Puteţi să spuneţi ce vreţi — sportul de iarnă este un lucru minunat. Aşteptaţi niţel — cum mi s'o drege piciorul, încep să fac sky.

Poate că îmi mai frâng ceva...

Trad. de F. DIMA

Din Flautul de Jad

Traducere din poezia chineză

Neguţătorul

Neguţătorul s'a sculat cu noaptea'n cap;
„Ar fi trebuit să fiu plecat", îşi zise.
Munţii pot să aibă poteci prăpăstioase,
El merge hotărît prin întuneric.
Bandiţii însă îl urmăresc şi-i ies în cale;
Banii şi pietrele nestemate
Sunt împrăştiate în cele patru vânturi,
Iar sacul gol zace la răscrucea drumului.
La Yang-Şeu avea o splendidă locuinţă;
Oasele-i albesc acum neîngropate
In timp ce tânăra lui soţie,
In faţa oglinzei, mângâie o ramură'nflorită.

AL. T. STAMATIAD

Actualități științifice

Mai scump decât radium

Până acum se credea că substanța cea mai scumpă care există în lume, ar fi radium-ul. Intr'adevăr, un gram de radium costă vreo 40 milioane de lei. Se pare însă că acest record a fost depășit de o altă substanță extrem de prețioasă pentru tratamentele medicale și cercetările științifice. E vorba de un nou hormon de vitamină, care se produce atât de greu și cu atâtea sforțări, încât un gram din această materie revine la prețul astronomic de 300 de milioane de lei, adică de aproape opt ori mai scump decât radium-ul.

Pentru a cântări o substanță atât de prețioasă — care, hotărît, nu poate fi cumpărată cu gramul, ci mai mult cu submultiplii săi a fost nevoie de o balanță specială, capabilă să înregistreze cea mai mică fracțiune de miligram.

După cum se știe, unitatea de greutate, folosită în microchimie, este a milioana parte a unui gram, unitate denumită „gamma".

Ca să ne facem o ideie de ceeace reprezintă asemenea valori infinitezimale, vom spune că un grăunte de praf mai măricel, cântărește aproape un gamma. Această măsură este cea mai mică, pe care o poate înregistra cel mai sensibil instrument de cântărit.

Cu alte cuvinte, câteva grăuncioare de praf, depuse pe o balanță de precizie, pot deforma rezultatul unei asemenea operațiuni.

Sensibilitatea balanțelor folosite în microchimie este atât de mare, încât căldura, pe care o degajează o persoană care se apropie de sala de experiențe, poate modifica echilibrul.

Fiecare calitate însă are, din păcate, și un defect corespunzător. Această sensibilitate excesivă prezintă și ea un revers neplăcut. Ea face ca balanța să fie prea lesne turburată și deci susceptibilă de erori.

Iată dece producătorii hormonilor de vitamine se străduesc acum să pună la punct un nou model de balanță, care să fie în acelaș timp sensibilă și sigură.

Pentru a reduce fricțiunea, rezultată din contactul diferitelor părți ale balanței, un constructor a imaginat un fel de lamă, atât de ascuțită, încât nici chiar la microscop nu i se poate vedea grosimea. Tăișul e desăvârșit și se apropie de linia ideală geometrică, socotită până acum ca o noțiune pur teoretică.

Produsele agricole în industrie

Excedentul producției agricole, rezultată dintr'o succesiune de recolte abundente, creiază adesea cunoscutele crize economice, ale căror rezultate se traduc prin scăderea vertiginoasă a prețului cerealelor și șomajul agricultorilor.

Pentru a înlătura aceste neajunsuri, unele state au recurs la soluția depozitării acestor stocuri pentru a fi folosite și vândute în anii următori, iar alții propun reducerea suprafețelor de însămânțare. Ambele procedee s'au dovedit însă insuficiente, întrucât nu reușeau să absoarbă pe deplin excedentul de produse agricole.

Știința a furnisat adevăratul remediu al unei asemenea crize. Ea a arătat că numeroase produse agricole pot fi folosite cu succes în industrie, grație procedeelor technicei moderne.

Până în prezent, produsele agricole slujeau exclusiv pentru alimentare. De-acum înainte ele vor putea fi utilizate ca materie primă în multe întreprinderi industriale. In felul acesta, se va restabili un echilibru între agricultură și industrie, prin descoperirea unui important debușeu pentru roadele pământului.

Câteva exemple ne vor lămuri:

Să luăm, de pildă, soia, produsul atât de popular în Japonia și cultivat în ultimul timp pe o scară din ce în ce mai întinsă și în Statele Unite. In 1936, producția de soia în Statele Unite a ajuns să însumeze o valoare de 35 de milioane dolari. Soia este plantată cam în aceeaș epocă cu porumbul și după 100 de zile poate fi recoltată. E un aliment excelent mai ales pentru diabetici.

De curând însă acest produs a ajuns să fie exploatat și în industrie. Astfel, uzinele Ford folosesc soia pentru fabricarea mânerelor, cadrelor de ferestre și butoanelor dela automobile. Pe vremuri, aceste piese se confecționau dintr'un fel de imitație de corn.

Uleiul de soia slujește astăzi la prepararea vopselei pentru caroserie. Tot din soia se extrage un săpun excelent, linoleum și tot felul de unsori.

In anumite ținuturi din Statele-Unite, marii producători de bumbac s'au gândit la o altă cultură, care la nevoie să poată înlocui bumbacul. Ei au găsit un surogat interesant într'o specie de pini, care se desvoltă în mai puțin de 10 ani.

Un specialist yankeu, doctorul Charles H. Herty, a reușit, pe de altă parte să extragă, din pulpa aceluiaș arbore, o hârtie bună, folosită pentru tipărirea ziarelor și a cărților. In curând statele din sudul republicii federale americane nu vor mai fi nevoite să-și cumpere hârtia, având o producție suficientă pentru nevoile proprii.

Doctorul Herty a descoperit deasemenea că pinul din sud conține o anumită cantitate de grăsime, foarte asemănătoare cu grăsimea animală, și care e utilizabilă în industrie, fie pentru ceară fie pentru cultura vitaminei D.

Un nou debușeu al industriei bumbacului îl constitue pavarea șoselelor. Guvernul american a acordat un fond de 1.300.000 dolari pentru construirea unor străzi, pavate cu bumbac. S'a dovedit, într'adevăr, că bumbacul astfel folosit dă rezultate excelente. Se obțin drumuri rezistente, durabile și capabile să suporte fără vătămare, un trafic cât de mare.

Stratul de bumbac are în plus avantajul de a face drumuri absolut impermeabile, lucru deosebit de important în ținuturile de nord, unde frigul distruge în fiecare iarnă câțiva kilometri de drum.

Pentru pavarea tuturor șoselelor naționale din Statele-Unite, ar fi nevoie de toată producția de bumbac, obținută în această țară în cursul unui an cu recoltă normală.

Producția petrolului sintetic absoarbe într'o măsură considerabilă o altă specie de cereale: porumbul. Deși America e patria prin excelență a petrolului — și deci nu are nevoie să caute un carburant sintetic, — totuș, în orașul Atchinson din Cansas funcționează o uzină, care extrage din porumb vreo 15 milioane de litri de petrol sintetic anual. Acest carburant este foarte cerut pe piață, cu toate criticele severe ale celor interesați în industria petroliferă.

In sfârșit, laboratoarele din Ames (Iowas) fac actualmente o serie de experiențe interesante relative la posibilitatea de exploatare industrială a celor mai diferite produse agricole.

Și iată cum, încetul cu încetul, știința ne furnisează cea mai rațională soluțiune pentru scurgerea excedentelor agricole.

Ing. I. S.

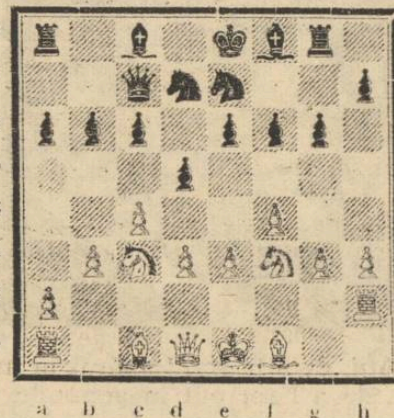
Cronica șahului

Cum se deschidea o partidă de șah acum 1000 ani

In jocul de șah vechiu numit „Ciatrang", pionii — așa cum am spus-o într'o cronică trecută — n'aveau facultatea de a avansa decât cu un singur pas. Pentru a putea aprecia sistemul tactic întrebuințat în deschiderea jocului de Ciatrang, trebuie să ne reamintim această particularitate în mersul pionilor. Din cauza acestei restricțiuni din partea pionilor și acțiunii foarte limitate a Damei și Nebunului, se poate pricepe ușor că nici o ciocnire de forțe mai însemnate nu putea avea loc înainte ca 10 sau 20 de mutări să fi fost jucate deoparte și de alta.

Din această cauză, în vechiul joc, pentru a se cruța timpul și a împiedica schimburile inutile, se convenea ca primul jucător (cel care avea Albele) să facă primele sale 15 mutări dintr'o dată, fără însă să treacă peste mijlocul eșichierului. Cincisprezece mutări erau o cifră aproximativă, căci de multe ori se convenea ca să se facă numai 10 sau 12 mutări. După aceia adversarul avea dreptul și el să facă acelaș număr de mutări, pe care le credea de cuviință, netrecând nici el peste jumătatea eșichierului. Aceste manevre preliminare erau numite de Arabi, „Ta biyat", ceiace însamnă „a dispune trupele în linie de bătae". Acest termen corespunde, într'o oarecare măsură la expresia noastră de azi numită „deschidere", cu singura importantă deosebire că în „ta biyat", toate piesele și toți Pionii rămâneau pe eșichier până la a 15-a mutare, ceiace se întâmplă foarte rar în jocul nostru, cu excepția poate a unei partide închise.

Diagrama de mai jos ne arată poziția armatelor respective, după ce s'au jucat douăsprezece mutări de o parte și de alta.

Observăm că Albele în dezvoltarea pieselor s'au condus după un principiu dominant, care se aplică și jocului nostru de azi. Aceasta consistă în a avansa prudent Pionii și în așa fel ca să facă loc figurilor, observând în acelaș timp de a nu compromite siguranța celor doi pioni centrali. Vedem că pionii Nebunilor sunt avansați câte doi pași, pentru a permite celor doi Cai să ocupe puternica poziție de atac.

Mai târziu când cei doi pioni centrali vor putea fi avansați fără pericol, locurile lor vor fi ocupate de cei doi Nebuni, care e cea mai bună poziție pentru ei. Remarcăm deasemenea că în maximum două mutări Turnurile pot fi dublate. Regele și Dama se vor plasa în dosul centrului; căci în acest joc Regele lua o parte activă la luptă chiar dela început și nu se ascundea într'un colț, cum se întâmplă în jocul nostru de azi.

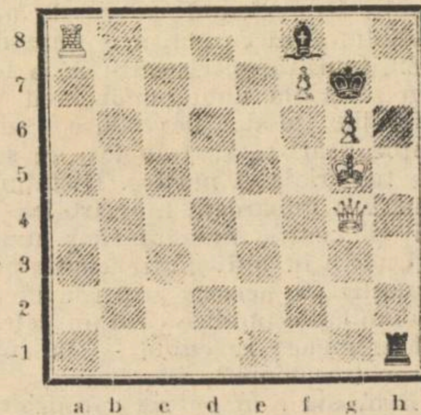
Poziția luată de Negru e evident defensivă. Caii sunt mai puțin avansați și Dama s'a plasat la c7. Se pare că Negrele se tem de un atac pe aripa Damei, ceiace ar fi indicat prin poziția amenințătoare a Turnurilor Albe. In orice caz, prin natura particulară a deschiderilor în jocul Ciatrang, e evident că un atac eficace și rapid nu putea avea loc ca în zilele noastre. In jocul oriental, armatele avansau sub o pavăză (un fel de acoperire) înainte de începerea încăerării și în consecință, victoria finală depindea de o serie de manevre abile al căror scop era să împingă pe inamic într'o poziție critică.

De aici s'ar putea trage concluzia, că jocul oriental, cu toate că era mai puțin briliant decât al nostru, era însă calculat pentru a forma jucători mai buni în adevăratul înțeles al termenului, adică jucători care să conducă bine „un mijloc" de partidă, ceiace știm că e un secret rar pe care nici profesorii nici cărțile nu ne pot învăța.

DESPRE FINALURI

In jocul Ciatrang erau două moduri de a câștiga partida: întâi prin șah și mat ca astăzi; și în al doilea rând prin cucerirea tuturor forțelor adversarului. In afară de aceasta mai sunt câteva particularități. In jocul de azi, de exemplu, cazul unui pion și Rege contra Rege e, în unele condițiuni, o victorie sigură; dar nu era acelaș lucru la Ciatrang, căci aici dacă pionul era transformat în Damă, nu erau forțe suficiente pentru a da mat, căci — după cum am arătat într'o cronică trecută — Dama era o figură mai slabă încă decât un Nebun. Acelaș lucru; la noi un Cal și un Nebun, sau doi Nebuni contra Rege, pot face mat; în jocul oriental însă aceasta nu e posibil, unde, cum am văzut, Nebunii erau de mică valoare.

Din aceste motive și altele care pot fi presupuse, e evident că, în Ciatrang, dacă victoria ar fi depins numai de șah și mat, o partidă câștigată între jucători buni ar fi fost o raritate și aceasta s'ar fi întâmplat numai în cazul unui jucător de primul ordin și altul foarte slab. Deaceia majoritatea partidelor erau câștigate prin cucerirea tuturor forțelor. Iată mai jos un exemplu de acest fel scos dintr'un manuscris dela British Museum (Nr. 16.856, fol. 41, A).

In patru sau cinci mutări Albele câștigă: 1. T×f8, R×f8!; 2. Rf6, Tf1+; 3. Df5, Tg1!; 4. g7+, T×g7; 5. Dg6 închide Turnul.

Acuma dacă Negrul joacă: 5..., T×g6; 6. R×g6 partida este câștigată prin superioritatea forțelor. Dacă Turnul ia pionul, Dama ia îndărăt și *câștigă prin Pat*. Se vede din acest exemplu, că la orientali, cel care făcea pat câștiga partida, — în cazul, cel puțin, când Regele negru n'avea nici o altă figură sau pion pe eșichier. Dar dacă se întâmpla contrariul, se permitea Regelui (din cauza patului) să schimbe locul cu oricare piesă a sa, cu condiția însă să nu se puie în șah.

De aici se vede, cum foarte bine remarcă orientaliștii englezi, exista în Ciatrang, un viciu care provenea din puterea prea limitată a unor piese și din cauza acestei anomalii, partidele nule erau foarte dese, chiar în cazul când forțele nu erau egale.

AUREL LERNOVICI

SENZAȚIONAL !!!
8 AVENTURA
ROMANE DE ACȚIUNE ȘI PASIUNE
EL MACHO
CĂUTĂTORII DE COMORI

AVENTURIERI sau EXPLORATORI?
COMORI SCUFUNDATE — CIVILIZAȚII MOARTE — SUFLETE REINVIATE.
PUTEREA DRAGOSTEI SALVATOARE.
LA CHIOȘCARI ȘI LIBRARI

Chemarea intelectualilor

Epoca pe care o trăim, prin acuitatea luptelor ce se duc în sânul omenirii, a scos din pasivitate până și pe slujitorii condeiului, punându-le în față o sumă de probleme, a căror gravitate nu-i mai lasă să rămână pe pozițiile de până acum: indiferență sau neutralitate față de vâltoarea din afară. Chiar dacă nu e îmbrățișată fățiș și curajos, o atitudine le este impusă. E greu să se mai vorbească de izolare, sau neutralitate „pe deasupra patimilor". Obiectiv, și acestea devin atitudini și servesc uneia din cauze.

S'a vorbit și se vorbește mult despre libertatea spiritului și despre pericolul la care sunt supuși intelectualii, prin răpirea posibilităților lor normale de creare. Problema se pune cu atâta gravitate pentru toate țările, pentru toți intelectualii, încât chiar insistând asupra ei, utilitatea discuției și a luminii prin discuție nu dispare.

Că libertatea spiritului în ceasul de față este amenințată, lucrul este explicabil.

Când una din tabere, în lupta pe care o duce pentru păstrarea unor poziții condamnate de istorie, nu se mai inspiră din forțele creatoare ale progresului, este natural să adopte o atitudine protivnică libertății, slujitoarea adevărului și progresului. Prin aceasta sunt sfărâmate cu brutalitate până și limitele firești în care poate fi concepută viața normală a scriitorului, este încălcat domeniul sfânt al acestuia: libertatea spiritului. Numai pornind de aici — libertatea condiție indispensabilă a adevărului și progresului — ne putem da seama mai bine de viitorul ce se pregătește culturii umane și putem trage concluzii asupra datoriei ce incumbă intelectualilor pentru a apăra această cultură.

Toate aceste probleme au fost ridicate și dezbătute în diferite congrese internaționale ale scriitorilor. Asupra lor s'a vorbit la vreme. Este interesant însă punctul de vedere al unui scriitor italian — istoricul Guglielmo Ferrero — rostit la Congresul Pen-Clubului și asupra căruia vom stărui puțin.

Este interesant acest punct de vedere — în primul rând — pentrucă vine din partea unui om de talia lui Ferrero, iar în al doilea rând pentrucă Ferrero aparține unei țări în care libertățile au fost înmormântate și prin urmare este vorba de cuvântul autorizat al unui om care-și dă seama cât preț are libertatea.

Dela început, Ferrero ține să accentueze acest lucru și se îndoește dacă Pen-Clubul, în ansamblul lui, își va da seama exact de gravitatea chestiunilor dezbătute în jurul problemei libertății intelectuale, „majoritatea din membrii lui aparținând țărilor libere, unde problema nu există decât în teorie".

Justificarea acestei îndoeli Ferrero o găsește în moțiunea propusă de delegația engleză, în care se putea citi că „obiectivul Pen-Clubului este de a salvgarda întreaga libertate necesară creației literare", — adăugând că Pen-Clubul se declară „străin oricărei politici de stat și de partid".

Aici este atinsă problema esențială a menirii pe care o are intelectualul, de rezolvarea căreia depinde însăși problema aflată în discuție — libertatea intelectuală: este posibil să se delimiteze cele două câmpuri ale activității umane, — activitatea intelectuală propriu zisă și activitatea politică?

Ferrero răspunde negativ și iată cum își justifică poziția:

„Libertatea literaturii este astăzi, într'un mare număr de state cea mai arzătoare problemă politică, ea fiind o chestiune de viață sau de moarte pentru multe din guverne cari, dacă ar respecta libertatea, necesară creației literare, s'ar prăbuși în trei luni. Reclamând sincer libertatea intelectuală, moțiunea se declară astăzi fie că o știe fie că nu, pentru anumite regimuri și împotriva altora".

Ferrero a amintit Congresului de cazul său întâmplat la 27 Martie 1935, la care dată trei comisari de poliție s'au prezentat la editorul său din Milano, cu un ordin al Prefectului și au confiscat toate exemplarele din operele sale — mii de volume —, le-au încărcat în camioane și le-au dus la Prefectură unde au fost distruse. Cu durerea pe care numai un scriitor a cărui întreagă viață s'a concentrat în opera la care a muncit o poate resimți, Ferrero a adăogat: „toată opera mea a fost prăpădită în textul ei original și o bogăție considerabilă distrusă fără rușine".

Istoricul italian a mai ridicat o chestiune: dezertarea „elegantă" a scriitorului dela marile probleme care se pun în ceasul de față spre rezolvare, prin îndepărtarea din literatură a subiectelor arzătoare, care presupun critica stării actuale din lume și care ar fi cele mai utile de tratat. Astfel, aproape în toate țările, romanul este din ce în ce mai mult prada unei adevărate obsesiuni sexuale, împingându-l să analizeze amorul fizic și intelectual în raporturile lui cele mai ascunse.

„Aceste analize, *spune Ferrero,* — sunt, de multe ori, interesante, câteodată profunde. Dar accidentele din amor, dacă ele au o foarte mare importanță pentru fericirea individului, n'au aproape nici una pentru umanitate și destinul ei. Erotomania literară a epocii noastre își ascunde frica de a înfrunta în literatură ca și în viață, marile probleme ale destinului uman".

Desigur, această deviere constitue o gravitate, dar ea nu poate fi comparată cu situația din țările în care guvernământul și-a pierdut legitimitatea și Ferrero nu se ferește de a sublinia și acest lucru. Este cazul țării sale chiar.

„In aceste țări, elitele conducătoare nu se mulțumesc de a ne elimina din serviciul marilor cauze; ele vor ca penele noastre să nu lucreze decât spre a justifica, masca și servi delirul fricei lor. Incepem însă să vedem că această frică poate cere literaturii și filosofiei, într'o epocă care n'are nici un principiu al frumuseții, al adevărului și moralei. Aci stă drama imensă și nouă care începe și în care oamenii scrisului vor fi sau victime sau eroi".

Aici este adevărata dramă a intelectualilor.

Dacă în veacurile trecute existau o sumă de principii indiscutabile de care scriitorul nu se putea atinge, prin aceasta libertatea lui găsindu-se îngrădită, exista cel puțin o garanție, pentrucă și puterea trebuia să le respecte și scriitorul nu putea fi obligat să le nege. Astăzi însă, principiile devenind mobile și puterea ne mai fiind obligată să respecte ca inviolabil niciun principiu „dacă delirul fricei o copleșește, ea ne poate cere tuturor să dovedim că Diavolul este Dumnezeu și Dumnezeu Diavolul".

Este experiența dureroasă pe care unii dintre scriitori au și suportat-o: „a te găsi deodată în prezența puterii care, sub amenințarea exilului, închisorii, înăbușirii spirituale, apariției morții, ne ordonă să dăm Cezarului ce este al lui Dumnezeu".

Ca unul care a avut „durerosul privilegiu" *de a fi printre cei dintâi care au avut de trăit această experiență, Ferrero a amintit Pen-Clubului de responsabilitatea în fața căreia se găsește acesta când se angajează să apere libertatea spiritului și a terminat spunând că situația de astăzi — o Europă în care libertățile mai există și cea în care nu mai există — nu se poate eterniza. Ori, Europa care a pierdut libertatea o va recâștiga, ori Europa care o mai are o va pierde de tot. Este o luptă decisivă dela care scriitorii nu pot, n'au cum dezerta.* „Noi suntem cu toții, fie că vrem sau nu, angajați într'o luptă decisivă. Angajați pentru libertatea spiritului. Spre a ne face datoria în această luptă, nu e suficient de a participa la congrese admirabil organizate în care plăcerile spiritului și ale cărnii sunt combinate cu o artă superioară. Trebue deasemeni să știi să suferi că de această luptă depinde soarta Europei.

„Dacă Europa pierde libertatea sa intelectuală, ea se va prăbuși întreagă, cum s'au prăbușit câteva din părțile ei într'o stagnare barbară, asemănătoare aceleia din cauza cărora multe din țările musulmane au pierit în secolul al nouăsprezecelea".

Aceste cuvinte, venite din partea unui om care a trăit și suferit sub regimul de înăbușire a libertății, cuvinte din care transpiră cu gravitate grija pentru soarta de mâine a culturii umane, trebue să apese cu greutate asupra conștiinței tuturor intelectualilor. Bunurile pe care ei le creiază pentru întreaga omenire sunt amenințate.

Cultura este în pericol! Să apărăm cultura! Iată chemarea intelectualilor în ceasul de față.

ALEXANDRU ANTOHI

Peisaj la Nil

Pe pământ sunt regiuni care, în zilele noastre, au păstrat în întregime caracterul lor antic. Aflându-te acolo te simți transpus în timpuri trecute, uiți temporar secolul în care trăești, până când glasurile, instrumentele civilizației moderne ce-și croiesc drum pretutindeni, te trezesc la realitatea zilei.

Indigenii de pe malurile Nilului duc o viață care, în cele mai multe ținuturi, se identifică cu viața predecesorilor de mii și mii de ani. In regiunea cataractului al treilea, la peste o mie de Kilometri de Khartum, capitala Sudanului, albia Nilului devine foarte îngustă, e strânsă între blocuri și stânci. Navigația e imposibilă. Dar Nubienii siliți de aceste împrejurări au devenit maeștri înotători. Pe mal, indigenul are o fâșie de pământ în care rodește recolta lui sărăcăcioasă. Pentru a ajunge la ogorul lui de cele mai multe ori trebue să treacă înnot apa ce spumegă și fierbe în vârtejuri. După ce a însămânțat, se întoarce în acelaș fel la coliba lui. O viață într'adevăr trudnică și cu rezultate minime în această regiune toridă unde pustiul se apropie în unele locuri până la malurile fluviului. Numai în mările înghețate din regiunile polare omul se întreține cu greutăți asemnătoare.

Dacă indigenul e proprietarul unei colibe, în preajma căreia are două vaci și câteva capre, e invidiat de ceilalți locuitori. Un palmier este un har divin, iar roata cu găleți pentru adăpatul gliei e un aparat ce dovedește bună stare. Așa au trăit Nubienii în timpul Faraonilor, a stăpânirilor islamice și creștine dela începuturile erei noastre, aceiaș viață o duc și azi. In apropierea colibelor ridicate din aluviunile Nilului se înaltă vestigiile mărețe ale timpurilor trecute. Temple și monumente ridicate de grandomania egipteană, reliefuri păgâne, creștine și musulmane amestecate și suprapuse, inscripții hieroglifice, arabe sau grecești. Dar bietul fellah trece neștiutor și nepăsător față de aceste măreții istorice și duce greul unui trai monoton și mizer care a rămas neschimbat prin toate furtunile istorice ce au trecut și au lăsat urme în acele părți.

Mai în spre nord, la al doilea cataract, răsar din apele Nilului câteva sute de blocuri de piatră, roase și rotunjite de apele fluviului. Pe unele din aceste insule minuscule sunt colibe micuțe unde trăesc indigenii. Ogorul lor e pe malurile roditoare, și seamănă cu niște boschete făcute de copii. Acolo fellahii cultivă fasole și linte din care-și furnizează hrana.

Ceva mai jos e micul oraș Wadi Halfa. Acolo începe o linie ferată; e punctul terminus al unei linii de vapoare. Indigenii însă văd fumul ce se ridică din locomotive și coșurile vapoarelor, aud sirenele acestora și rămân la fel de nepăsători ca și față de monumentele antice. Își văd de necazurile lor care au rămas statornice, în timp ce s'au prăbușit civilizații și au fost înlocuite altele.

Dealungul Nilului răsună pe imense întinderi un scârțâit aidoma unui glas ce se vaetă. E scârțâitul roților cu găleți ce scot apa din Nil și o revarsă în brazdele ogorului. Zece ore pe zi boii se învârtesc flegmatic în cerc pentru această operațiune. Un tablou și un sunet ce pare un simbol al vieții locuitorilor.

LSER

Sigbjoern Obstfeldec

Eva

Plumburie e marea, plumburiu e cerul,
Plumburii sânt ochii tăi, Eva.
Indelung stat-ai mută,
Strângându-mi mânile.
— Ochii tăi —
Albaștri, când soarele râdea, când marea ne cânta!
Ești ca natura însăși, Eva.

Buzele tale, ce se-odihnesc pe fruntea mea,
Sânt atât de reci,
Mânile tale, ce se-odihnesc într'ale mele,
Sânt atât de reci.
Pieptul tău respiră atât de greu...
— Simt respirarea pământului pe sufletul meu!

Da, tu ești ca pământul.
Când lunecă rouă peste rouă,
Ți-s ochii năframă înrourată.
Când nour după nour aleargă,
Ți-s ochii întunecați și umezi.

Nu. Nu vreau să mai grăiesc.
Mut vreau să stau și s'ascult
Suspinul lung și-adânc al mării,
Incremenind privirea în negura sbuciumată a nopții...
Eva!...

In rom. de AD. BYCK

Cu prilejul tricentenarului lui Descartes

In „Biblioteca pentru toţi" a apărut, odată cu sărbătorirea în apus a tricentenarului lui Descartes, un studiu al tânărului nostru cugetător, Constantin Noica, intitulat: *„Viaţa şi filosofia lui Descartes"*.

Toţi cei ce nu cunosc lucrările d-lui C. Noica s'au aşteptat desigur la o inteligentă şi îndemânatică „compilare" a amănuntelor biografice şi părerilor celor mai autorizate din bogata bibliografie asupra lui Descartes şi a Cartezianismului, ceia ce ar fi fost încă destul de meritos şi de necesar pentru stadiul în care se găseşte la noi cultura sau pretinsa cultură filosofică. O sinteză, sau chiar o lucrare de popularizare asupra unui filosof ca Descartes, nu se întreprinde decât atunci când spiritul a ajuns la maturitatea de gândire pe care un filosof nu o poate atinge decât la apogeul unei cariere, după ce a trăit un răstimp de tovărăşie cu el, pentru ca să se fi pătruns în deajuns de cugetarea sa şi mai ales să se fi „îndoit" mai mult asupra adevărului operei sale, recunoaşte autorul însuşi cu o sinceritate şi o înţelepciune, care dovedeşte calitatea spiritului său filosofic.

Pentru cine cunoaşte însă celelalte lucrări ale sale şi mai ales ultima operă *„Concepte deschise în Istoria Filosofiei"* (Institutul de arte grafice „Bucovina". I. E. Torouţiu, 1936) şi în special capitolul *„Conceptul de Mathesis Universalis La Descartes"*, studiul cuprins în acest mic volum, de aproape două sute de pagini din „Biblioteca pentru Toţi", prezintă un interes cu totul deosebit. El este o faţă nouă şi originală a cugetării filosofice româneşti, în afară de limpezimea gândirii şi alte calităţi ale expunerei, care o fac să fie citită şi de cei ce caută a se informa asupra lui Descartes, caşi de cei, care, cunoscându-l, caută un nou prilej de a-l medita şi a-l pătrunde.

Filosofia, în înţelesul obişnuit al cuvântului, ca şi în pretenţia sa de a ne impune o viziune a lumii, care să „nu se poată schimba nici odată" şi „să fie aceiaşi pentru toţi", căzuse în nesocotire şi dispreţ încă de pe timpul lui Nietzsche. Filosofii ei înşişi se denumeau „oameni de ştiinţă", ferindu-se ca de foc de titlul de „filosof". Ceiace lipsea chiar istoricilor filosofiei era „simţul istoric", zice Nietzsche, „simţul relativului". Ei erau loviţi de defectul nesocotirii adevărului că: funcţiunea esenţială a finţei organice este „interpretarea" celor ce se întâmplă căci nu există eveniment în sine însuşi", lume în afară de cea creată de însuşi cel ce o concepe.

Analizând cele trei tipuri de Istorie a Filosofiei: 1) „rezumarea" ideilor emise de marii filosofi spre a restitui istoria cugetării în momentele ce par mai semnificative, 2) „expunerea ideilor" spre a înfăţişa „un tablou exact al trecutului" 3) încercarea de a explica sistemele în determinarea şi înseriarea lor, ca şi în desfăşurarea lăuntrică a ideilor lor alcătuitoare, d. C. Noica alege ca metodă pe aceasta din urmă, cu nota de îndoială ce caracterizează gândirea omenească în ştiinţă ca şi în filosofie şi conştiinţa lămurită că explicaţia dată nu poate fi garantată ca fiind ultima şi unica.

Dar originalitatea atitudinii sale, nota cu care intră în cugetarea filosofică a lumii de după Nietzsche, stă în aceia că obiectul cercetărilor şi interpretărilor sale nu se îndreaptă asupra operei, nu priveşte ideile emise, ci însuşi spiritul care le emite. El vrea nu numai să rezume experienţele cosmice ale marelui filosof, ci să le şi retrăiască cu el, parcurgând împreună toate valorile, pătrunzându-se de tot ce a dobândit bogata sa personalitate, măsurându-i toate posibilităţile, iar dintre acestea stăruind mai mult asupra operei filosofice a lui Descartes.

Aceasta explică precăderea acordată înfăţişării „Regulilor" şi „Metodei", căci scopul urmărit este nu numai cercetarea cugetării lui Descartes şi reconstituirea spiritului căruia se datoreşte filosofia carteziană în legătură cu elaborarea ei. Această reconstituire rămâne un ideal ce nu

DESCARTES

poate fi realizat, căci fiecare fiinţă reprezintă un punct de vedere ce nu poate aparţine în totul alteia. Nu se poate apoi retrăi o viaţă în perspectivele infinite ale variaţiilor sale, cu putere de creaţiune bogată în atâtea posibilităţi, ci se poate cel mult „filosofa împreună cu gânditorul, fără a încheia definitiv, nici odată, capitolul asupra vieţii sale „în spirit", obiect indefinisabil în sine cu acţiuni şi reacţiuni preînoite din propria ei substanţă. Este un fel de reînvăţare a Marei Arte a lui Aristotel de a discuta problemele, fără a căuta să le soluţionăm cu orice preţ, marea artă „aporetică" dominând odinioară toate domeniile filosofiei, aşezarea punctului de vedere filosofic dincoace sau dincolo de orice sistem. Ne dăm socoteală ce instrument mlădios este această ştiinţă a „problematicei" pentru un cugetător ca d. C. Noica şi care chiar prin „delimitarea problemei" o pune. Definind apoi ceia ce afirmă că nu ştie, el discută negativ problema în întregul ei dându-i chiar prin aceasta un caracter pozitiv, căci nicio problemă nu poate avea caracterul pur negativ. Titlul lucrării sale, după cum ne mărturiseşte autorul, trebuia să fie *„Viaţa şi Filosofia lui Descartes"* înţelese ca *„Trepte ale singurătăţii sale"*. Ceiace ar fi exprimat ceva din caracterul interpretării filosofiei carteziene, zice d. Noica, şi ar fi indicat drumul pe care îl urmează filosoful în cercetările sale, adăugăm noi. In adevăr în minunatul său studiu, tânărul cugetător este mereu însufleţit de un relativism vital, care caută să lege în tot momentul „viaţa şi cunoştinţa", una cu alta. Dar nu este vorba în acest studiu de „existenţa accidentală" a unui lucru sau a altuia din viaţa lui Descartes, în anume loc şi anume împrejurări, ci de însăşi lumea aparţinând lui Descartes, şi care conţine *toate* posibilităţile, independent de realizările lor, un domeniu care trebuie situat între fenomenele psihice pe deoparte şi faptul lumii exterioare pe de alta. Ceia ce urmăreşte d. C. Noica în scurtul şi plinul său studiu asupra lui Descartes şi a Cartezianismului, este nostalgia filosofului către esenţa lucrurilor şi voinţa extraordinară cu care acesta urmăreşte „de a se lepăda de tot ce ar întuneca propria sa gândire şi fiinţă", de aci treptata sa izolare, până la „desăvârşita singurătate", care să-i îngăduie a concepe ceiace este *în afară* de raporturile unor date ce sunt în legătură cu el. Capitolul *„Regulile Tinereţii"* este în această privinţă de o rară frumuseţe în limpezimea cu care analizează „însângurarea" filozofului în refacerea unei lumi, în care el se lipseşte nu numai de alţii, dar şi de sine însuşi pentru a elibera lumea de stăpânirea pe care a pus-o spiritul omenesc asupra ei, spre a-şi elibera propria lui fiinţă de amestecul închegat „sub domnia întâmplării" şi a se putea apoi consacra cu totul şi a participa cu fiinţa lui astfel purificată la ceiace concepe el ca existând peste orice raport: absolutul, apropricrea de adevărul făurit de judecata unui singur om care gândeşte drept. In această „singurătate", voită atât de mult şi realizată cu atâta consequenţă, se cere o metodă pentru cel ce lucrează din propria sa iniţiativă şi absolut izolat de alţii. Astfel s'a născut „Metoda", care este valabilă nu pentru a fi reluată azi, în întregul ei care este perimat, ci ca lecţie şi îndrumare în „reîntoarcerea spiritului către sine", şi prin aceasta rămâne universală.

Monografia, aşa numeşte d. C. Noica acest profund şi strălucitor studiu al său, se dezvoltă cu liniştea şi măreţia unui organism viu în capitolele următoare: *„Maturitatea"* şi *„Meditaţiile maturităţii"* care dau adesea impresia unei sonate de Beethoven, în curgerea lor majestoasă, grea de gânduri şi sugestii. Ele sunt, în adevăr, trăite şi gândite cu Descartes, urmărite în ritmul lor nobil şi cu înălţimea lor spirituală, până la acea „singurătate de totdeauna a omului în faţa problemelor adevărate ce i se pun".

Metoda d-lui C. Noica, în tratarea studiului asupra lui Descartes, este metoda adoptată de filosofii de după Nietzsche, în filosofia din vremurile noastre, aplicată cu măestrie de un adevărat cugetător, exprimată cu claritate şi brio, deşi este departe de a fi câtuşi de puţin „literară", lucru tot atât de puţin îngăduit unui filosof, ca şi calificativul de „ştiinţific".

Ultimul capitol: *„Sfârşit de viaţă"* este un final demn de acest studiu remarcabil din toate punctele de vedere. El e un răspuns scrupulului care poate l-a chinuit în taină pe tânărul filosof, acela de a fi dat orientării vieţii lui Descartes o precizare mai mare de cât a avut-o ea în realitate...

Relevarea contradicţiei în care căzuse Descartes în ultima perioadă a vieţii sale la curtea Christinei de Suedia, cu toată existenţa de până atunci petrecută „pe un anumit plan, cu o anumită morală, stăpânit de un statornic ideal de singurătate", este o admirabilă jerbă de lumină, care e menită să sublinieze îndoiala de care se simte stăpânit autorul studiului lui Descartes şi pe care regretă că nu a putut să o practice mai mult.

Viaţa lui Descartes în legătură cu opera sa, aşa cum ne-a înfăţişat-o d. C. Noica, este cercetarea unei experienţe, în care faptele au fost înlocuite prin date şi în care el a găsit expresia tuturor realizărilor implicate în fiecare din aceste date, care nu sunt decât diferitele manifestări intelectuale şi emotive ale vieţii spirituale. Această experienţă este „o experienţă de mare singurătate, cu toate treptele ei, pe toate planurile unde poate fi încercată...

Ceiace ne indică d. Noica este „tipul de umanitate" căruia a aparţinut Descartes şi a cărui întipărire a rămas în reacţiunile sale faţă de univers.

Capriciul Destinului l-a făcut să se găsească „singur". El nu refuză această singurătate, ci „caută în ea atâta înţeles, până ce orice înţeles din afară să i se pară zădarnic". Adică are în el atâta individualitate încât nu numai că viziunea lumii decurge din această individualitate, ci că chiar el însuşi se dezvoltă în atitudinea sa faţă de univers în cât ajunge să se definească în funcţiune de idee prezentând un caracter universal, adică mai mult o mişcare a cugetării de cât un ansamblui de rezultate.

Cugetarea multiplă a filozofiei actuale, cucerită de d. C. Noica, în încercările sale, face toată noutatea şi valoarea lucrărilor ce ne-a dat până în prezent. Ea îi permite să păstreze toată bogăţia de forme sintetice şi raporturi multiple care au permis spiritului uman să interpreteze lumea cu diversele ei aspecte, păstrându-şi libertatea de a cerceta pe căi noi toate formele posibile ale înţelegerii şi a le aplica la infinita varietate a problemelor..

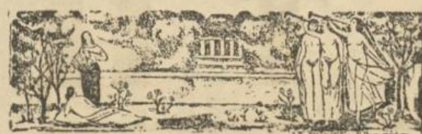
IZABELA SADOVEANU

Păharul lui Vodă Ştefan

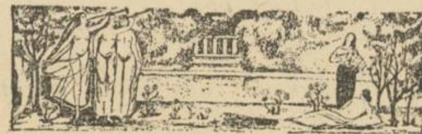
Când sămnul izbăvirii s'au fost ivit la schituri
Şi negurile morţii s'au bulucit sub frunte,
Ciobani din susul ţării au slobozit din bucium
Şi-a prins a bate clopot, în funduri reci de munte.
Şi spune-se căn urma îngropăciunii, Domnul
Lăsat-au mânăstirii păharul său de iaspis,
Să fie pomenire la sfânta ctitorie
Şi arcul cu vârtejuri l-au fost lăsat cu zapis.
Şi-au bulucit odată, la vreme de răscoală,
La poarta mânăstirii, Cazacii şi joimirii,
Cu gând să jăcuiască argintul din oltare.
(In ţarăn vremea ceia stătut-au Cantemirii.)
S'au năpustit la ziduri şi-au spart tăria porţii,
Au jăcuit din turnuri avutul boerimii,
Iar dintr'al mânăstirii n'au risipit nimică
Şi s'au purces în neguri, în fundul Săcuimii,
Ducând cu ei şi arcul lui Vodă, cu vârtejuri.
Iară păharul mândru, cioplit în spuma mării
Stătut-au până'n vremea lui Racoviţă-Vodă.
...Şi-au fost venit odată, cu drumurile sării,
Câţiva zlotaşi, un slujnic şi-un popă Chisăliţă
Şi pătrunzând în pimniţi, băut-au ei anume
Păn'au văzut tot fumuri, şi beţi fiind nebunii
Au sfărâmat un lucru domnesc şi de minune.

(Niculce: „O samă de cuvinte")

MIHAIL VISARION

Blajul şi revoluţia lui Horia

Rolul clerului în răscoalele ţărăneşti din Ardeal

In numărul trecut al revistei noastre am pomenit despre numărul omagial al revistei dela Blaj *„Cultura Creştină"*, închinat bicentenarului Blajului. Din documentele şi datele istorice bogate pe care le conţine acest număr al revistei blăjene, vrem să ne oprim o clipă asupra unei conferinţe a d-lui Dr. Coriolan Suciu, profesor la liceul din Blaj — *Blajul şi revoluţia lui Horia* — publicată în acest număr omagial.

Facem lucrul acesta, pentrucă socotim că datele prezentate de d. Suciu au o importanţă deosebită şi vin să contribue la stabilirea adevăratului caracter al răscoalei ţăranilor ardeleni. Toate sunt puse — evident — în legătură cu Blajul, dar prin aceasta importanţa lor nu scade.

Când s'a dezlănţuit răscoala ţărănimii ardelene pentru dreptate socială şi naţională, preoţimea mai cultă şi superiorii ei — episcopii — de amândouă confesiunile, s'au desolidarizat de revoluţia lui Horia. Când s'a ştiut că revoluţia apucase pe o cale care îngrijora clasele stăpânitoare, guvernul din Sibiu a văzut în această preoţime un sprijin în potolirea răscoalei şi i s'a adresat ca atare. Şi preoţimea s'a executat.

„La 6 Noemvrie 1784, — spune d. Suciu, — guvernul transilvan invită pe episcopul dela Blaj Ioan Bob şi pe Ghedeon Nichitici dela Sibiu, ca dânşii, prin clerul lor, să îmblânzească inimile turburate ale ţăranilor.

„In ziua următoare, la 7 Noemvrie 1784, Iosif II numea pe consilierul Mihail Brukenthal, nepotul guvernatorului Samuil Brukenthal, de comisar regal, cu însărcinarea să meargă în ţinuturile revoltate şi să-şi dea silinţa să liniştească poporul.

„Deodată cu comisarul guvernului, fu invitat să plece spre ţinuturile revoltate şi episcopul ortodox dela Sibiu, Ghedeon Nichitici. Acest sârb, de curând venit din Croaţia, şi care abia ştia ceva româneşte, plecând la propagandă contra lui Horia, dimpreună cu toţi protopopii săi din ţinuturile revoltate, adresă ţăranilor revoltaţi, cu data de 16 Noemvrie 1784, şi o circulară, în care spunea între altele:

„Horia, căpetenia rebelişilor, nu încetează a face răutate şi minciuni, cari sunt împotriva lui Dumnezeu şi împăratului şi împotriva legii şi bisericii şi blagosloveniei vlădiceşti... Deci noi cu numele împăratului poruncim, că nici un român să nu îndrăznească a asculta *minciunile* lui Horia, nici să meargă la el, nici la adunarea lui, nici să dea ajutor lui, nici pe ascuns, nici în arătare". (Citat de d. Suciu după Monogr. rev. lui Horia a Mitr. Suluţiu).

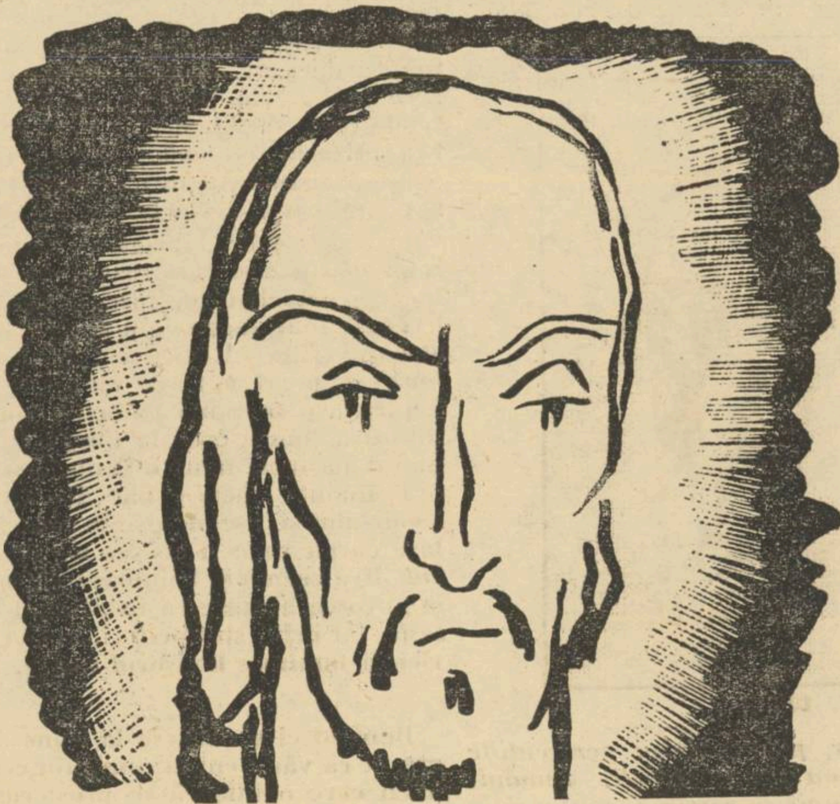
Iată cum revendicările arzătoare ale ţărănimii pornite să verse sânge pentru dreptatea ei, prin gura „ căpeteniei rebelişilor" Horia, deveneau „minciuni care sunt împotriva lui Dumnezeu şi împăratului şi împotriva legii şi bisericii şi blagosloveniei vlădiceşti...."

Incercarea de a lua drept scut a fără de legilor pământeşti pe Dumnezeu, legea şi biserica nu este de eri, de azi, aşa dar. E cu mult mai veche.

Dealtfel, dealungul acestor încercări de a răsturna „minciunile" lui Horia, istoria înregistrează fapte sângeroase, care demonstrează că ţaranii erau atât de îndărătnici în a da crezare la cele ce auzeau din gura căpeteniilor, în cât făceau şi victime în rândurile preoţilor. Astfel este întâmplarea petrecută în Cărpinişul, satul lui Crişan, povestită de Mitropolitul Şuluţiu în Monografia sa.

Crişan voia să răscoale satul său. Proetul local Teodor Şuluţiu a încercat să *„desmânteze"* pe oamenii de la răscoală. In afară de această încercare de contracarare a acţiunii lui Crişan, la Gura Cornii, deasupra Abrudului, preotului i se dăduse să citească — ca unul ce ştia latineşte — aşa zisele porunci împărăteşti; dar el *„spunea din cărţile acestea altmintrelea, decum ziceau oamenii lui Giurgiu (Crişan), că stă în ele". Atunci „Giurgiu, mâniindu-se foarte pe preotul său, cu ai săi îl legă cu mânile în spate şi hurţuluindu-l, legat pe cal, cu sine peste Rosia şi Cărpiniş, a 2-a zi asupra satului Buciumului îl puse jos şi dându-l gloatelor îl omorî cu pietrii"*.

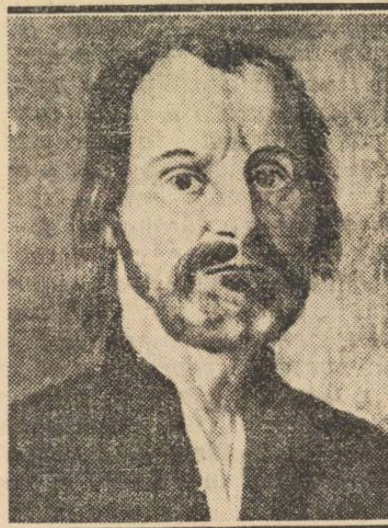
Circularele de demascare a „minciunilor" neajutând la nimic, clerul se aliază pe faţă cu armata, în opera de spargere a răscoalei.

HORIA de Mac Constantinescu

La 27 Noemvrie 1784, armata împărătească de sub comanda baronului Preis, comandantul militar al Transilvaniei, începea operaţiunile militare contra răsculaţilor. Episcopul Nichitici adresează o nouă circulară — de data aceasta către preoţi — *„îndrumându-i cum au să secondeze armata în misiunea ei de pacificare"*.

Infrângerea dela Mihăileni, din 7 Dec. 1784, Densuşianu, în lucrarea sa o atribue *„numai preoţilor, ce fură trimişi de episcopul Nichitici"*.

CRIŞAN

„Ceilalţi episcopi care aveau credincioşi revoltaţi, adresară şi ei circulare clerului şi invitară pe preoţi ca prin admonestrări creştineşti să potolească inimile tulburate ale poporului creştin". (Suciu)

„Serviciile episcopilor şi protopopilor români, — spune Densuşianu, erau nepreţuite. Ei suplinirä în revoluţia aceasta rolul funcţionarilor administrativi refugiaţi, dânşii publicară ţăranilor patentele (ordinele) guvernului, dânşii înfăţişară poporului revoluţiunea ca o faptă în contra lui Dumnezeu şi în contra împăratului, dânşii făcură cea mai mare propagandă în contra lui Horia, dânşii intimidară pe preoţi şi pe ţărani. Dar nici unul din episcopii aceştia nu făcură nici atâta pentru sărmanul popor, cât făcuse vice-colonelul Schultz şi oculistul Molnar, nici unul din ei nu avu curajul şi sentimentul de datorie, să informeze guvernul despre adevăratele cauze ale acestei revoluţiuni, despre crâncena soartă a iobăgiei, despre starea insuportabilă a clerului". (Citat după Suciu).

Cercetând actele ce s'au mai păstrat în arhiva Mitropoliei din Blaj, din anii 1784 şi 1785, precum şi un protocol exhibitor din 1785, d. Suciu a găsit mai multe scrisori şi rezoluţii în legătură cu revoluţia lui Horia.

La 29 Ianuarie 1785, Mihail Brukenthal, încunoştiinţând din Alba-Iulia pe episcopul Bob despre încredinţarea ce i s'a dat de comisar regal peste „comitatul Hunedoarei unificat cu cel al Zarandului, dimpreună cu partea superioară a domeniului montanistic al Hunedoarei", totodată îl interpela în mod cu totul oficios, ca pe „popii" săi aflători în acele locuri să-i îndrumeze să pună la dispoziţia Dânsului serviciile lor, în tot timpul cât va fi necesar, „poftindu-o aceasta îndatorirea faţă de Preaînălţata, Sacratisima Sa Majestate şi împrejurările prezente".

Evident, episcopul Bob nu întârzia cu răspunsul, însoţit de cuvenitele plecăciuni, că toate se vor executa: „mai ales în aceste împrejurări". Il încunoştiinţează că a primit scrisoarea „şi că nu a întrelăsat ca să dea către protopopii districtuali din acel judeţ ordine, în sensul, ca să instrueze pe preoţi încredinţaţi grijei lor ca, atunci şi cât timp i se vor părea necesari comisarului regal, cerând astfel împrejurările, să presteze cu grijă serviciile lor în slujba Majestăţii Sale Sacratisime. Episcopul îşi încheia scrisoarea spunând: „Am socotit pentru noi de lucru plăcut, dacă am putea presta după cuviinţă Ilustrităţii Voastre, pentru binele obştesc, şi altele (servicii), mai ales în aceste împrejurări". Se recomandă apoi stăruitor pe sine şi clerul său bunăvoinţei şi protecţiei comisarului regal".

Cu data de 8 Februarie 1785, episcopul Bob a trimis următoarea circulară către protopopii din judeţul Hunedoara şi Zarand:

„Măria Sa Domnul Fişpan a Varmeghii Hunedorii cu a Zarandului unită şi administrator la Hunedoara, prin cartea sa din 29 de zile a lunii Ianuarie nouă trimisă, după vrednicie ne cearcă să facem rânduială şi să poruncim tuturor preoţilor ca, de cumva i-a fi de lipsă, pentru binele şi pacea de obşte, ajutorul preoţilor noştri dintru aceste părţi, ori pe care l-ar pofti Măria Sa, neapărat să plinească cele poruncite prin Măria-Sa.

Drept aceea Frăţia Ta vei înştiinţa pe toţi preoţii Eparchiei Tale încredinţată, şi le vei da înainte, ca ori când şi pe ori şi care dintre preoţi Măria-Sa Fişpanul ar pofti, ori la scrisoare ori la cetirea (?) pentru a sa îndreptare şi înştiinţare mai deplin să fie datoriu a asculta şi a ajuta în cele ce sânt spre binele şi pacea de obşte".

Şi — după cum spune d. Suciu — desigur că preoţii lui Bob îşi vor fi dat toată silinţa ca să ajute la potolirea focului.

O altă circulară a episcopului I. Bob, în care se vede răsunetul revoluţiei lui Horia, datează din 24 Ianuarie 1785 şi este adresată protopopilor săi. In această circulară, episcopul îngrădea libertatea întrunirii săboarelor sau sinoadelor protopopeşti şi da noi îndrumări privitor la atitudinea pe care trebuia s'o aibă preoţimea faţă de răscoală.

(Continuare în pagina 8-a)

Marină

De-o oră, tot mai grav ,de gălbinare,
Văzduhul sur în port s'a 'mbolnăvit.
Şi-un far în umbra unei stânci de mare
Aprinde 'n radă beţe de chibrit.

Un cuirasat cu ancora în frunte
Se 'ndreaptă către larg fumând tutun
Şi răspândeşte teamă de pe punte
Din gura neagră-a ţevilor de tun...

Păcloasă seară cade peste mare,
Acoperind vaporul depărtat;
Iar soarele ce stă s'apună pare
Un fes de turc în valuri aruncat.

Pe mare

In vânăt zarea-şi schimbă brusc decorul
Pe bord spinări de valuri mari se sparg
Şi tresărind adulmecă vaporul
Fiori de crivăţ răsvrătit în larg.

Atent, timonieru-şi dilatează
Pupilele ca bobul de piper —
In faţa prorei s'a 'necat o rază
Şi nori de zgură stau la sfat pe cer.

Dar căpitanul —lup bătrân de mare—
Simţind că nu-i decât un vânt mocnit,
Priveşte 'n ochi posomorâta zare
Şi-şi pufăe luleaua liniştit.

CRISTIAN SARBU

Din această circulară d. Suciu reproduce numai pasajul cu reflexiile episcopului Bob privitor la învinuirea de participare la revoluție pe care o aducea guvernul din Sibiu preoțimii române:

„Și iarăși tot întru aceiaș zi luai o comisie dela In(altul,) K(răescul) Gubernium, în care scrie, cum din mai multe înștiințări trimise ar fi înțăles K. Gubernium, că oarecare și dintre preoți(i) noștri, dupăce prostimea din varmeghia Chenedorii (Hunedorii) cu a Zarandului unită, ar fi ridicat grea răscoală asupra nemișugului, nu numai nu s'au silit a-l potoli și a-i stânge după datoria chemării sale, ce încă ei însuși ar fi îndemnat spre aceasta și i-ar fi năzuit la această răutate, și prin alte varmeghii să sporească, ar fi lucrat, ca mai tare să se lățească. — Pentru aceea acuma a doua oră poruncește In. K. Gubernium prin mine Frățiilor Voastre, ca și înșivă să păziți și norodul vouă încredințat și din adins să-l învățați datoria, care are fieștecine către Craiul și Impăratul său, către patrie și către sine și așa să-i îndreptați, să dojeniți și să povățuiți norodul, ca toți fieștecare tisturilor și judecătorilor dinafară, precum și Domnilor locurilor, cuvine-să cinste și ascultare să le deie și orânduitele slujbe să le plinească, că aceasta este datoria tuturor supușilor celor buni, și așa ne învață și pravoslavnica credință. Fii blagoslovit".

Evident, față de cei ce și-au făcut datoria, răsplata din partea stăpânirii n'a întârzia. Istoria notează că episcopul ortodox dela Sibiu, Ghedeon Nichitici „pentru serviciile prestate la potolirea răscoalei", a primit o remunerație de 1000 floreni, episcopul Petru Petrovici dela Arad tot 1000 floreni, iar protopopul ortodox Iosiv Adamovici din Abrud, „pentru îndemnul dat țăranilor ca să prindă pe căprarul Ursu Uibaru" (executat după aceasta la Alba-Iulia în 25 Noemvrie 1784) a primit „30 de galbeni și o medalie de aur".

Un lucru rămâne puțin lămurit în istoria acestor răscoale țărănești — sau așa cel puțin reesă din documentele prezentate de d. Suciu: rolul preoțimii dela sate. E posibil ca preotul umil de țară, trăind într'o situație mai grea și în contact mai strâns cu țărănimea și aspirațiile ei, să-și fi îndreptat simpatiile pentru cei răsculați și — activ, sau numai pasiv prin sabotarea poruncilor venite de sus — să fi dat ajutor țăranilor. Cert e că încă din timpul răscoalelor și mai cu seamă după răscoale, stăpânirea a dezlănțuit o adevărată prigoană împotriva preoților români, pe care-i denunța, dacă nu autori ai răscoalei, apoi celpuțin sprijinitorii ei.

Densușianu amintește chiar că: „Guvernul transilvan încă propuse monarchului destituirea tuturor preoților români din ținuturile revoltate și degradadrea lor în clasa de rând a contribuabililor, adecă a iobagilor".

La câtă batjocură au fost supuși Românii în general după revoluția lui Horia, din partea Ungurilor și a „domnilor de pământ" se vede și din lucrarea Mitr. Sulutiu:

„Mulți ani după revoluțiunea Horei nu era sigur Românului a călători, mai cu seamă noaptea, prin orașe maghiare, iar ziua pretutindenea, pe unde numai vedea nobilii maghiari — cari tot armați umblau — vreun român, fără nici o deschilinire, nu înceta cu groaznice sudălmi încărcându-l a striga ca după cioară „Te Hora, tolvaj varjú și kutya fajta olá" adecă: Tu Hore, tâlhariule, cioară, și viță de câne român, — într'atâta cât, înțelegând înțeleptul Monarh Iosif de aceasta, și că prin strigarea de „Hora" asupra Românilor, aceștia groaznic se provoacă, și cu atâta mai tare se întărâtă și cei mai de omenie Români, cu cât la revoluțiunea Horei, partea cea mai mare a națiunei române, afară de niște gloate de oameni n'au luat parte, ba încă aceia au fost căutați la moarte și jăfuiți de tabăra Horei, cu un împărătesc edict tare a oprit, ca nimenea să nu îndrăznească Românilor a le arunca revoluțiunea Horei, sau a-i porecli și huli cu nume de „Hore".

Revenind acum la preoți, dintr'o scrisoare jalnică a protopopului Dănilă (Pop) din Cătina, către episcopul Bob, pe care d. Suciu o reproduce

CLOȘCA

fragmentar, putem vedea persecuțiile la care erau supuși preoții români: „pe toți popii și românii aevea și în față ne fac tâlhari".

Episcopul Bob îi răspunde că „nu numai pe acolo, ci și pe alte părți să batjocoresc preoții noștri, strigându-le nemeșii, că toți preoții sânt părtași cu hoții de schimatici, care împotriva legilor lui Dumnezeu, neamurilor și a țărilor, cu păgânească putere și fără de lege, s'au sculat, au prădat și au omorît".

Deși episcopul îl asigură pe protopop că „Dară unele conspirații ca acestea tot creștinului oprite, știm bine că preoții n'au avut, ci numai din pizmă ca urgisiți la toți să ne facă, le-au ifdănit nemeși(i)" — ipoteză contrarie — depre care am amintit mai sus — nu e exclusă, după cum nu e exclus ca nobilimea maghiară, spre a ascunde caracterul social al răscoalei la care participaseră și țăranii unguri, să fi încercat o mare diversiune prin aceasta, prezentând răscoala țărănească drept o mișcare a Românilor, cu caracter exclusiv național, împotriva națiunii stăpânitoare, pornită din îndemnul, sau numai cu sprijinul preoțimii române. In opera de represiune și de ștergere a urmelor lăsate de mișcare, când se atribue mișcării acest caracter, utilizând deosebirea de naționalitate și alimentând ura, aliații se câștigă mai ușor.

Istoria mișcărilor țărănești de mai înainte și de mai târziu cunoaște asemenea „deplasări"...

Clerul însă, cel puțin prin personalul superior, în răscoalele țărănești de la 1784, a jucat rolul de spărgător al revoluției țărănești, aliat cu stăpânirea și armatele de represiune ale stăpânirii.

Incheind, ținem să redăm versiunea relatată de Mitropolitul Șuluțiu asupra morții lui Crișan:

„Să fi fost și al treilea duce al revoluțiunii Crișanu Giurgiu tăiat cu roata, precum spunea Cozma Pál, din sentința mai sus descrisă a lui Horia și Crișan, togma nu se vede. Rămâne dar adevărat ce mi-au povestit mie bătrânii, despre perirea lui, că înainte de a se face judecata asupra Horei și Cloșcei, Crișan Giurgiu s'a spânzurat însuși pe sine în temniță, cu curelele dela opinci, și așa a scăpat de roată". (Citat după Suciu).

ALEX. ANIN

Hector France

LOTH

Nu era înaltă deloc. Mai mult, era slabă și plăpândă. Pe marginile deschise ale fustei albastre, coapsele fragede de copil i se zăreau până la solduri, iar pe pieptul gol, pe care se puteau număra coastele, începeau să se formeze niște sâni abia cât două jumătăți de pară. Zece, poate unsprezece ani! Acolo, în câmpiile din *Souf*, fetele cresc deobicei mai bine, dar febra, mizeria sau viciul, sau chiar toți acești trei demoni la un loc, întârziaseră înflorirea acesteia.

In scurt: febră, mizerie, viciu nu împiedecau să-i înflorească un surâs larg pe buzele-i copilărești, pe buzele-i care mărgineau ca o panglică lată, stacojie, fildeșul fermecător al dinților ei de negresă. Și de râs nu se lăsa, pentrucă o maramă galbenă, nouă, îi înfășura părul creț, la urechi îi atârnau două inele mari de aramă și cu o oră înainte făcuse bae la fântâna ksour-ului și, uscându-se la soare, spălase cârpa care îi servea de *gandourah*. Era curată și frumoasă și fragedă și mirosea a musc ca în zilele de *fantasia*, iar ochii strălucitori, ca doi licurici, îi luminau botișorul negru.

Bunicul ei o adusese la mine și am crezut că văd venind unul din cei trei magi care odinioară se prosternaseră micului Isus în noaptea de Crăciun, atât mi-a părut de venerabil și de majestuos.

O barbă albă, lânoasă și scurtă îi încadra fața neagră, brăzdată de zbârcituri adânci și capul sexagenar îi era înfășurat într'un turban soios; tot atât de puțin îmbrăcat cași fetița, el nu purta decât un burnus, din care o întrebuințare semicentenară făcuse un fel de dantelă, care nu învelea decât din când în când patriarhala-i goliciune.

Puțin adus de vârstă și de furtunile pustiului și ale vieții, se sprijinea în mers într'o cârjă lungă, cu noblețea și mândria vechilor regi păstori când se sprijineau în cârja lor sceptrală.

In loc de smirnă, tămâie și alte parfumuri costisitoare și biblice, nu aducea decât un miros teribil de țap pe care îl răspândea din belșug și gratis.

— Mântuirea fie asupra ta, *rumi*, — îmi zise sărutându-mi respectuos umărul. Iat-o pe aceia pe care o aștepți.

Și împingea înaintea sa pe negresa care rezista moale, cu trunchiul svârlit înapoi, cu o ușoară șerpuire a șoldurilor și umerilor, ca un copil răsfățat care vrea să fie rugat, în vreme ce gura i se deschidea într'o satisfacție atât de mare, încât ai fi crezut că-și va mușca urechile.

La dracu! Eu să aștept pe cineva și mai ales pe negresa aceasta? Exclamai încremenit:

— Ce? Ce vrei tu, *negro?*

Sosit în aceiaș dimineață la *ksour* pentru a ocupa cu doisprezece oameni un post înaintat, nu cunoșteam pe nimeni și nu așteptam nimic, fumând în tăcere o țigare, sub un colț ridicat al cortului, privind marea câmpie nisipoasă, pătată ici și colo de tufișuri chircite, pe care soarele, la apus, le înroșea. Nu, pe legea mea, nu așteptam pe nimeni, în afară de brigadierul Messaoud, pe care-l trimisesem în *ksour* să-mi caute un arab la toate; ordonanța mea fiind mușcată la eșirea din *Zezibet-el-Qued* de o *leffah* (viperă cornută) care-l trimisese în mai puțin de un ceas în brațele îngerului Israfil, numărul restrâns al oamenilor mei nu-mi permitea să-l sustrag pe niciunul serviciului său, pentru a mi-l atașa.

— Ai fost păcălit, *negro*, nu aștept pe nimeni.

— Ințeleptul trebue să se aștepte la orice, — reluă sentențios bătrânul mag. Atât la rău, cât și la bine. Când vine răul, primește-l fără să murmuri; dar când cade binele din cer, ar trebui să fie *nebun* acela care nu s'ar pleca să-l ridice. Binele, iată-l, omule! Pleacă-te și-l culege.

Și așezându-mi negresa în față:

— O cheamă *Perla neagră*, este fiica fiicei mele, *Zouza*. Culege-o, deci; pe drumurile nisipurilor nu vei găsi ușor una la fel.

— Și ce vrei să fac cu ea?

— Brigadierul tău, Sidi-Messaoud, a cerut în Ksour un servitor din partea ta. Servitor sau servitoare, m'am gândit că puțin îți pasă. Iți va aprinde focul, îți va mătura cortul. Iți va face cafeaua și-ți va prepara *couscous*-ul. Iți va tăia snopi de *alfa* sau de *diss* pentru culcușul tău și-ți va prepara șeaua așa ca noaptea să-ți fie dulce să-ți așezi capul pe ea. Insfârșit, ceiace vei pretinde dela ea, va face cu plăcere și după puterile ei. In schimb, tu îmi vei da un *douro* pe lună și o vei hrăni cu rămășițele mesei tale. Omule, eu sunt sărac și copilul este flămând. Fă-ne pomana aceasta și, în ziua judecății, *Rahman* nu-și va mai aminti că ai făcut parte dintre creștini.

Spuse acestea și — fără a-mi aștepta învoirea — împinse copilul în cort, apoi, întinzând mâna-i lungă, osoasă și neagră:

— Dă-mi douro-ul: Perla îți aparține pe o lună.

Negresa se așezase într'un colț, cu spatele sprijinit de un sac de orz, lângă șeaua mea; nemișcată, cu râsu-i tăcut răspândit pe buze, își pironea asupră-mi ochii mari, mirați și puțin îngrijorați.

— Ce să fac cu tine? — o întrebai.

— Ce vei vrea, Sidi.

— Oh, oh! Ce voiu vrea! Dar nici nu știu la ce te-aș putea întrebuința.

— Știu să aprind focul, să mătur un cort, să fierb couscou.

— Atâta nu-i de ajuns.

— Știu să spăl un turban, să pun un sac plin cu orz la nasul unui cal.

— Și ce, încă?

— Voiu sta lângă tine în timpul siestei și voiu alunga cu o foaie de banan muștele care ar veni să-ți turbure somnul.

— Am o plasă pentru muște.

— Te voiu deștepta în zori, la ora pe care mi-o vei indica.

— Asta-i treaba gornistului și nu pentru aceasta am nevoe de ajutor.

— Spune, atunci ceiace vrei.

— Trebue să-mi lustruești cismele.

— Mă vei învăța.

— Să-mi lustruești sabia și pintenii.

— Mă vei învăța.

— Să-mi cureți hainele.

— Mă vei învăța.

— Și harnașamentul.

— Mă vei învăța.

— Ești, într'adevăr, plină de bunăvoință, micuță Perlă neagră. Dar dacă trebue să te învăț și să-ți arăt totul, tare mă tem că voiu fi silit să am toată treaba pe cap. Ce mai ești în stare să faci?

Mă privea fix, arătându-și frumoșii dinți albi.

—Ei, spune, ce? — întrebai.

Ea răspunse fără a se turbura:

— Știu să fac dragoste, Sidi.

— Dragoste? Ce! La vârsta ta? Și cine te-a învățat?

Micuța negresă, întinzând mâna înspre Ksour, mi-l arătă pe patriarhul din Sudan care mergea majestuos pe cărarea stâncoasă.

— Bătrânul acela, de colo, — zise ea.

In rom. de I. URCAN

Puterea obişnuinţei

Peste treizeci de ani, Basil Ţiulescu dusese calvarul dăscăliei. Treizeci de ani... Ce viaţă plină de suferinţe, de sacrificii, de completă ignorare a meritelor lui, şi de nerecunoştinţă din partea tuturor celor ce treceau pe sub mânile lui domoale.

Fire potolită, fără porniri repezi şi ieşiri furtunoase nici odată în viaţa lui, bun la inimă şi blajin, fără să-şi dea socoteala, fusese furat de împrejurări pe un drum care nu-i fusese hotărît, de către soartă. Cu trei clase ale unui liceu din Iaşi, fusese nevoit să se ducă suplinitor la o şcoală primară din provincie. Făcând politică bună într'un sat blestemat de Dumnezeu, partizanii îl mutară suplinitor la o şcoală primară din capitala judeţului, iar peste un an, l-au numit revizor şcolar. Din aceastâ ultimă funcţie, nu i-a fost prea greu să se numească suplinitor de istorie la gimnaziu, iar după cincisprezece ani de dăscălie, l-au numit titular la catedră, apoi, un inspector general din Capitala Moldovei, a găsit că este foarte bun să fie şi definitivat în învăţământ.

Aşa crezuse Inspectorul General atunci, aşa crezuse şi el multă vreme, dar, ajungând la bătrâneţe, când înfumurările omului scad şi nemărginita încredere în sine se topeşte în faţa raţiunii coapte, îşi dete seama că se 'nşelase el pe sine, şi că o nemerise pe un drum pentru care nu fusese de loc pregătit.

Ieşise obosit de la orele pe care le avusese, obosit nu de greutatea materiei, cu care se obişnuise în anii cei lungi de pân' acum ai dăscăliei, ci de multele şolticării ale elevilor, şi nemulţumit că o soartă haină îl condamna să rămână un om veşnic şi sărac, şi fără nici o glorie. Intrase la bodega „La Drapelul Naţional", pe care o ţinea un grec foarte cum se cade, şi comandase o litră de pelinaş. Sta cu paharul plin pe masă şi se uita cu jind la grăsuliul proprietar al bodegei.

— „Asta, barim... strânge avere!... Şi încă fără nici o oboseală!..."

Basil Ţiulescu sorbi primul pahar şi cugetă numai la cele ce i s'au întâmplat în dimineaţa zilei aceleia:

Intâia oră a avut-o la clasa IV-a.

— Cine lipseşte?... Lista de absenţe!

Chestorul se ridică pe jumătate.

— Am pus lista pe catedră!

O căută în zadar.

— Cine a furat lista, măgarilor!...

Nimeni nu răspundea.

— Chestor!.... Spune-mi cine lipseşte!...

— Nu ştiu pe dinafară, domnule Profesor!... Daţi-mi voe să fac iarăşi apelul!

N'avea 'ncotro. Făcu apelul şi notă pe cei absenţi. Pentru asta trebuia un timp bunişor... Să strigi cincizeci de nume...

Apoi scoase trei inşi la lecţie, însă n'a fost chip să socoată ştiinţa curată a fiecăruia. Umblau cu fiţuici în palmă, şopteau din bănci, scriau ideile mai însemnate pe manşeta de cauciuc, ori scriau lecţia pe tablă cu litere greceşti.

In sfârşit, notă pe 'ntâiul cu şapte, dar dracii din bănci ghiciră nota.

— Şapte!... Şapte!... Şapte!... — strigară elevii din deosebite colţuri.

Cel notat se 'nfipse obraznic lângă catedră:

— De ce mă nedreptăţiţi, domnule Profesor?... De ce-mi mâncaţi meritul meu?... Am ştiut de cel puţin zece!

— Şi şapte e prea destul pentru tine!...

— A' ştiut băiatul!... A' ştiut băiatul!... — intervenirâ cei din bănci. — Să i se pună zece!... Zece!... Zece!... hui clasa.

Elevul îşi luă din bancă geanta şi chipiul.

— Mă duc să reclam la Inspectorat!

Lui Ţiulescu îi era frică de Inspectorii care nu erau din acelaş partid cu el.

— Stai, bre!... Uite... îţi pun opt!... Adaug şi un plus!

Tocmeala urmă cu concursul întregii clase.

Ora a doua, cei dela clasa I-a i-au aşezat un ac la scaun, dar nu a fost chip să afle cine a făcut pozna.

Ora următoare, cei din clasa II-a i-au aşezat catedra pe mosoare, mici în faţă, mari în spate, iar când s'a suit, a pornit-o la vale de s'a ciocnit cu băncile, în hohotul de nedescris al clasei.

Ora din urmă s'a dus la clasa III-a. Mai înainte, elevii se sfătuiră:

— Ce să-i facem noi, băieţi, lui domnu Ţiulescu?

— Să-i punem catedra pe roate!

— Aşi!... I-au făcut-o cei de-a II-a!

— Să-i punem un ac la scaun! — zise Filiche George.

— Nu face să-i imităm pe cei din a I-a!

— Măi băieţi — zise chestorul clasei. — Să-i facem noi o poznă cum nu i-a făcut nimeni de când este el profesor!... De cum o suna, să stăm cuminţi, tăcuţi, să se audă şi musca zburând!...

— I... aşa să-i facem!...

Când îşi aduce aminte de ce-a urmat, lui Ţiulescu îi bate inima.

S'a dus, ca de obicei, după ce a sunat de intrare, ca să intre la lecţie, dar când ajunse în dreptul uşii dela clasa a III-a, tăcere de mormânt!..

I-a tresărit inima:

— Na!... E un Inspector înăuntru!... Dracii s'au ţinut de cuvânt şi l-au adus!

Tremurând, se 'ntoarse către cancelarie ca să-l întrebe pe Director, dar nu-l găsi şi veni iarăşi în faţa uşii. Nici un zgomot nu venea dinăuntru.

In cele din urmă, îşi luă inima în dinţi şi crăpă binişor uşa.

In tăcere, toată clasa se ridică în picioare.

Profesorul se aşeză pe catedră şi privi pe sub sprincene pe elevi.

Tăcerea lor de mormânt îl supără şi-l nelinişte a.

— Ce dracu au ăştia astăzi?... — îşi şopti el. Apoi întrebă tare: „Cine lipseşte?"

— Toată lumea este prezentă!

— Da?... Nu mă minţiţi?... Când mi-aţi mai spus voi mie adevărul?

— Dacă ar lipsi cineva, s'ar vedea vreun loc gol.

Profesorul nu se gândise niciodată la această verificare.

— Bine... Să vă cred!... Să iasă la lecţie... Elefterescu Ion?... Ştefănescu Napoleon!... şi... Vasilescu Eduard!

Cei trei elevi se rânduiră lângă tablă şi 'n tăcerea supărătoare a clasei îşi spuseră lecţia.

— Bine!... Treceţi la loc!...

Ii notă pe tustrei, dar din bănci nimeni nu mai strigă nota, şi dintre notaţi nimeni nu mai veni să protesteze şi să se tânguiască pentru notă.

— V'am pus la toţi câte un opt!... Sunteţi mulţumiţi?

— Da, domnule Profesor! — răspunseră elevii.

Profesorul îşi privi ceasornicul şi se 'ngrozi: era numai opt şi şaptesprezece minute!...

— Ce departe este ora 9! — gândi el!... — Dar ce dracu au ăştia pe ziua de azi?...

Privi neliniştit împrejurul clasei... Dar nimic deosebit!... Tăcere!.... Tăcere grea!... Parcă era undeva într'un pustiu.

Se apăsă bine pe scaun, doar-doar va simţi vreun ac. Totuşi, nu avu senzaţia de 'nţepătură. Se clătină în scaun să vadă dacă nu porneşte catedra din loc. Dar nimic!

— Ce vor fi vrând aceşti potlogari? — cugetă el din nou şi se cercetă să vadă dacă nu cumva i-au agăţat la spatele hainei vreun cap de ţâr, sau dacă nu i-au lipit o foaie de hârtie în tre umeri.

— Astăzi... vom vorbi mai departe... la... la... la Istorie...

Tăcerea asta grozavă îi strecura în suflet un fior de cumplită nelinişte.

— ...istoria... naţională...

De ce se vor fi uitând cu atâta stăruinţă în ochii lui cincizeci de draci împieliţaţi?... Trebuie să se fi hotărît ei să-i facă cine ştie ce şotie...

— ...naţională a Moldovei despre... despre....

Dar ce Dumnezeu au astăzi?... Cum de s'au schimbat aşa dintr'odată?... Să-i fi certat Directorul...

— ...despre urmaşii la tronul Moldovei...

Nu era el obişnuit cu tăcerea asta oficială!... Atâtea perechi de ochi care îl înţepau cu atâta obrăznicie...

Il apucară ameţelile şi se zăpăci cu totul.

— ... tronul Moldovei ai lui... lui... lui Vlad Ţepă!

Un hohot imens răsună în clasă. Domnul Ţiulescu răsuflă uşurat.

— Aşa, măi băieţi!... Ce dracu erau mutrele alea aşa de diplomatice?... Ei!... Să citească lecţia mai departe Popescu I. Frederic!...

Clasa şi-a luat înfăţişarea obişnuită.

Dar el nu-şi putea lua liniştea sufletească pe care o avusese până atunci. Dacă toate clasele se vor hotărî să-l asculte?... Atunci... atunci va trebui să le vorbească ora întreagă aşa cum fac alţi profesori mai tineri!...

Iată pentru ce domnul Ţiulescu se sperie şi priveşte cu teamă către cei patru ani pe care îi mai are de făcut în viitor până la pensionare.

MIHAIL I. PRICOPIE

Cronica mizantropului

Scrisoare dela ţară

Dragă unchiule,

Fiindcă tu ne-ai învăţat că trebue să iubim natura şi oamenii simpli dela ţară, am venit acum câteva zile în satul de munte Sceaţi. Din nenorocire am picat tocmai la prânz şi a trebuit să stăm până seara târziu în drum fiindcă toată lumea era la câmp. Tanţi a vrut să stea jos pe iarba verde care tu spui că e cel mai frumos covor, dar, n'a putut fiindcă era udă şi murdară de păcură. Când s'a înoptat au început să ne 'nconjure sătenii şi să ne descoase:

— Da' pe cine cătaţi 'mneavoastră? De unde sânteţi?

A venit şi jandarmul şi ne-a luat din scurt. Insfârşit le-am spus că venim la ţară şi căutăm casă, însă nimeni nu voia să ne primească. Eram chiar foarte desperate. O babă ne-a iscodit bănuitoare:

— Aţi fi slabe de piept şi-aţi venit la aer!

In cele din urmă s'au arătat dispuşi să ne inchirieze odăi şi ne purta care mai de care prin case. Insă unii nu aveau pat cu aşternut şi mai toţi au un pat aşa de îngust încât pare un cosciug. Ei îl ţin doar ca mobilă în odaia mare şi dorm în şură. E foarte pitoresc, însă n'aveam unde dormi. O babă ne-a întrebat:

— Da' pat aveţi?

Astfel am priceput că ei prin odaie înţeleg numai pereţii goi. In fine, câteo casă ne-ar fi convenit, dar la preţ nu ne puteam învoi.

— Cât cereţi? — întrebam noi.

— Cât vi-i voia! — răspundeau toţi într'un fel în care am recunoscut firea primitoare a ţăranului de care ne vorbeai tu.

— Ei bine, — am zis noi — îţi dăm o mie de lei.

— Ba nu! — săreau ei. — Fără cinci mii nu putem.

— Păi cum aşa?

— Păi ne-a spus Ion al Ilincăi că la Bucureşti a văzut el o cucoană care dădea din mână cinci mii chirie!

— Ce tot vorbeşti? — sărirăm noi speriate. — La Bucureşti o cameră e cel mult două mii de lei, cu parchet, cu baie.

— Păi baie poţi face cât vrei în râu! Cu chiu cu vai ne-am învoit cu unul şi am rămas că n'aveam unde să mergem, nefiind cale ferată pe-aproape. Am dormit ca'n raclă şi ne-am sculat cu pielea ciupită. E adevărat că otava mirosea divin (cum spui tu) dar mi se părea că avea pureci. In tot cazul podul era plin de şoareci şi un câne a urlat toată noaptea. Nici nu se făcuse ziuă şi începuse sgomotul de căruţe, de batoze. E bine!, vei zice tu, fiindcă aşa vă sculaţi dimineaţa. Insă n'am putut să ne culcăm decât pela unu noaptea fiindcă toată lumea juca şi chiuia la cârciumă. A doua zi altă comedie.

— Lapte este?

— Este, este, da' vaca-i dusă la păşune. Dar poate mâne!

— Da' carne, pui, ouă, unde găsim noi?

— D'apăi că cu bani găsiţi 'mneavoastră cât vi-i voia!

— Dar de la cine?

— Păi... dela oraş.

Trebue să ştii, dragă unchiule, că a trebuit, ca să nu murim de foame, să închiriem o căruţă şi să ne-aducem dela oraşul cel mai apropiat tot ce ne trebue aşa că mâncarea ne costă foarte mult. Nici lemne nu sunt. Baba la care stăm se duce prin vecini şi ne-aduce câte-un lemnişor pe care ne cere „cât ni-i voia", adică zece lei. Apoi se repede şi fierbe şi ea oalele ei. Dar toate astea sunt mici mizerii care nu trebue să ne întunece admiraţia pentru natură şi pentru sat. In curând îţi vom scrie din nou.

Ale tale nepoate
TANŢI şi TINA

P. S. — Dragă unchiule, tu spuneai că cocoşul este animalul cel mai galant. Baba are un cocoş voinic care chiamă tare toate găinile la un bob de porumb şi când găinile s'au strâns... înghite el bobul.

ARISTARC

Paza în trecutul Bucureștilor

Venit la domnia Țării românești, domnitorul Mihai Suțul (1783—1786), pe care poporul l-a numit „Dracul" pentrucă a știut să scape din surghiunul turcilor și să capete domnia țării, a căutat să ia măsuri strașnice *„fiindcă scăpând și voința noastră este a petrece fieșcare locuitor al țării Domniei Mele în odihnă nu numai despre alte nedreptăți și supărări, ci și despre hoți și făcători de rele a fi fără de nici o grijă, și a nu se bântui nimeni, cu cât mai vârtos orășenii Bucureșteni, care fiind locuitori aproape lângă scaunul Domniei Mele, se cade a fi fără nici o temere despre oamenii răi, de aceia dară nici de cum nu vom suferi a auzi, cum că în mijlocul Bucureștilor, aci lângă noi, între atâtea și atâtea străji și zapcii s'au călcat de hoți casa cutăruia și s'au furat și jefuit lucru cuivași..."*

Deaceia domnitorul se adresează direct marelui Spătar, care era pe atunci Grigorașcu Balasache și-i poruncește să ia cele mai strașnice măsuri de supraveghere a tuturor celor ce ies sau intră în București.

Străjerii dela răspântii și dela intrările din București au poruncă strașnică să cerceteze și să supravegheze pe toți trecătorii *„ori boer mare ori mic, ori Egumen sau vericine ar fi, din veri ce treaptă cum și însuși pe Domnia Mea, are să ne întrebe când vom fi tiptil"*.

Pentru o mai bună supraveghere, domnitorul Mihai Suțul introduce moda biletelor de petrecere „Tescherea".

Natural că biletele de liberă petrecere, în afară de faptul că arată persoana posesorului și fac, prin urmare, mai ușoară cercetarea cuiva, mai au și avantajul că măresc veniturile căci cel ce-și scotea teșcherea trebuia să plătească o dare către vistierie, care era destul de mare pentru acele vremuri: 4 parale pentru cei ce călătoreau afară din țară și 2 parale pentru cei din țară.

Pentruca straja să fie cât mai riguroasă, marele spătar era obligat să cerceteze în persoană fără de veste, executarea dispozițiilor domnești și slujitorul care n'ar fi găsit la datorie să fie pedepsit cu asprime.

Paza Bucureștilor era împărțită în două: la centru supravegherea și puterea le avea marele Aga — prefectul poliției de azi —, iar la mahalale, unde păzeau soldații, puterea și supravegherea erau încredințate marelui spătar — ministrul apărării naționale de azi.

Pentru supravegherea celor ce intrau și eșiau din oraș, la bariere se ținea un registru în regulă, iar marele Spătar, după ce lua cunoștință „în fiecare zi de cei ce intrau: streini, Creștin, Român, Grec, Armean, Evreu sau vericine", mergea și raporta Domnitorului.

Afară de aceasta, pentru o mai bună pază mahalagiii erau obligați să astupe locurile virane și să nu lase liberă trecerea pe acolo hoților ori a fugarilor care se abăteau dela barierele orașului, păzite bine.

Oamenii aleși pentru strajă trebuiau să fie harnici și vrednici de slujbă, iar pentru aceasta să fie cercetați de însuși marele Spătar în persoană.

Domnitorul mai poruncește, tot marelui Spătar, să aibă grijă ca în fața prăvăliilor, mai cu seamă, să se afle în permanență puțuri cu apă care să servească în caz de foc, și apoi să oblige pe toți orășenii, mai vârtos însă pe neguțători, să pună să li se curețe coșurile în fiecare lună, pentru ca nu cumva din neglijență să se aprindă vreo casă, ceiace ar fi prezentat o mare primejdie pentru întreg orașul, casele fiind unele lângă altele și majoritatea făcute din lemn.

Pentru paza și grija orașului, Domnitorul face responsabil pe marele Spătar, și pe vechilul Agiei, cărora le atrage atențiunea *„că după ce vom cerceta cu feluri de mijloace, apoi avem a ieși și înși-ne spre cercetare adesea și intradins și când nu le vom găsi îndreptate și puse la orânduială, toate cum poruncim și vom vedea vre-un cusur la una dintru acestea să știți că veți rămâne fără de răspuns de îndreptare înaintea Domniei Mele și ne veți aduce la turburare"*.

●

Se pare că supușii domnitorului își făceau datoria, pentrucă din impresiile călătorilor străini ce-au trecut prin țara noastră pe acele vremuri se vede că aceștia se minunau de ordinea și liniștea pe care le întâlneau în capitala țării.

Iată acum și documentul la care ne-am referit mai sus.

Carte către dumnealui vel spătar i către vechiului Agiei pentru nizamul străjilor de paza orașului București și de altele tot la București

„Cinstit și credincios boerule Domniei mele d-ta Grigorașco Balasache Vel Spătaru, i D-ta Vechilule Agiei, sănătate, fiindcă scoposul și voința noastră este a petrece fiesce-care locuitor al țărei Domniei mele în odihnă, nu numai despre alte nedreptăți și supărări, ci și despre hoții și făcătorii de rele a fi fără de nici o grijă, și a nu se bântui nimeni, cu cât mai vârtos orășenii Bucureșteni, care fiind locuitori aproape lângă scaunul Domniei mele, se cade a fi fără nici o temere despre oamenii răi de aceea dară nici de cum nu vom suferi a auzi că în mijlocul Bucureștilor, aici lângă noi, într'atâtea și atâtea străji și zapcii s'au călcat de hoți casa cutăruia, ori s'au jefuit și s'a furat lucru cuivași și nu s'au prins cel vinovat, sau alte atacsii s'au făcut; deci într'alte folositoare obștei, care gândim cu ajutorul marelui D-zeu a le pune în faptă, socotind și de aceasta: a pune la orânduiala ce trebue străjuirea orașului Bucureștilor pentru odihna obștei de orice fel de furi, cari ar căuta să fure din oraș. Viu sau orice să iasă afară, pentru fugari, i slugi, i țigani de pe la stăpâni, i pentru alți oameni răi sau vinovați ce ar căuta să scape cu ieșirea din București, i pentru gâlcevuri și pentru buna orânduială și paza ce se cuvine a avea orașul acesta ca o stare de Domnie ce este; aflăm din condicile Divanului că și mai dinainte au fost orânduială făcută și porunci Domnești date prin Pitacuri, ca să fie străji așezate în toate trebuincioasele locuri, pe margine și în lăuntru, dar din amelia zapciilor s'a urmat foarte prost această străjuire, neorânduind oameni harnici și de plin, nici cercare făcându-li-se vreodată ca să vadă de sunt pre deplin la străji și de păzesc precum trebue, și de au orânduit la unele locuri dintr'ânșii, dar acei străjuitori după năravul lor ce sunt obicinuiți a se purta cu nehărnicie la slujba ce se rânduesc, numai doară că se afla cu numele de străji acolo, iar nici o străjuire nu făcea, pentru care nesuferind Domnia mea în vremea noastră să fie străjuirea cu această acastasie; iată scriem D-voastră, să îndreptați, să întăriți, să puneți în faptă cum trebue orânduiala străjilor pentru paza Bucureștilor, cum poruncim mai jos.

1) Dumneata Vel Spataru, la toate străjile câte sunt orânduite în locurile trebuincioase, pe margine să așezați slujitori după orânduiala ce este făcută mai dinainte, cu oameni vrednici, harnici de pază pentru care să și porți D-ta grijă ca în toată vremea a fi nelipsiți orânduiți slujitori pe deplin, cari să stea napristan în locul străjei cu sape în mâini și deștepți peste toată noaptea, iar să nu se risipească încoace și în colo după năravul lor cel rău, nici să fie niscaiva mișei; pe care și însuși D-ta să-i încerci în vreme fără veste de sunt la strajă toți și de păzesc la strajă toți cum se cade și pe care vei găsi, că ori lipsește, or nu străjuește, ci doarme or se îmbată, pe acela acolo să-i pui să-l pedepsești cum va fi mai rău, pentru pilda celorlalți ca așa să 'nvețe cum să-și poarte slujba lor; care acești slujitori să aibă a cerceta și a întreba pe cei ce intră și ies din București cine este anume? ori Boer mare ori mic, ori Egumen sau veri cine ar fi, din veri ce treaptă, cum și pe înși-ne Domnia mea are să ne întrebe când vom fi tiptil, și dela fieșcare trecător de obște să aibă a lua răspuns: cine este anume? Care cu aceasta nu scade cinstea nimănui: a răspunde slujerului că este cutare Boer, sau este cutare Egumen, sau cutare om, în vreme că și înșine ne dăm la cercetarea străjerului; iar care va face tăcere a nu da răspunsul străjerului și al doilea și al treilea rând, întrebându-l, tot asemenea va trece cu tăcerea și va fi calabalâcu pe care să nu-l poată straja opri să se iae după urmă, să-i sămuiască și să dovedească negreșit cine sunt, să arate Dumitale și D-ta să aibi datoria să înștiințezi Domniei Mele îndată. Tot felul de oameni: negustori, Isnafi, străini sau pamânteni, care ar voi să intre, ori ca să iasă afară din țara Domniei mele, sau numai afară prin Țara Domniei mele, să fie datori a veni, ca să ia Tescherea de dreptate dela Domnia ta, după cum așa a fost obiceiul și cu Teșcherea vor fi slobozi a trece, dând de Teșchere iar nu de nume, adică cei ce vor fi ca să iasă din Țară afară.... parale patru, iar cei ce au a călători numai aice în Țară câte parale două... or puțini de vor fi la număr tot acelea parale să dea, adică de Tescherea, iar nu de numele lor care scrie acele Teșcherele, care aceste parale destule îi sunt, pentru puține slove... și mai mult să nu se cuteze a lua, că de vom dovedi se va pedepsi foarte rău, dar... aproape cine va fi pe aici în preajma Bucureștilor, ori pentru a-și vedea așezările ce au cum și viile în preajma Târgului, sau pentru plimbarea care obicinuesc... oameni fără Teșchere sunt slobozi dară ca nu care cumva i cu acest mijloc... Teșcherea la altă călătorie, D-ta Vel Spătar, să dai strașnice porunci la căpitanii ce sunt pe afară la drumuri ca să fie asemenea cu străjuire ziua și noaptea pentru trecători să-i întrebe, și pe care nu va avea Teșcherea, oprindu-l să-l întoarcă înapoi, trimițându-l drept la D-ta; iar care din căpitani aceasta nu o face-o: a păzi bine și a prinde pe cel fără Teșcherea, unul ca acela cu Târgu și cu Ocna se va pedepsi; însă poruncim D-tale Vel Spătar ca să nu faci vre-un fel de năcaz celor ce au veni la răvaș, spre a-i zăbovi, că nu este acum vremea sau Logofătul cel rânduit după scrisele acelora să fie vre-un leneș și să aștepte oamenii pricinuindu-le o zăticnire la călătoria lor, și în ceasul ce va veni omul la răvaș numai decât să se facă și să-i dea. Pentru slugile boerești sau mânăstirești, zicem că mergerile și ieșirile lor să fie prin știrea Domniei-tale, înștiințându-te de la însuși stăpânii lor, care îi trimit înscris cu iscălitura stăpânilor lor; iar țăranii de pe afară, cari vin în București, ca unii ce sunt cunoscuți tuturora, acei nu au a lua Teșcherea, sau a da parale cevași, ci să fie nesupărați; iar ceilalți toți cum am zis, să nu fie slobozi fără de Teșcherea a trece, afară numai din Boeri cari au a se întreba cine este anume?*

De la toate străjile să aibă a-și aduce străjerii în toate serile și în toate diminețile însemnare și cu de amănuntul perigrafi, cine au trecut, cine au intrat sau ieșit din București, într'aceea zi sau într'aceea noapte și la câte ceasuri? și D-ta să fii dator a arăta Domniei mele, totdeauna ce fel de om: străin, creștin, Român, Grec, Armean, Ovrei sau veri cine este, ori pământean? cu ce treabă? de unde vine, și unde merge? Cătră acestea zicem: câte locuri vor fi deschise prin mahala afară din drumuri care ies afară la câmp, pe unde trec ori hoți ori fugari de și cu vite de furat și cu orice fiindcă acele locuri încă vor fi deschise, întru zadar sunt străjile la căpătâiul podurilor, măcar că oamenii cei buni nu lasă drumul străjei să se abată pe acolea, dar ca să fie la toți drum să treacă prin strajă, poruncim și pentru aceasta, să închiză acele locuri și să rânduești zapcii de ai Dumitale ca să pue pe mahalagii cu voia fără voia lor, să închiză la margini acele locuri ce ies la câmp, cu garduri și cu mărăcini, câte vor fi stricate gardurile mai dinainte, să rămâe drumul numai al podului de ieșit afară la câmp, de care să și grijești, să se facă acelea câte vor fi stricate, să se intemeeze bine negresit și pentru ca să nu pătimească de noroae cu închiderea acelor locuri, țăranii ce vin cu cele trebuincioase la București și toți alți călători, cari pentru ca să se ferească de noroae se abătea din drumul podurilor mari printr'acele locuri ce erau deschise și intră mai cu lesnire în târg, poruncim Domniei tale, Vel Spătar, să rânduești zapcii D-tale ca să pue pe mahalagii, cu voia fără voia lor, să dreagă drumurile și baltacurile ce sunt atât la căpătâile podurilor mari, cum și prin ulițele mahalalelor, să astupe bine cu tufe, cu piatră, cu sfărâmături de cărămidă și altele ca acestea, la care să aibă și Dumn. Agă a da mână de ajutor cu oamenii din breasla Dumisale, i cară negustorești, ca dinpreună cu mahalagii, în puține zile să se dreagă toate drumurile și să se astupe noroaele bine, de temei, atât cât să nu se strice în scurtă vreme și în puține zile, iar când se mai strică să aibă datorie mahalagii și cu oamenii breslelor D-voastră a purta grijă totdeauna ca să le dreagă și să le intemeeze pe toată vremea, fără de a nu mai aștepta atunci alte porunci a mai da Noi; la locurile unde șed străjerii de se adăpostesc în vremi rele câte vor fi stricate acele căsuțe și stări ale lor să pui D-ta să le dreagă curat, pentru ca să o și cunoască că este strajă Domnească.

Așișderea și D-ta Vel Agă să întărești străjile din lăuntrul Târgului în toate locurile obicinuite ale ocolului Dumitale, și pe la toate răspântiile cu oameni harnici și vrednici de slujbi pe care pururea să-i cerci D-ta fără de veste de străjuesc, de priveghează ce se mișcă? și cine umblă sau trece pe uliță? sau de dorm și lipsesc și acum ce pedeapsă să le faci? și așa după ce veți întări și veți rândui D-voastră străjile la toate locurile cuviincioase, când se va întâmpla în cuprinsul acelui căpitan și străjar, ori hoți, or pricină de gâlceviri, sau orice, acela să dea seamă și să se pedepsească negreșit. Să se ferească acești straj eri în tot chipul a nu supăra pe acei trecători, or cu fân, or cu lemne, sau cu ori ce, a se atinge să le ia măcar un paiu sau un lemn, căci străjile sunt puse pentru folosul și odihna oamenilor, iar nu pentru treaba lor; osebit de aceste statornice străji, care sunt a fi nemișcătoare de pe la locurile cele obicinuite, poruncim D-lui Vel Spătar i D-lui Vel Aga, să dați strașnică poruncă zapciilor D-voastră, cari sunt datori ca fieșcarele când îi este rândul să aibă de-a umbla toată noaptea cu priveghiare de împreună cu toți oamenii lor, înconjurând toate ulițele orașului Bucureștilor cu sape în mâini, și când vor auzi de hoți, or de gâlceavă să sară fără de preget... iar să nu dormiteze pe aici pe colea. Așișderea să întărești D-ta, vechilule al Agiei, porunci strașnice la toți, ca fiecare prăvăliaș, după obiceiul vechi, să aibă felinare în toate nopțile puse până spre ziuă nelipsit, așișderea și putini de apă iarăși după obicei să se afle peste toată vremea nelipsit dinaintea casei, sau prăvăliei fieșcăruia pentru întâmplare, ferească Dumnezeu, de foc; puind și pristavu ca în toată vremea să deștepte pe toți spre a-și avea fie-carele coșurile măturate, lângă aceste fiindcă din necurățitul și din neränitul podurilor, nu numai tină și noroi se face pe uliță de nu poate umbla norodul, ci și podurilor ce se fac cu atâta cheltuială și trudă, li se pricinuesc putregiune și se strică în scurtă vreme, stând asupră-le noroi și tină, care aceste lucruri fiind necuviincioase și de stricăciune; scriem D-voastră, ca pentru ulițele din târg să dați în știre cu pristav tuturor dinaintea lui de obște că fieșcare să curățe și să măture și să rânească totdeauna, iar podurile cele mari să se curățe și să se măture totodeauna de podari, pentru care să dați poruncă Polcovnicului de pod să poarte grijă negreșit. Pentru toate acestea D-ta Vel Spătar i D-ta Vechilul Agiei, să știți cu adevărat, că după ce vom cerceta cu feluri de mijloace, apoi avem a ieși și înși-ne spre cercetare adese și într'adins, și când nu le vom găsi îndreptate și puse la orânduială, toate cum poruncim și vom vedea vreun cusur la una dintru acestea, să știți că veți rămâne fără de răspuns de îndreptare înaintea Domniei mele și ne veți aduce la tulburare.

*Așa poruncește Domnia mea. 1783 August 4***

MIH. POPESCU

* Teșcherea = bilet de liberă petrecere.
** Condica domnească Nr. XII, pag. 6-9.

John Gunther

Soție de ambasador

Era într'o dimineață când se dusese să-și facă vizita de rigoare la ambasada din Viena. A sunat și a fost imediat introdus în cabinetul ministrului.

— Scumpul meu Stratton-Forbes, — îi zise șeful său după ce stătuseră la palavre prietenește o jumătate de oră, lasă-mă să-ți spun cât îmi pare de bine că ai fost trimis aci. Dar, scumpe tovarăș, trebuie să-ți mărturisesc că suntem profund contrariați, atât Lady Gripstead, cât și eu, că ești burlac. E adevărată pacoste un bărbat neînsurat la mese... știi prea bine. Apoi orașul acesta fermecător e plin de femei atrăgătoare, fete din lumea bună și de familie. N'aș putea oare nădăjdui că ...în sfârșit chiar nădăjduesc...

— Domnule Ministru, mă simt grozav de neliniștit gândindu-mă la însurătoare, — răspunse Ricard.

— Eh! dar nu înțeleg de ce?

— Domnule Ministru, mai multe fete mi-au plăcut în adevăr...

— O! Nu are nici un senz această șovăire, tinere dragă. N'o să te refuze nici una, dacă știi cum s'o iei.

Ricard părăsi camera largă și însorită, cu conștiința că a lăsat pe șeful său să tragă o concluzie defavorabilă și nedreaptă asupra lui, din răspunsul său necugetat. Nu a avut nici o intenție de a induce în eroare pe Sir Andrew Portfield Gripstead, ministru plenipotențiar al Majestății Sale Britanice la Viena, dar nu fetele, la care a făcut aluzie, l-au refuzat pe el. Dimpotrivă el le-a refuzat pe ele.

Ricard Eustațiu Stratton-Forbes, deși nu arăta la prima vedere, era ceia ce se chiamă un caracter romantic. De fapt, era un tânăr care-și avea ideile lui, ca orice burlac care se respectă, dar era sănătos, plăcut la înfățișare și dintr'o familie, dacă nu strălucită, totuși excelentă. La drept vorbind se interesa puțin de alte lucruri în afară de cariera sa. Era foarte ambițios și își plănuise cu precizie matematică, treptele inevitabile ale avansării sale. Ambiția și romantismul nu merg însă de obiceiu împreună. Își trecuse examenele în serviciul diplomatic eșind destul de bine în seria sa. Fusese trimis imediat la ambasada din Peking. Trei ani după aceia a fost trimis la Viena. Știa foarte bine drumul care i se deschide de acum înainte. Era în prezent al doilea secretar și nu era decât de 28 de ani. La treizeci de ani se gândea să intre în serviciul ministrului Afacerilor Străine la Londra. La treizeci și cinci de ani voia să fie prim secretar. Până la patruzeci, patruzeci și cinci de ani trebuia neapărat să ajungă consilier de legație. Iar până la 45—47 de ani se și vedea Sir Ricard Eustace Stratton Forbes, ambasador extraordinar al Majestății Sale Britanice și Ministru Plenipotențiar la Bruxelles... Madrid... Paris. Și totuși lipsea ceva din acest program al unei vieți atât de desăvârșit chibzuită, ceva de o importanță capitală: Femeia!...

Iar noul său șef pusese chestiunea pe șleau, de la prima întrevedere.

Cea mai proaspătă catastrofă în viața noului secretar de legație la Viena, fusese onorabila Betty Olive Smythe, pe care o întâlnise la Peking. Era o fată naltă, una din acele femei reci, adevărată Englezoaică și cu totul modernă, purtând monoclu și fumând mereu dintr'o țigaretă lungă de abanos. Ca înfățișare era atât de corectă, atât de bine turnată în formele convenționale, încât părea a fi eșit deadreptul din paginile lui „The Tatler". Află însă îndată că tânăra

miss socotea fumatul opiumului ca o experiență foarte plăcută și nevinovată, iar tinerii intelectuali chinezi, cu care se întâlnea prin localuri, i-au destăinuit că ea este pentru ei flirtul cel mai simpatic. Să flirteze cu Chinezi!

Ricard scrise lui Betty o scrisoare violentă și relațiile cu ea au fost rupte.

Și în Londra, acum un an întâlnise o Americană. Elinore era bogată și după ultima modă. Gata să-i propună să o ia în căsătorie, află că era divorțată după o căsătorie de ...o săptămână. I se păru îngrozitor ca o fată ca aceasta să fi contractat o căsătorie de o săptămână. Cum ar fi putut să o prezinte la curte!...

Ce situație când ar fi ajuns ministru plenipotențiar!...

Și după Elinor altele! De câte ori era pe punctul de a se inamora de câte o fată drăguță și cu situație bună, descoperea câte ceva care nu-i îngăduia să o ia de nevastă.

Intr'o zi lua ceaiul cu Lady Gripstead, nevasta șefului său. Era o femeiușcă măruntă și vioaie, cu oarecare talent de a fi intimă, care-și juca bine rolul și nu putea să plictisească pe nimeni cu tovărășia ei.

Erau singuri, sufla Austrul de primăvară și boarea de pe munți; ea îi zise:

— Ricard, ești unul din băeții cei mai atrăgători dintre toți câți am cunoscut. De ce nu te așezi, făcându-ți un cămin, de ce nu te hotărăști să te însori?

Incercă să se explice. Nu că nu ar dori să se însoare. Dacă nu se însura aceasta nu însemna că era un destrăbălat care nu se'ndură să părăsească viața de cafenea. Ori de câte ori întâlnește o fată drăguță se gândește că ar putea să o ia de nevastă. Dar îndată începe să o cerceteze cu bănuială și să se întrebe, în gândul său, cu îndoială pasionată: „Este oare potrivită pentru a fi nevastă de Ambasador?"

Lady Gripstead s'a ridicat repede dela locul ei, murmurând:

— Bietul băiat!... numai... numai după o asemenea normă te conduci?

El o privi scandalizat. Ea îi răspunse atunci repede că, de sigur, nu era vorba să se însoare cu o fată dela tramwai, totuși nu înțelege de ce atâta pretenție. Orice femee putea să se formeze, să se șlefuiască atât cât trebuie pentru a fi o nevastă de ambasador.

Când a părăsit Legația, Ricard se gândi o clipă dacă nevasta ministrului era așa cum se înfățișează acum, când s'a măritat cu Gripstead...

In vremea aceasta Ricard Eustațiu Stratton-Forbes era, în adevăr, un tânăr plăcut la înfățișare, nalt și poate niței prea subțire. Își purta hainele cu distincțiune. Privirea îi era rece dar și timidă. Viața sa în Viena era viața unui om cu stare, cu oarecare venituri. Avea apartament în Strohgasse, chiar în colț lângă Legație, avea o bucătăreasă cehoslovacă ale cărei „Palatschinken" erau renumite și putea face oricând dintr'o simplă gustare vieneză o operă de artă culinară. Feciorul de la ușă era un flăcău Stirian, atent și respectos. Ricard lucra cu zel moderat, e drept, dar de la 10 dimineața la patru după amiază.

Venise iarna la Viena și până în primăvară învățase să zboare și își avea avioneta sa. Își lărgise astfel câmpul de activitate, plecând în week-end la Budapesta, Zagreb sau Brno. Dar totuși își petrecea timpul mai mult singur.

Intr'o seară neavând ce face se plimba pe Schwarzenbergplatz. Liliacul era înflorit și îndrăgostiții treceau perechi, perechi, pe lângă el. După cinematograf intră la cafeneaua Operei să bea o cafea și să citească ziare. Dar cafeneaua ca și piața era plină de perechi îndrăgostite. Plăti repede și eși în Operngasse. După el însă venea repede cineva — „Bitte schön, Herr!" Era bătrâna de la garderobă care-i aducea bastonul pe care-l uitase. I-a dat un schiling. „Danke schön, vielmals!"

Această mică întâmplare însă a schimbat dispoziția sufletească a lui Ricard. S'a simțit deodată înseninat de cum a pus mâna pe bastonul, adus de bătrânica aceia ciudată.

Găsindu-se apoi în Kärtnersterasse în fața localului de noapte „Bazar", despre care auzise dar pe care nu-l vizitase, intră, își lăsă pardesiul și pălăria și se urcă pe scara inundată de lumină.

Alese o masă și comandă Whisky și soda ca orice Englez care se respectă.

Intr'un balcon deasupra orchestrei, trei loji pline de fete, care așteptau acolo să găsească tovarăși sau să fie chemate în sală. Alte fete se învârteau printre mese, prin bar.

Orchestra începu să cânte și Ricard se simți cuprins de căldura romanței. Își roti ochii prin sală, apoi ca împins de o putere lăuntrică se sculă și începu să se plimbe printre mese. Se trezi șezând lângă o fată pe care o observase mai înainte. Ii zâmbise când se uitase spre ea? N'ar fi putut spune cu siguranță. Purta o jupă de saten strâns încrucișată peste șolduri și o jachetă de astrahan mărunt, negru, dar negru cum nu mai văzuse niciodată. Și părul fetei era tot atât de negru dar de un negru viu. Il purta strâns ridicat spre creștet la spate, iar în față buclat și ușor zburlit. Din profil semăna cu un sticlete ce ar fi fost negru.

— Pot să am o țigaretă? întrebă ea.

— Regret. Nu fumez. — Indatoritor chelnerul scoase un pachet de țigarete și-l întinse fetei, care luă una.

— Cum te chiamă? — întrebă el.

— Mama îmi zice Luiza. Aici mă numesc Paulina.

— Vrei să bei ceva?

— Dacă se poate, da.

Ricard auzise de la diferiți prieteni despre fetele din baruri ca acest Bazar. Unele erau respectabile, altele nu. Germanii le denumesc în genere „Animierdamen". Femei care însuflețesc. Nu prea sunt plătite, dar au supeul gratis, băutură cât vor și un comision pentru băutura la care știu să-și antreneze tovarășii. Ele trebuie să fie în bar de la 10 seara, îmbrăcate elegant și să danseze până ce pleacă ultimul client. Nu le obligă nimeni să urmeze clientul la hotel sau să-l invite acasă. Virtutea lor era ocrotită împotriva atacurilor brutale prin faptul că: erau sau nu erau clienți, ele erau obligate să stea acolo până la patru dimineața. Iar după ora aceasta, bărbații erau prea somnoroși sau prea beți ca să fie agresori primejdioși.

Multe din ele erau extraordinar de drăguțe, bine crescute și discrete. Adeseori erau angajate cu contract și plecau în turneu în localuri, la fel cu Bazar-ul, în Atena, Leipzig și chiar la Berlin și la Paris.

Ricard conduse pe Paulina la masa sa, iar în drum observă două lucruri. Cu toată frumoasa ei aparență dramatică, nu era deloc gălăgioasă, avea apucături civilizate, o voce dulce și era foarte liniștită. Accentul său german, moale, ca la cei din sud, era încântător. Al doilea lucru care îl ademeni fu bună voia ei de adevărată Vieneză.

Comandară ceva de mâncare. Ricard o întrebă dacă nu dorește ceva de băut: Ea alese un vin cu un preț moderat de pe listă. El fu de părere să se comande o băutură mai aleasă și mai scumpă. Ea răspunse: „O să fie prea tare, mult prea tare pentru mine". Când se aduse vinul, el fu, în adevăr, prea tare, dar ea nu arătă nici măcar cu un gest dacă îi convine sau nu. „Lord" Ricard își zise în gând: „e civilizată".

Paulina era o fată naltă, cu picioare svelte și piept tare, așa cum îl au Vienezele. Unghiile îi erau cam prea lungi și prea colorat făcute, dar ochii și fața erau abia fardate. Se prezenta, în adevăr, foarte bine. Dinții erau singurul defect al chipului ei. Nu că nu ar fi fost frumoși și albi, dar gingiile de sus erau prea aparente și încrețite în mod ciudat.

A comandat altă sticlă de vin și mâna ei caldă să se lăsase prinsă într'a lui.

Erau orele trei trecute și la întrebarea lui, ea răspunse, deschis și prietenos, că ar vrea să meargă acasă. Dar apoi, grijulie, îi propuse un „rendez-vous" pentru a doua zi de oarecce o invitase târziu... Dar el nu avea această pretenție și la trei și jumătate se duse să-și ia haina. Era tristă, foarte grațioasă în toate mișcările și prietenoasă fără a fi familiară. El scoase portofoliul și îi dădu cincizeci de shilingi. Mulțumi cu un salut. S'au întâlnit la eșire și el a chemat o birjă. Stelele păliseră pe cerul de un albastru foarte spălăcit. Au mers în tăcere spre apartamentul ei, în apropiere de Mariahilferstrasse. El o ajută să coboare din trăsură și o conduse până la ușa apartamentului ei.

— Noapte bună, — zise ea întinzând mâna să i-o sărute. Apoi dispăru îndărătul ușii...

După o săptămână Ricard era îndrăgostit nebun de Paulina.

(continuare în pag. 12-a)

Povestea Paulinii era povestea obişnuită a familiilor din Viena modernă cu nenorocirile ei. Tatăl ei fusese şef de atelier într'o fabrică, mamă-sa fusese învăţătoare. A urmat într'o şcoală secundară cât i-a fost îngăduit. Avea o soră mai mică, încă la şcoală şi un frate care a căpătat de curând un loc. Ea după ce servise ca model într'un atelier de fotografie, intrase de curând la Bazar.

S'au împrietenit. Mergeau împreună la Kretzendorf să înoate. De două ori a luat-o cu avioneta sa. S'au primblat într'o Duminică seara prin Wienerwald. El o invită apoi în fiecare seară la masa lui, la Bazar. Işi cam neglija lucrul la ambasadă. Dar Sir Andrew ca şi Lady Gripstead erau încântaţi când îl vedeau dimineaţa cu ochii în cearcăne, preocupat, când exaltat, când deprimat. Sigur tânărul era îndrăgostit...

Intr'o seară Lady Gripstead îl întrebă, zâmbind:

— Tot în căutarea nevestei de ambasador, Ricard?

Dar el se oţeri, căci gândul unei căsătorii cu Paulina îşi făcea mereu drum în sufletul lui, pentru că vedea bine că nu e alt mijloc de a o dobândi.

De sigur, nu putea să se însoare cu Paulina, îşi zicea. Trebuia să-şi vadă de carieră. Era cu neputinţă. Dar după ce petrecea cu ea o zi, găsea că toate celelalte lucruri nu mai au nici o importanţă. O iubea cu deznădejde. Era încântătoare, „şic" şi frumoasă. Dar toată lumea va zice că a luat-o dela Bazar... Era imposibil, absurd, ruşinos. Nu putea să o ia în căsătorie după cum nu putea lua pe bucătăreasa lui. Nu putea fi nevastă de ambasador! Căsătoria cu ea ar fi însemnat zdrobirea carierei.

Dar, încetul cu încetul, preocuparea de a se întâlni cu Paulina deveni mai puternică şi mai importantă de cât toate gândurile sale de avansare în carieră.

Paulinei îi plăcea Ricard. In felul ei prietenos deşi distant, era o adevărată înclinare spre el. Dar nu îl înţelegea. Era rece şi lucid, nu căuta să se apropie de ea, părea că se simte vinovat cu ceva faţă de ea. Cu toate că îl vedea aprins după ea, se arăta, totuşi, rigid şi rece. Aceasta i se părea o copilărie din partea lui. Doar n'o să-i pretindă niciodată să o ia în căsătorie.

Intr'o zi s'au întâlnit la ceai, la „Gerstner's". Pauline îi spuse că s'a întâlnit cu un mare industriaş german, care i-a propus să meargă într'un angajament la Berlin.

— Desigur că nu vei primi, — zise Ricard cu răceală.

Ingândurată şi necăjită îi răspunse că totuşi trebuie să primească.... Viena e un oraş mort, un oraş sfârşit... Germanul e bogat... are relaţii...

— Nu trebue să te duci, nu trebuie... — răspunse el, alb la faţă şi rece ca un mort. — Te iubesc prea mult.

Paulina se gândea ce lucru ciudat, căci tocmai în acest timp şi Kurt, germanul cu care se întâlnise la Semering în timpul acesta, părea tot atât de serios îndrăgostit de ea ca şi Ricard. La început fusese un joc între ei, dar jocul s'a transformat într'o legătură. Aceasta era însă absurd, pentru că ea ar fi acordat lui bietul Ricard ceia ce a acordat lui Kurt, numai pentru că acesta o tratase ca pe o fiinţă egală cu el...

Totuşi... dacă Ricard îi propune căsătoria acum... lucrul se schimbă.

— O să-ţi dau răspunsul mâne, — zise ea.

Deznădejdea şi durerea lui Richard o mişcaseră adânc. Ciudatul tânăr Englez ţinea la ea mai mult decât îşi putuse închipui. Nu-i pretinsese niciodată mai mult de cât preţul tovărăşiei din bar. Incetul cu încetul deveniseră buni prieteni. Abia acum îşi dădea seama Paulina ce aproape a fost să se îndrăgostească de el. Kurt era un tovarăş de joc. Ricard era tovarăş cu adevărat...

— Paulino, vrei să te căsătoreşti cu mine? — îi zise Ricard a doua zi, cum se întâlniră.

Ea ştiuse de cum l-a văzut intrând pe uşă că venise să o ia sau să rupă cu dânsa.

— Da, — răspunse. — Dar trebuie să-ţi spun un lucru. Nu ţi-am spus niciodată că locul pe care l-a căpătat fratele meu este un loc de servitor la legaţia greacă.

Dacă i-ar fi spus că fratele ei e un criminal, un agent provocator nazist sau bolşevic, că e închis pentru furt la drumul mare sau omor, Ricard ar fi primit altfel lovitura. Dar servitor la legaţia Greacă? Servitor la Legaţie! Doamne Sfinte! A cinat la Constantopoli, ministrul Greciei, săptămâna trecută. Poate că feciorul care le-a servit sherry era fratele Paulinei! Va trebui să meargă acolo după căsătorie şi poate foarte curând şi va trebui să fie servit cu supa sau desertul de propriul său cumnat. Doamne Sfinte!

— Pentru mine e indiferent, Paulina. Ne vom căsători săptămâna viitoare.

Dar în dimineaţa următoare Sir Andrew cheamă pe Ricard în cabinetul său:

— Ai vre-un angajament zilele aceste?

— Nu, nici unul, domnule ministru, — zise Ricard.

— Bine, e de urgenţă să fie dus un mesaj la Constantinopol, şi trimisul dela Londra e ţintuit în pat de o criză neprevăzută de influentă. Mesajul trebue să ajungă la timp. Ce-ar fi dacă ai da o raită la Constantinopole?!..

Ricard petrecu o zi şi o noapte în tren, iar apoi câteva zile departe de Viena şi Paulina. Asistă la „garden party" al Ambasadorului, Coldfield. Gazdele sale erau urâte. Ea îndeosebi vorbea ca o moară, neîncetat şi nu avea nici o graţie socială, dar membrii familiei făceau parte din parlamentul englez, de generaţii. Apoi Ricard a fost impresionat şi de clădirea Ambasadei în parcul ei grandios. Cine ştie poate, într'o zi va fi chiar ambasada lui. Ea exprima tot ce-i fusese mai scump până în prezent. Ordine. Tradiţie. Punctualitate diplomatică. Viaţa pe picior mare a oamenilor politici. Lacheul dela uşă cu costumul său scoţian, adus odată cu familia ambasadorului, simboliza în această depărtată ambasadă turcească, stăpânirea britanică, aşa cum se cuvine.

Ricard merse la poştă şi telegrafiă Paulinei că angajamentul dintre ei e rupt...

După o săptămână a fost la Viena. O săptămână s'a ţinut să nu vadă pe Paulina... Apoi, învins de dor, istovit de puteri, a luat drumul bine cunoscut spre Kärtnerstrasse. Portarul l-a primit cu salutul lui de bun sosit, deşi i s'a părut că l-a privit cu oarecare surprindere şi curiozitate. Fata care-i luă pălăria îl primi cu un:.. Ah! Küss die hand". Chelnerul îl conduse, cu zâmbetul său complezent, la masa lui obişnuită. Ricard se aşeză pe scaun privind în sală. Inima îi zvâcnea cu putere. Se uită pretutindeni. Paulina nu era acolo. Lili, o fată blondă, pe care el n'o simpatizase nici odată, îi povesti ce se întâmplase.

— Paulina a plecat la Berlin. Alaltăeri s'a căsătorit cu Domnul Inginer Kurt von Salkind.

— Adevărat? Adevărat! Ce interesant! răspunse Ricard. Apoi bău whisky-ul comnadat cât îi îngăduia decenţa de repede şi — părăsi stabilimentul.

Ajuns în apartamentul său din Strohgasse, îşi duse pumnii strânşi la tâmple şi pentru întâia oară, după douăzeci de ani, plânse.

Nebun, nebun! A pierdut-o şi cu ea orice nădejde de strălucire în viaţă, de fericire. Şi aceasta numai pentru că s'a gândit că va fi ambasador într'o zi şi va trebui să aibă o nevastă potrivită pentru un ambasador! Blestemată să fie cariera! Să-i pună benzină şi să-i dea foc. Pentru această ridiculă carieră şi dintr'o ridiculă şi deşartă socoteală, a pierdut pe Paulina, care era viaţa pentru el. A lăsat-o pe seama acestui german care o s'o părăsească de sigur la cea dintâi ocazie. Nebun! Nebun!

Işi răscolea singur rana, amintindu-şi ce încântătoare a fost Paulina în diferitele lor întâlniri. Işi aducea aminte cât de drăgălaş schimonosea numele său, Eustache, pe care nicidată nu l-a putut pronunţa cum trebuie. Cum culegea cu vârful limbii, frişca de pe o preparaţie complicată, pe care o consumau la Dehmil împreună. Cât de simţitoare şi bună... Cum l-a sărutat în pădure la Cobenzl! Nebun! Nebun!

A doua zi, plimbându-se prin cabinetul lui Sir Andreew Gripstead, îi aduse la cunoştinţă că s'a hotărât să părăsească serviciul diplomatic al Majestăţii sale Brtianice. Apoi îi povesti tot, fără a-i mai ascunde nimic.

— Scumpul meu băiat, — îi zise Sir Andrew, punându-i mâna pe umăr. — Cât de greu ai fost lovit! Vrei să-ţi spun ceva? Bine înţeles să rămână între noi! Femeia mea a fost „a chorus girl"!....

După ce a ieşit din diplomaţie, Ricard a căpătat o poziţie socială superioară. Citind într'o zi ziarele la Southampton, ochii îi căzură pe o ştire din străinătate, pe care o citi cu o deosebită atenţie...

„D. Hitler vrând să purifice serviciul diplomatic german de ambasadorii şi miniştrii vechiului regim, a dispus ca noul ambasador la Roma să fie Herr Kurt von Salkind"...

Lăsă să-i cadă ziarul din mână şi rămase încremenit multă vreme pe cheiul gării, cu o expresie ciudată de ironie, tristeţe şi humor....

Din englezeşte de I. S,

Cultura în Germania

Conducătorii de azi ai Germaniei, spre a dovedi lumii că în ţara lor arta şi cultura sunt în plină desvoltare, au organizat în cursul lunii Iulie la Munich, oraşul tradiţional al artelor, o „zi a artei germane". Apoteoza serbării a fost un cortegiu care trebuia să simbolizeze „desvoltarea culturii germane în două mii de ani". In capul cortegiului mergeau membrii robuşti ai secţiunilor de asalt, purtând nenumărate steaguri ale partidului. Detaşamente din secţiunile de siguranţă şi cămăşi negre, înarmate, închideau defilarea. La mijloc mergeau respectabili burghezi din Munich, care — când tăcea muzica militară — cântau cuplete care se aud de obicei în berăriile din Munich.

S'a organizat şi o expoziţie „Casa artei germane", la inaugurarea căreia a asistat şi Hitler. Inainte de inaugurarea oficială, Hitler sosise inopinat spre a vizita expoziţia artelor. El a rămas foarte nemulţumit de ceiace a văzut şi a găsit că această expoziţie conţine foarte multe opere „sediţioase". Din ordinul său au fost scoase din expoziţie 80 de tablouri, ca incompatibile cu „spiritul pur german".

La inaugurarea solemnă, Hitler a pronunţat un discurs în care a declarat că „democraţia e o decadenţă a culturii". In operele de artă clasică, impregnate de ideia libertăţii, Hitler n'a văzut decât manifestarea „culturii bolşevismului". „Teoria culturii" pe care a desvoltat-o, şeful statului german face parte integrantă din pregătirile de război.

In repertoriul teatral pentru serbări, s'a ales şi o piesă clasică de Lessing. Cu toate acestea, nu s'a riscat să se reprezinte „Nathan înţeleptul", *în care Lessing desaprobă viguros excitarea la ura rasistă, nici* „Emilia Galotti", *în care autorul se ridică împoteriva despoţilor epocii sale. A fost aleasă o piesă de mică importanţă,* „Minna de Barnhelm", *spre a se creia impresia că Lessing a fost un brav militarist şi precursorul urii de astăzi.*

Din nenorocire pentru conducătorii de azi ai Germaniei, este periculos pentru ei de a face propagandă în favoarea clasicilor germani. Cele mai bune opere ale acestor clasici cheamă la lupta pentru libertate, contra tiranilor şi sunt atât de actuale încât par a fi făcute pentru prezent. Nimic de mirare deci ca în Germania, unde toate libertăţile sunt desfiinţate, aceste apeluri, care se referă la o altă epocă, să răsune ca lozinci de luptă împotriva regimului actual.

„Popularizarea" lui Goethe se rezumă la aceia că marele poet naţional german e reprezentat ca un reacţionar. Nimeni nu îndrăzneşte însă să declare tineretului german că Goethe, in „Egmont", *cheamă poporul la luptă împotriva tiranilor şi că în* „Goetz de Berlichingen" *el ia apărarea ţărănimii exploatate de proprietarii prusieni.*

In Editura „Cultura Românească" *au apărut două broşuri:* „Cu privire la Coşbuc" *şi* „Alecsandri", *de Barbu Lăzăreanu.*

Preţul fiecărei broşuri lei 16.

Un profesor universitar plagiator

In fine, un alt plagiat dăruit de d. prof. Şt. Berechet, care întrece orice proporţii, se intitulează: *„Importanţa însemnărilor slavo-române de pe manuscrisele vechi”*, publicat în: *Omagiu Profesorului Ilie Bărbulescu la 25 ani de profesorat*, revista *ARCHIVA*, Iaşi, 1931, p. p. 449-458.

La cetirea acestui studiu nu-ţi poţi stăpâni râsul. El nu apare în publicistica română pentru prima dată. Cu mulţi ani înainte, profesorul ieşan, încă fiind doctorand în drept, a publicat în revista Luminătorul: *„Insemnări istorice de prin manuscrisele noastre slave, aflătoare prin arhivele ruse”*, acest articol a apărut şi în *„Picături mărunte”*, p. p. 85-94.

In acest articol d-sa dă la iveală 10 însemnări, iar în studiul omagial — mai adaogă o însemnare şi schimbă pe alocuri ordinea de clasificare.

Deci în speţă avem de a-face cu un *plagiat de pe plagiat*. Originalul îl găsim tot în lucrările lui Iaţimirschi, pe care domnul Şt. Berechet, cu oarecare sfială, îl citează în primul său studiu, pe când era un *tânăr cercetător* (pag. 86); iar în cel omagial — nu aminteşte nimic de autorul rus, la care totuşi ţine atât de mult.

Probabil profesorul ieşean astfel a înţeles să-l onoreze pe maestrul său coleg, care a fost venerat un sfert de veac în domeniul slavisticei.

Astfel, însemnarea de *„Cuvinte pentru post ale Avei Doroftei”* menţionate de d. Şt. Berechet la pag. 451, le avem în lucrarea voluminoasă a lui Iaţimirschi, la pag. 292-293 „Pe o *PSALTRIE CU CEASLOV* din secolul XVI-lea”, dela pag. 452, o avem la Iaţimirschi, la pag. 12.

„Intr'un Octoih...” dela pag. 456 se află trecută, tot la Iaţimirschi. la pag. 12-13.

Ne vine şi greu să menţionăm toate aceste însemnări, sau să le colaţionăm, confruntându-le şi cu clişeele originale. Sperăm însă că publicul cetitor, după ce am servit atâtea probe, nu se va îndoi de exactitatea celor afirmate.

Cu toate acestea, d. Şt. Berechet, cu autoritatea omului matur, ne spune la pag. 450: *„Dăm mai jos unsprezece însemnări de prin cărţile slave manuscrise, cari cărţi continuau să se copieze şi după apariţia tiparului. Aceste manuscrise se copiau din porunca egumenilor de mănăstiri şi a vlădicilor vechi”.*

In rezumat, plagiatele domnului profesor Şt. Berechet, prezintă următoarele trăsături:

1) *„Particularităţile cojurătorilor la Români, după documente slave”** s'a publicat prima dată în revista *Spicuitor în ogor vecin*, 1924; a doua oară — în broşură aparte, în 1925; a treia oară — în teza de doctorat cu titlul: *Jurătorii;* a patra oară — în aceiaş teză tipărită sub alt titlu, când d. Şt. Berechet era deja numit profesor suplinitor la Universitatea din Iaşi; a cincea oară — în lucrarea menţionată de noi la No. 7.

2) Teza de doctorat: *Judecata la Români până în secolul al XVIII-lea.* Chişinău. 1926, reproduce în întregime acest plagiat la pag. 52-83 inclusiv.

3) Această teză, împreună cu plagiatul, a mai fost publicată încă odată sub titlul: *Judecata la Români până în sec. al XVIII (cercetare pe baza documentelor slavo-române) de Şt. Berechet, profesor suplinitor la Facultatea de Drept din Iaşi.* Chişinău. 1926. Chiar dacă lucrarea nu a fost pusă la tipar a doua oară, şi i s'a schimbat numai coperta, totuşi această copertă ne face să credem că avem de a face cu o altă lucrare mai complectă.

4) Lucrarea menţionată la No. 7, reproduce fără schimbare, plagiatul de mai sus, deşi la acea epocă d. Berechet era numit profesor suplinitor.

5) Aceste plagiate i-au servit d-lui Şt. Berechet pentru ridicarea la rangul de profesor universitar.

6) Plagiatele în cauză prezintă o stranie evoluţie: ele au pornit dela lucruri mici şi articole mărunte, ajungând la studii solide, copiate aidoma, încât cu toată cariera înaintată profesorul dela universitatea din Iaşi nu poate scăpa dela regula: *Quod ab initio vitiosum est tractu temporis convalescere non potest* (ceia ce e viciat dela începutul nu se poate îndrepta cu trecerea timpului).

●

* Vezi „Adevĕrul literar” No. 862, 863, 865, 866, 868, 869 şi 870.

Poezii poporale

Doru-mi-i, doru' mă'ntreabă:
„Ce ţie, lele, de eşti slabă?”
Las, dorule, că ţi-oi spune
Cum petrec zilele'n lume;
Una bună, una rea,
Amar de vieaţa mea;
De urât mânca-l-ar focu'
Gălbinit-am ca şi socu';
De urât şi de necaz
N'am nici floare pe obraz;
De urât şi de străină
Nu-mi tigneşte nici de cină.

●

Mă dusei la făgădău,
Mă'ntâlnii cu socru-meu;
Socru'meu a zis aşa:
„Ia, ginere, fata mea,
Că-ţi dau patru boi cu ea
Şi moşiă câtă'i vrea!”
Eu, socrule, aşi lua-o,
De-ar şti una, de-ar şti două,
De-ar şti pune-un cot de pânză,
De-ar şti face o mămăligă,
De mămăligă nu-i bai,
Dar nu face nici mălai.
Mami-i trebe ţesătoare,
Fata ta-i scurtă 'n picioare
Şi îi trebe cătărige
Să ajungă pe tălpige,
Până ţese-un cot de pânză,
Mâncă un burduf de brânză.

(Culese din „Gazeta Transivaniei” pe 1893).

Viaţa teatrală

„Om de încredere“, de Paul Armont, la Teatrul Comedia

Fantezia d-lui Ion Iancovescu este nepieritoare. Bucurându-se de o lungă vacanţă în timpul iernei, d. Iancovescu s'a decis să reapară pe scenă, acum, în luna lui cuptor, în toiul căldurii, când toată lumea „cum se cade” se duce la băi.

Repariţia d-lui Iancovescu constitue desigur, cel mai de seamă eveniment al acestei stagiuni de vară, săracă în realizări, mai săracă decât fusese stagiunea de iarnă.

De câte ori avem posibilitatea să-l vedem pe d. Iancovescu evoluând pe scenă cu atâta siguranţă, cu atâta dezinvoltură, împrăştiind în juru-i atât talent, atâta strălucire, bucuria noastră de a fi spectator copleşeşte datoria criticului, şi mărturisim, că la sfârşitul reprezentaţiei, ne întrebăm adeseori, dacă piesa ce s'a desfăşurat înaintea ochilor noştri, a fost sau nu bună. Personalitatea şi jocul d-lui Ion Iancovescu sunt atât de puternice, încât ele distrug orice simţ critic. Deaceia un spectacol cu Ion Iancovescu, rămâne un spectacol cu Ion Iancovescu şi atâta tot.

D-sa a jucat Miercurea trecută „Om de încredere”, o comedie de Paul Armont, cum sunt în Franţa încă o mie şi una asemănătoare, create pentru bucuria spontană a spectatorului, şi destinate unei glorii care apune odată cu răsăritul unei alte producţiuni similare.

Ce ar fi rămas din „Om de încredere”, fără prezenţa d-lui Ion Iancovescu? Desigur o cădere, mai mult sau mai puţin supărătoare. Cum se prezintă în fond, spectacolul, animat de acest mare comedian? Un categoric succes.

D. Ion Iancovescu n'are numai darul de a juca bine, infinit de bine. D-sa are deasemeni puterea de a ridica textul la nivelul jocului d-sale. O comedie căzută graţie hazardului, pe mâna lui se transformă nu numai din punct de vedere al realizării teatrale, ci câştigă în ea însăşi, în textul ei, anumite calităţi, pe care d. Iancovescu ştie să le reliefeze — adeseori să le creeze pur şi simplu — cu o discretă uşurinţă.

A vorbi deci de piesa jucată săptămâna trecută pe scena teatrului Comoedia, de spectacolul realizat, echivalează cu a vorbi de d. Ion Iancovescu.

După cum se vede, de la începutul acestei cronici, nici nu încercăm să facem altceva.. Totuşi îndatoririle noastre de critic ne obligă să ne aventurăm în labirintul unor cât de vagi consideraţiuni. Ca aceea de pildă, că „Om de încredere”, este o comedie care face parte din categoria aşa zisei producţii contemporane dedicată şi inspirată de evenimentele financiare, şi de escrocheriile ce se nasc depe urma unor asemenea evenimente. Deşi autorii în definitiv nu vor să creeze nimic serios, totuşi ei izbutesc, în majoritatea acestor piese să ironizeze un caracter: financiarul de după război, ajuns graţie unor indiscutabile calităţi înnăscute, dar şi goanei neprecupeţite a semenilor săi după câştiguri, bani, speculaţiuni.

S'ar putea deci, ca peste câteva secole, aceste comedii uşoare, de vor mai fi păstrate, să aibă pentru predecesorii noştri, valoarea unor documente.

O asemenea piesă, din punct de vedere teatral, rămâne în afara domeniului ei pur. Conflictul nu mai este grefat pe o acţiune comună a personagiilor, ci pe momentele succesive care alimentează viaţa unui singur personagiu. Toate aceste momente constituesc mici conflicte aparte, care adunate la un loc, făuresc piesa. Se poate da seama, cât de departe rămâne unitatea dramatică, unul din elementele primordiale ale realizărilor scenice.

Taffard, eroul piesei lui Paul Armont, e arestat în momentul când cucerise Parisul, prin iscusinţa sa financiară. Evadează şi o ia de la început. Odată cu noua lui carieră, începe şi piesa. Incetul cu încetul redevine sub un nume fals, omul care era înainte de ridicarea cortinei. Câte momente din noua viaţă a acestui escroc simpatic — fiindcă toţi escrocii din piese sunt oameni simpatici —, tot atâtea mici conflicte, tot atâtea tablouri în piesă. Armonia desfăşurării acţiunii este constant periclitată. O reabilitează doar d. Ion Iancovescu. Cu cât talent, însă, şi cu câtă uşurinţă. Iată o nouă izbândă de adăugat la activul acestui inegalabil comedian şi animator de spectacole. Taffard al d-sale este o creaţiune de artă desăvârşită. Credem că nu mai avem nevoe să adăugăm nimic, în privinţa d-sale. E însă momentul să ne ocupăm de cei ce l-au înconjurat cu multă pricepere şi omogenitate.

Inainte de toate trebue să aducem laudele noastre d-lui Mişu Fotino care a jucat cum nu se poate mai bine, rolul unui escroc de mică anvergură, copleşit de personalitatea lui Taffard, maestrul. D. Fotino ne-a reamintit de timpurile bune, când d-sa era egalul marilor actori de comedie.

D. V. Ronea excelent, ca şi d-nii Al. Fintzi, Hociung şi Chamel. Cât priveşte pe d. Emil Botta, ne întrebăm dece un poet atât de înzestrat ca d-sa, caută cu orice chip să persevereze în cariera de actor dramatic, carieră pentru care nu are nici cea mai mică aptitudine.

Doamna Silvia Fulda tot atât de bine ca de obicei. Iată o artistă conştientă şi constantă. Nu suntem în drept să-i cerem mai mult. D-na Nora Piacentini a dovedit din nou câte posibilităţi de realizare are talentul d-sale, mereu înoit, mereu tânăr.

D-na Marieta Deculescu ne-a deziluzionat însă, jucând fără nici o convingere, fără nicio plăcere. D-sa s'a plimbat pe scenă plictisită, neîngriijtă, bosumflată. Un talent care se va pierde, dacă d-ra Deculescu nu va încerca să reacţioneze.

D-ra Fifi Harand, într'un rol principal, pe care l-a studiat sub directa supraveghere a d-lui Ion Iancovescu, nu a reuşit nici de data aceasta să se evidenţieze decât în rău. De ce vor oare neapărat anumiţi oameni să persevereze într'o direcţie care nu le convine?

Am remarcat dicţiunea d-nei Renée Pressiano, într'o scurtă scenă din actul întâi.

Am lăsat dinadins la sfârşit pe d. R. Bulfinsky, căruia i s'a impus din nou un sacrificiu penibil, numai pentruca numele d-sale să figureze pe afiş, în litere mari, alături de al d-lui Iancovescu. D. R. Bulfinsky, actorul care a creat cu atâtea mijloace pe Sir John Falstaff şi Sir Toby Beelch a apărut săptămâna trecută pe scena Teatrului Comoedia, la sfârşitul ultimului act, într'un rol care nu conţinea mai mult de patru fraze. Ceeace se face cu d. Bulfinsky, la teatrul Comoedia este pur şi simplu ruşinos.

Punerea în scenă a spectacolului a fost îngrijită — cu câtă grije — de d. Ion Iancovescu, iar decorurile au fost opera pictorului Siegfried.

●

Am fi vrut să vorbim de „Umbra galbenă” pe care d. Sternberg a prezentat-o Vinerea trecută la grădina „Izbânda”. Din lipsă de spaţiu ne vom îngădui să revenim săptămâna viitoare.

GH. NENIŞIOR

Cronica cinematografului

Despre sinucigași

Exploatarea sentimentului de groază își are socotelile ei. Nu se poate practica oricum. Groaza e ceva important și nu tolerează să i se dea un rol secundar. Groaza e cocoană mare. Nu primește să stea la locul al doilea. De îndată ce o tratăm altfel, se răzbună.... dispărând.

Cam așa s'a întâmplat în filmul de dăunăzi, „Clubul Sinucigașilor". Toată chestia cu cercul acela foarte select unde oamenii se sinucid după niște ritualuri romantice și complicate ar fi putut să dea efecte de spaimă interesante. Căci spectatorul admite ușor să se instaleze în cele mai fantesziste convențiuni și să creadă, din toate puterile, în cele mai trăznite stiluri de viață. (Spectatorul este așa pentru că este om, și omul e animalul oricând dispus să evadeze în țara închipuirii; imaginația, visarea, plăzmuirile cele mai stranii — constitue mania noastră constantă. La cea mai mică ocazie, suntem bucuroși să credem în orice basm).

Dar cu o condiție. Basmul să fie bine făcut. Să nu alunece la tot pasul, amenințând să se împrăștie în toate direcțiile. A fost vorba că va fi vorba de sinucigași? Atunci să ni se dea asta, numai asta, sau cel puțin mai ales asta.

Filmul de care ne ocupăm nu procedează așa. Chestia cu clubul e secundară. Constitue doar un episod, de minime dimensiuni. Atenția noastră — și deci facultatea de a ne transpune, de a trăi laolaltă cu eroii și a crede tot ce cred ei — această facultate e deja confiscată de chestiunile cele principale ale filmului.

Dar — veți spune — această facultate de transmigrare în sufletul personagiilor și de identificare cu interesele, supărările și bucuriile lor — este ea atât de puțină ca volum pentru a nu rezista la partaj? Nu-i ea capabilă — dacă e stârnită în doză suficientă — să se exercite atât asupra lucrurilor principale cât și asupra celor secundare?

Fără îndoială. E chiar ce se întâmplă aproape totdeauna. Și oarecum prin definiție. Căci dacă am reușit să avem acea „Einfuehlung" — acea „însimțire", acea penetrație afectivă, dacă, zic, am reușit să o avem pentru afacerile importante ale unei povești, atunci a fortiori și implicit o avem pentru detaliile mărunte legate de ele.

Decât — lcrurile se petrec deobiceiu așa pentrucă foarte rar se întâmplă ca autorii unei povești să ia sentimente grave, sentimente massive ori profunde, și să le relegheze la periferia poveștii, trântindu-le, neglijent, în evenimente cu totul secundare. Autorii de povești nu fac asta fiindcă — după cum am spus la început, — sentimentele mari și fundamentale nu consimt a se lăsa tratate în formă de exofilă. Și mai ales sentimentul fricei, — despre care avem dreptul a zice că este poate cel mai mare din toate.

Acum mai bine de zece ani, într'un esseu publicat în „Adevĕrul", încercam să arăt că psihologia este, în fond, știința groazei. Orice act de cunoaștere conține — manifest sau măcar schițat — mecanismul spaimei. Cunoașterea începe totdeauna cu o mică panică. Ea e aceea care declanșează puhoiul de amintiri care ne sar într'ajutor pentru a ne permite să interpretăm cele câteva impresii senzoriale provocate de lumea exterioară. Din trecutul nostru care-și oferă servicii și materiale diverse, alegem, combinăm o soluție și finalmente ne liniștim. De obiceiu găsim. Atunci mecanismul spaimei e numai schițat, ș'apoi uitat. Alteori nu găsim. In cazul acesta, „amenințarea de spaimă" — dacă se poate zice — devine teroare caracterizată. După cum vedeți, simplă deosebire de grad. Și groaza — mai mare sau mai mică — se găsește în toate acțiunile noastre, dela cea mai umilă percepție și până la angoasă.

Am reamintit toate acestea pentru a da o idee mai limpede de cât de important sentiment e frica. Ea stă la baza biologiei și la temelia întregii noastre vieți sufletești. Oricare sentiment ar putea, la rigoare, admite să fie tratat în formă de cenușăreasă. Acesta, singur, nu. Este o prea gravă afacere pentru a tolera declasarea și coborîrea în rang. Iar sancțiunea, dacă procedăm totuși astfel, este că spaima, atunci, se risipește. Spaima are nevoie de tensiune proprie considerabilă. Dacă nu i-o dăm, se spulberă.

Revenind la filmul nostru, constatăm că este exact ce s'a întâmplat. Nici un moment spectatorul n'a luat în serios chestia cu clubul. Sinuciderile acelea i s'au părut o înscenare — o înscenare nu numai a regisorilor, dar deadreptul a personagiilor din

poveste. Sinuciderea, el a socotit-o ca o farsă chiar din punctul fictiv de vedere al eroilor filmului. Iar când a aflat, pe la sfârșitul istoriei, că clubul era real și sinuciderile adevărate, spectatorul a rămas surprins, și nedumerit. Și e foarte rău să nedumirești pe spectator. E cel mai sigur mijloc ca să-i aduci aminte că e spectator, și nici decum Genoveva de Brabant sau Atos-Portos-și-Aramis cum era foarte dispus la început să se socoată.

Repetăm: păcat; căci filmul e jucat bine și de actori buni; ș'apoi, în mod normal, ideea unui club de sinucigași e fecundă. Exploatată altfel, putea da ceva nespus de original.

Dealtfel, chiar așa, filmul nu e plictisitos. Mulțimea lui de detalii amuzante, dacă nu răscumpără greșelile arătate mai sus, plătește totuși biletul de intrare.

Mathias Wieman

Există un foarte prost obiceiu la cei ce programează filmele. Se scrie întâi numele filmului, apoi acel al actorilor principali. Sau viceversa. N'are nicio importanță. Și până aci nu-i nicio greșală. Decât, când am zis „actor principal", asta poate avea două sensuri. Un actor poate fi „principal" în sensul că e mare vedetă, stea de mărimea întâia, că adică i se încredințează, de obiceiu, prime-roluri. Și mai însamnă a fi actor principal a juca pur și simplu, rolul principal în filmul respectiv, indiferent de ce a făcut artistul până atunci în alte filme, cu alte cuvinte indiferent de locul oficial pe care îl ocupă el în ierarhia uranică a stelelor de cinema.

Acesta din urmă e înțelesul cel logic. Când vezi un film, te interesează ierarhia actorilor, din acel film, și nu dintr'altul.

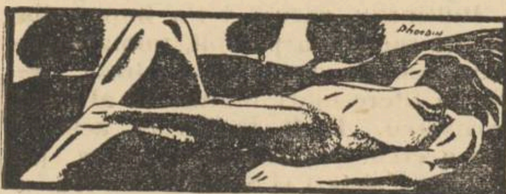
Dar comerciantul cinematografist ascultă de logica reclamei și nu de aceea a esteticei. El trebue să atragă. Și pe client îl atragi cu nume care să suscite amintiri de succese, nu viitoare ci anterioare.

Iată de ce pe afișele filmului „Periferie", ni se dă numele lui Moser — care joacă un rol secundar — și nu ni se dă acela al lui Wieman. Indus în eroare și victimă a unui moment de neatenție, am scris în cronica trecută niște lucruri patetice despre Moser — care i se cuveneau lui Wieman. Un amic răuvoitor ar fi putut să repro-i ducă mutra grotescă a comicului Moser alături de pasionatele mele declarații de amor din cronica trecută.

Din fericire, aceasta nu s'a produs. N'a observat nimeni nimic. Dar am observat eu. Și am observat asta recetind cronicile mele anterioare din Le Moment unde vorbesc de Moser, ca actor comic, și într'un film unde nu juca Wieman.

Și asta dovedește cum, chiar când știi perfect cine e Moser, poți fi indus în eroare de falșele indicații ale programiștilor. Cu atât mai mult simplul spectator.

D. I. SUCHIANU

Viața Romînească

Inștiințează pe cetitorii săi că pentru vacanță va apărea un număr dublu cu un cuprins deosebit de bogat și variat calitativ. Este singurul număr dublu din cursul anului, și va apărea la 1 Septembrie, cu articole de literatură semnate de *Liviu Rebreanu, Lucia Mantu, Păstorel Teodoreanu, cu, Philippide, etc.*

Cu aceeași ocazie se aduce la cunoștința
Cu aceeași ocazie se aduce le cunoștința d-lor cetitori că numărul consacrat lui C. Stere este epuizat și că direcția revistei așteaptă să vadă câte cereri vor fi, în caz când s'ar hotărî să mai scoată o ediție.

D-nii cetitori ce vor să aibă numărul 6 sunt rugați să se grăbească a-l cere, deoarece în curând și acest număr va fi epuizat.

O DRAMĂ SUB NAPOLEON

ROMAN ISTORIC — de CONAN DOYLE

Citisem de mai bine de o sută de ori scrisoarea unchiului meu, procurorul Bernac. O știam pe de rost. Totuși o scosei din nou din buzunar și, rezemându-mă de catargul cel mare, o recitii cu atâta atenție, ca și cum aș fi deschis-o acum pentru întâia oară. Avea o scriere limpede, precisă, colțuroasă, o adevărată scriere de om de legi, și era adresată lui „Louis de Laval", prin îngrijirea lui William Hargreaves, — hanul la „Omul Verde", Ashford, Kent, Anglia. Proprietarul „Omului Verde" primind de curând prin fraudă o anumită cantitate de spirt din Franța, scrisoarea ajunsese pe aceiași cale. Era ticluită astfel:

Scumpul meu nepot,

„Află că tatăl tău a murit. Iată-te dar singur pe lume! Nădăjduesc că nu vei voi să întreți sentimentele de dușmănie care, de atâta amar de vreme, desbină familia noastră. La începutul Revoluției, tatăl tău a îmbrățișat cauza regelui; eu, pe a poporului. Cum s'au sfârșit lucrurile, știi prea bine. Tatăl tău a luat drumul exilului eu am intrat în posesiunea domeniului Grosbois. Ah! fără'ndoială, era greu pentru voi să vă găsiți deodată într'o situație inferioară situației străbunilor voștri, dar la urma urmelor, tot era mai bine ca pământurile voastre să aparție unui Bernac decât unui străin; cel puțin era sigur că vei afla cândva, la fratele mamei tale, simpatie și considerație.

„Acum, scumpul meu Louis, am să-ți dau un sfat. Cunoști părerile mele republicane; firește, au fost întodeauna profund sincere. Totuși, în ziua care mi-am dat seama că puterea lui Napoleon era de neînvins, m'am hotărît să mă alătur lui: trebuie să urli cu lupii. De atunci am avut prilejul, ca procuror, să-i fac atâtea servicii, încât în momentul de față, nu-mi poate refuza nimic. Acum se află, cu armata, la Boulogne, numai la câteva ore de Grosbois. Vino deci, va ierta cu siguranță ostilitatea tatălui tău, luând în considerație devotamentul unchiului tău. Numele tău e încă proscris, e adevărat, dar asta să nu te oprească, am destulă influență asupra Impăratului ca să fac să se înlăture această dificultate. Așa că, din nou, Ți-o repet, vino, vino îndată, vino cu încredere.

„Unchiul tău
C. BERNAC"

Conținutul acestei scrisori era bun; dar adresa ei mă arunca într'o cumplită încurcătură. La fiecare colț al plicului, unchiul meu pusese o pecetie de ceară — trebuie că se folosise de degetul lui cel gros în loc de stampilă, căci se deosebiau, imprimate în ceară, sbârciturile pielii groase și zgrunțuroase — dar deasupra uneea din aceste stampile erau scrise aceste două cuvinte englezești **„Don't come"** (nu veni). Fuseseră scrise în grabă. Dar de către cine?... Să fi fost oare unchiul meu care le adăugase în urma unei brusce schimbări de ideie?... Atunci la ce îmi mai trimisese invitația?... Fuseseră scrise de cineva ca să fiu împiedecat de a primi ospitalitatea ce mi se oferea?... Dar vezi că pecetiile erau neatinse, deci nimeni n'avea cunoștință de conținutul scrisorii... Și aceste două cuvinte mă atrăgeau, mă fascinau, făcând să răsară în sufletul meu o ciudată și sinistră presimțire!...

Citiți întregul roman „O DRAMĂ SUB NAPOLEON", aventuros și pasionant, revelator asupra vieții intime a marelui Impărat, — din pana magică a lui Conan Doyle, autorul ilustru a lui Sherlock Holmes, — în noul număr al **„Romanelor Captivante"** (260 pag. 15 lei). La toți chioșcarii și librarii.

Varia

Slăbire prin... grăsime?

Un medic englez, profesorul Cathart dela universitatea din Glasgow, a declarat de curând în cursul unei conferințe, că cel mai bun mijloc de a slăbi este să consumăm cât mai multe... grăsimi. Faptul pare desigur paradoxal, întrucât — după cât se știe — substanțele grase, având un număr mare de calorii, provoacă mai degrabă obesitatea.

Specialistul englez are însă un raționament propriu. El susține că grăsimea, consumată într'o cantitate oricât de mică, produce o senzație de saturare și în felul acesta, contribue la o reducere considerabilă a volumului celorlalte alimente. Raționamentul ni se pare în orice caz discutabil.

Cartea românească

Cronica literară

Elena Farago, Poesii

Cunoaştem de mult poeziile d-nei Elena Farago, socotite de obiceiu ca simboliste, dar mărturisim că am preţuit mai cu seamă pe acelea cărora unii dintr'o falsă optică critică nu le dau importanţă şi anume poeziile pentru copii. Ţinem minte şi acum o poezie, care mi se pare că a şi devenit populară prin şcoală şi anume:

Moş Crăciun în noaptea asta
Bate'ncet la orice geam,
Şi întreabă dacă 'n casă
Sunt ori nu copii şi lasă
Daruri pe la cine-i spune:
— Ţină-i Domnul, am...

La ferestrele de alt-dată
An de an veni pe rând:
— Ai copii?
— Ba nu!... — şi plânsul
Mă'neca în gât, iar dânsul
Clătina din cap a milă
Şi pleca oftând
Etc. etc.

E aci, în simplitatea aceasta aparentă de abecedar, o puternică delicateţă maternă exprimată direct, în nuanţe de alb. Insă în general, oricare ar fi judecata asupra acestor poezii, rămâne indiscutabil că ele s'au născut dintr'o sinceritate de simţire desăvârşită. Fundamentul liric al poeziei d-nei Elena Farago nu este simbolismul, decât doar într'o măsură superficială, ci o sentimentalitate condensată în imagini simple, în totul contimporane liricei vremii când poeta a început să scrie. Şi cum pe atunci înflorea semănătorismul, Coşbuc, Iosif, Maria Cunţan, această poezie se scaldă în acele ape. Dar mai cu seamă pare peste tot că asculţi un Coşbuc mai volubil, şi uneori prin el chiar pe Eminescu:

Trecea un om pe drum aseară,
Trecea cântând încet pe drum,
Ştiu eu? Poate cânta să-i pară
Drumul mai scurt, — ori poate cum
Era aşa frumos aseară,
Poate cânta ca să nu-l doară
Că-i singur numai el pe drum? —

Forma oratorică a strofei e deadreptul coşbuciană şi ea stăruie în toată opera poetei. Semănătoristă este, şi nici nu s'ar putea altfel, limba poetei cu vocabule neoaşe căutate. *Salcie îngemănată* e un fel de *Ce te legeni codrule?*

Salcie îngemănată,
Nu-ţi abate niciodată
Să te smulgi din rădăcină
Când priveşti atâta tină?...
Şi nu-ţi vine niciun dor
Să 'nalţi vârful crengilor
Să te uiţi măcar odată
De-unde-i ziua luminată
Şi din ce seninuri cresc
Stelele ce se-oglindesc
Vara 'n nopţile senine
Colea 'n baltă lângă tine?...

Poeta încearcă să conceptualizeze imagina sălciei, dar conceptul e fals. Salcia este copacul marginilor de apă, al tinei şi „triştea" ei (urâtă vorbă prin căutare!) ar fi tocmai să se rătăcească prin stele. Suntem dar în banala convenţie după care tina e inerţia şi stelele idealul. Multele *Scrisori* ale d-nei Elena Farago se trag din *Scrisorile* eminesciene:

Şi, ce să-ţi spun acuma? Mă uit şi eu cum trec
Asupră-mi nopţi, şi zile, şi gânduri, ce-şi petrec
De-o bună vreme 'ncoace, prin voia sorţii, şirul,
Fără să ţie 'n seamă, de-i alb, ori negru, firul...
. . . .
Imi vei răspunde, poate,
Că 'nţelepciunea asta, o poţi găsi la toţi
Ce şi-au visat izbânda şi s'au trezit iloţi?...

Nu, nici-alt-când, nici astăzi, eu nu pot fi aceia
Ce vrea s'aprindă focul şi-o sperie scânteia, —
Cum nu pot fi ilotul îngenunchiat de-acel
Ce-a fost mai tare'n luptă, ori poate mai mişel...

Ceeace caracterizează însă lirismul de tip vechiu al poetei, pentru care cuvântul „dor" reprezintă o substanţă grea, este extraordinara abundenţă verbală şi lipsa de compoziţie. Aproape nimic nu se poate memora, poezia fiind o litanie fără început şi fără sfârşit, sonoră numai în timpul cântării. Prea marele volum verbal al compunerilor este un cusur care împiedică serios desvoltarea liricei oltene şi se poate observa cu toate defectele la d. Radu Gyr. Dilataţia nu înseamnă numaidecât mărimea cantitativă a poeziei cât ineficienţa vorbei. De unde un etern vag, cele mai adese supărător şi care e interpretat ca „simbolism". Iată de pildă *Cântă astăzi viaţa*. Titlul însuş e o dilataţie a noţiunii *cântec*, fiindcă *viaţa* nu adaogă decât o personificare manierată care prin asociaţie trezeşte în minte alte posibilităţi de intitulare: *cântă moartea, cântă sufletul, cântă un pribeag*, etc. etc. (titluri utilizate de altfel de poetă). Să vedem conţinutul:

Dorul meu,
Deschide-ţi cartea cetluită,
Şi-ţi resfiră'n soare, şi-ţi resfiră'n vânt
Paginile 'n care, peste-albastru-ţi cânt,
Şi-a cernut tăcerea pulberea-i cernită..

Aici autentică este numai exultarea care îndeamnă pe poetă să iasă iarăşi la soare, la vânt. Dar puterea de evocare ascunsă în aceste două vorbe *soare* şi *vânt* e acoperită de sbârnâirea unor abundenţe sibiline: dor, carte cetluită, cânt albastru, etc. Şi apoi urmează avalanşa de vorbe, cu un ritm evident dar nememorabil şi care nu e în stare să aprindă primele sugestii.

Dorul meu,
Deschide-ţi cartea cetluită,
Şi mă'nvaţă iarăşi cântul bunei veşti,
Să mi-l cânt, cum cântă florile'n fereşti

Mă 'nvaţă cântul, să mi-l cânt cum cântă! Dacă totuş această poezie nu e ridicolă, ba chiar impresionează oarecum, asta se datoreşte vibraţiei poetei, adică sincerităţii:
Cântă astăzi viaţa, cântă 'nfiorată.

Lipseşte cu alte cuvinte arta înaltă. Sentimentalităţii sale abundente, d-na Elena Farago i-a dat mai târziu haina simbolistică, ascunzând ochiurile discursivităţii. Se poate verifica azi, ca o pildă pentru primejdiile hermetismului, destinul ce aşteaptă formulele în poezie. Hermetismul simbolist (cu înrâuriri din Maeterlinck) strâmbă frumoasa candoare a lirismului poetei. Poeta vrea să spună acest lucru simplu: am dorit să intru în grădina ta, dar spinii puşi drept gard m'au înţepat şi m'au împiedicat. Atunci mi-am adus aminte că sunt şi alţi spini care mă opresc să intru în inima ta. Pentru această idee, cu o îngrămădire masivă de vorbe pusă în versuri albe care sunt în fond versuri clasice sfărâmate, d-na Elena Farago născoceşte o litanie obscură, cu sensuri crescânde şi solemne:

Durerea mea!...
In parcul ce l-am privit prin spinii
Inşiruiţi de pază, pe gardu-ţi negru, ieri,
Erau aşa de firavi, în iarba verde, crinii
Şi n'am putut să intru că nu mi-ai dat puteri
Să-l trag din poartă lanţul avarelor tăceri.

Iată cifrul preţios din *Roman de la rose*. Poeta încearcă să tragă „lanţul avarelor tăceri" ca să ajungă la „crinii" care simbolizează ceva, însă e înţepată de „spinii" care înseamnă ceva. Şi cifrul urmează:

Durerea mea!...
Ce rude-ţi sunt viespele pornite
Să 'nţepe azi în gânduri
Cum mă 'nţepară, ieri,
In palme spinii negrii?...

Acum apar viespi înţepătoare care şi ele fireşte înseamnă ceva. Apoi poeta intră în „cimitirul nădejdilor", dă de un chin ce-i prihăneşte „mirul prohodului din suflet", etc. etc. Abstracţiuni imposibile! Ori „coasele toamnei" trec prin „lunca nădejdilor", unde „floarea albaştrilor când" şi „frunza verzuilor poate" sunt moarte. Asemenea copilării azi nu se mai pot tolera. Acum în urmă d-na Elena Farago a renunţat la simboluri dar nu s'a putut vindeca de abundenţa caracteristică poeziei altora. Simţirea e delicată mai peste tot, dar din păcate înăbuşită de prea multe materiale. Ai zice o ramă de scoici. *Sufletul meu astăzi îşi desgroapă morţii.* Titlul acesta cuprinde el însuşi o idee poetică. Din nefericire imaginaţia barocă învinge. Nu e vorba de morţii solemni din cripte ci de flori pe care poeta le adună într'o mică groapă albă.

Făr' să le mai număr clipele sau anii
Roşii, albe, albastre flori de lunci sau stranii
Flori crescute 'n seră, ori în fund deabis,
Mi le strâng din racle,
Mi le strâng din cripte,
Mi le scot din veghea crucilor înfipte
S'amintească vieţii un păcat, un vis...

Vasăzică e vorba doar de o colecţie de flori de prin cutii. Cu cât mai impresionantă era imaginea directă ca în *Frunza veştedă* de Lenau-Eminescu! Când d-na Elena Farago se exprimă direct şi simplu strofele sunt mişcătoare, chiar dramatice ca acestea:

Mă uit în oglindă şi nu te mai chem
Şi nu te mai cer ca 'nainte,
Şi totuşi sunt clipe în care mă tem
De parcă mi-ai sta dinainte,

Şi'n grabă pe umeri, pe sânii mei vani,
Desfăşor cărunta podoabă,
Să'nvălui ruina pierduţilor ani,
Să-ţi cad în genunchi ca o roabă.

D-na Elena Farago a reprezentat cu onoare poezia feminină română, fiind cu toate omeneştile scăderi cea mai însemnată poetă a noastră de dinainte de războiu şi editura Fundaţiilor Regale face un serviciu culturii oferindu-ne această frumoasă ediţie sintetică.

G. CĂLINESCU

Cu privire la...

Micile cărţulii ale d-lui Barbu Lăzăreanu, cu privire la... cad din zbor, regulat în publicistica noastră, împrăştiind diferite efigii ale scriitorilor, şi poeţilor noştri din trecut. Broşurelele din urmă ne-au adus din zborul lor o efigie a lui Vasile Alecsandri şi lta a lui G. Coşbuc.

Aceasta nu înseamnă că inventarul efigiilor publicate până în prezent s'a epuizat şi este complect. Nu! multă vreme încă vor veni aceste mici stafete din trecut, răscolite de degetele subţiri ale şoarecelui de Bibliotecă căruia-i datorăm atâtea sclipiri fulgerătoare în bezna din care le trage.

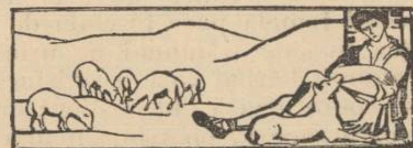
Căci chiar expoziţiile pe care ni le oferă „Academia" din când în când nu sunt decât „aproape" o ocazie de a lua contact cu unele „vagi" prezentări, „cu unele publicaţii periodice în care s'a tipărit opera tinereţii literare" a lui Alecsandri, de pildă. Despre aceste evenimente culturale nu află, de obicei, decât cei pasionat interesaţi şi îndrăgostiţi de hârtie veche şi de documente prăfuite. Aceştia, ca d. Barbu Lăzăreanu, după ce s'au uitat la manuscrisele poetului, „ocrotite de Academie prin geamurile masive cu lacăte zvelte" din expoziţia organizată de Academie, se închid în bibliotecă, nu departe de expoziţie, încercând să reconstituie clipe din viaţa scriitorilor după „dubletele" ce înlocuesc imprimatele de altă dată...

Reviste defuncte, ca „Dacia Literară" a lui Mihalache Kogălniceanu (1840) sau moarte înainte de naştere, efemeride victime ale aceluiaşi duşman al cugetării „Cenzura", care şi-a mânuit foarfecele cu aceiaşi lăcomie în epoca din jurul lui 1840, ca şi în zilele noastre... „Azi cade şi se desfiinţează sclavia cea neagră; mâne caută să cadă şi să se desfiinţeze şirbia albă"... scria V. Alecsandri în 1855 în revista „România Literară" zugrumată odată de cenzură în 1852, când era să apară, pentru un studiu al lui Neculac Bălcescu în care vorbea despre origina lui Răzvan Vodă, suprimat de-abinelea pentru imprudentul articol pomenit... Alecsandri, luptător îndrăzneţ împotriva hidrei cu nenumărate capete, Cenzura, apărătoarea „sirbiei albe" şi ocrotitoarea capetelor putrede de peşte!" Lucrurile acestea le cunoaştem de sigur, dar în mod abstract şi nu din contactul direct cu unele din acele numeroase variante din „beletristica mişcărilor revoluţionare" cu care ne dărueşte d. Barbu Lăzăreanu din fărâmiturile ce cad dela masa bogatelor Colecţii de foi volante ale Academiei pentru un număr restrâns de cercetători şi savanţi.

Din această mică broşură ne apare un Alecsandri care n'a fost până la sfârşitul vieţii „Rege al poeziei, veşnic tânăr şi ferice" şi apoi mai aflăm că lupta dintre generaţii nu este o invenţie a trufaşilor epigoni de după războiul mondial!...

Cu Gh. Coşbuc, contactul din broşura d-lui Barbu Lăzăreanu este mai mult filologic şi interesează în deosebi prin subtilitatea discuţiilor şi prin menţionarea posibilităţilor ce mai sunt de realizat pentruca opera şi personalitatea marelui nostru poet să se desăvârşească în amintirea generaţiilor.

Iz. Sd.

A APĂRUT
VÂRTEJUL
roman
de
Romulus Cioflec

Cartea străină

A APĂRUT
Viaţă de câine
roman
de
C. ARDELEANU

Sexopatologie

Insfârşit, iată o carte interesantă asupra dragostei. Şi nu e un roman! De curând apăruta *Patologie de la vie amoureuse* cuprinde patru lecţiuni făcute în Martie 1937 de către d-rul S. Nacht la Institutul Psihanalitic din Paris. Deşi cartea se ocupă mai mult de devierile dela sexualitatea normală, după cum indică chiar dela prima vedere titlul ei, ceiace atrage în mod deosebit atenţia lectorului este justificarea naturală pe care psihanaliza o pune la indemâna omului de ştiinţă, a cărui atitudine în faţa amorului, ca şi în faţa vieţii, deschide astfel un orizont mai larg sentimentului acesta pe care un mare poet îl asemuia odată, cu totul greşit, cu un instinct van.

Amorul este, la originea lui, expresia unei nevoi fiziologice. Necesitatea erotică confluează însă cu o alta afectivă, dându-i nimbul de frumuseţe de care se ocupă în special psihologia literară şi pe care Stendhal o compara cu ramura desfrunzită aruncată într'o mină de sare şi îmbrăcată acolo în cristale. Această topire a eroticului în complexul afectiv, coincide cu transformarea instinctului genital în amor şi fenomenul are loc, întâi, de la copil la mamă şi, apoi dela bărbat la femee, ridicându-se, din nefericire, sub zodia alegerii dintâi, care în orice caz poate reveni în raportul sexual normal sub forma „plăcerilor preliminare", cuprinzând succint vestigiile sexualităţii infantile. O fixaţie însă, sau un regres la unul dintre stadiile primare infantile, declanşează starea patologică, întrucât ce e anormal la pervers era normal la un moment dat, în cursul copilăriei lui. Păstrăm toţi tendinţe organice către perversiune. Psihanaliza arată în sadismul sublimat al chirurgului, sau în exibiţionismul evoluat al vedetei, schimbarea direcţiei tendinţelor pregenitale, adică apariţia lor sub veşmânt moral, când supraeul, incapabil de a mai frâna inconştientul refulat, îi pune — am zice — la îndemână acest subterfugiu care se numeşte sublimare.

In milenara lui lentă evoluţie, omul rămâne robit instinctelor. Degeaba se ridică visul şi gândul omului de-asupra vieţii, de îndată ce, în conflict cu ea, instinctul îl reîntoarce la cavernă. Amorul înconjoară viaţa omenirii ca un ecou de culpabilitate care dăinue în subconştientul nostru dela primele raporturi sexuale ale copilului cu părinţii lui. Freud, cel dintâi, a arătat că viaţa omului matur, departe de a fi din punct de vedere sexual independentă, nu-i decât prelungirea sau numai trecerea dela un stadiu la altul a unor legături existente între copil şi părinţii săi, mai cu seamă în viaţa sexuală care e prestabilită după cum evoluează aceste raporturi la începutul vieţii şi cum ele se lichidează în decursul ei. Ce pare mai simplu omului şi mai personal fiinţei lui întregi, decât alegerea obiectului iubit? A sosit vremea să disputăm şi asupra acestui gust suprem, cu toate că maxima latinului, încă frequent citată, ne învaţă altfel. Când îndrăgostitul îşi alege obiectul asupra căruia se revarsă dragostea lui, — zice psihanaliza, — în afară de faptul constrângător că el se fixează întâi de obiect dintr'un îndemn narcisic de a se iubi pe sine în celălalt şi după aceia amorul sexului opus îl duce la variaţia lui; pe când femeia pare însetată de dragostea în sine şi numai pe urmă de un anumit bărbat care o satisface, — el se conformează inconştient imaginei care zace la obârşia, nemărturisită pentrucă e vinovată, a raporturilor lui sexuale cu propria-i mamă sau soră. Există oameni care nu încearcă nevoia să fie iubiţi sau să iubească. Aceştia sunt sau înrădăcinaţi în stadiul lor narcisic, sau readuşi acolo printr'o regresiune psihică manifestată de un sentiment de inutilitate în faţa vieţii. Avem alteori peregrinarea bărbatului dela o femee la alta, când niciuna nu corespunde exact acelei imagini supraestimate de care nu se poate despărţi. Mitul lui don Juan şi delăsarea cu repetiţie a persoanelor iubite se explică, pe de o parte, pentrucă ele nu se conformează în totul exemplarului consanguin şi, pe de alta, datorită sentimentului de culpabilitate pe care-l încearcă bărbatul ferindu-se inconştient de incest. Natura care l-a creat se opune pe această cale instinctului. Capacitatea sexuală a omului normal ar însemna un echilibru între forţa de refulare şi cea de prezenţă incestuoasă, subconştientul şi conştientul fiind talerele acestui cântar cumpănit pe axa imorală a instinctului şi drămuit de noi cu sgârcenie în numele denaturatei morale omeneşti. Nevoia de a rămâne credincioşi obiectului infantil, coincide aici cu tentativa conştientă de infidelitate faţă de obiectul actual, pentru conservarea amorului iniţial matern. Suntem, aşa dar, cu toţii mai mult ori mai puţin incestuoşi, din moment ce ne atrage şi cultivăm în femeia iubită imaginea mamei noastre. Freud a numit această orientare a sexualităţii Complexul lui Oedip, după regele cu acelaş nume pe care l-a făcut nemuritor în tragedia lui clasicul grec Sophocle.

In *La valeur de la Science*, savantul Henri Poincaré spune că în fond nu putem cunoaşte nimic de cât *à peu près;* Economia politică demonstrează cum omul e în slujba necondiţionată a unor factori materiali, din jocul cărora se eliberează în mod aparent când destinul sau legile lumii înclină spre dânsul cumpăna inexorabilă a producţiei. Intrebările esenţiale ale existenţei noastre, fără răspuns până astăzi, vor rămâne mai departe ca simple întrebări, în biologie sau în teoria cunoaşterii. Toate curg, — zicea înţeleptul Heraclit. In această trecere prin univers, condiţia omului este dintre cele mai triste. Când omul îşi dă seama că o cerinţă materială îl mână parcă spre nefiinţă, când viaţa însăşi, cum zic astronomii, este un accident în nebuloasa galactică din care face parte măruntul nostru univers, cât îţi mai rămâne din raţiunea ta clară de a fi e doar îndemnul demonic să te repezi mai degrabă în neantul veşnicei reîntoarceri, sătul de întrebări asupra lumii, asupra vieţii şi asupra păcatului originar care ne urmăreşte până şi în ce credeam că e mai bun în noi: dragostea noastră.

In capitolul final al cărţii sale, autorul însuşi făcând bilanţul scăderilor noastre sexuale şi constatând greutatea teraupeticei în mai toate cazurile, propovădueşte o cât mai intensă profilaxie. E şi acesta un fel de a recunoaşte imanenţa organică a răului de care suferim. André Gide spunea într'o scrisoare: „Je n'aime pas l'homme: j'aime ce qui le dévore".

E, poate, timpul să lăsăm cărţile şi călimara şi să ne întoarcem, cu mulţumirea celor săraci cu duhul, la viaţa egală şi fără de mirări a pământului din care se zice că ne tragem şi care ne aşteaptă liniştit.

M. CROITORU

Henry Bordeaux: Le Parrain, roman

Dacă vrem să culegem o mărturie precisă şi veridică asupra tinerei fete de astăzi, desigur trebue să ne adresăm operei lui H. Bordeaux, pentru că ea este aceia care ne oferă tipuri veritabile de tinere contemporane şi prin ele este just de a privi ansamblul generaţiilor feminine de azi.

Analist remarcabil al sufletelor şi observator al transformărilor morale şi sociale, Henry Bordeaux ne-a prezentat o serie lungă şi variată de tinere fete modelate de moravurile noi venite odată cu răsturnările născute din războí. Faţa lor, cuvintele lor, gesturile şi actele lor pun în gardă pe cei mai bătrâni, dezlănţuind neliniştea unora şi blamul altora. Diferenţe de suprafaţă,—răspunde H. Bordeaux. Sub modificările aparente există ceva care nu se schimbă. Inima a rămas aceiaşi şi în toate zilele se întâlnesc noi Iphigenii.

Una din acestea însufleţeşte prin forţa şi grandoarea ei morală romanul de curând apărut. Sabine Ravelli este cea mai în vârstă din şase surori — toate frumoase. Mama lor — moartă de multă vreme. Tatăl lor — un tată delicat şi slab— moare şi el. Inventarul dă pe faţă o situaţie financiară catastrofală şi Sabine se trezeşte singură spre a face faţă pericolului de faliment şi ruină.

Inainte de a-şi da sufletul însă, tatăl Sabinei i-a şoptit la ureche: „naşul tău". Acest salvator posibil, Benito Sollar, este în adevăr foarte bun şi bogat. El locuieşte la Gênes şi Sabine nu-l cunoaşte decât din cadoul primit în fiecare an. Ea urmează sfatul mortului şi cere ajutor. O telegramă dela Gênes anunţă în curând sosirea lui Benito Sollar.

Acest naş, care era crezut bătrân, este departe de aceasta. Deşi părul îi încărunţeşte, el păstrează semnele frumuseţii de ieri. El a venit cu multă greutate în faţa acestei Sabine care-i aminteşte trăsăturile unei mame căreia altădată el i-a cerut mâna şi pe care împrejurările i-au răpit-o.

Pentru a-şi salva surorile, Sabina primeşte propunerile de dragoste venite din partea bătrânului şi de aici încolo surorile sale îşi vor putea duce o viaţă liberă, fără griji.

Va avea loc — aşadar — o dramă de dragoste cu toate surprizele şi desnodământul său neaşteptat. Insă sacrificiului Sabinei, îi va răspunde un alt sacrificiu care ameninţă să fie tragic. Ceasul furtunii însă se pierde prin uitare. „Spre a trăi, — murmură Benito Sollar ieşind rănit din aventură, dar în iertare păstrând dragostea sa, — spre a trăi, trebue să uiţi".

Jean Goudal: Ninon de Lanclos

In colecţia „Le Rayon d'Histoire", d. J. Goudal ne prezintă una din cele mai celebre contemporane ale sale: Ninon de Lanclos.

Curtezană reputată, o femee frumoasă, spirituală şi foarte cultivată, Ninon de Lanclos a voit să trăiască într'o libertate deplină, într'un secol caracterizat prin semnul preceptelor. Şi a reuşit graţie tactului şi gustului său suveran. Ea a refuzat, — scrie J. Goudal, — toate servituţile care prin tradiţie apăsau asupra sexului său: servitute religioasă, socială şi intelectuală.

A vorbi de „meşteşugara" amorului în legătură cu Ninon înseamnă a face răutăţi gratuite. Desigur, că a primit bani dela oameni, dar numai dela oameni care nu i-au fost niciodată amanţi, dela protectori, mari seniori sau financiari, destul de eleganţi spre a nu-i pretinde nimic în schimb.

Această fiică a micii nobilimi se găsea liberă la 22 de ani. Ea ieşea din mânăstire înzestrată cu o cultură perfectă, vorbind italiana şi spaniola, cunoscând geometria şi astronomia. Ea a putut să ceară cu destulă uşurinţă câtorva bărbaţi bogaţi mijloacele de a-şi satisface gustul său pentru lux şi dorinţa sa de a domni asupra oraşului ca frumoasa Marion de Lorme, regina zilei, dela care învăţase arta de a ţine un salon. Şi întâi de toate, ea acordă onorurile casei „libertinilor", prin aceştia înţelegând spiritele puternice care făceau bravuri împotriva lui Dumnezeu: Saint-Evremont, care a fost câtăva vreme amantul său, Chapelle, Boisrobert, Des Barreaux, etc. Ea va fi prietena lui Scarron şi a femeii sale, viitoarea doamnă de Maintenon. In curând toate celebrităţile literaturii vor apuca drumul ulicioarei sale. Molière va cina la masa sa şi va citi pe *Bolnavul închipuit.* La Fontaine, Rochefoucauld, Boileau vor fi printre familiarii acestei noi Aspasii.

Ea a iubit multă vreme. Şi după cum a iubit i s'a şi iertat mult. Sufletul ei era tot atât de sensibil caşi carnea. Niciunul din prietenii săi n'a lipsit ca să nu se convingă de bunătatea sufletului ei.

Daniel Stern Comtesse d'Agoult, essai

Din viaţa strălucitoare a contesei d'Agoult nu se cunoaşte de cât un epizod, care e desigur cel mai emoţionant, dragostea cu Liszt. Se uită că această femee bogată, de viţă nobilă, frumoasă, spirituală a fost ceva mai mult de cât pasiunea unui mare muzicant.

Dela Restauraţie până în primii ani ai Republicii a treia, ea a trăit prin ea însăşi toate ideile, toate sentimentele, toate stările prin care a trecut Franţa. Moştenitoarea unui nume vechiu, ea a fost acea fată tânără care s'a măritat după dorinţa părinţilor cu un om aşa cum se cerea de către aristocraţia reformată, ea a fost apoi acel suflet romantic, hrănit cu romantism, care a părăsit totul ca să fugă cu omul pe care-l iubea. Reîntoarsă de pe culmile pasiunii, după ce a fost părăsită de acel ce i-a luat toată substanţa, a avut curajul şi tăria de a-şi reface viaţa, scriind opere pe care le-a semnat cu numele de Daniel Stern şi fiind în salonul literar pe care l-a însufleţit, una din figurile cele mai bogate şi mai pline de influenţă în societatea intelectualilor din Europa, dela 1845, până la moartea sa, în 1876. In diferite epoce ale vieţii sale, oameni ca Sainte Beuve, Renan, Henri Heine, Adam Mickiewicz, Mazzini, şi câţi alţii, au frequentat salonul ei. Din cei trei copii, avuţi cu Liszt, cel mai mic a murit de timpuriu, cea mai mare Blandine a devenit d-na Emile Ollivier, iar a doua, după ce a fost d-na Hans de Bulow, a devenit Cosima Wagner.

D-na Monod a consacrat o carte frumos scrisă personalităţii acesteia de femee, complexă, nobilă şi interesantă. Fineţă, spirit şi simpatie legate cu o scrupuloasă cinste sufletească şi o scrupuloasă documentare culeasă cu metodă, fac din cartea d-nei Monod o lectură plăcută.

PREMIUL DE 20.000 LEI oferit de
„CARTEA ROMANEASCA"
a fost acordat anul acesta de
ACADEMIA ROMANA
D-LUI GENERAL C. MANOLACHE
pentru romanu d-sale
SFANTA DREPTATE
apărut în Editura „ADEVERUL", S. A

INSEMNARI

A APĂRUT
MEMORII
(volumul III)
de
E. Lovinescu

Un poet francez al vieții rurale, la Academie

La recepția contelui de Pesquidoux la Academie, lumea făcea coadă la intrare, căci recepțiile acestea sunt tot atât de îmbulzite ca și matineurile gratuite de la Comedia Franceză. Erau nelipsiții fotografi de la ziarele mari, operatorii de la cinematografe și reporterii, în special o fermecătoare ziaristă suedeză, care se ridica în vârful picioarelor și întreba cu glas tare și pițigăiat, de câte ori sosea câte un frac verde „Asta e domnul de Pesquidoux?"

Dar contele nu sosi decât la ora 14 fără un sfert, însoțit de contesa de Pesquidoux, de cei doi fii ai săi, unul căpitan de artilerie din colonii și altul ziarist și de fiicele sale: Marillis și Bernadette.

In sală erau toți candidații viitori, cei care făceau odată parte din Academie și acei care nu vor face parte, nici odată: Henri Massis, Alphonse Séché, Tristan Dérème, etc.

Când a intrat în sală contele, cu cei doi nași, Mareșalul Pétain și Marcel Prevost în sunetul tobelor au izbucnit aplauzele. La stânga sa au venit să ia loc François Mauriac, urmat de Paleologue și Louis Gillet. Claude Farrère și-a pus ceasul în față pe masă. André Bellessort prezida între mareșalul Weygand și René Doumic.

Contele păstrează încă silueta sa fină de căpitan de cavalerie, mustața albă subțirică și alura degajată.

Dar nici un fel de aroganță aristocratică. Deși rumen ca un adevărat boer de la țară, el este însă distins în ținută și gesturi. Discursul său a fost, așa cum era de așteptat, o adeziune fără nici o restricție la părerile predecesorului său Jacques Bainville. Lăudând tradiția monarhiei franceze, a apropiat-o de umila tradiție sătească. Cardinalul Baudrillart îl aproba dând din cap, Francois Mauriac cu ochii plecați bătea cu degetele un marș, probabil triumfal.

André Bellessort și-a pronunțat apoi discursul, presărat de tradiționala ironie academică și punând în relief partea „voltaireană" a lui Jacques Bainville pe care de Pesquidoux o uitase în discursul său. De Pesquidoux a fost apoi felicitat pentru că e prietenul ogorului, pentru că iubește animalele și masa substanțială a ruralului francez, pe când el, roșu de emoție, saluta cu aerul mirat că i se aduc atâtea elogii pentru lucruri ce i se păreau atât de firești...

Iar René Doumic își netezea barba cu mulțumire, părând a zice: „Iată însfârșit un academician așa cum trebuie!"

Pascal și Descartes

Lui Pascal nu-i plăcea Descartes pe care-l socotea „inutil și nesigur". Acești doi mari poeți ai cugetării au trăit, fiecare în felul său, ciudate drame interioare, opuse unele alteia și totuși foarte asemănătoare. Au fugit de ceia ce le-a fost mai drag. S'au împotrivit, mereu vitejește, înclinării spiritului lor. O mărturie a lui Pascal lămurește misterul: „Să scrie împotriva tuturor acelora care prea adâncesc științele: Descartes". Dar și Pascal a căzut în aceiași ispită, căci dorința sa a fost să adâncească mai mult, din ce în ce mai mult științele, toate științele. Creștinul însă din sufletul lui i-a dat de știre ce grozavă primejdie se ascundea în această dragoste de știință.

Vocația lui era cercetarea, invenția științifică. Dar pentru a poseda iubirea întreagă a lui Christos, trebuia să urască și să respingă pe Descartes.

Descartes se născuse și el cu patima poeziei, dar setea de a cunoaște îl îndepărta de ea, cu toate că se potrivea atât de bine cu firea sa spontană și stilul vieții sale. El s'a cufundat în baia rece a filosofiei, silindu-se să-și uite de poeții iubiți. Pasiunea pentru poezie se dă însă pe față până și în izvoarele de unde i-a luat naștere filosofia.

„Renunță la poezie", zice Papini, „dar nu fără a fi proclamat că adevărul este un dar al entuziasmului și că filosofia ajunge până la noi pe poarta viselor și pe șeaua lui Pegaz".

Legenda lui Paul Morand

Paul Morand își are legenda lui, s'a agățat de el de la primele cărți și-l urmărește ca umbra.

După această legendă, Paul Morand ar fi un snob, un gentleman cu monoclu, impertinent, batjocoritor și zeflemist, un globe-trotter înfrigurat, scriind repede pagini pe care nu le

PAUL MORANT

mai recitește, cu imagini noi, pe cât de strălucitoare pe atât de acre, nepărăsind gările decât pentru popasuri în hoteluri cosmopolite, judecând un popor și o civilizație repede și fără drept de apel, după informații culese la întâmplare. Ca să scrie despre Bucureștii noștri a întrebat pe Mitică, pe Ghiță și pe Costache!...

Este însă o legendă, iar legenda e de obiceiu deformantă. Apoi chiar dacă ar fi adevărat, că Paul Morand a scris unele cărți frivole și superficiale, dinamice și electrice, e tot atât de adevărat că a scris și altele mai dense, mai maturate și în care, zice critica franceză, sunt și considerații filosofice, sociologice și internaționale.

Se 'nțelege că Paul Morand s'a zbătut să dărâme legenda în care a fost încercuit, n'a vroit să se recunoască în imaginea deformantă care i s'a creiat. A afirmat că numai de snob nu poate fi calificat, de oarece e tocmai contrariul, că n'a știut nici odată să-și înfigă monoclul în arcada sprincenei, că are oroare de gări, de hoteluri și de absențe lungi. Cât despre rapiditatea cu care se zice că scrie nimic mai fals: pentru cel mai mic articol face cel puțin două ciorne.

Cu volumul „Réveille Matin" ne dă tocmai o culegere de articole.

In aceste articole se răsfrânge personalitatea adevărată a lui Paul Morand.

Nimic din romancier, doar măestria scrisului. Articolele sunt judecăți ascuțite și pline de sagacitate asupra lumii actuale, dela accident la lucruri adânci, apropieri, ochiri largi, portrete ca acea schiță despre Henri de Régnier care este de o rară putere de evocare. Toate aceste feluri noi de a privi lucrurile, precum și forma bogată și precisă în acelaș timp de a zugrăvi lumea, strânse într'un volum și învăluite în strălucirea scrisului lui Paul Morand, sunt întrerupte în mijlocul volumului de câteva pagini de cugetări, scurte, crude și nemiloase, în fond, extraordinar de reliefate în scurtimea formei în care se prezintă. Legenda trebue să cedeze în fața acestei dovezi strălucitoare.

Poezia Ungară

In scrierea sa „Au pays des Elisabeth", Henri Bordeaux descopere poezia Ungariei, pe care de altfel o bănuise din copilărie, pe când îi citea mama sa, în timpul unei convalescențe, „Istoria Sfintei Elisabeth", scrisă într'un stil grandios de contele de Montalembert. Mai târziu i-a apărut cealaltă Elisabeth, „Impărăteasa singurătății" cum îi zicea Barrès. Aceasta a fost mai mult regina Ungariei decât Impărăteasa Austriei. Ungaria, în genere, a inspirat lui Bordeaux pagini din cele mai pitorești și foarte simpatic scrise, fie că vorbește de atracția Budapestei sau de grandioasa „Puszta", și de sătișoarele pierdute între ogoare.

Ceiace l-a impresionat în Ungaria mai mult, a fost dragostea de viață a poporului său. Bordeaux amintește ororile comunismului, despre care au scris și frații Jean și Jèrome Tharaud, în cartea lor: „Quand Israel est Roi".

El evocă deasemenea câteva figuri de poeți unguri, așa cum i s'a vorbit de către alții, căci el nu cunoaște limba ungară.

In timpul călătoriei a trecut pe sub atâți salcâmi înfloriți în cât scrie în ultima pagină:

„Nu voi mai putea respira acest parfum, primăvara, fără a mă gândi la țara celor două Elisabeth".

A apărut odată cu cartea lui Bordeaux, și o „Panorama de la Poésie Hongroise" de Jean Hankiss și L. M. Muller. O mare parte din aceste poezii sunt patriotice. Acestea însă sunt cele mai greu de tradus, apoi se reazimă pe particularități geografice, care nu mișcă alte popoare străine.

In lirismul unguresc însă este ceva intim și sălbatec, animat de un dinamism ciudat și arată o plenitudine și o violență în viziune și în expresie, care nu se pot traduce în altă limbă. Totuși se citesc cu plăcere versuri de Jean Arany, André Ady, Kostolany, Babits, Margarete Koffka, Kenany și Themenik.

Reînvierea lui Renan

O carte scrisă de o femee, Henriette Psichari, nepoata lui Ernest Renan, scrisă cu o dragoste plină de devotament, înțelegere desăvârșită și un fel de divinațiune a adevăratei sale naturi, readuce în sufletul lumii de azi imaginea lui Ernest Renan.

Sub pana Henriettei Psichari care procedează, ca un pictor îndemânatec, prin tușe ușoare, infinit de subtile, foarte nuanțate, marea figură a celui ce a făcut omenirea să sалte în mod miraculos cu atâți pași înainte, apare în fața noastră așa cum trebue să fi fost blândă, surâzătoare, iluminată de soarele interior, pasiunea de adevăr, scăldată încă în lumina amintirii credinții sale pierdute, care a rămas în el atât de vie.

Cartea este împărțită în două: „Cunoștința intimă a lui Renan", „Cunoștința spirituală a lui Renan".

Mulțumită nenumăratelor documente de care s'a putut folosi nepoata lui Renan, dintre care cele mai multe inedite, note intime, corespondență, jurnalul zilnic al Corneliei Renan, se risipește legenda „diletantismului" lui Renan, răspândită de Bar-

RENAN

rès și de cei din jurul său. Se vede bine cele trei etape prin care a trecut sufletul său până să ajungă la complecta sa eliberare.

Din seminar a început să nu mai creadă în dogme și în Isus ca fiul lui Dumnezeu. Mai târziu, cam pe la 30 de ani el încearcă să găsească un adevăr filosofic, dar îl caută tot în jurul problemei religioase, în sfârșit în a treia etapă predică prin exemplu libertatea de a gândi. Cei ce nu l-au înțeles au numit diletantism, nevoia sa neîncetată de a căuta adevărul, precum și imposibilitatea lui de a trage concluzii.

Moartea sa pe care Henriette Psichari o descrie cu o sobrietate măreață, moartea aceasta pe care el o pregătește cu atâta grijă, ne arată ce puternice au rămas legăturile sale cu trecutul și cât era de departe de acea ironie ușuratică ce i se atribuie. Renan, atât de nehotărît uneori, în gândire, apare în biografie de o fermitate și o deciziune, de „o rigoare absolută" în acțiune. Dovezile în această privință sunt nenumărate.

O probitate desăvârșită, o credință fără șovăire, aurit parcă de vreme ne apare un Renan așa cum ni-l arată imagina lui din cabinetul de lucru, popularizată în Franța.

Corpul greu, mânile fine încrucișate pe burtă, capul său mare cu aureola de păr alb, și chiar cugetarea și inima lui sunt desvăluite, dar cu ce tact și cu ce discreție!... Minune de reînviere ca acea a stilului lui Renan când evocă Palestina...

Romain Rolland a adresat Henriettei Psichari o scrisoare din care se poate resimți farmecul și încântarea pe care le răsfrânge cartea sa:

„A fost iubit de trei femei admirabile, mama sa, sora sa și nevasta sa. Această iubire s'a întipărit în personalitatea sa. E frumos că amintirea sa vie să ne fie evocată azi cu duioșie și pătrundere de nepoata sa".

A APĂRUT
O JUMATATE DE OM
roman
de
LUDOVIC DAUȘ

Polemici

A APĂRUT
DRUMURI ALBASTRE
de
Const. Argeșanu

Exces de cugetare

Cineva, adică un bătrân, a acuzat tineretul că nu cugetă. In „Vremea" în numele tineretului acuzat, răspunde un tânăr care „respinge" cu ultima energie" această acuzație:

„Adevărul este că generația tânără cugetă infinit mai mult decât acelea care au precedat-o și cari n'au avut altă grije decât să se conformeze principiilor unei lumi pe care n'au creat-o. Ceeace ne caracterizează pe noi este tocmai faptul că cugetăm prea mult asupra destinului nostru și asupra unei lumi pe care trebue să o edificăm dela temelie până la încheierea ei finală. Acest exces de cugetare este ceeace ne dă atitudinea întru câtva rebarbativă pe care ne-o reproșează înaintașii noștri."

Foarte frumos pentru un tânăr care se apără de o acuzație atât de gravă. Ar mai rămâne de văzut dacă și în practică tânărul dă dovadă de „exces de cugetare".

Până la urmă însă nu se putea ca apărarea tânărului să nu dea în gropi. D-sa încearcă să împace cugetarea cu regimurile totalitare care o înăbușă. Cu alte cuvinte, se dă la democrație. Și iată unde ajunge:

„Și la urma urmelor, oare lumea se prăpădește atâta cu firea cugetând? Întotdeauna ni s'au părut curioase acele proteste ridicate împotriva regimurilor totalitare pe motiv că ele împiedecă lumea să cugete în vreme ce democrațiile garantează libertatea de gândire.

„In realitate acei cari cugetă cu adevărat sunt foarte puțini."

„Aceeace se numește în zilele noastre, cu un termen atât de pompos, libertatea de cugetare, nu este în definitiv decât o oarecare libertate de a avea opinii, cari nu sunt elaborate de fiecare individ în parte, — de oarece „puțini oameni cugetă". Iar dacă este vorba numai de opinii, este foarte legitim ca autoritatea supremă a statului să impună..."

Am înțeles! Dacă e vorba de cugetare și de opinii, de ce să nu cugete unul pentru toți? Dar ce se va face atunci cu excesul de cugetare al tineretului?

Nu era oare mai nimerit ca tânărul, înainte de a scri articolul, să fi cugetat — nu „excesiv", ci puțintel doar — și să nu fi așternut pe hârtie asemenea năzbâtii? Pentrucă se întâmplă uneori ca tăcerea să dovedească, dacă nu exces de cugetare, cel puțin elementara prudență de a te feri să-ți etalezi prostia...

Aron Cotruș

și-a început cariera de poet în lagărul stângii, alături de mulțimile muncitoare, ale căror nevoi și aspirații le cânta cu atâta talent și noutate în vers. Era vremea pe când Aron Cotruș se adresa fratelui miner:

> minerule, te scoală,
> dă-mi mina ta de smoală
> și uită-te, uită-te bine,
> la mina mea goală.
> la mine!..

și-i întindea — solidar — mâna:

> din ale veacului mine
> de strimbătăți, de păcate,
> ies dirz încruntat ca și tine...
> aceeași năpastă ne bate,
> minerule, frate!...

Aron Cotruș însă n'a putut rămâne la stânga. Oportunismul — caracteristic unor intelectuali slabi în fața ofensivei obscurantiste — l-a făcut să debarce cu bagaje și unelte în brațele celei mai negre reacțiuni. A ajuns la „Sfarmă Piatră" Politicește și — dacă vreți — omenește lucrul e explicabil.

Aron Cotruș însă nu vrea să piardă nimic din ce-a avut. Vrea să mai rămână poet mare. Pentru aceasta își strunește din când în când instrumentele. Acestea însă nu-l mai recunosc și rămân mute.

Să te situezi pe o poziție, de unde — conștient — îți dai seama că ești împotriva aspirațiilor poporului și să încerci totuși a cânta durerile poporului, e greu. Imposibil chiar, dacă vrei să rămâi poet și să nu ajungi, din ce-ai fost, un oarecare Radu Bardă de la „Porunca".

In disperare de cauză, Aron Cotruș republică în paginile lui „Sfarmă-Piatră" și a altor publicații de dreapta unele din poeziile pe care le-a scris altădată și le-a scos chiar și în volume.

Cu glasul său de altădată, Aron Cotruș mai încearcă

> minerule,
> dă-mi mâna ta de smoală.

Zădarnic însă. Aron Cotruș și-a pierdut tinerețea și vigoarea în poezie și-odată pierdute, — nu și le poate recăpăta chiar dacă și-ar reedita întreaga operă în coloanele lui „Sfarmă-Piatră".

Mâna de smoală a minerului nu se întinde pentru cel care a dezertat.

Problema mai are o latură: poeziile publicate acum la „Sfarmă-Piatră", pe vremuri au fost cotate drept revoluționare și — după cât ni se pare — au dat loc la unele „neplăceri".

Aceleași poezii, în coloanele lui „Sfarmă-Piatră", au încetat de a fi revoluționare?

Mitică, băiat de serviciu, ideologul dreptei

Până acum câtava vreme, în polemicile de idei, dreapta românească intervenția cu binecunoscutele-i argumente: înjurătura, ghioaga și întreg arsenalul de metode „tari" introduse într'o luptă ce n'a cunoscut și nici n'ar trebui să cunoască decât cuvântul spus și scris.

De câtva timp însă, mișcarea de dreapta are o „ideologie". La dreapta toată lumea gândește și face „ideologie". Dacă până acum simbriașii, în opera lor de suplinire a funcțiunilor conducătorilor, erau trimiși în stradă ca să aplice respectivele argumente, lucrurile s'au schimbat acum. Ei trebue să gândească și să scrie în locul patronilor polemizând cu adversarii. Și o fac, sărmanii, așa cum pot.

Când se simte încolțit, directorul pune rezoluția pe marginea atacului: „Va răspunde Mitică, băiatul de serviciu".

Și Mitică răspunde, — punând la punct și rezolvând probleme:

„Eu, domnule, sunt în această meserie de opt ani: fac cafele, aduc țigări, curăț odăile, aranjez colecțiile".

Bine faci, Mitică. Lucrează înainte: fă cafele, adu țigări, curăță odăile, etc. Și gândește măcar tu, chiar așa cum gândești. Că patronii tăi...

La dreapta miroase a lichidare...

Mărturiile unui mare naționalist conducător de gazetă sunt zguduitoare:

„Știu că tot zbuciumul, cu care noi umplem paginile acestei gazete, este zadarnic. Nimeni nu ne ascultă, nimănui nu-i pasă de frământarea noastră sufletească, de semnalele de alarmă, cu care ne ostenim să chemăm neamul românesc la o mântuire. Foarte multă lume ne citește, unii scrâșnesc din dinți, alții își încleștează pumnii, dar numai până aci. Tuturor pe o ureche le intră, pe alta le iesă, toți trec mai departe cu indiferență. De nicăieri nici o reacțiune, nicio mobilizare masivă de conștiință și de demnitate românească".

Zău, dacă nu-ți vine să intri în pământ de remușcare, când te gândești că și tu contribui la opera aceasta de zădărnicire a unor sforțări spre mântuirea acestui neam!

Sfârșitul și concluziile articolului sunt cât se poate de concludente:

„Mi-e scârbă. Stau și mă gândesc dacă am altceva de făcut decât să mă duc dracului, să mă închid undeva la țară, și să-mi vărs focul în câteva cărți, nu pentru această generație de bicisnici, ci pentru o alta care va veni și care va fi, poate, mai bravă".

Chiar așa, domnule! Dacă generația asta de „becisnici" nici nu merită să-ți citească slova de foc, generațiilor care vor veni le ești dator. Așa mult: ești dator veacului întreg. Așa că grăbește-te și varsă-ți focul în câteva cărți, căci timpul trece și — ferească Dumnezeu. In loc să te proslăvească, generațiile te vor blestema pentrucă le-ai lipsit de un îndreptar în acest veac de haos.

Patriotismul

„aceluia care va rămâne pentru totdeauna înaintea istoriei „avocatul Germaniei imperialiste în Parlamentul francez", al aceluia care trunchia textele socialiștilor germani, între alții, ale lui Bebel, spre a le face mai favorabile tezelor sale, al omului care, refuzând cu îndărătnicie să voteze bugetele de înarmări, a fost unul din responsabilii măcelurilor din 1914 și a însăși duratei războiului"...

Este vorba de patriotismul lui Jaurès.

S'ar părea că aceste rânduri sunt reproduse din presa noastră de dreapta, căci un nivel de gândire atât de ridicat, numai la ea eram deprinși să-l întâlnim. Ei bine, nu e așa! Cugetările de mai sus sunt reproduse dintr'o revistă franceză de dreapta.

Metodele și gândirea dreptei sunt aceleași pretutindeni.

Un plan de ridicare economică a țărănimii

Un domn dela Cluj „rĕspundĕtorul" unei minuscule reviste enciclopedice, care cuprinde un singur articol scris „cu grafie fonetică" de mâna „rĕspundĕtorului", se ocupă în ultimul număr al revistei d-sale de „Motorizare, culturalizare și electrificarea satelor".

D-sa se declară împotriva progresului la sate și — cum era de așteptat — împotriva democrației. Țăranul este „despoiat ca în timpul șerbiei, numai că azi se face în numele culturalizării și altor minciuni democratice". Culturalizarea, această minciună democratică, este „esagerată", pentrucă se face „cu armate de apostoli plătiți boierește nu apostolește. Intr'un sat cu doi învățători s'au numit zece a căror salare (mijlociu 5000 l. lunar, cei bătrâni au 7000 l.) vor costa acuși visteria și pe țeran peste un milion lei într'un singur sat."

Autorul articolului — adică al revistei — nu se mulțumește cu aspra critică pe care o aduce, ci —după ce respinge o sumedenie de teorii și planuri economice pentru ridicarea păturii noastre rurale, — iată ce planuri vaste preconizează pentru fericirea țărănimii despoiate:

„Cu milionul prădat în un singur an — *e vorba de milionul plătit „boierește" învățătorilor (n.n.)*, — s'ar putea cumpăra la 500 familii mesere din sat câte două vițele (à 1000 lei), cari să nu se poată vinde, nici cuprinde de fisc, sau portărel. Ce îndemn la lucru, cruțare și economie rațională pentru acele familii, văzându-și asigurat viitorul și un cust ominesc în câțiva ani, pe când după gramatică și teorii nu se aleg cu nemică. S'ar putea îndatora să dee statului înapoi cele două vițele peste câțiva ani pentru a ferici alte familii cu ele. Ar fi cea mai fericită și mai fructuoasă investire de capital în agricultură."

Vă dați seama ce-ar deveni această „mizeră" țară peste câțiva ani, după această investire fructuoasă de capital? Lapte și miere e puțin spus. Totuși un mic corectiv adus planului n'ar strica: de ce două vițele și nu una? In locul celeilalte s'ar putea cumpăra câte o purcea. In acest caz, nu numai că executarea planului astfel amendat ar comporta oarecari economii, dar fericirea ar fi deplină. Știți: vițeaua și purceaua.

Că țăranul e înapoiat economicește și se alimentează prost, e adevărat. Că pentru sănătatea sa ar fi necesar ca fiecare familie țărănească să-și aibă vaca de lapte, nimeni nu se poate opune. Dar de ce această pornire împotriva democrației, a culturalizării, care deloc nu e „esagerată" și a salarizării dascălilor care deloc nu e boierească, domnule răspunzător de revistă dela Cluj?

Oare ridicarea economică a familiilor țărănești — fie chiar numai prin procurarea celor două vițele — nu se poate concepe altfel decât prin sacrificarea învățătorilor și deci prin lăsarea în întunerec a țărănimii?

Poșta redacției

Manuscrisele de mai jos — însemnate prin inițialele autorilor — nu pot fi publicate, neîndeplinind condițiile:

București: *C. M.; F. F.; C. I. P.; I. V.; L. M.; I. C.; Ad. Z.*
Lipcani-Hotin: *S. M.*
Orăștie: *A. I.; A. I. I.*
Focșani: *D. B.*
Ștefănești: *N. D. A.*
Iași: *M. A.; R. M.; L. S.*
Timișoara: *I. C.;*
Piatra-Neamț: *N. M.*
Vințul de jos-Alba: *M. A.*
Constanța: *S. C.*
Chilia-Nouă: *M. I.*
R.-Sărat: *P. I. P.*
Chișinău: *L. L.*
Cernăuți: *I. P.*
Dorohoi: G. D. R.
Ploești: *L. A. L.*
Buda-Lăpușna: *V. C.*

Primim la redacție

Cărți:

Virgil Treboniu: *Zeița cu podoaba de aur* (poem dramatic). Colecția Adonis-București.

Dr. J. S. Kvapil și Dum. Crânjală: *Literatura cehoslovacă contemporană.* Editura Institutului cehoslovac-român din Praha. (In depozit la Cartea Românească).

I. Ch. Severeanu: *Omar Khayyam și catrenele lui.* C. Românească-Cluj.

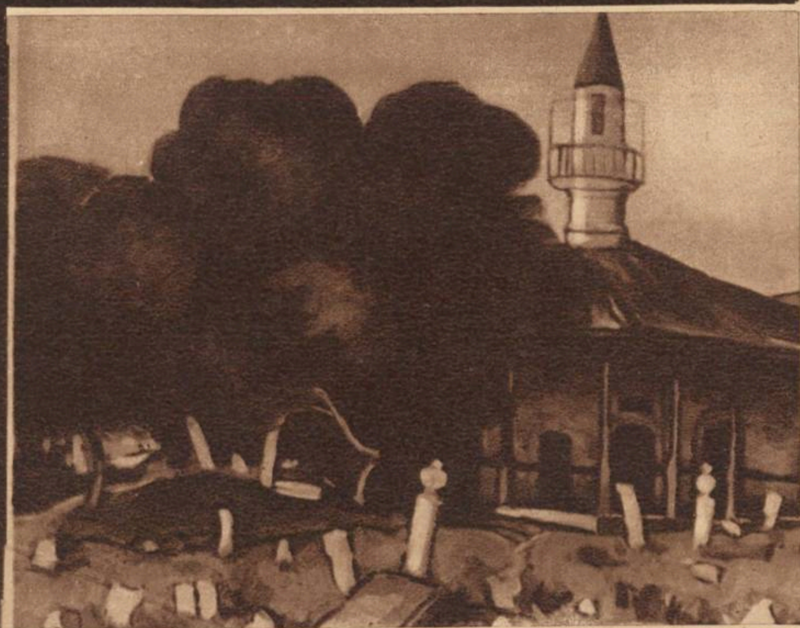
Nic. N. Munteanu: *Aspecte și direcții în romanul românesc dela primele începuturi până azi.*

Grigore Bugarin: *Florile satului* (poezii populare).

Reviste:

Familia Nr. 6—7 (Iunie-Iulie).
Buletinul apicultorilor: Nr. 8 (August).
Adam: Nr. 105—106 (August).
Străjerul: Nr. 3 Iulie).
Revista enciclopedică: Nr. 6 (Iunie).

George Nichita

Cimitir turcesc (Mangalia)

Peisagiu

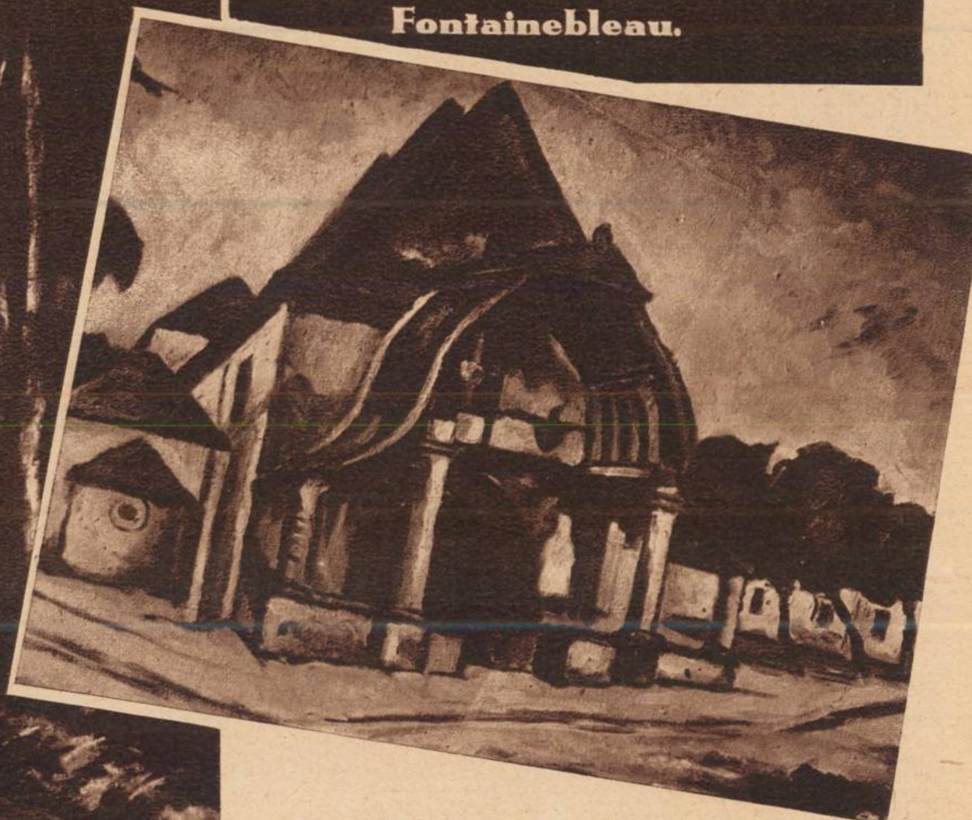
Colț din Piața Amzei

Fabrici la Floreasca.

Pădure la Fontainebleau

Biserică veche (Amvon) Fontainebleau.

Adevĕrul literar și artistic

George Nichita: Tătăroaică

Anul XVIII, Seria III-a, No. 871 | 1937 August 15 | 20 Pagini, Lei 5

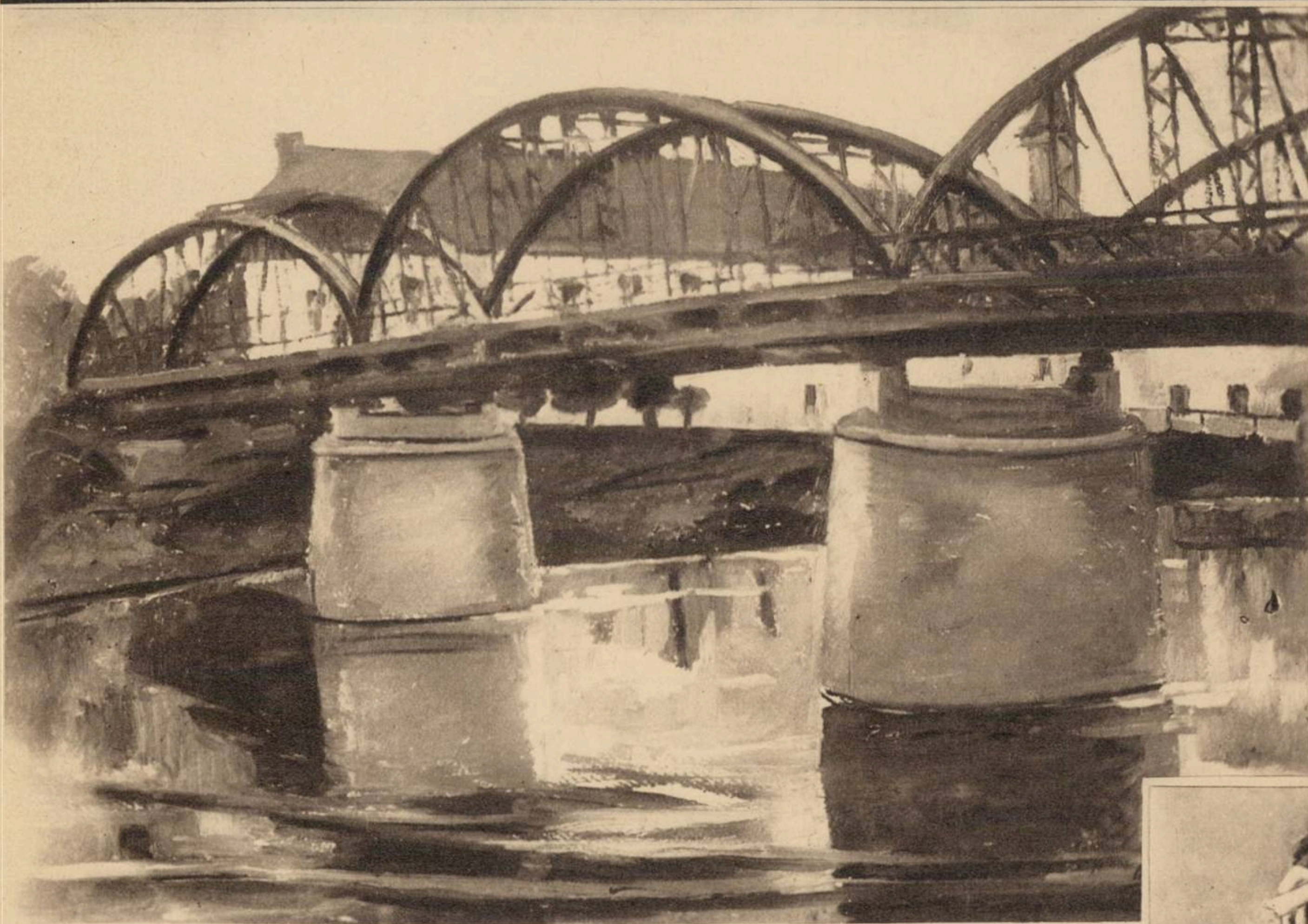
Adevĕrul literar și artistic

BIBLIOTECA CENTRALĂ "ASTRA" SIBIU
872-

Mina Byk Wepper

Balcic

Mina Byck - Wepper

mari proporţii, artistă a dat — cu egală inspiraţie şi competenţă — peisaje şi compoziţii în ulei, desene alb-negru şi colorate, şi şi-a făcut o specialitate din ilustrarea operelor literare.

●

Ceea ce caracterizează în primul rând lucrările d-nei Byck-Wepper e sinceritatea şi viaţa interioară care pulsează în fiecare din ele, oricare i-ar fi obiectul şi dimensiunile. Calităţile unui desen sigur şi viguros se

Pod pe Mureş

In pictura noastră de după război, numele doamnei Mina Byck-Wepper s'a impus de la cele dintâi manifestări. Inzestrată cu însuşiri dintre cele mai alese, artista a izbutit să-şi fixeze un loc de seamă şi figurează astăzi, cu cinste, printre pictorii noştri consacraţi.

●

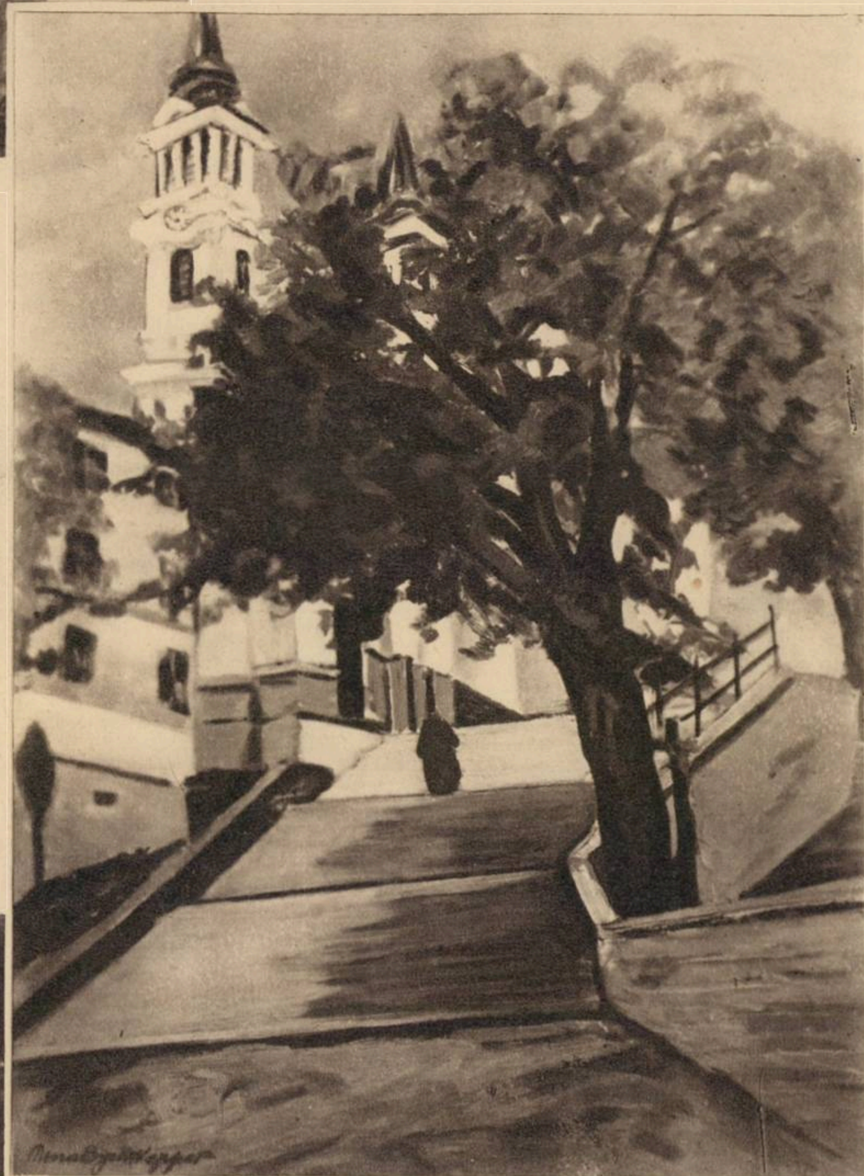
D-na Mina Byck-Wepper şi-a început studiile la Academia de arte frumoase din Bucureşti şi şi le-a desăvârşit la München şi Dresda, unde s'a consacrat în deosebi picturei decorative. Un ecou al acestei predilecţii îl aflăm în cele câteva panouri care împodobesc locuinţele unor cunoscuţi amatori de artă.

●

Desfăşurând o bogată activitate, d-na Byck-Wepper s'a manifestat până acum în cinci expoziţii personale, precum şi în câteva expoziţii colective. De la război încoace, n'a fost Salon Oficial în care arta d-sale să nu fie reprezentată cu strălucire prin câteva opere.

●

In afară de lucrările decorative de

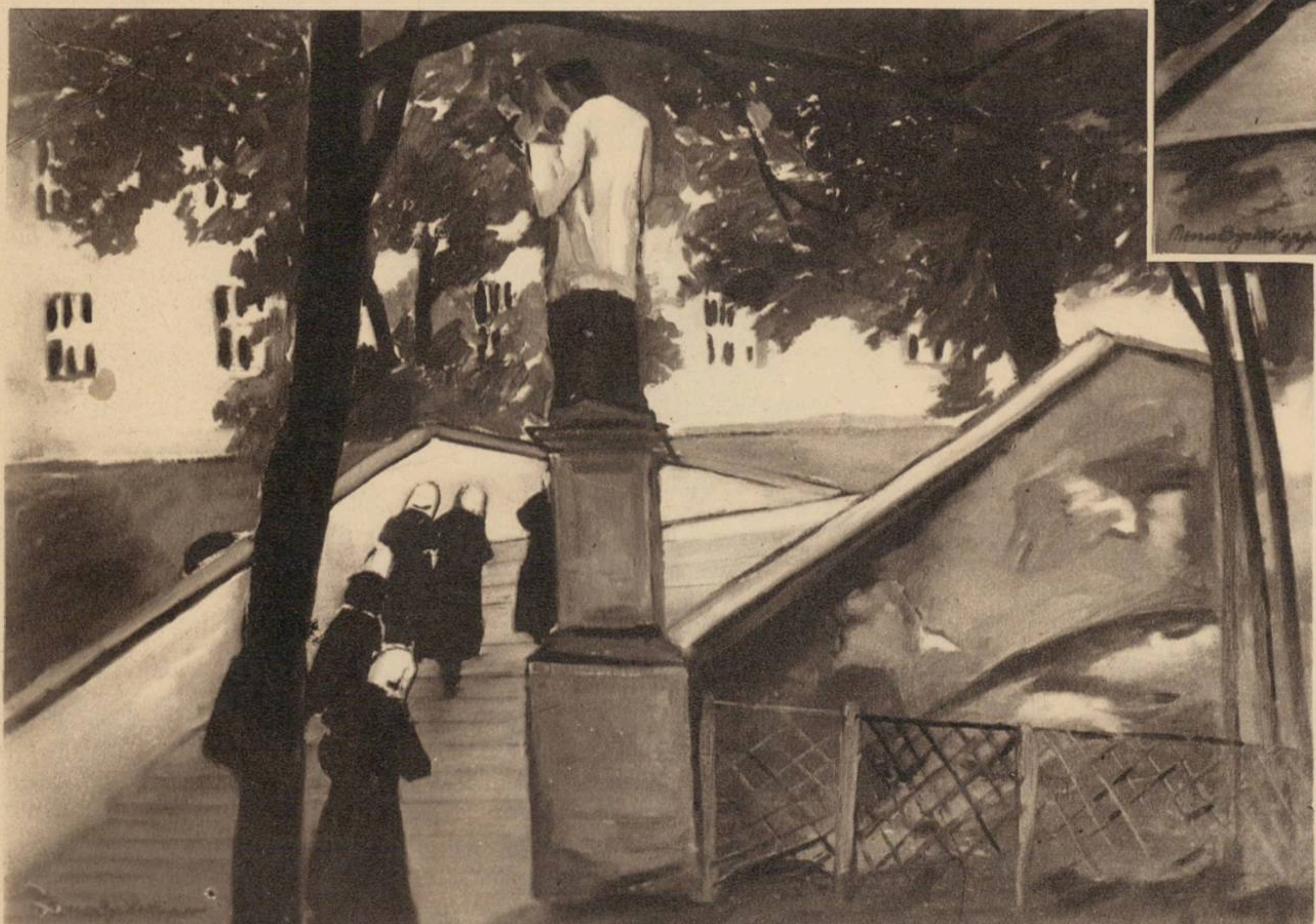
Biserica Maria Radna

unesc fericit în opera d-sale, cu tonalităţile calde ale unei palete frumos armonizate. O fantezie bogată şi o mare putere de emotivitate>ii însufleţesc compoziţiile, în care însuşirile construcţiei colaborează cu coloritul melodios şi discret.

●

Desenele alb-negru şi cele cu ele-

(Continuare în pag. 19-a)

Peisaj din Radna

Duminică 22 Aug. 1937 | 5 LEI EXEMPLARUL | No. 872

Adevĕrul literar și artistic

Anul XVIII • Seria III-a
Lei 5 exemplarul în țară

Lei 10 exemplarul în străinătate

M. S. Regele, orator

de G. Călinescu

Inainte regii, conducând destinele țărilor cu ajutorul unor clase privilegiate, n'aveau nevoie să vorbească. Societatea alcătuia un sistem statornic de interese ierarhizate care se ținea printr'o armonie prestabilită. Oratoria a înflorit în micile republici grecești, în Roma dinaintea imperiului, adică în acele organisme politice unde fie din pricina micului număr de cetățeni, fie că societatea era în formațiune, oameni mereu noi se așezau în fruntea statului, pândiți cu critica de oameni și mai noi. Oratoria politică cu alte cuvinte este un gen prin definiție democratic. Evul creștin de mijloc a cunoscut numai o oratorie religioasă. Genul a reînviat fulgerător cu revoluția franceză, a crescut cu sufragiul universal și a devenit astăzi instrumentul de căpetenie al vieții politice. Dar în vreme ce omul de stat modern urcă pe tribuna sălilor de întrunire și a parlamentelor, regii tac. Lucrul este foarte explicabil. Un rege se urcă pe tron prin voința națională însă nu prin sufragiu ci prin principiul eredității. El apare nu ca un individ care vine de jos, învingând toate examenele vieții, ci ca un uns al Domnului, vrednic prin strămoșii și tradiția familiei lui. Un rege care ar vorbi mulțimilor cu înflăcărare ar slăbi aureola lui, încercând să câștige niște lauri pe care îi avea odată cu principiul dinastiei lui. De aceea oratoria furtunoasă, cu înscenări colosale, cu mari mașini retorice este genul șefilor de state ieșiți din popor care trebue să-și demonstreze în fiece clipă vitalitatea lor. Napoleon, primul monarh modern ieșit dintr'o revoluție, a vorbit totuș puțin. Oratoria lui este o metodă mai colorată de a-și redacta ordinele militare.

Și totuș regii, în monarhiile moderne care cultivă o cât mai strânsă legătură cu toate clasele țării, sunt ținuți din când în când să vorbească, de n'ar fi decât cu prilejul mesagiilor și în marginile activității militare. Dacă un rege nu vorbește deadreptul mulțimilor și nu le vorbește în niciun chip spre a le capta, de vreme ce iubirea lor îi este pentru totdeauna închinată, el vorbește corpurilor simbolice, instituțiilor țării, strecurând cu blândețe un îndemn, elogiind cu dreptate o izbândă. Oratoria aceasta care nu coboară de loc pe rege de pe soclul de aur al unei autorități principiale, leagă pe rege cu toate ramurile de activitate ale națiunii și face din el un factor stabil, abstract și totuș activ de progres.

Am ascultat și am citit de multe ori cuvântările M. Sale Regelui Carol II și, lăsând la o parte sentimentul de credință al cetățeanului, am rămas, ca critic, izbit de un adevăr: M. Sa Regele are un remarcabil talent. Există în critică o convenție tacită în virtutea căreia operele cu caracter artistic ale Suveranilor nu se supun criticelor ca nu cumva eventualele obiecții să jignească respectul pentru Suveranul care nu mai are nevoie de gloria literară pentru a se bucura de o eternă glorie. Insă când, ca în cazul de față, talentul este evident, cred că este un exces de zel întors de a tăcea o convingere care e a tuturor intelectualilor. Este pentru scriitorii pentru care M. S. Regele a devenit un mare ocrotitor, o satisfacție deosebită de a ști că asupra lor veghează Acela care Insuș printr'o latură a activității Sale se poate numi scriitor. Suntem dar în măsura de a scrie o cronică incoruptibilă ca întotdeauna și în marginile rigide ale adevărului.

Talentul M. Sale Regelui este firește un dar personal, la care a trebuit să contribue totuși o bună pregătire literară, vădită la tot pasul, precum și ereditatea. Regele Ferdinand era un orator foarte elegant și o istorie a literaturii noastre care ar cuprinde și acest gen ar face o mare greșală să-l treacă cu vederea. M. Sa Regina Maria este o femee cu vocații multiple, creatoare de stiluri și de viziuni arhitecturale, romantică de fantezie grandioasă, dar și observatoare plină de un humor petulant și ascuțit. Personalitatea ei stă în temperamentul care alimentează toată activitatea-I și pe care l-aș defini un mare simț practic al visului, o vitalitate extraordinară. Amintirile Ei par a avea peste tot această temă: o regină a unei țări mici aude o poveste absurdă, că țara ei ar putea să devină de două ori mai mare. Ea prinde acest vis, tocmai fiindcă este absurd, și-l nutrește cu vigoare până ce devine realitate. Amintirile acestea sunt de fapt o poveste adeverită și doveditoare a unei mari ardențe sufletești. Această ardență, care vede departe, reglementată de un temperament viril, se observă la tot pasul în activitatea M. Sale Regelui care are un accent grav și înflăcărat.

In ce înțeles poate avea un rege talent? Regele e o persoană cu aspecte mitologice care nu trebue să se coboare niciodată la măsurile ce pot deveni ale oricui. Dacă un rege ar fi un orator de un pathos vijelios, de o gesticulație ca a unui Thalma, de o putere imaginativă ca a unui Victor Hugo, el ar începe să intereseze prin arta lui, dar și-ar primejdui prestigiul suveran. Aici e vorba de un Rege care trebue ascultat pentru ceiace spune și care vrea să spună acest lucru așa ca să fie ascultat. In mijloacele lui el va pune toate elementele particulare cazului: calitatea regală, respectul anticipat, condiția care face de prisos demonstrația prea democratică și care cere să se facă apel la anume grup de sentimente: lealitate, patriotism, onoare. Regelui îi trebuește așadar talentul de a acoperi talentul și a-l supune demnității suverane, darul cel mai greu cu putință, acela al măsurii.

Oratoria M. Sale Regelui se întemeiază nu pe formula obișnuită a elocvenței democratice, ci pe o artă de rege și în acest înțeles se poate foarte bine afirma că M. S. Regele a creat la noi (și probabil în toată Europa actuală) oratoria regală a monarhiei moderne.

Analiza câtorva cuvântări (și ne mărginim numai la cele publicate de curând în *Biblioteca pentru toți*), va da o idee a acestei arte superioare în care cuvântul se aliază cu gestul și cu stăpânirea de sine. M. S. Regele merge la Vălenii de Munte, la Universitatea populară a d-lui N. Iorga, fostul Său profesor și găsește cu cale ca prin acea instituție liberă să îndemne țara toată la o cât mai strânsă activitate culturală. După oratoria gâlgâitoare a d-lui N. Iorga, unui vorbitor îi trebue un mare tact spre a nu cădea în fraza abundentă. M. Sa se refugiază în sobrietatea demnității sale. Insă se află în casa d-lui N. Iorga, a fostului Său profesor foarte sensibil și atunci îi vorbește ca un simplu școlar care nu ține decât să demonstreze afecțiunea sa în formele cele mai convenționale care sunt și cele mai calde în viața de toate zilele.

„Iubite Domnule Profesor, astăzi sunt fericit de a veni din nou în acest lăcaș de înaltă și desăvârșită cultură românească, care e Universitatea dela Vălenii de Munte. Și ca unul care și-a închinat întreg sufletul și activitatea dezvoltării și prosperității culturii românești, aduc Salutul Meu călduros...”

Inchizi ochii și, ascultând glasul vibrător, ai zice că un fost elev care a făcut carieră, vorbește. Deocamdată ascultătorul are ascendentul (tact minunat din partea unui Rege). Vorbitorul urmează:

„Această instituție este o fală a țării, a D-tale și a celor care te urmează și se bucură de binefacerile ei”.

Această frază gravă devine deodată un elogiu care pune pe cel care vorbește printre cei care pot aproba și dezaproba. Ascultătorul a trecut în rândul supușilor, iar fraza toată cuprinde un program: progresul țării se obține prin astfel de instituții.

In partea a treia și ultimă vorbitorul capătă printr'o simplă imagină o aureolă mitologică ce-L scoate dintr'o dată din rândul comun:

„Cum am spus și am accentuat necontenit, în Mine bate același suflet românesc, și — după pilda Voevozilor români susținători ai culturii neamului românesc — Imi iau angajamentul să fiu și un Voevod al culturii românești”.

Vorbitorul e acum Rege care vorbește supușilor săi. Acolo lângă casa cu pridvor, lângă fața arhaică a d-lui Iorga, istoricul Domniilor, capul Regelui capătă în imaginație cunună voevodală, cerul se umple de turle bisericești, curțile gem de boerime și norod. Și atât. Regele a tăcut după ce a evocat calitatea Sa într'o imagine magistrală.

Trebue o sobrietate și un prestigiu oratoric extraordinar pentru a găsi o frază așa de simplă și mișcătoare ca aceasta spusă în fața monumentului poetului Mihail Săulescu, la Predeal.

„Am venit Eu, Rege, să Mă închin în fața acelor care s'au jertfit pentru idealul neamului”.

(Continuare în pag. 2-a)

E aci, ceva din demnitatea bătrână a unui hrisov domnesc. Acelaş prestigiu regal îl regăsim în cuvântarea ţinută la Universitatea din Cluj:

„Eu, Regele vostru, în această zi de sărbătoare, vă aduc mulţumirile Mele pentru munca depusă şi pentru frumoasele rezultate dobândite".

Toate aceste scurte cuvântări cuprind în formă uşor îmblânzită, o idee precisă, o aprobare sau o dezaprobare. Regele se foloseşte de prerogativele Sale în câmpul oratoric răsplătind munca şi excitând sentimentul de onoare. Ceeace pentru un orator comun s'ar fi exprimat în fraze vehemente, la Rege la forme reţinute şi solemne:

„[Politehnica] e o şcoală — zice El — în care s'a muncit fără vâlvă; ea a priceput că dacă vrea să corespundă ţelurilor ei, trebue să nu crească în mod anormal".

Iată o laudă demnă sub care se ascunde o observaţie critică asupra „vâlvei" unor instituţii şi pare-se a sporirii excepţionale a corpului profesoral superior.

„Este trist — zice altădată Regele curajos — ca la un popor de 17 milioane de suflete, să se găsească abia 5—6000 de cetitori".

Procedeul literar stă aici în sobrietatea informaţiei statistice: vasăzică Regele ştie, ia informaţii în toate ramurile de activitate. Insă El nu poate să mustre, să cadă în polemici ca orice orator politic. El este numai „trist". Adjectiv de mare sugestie în gura unui Rege.

La Academie M. Sa Regele găseşte o expresie neaoşă, care exprimă cu repeziciune un sentiment. Nu voeşte să intre pentru întâia oară „cu mâinile goale" şi deaceea face o donaţie. La Academia Agricolă concepţia Sa despre rostul instituţiei se rezolvă într'o „pointe". El, Regele doreşte să iasă „din aceşti studenţi adevăraţi agricultori şi nu numai agronomi". La Sibiu M. Sa vizitează tabăra cercetăşească a Jamboreei, unde-L întâmpină învăţătorimea. Faţă de copii nu se cad multe vorbe, ci numai un salut afectuos:

„N'a putut fi pentru Mine o mai vie bucurie decât aceea de a primi salutul învăţământului, în tabăra cercetăşească a Jamboreei. Este un semn că dăscălimea începe să-şi priceapă adânc rostul ei".

Dar oratorul găseşte numaidecât prilejul de a formula o concepţie despre învăţământ şi a da un preaviz:

„A fi dascăl nu înseamnă a rosti o simplă buche, de pe catedră, ci a fi un îndrumător al sufletului tineretului. Am credinţa că această coincidenţă va face ca învăţătorimea să înţeleagă, în aceste zile grele cum să pregătească şi să îndrumeze tineretul".

Cuvântarea este sfârşită aici fără nicio imagină finală. Suntem într'o tabără unde se dau cuvinte de ordine, şi tot meşteşugul stă în a lăsa după plecare mulţimea îngândurată de sentinţa regală.

La Ziua Cărţii, M. Sa Regele, care se află Insuş în fruntea unei întinse ofensive culturale vorbeşte. Vesteşte întemeierea Fundaţiei Regale Regele Carol al II-lea. Şi ca o chezăşie că cel mai înalt spirit va domni aici (scriitorii sunt, vai, cam gâlcevoşi) le dă un aviz amical:

„Să ştie toţi că Eu Insumi voi veghia asupra dezvoltării culturii noastre prin intermediul acestei Fundaţiuni".

Condensarea în câteva cuvinte a unui sentiment, a unei sugestii, atinge virtuozitatea, mai ales dacă ne gândim că cuvântările sunt improvizate. Iată cum a vorbit M. S. Regele la aniversarea „Gazetei matematice".

„Cu o vie plăcere am venit astăzi să asist la această sărbătoare a Gazetei Matematice. Am venit cu atât mai multă bucurie, cu cât la noi în ţară — unde se fac atâtea începuturi frumoase, dar puţine se bucură de continuitate — pot aduce regescul Meu salut acelora care timp de 40 de ani, cu aceeaşi stăruinţă şi cu aceeaşi dragoste, au lucrat pentru un frumos ideal.

„Urarea pe care v'o fac este ca aceşti 40 de ani împliniţi astăzi, să se împlinească încă de 40 de ori".

Sunt aici cele trei momente tipice ale cuvântării M. Sale: o atestare de participare afectuoasă, în forma convenţională pe care o cere protocolul, ideea, cu nuanţă critică, (numai prin continuitate vom putea izbândi) şi însfârşit imaginea finală care trebue să facă impresie durabilă şi după plecarea Suveranului. Ei bine, cum poţi măguli pe nişte matematicieni decând făcând un calcul? M. Sa Regele omagiază pe oamenii de cifre cu o mică îmulţire: a trăi 40x40.

Dar capodoperele, din punctul de vedere literar, ale genului sunt cuvântările de investitură a unor episcopi şi mitropoliţi. Acestea sunt adevărate texte ale unei reprezentaţiuni sublime în care mişcarea personagiilor este admirabil evocată. Insuşindu-şi cu un uimitor prestigiu, ţinuta veche, direct sfătuitoare a voevozilor, M. Sa Regele a creat nişte documente scrise ale unor ceremonii. Vezi din ele Regele care înmânează cârjile şi multele feţe bisericeşti ascultând smerite urarea domnească:

„Prea Sfinţia Ta Dionisie,

„Inmânându-ţi astăzi cârja episcopală şi întărindu-te, astfel, ca păstor al eparhiei la care ai fost ales, n'am făcut decât să confirm prin iscălitura mea o dorinţă pornită din inima populaţiei ce eşti chemat s'o conduci sufleteşte.

„Porneşti la drum cu o bogată comoară, dragostea turmei, şi cu un frumos trecut de luptă naţională...

„Fii P. S. Ta, acela care să străjueşti fără odihnă la ridicarea neamului, fii acela care în eparhia Ta să te poţi făli că ai adus copiii la şcoală, că ai îndemnat fără contenire pe cei păstoriţi să-şi întărească sufletele şi minţile. Biserica condusă de Tine să fie lumina strălucitoare a puterii româneşti pe plaiurile basarabene".

Sfaturile către noul Mitropolit al Moldovei şi Sucevei sunt de o franchéţă de domn moldovean din spiţa Muşatinilor:

„Biserica nu este un element material al Statului, ci numai unul moral; deci ea trebue să se întoarcă la rostul ei şi I. P. S. Ta va trebui să veghezi în orice clipă asupra intereselor eparhiei, şi numai de acest gând trebue să fii mânat".

„Politica şi alte interese materiale n'au ce face în biserică.

„Grija cea mare trebue s'o pui în alegerea parohilor, căci ei sunt acei care fac ca biserica noastră să fie vie şi respectată...

„Ai grijă de preoţi".

„Cel Atoputernic să te dăruiască cu har pe calea pe care vei păşi şi să aibă în pază întregul popor al Moldovei pe care îl vei păstori".

Efectul dramatic al acestor dăscăliri este extraordinar.

Fără îndoială că valoarea oratoriei M. Sale Regelui stă şi în uşurinţa unei limbi moderne, sigure pe flexibilitatea ei, în care arhaismul şi termenul familiar cad la timp potrivit ca să subliniezе o idee *(buche, cu mânile goale)*, care îşi ascunde voit strălucirile sale, limba într'un cuvânt a unui rege.

G. CĂLINESCU

Actualităţi ştiinţifice

Heliu contra astmei

Se ştie că heliu este un gaz, care serveşte pentru umplerea dirijabilelor. Ancheta în jurul catastrofei navei aeriene „Hindenburg", a stabilit că măreţul dirijabil german a căzut pradă flăcărilor din cauză că a folosit hidrogen în loc de heliu.

Iată însă că medicii americani au descoperit acum o altă aplicaţie importantă a acestui gaz preţios. Savanţii yankei folosesc astăzi în tratamentul crizelor de astmă, în loc de oxigen pur, un amestec de oxigen cu heliu.

Intr'adevăr, acest din urmă gaz, fiind mai uşor, poate fi inspirat mai lesne de bolnavi.

„Asociaţia medicală americană" citează numeroase cazuri, în care acest procedeu a salvat viaţa unor astmatici.

Din nefericire, noul procedeu terapeutic nu poate fi aplicat pe o scară destul de întinsă şi în vechiul continent, din cauza preţului aproape inaccesibil al acestui gaz rar.

Perfecţionarea transfuziunii

Se cunosc binefacerile transfuziunii sângelui în numeroase cazuri clinice, socotite ca disperate. Multe infecţiuni grave au fost împiedicate, pe această cale, de a-şi exercita consecinţele fatale.

Iată dece practica transfuziei sanguine devine astăzi din ce în ce mai răspândită.

Sistemul a înregistrat de curând o remarcabilă perfecţionare, care în anumite cazuri reuşeşte chiar şi atunci când procedeul unei injectări masive de sânge se arată ineficace.

La unele anemii acute şi grave, transfuziunea rapidă a unei jumătăţi de litru de sânge nu dă niciun rezultat. Pe de altă parte, mărind această cantitate, riscăm diferite accidente.

Pentru a înlătura un asemenea neajuns, doi savanţi englezi dela „Middlesex Hospital" din Londra au experimentat un nou procedeu de transfuziune, aplicat picătură cu picătură, ceeace realizează în definitiv un aport sanguin şi continuu. Debitul este de 40 de picături pe minut. In şapte ore şi jumătate se obţine astfel un litru de sânge.

Cel mai mare volum de sânge dat printr'o singură transfuziune lentă a fost de 6.300 litri; iar operaţia cea mai lungă a durat 62 de ore.

In felul acesta, cei doi specialişti au reuşit să ridice proporţia de hemoglobină dela 20% la 90 şi chiar la 100%.

Tot prin acelaş procedeu, s'au putut combate cu succes numeroase hemoragii.

Radio-sondaje în slujba aviaţiei

Se ştie că organizarea unei lungi călătorii aeriene, fără escală, necesită o cunoştinţă prealabilă cât mai sigură şi mai precisă a condiţiilor atmosferice ce există în parcursul proectat.

După ce s'a studiat configuraţia nourilor, s'au folosit baloanele sonde care permit o mai bună exploatare a straturilor înalte din atmosferă, obţinându-se astfel diferite date meteorologice şi indicaţiuni preţioase, asupra vremii. Intr'adevăr, asemenea baloane-sonde, având pe bord tot felul de instrumente înregistratoare, fixează în mod automat observaţiunile pe care un pilot în carne şi oase cu greu le-ar putea face la aceste înălţimi inaccesibile din văzduh.

Sistemul baloanelor-sondă prezintă totuşi un neajuns, întrucât durata necesară pentru ca aceşti roboţi aerieni să revină la locul de plecare este mult prea lungă (în mijlociu vreo 10 zile). De aceea nu putem folosi în mod practic informaţiunile obţinute pentru prevederi meteorologice apropiate.

Spre a înlătura neajunsul, s'a recurs la o soluţie ingenioasă: Baloanele-sondă au fost echipate cu emiţători de T. F. F., de o mică greutate, şi funcţionând pe unde scurte. Aceste emiţătoare transmit automatic şi instantaneu condiţiile de presiune şi temperatură întâlnite în cursul ascensiunii.

Aplicând acest procedeu, s'au putut obţine în ultimul timp în Franţa mesagii aeriene, dela o înălţime de vreo 13 km. Informaţiunile astfel primite sunt transmise tot prin radio la oficiul central meteorologic, care pe baza acestor documente — întocmeşte în minimum de timp hărţile meteorologice şi le retransmite prin T. F. F., diverselor centre de observaţii din ţările vecine.

Cel mai mare telescop

Cea mai mare lunetă astronomică din lume a fost instalată de curând în California, pe culmea muntelui Palomer, înalt de 1850 metri, la o depărtare de 70 de km. de oraşul Sandiego.

S'a ales în mod special această culme muntoasă, întrucât aci există în fiecare an cel puţin 300 de zile şi de nopţi perfect luminoase şi senine, iar dela începutul lui Mai până la sfârşitul lui Noembrie nu plouă niciodată.

Obiectivul uriaşului telescop are un diametru de 5 metri. A fost nevoie de cinci ani de încercări şi experienţe, până să se găsească o sticlă potrivită, între 1500 de varietăţi diferite. Deasemenea, turnarea şi şlefuirea acestei piese impunătoare au dat loc la operaţiuni extrem de delicate şi anevoioase. Şlefuirea este executată cu o muche subţire de o miime de milimetru.

Telescopul este echipat cu un mecanism de orlogerie, cu un diametru de 6 metri. Acest mecanizm posedă — după numărul minutelor din zi 1440 de dinţi, angrenaj ce permite orientarea automată a uriaşei lunete, după mişcările sistemului sideral.

Lentila măreşte de 300.000 de ori intensitatea luminoasă a stelelor fixe şi are o rază de vizibilitate de vreo 400 de milioane de ani lumină.

Undele cerebrale la noui născuţi

Doctorul J. Roy Smith, dela „Asociaţia psihologică americană", a descoperit la copiii nou născuţi, în prima lor zi de viaţă, existenţa unor unde electrice speciale, emise din creer.

Specialistul yankeu susţine că aceste unde sunt de un tip diferit decât acelea emanate din creerul persoanelor adulte. Se pare că în cazul sugacilor, undele electrice sunt produse chiar în „zona motrice" a creerului, adică acea regiune din creer, susceptibilă de a executa încă mişcări.

In ceeace priveşte frecvenţa unor asemenea radiaţiuni speciale, doctorul Smith afirmă că ele ar fi nişte unde lente, emise de 4 sau 5 ori pe secundă şi asemănătoare cu acelea observate la copiii mai în vârstă, în timpul somnului.

Faptul că aceste unde cerebrale apar şi dispar atât de repede după naştere, a sugerat ipoteza că ele ar fi generate în preajma imediată a facerii.

ING. I. S.

H. L. MENKEN: IN APĂRAREA FEMEILOR

Oricare ar fi semnele exterioare de respect pe care femeile le arată bărbatului (creatură de merit și de autoritate), ele îl consideră, în fond, întotdeauna, ca un dobitoc — și cu un sentiment vecin cu mila...

In aparență, în cadrul familial, bărbatul este un erou, un semi-zeu; în realitate, este un biet șarlatan.

Fără o femee care-l stăpânește și cugetă pentru el, bărbatul — caricatură de înger, inimă de epure într'un trup de fiară — oferă, în fața vieții, spectacolul jalnic al unui bébé adult.

Dacă femeile știu să rezolve problemele mari ale vieții tot așa de repede, nu înseamnă că au darul de ghicitoare sau beneficiul inspirației divine, că practică o magie necunoscută de bărbați, ci pur și simplu și numai pentrucă sunt înzestrate cu bun simț. O singură privire le e deajuns ca să vadă ceeace bărbatul nu vede. Ilogice în aparență, dețin o rară și subtilă logică.

Femeile nu sunt sentimentale, adică judecata lor este puțin înclinată să fie coruptă de emoție.

Interesul bărbatului este să evite cât mai mult timp posibil mariajul. Interesul femeii este să facă cât mai iute o căsătorie avantajoasă. Sforțările celor două sexe, într'un domeniu esențial al vieții, sunt deci împinse spre scopuri diametral opuse. Cine învinge, se știe.

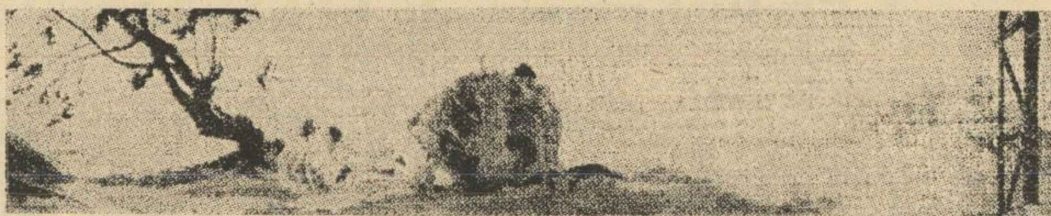
Se pare că femeile au un foarte mic repect pentru virginitatea în sine. Ele sunt în contra femeii care și-a pierdut virginitatea în afara mariajului, nu pentrucă cred că a pierdut un lucru cu o valoare intrinsecă, ci pentrucă a făcut o afacere rea, o afacere care micșorează materialicește respectul sentimental pentru virtute al bărbaților și, prin asta, vătămător avantajului general și bunei stări a sexului. Adică un resentiment de corporație și nu un resentiment moral.

Toți bărbații normali duc o luptă contra căsătoriei. Unii scapă pentru un timp mai mult sau mai puțin lung. Alții puțin numeroși, extraordinar de inteligenți și de curagioși (sau mai norocoși) scapă pentru totdeauna. Totuși, se constată că bărbatul mediu este — după cum se cuvine — căsătorit; iar femeia medie își găsește un soț. Deci, în acest conflict etern și interminabil, majoritatea femeilor își arată în mod vădit superoritatea asupra majorității bărbaților.

Puțini bărbați demni de acest nume capătă vreun avantaj dintr'o căsătorie. Chiar prețuind la cea mai mare valoare beneficiile posibile, acestea sunt anulate de dezavantagiile zdrobiloare.

Dacă un bărbat se căsătorește, înseamnă că femeia, prin îndemânarea și inteligența ei, talentul ei de convingere și într'o oarecare măsură de intimidare, l-a împins la un compromis contrariu adevăratelor înclinări și interese. Dacă face acest compromis din prostie, se însoară pentrucă este învins într'o luptă cu totul intelectuală. Dacă o face din lașitate, se resemnează în căsătorie ca fiind forma de legătură care oferă cea mai mare siguranță. In ambele cazuri, este victima eternului său sentimentalism.

Un bărbat, în deplină posesiune a modestelor facultăți pe care le acordă în general natura, nu e destul de idiot să nu înțeleagă că în căsătorie el are totul de pierdut, chiar dacă, dintr'un punct oarecare de vedere, pare că trebue să realizeze o bună afacere

Când jocurile sunt făcute, femeia descoperă punctele slabe și joacă pe ele cu o artă nemărginită. El, bietul, este în dezavantaj de la început. Credința lui sentimentală și dobitocească, dă femeii o armă grație căreia ajunge la scop cu o artă instinctivă și iresistibilă. In momentul când ea observă la el această sentimentalitate a cărui victimă este, adică atunci când după fața lui extaziată și ochii lui languroși vede că este înamorat, poate să facă din el tot ce vrea. Nimic nu mai merge, partida e pierdută pentru bărbat. Afară numai dacă vine o minune, se poate considera ca și însurat.

Adevărul e că, în această lume lipsită complet de idealism limpede și, prin asta, dominată de cultul materialismului, căsătoria oferă cea mai bună carieră la care poate aspira o femee medie raționabilă și, în multe cazuri, singura care oferă cu adevărat mijloace de existență.

Femeile în general nu sunt în mod activ morale, nici remarcabil pudice. Orice bărbat, dacă are puțină experiență asupra femeii, poate descoperi, stupefiat și înspăimântat, la o femee perfect respectabilă, într'o după-amiază ploioasă, o lipsă completă de pudoare și de modestie.

Din tot ce câștigă femeia prin căsătorie, cea mai mare valoare pentru ea este securitatea economică.

Femeia medie știe bine că mariajul, chiar mai prejos decât primele ei speranțe, valorează mult mai mult pentru ea decât celibatul. Ea nu cere căsătoriei torturile sufletești romantice, ci confortul și siguranța.

De multe ori auzi vorbindu-se de unii văduvi recăsătoriți care continuă mereu să pomenească de primele lor soții defuncte. O astfel de sentimentalitate la o văduvă remăritată ar fi o minune a zilei! Odată înlocuit, un soț mort este șters din memoria ei! Ca și o dragoste moartă.

Superioritatea generală a celibatarilor a fost adesea subliniată de cunoscătorii genului uman. Capacitatea unui celibatar de a evita căsătoria este proba unei oarecare dezrobiri de sentimentalismul de obiceiu propriu bărbatului. Dezrobire care este o probă de sânge-rece și-l face foarte apropiat de sexul inamic. Celibatarul este în stare să înfrângă atacul femeii, pentrucă aduce în luptă daruri aproape comparabile cu ale ei.

Zestrea: o „indemnitate" pur și simplu sortită să învingă aversiunea masculului.

Căsătoria omului superior, dacă are loc, este, în general, destul de tardivă. I se întâmplă omului superior să sucombe; dar el tinde întotdeauna să amâne un dezastru spre care se precipită imbecilul sau omul normal. Dacă se căsătorește de vreme, o face aproape întotdeauna sub influența unei presiuni exterioare intolerabile (Shakespeare) sau pentrucă sensibilitatea sa sentimentală atinge nebunia (Shelley).

Pe măsură ce bărbatul îmbătrânește, tot ce are el de suferit din partea căsătoriei tinde să diminueze. La 30 de ani, bărbatul este înspăimântat de inconvenientele monogamiei și gustă puțin ceiace se numește confortul căminului. La 60 de ani, a trecut de vârsta aventurii amoroase și are nevoe de o ființă comodă și de liniște.

Dacă bărbații, la vârsta capabilă de căsătorie, ar câștiga, prin mariaj, jumătate din ceiace câștigă o femee, ar fi cei mai înfocați partizani.

Bărbații de primul rang, dacă totuși se căsătoresc, au tendință să se însoare cu femei mai inferioare. In dragoste trebue puțin mister, și nu e posibil misterul între două ființe egale intelectualicește.

Unei femei i s'ar părea probabil foarte greu să iubească un bărbat care ar egala-o în inteligență. Ceiace prețuește ea mai ales în căsătorie, din punct de vedere psichologic, e posibilitatea de a-și exercita superioritatea ei disprețuitoare. Ii place să poată constata că bărbatul este un imbecil — drag poate — dar nu mai puțin abominabil. Așa zisa ei dragoste pentru el, chiar în cea mai mare a ei expresiune are întotdeauna ceva din milă și protecție.

Căsătoria monogamă, prin chiar natura ei, tinde să distrugă misterul așa de necesar în dragoste. Reduce părțile contractante la o intimitate care este prea persistentă și prea puțin cumpătată. Ele rămân în contact asupra prea multor puncte și într'un mod prea continuu. Incetul cu încetul tot misterul dispare și se creiază între ei o situație lipsită de atracție sexuală, ca o intimitate de frate și soră.

Un soț începe cu îmbrățișarea fetei care îi este soție; e mulțumit s'o vadă așa de aproape, așa de consimțitoare, apoi la urmă face eforturi machiavelice ca să evite de a îmbrățișa pe aceia care imparte cu el, în fiecare zi, mesele și cărțile de citit, ștergarele și agendele, părinții și ambițiile, secretele, indispozițiile și afacerile... toate lucruri tot așa de puțin romantice ca și văcsuitul ghetelor. Nu se găsesc cuvinte destul de sombre ca să descrii acest lucru dureros. Sentimentalismul înăscut al bărbaților nu poate întotdeauna să învingă desgustul și plictiseala care alunecă astfel în căsătorie. Femeia, comediană născută, nu poate nici ea, întotdeauna, să adauge o aparență de farmec și de spontaneitate la toată această deprindere searbădă.

Indată ce aventura s'a schimbat în obișnuință, ia un caracter jignitor și înjositor. Apropierea intimă, ca să dea o adevărată plăcere, trebue să fie o îngăduire, un act de persuasiune, o victorie. Indată ce pierde acest caracter, pierde totul. Or, această schimbare distrugătoare se produce în fiecare căsătorie monogamă, prin dispariția misterului.

E o observație curentă că perechile cele mai fericite sunt acelea care se găsesc întâmplător separate, de unde această maximă că absența face inima mai drăgăstoasă. Poate nu tocmai mai drăgăstoasă, dar mai tolerantă, mai curioasă, mai înfocată. Astfel fiecare revedere va avea ceva neașteptat, ceva aventuros și ceva din satanismul virtuos al lunei de miere.

Femeia medie, oricare ar fi defectele ei, e superioară bărbatului. Ușurința chiar cu care ea îl desfide sau îl înșeală în orice situație capitală a vieții, e o probă strălucită de superioritatea ei generală. Nu există slăbiciune la bărbat pe care să n'o fi ghicit și din care să nu fi tras un câștig. Nu există mijloc de viclenie pe care să nu o fi pus în lucru. Nu există stratagemă mai îndrăzneață care s'o descurajeze. Atitudinea ei obișnuită față de bărbat este făcută dintr'un dispreț distanțat. Chiar atitudinea ei obișnuită față de ceeace cred bărbații și pentru ce asudă și behăe, este vădit aceiași.

Toată nenorocirea bărbatului și cauza aproape a tuturor calamităților sale este capacitatea lui prodigioasă de a crede în imposibil. Acest lucru îl duce din iluzie în iluzie, fiecare din ea fiind mai periculoasă decât aceia dinainte.

Orice femee normală crede, și are perfectă dreptate, că bărbatul mediu seamănă mult cu soțul ei John, și știe foare bine că John este slab, prost, ticălos și că orice sforțare de a-l preface în arhanghel este compromisă dinainte. In ce privește părerea pe care o are asupra ființei medii din propriul ei sex, e marcată de un cinism atât de pătrunzător și de distrugăor, încât a o preciza ar fi cu adevărat de nesuferit.

Bărbații vor continua să alerge după femei atâta timp cât nu va îngheța iadul, iar femeile vor continua să-i momească. Dacă nu ar mai fi așa, tot jocul dragostei nu ar mai fi posibil, căci sunt puțini bărbați care în mod spontan dau atenție femeilor.

9 bărbați din 10 ar fi complet fericiți, cred, dacă nu ar exista femei pe lume, îndată ce începe să le placă liniștea.

Practic, toți bărbații sunt mai fericiți când se dedau băuturii, jocului de cărți, vânătoarei, afacerilor, aventurilor. Activități în care femeile nu sunt de obiceiu admise.

E aproape imposibil să găsești un bărbat care dorește în mod cinstit să fie femee, dar aproape orice femee, la un moment oarecare al vieții, e roasă de regretul că nu este bărbat.

O femee, dacă își urăște bărbatul (și e cazul celor mai multe dintre ele), știe să-i facă viața așa de amară și așa de odioasă încât o moarte prin spânzurătoare pare dulce în comparație.

E curios că sunt așa de puține femei care-și otrăvesc soțul. Poate, de altminteri, nu e așa de rar cum îl stabilesc statisticele. Procentajul morților subite este mult mai important printre soți decât printre femei.

Părerea că onoarea, la femee, este numai o chestiune fizică, că o rătăcire poate schimba o femee de mare merit în o femee de nimic, că singurul lucru valabil pe care o femee îl poate aduce în căsătorie este virginitatea — această părere este așa de absurdă că nicio persoană inteligentă, — masculă sau femelă — nu o mai împărtășește.

Cum femeile azvârlă celelalte convențiuni care le leagă astăzi, vor azvârli și pe aceasta și virtutea lor, bazată pe respectul de sine în loc de simplă frică și conformism, va deveni un lucru mult mai frumos decât este în sistemul actual.

Trad. de Dr. J. K.

Din alte vremuri

Preţuri maximale la băcani

Domnitorii Principatelor Române, în decursul veacurilor, pe lângă grija pe care o aveau în conducerea treburilor ţării puneau o deosebită grijă şi faţă de locuitori.

De aceea susţineau ei şi propovăduiau că *datoria de căpetenie şi cea mare pe care trebue s'o aibă Domnitorii şi oblăduitorii ţărilor, ca unii ce sunt ca nişte părinţi ai patriei, este silinţa de a face totdeauna ceea ce este de obşte folos norodului.*

Aceasta era lozinca călăuzitoare a Domnitorilor şi de această lozincă a fost condus şi domnitorul Mihail Şuţul Voevod.

Dăm mai jos câteva măsuri luate de Mihai Şuţul pentru folosul obştesc al populaţiei oraşului de reşedinţă.

Lăcomia de câştig a negustorilor şi deci specularea populaţiei, mai ales la preţul alimentelor, i-a dat prilej lui Mihai Şuţul să ia măsuri contra negutătorilor de băcănie. De aici *„Pitacul Domnesc"* din 3 Noembre 1783 către Marele agă, — Prefectul poliţiei din ziua de astăzi, şi către boerii epitropi, sau, cum am spune azi, consiliul comunal.

Domnitorul le porunceşte să cerceteze cu mare băgare de seamă *„vânzarea lucrurilor de ale mâncării"* nu numai care sunt de aici din pământul ţării şi cele care se aduc din părţile streine, din vecinătate.

Marele agă şi boerii epitropi se întrunesc şi după luminatul pitac al Măriei Sale, au luat în cercetare şi băgare de seamă cele ce sunt obştii trebuincioase, pentru hrană, mai ales la cele ce ies chiar din pământul ţării şi la puţine oarecare de băcănie ce vin din străinătate şi sunt şi acelea mai de trebuinţă obştii.

Şi fiindcă aveau poruncă au înaintat pe lângă anaforaua respectivă (raport) şi lista cu preţurile hotărîte.

Interesant în această listă este de observat înainte de toate, amestecul articolelor de primă necesitate precum şi preţurile enorm de mici faţă de cele de astăzi. Trebue însă să ne gândim că pe atunci banii erau foarte rari şi se întrebuinţa numai monedă sunătoare cu valoarea intrinsecă, nu ca în ziua de azi.

Interesant este şi felul cum se proceda la fixarea preţurilor, nu prin comisii şi subcomisii ca azi. Cel care hotăra era prefectul poliţiei cu consilierii comunali şi câţiva reprezentanţi ai negustorilor, care se numeau staroşti.

Preţul odată hotărît, era afişat şi ţinut cu cea mai mare sfinţenie pentru că pedepsele erau destul de grele: închiderea prăvăliei, confiscarea mărfurilor şi trimiterea delicventului la ocnă.

De altfel pe atunci negustorimea nu era pornită pe câştiguri mari; se mulţumea cu puţin, iar marfa era îndestulătoare, vânzându-se şi cumpărându-se cu bani gata. Creditul nu exista pe atunci. Zicătoarea era: *„Cine dă pe datorie n'are marfă 'n prăvălie"*.

Nici cerinţede publicului consumator nu erau atât de mari şi de rafinate ca în ziua de azi.

Iată acum şi pitacul despre care am amintit:

Pitac către Vel Agă i către epitropi** la lucrurile mâncării.*

*Dumneata vel agă i dumneavoastră boerilor epitropi, vrând Domnia Mea ca să se uşureze cu dreptate vânzarea lucrurilor şi ale mâncării atât de producător cât şi de vânzător iată vă poruncim Domniei voastre, ca adunându-vă cu toţii să aveţi a socoti şi a pune nartul*** acela ce va fi cu cale; pastrama, mierea, lumânările şi altele, însă numai cari sunt de aici din pământul ţării şi carele se aduc din părţile străine din vecinătate, iar peste câteva zile veţi avea poruncă şi pentru care vin de peste Dunăre şi să arătaţi Doamnei mele înscris, Aşa porunceşte Domnia Mea.*

1783 Noembrie 3

Urmează raportul întocmit de autorităţile în subordine:

Prea Inălţate Doamne,

După luminatul pitac al Mării Tale adunându-ne la un loc, prin cercetare am luat seama de cele ce sunt obştii trebuincioase, pentru hrană, mai ales la cele ce ies chiar din pământul ţării şi la puţine oarecare din băcănii ce vin din streinătate şi sunt şi acelea mai de trebuinţă obştii, cărora li s'au pus de această dată nart, ca să se vândă cu preţul ce se arată mai sus pe anume; de aceasta înştiinţăm Inălţimei Tale.

1783 Noembrie 19

ss. Gheorghe Şuţu vel agă, ss. Ioan Vilara, paharnic, Dumitrache Stolnic, Nicolae Stolnic.

Nartul ce s'au pus pentru ale mâncării şi la băcănii.

Io Mihail Constantin Şuţu Voevod...

Aşa să urmeze la toate şi poruncim Dumitale vel Agă să porţi grijă după cum şi prin cuvânt ţi s'au zis Dumitale a se păzi nartul acestc

1783 Noemvrie 19

TABELA

	Tal. Bani
Butul de pastramă de capră	74
Brânză în foale	18
Zeamă de lămâe	42
Icre tescuite ocaua	1.—
Icre de morun i dulci ocaua	1.—
Cafea Emen ocaua	3.—
Cafea franţuzească	3.60
Caşcavalul de câmp oca	21
Lintea ocaua	6
Măslinele mărunte ocaua	24
Mazărea ocaua	6
Mierea ocaua	24
Năhutul ocaua	24
Nevrile de morun ocaua	1.60
Nevrile de Nisetru ocaua	90
Pastramă de vacă ocaua	12
Piperiul ocaua	4.60
Racii de altă baltă suta	15
Racii de oltă baltă suta	15
Săpunul tarabul ocaua	84
Ocaua lumânări de seu	33
Urda în foale ocaua	18
Untul topit ocaua	48
Uleiul la băcănii	48
Uleiul la cei ce-l vând cu ridicata ocaua	42
Untul de lemn ocaua	84
Fasolea ocaua	44
Ceapa ocaua	2

PEŞTELE

Crapul, şalăul, somnul proaspăt de baltă	9
iar sărat de acest fel ocaua	12
Ştiuca, plătica, ciortanul, cosacu, şălioara şi alte asemenea de baltă proaspăt ocaua	4
iar sărat de acest fel ocaua	6
Peştele proaspăt de helesteu ocaua	12

MIH. POPESCU

* Agă = prefect de poliţie.

** „Epitropi" = îngrijitori de avere, aici de averea comunei.

*** Nart = preţ fix de vânzare, azi maximal.

Cântece populare

Foae verde viorea,
Dincolo peste vâlcea
Două fete se certa:
Cea săracă cu-o bogată.
A bogată ce zicea?
— Pe mine neica mă ia,
Că-mi dă maica: vacă, boi
Şi moşia dela noi.
A săracă ce-mi zicea?
— Că mă ia neica, mă ia,
Că-mi dă maica ochii mei
Şi face cât boii tăi,
Şi-mi mai dă măicuţa mie
Pieptul şi cu şoldurile
Care-ţi fac moşiile.

●

Foae verde de mohor,
Trandafir de pe răzor,
Pe margină roşior,
Pe la mijloc verde 'nchis!
Ce mai flăcăiaş mi-am prins!
Tinerel şi desmierdat.
Nici mustaţa nu i-a dat:
I-a dat barba câte-un fir,
Duşmanii l-au pus la bir.

●

Foae verde şi-un mohor,
Am un bărbat băutor,
Mi-a băut nouă comori
Şi-o sută cincizeci de poli.
Şi tot mi-a rămas dator
La doi hoţi de negustori.

●

Foae verde ca mărarul,
De trei ori potcovii calul,
Ca să urc la puica dealul:
Urcai dealul jumătate,
Pierdui potcoavele toate:
Nu e vina calului,
Nici a potcovarului,
Ci e vina puichei mele
C'a pus casa 'n dealuri grele,
Şi n'a pus-o mai devale
Să vie neica călare.

●

Foae verde salbă moale,
Haide, Leano, pe cea vale,
C'a făcut mazărea floare
Şi fasolea păstăioare;
Ia-o, Leano, strânge-o 'n poală
Şi mi-o fierbe 'n apă tare,
Dă-i bărbatului să moară,
Să rămânem amândoi,
Să ne jucăm ca doi miei.

●

Foae verde d'un dudău,
Nu mă mai ţine de rău,
De la sânişorul tău,
Că m'ai mai ţinut odată
Şi-am zăcut o vară toată
Şi-o iarnă pe jumătate,
Şi-am ieşit în primăvară
Galben ca turta de ceară,
Ridic mâna să mă 'nchin,
Picioarele nu mă ţin.

●

— Şi iar verde lămâiţă
Ş'un boboc de garofiţă!
Ieşi, Mariţo, la portiţă
Şi dă neichii o guriţă!
— Nu pot, nu pot, neiculiţă,
Că mi-e puişor la ţâţă.
— Fi-ţi-ar puiu-afurisit!
De câte ori am venit,
Tot cu puiu m'ai minţit
Ieşi, Mariţo, la portiţă!
— Nu pot, nu pot, neiculiţă,
Căci afară-i lapoviţă
Şi mă umplu pe rochiţă.

Culese de G. I. G.

Castelul

Pe drumul mărginit de grilaj dantelat de piatră, în dimineaţa liniştită de Iulie, urc spre castelul Zamora. Deoparte şi de alta, brazii zvelţi caută mândri spre cerul albastru. E atâta pace în juru-mi, parcă aş fi pătruns în lumea Frumoasei din Pădurea Adormită! O clipă îmi răsare în minte nesfârşitul şir de tramvae şi maşini ce se încolăcesc în jurul statuii Brătianu, dar imaginea bucureşteană se risipeşte înlocuită de tăcerea verde a pădurii nemişcate de brazi. La o cotitură, îmi răsare în cale castelul de piatră cenuşie. O placardă din faţa intrării îmi vesteşte că vizitarea parcului e interzisă muritorilor de rând. Resemnată, mă aşez pe trunchiul unui fag doborît de furtuni şi contemplu gânditoare clădirea din faţă. Terase elegante, susţinute de coloane acoperite în verdeaţă, turle sure de castel medieval şi nenumărate ferestre. Multă lumină trebue să fie în camerele acelea largi şi cât de dulce va fi pătrunzând ea printre grele draperii de pluş. Oare cum le apare lumea noastră — bieţi viermi în continuă zvârcolire — celor care o privesc de acolo, de sus? Zgomotul uzinei umane e anihilat, desigur, de murmurul jocurilor de apă din jurul teraselor, de foşnetul domol al brazilor, de susurul vesel al râului din vale. Cât de departe sântem unii de alţii!... Ei, cei din castel, coborîtori — se spune — dintr'un împărat al vechiului Bizanţ, din domni şi cărturari al căror nume îl găsim între vechi pagini de cronică, — toţi boeri cu rosturi însemnate în treburile ţării — azi profesori, literaţi, doctori, oameni pe care îi întâlnim zilnic, dar de care o lume întreagă ne desparte! Noi, cei mulţi şi necunoscuţi, ne-am născut doar pentru a ne zvârcoli, câteva zeci de ani, în căutarea unui biet codru de pâne. Pot ei înţelege tortura nesiguranţei zilei de mâne, când toate căile îţi sunt închise, când obosit, hărţuit, te transformi în animal de pradă, gata să sfâşii, ca să nu fii tu însuţi sfâşiat... Bănuesc ei chinul din sufletul celor cărora natura le-a dat mai multă inteligenţă, simţire şi imaginaţie, decât aveau nevoe pentru viaţa lor de întuneric şi umilinţă?... Nu, oricâtă bunăvoinţă ar avea, locuitorii acestor minuni de lux şi strălucire nu pot înţelege mizeria noastră morală.

Din vale, pe drumul îngust ce trece prin faţa castelului, urcă cu greu un car cu fân — caracteristicul car cu fân din picturile naţionale. Numai că realitatea i-a furat toată poezia-i din tablourile grigoresciene. In pacea mândră a pădurii el a adus zgomot sălbatec de cavernă, pocnete de bici şi strigăte inumane. Alături de car merge un ţăran murdar, palid şi zdrenţăros, lovind din greu cei doi căluţi costelivi ce trag povara peste puterile lor. Sub ploaia de lovituri care lasă urme sângerânde pe spatele lor slab ei se căsnesc să urnească din loc carul, care parcă s'a înfipt pentru vecie în pământ. Ţăranul urlă şi loveşte tot mai tare, cuprins de nebunie, iar loviturile cad cu nemiluita pe spatele celor două fiinţe neputincioase. E atât de trist, de neplăcut tabloul acesta, încât mila se amestecă cu repulsia şi ochii-mi — dornici de frumos — se întorc spre strălucitorul cuib boeresc. Dar clădirea de piatră sură, cu terase şi nenumărate ferestre îmi pare acum şi mai îndepărtată, şi mai nepăsătoare. Murmurul jocurilor de apă din juru-i s'a transformat în batjocoritoare hohote de râs. Inchid ochii, îmi ascund faţa în mâni şi caut în sufletu-mi răscolit, o imagină caldă, blândă. Dar acolo nu sunt decât amintiri întunecoase, care-mi apasă greu sufletul. Pocnetele biciului şi ţipetele ţăranului au acum ecou de răsmeriţă...

In fine, carul blestemat a dispărut în zare şi liniştea măreaţă a pus iar stăpânire peste pădurea de brazi. Castelul surâde fericit prin strălucitoarele-i ferestre. Frumuseţea lui, pe care am admirat-o adineauri, îmi pare acum fără viaţă. In minte îmi stărue privirea de dureroasă sforţare a celor doi căluţi loviţi din greu de ţăranul cu chip de fiară flămândă.

Cobor în fugă drumul ridicat cu veselie. Simt acum pe umeri o greutate de ghiaţă şi nu ştiu dacă e aerul rece al pădurii, sau tristeţea pe care o credeam departe în dimineaţa aceasta senină de vară. Trec podul de piatră de peste neastâmpărata Prahovă şi mă amestec în zarva din gară. Hamali, lucrători, funcţionari aleargă grăbiţi printre şinele murdare şi vagoane încărcate de marfă. O locomotivă unsă şi necăjită aruncă spre cerul albastru valuri negre de fum. Privesc pentru ultima oară în urmă: pădurea a cuprins cu valurile-i verzi castelul mândru, care-şi trimite spre cer, parcă cu desnădejdea celui naufragiat, braţele-i de piatră sură. De aci, dintre oamenii care aleargă grăbiţi, murdari şi necăjiţi — imaginea lui elegantă e doar o ilustraţie dintr'un roman demodat...

LUCREŢIA DASCĂLESCU

Literatura de după războiu în Anglia

In timpul războiului şi mai ales după război, a început declinul marilor scriitori de până atunci. H. G. Wells, după mai multe scrieri întemeiate pe probleme şi scene în legătură cu războiul („Cercetarea magnifică" „M. Brittling merge până la capăt"), a intrat de mai bine de cincisprezece ani într'o perioadă de apostolat politic şi filosofic, perioadă în care n'a mai avut succesul romanelor sale ştiinţifice şi satirice de la începutul carierei.

Rudyard Kipling, lovit în inimă de moartea în război a fiului său, n'a mai scris decât povestiri uşoare şi o Istorie a regimentului în care i-a căzut fiul. „Autobiografia" sa, apărută în cursul anului acesta, se opreşte la zilele fericite dinaintea războiului.

John Galsworthy a căutat să înţeleagă tineretul literar de după război şi a încercat să descrie generaţiile tinere. Trilogia sa „Sfârşitul Capitolului", deşi n'are valoarea celorlalte romane din seria Forsyte, este totuşi un document care merită a fi epilogul seriei. Cariera sa a fost încheiată în 1933 şi putem spune prematur. Chiar şi James Barrie (mort în Iunie trecut), a fost influenţat de vremurile noi. Cât despre Bernard Shaw, deşi în vârstă de 82 ani, fecund şi vioi până în ziua de azi, el a fost cel ce s'a inspirat mai mult din epoca actuală, găsind la fiece pas subiecte de paradoxe sociale şi politice în războiu, în marea istorie (Jeanne d'Arc 1923), în criza democraţiei şi naşterea dictaturilor. Satira împotriva oamenilor politici (Intoarcerea la Mathusalem, 1923, ciclu de cinci piese) are un caracter prea personal, ca şi acele ale lui H. G. Wells, împotriva lui Poincaré şi a Franţei (Autocraţia lui M. Parham). Simpatia vădită a acestor doi autori pentru regimul din Rusia nu le-a inspirat încă o operă de valoare până în prezent, dar a dat naştere unei violente polemici cu dramaturgul Henry Arthur Jones, primul exemplu de conflict ideologic între scriitorii englezi, după războiu.

Aceasta nu înseamnă că generaţiile noi nu sunt pasionat preocupate de problemele vremii: organizarea păcii, chestiunea reparaţiilor, şomajul, reformele sociale. Dimpotrivă, din Anglia a plecat curioasa iniţiativă a P.E.N.-Clubului, care tinde a grupa poeţii, eseiştii, romancierii şi gazetarii, într'o sforţare comună pentru pace şi o înţelegere camaraderească între scriitorii din toate ţările. Acest club întruneşte odată pe lună pe toţi membrii săi, femei şi bărbaţi, la un prânz în care stau alături nu numai oameni aflaţi în divergenţă politică, ci grupuri literare în antagonism colectiv. Astfel se manifestă o violentă antipatie a tinerilor împotriva lui Kipling şi a religiunii sale pentru energie, a lui Barrie şi a sentimentalismului său şi chiar împotriva lui Jerome K. Jerome, ca dramaturg moral.

Caracteristica generaţiei scriitorilor englezi de azi, este căutarea a ceva nou, ceeace e caracteristica tuturor scriitorilor tineri de pretutindeni şi din toate timpurile. Atitudinea celor de azi e mai aspră şi mai răzvrătită, poate din cauza războiului şi a urmărilor sale. De aci acea absenţă aparentă de compoziţie în roman, afectarea unui realism nemăsurat, violenţa şi cruditatea vocabularului, ruptura cu ritmul poetic tradiţional şi toate metodele tradiţionale în compoziţia literară, pictură, sculptură şi muzică. Datoria tuturor scriitorilor şi artiştilor este a manifesta spiritul revoluţionar. Excesele şi lipsa de talent a multora dintre aceşti tineri a făcut să fie denumiţi de unii critici „The barnayrd school" (Şcoala coteţului). S'a pus însă frâu exceselor prin cenzurarea spectacolelor şi a publicaţiilor şi, mai ales, prin verdictul unor... Comitete de lectură. Se ştie că cenzura englezilor poate interzice piesele judecate ca prea libere şi chema în justiţie pe autori spre a se desvinovăţi dacă pot. Desigur este o măsură împotriva principiului fundamental al Justiţiei engleze, dar nu e singura contradicţie din viaţa publică engleză

Cronica mizantropului

Scrisoare dela ţară

Dragă unchiule,

Am găsit aci o muiere tânără care a urmat şcoala primară şi a luat mereu premiul. Este o tânără nevastă inteligentă, muncitoare, care caută mereu să-şi perfecţioneze existenţa şi care totuşi, fiindcă n'a fost niciodată la oraş, e lipsită de acel aer de degajare ancilară ce strică pe ţăranca ieşită din satul ei.

Mi-a arătat câteva din caietele ei cu compoziţii şcolare şi am rămas uimită de contrastul dintre viaţa idilică, în totul convenţională pe care o învaţă ei în şcoală cu ajutorul d-lui învăţător şi realitatea de toate zilele. De altfel tânăra a uitat cu totul poezia compunerilor şcolare şi râde de ele ca de nişte comèdii. Dar să-ţi transcriu o compunere:

„Iarna (descriere liberă). *După anotimpul de toamnă urmează anotimpul de iarnă. Iarna totul este îmbrăcat într'o haină albă de zăpadă şi paserile călătoare se duc într'ale ţări mai călduroase şi rămân numai acele care pot suferi frigul şi anume: ciorile şi vrăbiile şi piţigoiul.*

(— Trebue să fie frumos iarna la Scaeţi — am zis eu în chip de paranteză. — Ba nu! — mi-a răspuns nevasta — că-i tot tină, şi-i frig şi urît, şi se 'ntunecă curând şi gazul e 7 lei litrul!) Iarna oamenii sunt acasă, îşi pregătesc unelte pentru primăvară. (— Lucrezi, iarna, hai? — am spus eu tatălui fetei. A sărit mama fetei. — Cine? oţul cel bătrân? toată ziulica stă la boltă la Ciolănoae care-i mâncă criţarii, mânca-l-ar viermii neadormiţi! Moşul tuşeşte şi tace,) iar copiii cei mai mari merg la şcoală. (— Tu te duci la şcoală Dobro? (e o soră a nevestei.) — Nu mă duc că n'am ghete şi trebue să îngrijesc de porci! cei mai mici stau la sobă şi ascultă poveştile bunicilor. (— Ce stai, mă, printre picioarele mele? — s'a restit ieri moşul la nepotu-său — tune dracu 'n pielea ta!). Şi totul este îngheţat, noaptea e mai mare şi ziua e mai mică. Copiii deabia aşteaptă să vină iarna, fiindcă se dau cu săniile şi pe ghiaţă. (Petrică al moşului mai fură şi pere uscate de prin podurile vecinilor şi ouă de găină). Iarna avem şi sărbătorile Crăciunului şi copiii cei mici deabia aşteaptă să vină „moş Crăciun", să le aducă jucării. (— Ţie ţi-a adus Moş Crăciun jucării? — am întrebat pe Petrică. El a râs superior de întrebarea mea. — Păi, n'are cine să-mi ia jucării, că tata lucrează la pădure şi mama a fost la oraş, la spital. Eu mă 'nduioşez: — A fost bolnavă? — Ba nu! o fo' groasă!) Şi iarna mai avem şi botezul Domnului şi mai mergem la râu unde sfinţeşte apa, iar noi cântăm aghios. (Mă! — a ţipat domnul părinte la copii astă iarnă — să nu vă mai prind pe-aici că tună necuratul în nafura voastră! Mi-aţi mâncat toată prescura!). După anotimpul de iarnă urmează anotimpul de primăvară care este mai frumos şi mai călduros. (Aşe, aşe, — m'a aprobat muierea — chiar că aşe ie, sufleţelul meu, numai n'o fi aşa mândru ca pela'mneavoastră la oraş, domnişoară, ţucu-te!)

ARISTARC

Femeilor le face plăcere să creadă că mori după ele.

UPTON SINCLAIR

Citiţi ROMANUL UNEI EPOCI GLORIOASE

CONAN-DOYLE

O DRAMĂ SUB NAPOLEON

ROMAN

In intimitatea personalităţii grandioase şi fascinante a lui Napoleon-

O aventură pasionantă

implicând în intriga ei pe Impărat, pe Impărăteasă şi toate personagiile strălucite ale cartierului general.

„ROMANELE CAPTIVANTE", 15 Lei — La chioşcuri şi librari.

Cronica șahului

DIN ANTOLOGIA ȘAHULUI

PARTIDELE OARBE

Jocul fără a privi tabla de șah, adică a „l'aveugle" cum îi spun francezii, a fost considerat altădată ca unul din cele mai extraordinare aspecte ale partidei de șah. Profanul atribue acestui fel de joc o dificultate mult mai mare, decât e în realitate. Părerea noastră e că nu există jucător familiarizat cu notația, care după câteva săptămâni de exercițiu să nu devie jucător a l'aveugle. Greutatea propriu zisă nu începe decât dela 3 sau 4 partide simultane.

Această parte fantastică a jocului, această virtuozitate a stimulat ambiția multor maeștri și ședințele de partide simultane s'au înmulțit din ce în ce.

Maeștrii Zukertort, Rosenthal, Schalop, Blackburne, Morphy, Paulsen, Pillsbury, iar în timpurile mai moderne Reti și Alehin au jucat multe partide simultane a l'aveugle și contra jucători destul de tari. Recordul mondial e deținut azi de ex-campionul lumei Dr. Alehin, care a jucat în anul 1933 la Chicago un simultan de nu mai puțin de 32 partide. Calitatea aceasta extraordinară a lui Alehin a posedau numai Pillsbury și Reti, ceilalți maeștri ajungeau la maximum 10 partide oarbe.

In acest articol nu ne vom ocupa de acești campioni ai partidelor oarbe ci de istoria jocului a l'aveugle din ambele părți, adică de partide oarbe duble.

Primul document care pomenește despre partidele duble a l'aveugle se ridică în epoca lui La Bourdonnais. Atunci a apărut următorul artitcol (1837) în celebra revistă de șah „Le Palamède":

„*Un defi extraordinar*. In ultimul nostru număr am întreținut pe cititorii noștri asupra unui defi, de un gen cu totul nou pe care l-a primit gerantul acestei reviste: Putem da azi câteva detalii relativ la acest subiect.

„Intre amatorii jocului de șah care obișnuiesc orașul Versailles se găsește între primii d. M. Fournier, pe care o boală crudă l-a lipsit, dela vârsta de 6 ani, de lumina ochilor. D. Fournier joacă șah de vreo 15 ani; tatăl său învățându-l mecanismul, principiile și scopul jocului.

„Tabla de șah de care se servește are o formă particulară, câmpurile sunt în relief, fiecare având la mijloc o gaură, astfel că piesele se pot înșuruba. Jocul de șah de care se servește este și el special făcut, capul fiecărei piese negre este înconjurat de o ghirlandă, ceiace îi permite să nu le confunde cu albele.

„E necesar a se anunța d-lui Fournier fiecare mutare ce se face și atunci când el se simte încurcat și poziția nu e prezentă în memoria lui, atinge piesele care sunt fixate pe tablă, calculează și apoi mută.

„D. de La Bourdonnais fiind invitat de d. Fournier la Versailles a jucat cu el două partide. In prima partidă orbul atingea piesele, iar La Bourdonnais plasat departe de tabla de șah juca din memorie. Această partidă a durat mult, dar până la sfârșit d. de La Bourdonnais a câștigat-o.

„In a doua partidă d. de La Bourdonnais a dat o Tură avantaj și ambii jucători au jucat fără tablă și fără piese; persoanele care doreau să urmărească partida erau plasate într'o sală vecină, unde executau mutările anunțate de ambii jucători. D. de La Bourdonnais, după o lungă rezistență, a câștigat și această a doua partidă. Succesul său e datorit unei cunoștințe mai aprofundate a jocului."

De aici putem trage singuri concluzia că e o mare deosebire între modul de a juca al unui jucător care e realmente orb și altul care face pe orbul, căci în partida 2-a maestrul La Bourdonnais a fost în stare să dea o Tură avantaj și să câștige partida, atunci când orbul a jucat realmente orbește.

Să trecem mai departe. In anul 1845 maestrul ruso-parizian L. Kiseritzky, s'a dovedit a fi un virtuoz al acestui gen de partide, bătând pe toți adversarii la „Café de la Régence", cenaclul șahiștilor parizieni, de pe vremea aceia. Maestrul german M. Harrwitz, fiind în trecere prin Paris s'a întâlnit cu Kieseritzky, jucând o partidă oarbă. Iată cum descrie „Palamède" această întâlnire:

„Un rival demn de talentul d-lui Kieseritzky s'a prezentat, pentru a juca cu el fără să privească tabla de șah. Acest rival e d. M. Harrwitz, tânără inteligență, de cea mai mare speranță și capabil să revendice într'o zi sceptrul șahului.

„D. Kieseritzky n'a putut să se dea în lături dela acest defi. Lupta a început deci. Pentru a face să dispară orice suspiciuni de partidă convenită dinainte, adversarii au lăsat unuia din comisari facultatea de a juca, la alegerea sa, primele trei mutări de fiecare parte.

„Cei doi atleți au continuat după aceia. Mai mult de 60 spectatori, urmăreau în liniște și încordare fazele acestei partide care a fost în adevăr minunată și câștigată de tânărul nostru Harrwitz.

APARAREA SICILIANĂ
atacul vechi
Paris 3.XII.1845

Alb: Harrwitz — *Negru: Kieseritzky*

1. e4, c5; 2. f4, Ce6; 3. Cf3, e6; 4. Nc4, d. 5; 5. e×d5, e×d5; 6. Nb5, Db6; 7. N×c6+, b×c6; 8. c3, Cf6; 9. d4, c×d4; 10. e×d4, Nb4+; 11. Cc3, 0—0; 12. 0—0, Na6; 13. Tf2, Ce4; 14. C×e4, d×e4; 15. Ce5, Tad8; 16. Ne3, f6?; 17. Db3+!, Td5; 18. Cd7!, Da5; 19. C×f8, N×f8; 20. f5, Nd3; 21. Tc1, Da6; 22. Db8, Tb5; 23. De8!, D×a2; 24. b3, T×b2; 25. T×c6, Db1+; 26. Rh2, Tb8; 27. De6+, Rh8; 28. Tf4!, De1; 29. Nf2!, Dd2; 30. Ng3, e3; 31. Th4, Tb2; 32. Dd5, Nf1; 33. Te8, Db4!; 34. Nd6!, T×g2+; 35. Rh1, Th2+; 36. R×h2, Db2+; 37. Rh1, Ng2+; 38. D×g2, De1+; 39. Rh2 și Negrele cedează.

Prima jumătate a erei steinitziene e importantă și prin apariția unei pleiade de virtuoși ai jocului orb: Zukertort, Rosenthal, Blackburne întrec cu mult pe predecesorii lor: Morphy, Maczuski, Paulsen, etc... Era natural ca pe lângă atâtea partide simultane a l'aveugle să se găsească și câteva partide oarbe din ambele părți. Iată o partidă jucată de Zukertort la Aix-la-Chapelle în 1868.

Giuoco Piano

Atacul Greco—Steinitz

Colonia 8 August 1868

Alb: Ad. Keller — *Negru: J. H. Zukertort*

1. e4, e5; 2. Cf3, Ce6; 3. Nc4, Nc5; 4. c3, Cf6; 5. d4, e×d4; 6. c×d4, Nb4+; 7. Nd2, N×d2+; 8. Cb×d2, d5; 9. e5, Ce4; 10. C×e4, d×e4; 11. d5, e×f3; 12. d×c6, De7; 13. Dd5, 0—0; 14. g×f3, b×c6; 15. D×c6, D×e5+; 16. Ne2, Te8; 17. Dc2, Na6; 18. 0—0—0, N×e2; 19. Tde1, Dg5+; 20. Rb1, N×f3; 21. Thg1, D×g1!; 22. T×g1, Nc4; și Albele cedează.

Un alt virtuoz era Samuel Rosenthal, polonez stabilit la Paris, care cam prin aceiași epocă anima șahul, fiind considerat ca cel mai tare jucător din Franța.

Gambitul Kieseritzki

Café de *La Régence*, Junie 1875

Alb: Rosenthal — *Negru: Bezkrowny*

1. e4, e5; 2. f4, e×f4; 3. Cf3, g5; 4. h4; g4; 5. Ce5, h5; Nc4, Th7; 7. d4, f3; 8. 0—0, D×h4; 9. C×f3, g×f3; 10. D×f3, De7; 11. Cc3, c6; 12. e5, d5; 13. e×d6, Dd7; 14. Te1+, Rd8; 15. Ng5+ și Negrele cedează.

In timpul marelui turneu dela Londra în 1883, într'o zi liberă, toți participanții au fost invitați la DERBY-ul dela Epson. In drumul dela Londra la Epson s'a jucat o partidă oarbă între baronul Kolisch și Winawer pe care o redăm mai jos. E de observat că jocul lui Winawer e destul de slab, ceiace arată că nu era familiarizat cu jocul orb.

Gambitul Evans acceptat

23 Mai 1883

Alb: Kolisch — *Negru: Winawer*

1. e4, e5; 2. Cf3, Ce6; 3. Nc4, Nc5; 4. 0—0, Cf6; 5. b4, N×b4; 6. c3, Na5; 7. d4, 0—0; 8.Na3, Te8? 9. d5, Cb8; 10. d6! c×d6; 11. N×d6, C×e4; 12. C×e5, C×d6; 13. D×d6; Te7?; 14. C×f7!, T×f7; 15. Dd5, Ce6?; 16. D×f7+, Rh8; 17. Te1, Negrele cedează.

Jocul orb era în mare cinste și în Statele Unite ale Americii. Acolo au fost invitați special (cam în aceiaș epocă) pentru aceasta Steinitz și mai târziu Dr. Lasker. Iată o partidă jucată în 1892 la Clubul din Baltimore, cu campionul din Maryland.

Partida Spaniolă

varianta Lasker

Alb: E. M. Lasker — *Negru: W. H. Pollock*

1. e4, e5; 2. Cf3, Ce6; 3. Nb5 a6; 4. N×c6, d×c6; 5. d4, Ng4?; 6. d×e5, D×d1+; 7. R×d1, Nc5; 8. Re2, 0—0—0; 9. Ne3, Ne7; 10. h3, Nh5; 11. Cbd2, f6; 12. Thd1, f×e5; 13. g4, Ne8; 14. C×e5, Cf6; 15. f3, h5; 16. Cf1, h×g4; 17. h×g4, Cd7, 18. C×d7, N×d7; 19. Rf2, Tdf8; 20. Rg2, Nd6; 21. Cg3, Tf7; 22. Cf5!, N×f5; 23. e×f5, Th2+; 24. Rg1, T×e2; 25. Td2, T×de2; 26. N×d2, Td7; 27. Ne3, Nc5+; 28. Rg2, Nd4; 29. N×d4, T×d4; 30. Th1, b5?; 31. Th7, c5; 32. T×g7, c4; 33. Rg3, b4; 34. f6, c3; 35. b×c3, b×c3; 36. f7, Td8; 37. Tg8, c2; 38. T×d8+, Rb7; 39. f8D, c1D; 40. Db4+, Rc6; 41.Dd6+!!, Rb7; 42. Dd5+, cedează.

AUREL LERNOVICI

Cronica fantezistă

Anatomia axiomelor

Aproape că nu există controversă în care să nu se facă apel la câte un citat celebru, la o vorbă a vreunui personaj de seamă decedat de mult și care, rostită sentențios, trebue să certifice adevărul celor înfățișate.

Frecventa întrebuințare a acestor citate a reușit cu vremea să le imprime inflexibilitatea legilor matematice, duritatea axiomelor. Iată însă, că se întâmplă de foarte multe ori ca aceste axiome, care au reprezentat poate cândva un adevăr, să nu mai păstreze în zilele noastre de cât cel mult o valoare acustică: rostirea lor dă un admirabil efect sonor, dar desfrunzite de această podoabă retorică, ele înfățișează un trup mizer, o cugetare slăbănoagă și câteodată un non-sens. De pildă, cunoscuta maximă a lui Buffon: „*Le style, c'est l'homme*", stilul e omul, ce frumos și definitiv sună. Totuși, ce vra să zică stilul e omul, când cunoscută este facilitatea omului de a se rosti potrivit împrejurărilor în care se află, de a-și modifica stilul nu numai epistolar dar mai ales de viață cu ușurința cu care își schimbă cameleonul culorile? De altfel, nu trebue blasfemat pentru această facilitate, fiindcă mimetismul, fie el și moral, este până la urmă o necesitate biologică, un mijloc natural de selecțiune... Lucrul este atât de evident, încât caracterele așa numite de bronz sunt pilduite ca niște păsări cu adevărat rare, care nu fac decât să confirme regula caracterelor cameleonice. Deci în loc de „stilul e omul" ar fi mai valabil „*stilul nu* e omul"...

Apoi acel celebru dicton „*Dura lex, sed lex*", ce valoare morală mai poate avea, când viața, istoria ne arată că în toate locurile și în toate timpurile legile sunt atât de nesocotite? In condițiunile acestea, care lege mai poate fi considerată dură? Se calcă în picioare legi elementare de umanitate, care ar trebui să conducă și să oblăduiască omenirea, dar încă pe acelea pe care legiuitorii le schimbă după bătaia vântului atâtor interese... Și totuși „Dura lex, sed lex" își continuă cu succes cariera de axiomă!...

„*Schimbi locul, schimbi norocul*", iată o maximă înțeleaptă, doldora de adevăr ca orice observație izvorîtă din popor. Decât, care este interpretarea care i se dă în zilele noastre? O interpretare strict mistică. Se atribue locului, bietului loc neanimat, tot felul de puteri supranaturale de a face bine și de a face rău, când bunul simț al poporului a concretizat în această formulă versificată o lege firească de circulație: circuli, întâlnești oameni și posibilități, îți desfaci tot mai mult orizontul experiențelor...

Alta e perspectiva pe care o ai când pendulezi între aceiași poli și cu totul altcum privești lucrurile când circuli, observi și înveți. „Schimbi locul, schimbi norocul" enunță primatul experiențelor. Puterile „misterioase" sălășluiesc în plămada ta sufletească, nici decum în „loc", care ca orice lucru neînsuflețit nu poate să călăuzească în nici într'un fel. De altfel, singurul neînsuflețit care ar putea să dea un ajutor omului este aurul. Aurul însă nu este „loc", ci este „noroc"...

„Veni, vidi, vici" nu cuprinde măcar un miez de cugetare și cu toate acestea câte cuvântări nu sfârșesc declamatoriu cu aceste trei cuvinte cu care Iuliu Cesar anunțase senatului victoria pe care o repurtase asupra lui Pharmaciu, regele Pontului, la Zela. Desigur, ele arată că Cezar, care era un comandant și un politician de geniu, care comentase strălucit războaiele galice, avea și talent reportericesc. De aici însă și până la piscurile olimpiene ale axiomelor calea e lungă, lungă...

Apoi versul lui Pacuvius „*Patria est ubicum est bene*", ajuns la urechile noastre sub forma mai simplă „*Ubi bene, ibi patria*", unde-i bine, acolo e patria și care vrea să formuleze o lege universală de gravitațiune morală este o absurditate absolută, confirmată ca atare cu un număr impresionant de exemple smulse din viața de toate zilele. Să ne gândim numai la reîntoarcerile compacte de emigranți care abandonează o floridă stare materială, deci patria ibi bene, pentru a veni să moară sub cerul pe care l-au văzut întâiu. Este aici vorba de un proces sufletesc și biologic, care (...)aduce un instinct: instinctul pământului pe care te-ai născut și de care te leagă o liană filială ce nu poate fi smulsă cu nici un chip. Hotărît că există și indivizi pentru care „bene" este nu numai patrie, dar chiar univers. Dar din plămada sufletească a juisorilor nu se poate aduna material pentru axiome, mai ales morale...

ȘTEFAN TITA

Către tineret

„Poeții sunt astăzi niște oameni și mai curioși decât filologii. E drept că nu pretind să aibă dreptate cu orice preț, dar în schimb pretind ca Dreptatea să domnească pe pământ. Nu au pretenția ca toată lumea să le citească operele, dar cer ca aceia care le citesc să le creadă. Notați că vorbesc despre poeți, așa cum mi-i închipui eu. Ei vor ca lumea asta haotică și opacă să apară în imaginea lor, simplă și clară. Ei vor ca ochilor oamenilor să li se arate ceeace adesea e obscur și schimbător: Adevărul, Dreptatea, Libertatea, Bunătatea, Dragostea, și mai presus de toate legea unei mărețe concepții despre lume. Ei cred într'un sens adânc al cărărilor omenirii și într'o înălțare înceată din întunerecul confuz către tot mai apropiatele astre. Apoi, cred, ca nimeni altul pe pământ, în acest tineret. Ceeace ei înșiși n'au izbutit în vremea lor, pun cu încredere și speranță în mâinile viitorimii.

„Da, se poate, ca un popor să înceteze de a mai deosebi Dreptatea de nedreptate. Dar un asemenea popor se găsește pe o pantă descendentă și legea decadenței sale îi e scrisă. Mai poate căpăta o glorie de gladiator, sau construi în crampe o etică, pe care o vom numi „etică de boxeur". Dar talerul balanței unui asemenea popor se ridică și la fiecare zid apare mâna care scrie literele focului.

„Și așa, prieteni, sunt astăzi ca și acum doi ani: neschimbat în grija mea pentru drumul d-voastre, dar neschimbat și în credința mea în chemarea d-voastre spre un drum mai bun. Nu puțini vor fi printre d-voastră care vor recunoaște că nu vreau nimic pentru mine, ci totul pentru popor, căruia îi aparținem și pe al cărui drum l-am întovărășit până astăzi prin atâtea suferințe și întunecimi. Și dacă acum doi ani v'am rugat, v'am conjurat să rămâneți, calmi și demni, astăzi vă conjur să nu vă lăsați rătăciți, să nu vedeți numai strălucire și fericire acolo unde sunt atâtea dureri, să nu vă lăsați aduși la tăcere când conștiința vă poruncește să vorbiți și, prieteni, să nu aparțineți armatei miilor și miilor despre care se spune că „le e frică în lume", căci nimic și nimic nu roade măduva unui popor ca lașitatea".

●

Cuvintele de mai sus sunt scoase dintr'o cuvântare emoționantă, pe care a adresat-o anul trecut tineretului german scriitorul și profesorul universitar Ernst Wiechert. Consecința acestei cuvântări a fost internarea scriitorului Wiechert într'un lagăr de concentrare și interzicerea răspândirii ideilor lui.

Până acum câtăva vreme nu s'a știut nimic nici despre discursul scriitorului, nici despre internarea lui. Un student însă a stenografiat cuvântarea care a fost dată publicității în presa emigranților germani.

Publicând în întregime această cuvântare, revista „Reporter" a adus un serviciu real publicului românesc.

Nedumeritul Mihuţ

Această poveste s'a petrecut pe vremea lui Radu VI dela Afumaţi, ginerele lui Neagoe-Vodă Basarab, dar ea s'ar fi putut întâmpla tot atât de bine, sub domnia oricărui domn.

Din hrisoavele rămase de pe urma mamei bunicului meu, timpul în care ar putea fi aşezată istorioara de mai jos, pare a fi cam pela 1521—1529. Dar, desigur, n'ar avea prea mare însemnătate, dacă am situa-o chiar şi mai aproape. Aceasta e treaba istoriografilor de meserie şi... n'au decât să descurce ei adevărata dată a vieţii nedumeritului Mihuţ, pentru că altă treabă tot n'au domniile lor.

Nu vorbesc cu strâmbătate de cuget, dar eu, mulţumit foarte fi-voi dacă aş putea înfăţişa cetitorilor, sbuciumul şi cazna interioară ce-i munceau sufletul mult prea nefericitului nostru Mihuţ, cât şi păţania sa cu al său vrednic-stăpân — cinstită fie-i memoria! — Boer Dumitraşcu-Holteiul, care „datu-l-au pre el frumuşel afară din slujbă, că prea era nătântol şi greu de cap".

...Aşa se scrie istoria, recunosc, dar nu e mai puţin adevărat că Mihuţ nu fusese născut pentru slujba de surugiu ce îndeplinea la curte.

Mai îndeplinea el, nu e vorbă, şi pe cea de chelar, ba şi paharnic era la ospeţele boerului, dar, în orele libere, Mihuţ, cuibărit în vreun stog de fân sau tolănit pe vreo pajişte însorită, privea cu ochii măriţi de nedumerire spre cer, neputincios de a deslega Marea Taină a răsăritului soarelui. Norii ce se fugăreau câteodată în vârtej de bubuituri, iarăş, formau una dintre enigmele ce-i rămâneau nedeslușite. Dar ploaia, această mărcaţă revărsare de stropi din înalturi, de unde venea ea oare, cuprinzând holdele şi 'mbobocind florile?....

Incapabil de a descifra aceste mărețe secrete ale Naturii, Mihuţ al nostru, dacă ar fi trăit în zilele noastre, ar fi devenit sau poet ultra-modernist sau, poate, un venerabil membru al Institutului de Astronomie şi Meteorologie.

Veşnic chinuit de întrebări ce rămâneau fără răspuns şi, cu toate că prost nu era, gândurile i se încâlceau în cap şi nu-şi găseau totdeauna deslegarea menită să-l mulţumească. Poate că şi problemele ce-şi punea, erau peste puterea lui de adâncire, dar — mai ales, cred eu, că în Mihuţ se sbăteau şi dănţuiau în hore sălbatice, ciudate semne de întrebare, cărora nu le-ar fi putut da de rost pe vremea ceea, nici chiar mai-marii cărturari ai satului.

In toiul muncilor de toamnă, când sarcina lui era să orânduiască butiile în pivniţă după vechimea şi calitatea vinurilor, Mihuţ lăsa totul baltă şi pleca să admire curcubeul.

— Măiastră îmbinare de culori, îşi spunea el, urmărind finele trăsături de penel de pe boltă. Cine oare le-o fi tras cu atâta dibăcie pe cer, c'adineauri nu erau?... Mare-i puterea lui Dumnezeu!...

Pe răbojul nedumeririlor sale, se crestau şi se adunau zi de zi, noi şi indescifrabile minunăţii, fapt pentru care Boer Dumitraşcu începuse să-l cam descoase:

— Dar ce-i cu tine, măi Mihuţ, că dela o vreme... par'că nu ţi-s boii acasă?... Măi băiatule, au făcutu-ţi-s'a ţie să te 'nsoţeşti cu vreo fată vrednică de pe moşie, au ce draci ai, că stai tupilat noaptea 'n tufişuri, cu ochii la stele?...

Atunci Mihuţ, nedumeritul Mihuţ, prindea să-şi depene în faţa boerului firul întrebărilor ce-l chinuiau. La care, boer Dumitrache, prins de un nestăpânit hohot de râs, în loc să-l dojenească, îi da câţiva sfanţi, să golească o bardacă de rachiu.

— E nătântol, dă-l păcatelor, — spunea dânsul cinstiţilor comeseni, — dar încolo e muncitor şi tare devotat...

La zile mari, „când linişte era în ţară, iară boerii nu se răsboiau cu turcii", — precum hronicul vorbeşte, — căpeteniile norodului porneau prin satele vecine să privegheze starea oamenilor, nevoile şi plângerile lor şi, să mai petreacă laolaltă. E dela sine înţeles, că, pe acele vremi, drum de fier nu se pomenea, boerii umblând în rădvane trase de cai ca zmeii, iar mojicimea, clae peste grămadă, femei şi bărbaţi se 'nghemuiau în diligenţe, scuturaţi ca vai de muica lor, la fiecare hop. Mihuţ, de pe capră, conducea alaiul cu vesele chiuituri, spre mulţumirea boerilor, care descindeau cu bine în satul vecin. Masă mare, boerească, îi aştepta pe boeri iar Mihuţ, după ce se ospăta cu slugile, dădea o raită prin sat. O lua prin răzoare, admirând puterea lui Dumnezeu şi minunându-se foarte în faţa fluturilor şi a păsărilor ciripitoare. Cine le dăduse oare graţia cântecului şi iuţeala sborului?..

La casa unui gospodar, preotul tocmai boteza un prunc şi lanţul nesfârşit al nedumeririlor îl cuprindea din nou pe Mihuţ. In hazul poporenilor, întrebă pe preot:

— Cum se face, Taică Părinte... că eu nu prea înţeleg... Până mai acuş opt zile, Leana şi Pătruţ erau numai doi, şi-acu — io-te drăcie! — se făcură trei cu plodul cesta!... Mare-i puterea lui Dumnezeu!...

La care preotul, ca să scape de largi explicaţii, îl bătea părinteşte pe umăr:

— Tare eşti greu de cap, măi Mihuţ.. Las'că-i vedea tu, când te-i însura...

Dar pe Mihuţ, tot mai rău îl încurcau aceste nesigure răspunsuri. Şi-l câinau până 'n străfundul sufletului, ciudatele şi nepătrunsele taine, adevărate minuni ale Domnului.

— Ce-i o floare?...

— Ce-i un fluture?...

— Ce-i un curcubeu?..

— Şi, — la o adică, — ce sunt norii?...

Bietul, nedumeritul Mihuţ...

Boer Dumitraşcu era holtei, i se spunea chiar în poreclă „Holteiul", dar aceasta nu 'nsamnă că Dumnealui trebuia să rămână aşa toată viaţa. Moşie avea, vite şi cai pe nenumărate, conac ca al lui mai rar... Ii mai trebuia şi-o soţioară frumoasă, care să dea strălucire averii sale şi rangului de mare dregător ce deţinea. La trei poşte depărtare, locuia o floare de fată cu bujori în obrăjori şi cu stele în privire. O chema Duduca Lenţa şi spre ea râvneau dorurile boerului. Se şi zvonise în satele megieşe că logodna va avea loc peste trei săptămâni. Boer Dumitraşcu preparase totul. In spre amurg, Mihuţ strunea de zor pe cei patru cai înaintaşi, urmând să poposească la curtea fericiţilor socri.

— Ne plouă, măi Mihuţ? se uită stăpânul pe cer, unde se fugăreau câţiva norişori.

— Cum o vrea Dumnezeu, răspundea acesta nedumerit, cine poate să-i cunoască tainele?

Şi tot pornind şi chiuind, Mihuţ scoase rădvanul la şes. Dar deabia acum se svoni o adiere rece, prevestitoare de furtună. Cum însă, erau la jumătate cale, boerul îl îndemnă:

— Dă-i drumul mai cu nădejde, măi băete, altminteri ajungem de dimineaţă la mireasă...

— Deh, stăpâne, cum o vrea Cel-de-Sus. De-abia acum intrăm în pădure.

Norii se fugăreau deja, bubuind ameninţător şi drumul era plin de hârtoape. Rădvanul se sălta anevoe prin gropniţe iar boerului îi păru rău c'a plecat în amurg la drum. Dar nici înapoi nu mai putea da. Il nelinişte numai gândul că drumurile erau p'atunci nesigure, cu toată străşnicia legiuirilor. Hoţii atacau rădvanele la drumul mare şi te jefuiau şi de cai şi de rădvan, ba îţi luau şi vestmintele, lăsându-te gol în pădure.

— O să mânem la hanul lui Fuioagă, orândui dânsul. Şi 'n trapul cailor udaţi, Mihuţ duse rădvanul sub şopronul descoperit al hanului.

Boer Dumitraşcu, întâmpinat cu smerite plecăciuni, alese odaia care dădea cu fereastra chiar în şopron, ordonă lui Mihuţ să se culce, după ce-o mânca, chiar lângă rădvan, ca să nu i-l fure hoţii şi stinse lampa, trântindu-se pe patul sărăcăcios. Aveau să 'nhame iar cum s'o crăpa de ziuă şi, disdedimineaţă, va săruta voios mâna socrilor mari.

Ciudat lucru însă, boerul nu putea să adoarmă. Sau, mai bine zis, *îi era teamă* să adoarmă deabinelea. Pe nătântolul de Mihuţ nu putea lăsa grija cailor şi-a caretei; îl ştia că doarme ca un buştean... Aţipi uşor, dar grija rădvanului îl trezi. Se uită pe fereastră: rădvanul era acolo, caii ronţăiau liniştit. Mihuţ, aşezat pe un butuc, nu dormea încă. Sta aşa, cu capu 'n palme, învelit într'o ţoală, căci ploaia răpăia cu 'nverşunare. Ii bătu în geam:

— Dormi, Mihuţ?....

— Nu, stăpâne...

— Dar ce faci?...

— Stau şi mă gândesc... Şi tare mi-e necaz că nu pot să dau de capăt gândului ce mă munceşte...

— Şi care-i gândul acela, Mihuţ?

— ...Deh, stăpâne, să-mi fie cu ertăciune... dar iacă, nu pociu a închide de fel ochii, văzând cum cresc pomii...

— Cum să crească, Mihuţ... Aşa cum i-a lăsat Dumnezeu...

— De bună seamă, Inălţimea ta, Dară... nu-mi intră de fel în cap. Bine... răsădeşti un pomişor şi se 'nalţă un stejar falnic.... Bun. Dar, dac'aşi înfige biciuşca 'n pământ, de ce nu ese din ea tot un stejar?... Mare-i puterea lui Dumnezeu!...

Boer Dumitraşcu era mulţumit în sinea lui, că Mihuţ e preocupat şi muncit de gânduri: în acest caz putea dormi liniştit, caii şi rădvanul erau la adăpost de furt.

— Dormi liniştit, stăpâne, că veghez eu, că tot nu pot dormi.

Se 'ntinse iar, cu ochii 'n tavan, dar când era gata-gata să-l fure somnul, se gândi că tot ar fi mai bine, să mai vadă ce face nedumeritul Mihuţ, nătântolul care nu pricepea cum cresc pomii. Deastădată, deschise geamul; ploaia se mai domolise, dar Mihuţ tot pe butuc, gânditor: — Dormi, Mihuţ?..

— Nu, Stăpâne, să trăiţi... Stau şi mă gândesc....

— La ce te gândeşti?...

— Păi deh... mă gândeam la sumedenia de hornuri din atâtea sate, pe unde ese fumul şi se duce la cer... Şi nu pot s'o scot la căpătâi. Stăpâne, de mă 'ntreb aşa, ca un prost: unde se duce atâta sumedenie de fum şi ce se face cu el?... Mare-i puterea lui Dumnezeu!

— Lasă, Mihuţ, nu te mai chinui, mai bine trage-i un pui de somn, că disdedimineaţă...

— Nu pot, boerule, zău nu pot. Dormi matale liniştit, că stau eu de veghe...

Boer Dumitraşcu se 'ntinse din nou, râzând 'n gând, de nedumeririle vizitiului. In definitiv însă, dacă sluga vrea să-şi petreacă noaptea gândind, tot e bine că rădvanul e'n siguranţă. Stă doar Mihuţ de strajă...

De astădată, se culcă mult mai liniştit şi nu se mai trezi decât peste vreo două ceasuri, când zorile îi pătrunseră în odae. Se repezi la fereastră. Mihuţ era tot acolo, pe butuc, scufundat în sfredelitoare întrebări, dar rădvanul nicăeri.

— Hei, Mihuţ, unde-i rădvanul?...

— Păi tocmai la asta stau şi mă gândesc de vreun ceas jumătate, Stăpâne! Şi nu mă dumiresc de loc ce-o fi minunăţia asta...

Eu stau aici de pază toată noaptea şi nu pot închide ochii, gândindu-mă cum cresc copacii şi cum ese fumul pe coş....

— Ei şi, nătântotule?...

— Ei şi, Stăpâne... acum stau şi mă 'ntreb: unde-or fi dispărut caii şi rădvanul?!?... Mare-i puterea lui Dumnezeu!....

IULIU LAZAR

Despre femei

E mai uşor adesea să mori pentru o femee, decât să trăeşti cu ea.

LORD BYRON

D-zeule, există în lume atâtea murdării de tot felul! Ce nevoe ai mai avut să aduci şi femeia?

GOGOL

In lupta dintre bărbat şi femee, căsătoria poate fi considerată fie ca o potolire delicioasă, fie ca o 'neutralitate' armată, fie ca un blocus pacific, fie — din contra — ca cea mai groaznică dintre încăerări, ca asaltul final, ca partea cea mai importantă a acţiunii. Să ajungi până aici, să te menţii, să te descotoroseşti — iată atâtea teme strategice.

PAUL MORAND

Toate femeile sunt nişte Donna Juanita care, dacă şi-ar scoate gătelile şi fardul, dacă şi-ar părăsi impudica atracţie sexuală din rochiile lor scurte — bărbaţii nu ar mai putea să le sufele mângâerile.

DR. GAMBLE

Acum o sută de ani, fata mare şi burlacul erau creaţiuni artificale. Azi nu. E sigur că celibatul este starea normală a bărbatului. Pentru o fată liberată, este, dacă nu starea normală, cel puţin o stare anormală fericită.

PAUL MORAND

Ca să cucereşti femeile, e deajuns să fii băiat frumos; dar ca să le păstrezi, îţi trebuesc bani, cât mai mulţi bani.

UPTON SINCLAIR

Plăcerile celibatului sunt aşa de mari, încât toţi bărbaţii — chiar şi cei mai fericiţi în căsătorie — îl repetă.

PAUL MORAND

Sexul este o marfă ca oricare alta, de care bărbaţii au mai mare nevoe decât femeile. Şi faptul acesta îl speculează orice femee deşteaptă.

●

Să mi se arate un singur bărbat căruia o femee să-i dea toată iubirea, toată pasiunea, toată duioşia de care e în stare, fără ca bărbatul să nu profite imediat.

●

Bărbaţii vorbesc de amor şi frumuseţe; iar după ce au căpătat ce vor, le vine lor înşile greaţă de frumoasele lor cuvinte şi nu mai au decât un gând: să scape cât mai repede de femee.

Bărbaţii încearcă să facă să creadă pe femei, că viaţa amoroasă este singura care contează, când în realitate, o sută de alte lucruri îi trec mult înainte: clubul, afacerile, portidele de bridge, prietenii, copiii — şi mai ştiu eu ce!

Singura iubire ce merită a fi trăită este cea aşezată pe stimă mutuală, pe răspundere mutuală şi pe duioşie.

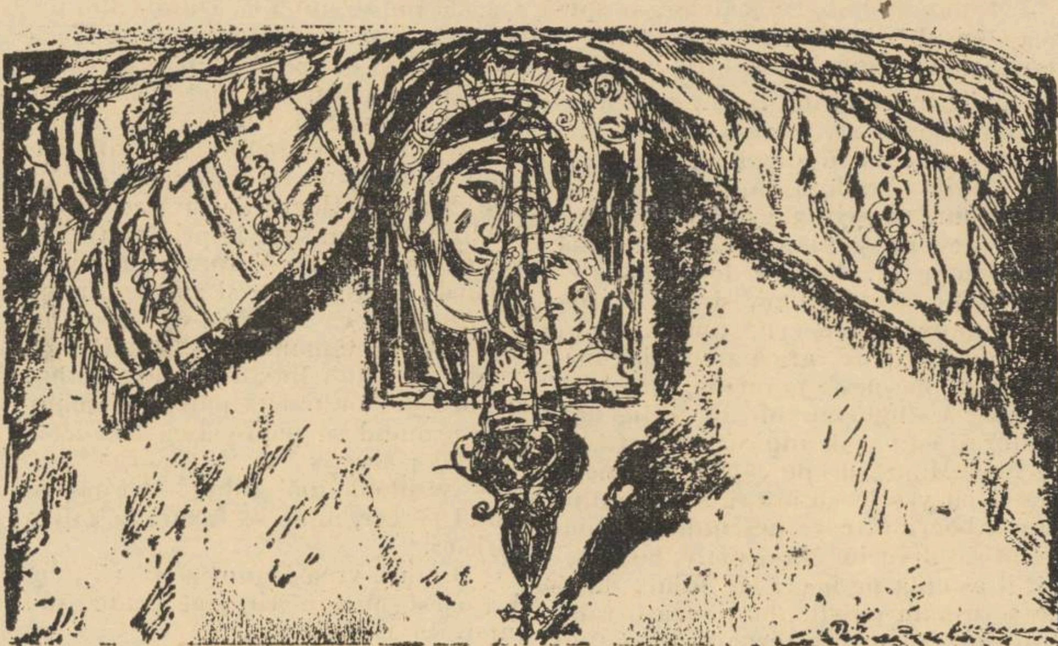
Ca în orice soiu de extaz, există rituri şi în dragoste. Ritul se desfăşoară ca o liturghie: de la apropierea mâinilor până la acea a trupurilor. Cu toată repeţirea, semnificaţia nu slăbeşte deloc, ritul obişnuit formează fondul pe care brodează dispoziţia.

Dealungul vremurilor, de la timpurile celei mai îndepărtate barbarii, până la epoca modernă, conceptele morale au admis întotdeauna că între bărbat şi femee este altceva decât plăcere. Intre dânşii stă tot miracolul şi misterul vieţii.

HELEN G. CARLISLE

Trad. de *Dr. J. K.*

Nenea Take, fiul serii

Dece i-o fi zis așa, nu știu. Poate, fiindcă era negru ca un faraon și-l vedeai numai seara. Eu l-am cunoscut noaptea; într'o noapte de chef la toartă, de nu se mai vedea om cu om.

Eram la Vrettos, în Galați, cu mai mulți prieteni „înzăpeziți" dela prânz. Nenea Take, când am dat cu ochii de el, stătea singur la o masă „judecând" o jumătate de vin, mi se pare. Noi ajunseserăm la coniacuri și vreo doi începuseră să vorbească limba sanscrită, fără a-l socoti pe Matei, care, bâlbâit din fire, bătea câmpii în... „trei exemplare" sau vorbea „în ciornă" — cum obișnuia să-l tachineze Radu, un alt prieten, absent fără motiv în noaptea ceea.

Așa că numai eu eram „în bună stare".

In bună stare, vorba vine: mi se înmuiaseră și mie picioarele, ca la toată lumea, iar capul — golit de orice idee — abia-l mai puteam ține pe umeri.

Dar îmi dădeam seama parcă mai mult ca toți ceilalți. Dovada de asta am făcut-o când unul dintre prieteni, nu mai știu care, i se adresă așa, hodoronc-tronc, lui nenea Take:

— Ia, cântă ceva, mă balaure! Dece te-ai așezat la masă?

Nenea Take, om în toată firea, (avea cel puțin douăzeci de ani mai mult decât noi) — nu găsi de cuviință să-i răspundă.

— Mă, nu cânți? — Și o răsturnătură de scaun indică intenția agresivă a prietenului.

Noroc că eu intervenii la timp pentru a aduce ramura de măslin.

Mai treaz decât ceilalți, mă simții dator să mă duc ca să cer scuze celui insultat.

Nenea Take le primi bucuros aruncând o privire de dojană părintească hărțăgosului și — invitat de mine — înfățirăm mesele. Improspătat cu „forțe noui", cheful dădu buzna în ziuă și, dacă n'am fi avut serviciu, poate s'ar fi urcat până 'n cealaltă noapte.

Nenea Take, deși nu prea avea multă școală, era un om trecut prin toate și — pedeasupra — un tovarăș de masă cum rar mi-a fost dat să văd.

Potrivea băutura cu mâncarea așa de bine că te scula din morți, vorba aluia.

Fusese, în tinerețe, funcționar la percepție și acum — însurat a treia oară — trăia și el și nevasta (plus soacra) din renta unei bucăți de pământ îndestulătoare pentru casă și „mici escapade" de patru-cinci ori pe săptămână.

Către orele opt ne despărțirăm spre a ne duce, noi la slujbă și nenea Take acasă... poate și el la slujba lui.

De-atunci ne'ntâlneam aproape în fiecare seară și amândoi — retrași într'un colț — ne goleam sufletele și paharele.

Eu, mai mult cu paharele; cu sufletul era el.

Prin multe mai trecuse, Doamne, Doamne!

Dacă aș fi citit douăzeci de ani într'una, n'aș fi aflat atâtea câte-am aflat dela el.

Trei neveste, trei soacre, două divorțuri și unul gata să 'nceapă... record american, nu alta.

A dintâi l-a înșelat cu un chiriaș, a doua cu un mecanic dela marină și a treia... Asta nu l-a înșelat deocamdată, dar, cu soacra împreună, îi face numai zile fripte.

— Două coțofene ale dracului, domnule! Cel puțin otrava aia de soacră mi-a pus capacul. Când începe să-i turue gura, îmi vine să-i înfig ghiarele în ficat ca Prometeu.

— Vulturul, nene Take.

— Ei, ce-are-aface! Chestia e că o să mă bage'n ocnă.

Mai vopsim o jumătate?

— Vopsim, nene Take.

— Ține minte dela mine: să nu te'nsori niciodată. Dacă te 'nsori, să iei nevastă, nu soacră.

Vorba lui Titi Maiorescu: berea și soacra sunt bune numai reci.

— Titu, nene Take!

— Ei, Titu! Parc-ar fi stație. Mă mir că nu-i zici Găești! Titi, așa pe românește. Și la urma-urmii, ce-are-aface?! (Argumentul lui suprem). Vorba e că are dreptate.

Ii dădui dreptate și lui și lui „Titi Maiorescu" și ne văzurăm de treabă.

In fiecare seară, printre paharele de vin adânceam acelaș subiect.

Odată nenea Take, puțin cam „făcut", îmi spuse aproape la ureche:

— Măi Mirciulică, să știi că soacră-mea are ceva ascuns.

— Ce?

— Eu cred că are ceva galbeni, pe undeva, prin curte, în vreo ascunzătoare.

— Ce vorbești?

— Zău așa! De multe ori, după ce-o fac să plângă de ciudă, îmi spune, printre sughițuri: „lasă că o să vedeți voi cum o să mă regretați după moarte, când veți da peste ce-am agonisit eu !"

Am vrut s'o trag de limbă, dar n'a suflat o vorbă, dihania dracului. Te pomenești că dau peste o oală cu galbeni. Tot ce se poate: bărbat-su a fost moșier.

— Noroc să-ți dea Dumnezeu, nene Take!

— Mai ardem una?

— Mai ardem.

— Să ne dea și-o scumbie sărată ca să mai îndulcim vinul.

— S'aprobă.

Și așa cu „vopsitul" și cu „arsul" jumătăților ajunsesem să ne cunoaștem unul altuia și firele de păr.

Nu mai puteam unul fără celălalt.

Când veneam înaintea lui și — pentruca să ușurez puțin așteptarea — luam o țuică, mi se oprea măslina'n gât. Și totuși, după două luni de nedespărțite întâlniri, nu ne-am văzut vreo două săptămâni, timp în care m'am sbătut ca un pește pe uscat. Imi făceam fel de fel de gânduri: o fi bolnav, o fi plecat undeva... și așa mai departe.

Aproape mă obișnuisem cu ideia că vremea petrecută împreună a trecut în raftul amintirilor când, într'o noapte, apăru ca o fantomă neagră în „colțul nostru".

După privire înțelesei că aducea mult catran în suflet.

— Noroc, nene Take! Eram gata să-l sărut de bucurie. Dar el, cu un gest de rege Sirian — întors înfrânt din bătălie, mă țintui pe scaun.

Fără să mai scot o vorbă, făcui semn chelnerului să aducă încă un pahar.

Nenea Take, înmormântat în tăcere, goli trei pahare la rând. Și cum jumătatea se albise, îl întrebai, din ochi, dacă mai vopsim una.

Aprobă. Către sfârșitul sticlei, își desnodă baerele sufletului:

— Dece-am lipsit? Uite, aici e chestia cea mai caraghioasă din viața mea.

— ?

— Intâi și'ntâi, a murit soacră-mea.

Era cât pe-aci să sar în sus de bucurie, dar mi-era teamă să nu fac vreo gafă și deaceea nu-l mai întrerupsei până la urmă, cu toate că vorbea mai rar ca totdeauna.

— Al doilea: am îngropat-o cu muzica militară, în nădejdea galbenilor.

Al treilea: aici e buba mânzului. Când mă gândesc îmi vine să-mi smulg părul. Mare idiot am fost, domnule! S'o cred eu pe zgripțuroaica aia!

Ce mai încoace și'ncolo, ascultă-aici: după ce-am îngropat-o, două săptămâni am cotrobăit, noaptea, cu lopata și târnăcopul prin curte.

Ba c'o fi lângă măr, ba că lângă gard, ba colo, ba dincolo, degeaba. Intr'o noapte era să mi se sucească gura la ceafă de spaimă: îmi sărise o pisică neagră drept în față. Exact cum scrie la carte.

Și cum eu începusem să zâmbesc, nenea Take îmi aruncă o privire dușmănoasă și continuă, mai aprins:

— Asta n'a fost nimic. Aseară am dat cu mâna... ptiu! Nu i-ar mai putrezi oasele, scorpie afurisită!

Convins că amintirile încep să-i fie dureroase, vrui să i le scurtez:

— Nu-i nimic, nene Take! Parcă galbenii ei te-au făcut pe mata?

— Nu, frate, dar dece să mă 'nnebunească pe mine, om în toată firea?

Auzi dumneata, să umblu eu, ca un zănatec noaptea, cu târnăcopul, să mă fac de basmul vecinilor!...

— Poate n'a văzut nimeni.

— Aș! Am văzut-o eu pe una chiorându-se printre gard și făcându-și cruce. Frumos îți șade, domnule Take! Comoară ți-a trebuit, comoară ai găsit. Bine că nu mi-a lipit Dumnezeu și-o cocoașă ca să mă'nvețe minte. Așa am auzit c'o pățesc ăi de umblă după comori.

— Acum, ce-a fost, s'a dus. Mai luăm ceva?

— Cum să nu luăm? In noaptea asta am gust să mă fac turtă; tot e mâne duminică.

Auzi măi, s'ajung eu căutător de comori... Mai lipsește să mă fac crescător de porumbei sau ghicitor în ibric și am dat-o dracului.

Incet-încet, vinul depărta amintirea neplăcută și, spre ziuă, nenea Take o uitase cu totul.

Chemă lăutari să cânte, o schimbarăm pe spirtoase și ziua albă ne găsi în drum spre casa lui.

Nu de alta, dar... „să-i facem o surpriză plăcută Zoițichii", Zoițica îi era nevasta.

Ca să-i sporească surpriza plăcută, când trecurăm prin piață, nenea Take cumpără două rațe, și, cu ele în mână, mergea majestos în capul convoiului. Eu, după el și după mine, lăutarii.

In câteva minute eram la țintă. Nu se sculase nimeni în mahala, așa că puturăm intra, nevăzuți, în curte.

— Acum, o serenadă, băeți! Ăla cu garderobu' treci mai încoa.

„Garderobul" era contrabasul în limbajul lui nenea Take. Lăutarii, fără să-și mai dreagă instrumentele, atacară dintr'odată cântecul la modă pe-atunci „Deschide, deschide fereastra".

Și fereastra se deschise mai repede de cum ne așteptam, dar nu pentruca să apară iubita trubadurului ci... cea mai autentică nevastă revoltată:

— Nu ți-e rușine, porcule, să vii în halu-ăsta? Să mă faci de râs în tot orașul?

— Zoițico, dragă, crede-mă că numai de dragul tău...

— Du-te dracului, păcătosule!

Lăutarii se topiseră ca prin farmec. Eu mă proptisem de stâlpul porții și — cu albul ochilor ieșit ca două boabe de fasole gata să cadă din păstae, urmăream buimăcit scena.

— Deschide ușa să intrăm! — îngăimă nenea Take.

— N'am ușă de deschis pentru un asemenea om.

— Haide, nu mai face pe mama lui Mircea cel Mare — și deschide-odată!

— Ștefan cel Mare! mă puse dracul să suflu eu din cadrul porții.

Zoițichii atât i-a trebuit:

— Dar haimanaua aia cine-i?

— Pardon, madam, e prietenul meu.

— Prietenul tău! Tot cu stricați d'ăștia te-aduni dumneata.

— Incetează, cucoană — și deschide ușa să intrăm.

— Ți-am spus că nu deschid.

— Dacă nu-mi deschizi, intru pe geam, ca Romeo cu pitpalacii lui. Tot am rațele 'n mână.

— Fă ce poftești! Uite, s'au sculat vecinii să-ți vadă isprava.

— Nu deschizi, madam?

— Nu.

— Atunci, cu Dumnezeu înainte, Romeo! Așteaptă-mă Julieto în balcon.

Cu rațele măcăind, se cățără pe zid, apucă pervazul ferestrei și sări înăuntru.

Acolo, Zoițica, mai stăpână ca oriunde, se repezi la el:

— De unde vii, nenorocitule?

Eu, care trăgeam cu urechea, mă așteptam la cine știe ce ripostă strajnică.

Dar nenea Tache se mulțumi să-i răspundă liniștit:

— Să mă întrebi de unde vin; întreabă-mă unde mă duc!

Descuind ușa, eși afară, trecu pe lângă mine ca o furtună și se îndepărtă ca un glonț.

Eu, neștiind ce să fac, mă dusei acasă.

Seara, când, după o zi de somn, mă îndreptam spre Vrettos, tocmai îl suiau mort într'o mașină. Avusese o sincopă fatală.

De frica văduvei neconsolate, cortegiul mortuar l-am urmat, ca un răufăcător, dela distanță.

Bietul nenea Take! Cu cine o mai „vopsi" jumătățile pe-acolo?

MIRCEA MARC.

Două „tikete” pentru Como

Arthur Tukermann

Unul din lucrurile cele mai interesante în decursul unei călătorii, dacă suntem atenți la cele ce se petrec în jurul nostru, este variația bogată în lucruri mărunte dintre codul de morală al nostru și acel al altor popoare. Nu vorbim se 'nțelege de acele variații datorite climatului, tradiției sau temperamentului. Cazul Marjoriei Benton, despre care e vorba, ar fi putut fi cazul oricărei femei tinere abia măritată și ilustrează foarte bine cele ce vrem să spunem.

Cunoșteam pe Marjorie de vreo patrusprezece ani. Putea să se lege între noi o lungă prietenie, dar ea dispăru din viața mea prin 1925, măritându-se cu Malcolm Benton. Legăturile dintre noi fuseseră cu totul naive și fără nici un fel de complicație. O serată de dans la colegiu, câteva partide de petreceri de vacanță în timpul acelei sublime și lipsite de ori ce grijă epocă, epoca băiețandrilor și a codănițelor. Să-i zicem, gândindu-ne la vremea de azi, vârsta jazz-ului. O scurtă înflăcărare de tinerețe, care luă o întorsătură rară, prefăcându-se, în cele din urmă, într'o caldă prietenie. Tocmai atunci se ivi Malcolm în viața ei. Ii șopti ceva cu glasul lui moale și plin de râs, apoi o luă în căsătorie. Viața la țară o luă în vârtejul ei. Conacul vechiu, caii, câinii, copiii puseră stăpânire cu totul pe viața ei.

... N'o mai văzusem de zece ani pe Marjorie, când mi-a fost dat s'o întâlnesc pe promenada de pe bordul lui „Conte di Torino”. Ne-am simțit amândoi exaltați și ațâțați. Se întâmplă așa ceva cu multe din femei când călătoresc primăvara înspre Italia. E o stare care se aseamănă cu aceia produsă de o doză ceva mai mare de chianti. Marjorie era pe bord agitând o mână mică, înmănușată, spre un grup de prieteni care o petreceau. Era în aceiaș ținută impecabilă pe care i-o cunoșteam căci era femeia cea mai ordonată și mai dichisită din câte cunoscusem în viața mea. Părea mai maturită, dar, din punctul de vedere bărbătesc, mai seducătoare decât odinioară. Nu mai era, ce e drept, bruna și-eterica făgăduință de altădată, cu o orchidee prinsă pe umeri încă neformați de copilă, așa cum o strânsesem în brațe la dans în vremea de altădată.

Acum se apropia de treizeci de ani și formele ei se rotunjiseră și se împliniseră oarecum voluptos, fără să se poată vorbi de o îngrășare. Avea aceiași înflorire abea oacheșă a pieliței, fără nici un cusur, acelaș păr negru și lucios, regăsii aceiași expresie, familiară și fericită, în ochii ei albaștri. Era în felul de a fi a lui Marjorie, ceva care dovedea o plină și neclintită încredere în bunătatea esențială a vieții. Aceasta încă dovedea că Malcolm nu făcuse nimic care să zdruncine această încredere...

Tocmai atunci Malcolm îmi atinse brațul.

— Ce faci, băete dragă? Ce faci?.. Mă trata ca și când întâlnirea cu mine ar fi fost cea mai norocoasă din lume. Era la înfățișare, absolut acelaș ca acum zece ani: grăsun, zâmbitor, cu o față perfect rotundă, rumenă și candidă. Malcolm nu se maturizase de loc și nici nu-și dăduse osteneala să se maturizeze. Poate că aș putea să-l descriu mai bine dacă l-ași arăta ca pe un om care oferă o țigară dar stă gata să o vadă făcând explozie în mâna celui care o primește.

Un om gata mereu să facă o farsă... Am simțit-o destul de deslușit din clipa când ne-am întâlnit pe „Conte odată după ce a trimis nu știu ce farsă ridicolă prin radio cum l-a pridi Torino”. Imi aminteam acum că vit Marjorie cu acea privire răbdătoare și ușor obosită de mamă, cu care, desigur privesc pe bărbații lor toate acele femei care s'au măritat cu băeți masivi, gălăgioși și rămași necopți pentru toată viața.... Malcolm însă, rămăsese tot băiat bun, vesel și generos. Nu era decât bunătate și decență în el.

Nu eșise din țară până în prezent, după cum îmi spusese cu oarecare îngrijorare. Pe când Marjorie care petrecuse cât-va timp pe continent, înainte de căsătorie, nu avea decât să-și complecteze educația acum. Ea plănuise toată călătoria, despre care el habar nu avea de cât că avea de îndeplinit unele formalități pentru vapor la trecerea în Italia.

Era, în adevăr însă, o plăcere să privești pe Marjorie, în plină înflorire, pe vasul acela larg, răcoros și încântător. Ambii săi copii rămăseseră în grija bunicilor, conacul vechiu de piatră fusese închiriat pe vară; nu mai avea nici o grijă pe suflet. Era gata să călătorească cât va îngădui valoarea banilor anume pentru aceasta. Se lăsa în voia bunei sale dispoziții amuzându-se cu toate nimicurile: o privire asupra comicului scenelor din jurul ei, sau asupra orchestrei țiganilor, plăcerea de a mânca icre negre sau a bea un amestec tare... Atunci am avut și eu prilejul să fac reflecția că aceste călătorii cu vapoare de lux sunt făcute pentru un anumit tip de persoane..

Anume pentru ‚bunele soții americane, care cu ocazia aceasta uită că sunt soții și mai ales „soții bune”.

Malcolm mi se păru ceva cam aiurit de toate câte se petreceau în jurul său. Aiurit de subita rememorare a limbei italiene la Marjorie, care conversa în fraze cadențate cu oberul și de calitatea și prezentarea decorativă a mesei și a felurilor de mâncări. Marjorie îi cerea, se'nțelege, să se îmbrace pentru cină. „Ințelegi?!”, îmi sopti el jumătate serios, jumătate în glumă, „vrea să facă din mine un European, așa dintr'o dată”.

La trei zile după plecarea din New-York o găsi pe un „chaise longue” de pe covertă, vorbind cu un tânăr nalt și ars de soare. Era unul din acei după care se uită lumea când trec. Era cu capul gol, cu părul său creț, adunat ca o creastă înaltă deasupra frunții. Cu nasul său osos, achilin sub fruntea sa chealâ și zbârciturile sale, nu se putea spune că era frumos. Mai degrabă se putea zice că înclină spre o urâțenie drăcească. Dar, ca să facem și partea ce se cuvine satanei, această asemănare îi dădea o aparență foarte virilă. Imi amintesc că, vorbind cu Marjorie, își descoperea dinții mari și strălucitori într'un zâmbet incontinuu, iar vocea îi răsuna joasă ca un tunet, înăbușit. O privea în acelaș timp cu intensitate și o mare putere de concentrare.

Mă gândeam cât trebuia să se simtă turburată Marjorie, simțind privirea acestui străin în carnea ei, după zece ani de căsătorie prozaică. Cu cât se depărta mai mult în larg, vaporul „Conte di Torino” cu atât trebuie să fi simțit mai mult Marjorie că banii săi nu vor fi cheltuiți în zadar...

Iar când s'a ivit pe covertă și Malcolm Benton, situația a devenit și mai limpede.

— „De unde ai mai scos și aătarea asta ?” întrebă Malcolm urmărind cu privirea pe Mario Lanzi, care după ce se înclinase, bătu din călcâie și se depărtă.

Marjorie, fiind o femee de bun simț, nu-și bătu capul cu invenții nepotrivite. „E extrem de interesant. A fost trimis la Washington într'o misiune și mi-a dat multe amănunte despre diferite părți ale Italiei”.

— „Foarte nimerit”, zise Malcolm. „Făceai bine dacă-l invitai la o partidă de cooktail în astă seară”. Mai târziu îmi spuse „Are un caprițiu pentru el și eu nu vreau să-i stric buna dispoziție; personal nu-l pot da afară din cercul ei, nu-l poți da D-ta ?”.

Malcolm își avea programul lui în viața pe vapor. Avea anume oră pentru jocul de tennis pe covertă, cu secundul de pe vas și cu doi tineri și tăcuți Canadieni. Aceasta îl ținea ocupat până la nouă când se ducea la basinul de înot. Ca urmare, în fiecare dimineață găseam pe Lanzi pe „chaise longue”, alături de Marjorie. Mai târziu observai că mutase și scaunul ei în altă parte pe covertă. Era amuzant ca un om care călătorise mult și apoi avea un fond de spirit european, ceva din lustrul social al marilor capitale europene. Știa, ca mulți străini, să ducă o tactică de încercuire foarte pe departe și era firesc ca Marjorie să se amuze de toate cele ce le descoperea despre o lume atât de departe de conacul ei de piatră cenușie.

Malcolm în schimb nu se amuza de loc cu palavrele lui Lanzi și, încetul cu încetul, îi lăsa din ce în ce mai mult singuri. Iși găsise partizanii lui cu care juca poker zi și noapte, în sala fumătorilor. Lucrurile stăteau ast-fel când în ajun de a ajunge la Genova, s'a dat masa, așa numita „Cina Căpitanilor”. Soții Benton, intrând în spiritul petrecerii, și-au pus pălării de hârtie la cină, bând din cupele cu șampanie ceva mai mult de cât le era obiceiul. In timpul cinei, Marjorie a dansat destul de des cu Mario Lanzi, care era un dansator de forță, mai ales în tango în care englezul oricât s'ar sili, nu izbutește să fie atât de mlădios și insinuant. Malcolm care nu era dansator, venea adesea în ușa sălii de dans privind cu un zîmbet îngăduitor.

După miezul nopții ședeam în bar. Marjorie a venit lângă mine. Obrajii ei plini, ardeau în focul roșeții și respirația ei era repede și scurtă. Mă întrebă, trecând distrată cu rujul pe buze: „Unde e Malcolm?”

— „S'a dus să se culce”, am răspuns.

Părea că s'a mai liniștit, dar rămase tot pe gânduri, bătând cu degetele pe masa din fața ei.

— „La ce te gândești ?” întrebai.

— „La Lanzi” răspunse ea încruntându-și sprincenele. Vocea îi tremura puțin. Lăsă bocul de bere jos, zîmbind. Era ceva foarte plăcut în turburarea Marjoriei. Ochii ei albaștri se rotunjiseră căutând serios ca acei ai unei fetițe.

— „Mi se pare”, îi zisei eu că te-a sărutat. Am văzut când te-ai urcat sus pe covertă cu dânsul.

Se uita cu o adevărată naivitate la mine, ștergându-și mereu nasul, în neștire, cu un puf de pudră absurd de mic. Purta o rochie neagră de seară, cu un decolteu care arăta cu generozitate sânul său alb și bogat.

Trase adânc aerul în piept și-mi răspunse:

— „Sărutul nu a fost decât începutul. După aceia a urmat și o propunere....” Stătu puțin la îndoială. „Am fost atât de uluită încât nici n'am avut vreme să mă înspăimânt. L-am lăsat acolo și am fugit. Acum vezi situația — dacă-l părăsesc pe Lanzi, Malcolm o să bănuiasă numai decât ceva. O să se îngrozească — E așa de bun!...

Când am putut să-mi stăpânesc hohotul de râs, i-am zis. „Marjorie, aș vrea să te iau în brațe. N'o să te maturizezi nici odată?! De șase zile ești cu bărbatul acela dimineața, seara și noaptea. Ai crezut oare că se'nvârtește în jurul d-tale numai „pour vos beaux yeux?” — „Dar ce îndrăzneală la el!” răspunse ea cu mai mult calm. „Ce? își închipuia el că... trebuie pentru aceasta să... fiu necredincioasă lui Malcolm ? Doamne ! Ce idei mai au străinii aceștia! N'aș putea zice că sunt ceia ce se chiamă o „virtute severă”, dar nici odată până acum n'a îndrăznit un bărbat să....”

— „Să-și spună gândul pe față, cu vorbe ?!... în loc să-l dea să se'nțeleagă, nu?” o întrerupsei eu. „Latinul e mai logic, exprimând concluzia. Nu, draga mea, nu mai poți să te socoți jignită în puritatea d-tale după așa ceva. Ești în Europa acum și trebuie să tragi consecințele”.

Se uită la mine cu oarecare surprindere, apoi izbucni în râs. „Pariez că o să știu să mă păzesc de acum”. Ceva mai târziu, trecând prin salonul de dans în cabina mea de jos, o văzui dansând cu Lanzi. A doua zi am debarcat la Genova. Familia Benton și eu am descins la un hotel mare, pe colină, deasupra orașului și am plecat cu un autobus albastru și cu bagajele deasupra. Dar de data aceasta fără Lanzi. Il auzii propunând lui Marjorie o plimbare prin Genova, dar ea refuză. Mi se păru cam cu creasta în jos când ne salută de plecare cu mâna. Rămânea pentru câteva zile în Genova, dar la un hotel mic, lângă Porto Principe.

Dar abia ajunși la hotel, după orele patru începură să se petreacă evenimente noi. O cablogramă aștepta pe Malcolm. Trebuia numaidecât să se prezinte la Marsilia pentru semnarea unui contract de transport pentru firma sa.

— „E în afară de programul nostru și trebuie să evităm asemenea lucruri”, zise Marjorie.

— „Atunci, te rog eu aruncă-ți ochii pe lucrurile acestea”, zise el și-mi întinse două carnete cu cupoane pentru tren și hoteluri.

— „Ar trebui să iei direcția Milano, Como, Elveția, iar Marsilia e în partea cu totul opusă. Urmează deci să te întorci de la Marsilia aici”.

— „Numai regele Solomon mi-ar fi putut cere să mă tai în două”, zise Malcolm. Deci, voi vă puteți învârti pe aci câteva zile și eu mă întorc înainte de a vă da seama că am lipsit”. Apoi adaose către mine:

— „Ascultă camarade, să nu o prea lași în seama lui Lanzi”.

— „Gelos?!” îl necăji Marjorie. El o pișcă de obraz cu afecție.

După ce plecă Benton sunai pentru ca să ni se aducă de băut și ziare. Chelnerul apăru cu un pahar de „dry Martin” și ediția pariziană a lui New-York-Herald.

De la prima aruncătură de ochi, citii următoarele: Baltimora, hotărîre executivă:

Baltimora, Aprilie 23. Malcolm Carter Benton este pus în urmărire pentru suma de 50.000 shilingi, după cererea d-rei Cita Conway, dansatoare la Clubul de noapte din New-Haven. Miss Conway a depus o plângere pentru rănire în mașina lui Benton, în ziua de 4 Aprilie, rănire care a dăunat-o în interesele ei profesionale și pe care a căpătat-o pe când se duceau împreună la „Rendez-vous Club”, unde miss Conway era angajată.

După ce mi-am venit puțin în fire, am telefonat portarului hotelului: „Ai trimis ziarul „Herald” sus la Doamna Benton?” Păru surprins de întrebarca mea dar se grăbi să mă încre-

(Continuare în pag. 11-a)

dinţeze cu volubilitate: „si, si, signore. L-a cerut acum o oră şi l-am trimis imediat sus".

Trebuia să mă aştept la aşa ceva. Cel întâi lucru pe care-l fac Americanii când sunt în Europa, este citirea veştilor din ţara lor din timpul săptămânei. Chemai pe Marjorie imediat la telefon.

— „Hello! cine-i acolo? îmi răspunse o voce stranie înăbuşită.

— „Ce este cu cina pe care trebuia să o luăm împreună", încercai eu a o sugestiona, „şi cu mersul la Operă? se dă o piesă nouă de Mascagni...

— „Imi pare rău", mă întrerupse tăios — „Mă pregătesc să ies tocmai acum. Vreau să iau masa în oraş.

— Cu Lanzi", o întrebai.

— „Cu Lanzi", repetă şi în această repetare era confirmarea bănuelii că citise ziarul cu pricina.

— „Când ai aflat despre... despre isprava de la New Haven?.

— „Indată după plecarea lui, când am deschis ziarul din Paris.

— „Ascultă, Marjorie, ia lucrurile mai cu calm. Poate fi cine ştie ce alt şantaj...

— „Apreciez fidelitatea d-tale pentru Malcolm", îmi răspunse ea cu blândeţe şi închise aparatul.

Malcolm! ce nebun, eternul adolescent, mereu intrând în încurcături şi căutând să se ascundă de Marjorie pentru care sinceritatea şi adevărul erau temelia existenţei.

Cinai singur şi luai un taxi din Piaţa Fernari. Genua era în forma ei cea mai veselă în seara aceia. Cafenelele erau tixite, revărsate pe trotuare, la mesele lor, lumea nu mai încăpea. Era o adevărată plăcere să asculţi orchestrele cu cadenţa lor strigătoare, în dulceaţa nopţii. Nu puteam să-mi închipui pe Marjorie cinând undeva în oraşul acesta vast şi furnicând de lume, în tovărăşia lui Lanzi Mario. Mi se păruse că îi cunoşteam tipul de femee îndestul de bine ca să mă îndoesc că ar fi în stare să facă un gest atât de teatral ca acela de a intra într'o afacere serioasă cu Mario Lanzi.

Trupa de operă, ca toate trupele mici din Europa şi-a dat osteneala să învingă lipsurile ei prin verva şi însufleţirea actorilor. Au cântat, au declamat, au transpirat, în căldura infernală a sălii de operă, cu toată puterea şi convingerea. M'am întors la hotel după miezul nopţi, complect mulţumit. Cerul se acoperise şi începuse a picura. Intrând la hotel văzui staţionând la uşă autobuzul albastru al hotelului. Nu dădui atenţie de cât când observai bagaje americane, cu inscripţia M. M.

Atunci privii pe geamul „busului" şi văzui pe Marjorie cu Lanzi înlăuntru. Marjorie avea o lumină deosebită pe faţă şi mi se păru că nu mai văzusem nici odată o expresie atât de intensă pe faţa cuiva. Mi-am dat seama că e ultima oară când mă mai găsesc în faţa ei. Fiecare-şi are rolul său în viaţă şi nimic nu-mi displace mai mult de cât să mă interpun în drumul oamenilor, căci nu m'am simţit nici odată bun să îndrept omenirea şi s'o reformez. Am intrat în hotel şi am cerut o doză dublă de brandy, fericindu-mă încă odată pentru situaţia mea de burlac. Idealizasem pe Marjorie după fasonul nostru Anglo-saxon.

Telefonul italian sună cu un drăgălaş şi melodios soprano. Ceasul radium arăta ora unu şi patruzeci şi cinci când, trezindu-mă din somn pusei mâna pe receptor.

— „Dumneata eşti acolo, prietene?" Vocea lui Malcolm venea de departe, răsunând istovită şi subţire. Printre toate zbârnâelile şi tiuiturile înţelesei că încercase două ore să vorbească cu Marjorie.

— „Unde e? Ai citit lucrurile cele din „Harald?".

— „Da, Malcolm".

— „Oare le-a citit şi ea?".

— „Mă tem că da".

— „Doamne ,Dumnezeule — Du-te şi caută să o vezi, să-i explici... Fata ceia, ai văzut, m'a prins într'o cursă

— Mi-a căzut în spinare într'o noapte la club, unde ne întrunisem la o masă de promoţie — ce însemnătate are aşa ceva?".

— „Erai cu chef?" îl întrebai.

— „Trecut binişor, recunosc. Părea atât de cum se cade, încât dădui de-a dreptul. Am ieşit la câmp, vroia o cursă le New-Haven... luasem vre-o câteva mile, când deodată îmi smuceşte volanul din mână — îl suceşte uşor, în loc. Indărătul nostru era altă maşină, care se opri. In ea era tovarăşul, înţelegi?"...

Vocea lui se pierdu, apoi reveni cu mai multă putere:

... şantaj pus la cale, cum nu s'a pomenit. Se văita de o lovitură la genunchiu.

Asta mai ales m'a făcut să-mi pierd sângele rece. Aveam asupra mea un carnet de cekuri şi dintr'o inspiraţie nefericită i-am dat o mie de shilingi. In adevăr a fost idiot din partea mea şi n'a fost de cât începutul... In fiecare lună cerea mai mult — Până ce, scos din răbdări, am vrut să mă eliberez şi le-am cerut să reclame dacă îndrăznesc... dar n'am crezut nici o dată că... Mă crezi, prietene?!...

— „Sigur că te cred", zisei „Chestia e s'o convingi pe Marjorie şi asta are să fie mai greu. Dacă va trebui să-i vorbeşti vre-o dată...

— „Ştiu. Va apărea aşa o stricăciune în faţa ei... Vrai să fii atât de bun să intervii cum vei putea mai bine pe lângă ea, până ce mă întorc la Genova mâne noapte?

— O să-mi dau toată osteneala", răspunsei. Nu puteam să comunic în clipa aceasta că nu am cea mai mică idee pe unde o fi fiind Marjorie. Era deajuns pentru noaptea aceasta!

Totuşi m'am sculat şi m'am îmbrăcat să-mi fac datoria după cea mai bună tradiţie anglo-saxonă. Mi-era ertat, însă să fiu sceptic la ora două noaptea.

Am luat telefonul cu o speranţă foarte slabă şi am întrebat portarul de noapte:

— „A lăsat d-na Benton vre-o adresă când a părăsit hotelul?".

— „No, signore" protestă el „Acum e în apartamentul său".

— „Minţi", îi zisei eu glumind. „Am văzut-o când a părăsit hotelul la începutul nopţii. Am vorbit chiar acum cu d-l Benton de la Marsilia, de unde a încercat să-i telefoneze în zadar, acum două ore".

— „A! si, si" strigă el. „Dar a refuzat să vorbească cu dânsul când i-am comunicat că o cheamă! Vă asigur că acum e în camera sa".

Indată ce m-am isprăvit de îmbrăcat, m'am dus să bat în uşa Marjoriei care din întâmplare era la acelaş etaj. Mă aşteptam să văd o femee scăldată în lacrimi sau chiar într'o criză de nervi. Dar nu! Mă găsii în faţa unei femei tăcute şi grave, plimbându-se prin cameră şi fumând. S'a uitat la mine când am intrat şi mi-a zis ,Hello?" fără entuziasm şi fără vre-un interes deosebit. Intrai deodată în chestiune: „Am vorbit cu Malcolm de acolo de departe, unde se găseşte".

Dădu din cap fără nici o umbră de zâmbet. „Mi-am închipuit că trebue să-ţi vorbească. An încercat să mă ia şi pe mine la telefon „de mai multe ori".

— „Totul e un şantaj" şi m'am cufundat dintr'o dată în povestea lui Malcolm.

Nu aş putea zice că nu mă ascultă dar mă asculta ca şi când nu ar fi fost vorba de ceva care o priveşte, într'o stare de ciudată apatie. Simţeam că vorbesc cuiva care a fost lovit de o experienţă recentă şi nu se dezmeticise încă. Numai când i-am arătat credinţa mea în spusele lui Malcolm a aătat o umbră de emoţie.

— „O, te cred" zise ea cu oboseală, vocea îi tremura puţin. „Cred că lucrurile s'au petrecut ast-fel. Malcolm este îndestul de copilăros să se vâre el singur în tot felul de încurcături. Dar... dece, nu mi-a spus lucrul la timp?"

Ridicai din umeri. „De frică probabil, singură ai spus că Malcolm este încă un adolescent. E ceva prostesc, absolut faptă de licean, dacă vrei. Dar nimic mai mult!".

Tăcu multă vreme. Mai mult de cât puteam eu răbda. Atunci izbucnii: „Dar nu eşti supărată? Nu înseamnă ştirea aceasta nimic pentru dumneata?".

— ,Poate că da"... răspunse. „Mai târziu....".

— „Ce ţi s'a întâmplat în timpul nopţii", o întrebai brusc.

Stătu cât-va timp să se reculeagă, apoi îmi povesti următoarele:

A rămas ca lovită de trăsnet când a citit ziarul la câte-va minute după plecarea lui Malcolm. Insă în acelaş timp şi-a dat socoteală de valoarea absenţei lui. Se gândea că are câte-va zile de răgaz în care să cerceteze viitorul căsniciei lor calm şi fără patimă. Inţelesei că lovitura care o primise era mai ales din cauza faptului că Malcolm îi ascunsese atâta vreme cele petrecute cu privire la afacerea din New-Haven. Lovitura era cu atât mai puternică, cu cât existase între ei cea mai desăvârşită încredere. Secrete şi subterfugii nu au fost nicio-dată în căsnicia lor.

Când era mai înteţită asupra acestui fapt şi se simţea năvălită de o amărăciune pe care n'o mai putea suporta, Lanzi o chemă la telefon şi o invită la o plimbare. Mulţumi, spunându-i că soţul ei a plecat la Marsilia, chemat de afaceri grabnice. Nu aş putea evoca uşorul tremur al buzelor ei, zâmbetul provocător şi în acelaş timp intenţionat cu care vorbea, fiind încă în aceiaşi stare de răzvrătire şi sfidare. Lanzi, se înţelege, a interpretat lucrurile cum îi convenea. Imediat a implorat-o să cineze cu el. Atitudinea lui era plină de iubire şi prevenitoare ca şi când ar fi avut intuiţia crizei în legăturile ei cu Malcolm.

A dus-o pe terasa unui restaurant de pe Riviera Ponente, în faţa Mediteranei sclipitoare care scaldă ţărmul cu lumina valurilor sale de ametist. O terasă cu mozaic, poterie şi flori din belşug. Chianti, muzică şi lumini strălucitoare. Inevitabilul cântăreţ din banjo, cu acompaniamentul fâşiitului valurilor în hulă. Lanzi, în contrast cu Marjorie, era într'o stare de spirit calmă, uşor înfiorată de dorinţi. Povestea cu o frivolitate plăcută din lungile sale călătorii.

— „Suntem în totdeauna atât de grozav de singuri", pălăvrăgi el cu tristeţe, „chiar în cele mai intime clipe ale vieţii. Ai fost vreodată realmente legată strâns îndeaproape cu altă fiinţă, Marjorie?"

— ,Nu". răspunse ea cu amărăciune. „Dar am fost destul de proastă să o cred".

Lumina strălucitoare, glasul dulce al muzicii şi sfâşietorul simţământ al unei profunde jigniri personale, toate lucrau în favoarea lui Lanzi.

In drumul spre hotel, el îi reaminti cu duioşie propunerea făcută pe vapor. Nu comise greşala de a se atinge de ea. Atitudinea lui era desăvârşită înclinare spre umilinţă şi simpatie. Vorbi de vila sa de pe lacul Como — Vorbi de „il Lago di Como", cu acel limbagiu italian în cadenţa unică, ce nu se poate descrie şi care pare că a fost inventată pentru astfel de jocuri. Acolo, îndrăznea el să creadă că vor găsi amândoi câteva firimituri din fericirea de care au fost frustaţi amândoi în viaţă. El nu vrea să pună problema viitorului. Aceasta ar însemna preocupare egoistă. El ştia numai atât, că ea a fost nefericită şi va veni să petreacă cu el ca o femee liberă, atât cât îi va plăcea.

Până la hotel Marjorie capitulă, cu o singură condiţie: vor părăsi Genova chiar în noaptea aceasta. Ea îşi are legea ei şi nu vrea să rămână în apartamentul lui Malcolm într'o situaţie falsă. In aceste clipe imagina lui Malcolm îi apăru abia, abia, ca imaginea unui om într'o slabă legătură cu ea.

— „Dar, Marjorie, o întrerupsei, nu erai îndrăgostită de Lanzi?".

Sprincenele sale se încreţiră, ca şi când, întorcându-se cu gândul înapoi nu-şi mai putea da seama de propriile ei acţiuni.

— „Nu, ca să fiu exactă. Dar eram deznădăjduită. Nu-ţi dai socoteală că întreaga mea lume de până atunci dispăruse şi odată cu ea toată credinţa mea?! Mario, apoi, nu era lipsit de atracţie.

El o aşteptă în salonul lui Malcolm până îşi făcu bagajul. S'au oprit la hotelul lui Lanzi spre a-şi lua şi el bagajul. Apoi la staţiunea Porto Principe au aşteptat să se deschidă uşa la peronul pentru Milano. Când a întins Lanzi inspectorului cele două tikete, s'a iscat o discuţie violentă între cei doi bărbaţi. Marjorie care era alături, nu a înţeles nimic din focul italienesc al vorbelor, doar atât că tiketul lui Lanzi nu era în regulă. Discutau încă, gesticulând, gata să se lovească, pe când şeful de gară dădu semnalul şi trenul lunecă uşor din staţie... Lanzi se întoarse spre ea, palid şi tremurând. „Formidabil", exclamă el. „Biroul de tikete e închis acum şi nu pot face nimic până dimineaţă".

Se simţea uşor ameţită de oboseală dar mai ales stăpânită de un simţimânt din ce în ce mai accentuat de silă. Urmă pe Lanzi care luase un hamal pentru bagaje şi eşiră din staţie, îndreptându-se către un hotel mic, abia luminat, după ce străbătuseră piaţa pe sub nişte palmieri jigăriţi şi sub o bură de ploaie.

Se trezi gândind: Malcom, chiar pentru bucăţica asta de drum, ar fi luat un taxi pentru mine, la ora aceasta şi sub burniţa de ploaie. Să-mi închipui, deci, că păioasele mele de vară s'au prăpădit şi sunt ruinată... Lanzi a oprit două camere dând una într'alta la hotel. Când au ajuns la al doilea etaj, unde erau camerele Marjorie şi-a scos pălăria, privind nemângâiată în jurul ei, la camerele acelea de modă veche cu plafonul înalt, cu sfeşnicele sale cu lumânări şi oglinzile cu rame aurite şi mobila de pluş cu teluri. Se uită prin uşa deschisă în odaia de alături şi văzu pe Lanzi scoţându-şi ceasul şi portofelul şi punându-le pe măsuţa de noapte. El o privi şi-i zâmbi:

„Hotelul acesta", zise el vesel, „este cel mai vechi şi cunoscut din oraş. Numai Americanii şi „les nouveaux riches" se duc la hotelurile de pe coline". Ea îl văzu punând şi tiketele sale de tren lângă ceas.

— „Ce nu era bun la el?", îl întrebă.

— „Nimic. Nimic serios", răspunse el, îngăimând. „Ceva trebue îndreptat. Doamne, dar m'a pălit o sete!... Mă duc să aduc o sticlă de apă minerală. Poate ai vrea să bei şi d-ta, Marjorie?"

Ea dădu din cap; şi el se îndreptă spre hallul neluminat bâjbâind după portarul de noapte.

Marjorie se apropie de masă şi luă în mână tiketele de tren. Era curioasă să afle cauza altercaţiei din gară pe care Lanzi nu voise a i-o lămuri. Observă două tichete mototolite, de culoare liliachie ştearsă. Erau de clasa întâi, Genova-Como — via Milano. Stampila indica: Express-Company-Baltymore-United States. Martie 28, 1935.

Când se întoarse Lanzi cu sticla de apă minerală în mână, ea îl întrebă calm:

„Să fie acestea, din întâmplare, tiketele lui Malcolm?"

El se înroşi şi răspunse, turnând apa minerală: „Da, da, le-am găsit pe mar-

(Continuare în pag. 13-a)

Sotiris Skipis

Mâna de gips

Mereu îmi vorbea despre artă. Entuziasmul său nu era ca o ploaie furtunoasă de vară, ci ca una domoală, insistentă, fără zgomot dintr'un oraș de nord. In rarele intervale de timp în care soarta ne împreuna pașii, îl vedeam mereu acelaș: molcom la vorbă, admirator al artei, gata oricând pentru orice discuție pe terenul artistic. Și discuta calm, veșnic cu un surâs puțin melancolic, dar dulce și neprefăcut, care îi lumina figura cu ochi albaștri, cu barba și cu mustățile sale blonde. Fiindcă Peter Green — acesta îi era numele — avea trăsături regulate și semăna cu o copie după un portret de școală spaniolă, lucrată cam stângaci, cine știe de mâna cărui obscur admirator al lui Theotocopulos *. Asta cel puțin îmi venea în gând de cum îl vedeam în picioare în fața mea. înalt și firav, ca un plop prăfuit.

Peter Green era Irlandez. Ne-am cunoscut în împrejurări bizare. La început îl luasem drept un biet visător, victima a vreunei himere. Cel puțin așa părea după îmbrăcămintea-i neîngrijită și după frecventările sale la restaurantele de boemi din Montmartre și Cartier Latin. Din când în când mă uimeau, pe bună dreptate, unele târguieli dela hala de vechituri unde mă lua cu el ca să-mi ceară părerea și unde cheltuia sume disproporționate cu ținuta sa modestă. Dar în sinea mea găseam explicația. Vre-o rudă a sa, îmi ziceam. trebuie că îi dă ceva bani și săracul și-i cheltuiește pe niște vechituri de musamale mâzgălite cine știe de care dintre Donquijoții culorii. Insă nu era deloc așa. Peter Green era foarte bogat: avea însă și o fire foarte curioasă. Nu dădea nici o importanță la ceiace numim noi felul de a se prezenta. Era în stare să stea la Café de la Paix cu pantaloni peticiți, dintr'un fel de dispreț față de Univers. Dar pentru mania sa artistică, pentru satisfacerea sa sentimentală, era în stare să svârle mii de franci. Simpatia sa față de mine nu era pentru mine, ci pentru naționalitatea mea. Rămânea în extaz în fața unei cărțulii cu versuri grecești. Admira mai ales literele elene. D, Z, X i se păreau niște capo d'opere decorative. Se străduia să-mi explice că toate acestea reprezentau insecte, păsări, flori. Adeseori mă ruga să-i declam ceva din grecește și-l vedeam cum se pasiona fără să'nțeleagă nici un cuvânt. A! limba pe care o grăia Duris olarul! Schimbarea pe care a suferit-o de atunci nu-l jena, de vreme ce cuvintele de azi sunt scrise cu aceleași litere cu care erau scrise și cele vechi. Ah, acea consoană dublă **ps**! Câte nu-i spunea în suflet !Cum se schimba în închipuirea sa devenind hydrie, amforă!

Imi atinse iar curiozitatea. Am cerut să văd la ce lucrează. Atelierul său era într'o mahala îndepărtată. Niciodată nu-l văzusem ducându-se într'acolo. „Bine, — îmi zise, — ne vom duce într'o zi!" Și mereu amâna, se lăsa greu, cașicum ar fi ezitat, cașicum n'ar fi vrut.

●

Intr'o amiază palidă de toamnă, veni în restaurantul boem vârît în dosul Sfintei Genoveva. Ședeam singur la masă, melancolic. La mesele celelalte, rusoaice anarhiste, studenți francezi, artiști englezi și germani discutau, râdeau, petreceau. Peter Green se apropie de mine surâzător și mă invită să mergem la atelier.

Ne suirăm într'un autobuz care ne scoase după o bună bucată de drum într'o stradă mărginașe din apropierea parcului Monsouri. Peste puțin ne pomenirăm în fața unei porți mari de lemn, pe care am deschis-o și intrarăm în curte.

— A, d-ta ești, d-le Green? — întrebă o voce bătrânească.

— Da, — răspunse Peter.

Și în fundul curții acum mă îmbrânci ușor spre ușa atelierului pe care o deschise. Observasem — și țin bine minte — că pe tabla din mijlocul ușii vopsită în gri era desenată cu culoare albastră o majusculă grecească, Ps, scrisă caligrafic. Uitându-ne la ea, schimbarăm o privire cu Peter, și zâmbii.

●

Neospitalier și rece, acest atelier avea pereții goi și mobilierul incomplet. O canapea foarte comună: un covor ros în față; un scaun, două; un șevalet; o cutie cu culori. Mă îndoesc dacă uit ceva. A, da; am uitat o mână de gips — copie după o mare operă de sculptură —atârnată în partea stângă a peretului și un tablou de pictură început, destul de mare, atârnat la dreapta. Tabloul acesta, pe un fond galben, reprezenta un cimitir într'un ceas de autumnală după amiază. Cel puțin așa arăta după unele cruci răspândite ici și colo. In fața uneia dintre ele era îngenunchiată o femee tânără, îmbrăcată în hlamidă greacă antică. Il întrebai cu sfială dacă e opera lui.

— Dacă am s'o termin, da! — îmi răspunse — Dar nu cred! — adăugă repede cu amărăciune. — Totuși aș vrea să-mi spuneți ce impresie aveți despre ea?

— Cam greu — îi răspunsei — să vă spun impresia mea asupra unei opere neterminate. Poate și pentru autorul ei să nu fie deloc util.

— Și totuși eu vreau! — îmi zise aproape pretențios. — De ani de zile caut un Elen.

Peter Green, pronunțând cuvântul „Elen", părea a crede că trăim cel puțin în vremea lui Polygnotos.

— Nu ezitați, — îmi spuse el din nou. — Am motivele mele. Din toate părțile sunt tras de Sirene. Vreau să știu unde mă aflu.

Mi-am dat seama că nu mă puteam eschiva.

Mai aruncai o privire mai întâi spre dânsul, apoi spre tablou. Mă concentrai multă vreme, apoi zisei:

— Femeia aceasta cu hlamyda antică este fără îndoială Frumusețea, care în cimitirul epocii noastre îngenunchiază și plânge pe mormintele strădumței nereușite a omului superior.

— Da, asta e!

— Asta ca idee. ca simbol. Tehnica însă mi se pare inferioară. Dealtfel, am avut întotdeauna o oarecare prejudecată față de operele de „atitudine". Pictura poate că nu e predestinată să exprime noțiuni abstracte.

— Dar Gioconda?

— Gioconda trăește în primul rând ca portret. Și apoi devine, prin intermediul nostru idee și simbol. O îmbrăcăm cu misterul peisajului care se desfășoară în spatele ei, iar surâsul său se preschimbă într'o muzică nesfârșită. Femeia din tabloul d-tale nu e portret. E o simplă umbră.

Peter Green nu scoase niciun cuvânt. Văzui însă zugrăvindu-se pe fața sa desnădejdea. Era neîndoios că-i produsesem o mare mâhnire.

Incepui să regret amarnic. Cine m'a pus să mă încurc în astfel de aventuri? Nu era mai bine să fi lăsat omul fericit, liniștit, cu propria sa himeră? Și căutam să găsesc un mijloc să distrag impresia pe care o pricinuisera cuvintele mele necumpănite.

— Lucrați de mult timp la tabloul acesta?

— Asta nu interesează, — îmi răspunse oarecum cu necaz. — Ceiace interesează e cât timp am lucrat ca să găsesc teoria pe care tocmai am început s'o pun în aplicare odată cu tabloul acesta.

Am încercat, dar foarte stângaci, să-l conving că probabil eu nu aveam dreptate și că trebuie să-și termine opera.

Dar cuvintele mele sunau in gol. Peter devenise cu totul altul. Părea ca un copil în fața unei jucării stricate. Imi întorsei privirile și tăcui. O înăbușire se urca din pieptul meu, în încăperea aceea plicticoasă, și mă îneca, în ceasul acela al înserării. Trebuia să plec. Căutam un pretext... Deodată, mi se păru că mâna de gips sculptată, care atârna de perete, se mișcă din loc și o luă spre locul unde stătea Peter Green. Mă întorc și-l văd cu ochii holbați și plin de groază. țintă spre locul mâinii. Mi se tăie pentru câteva clipe respirația. In agonia mea, mi-aduc aminte că mă străduiam să-mi explic acest fenomen bizar, dar nu isbutii. Apoi îmi zisei:

— Aș! nu-i nimic, trebuie să fie o închipuire.

Mă sculai și mă apropiai de el.

— Să mergem, d-le Green, ce ziceți? E târziu!

Peter îmi ceru scuze. Nu era în stare să mă întovărășească. Imi luai rămas bun.

De cum mă pomenii în stradă, deschisei gura și respirai adânc. O greutate căzuse de pe mine. Privii cerul, parcul, strada, fetele care eșeau din magazine. Și zisei în mine:

— Ce e arta?

Și un glas îmi răspunse:

— Arta e cristalizarea veșnicei schimbări a vieții

Din limba elenă
ANTON MISTACHIDE

*) El Greco (N. Tr).

Leon Blum

Despre căsătorie

Deși aceste rânduri ar părea jignitoare, sunt scrise de un bărbat fericit și dedicate soției sale.
L. B.

Am constatat, ca și toată lumea, în urma experiențelor și a observațiunilor zilnice, că, în căsătoriile de astăzi, fericirea este dificilă și întâmplătoare.

●

Căsătoria nu e o instituție rea, ci o instituție rău orânduită, instituție generalizată la exces, convenabilă în unele cazuri, în unele momente ale vieții, dar nu tuturor.

●

Căsătoria devine periculoasă în măsura în care este făcută fără înțelepciune și impusă fără discernământ, așa cum se practică azi. Nu e nici otravă, nici panaceu. E o hrană sănătoasă, dar pe care s'o asimilezi atunci când trebue.

●

Bărbatul și femeia sunt mai întâi poligami, apoi, în imensa majoritate a cazurilor, ajunși la un grad oarecare de desvoltare și vârstă, tind și merg spre monogamie. Legăturile precare și schimbătoare corespund primei stări; căsătoria este forma naturală a celei de a doua.

●

Nu trebue să te însori decât în momentul în care te simți dispus pentru căsătorie, când dorința de schimbări și de aventură s'a transformat, printr'o revoluție firească, în gust de fixare, de unitate și de odihnă sentimentală.

●

Defectul căsătoriei actuale: legătura unui bărbat, tinzând sau ajuns deja în perioara monogamică, cu o femee intactă, cu o femee care, normal, înainte de a se fixa, trebuia să cheltuiască, să epuizeze instinctul de schimbare care este în ea.

●

Căsătoria este monogramia codificată. Monogamia este, la bărbatul și femeia normală, o stare secundară a inimii și a simțurilor.

●

Orice căsătorie care unește pe bărbat și femee înainte de a fi ajunși în starea de monogamie, este o căsătorie rea.

●

Viața aventuroasă trebue să fie trăită înainte de viața conjugală: întâi viața de instinct, apoi viață de rațiune. Instinctul poligamic nu poate exista în acelaș timp cu căsătoria.

●

E constant ca femeile libere, după 10—15 ani de pasiuni variate, să simtă o nevoe imperioasă să se fixeze. Aceste căsătorii ar fi cele mai bune, în teorie, dacă nu ar lipsi adeseori unele condițiuni necesare pentru agrementul, deplinătatea, ba chiar pentru demnitatea vieții conjugale.

Continuare din pagina 12

ginea „cheminelei" din salon, pe când făceai pachetele. Mi-am luat libertatea să iau aceste tikete cu intenția de a restitui banii soțului d-tale, mai târziu. Mă temeam că n'o să am vreme să le scot înainte de ora plecării. Cu atât mai mult, Marjorie, cu cât n'o să mai ai prilej să te servești de ele mai târziu", zise zâmbind cu înțeles, „nu-i așa?"

Ea puse tiketele în poșeta pe care o închise cu un zgomot scurt. In gândul ei precis de americană, socoti: „Am ajuns în gară cu cincisprezece minute înainte de plecarea trenului". Apoi îi zise:

„Mi-aduc foarte bine aminte că biroul de tikete era încă deschis când am ajuns și că nu ai avut nici gândul de a te îndrepta spre el... Mi-ai dat o admirabilă lecție. Văd ce stupidă am fost. Imi făcusem absurda părere că, în ochii Dumitale, aveam măcar atâta valoare câtă reprezintă două tikete la Como"...

Un moment mai târziu, eșea din hotel, târându-și valiza după ea. Lanzi se ținea de dânsa, protestând cu vorbe multe, și căutând să dovedească „grozava neințelegere!".

— „Bagă de seamă, pui tot hotelul în picioare și aceasta nu e nici în interesul dumitale, nici într'al meu", îi tăie ea scurt vorba.

Sub palmierii pipernicți din piață găsi un taxi, căruia-i dădu adresa marelui hotel de pe colină.

— „Vezi", închee ea, „că m'am decis să mă întorc la Malcolm". Avea în ochi o stălucire neașteptată și suspectă.

„Aceasta nu înseamnă că eram în stare să-i vorbesc când m'a chemat la telefon.

Asta înseamnă doar că atunci când ai fost zece ani măritată cu un om care ți-a plăcut și ai doi copii drăguți, nu poți da la o parte cu atâta ușurință, ceia ce a fost până în prezent universul tău.

Nu știu dacă e vinovat sau nu Malcolm și nici nu mă prea îngrijesc de așa ceva. Ceia ce știu însă prea bine, este nebunia mea temporară"...

— „Dă-mi voie să mă uit la tikete", i-am zis eu, curios. Deschise poșeta și mi le dădu.

M-am uitat la recomandările și regulamentul tipărit pe dosul tiketelor. „Bun pentru o călătorie fără oprire. Netransmisibil pe alt nume și neputând fi detașat"...

Din englezește de IZ. SR.

Cronica cinematografică

Fiul meu ministrul

Este un film german, tras dintr'o piesă de teatru pariziană, una din acele satire inconștiente și gratuite, unde te întrebi ce a vrut, la urma urmelor, să biciuiască autorul. Piesa noastră este o critică naivă, grosolană și puerilă a democrației, unde ni se arată cum un tinerel de 25 de ani ajunge ministru grație perseverenții maică-si, și cum, tot ministru, la acelaș minister, ajunge, în două-trei zile, aprodul fostului ministru. Se mai întâmplă și ca tânărul ministru să fie (firește fără s'o știe) fiul ușierului, al propriului său ușier, acum ministru. Toate astea ne fac să căscăm. Filmul are un singur punct artisticește luminos: este jocul lui Moser. Bătrânul comic are de data aceasta accente grave și înduioșătoare care nu i s'ar fi bănuit. Moser e un mare actor. Chiar în acest insuportabil fleac care se chiamă „Fiul meu ministrul", reușește să aducă, din când în când, impresia de viață adevărată.

Mama e interpretată de Françoise Rosay, soția regisorului Jacques Feyder; aci joacă în nemțește, joacă bine, dar se cunoaște că nu-i la largul ei, ca atunci când vorbește în limba ei originară.

Cât despre ceilalți interpreți — să nu mai vorbim.

Misterul camerei obscure

Incă un film polițist, făcut după toate regulile artei. Trei categorii de populație: gangsteri, reporteri, polițiști. Deci trei serii, trei galerii distincte de tablouri, cu, în fiecare serie, o mare diversitate de portrete individuale. Americanii știu să aranjeze asemenea panouri fizionomice. Și'n filmul nostru suntem serviți conștiincios.

Orice film polițist trebue să-și justifice existența printr'o trăsătură originală, printr'o situație de psihologie care să nu mai fi fost până atunci. Fără o astfel de noutate, filmul polițist n'are rațiune de a fi, n'are dreptul de a fi ieșit din neant. Ori de câte ori vorbim de un film „detectiv", arătăm contribuția lui de inedit la Istoria genului. Așa am făcut cu „Tripla Enigmă", cu „Nick, gentleman detectiv", cu „Paianjenul" și altele multe care nu-mi vin în minte acum. (E foarte simplu: așa am făcut cu toate câte au fost).

„Misterul camerei obscure" îndeplinește această condiție?

Credem că da. Că nu se știe până la urmă cine-i vinovatul, această condiție trebuia în tot cazul îndeplinită. E condiția sine qua non a genului. Interesant este însă cum a fost camuflat adevărul.

Adevăratul vinovat este tot timpul bănuit de către domnul spectator. Dar... e bănuit de altceva. De ce anume este bănuit, — nu o vom spune, căci nu vrem să stricăm plăcerea consumatorului.

Tinerețe zbuciumată

Este un film german serios. Cetitorul a putut observa că, dela o vreme, filmele germane serioase s'au înmulțit. E semn că obligația subiectului cu-ori-ce-preț nazist slăbește. Guvernul se mulțumește cu vagi garanții de hitlerism din partea scenariului. Astfel, „Tinerețe zbuciumată" se petrece într'un liceu, în clasa opta („ober-prima"), clasa de bacalaureat unde sunt primite și fete. Asta dă prilejul unui elev să fie pe punctul de a comite o mare murdărie morală, pe care, până la urmă, se abține s'o facă. Iar directorul, un om jovial și sever în acelaș timp, pe care marele actor Heinrich George îl încarnează în mod magistral, îl apucă pe băiat de umăr și-i spune: „Bravo, băiete. Nu-i plăcere mai mare pentru un om decât să știe că se poate bizui pe alt om".

„Solidaritate nazistă" — vor fi spus cenzurii producătorii filmului. Iar cenzorii naziști, convinși că numai nazismul poate produce solidaritate, au conchis că filmul are tendințe hitleriste și deci poate fi lăsat să ruleze.

Și mai este un punct al poveștii unde tezismul e iarăși străveziu. Junele erou, din pricina evenimentelor dramatice personale, și-a cam neglijat preparația pentru bacalaureat. La examen răspunde prost. Dar directorul îl salvează, în conferința profesorală.

„Băiatul este un elev bun. Il cunosc de șapte ani. In ultimul timp, a fost tulburat. Asta e unica pricină pentru care s'a zăpăcit la examen. Dar eu, care cunosc împrejurările tulburării lui, știu că s'a purtat ca un om, ca un om care știe să lupte, să se domine dominând evenimentele. In societate ce trebue? Carte? Carte și numai carte? Nu. Trebue oameni.. Și el este un om. Mi-a dovedit-o. Răspund de el".

Și elevul este declarat admis.

O asemenea pledoarie este posibilă orișiunde. In orice societate se pot acorda îngăduiri disciplinei pur școlare în numele unor calități morale excepționale și extrașcolare. Discursul directorului este valabil pretutindeni. Nu are nimic particular nazist.

Dar cenzorii germani au putut crede altfel. Căci li s'a sugerat ideea aceasta, scumpă hitleriștilor, că energia în fapte e mai valoroasă decât intelectualitatea pură și simplă. In țara unde unul din șefi a spus: „când aud cuvântul Kultur îmi vine să scot revolverul și să trag", orice discurs în care forța (fie și cea „de caracter") este pusă deasupra preocupărilor dezinteresat spirituale, apare ca un discurs net nazist.

In fond, filmul nostru (și de aceea e un film bun) dă acest caz ca o excepție, o excepție ce poate fi admisă chiar în cea mai intelectualistă pedagogie. Cum însă excepția ocupă centrul povestii, ea poate fi ușor extrapolată și generalizată. Este specialitatea minților simple de a proceda așa.

Și astfel „Tinerețe zbuciumată" a putut fi trecut drept film eminamente nazist, așa cum scrie la lege, acolo, în Germania, când, în fond, filmul e doar „omenesc", faptele dintr'însul putând a fi avut loc tot atât de bine în Franța, Anglia sau America.

E semn că cinematograful german are viguroase calități artistice, de vreme ce, cu toate rigorile cenzurii și oarecum păcălind-o pe aceasta din urmă, reușește să facă filme cu viață adevărată.

Cum spuneam deja, Heinrich George e remarcabil în rolul directorului. Deasemenea toată galeria profesorilor, unul mai pictural ca altul. Poate că profesorul cel de fizică, cel care, mai tânăr decât ceilalți, se face iubit de cea mai bună elevă a clasei, este cam inutil anost. Nu zic, trebuia să fie nițeluș anost. Dar el e oarecum nițeluș prea mult. (Peter Voss). Pe de altă parte, adolescenții principali par cam copți. Nu că-s bătrâni. Trebue, cred, să aibă acasă exact vârsta din film. Dar sunt prost grimați, ceeace le dă un aer echivoc și veșted.

Insfârșit, trebue să semnalăm masca foarte elegantă a eroinei, tânăra elevă de bacalaureat, interpretată de Herta Thiele, pe care publicul românesc și-o aduce, poate, aminte din strălucita producție germană (anterioară hitlerismului): „Maedchen in Uniform", unde juca rolul principal.

In „Tinerețe zbuciumată" întruchipează în mod desăvârșit personalitatea filială, gravă și bravă a adevăratei fete, a autenticei domnișoare. De aceea, și deși cam grosuță la mijloc, cam boțită la trăsături, ea devine, foarte des, frumoasă pur și simplu.

D. I. SUCHIANU

Viața teatrală

„Umbra galbenă" la Grădina Izbânda

Lipsa de spațiu nu ne-a îngăduit să vorbim în cronica precedentă de noul spectacol realizat la grădina Teatrului Izbânda, de d. I. Sternberg.

Deși tardive, — au trecut mai bine de două săptămâni, dela prima reprezentație, — anumite considerațiuni se impun.

In primul rând trebue să remarcăm, structura cu totul deosebită a noului spectacol înscenat de d. I. Sternberg.

Iscusitul regisor ne obișnuise până acuma cu montări realizate pe un plan expresionist. Atât jocul actorilor, cât și punerea în scenă erau concentrate asupra acestei expresivități, în jurul căreia se grefau toate mișcările interpreților, și toate atitudinile lor, dând întregului spectacol un stil cu totul a parte. Din acest stil se desprindea atmosfera generală a piesei, evocată mai mult în imagini de ansamblu, chiar când un singur personagiu se afla în scenă. Textul, muzica și gesturile unui interpret, erau de așa natură studiate și puse în concordanță, încât nu era nevoe de un ansamblu întreg pentru a degaja linia urmată de spectacol în desfășurarea sa, actorul chiar singur în scenă, având posibilitatea de a realiza un joc complect, în care erau înglobate toate elementele dramatice, vorba, dansul, muzica și pantomima.

In „Umbra Galbenă", piesă în trei acte de L. Maleh, prelucrată de d. I. Sternberg, s'a căutat realizarea unui spectacol diferit. D. I. Sternberg a renunțat — nu în total — la montarea expresionistă care i-a adus faima regisorală de care se bucură.

Punând în scenă o melodramă banală, d. I. Sternberg a făurit un spectacol realist, adică așa cum avem ocazia să vedem la toate teatrele noastre naționale și particulare. Cu alte cuvinte, d. Sternberg a reușit și de data aceasta să aducă o nuanță de noutate în montările sale, realizând pentru o dată, un spectacol obișnuit. Banalitatea și lipsa de inedit erau probabil singurele lucruri noi la care mai putea apela, d. I Sternberg, acest neîntrecut exponent al mișcării de avant-gardă din teatrul românesc.

Am avut deci ocazia să vedem, odată cu „Umbra galbenă", posibilitățile d-lui I. Sternberg în domeniul teatrului realist. Nici de data aceasta, d-sa nu ne-a dezamăgit, singurul regret constând poate în faptul de a nu-l fi regăsit pe d. Sternberg, așa cum am fi vrut să-l regăsim.

Spectatorul de teatru are anumite curiozități, de care nu s'ar lipsi pentru nimic în lume. Deși știe să deosibească o montare nouă, de una veche, totuși în sinea lui spectatorul se lasă încântat de o tradiție personală, căutând și așteptând dela orice realizare aceia ce și-a închipuit că va vedea. De aci până la o ușoară dezamăgire nu-i decât un pas. Deaceea, cu ocazia „Umbrei galbene", mulți spectatori, vor fi părăsit grădina Izbânda cu o nuanță de regret.

Povestea „Umbrei galbene" este simplă și nu iese din făgașul obișnuit al oricărei melodrame, gen Bataille, Bernstein și alții. O tânără prostituată dintr'un port brazilian, se căsătorește cu un medic. Iat-o scăpată de ororile vieții de lupanar, și o nouă existență se deschide în fața ei. Dar invidia oamenilor reușește grație obișnuitelor procedee — scrisori anonime, bârfeli — s'o readucă la viața dinainte. Toată lumea o părăsește, iar bărbatul ei o acuză de adulter, interpretând greșit o atitudine romantică a unui tânăr poet care în taină, iubea de mult pe femeea de stradă. Invinsă de calomnia semenilor săi, Rosita — e numele fostei prostituate — moare de un atac de cord.

Melodramă banală, care, evident, nu se putea înscena decât într'un stil realist. Ici, colo, d. Sternberg, se lasă sedus de teatrul care-i este drag, și impune interpreților săi, câteva momente de realizare expresionistă. Departe de a ajuta desfășurării spectacolului, aceste scene îl dezarticulează, deviindu-i din linia lui generală. Din fericire aceste momente sunt rare — vre-o două în actul I, altul în actul II. In special evocarea cântecului prostituatelor, într'un cadru burghez, — e vorba de momentul expresionist din actul II, — are darul de a fi neverosimil și lipsit de temei.

D-na Sidy-Thal în rolul Rositei, a avut o creație impresionantă. Jocul d-sale extrem de tragic, a avut darul să susțină întreg spectacolul. D-na Sidy Thal care este o actriță foarte înzestrată, putând trece cu ușurință de la cel mai burlesc comic la cea mai zguduitoare tragedie, ne-a arătat de data aceasta, încă o latură a talentului d-sale.

D. A. Teffner, în rolul unui poet timid, a jucat cu multă sobrietate. Menționăm deasemeni pe d-nii B. Sadigursky, A. Bercovici, G. Horia, S. Smilovici și d-nele R. Fachler, Gold Kreisle și A. Spitzer.

Decorurile Baronului von Loewendal, simple și totuși pitorești.

Un spectacol desigur excelent, din toate punctele de vedere, dar un spectacol obișnuit, și nimic mai mult.

„Julius Cesar 888"

Gabriel Boissy, cunoscutul om de litere francez, a terminat de curând adaptarea tragediei „Julius Cesar" de Shakespeare. Gabriel Boissy nu s'a mărginit la o simplă traducere. Piesa lui Shakespeare a fost serios modificată și adaptată pentru cerințele Teatrului Antic din Orange, unde se va juca în curând.

Dacă n'au fost decât 38 de Amfitrioni, în literatura dramatică universală, figura dictatorului roman a inspirat mult mai mulți oameni de teatru. Făcând o statistică a tuturor „Julius Cesarilor", scrise de-alungul veacurilor, Gabriel Boissy a ajuns la concluzia că adaptarea sa poate purta numărul 888.

Iată desigur o constatare interesantă pentru cei ce se ocupă de istoria artei dramatice. Afară de piesa lui Shakespeare, mărturisim a nu fi cunoscut nici un alt „Julius Cesar". Și iată că grație lui Gabriel Boissy, aflăm că s'au mai scris 887 de piese cu acelaș subiect!

Cât de interesantă și cât de instructivă ar fi o statistică generală a tuturor marilor subiecte de teatru. Am cunoaște poate capodopere complect uitate de vremuri, și ne-am putea da seama în acelaș timp cât de mic este câmpul izvoarelor de artă dramatică. Subiectul are un rol atât de redus în compunerea unei piese de teatru, încât existența atâtor „Julius Cesari", nu ne miră de loc.

GH. NENIȘIOR

Alexandru Sahia

Alexandru Sahia, dispărut la 29 de ani, trebue apreciat în ce-ar fi putut realiza de acum încolo, dacă boala nu l-ar fi suprimat.

Drumul pe care el şi-l fixase, era un drum nou. Era un drum care trecea prin sângele clocotit al unei generaţii care nu era nici romantică şi nici lirică măcar. Era o generaţie bravă şi cu technica sufletească a luptătorului, cu ochiul coborît ca un clopot de sticlă peste realităţile mărunte, peste durerile cumplite ale oamenilor de fiecare zi. Pe cupola acestui clopot se străvedea şi reflectau în culori dureroase mişcările unei vieţi chinuite care se împleteau în conştiinţa scriitorului.

Aceste lucruri se pot vedea în cele câteva nuvele, câte a publicat Alexandru Sahia. Dar, noi acei care l-am cunoscut şi care i-am urmărit aspiraţiile, suntem siguri că drumul scrisului său era drumul nou al unei literaturi active.

Eroii aleşi erau numai din acea lume care se căzneşte şi care pulsează spre libertate şi o viaţă mai bună; acea lume pe care condiţia ei socială o ţine trântită cu întreaga ei vitalitate la pământ şi o sugrumă.

Pe linia acestui conţinut, Alexandru Sahia îşi fixase preocupările şi voia să se consacre tot mai mult literaturii sociale. Cine îşi aminteşte acea admirabilă nuvelă a lui „Intoarcerea tatei din războî" o poate lua ca punct de plecare a unei originale cariere literare.

Deasemeni „Ploaia din Iunie" e o frescă aridă ca şi bărăganul de unde a fost luată, a ţăranului român. Viaţa acestui ţăran, Sahia o cunoştea şi-i aparţinea. Ea poate i-a determinat acea constituţie şubredă ce o avea din totdeauna şi care a fost un teren admirabil pentru boala care l-a răpus.

Am asistat şi eu la un aspect al vieţii acestui ţăran din comuna unde s'a născut Sahia, Mânăstirea. 90 la sută din locuitori sunt malarici şi roşi pe deasupra şi de alte molimi. Copiii sunt gălbejiţi, cu ochii aprinşi de friguri, cu picioruşele pipernicite ca două rămurele.

Femeile tinere, fiecare cu un plod în braţe, au capetele uscate de muncă şi de o viaţă deadreptul cumplită prin lipsurile ei, prin tristeţea ei. Aceste femei, organic triste, se aruncau în praf când trecea cortegiul funerar cu trupul inanimat al lui Sahia şi aşteptau smerite cu capul îngropat în colb să treacă cel dus spre locul de veci, să termine preotul citania din Evanghelie.

Ceilalţi ţărani, tineri şi bătrâni, care au urmat carul funebru deasemeni aveau cu toţii feţele triste de chinul continu al vieţii lor.

Această lume, din care făcea parte şi Alexandru Sahia, l-a urmărit mereu şi ea era aceia pe care voia s'o releve în scrisul său din ce în ce mai mult. Cele două romane, pe care le avea în pregătire, tratau, amândouă, câte o lume specială — unul viaţa şi frământările ţăranilor basarabeni; celălalt viaţa care nu este tocmai atât de pură, a vieţii din mânăstire pe care el însuşi a trăit-o un an de zile. O lume pe care scriitorul o apropia de el cu tot ce are ea mai dureros şi mai tragic în destinul ei. O lume pe care o voia scăpată din starea ei şi elevată spre lumină, spre libertate, spre pace. Din această dorinţă — organică aproape — Alexandru Sahia şi-a făcut un ideal pentru care a luptat.

In 1930 a făcut să apară revista *„Bluze Albastre"*, o publicaţie de literatură activă proletară. De literatură proletară care nu semăna cu aceia socialistă, scrisă, pe timpuri, de cizmarul Neculuţă, duiosul Păun Pincio şi Traian Demetrescu sau muncitorul Sarvari. Literatura pe care o preconiza Alexandru Sahia era una ce trebuia să cuprindă conştiinţa socială precisă şi imperativă a clasei muncitoare dela oraşe.

După revista „Bluze Albastre", el a făcut parte din comitetul de redacţie a publicaţiei „Veac Nou" de critică şi atitudine socială.

Alexandru Sahia, după ce a plecat din satul său natal, a descins în Bucureşti — părăsind liceul militar din Craiova, — dedicându-se literaturii. Primele schiţe le-a publicat în revista pe care a scris-o cu colegii săi dela Sf. Sava.

Incă de aci el a pus bazele acelei literaturi în care avea să persevereze. Ea se adresa aceleiaşi lumi, de unde se desprinsese, dar ale cărei dureri rămăseră vii în conştiinţa lui.

Trebuind să-şi aleagă o profesiune, a început să lucreze în gazetărie, unde „eşuiază" mulţi literaţi. Sahia însă n'a eşuat — ci, dimpotrivă, şi-a mutat aici terenul luptei lui. Şi aşa cum în literatură era un căutător de drumuri noui prin natura inspiraţiei lui, tot aşa în gazetărie el a ridicat un stindard, care era acela al luptei pentru dreptatea celor mulţi. A redactat rubrica muncitorească a ziarului „Dimineaţa", unde era un îndrumător prin articolele de doctrină sindicală publicate.

Şi dacă Vineri, săptămâna trecută, am văzut la jalnica lui înmormântare, feţele chinuite ale ţăranilor, în biroul lui din redacţie am asistat, seară de seară, în timpul când lucra la nesfârşita procesiune de muncitori.

Erau lucrătorii diferitelor fabrici de cismărie, de textile, dulgherie, chelneri, zugravi, şi alţii care veneau cu un memoriu scris stângaciu cu creionul pe o coală ministerială şi în care cereau ministerului muncii să facă o anchetă asupra mizeriei în care muncesc; să sancţioneze pe un patron sau contramaistru brutal.

Erau ceferiştii frământaţi de nevoi şi a căror viaţă Sahia o cunoştea bine. Ei îi aduceau fie o întrunire de breaslă, fie un comunicat. Erau femeile muncitoare, femeile unor nedreptăţiţi şi condamnaţi pentru că ar fi luptat să câştige un deziderat al clasei lor.

Pe toţi îi asculta, tuturor le vorbea, pentru fiecare rând care să strige ce vor ei, se ducea să intervie ca să apară, cu întreg riscul cenzurei.

Toată această lume îl cunoştea pe Sahia şi-l iubea cu atât mai mult, cu cât simţea că le este protector. Apropiându-şi-o, el nu făcea decât să rămâie pe planul ce şi l-a ales, să continue slujirea unui ideal ce-l înflăcărase.

Din privirile lui care se răceau ceas cu ceas în ultima săptămână de agonie, am putut culege o flacăre care nu era tristă decât în măsura în care conştiinţa lui care se stingea mereu, vedea că trebue să părăsească lupta.

Aceiaşi flacăre mi-a transmis-o şi în căldura bolnavă a mânilor lui care le strângea pe ale mele, apăsându-mi-le peste pieptul lui cu rezonanţe vide. O flacără vie pentru care avea bucuria că nu se stinge cu el ci că trece mai departe spre victorie. Murind, Sahia a petrecut din priviri flacăra aceasta.

ŞTEFAN ROLL

Marile realizări ale lui Marconi

Un tablou înfăţişând etapele cele mai caracteristice din opera lui Marconi, împreună cu o serie de interesante fotografii din viaţa ilustrului inventator, mort de curând, publică ultimul număr al revistei

„RADIO" (Adeverul)

Radiofonie — Televiziune — Ştiinţă pentru Toţi

A APĂRUT
VÂRTEJUL
roman
de
Romulus Cioflec

Cartea străină

A APĂRUT
Viaţă de câine
roman
de
C. ARDELEANU

Carnetele lui Butler

Diagrama vieţii lui Samuel Butler (1835—1902) ni-l arată străbătând lumea şi încercând artele şi meşteşugurile, căutând să pătrundă diversitatea vieţii mai altcum decât printr'însul şi deosebindu-se până la urmă de ea. Nevroind să fie preot, se face crescător de oi în Noua-Zelandă, revine apoi pictor la Londra, literat aproape necunoscut în timpul vieţii, merge de câteva ori în Sicilia, unde se dedă unor curioase investigaţii arheologice asupra epocii homerice, susţinând cu date impresionante că autorul Odiseei a fost o femee, compune gavote, menuete şi chiar cantate şi oratorii sub influenţa lui Haydn şi în colaborarea lui Henry Festing Jones, studiază contrapunctul, se pasionează pentru fotografie, traduce din clasicii greci, alcătueşte o magistrală ediţie critică a Sonetelor lui Shakespeare şi, în cele din urmă, îmbogăţit printr'o moştenire, devine rentier şi, atunci învaţă şi ţine contabilitatea afacerilor sale. O importanţă capitală pare să fi exercitat asupra vieţii lui, d-ra Eliza Mary Ann Savage, care i-a servit de model pentru Alethea din **The way of all flech.** Dacă la toate acestea adăugăm discuţiile pe care le-a purtat ani de-a-rândul şi numeroasele lui contribuţii în ce priveşte teoriile lui Darwin, scrierile lui celebre: Viaţa şi Obiceiul, în care caută să extindă teoria evoluţiei, şi Memoria Inconştientă, un curios opuscul care anticipează dezideratele fiziologiei moderne, precum şi diversele lui poezii, pamflete, eseuri filosofice şi scrieri religioase, abia cuprindem activitatea genialului creator. Dar vălmăşagul acesta însoţeşte numai marea şi constanta lui preocupare pur literară, începută cu neîntrecutul său Erewhon şi terminată abia în ajunul morţii cu o nouă călătorie în Erewhon. Romanul **The way of all flech şi Carnetele,** sunt opere postume.

Când cititorul se apropie mai intim de creaţie, manualele didactice şi formulele lor analitice dispar, încât creatorul e solicitat el însuşi să-i împărtăşească taina scrisului său. Astfel, precum şi din dorinţa acestuia de a lua contact imediat cu viaţa cititorului, ultimul secol cunoaşte un soi de jurnale care se ocupă mai cu osebire de reversul tehnic al literaturii. Prima încercare valabilă o face Edgar Poë, în Filozofia Compoziţiei, explicând celebrul său poem Corbul. Trebue să pomenim pe Dostoewski cu Jurnalul unui scriitor. Divagaţiile lui Mallarmé, Jurnalul lui Jules Renard, teatrul lui Pirandello şi, mai ales, Le Temps Retrouvé, unde se distilează aromele tari ale trecutului pierdut. Aşa sunt, acum în urmă, jurnalele lui Gide şi opusculele lui Valery, Cocteau şi Valery Larbaud. Butler, ca şi toţi aceştia, nu se opreşte la un simplu exerciţiu autocritic, care poate fi inferior criticii de catedră, ci ne informează, direct şi într'un mod întotdeauna interesant, despre viaţa până la statornicirea scrisă a oamenilor şi a ideilor din cărţi.

Pentru Butler arta este veştmânt inexistent în comparaţie cu ceeace el acoperă. Nemărginindu-se la o proccţiune mintală pe fundalul schimbător al realităţii, scriitorul pătrunde dincolo de aparenţa lucrurilor şi a vieţii în general, unde perspectiva tradiţiei şi a moralei comune nu ajunge, pentru a stabili, de pildă, analogia care există între desvoltarea organelor noastre corporale şi desvoltarea organelor care nu fac parte integrantă din corpul nostru, cum ar fi uneltele şi maşinile; sau a pune în valoare teoria după care fenomenele eredităţii şi fenomenele memoriei decurg împreună, în virtutea unor anume vibraţiuni ritmice care se comunică în protoplasma generatoare. In embriologie, ca şi in discuţia care poartă asupra graniţelor dintre regnuri şi originea vieţii, intuiţiile lui Butler depăşesc epoca sa şi coincid în cercetările actuale, cu ale lui Félix le Dantec, Yves Delage şi Alexis Carrel. Intr'o scrisoare a lui găsim următoarea idee: Conştiinţa fiind o cantitate care are tendinţa să se elimine, din moment ce ştim într'adevăr bine un lucru devenim inconştienţi în ceia ce-l priveşte — conştiinţa venind din atenţie şi atenţia din incertitudine. Vorbim, scrim, cetim, etc., inconştienţi de efortul mecanic corespunzător. Dacă o referim la psihanaliză, ideea ne conduce la explicaţia de ansamblu a fenomenelor subconştientului, prin practica refulării. Aş vroi să fac să depindă, zicea Butler, nu numai spiritul, dar întregul organismului, de centrele particulare ale vibraţiilor care-l parcurg. Aceleaşi vibraţiuni cari amintesc puiului de găină că el are nevoie de fier, pentru sângele lui, transformă realmente materia preexistentă în ou în substanţa cerută. După această teorie, forma şi caracterele particulare ale elementelor sunt tot pe atât manifestările anumitor vibraţiuni — adică maniera noastră de a percepe că vibraţiunile produse în cutare sau cutare parte a substanţei universale sunt cutare sau cutare — cum culoarea galbenă este modul nostru de a percepe că o substanţă este lovită de vibraţiunile luminii în raport de atâtea vibraţiuni pe secundă, sau că acţiunea unui om care merge este modul nostru de a percepe că cutare sau cutare altă combinaţie de vibraţiuni este pe cale, în acest moment, de a parcurge substanţa care, următor acestei combinaţii de vibraţiuni, a luat forma acestui om.

Undeva în direcţia unor asemenea verificări ale vieţii se aşteaptă eruditul Butler să găsească veriga între organic şi anorganic.

Cu un distinguo lucid al raţionamentului împlântat în ordinea lumii ca într'un sbor de artificii, iată un alt Butler, ironist caustic al opiniei publice şi chiar al propriei lui stări civile de holtei stătut, mânuind spiritul şi divagaţia cu egală îndemânare.

In diversitate, ca şi în unitate, artistul evoluează pe o gamă interioară de care ne leagă o mai bună înţelegere a omului şi a cărţilor lui. Butler credea în viaţa pe care noi o ducem în ceilalţi, în „viaţa postumă" a operei sale. Un jurnal în care şi-ar fi însemnat curgerea existenţei, ni l-ar înfăţişa mai mult în contactul zilnic exterior. Carnetele însă redau scriitorului perocupările înlăuntrul cărora trăia şi ne îndeamnă să le reactualizăm pe măsură ce înţelegerea şi sufletul nostru coexistau parcă în arderea lor iniţială. Carnetele nu-s decât firimiturile aştrilor rămase pe cupola creaţiei lui. De altfel, al zecelea capitol poartă titlul: Situaţia „omului unei singure cărţi". Aceasta era opinia editorului Trűbner, după apariţia primului Erewhon. Butler reia mai târziu ideia la finele romanului The way of all flech, sub forma unui dialog între Ernest Pontifex şi editorul său. Aici urmărim transformarea care operează dela autor la erou, capitolul din Carnete figurând realitatea, iar dialogul amintit transfigurarea lui în două rânduri impersonale.

Din compactele cinci volume de note care au rămas, Henry Festing Jones, prietenul lui şi unul din cei mai emeriţi butlerieni, extrage, comentează şi publică aceste Carnete, de cuprinzătoare frumuseţe prin conciziunea şi diversitatea materialului, alcătuind un splendid mozaic spiritual în care scriitorul se regăseşte de fiece dată, în feluritele-i însemnări, şi în jocul cărora se strecoară meandrele gândului şi ale imaginaţiei, scriitor şi cetitor întregindu-se reciproc pe firul meditaţiei întrerupte.

Samuel Butler e un fericit realizator al vieţii văzute sub unghiul creaţiei. Nu ştiu dacă Proust l-a cunoscut direct sau numai prin difuzarea pe care a exercitat-o asupra literaturii engleze la răspântia veacurilor din urmă, dar, preocupaţi de fenomenele memoriei inconştiente, încrezători în viaţa postumă a creaţiei lor, amândoi consideră scrisul drept singura lor trăire autentică. Marcel Proust a rămas tot timpul scurtei lui vieţi închis în sine, sau considerându-se pe sine în ceilalţi când, rareori, se părăsea. Geneza operei lui stă tocmai în această siguranţă de a se regăsi. Somnul şi visul sunt ale noastre, după cum străvăd sau împiedică realizarea acordului sufletesc. Intreg mecanismul psihic se declanşează aproape automat, pe măsura unor certitudini sensoriale care se repetă de-alungul Timpului Pierdut: prăjitura muiată în ceai, un şir de pomi, ciocnetul linguriţei de farfurie, un prosop aspru, sau pasul pe două pietre inegale — readucând lumea şi locurile, reînviind stări de suflet defuncte, pe cursul întors al asociaţiilor de idei de care s'au lovit în subconştient.

Observăm că opera lui Butler e călăuzită sub semnul aceloraşi realizări, de experienţele unei vieţi diferite. Intre scriitori există în mod firesc corespondenţe pe planul creaţiei. Dar ele se impun, mai ales, când e vorba să discutăm valabilitatea existenţei sufleteşti circumscrise de literatura lor, cum e la Butler şi Proust, asupra căreia am răsfirat doar sfârşitul acestei însemnări.

M. CROITORU

Vagabonzii în literatura contimporană

In literatura franceză s'au scris, în interval de un an, două romane cu vagabonzi fără ca autorii să fi ştiut unul de altul şi aceasta e semnificativ. Anul trecut a eşit, în editura „Flammarion", „Ce vagabond" de Fredéric Lefèvre, anul acesta, în editura Albin Michel, „Le Destin difficile" de Elian J. Finbert, care e un studiu aspru şi din cele mai ciudate, în jurul aceluiaş erou.

Să fie oare problema vagabondajului în atmosfera vremii? E mare deosebire, fără îndoială, între un vagabond şi altul. „Omul cu vioara", artist visător şi îndrăgostit, din cartea lui Lefèvre nu seamănă nici pe departe cu Hillel Schwartz, profet şi reformator, al lui Finbert. Eroul lui Lefèvre nu este urmărit de cât de un gând: să-şi salveze libertatea interioară cu orice preţ, renunţând la tot ce ar putea-o stingheri şi periclita: bani, glorie, viaţă confortabilă. Hillel pare atras de mizerie pe care o socoate ca un mijloc de răscumpărare a păcatului de nedreptate pe care-l reprezintă oprimarea şi luxul bogaţilor. Eroul lui Lefèvre vrea să se elibereze din comunitate şi ridică un imn de slavă şi exaltare acesti liberări, eroul lui Finbert, dimpotrivă, vrea să se cufunde în suferinţa comună cu nădejdea de a descoperi acolo taina prin care să sfarăme cercul vrăjit al nenorocului pentru toţi fraţii lui de suferinţă. Şi unul şi altul însă urmăresc realizarea „absolutului", ştiind bine, atât unul cât şi celalt, că această ţintă nu va fi atinsă decât renunţând aproape la tot ce face preţul vieţii pentru cei mai mulţi. E un fel de încercare de ascetism la amândoi, dar pe căi diferite, însă o încercare deznădăjduită, căci organizarea societăţii nu îngăduie asemenea experienţe. Amândoi acești vagabonzi de voia lor sfârşesc rău, unul moare, altul e închis. Rămâne însă experienţa lor de câteva luni trăite într'un vis paradoxal şi cu un curaj supraumaan.

A APĂRUT No. 339
Cinema
ATENŢIUNE!
GRATUIT PUBLICAM FOTOGRAFIA ORICARUI CITITOR
Un mare interview cu
MAX REINHARDT
ŞI
CHARLES LAUGHTON
Primul din senzaţionalul ciclu: CU MARILE VEDETE CINEMATOGRAFICE LA EXPOZIŢIA INTERNAŢIONALĂ DELA PARIS
Ce realizări veţi vedea in stagiunea aceasta
Bilete cu mari reduceri la cinematoarafele:
Capitol şi Roxy
Trianon
Regal
Palas Boulevard
City, Forum, Omnia, Paris, etc.
Pentru prima oară în România
O PRODUCŢIE COMPLETĂ DE FILME ITALIENEŞTI
CUM TREBUE SĂ VĂ COMPORTAŢI CU BĂRBATUL DVS.
Opiniile lui Myrna Loy, Gloria Swanson, Lupe Velez, Irene Dunne
NUMEROASE PORTRETE DE VEDETE
Din toată lumea. • Cronica filmelor. • Să stăm de vorbă
PRETUL 5 LEI

PREMIUL DE 20.000 LEI oferit de „CARTEA ROMANEASCA" a fost acordat anul acesta de ACADEMIA ROMANA D-LUI GENERAL C. MANOLACHE pentru romanu d-sale **SFANTA DREPTATE** apărut în Editura „ADEVERUL", S. A

INSEMNARI

A APĂRUT **MEMORII** (volumul III) de **E. Lovinescu**

Cărți românești

In editura „Biblioteca pentru Toți" (Universala Alcalay) a apărut o monografie istorico-filosofică de d. I. Petrovici, constituită din șase lecții la Universitatea din Iași, asupra lui Schopenhauer.

Nu este nevoie să recomandăm această lucrare de popularizare a profesorului de la Iași, care are toate calitățile unei gândiri limpezi, ajunsă la completa maturitate a apogeului unei cariere frumoase, pe lângă acelea ale unei expuneri strălucite și subjugătoare prin forma sa de expresie.

In introducere, profesorul situiază filosofia lui Kant în cugetarea filosofică a timpului său și pe acea a lui Schopenhauer față de concepția lui Kant, pe care acesta o reîmprospătează în atenția contimporanilor, „apărând-o viguros" de deformările filosofiei denumite „romantică" și popularizând-o, căci prin faima numelui său și a unora din teoriile sale, a fost unul din filosofii cei mai răspândiți.

Urmează apoi „Viața lui Schopenhauer" scurtă și semnificativă biografie a filosofului în legătură cu opera și tonalitatea sa spirituală, o magistrală expunere asupra concepției „Lumea ca reprezentare și voință", o schiță din care reese cu o desăvârșită claritate că pentru Schopenhauer lumea este pe deoparte reprezentare în raport cu înfățișarea ei în cadrele aprioristice, iar pe de alta, în esența ei absolută, voință. Urmează apoi în capitolele: „Prototipurile și valoarea existenței", „Mijloace de evadare: Contemplația estetică" expunerea amănunțită și desăvârșită a filosofiei lui Schopenhauer, încheindu-se cu capitolul ultim: Etica renunțării, mijloacele de evadare din viață propuse de Schopenhauer, după contemplarea estetică îngăduită oamenilor superiori, eroismul moral la îndemâna tuturor și întemeiat pe milă și simpatie și acele „Concluzii" în care cugetătorul evocă puterea de influență a sistemului lui Schopenhauer asupra întregii culturi din vremea sa și motivarea acestei influențe la Maiorescu și partizanii Junimei.

Zile literare la Expoziție

Un grup de literați francezi a avut inspirația să organizeze în fiece Marți, în Palatul Cărții, întruniri regulate în care cei mai buni scriitori contemporani să vină să expună publicului „cum scriu".

Prima Marți a inaugurat-o Marcel Prevost, academicianul, într'o „causerie" spirituală și veselă, plină totuși de destăinuiri ciudate asupra obiceiurilor, procedeelor și maniilor sale de scriitor.

Două artiste tinere și încântătoare au citit pasagii din „LA MORT DES ORMEAUX", iar când au terminat, Marcel Prévost, într'un avânt de recunoștință le-a sărutat.

— Beneficiile meșteșugului, — le-a zis el apoi râzând.

Coborînd de pe scenă, scriitorul s'a împiedicat de un morman de frânghii uitate acolo de mecanic. Julien Cain îi zise:

— Incidentul acesta e foarte simbolic, maestre. Ne-ai arătat cum izbutește scriitorul cu unele secrete ale meșteșugului. Dar iată că dai la o parte cu piciorul „sforăriile". Oare nu cumva ai vrut să dovedești, cu acest gest, că un romancier, demn de acest nume, nu trebue să se servească de ele?

Marțele literare la Expoziție

După conferința lui Marcel Prévost, care a inaugurat seria „Marțelor Literare" în Expoziția din Paris și a lansat, cu brios, această fericită inițiativă în lumea intelectuală din Paris, a urmat conferința lui André Maurois cu destăinuirile senzaționale asupra technicii scrisului său.

Lumea s'a îmbulzit atât de numeroasă la această a doua conferință în cât trei sute de persoane au rămas la ușă, deși conferința și auditorii au trebuit să fie imediat mutați în sala Comediei de la Champs Elysées.

André Maurois și-a povestit debuturile literare începând cu lectura catrenului care este dedicația destinată lui Anatole France, de pe exemplarul „Silences du colonel Bramble". La eșire publicul s'a năpustit asupra autorului ca să copieze textul acelui catren.

André Maurois îi refuză zâmbind. „Vreau să-l păstrez pentru ediția viitoare a „Poeziilor complete". — „Veți înțelege zgârcenia mea când veți afla că volumul nu va conține decât aceste patru versuri".

El a mărturisit, între altele, că pentru romanele sale fantastice face apel la colaborarea savanților. De pildă, în „Le Passeur d'âmes" a făcut apel la Jean Perrin, iar în „La Machine à lire les pensées", la Georges Dumas.

A mai comunicat publicului că toate ideile nuvelelor, esseurilor și romanelor sale, sunt notate mai întâi într'un carnet pe care-l cercetază autorul din când în când. D-na Maurois a botezat acst carnet „Vivarium".

„— Răsfoind Vivarium-ul", zice vorbitorul, „mă simt adeseori melancolic. Sunt prea multe planuri acolo, așa că nu voi avea vreme să le realizez. Intr'o zi am făcut socoteala că pentru a medita și a matura subiectele strânse acolo, ar trebui să trăesc 94 de ani."

„— Dar noi nădăjduim că vei muri centenar", zise Julien Cain, la eșire, lui André Maurois.

Trocadero, templul Cugetării

Mulțumită sforțării lui Paul Valéry, Gaston Rageot și Julien Cain, Spiritul și-a avut partea lui la marea Expoziție Franceză...

Intrarea la Palatul Cărții și Artele Grafice este extrem de impresionantă. Intrarea se face printr'un peron monumental și publicul e întâmpinat de la ușă de două imense panouri, în care sunt evocați deoparte Sainte Beuve, de alta Anatole France: Alte unsprezece glorii fac oarecum cortegiul acestui prinț al spiritului critic și autorului operei „La Vie en fleur", servit fiecare de istoricul său particular:

H. de Balzac de Marcel Boutron, Flaubert de René Dumesnil și A. Dorville, Victor Hugo de d-ra Cecile Daubray, Marcel Proust de Leon Pierre Quint, Baudelaire de Yves-Gérard Le Dantec, Stendhal de Henry Martineau, Barrès de Maurice Martin du Gard. Iar doamnele Henriette Psichari și Aurore Sand au primit însărcinarea de a se pune în slujba strămoșilor lor: Renan și George Sand. Prin imagini și ilustrații Léon Pierre Quint a știut să dea o prezentare cât se poate de fericită a temelor lui Marcel Proust, iar Jean Bonnarot a reprezentat printr'un tablou ingenios pe autorul articolelor „Causeries de Lundi", ca pe părintele Criticii. Pe când Jacques Lions a scos din vitrinele sale personale cele mai prețioase relique: fularul, Calota roșie, foarfecele, călimările, inelul și tocul lui Anatole France și le-a trimis spre a fi expuse cât va dura Expoziția. Sub fiecare nume câteva fraze, alese cu pricepere, rezumă cugetarea celor ce le-au scris în ce are mai profund. Astfel este fraza lui Sainte Beuve: „Un critic", — zice el, — „este un om care știe să citească și învață și pe alții". Sau: „Criticul, m'am gândit adeseori, este un om al cărui ceas merge înainte cu cinci minute".

Tot în această sală, printre multe alte bogății, Jean Fraysse a reînviat, într'o lungă vitrină, istoria literară a Franței, începând din 1865, printr'o savantă expoziție a micilor reviste de avantgardă.

In etajul de sus, Gaspard Maillot, meșteșugar gros și bărbos, fabrică sub ochii publicului remarcabila hârtie „de Auvergne", după procedee manuale vechi de mai multe secole.

Urmează apoi „tablourile" în care Charles Peignot a fixat „istoria caracterelor tipografice dela origina lor până azi". In ce privește gravura și Imprimeria, organizatorii ei au știut să redea concret, deci accesibil pentru public, diversele etape ale tehnicei. Urmează sălile de cărți ilustrate și legate. Din ele se vede arta neîntrecută a edițiilor de lux franceze, opere nobile și dezinteresate căci nu există preț pentru munca depusă în ele.

Departamentul Bibliografiei este de un interes covârșitor, atât pentru dezvoltarea Bibliotecilor publice cât și pentru cele particulare. Literații, bibliofilii ca și membrii învățământului au de tras foloase necalculabile din vizitele în această sală, din procedeele ingenioase și comode concretizate acolo. Nu mai vorbim de bibliotecile specializate. O tăcere, un calm, o absorbire fericită până și la copiii care răsfoesc albumuri pentru ei, domnește în acest adevărat palat al Artelor și Cugetării.

CEREȚI AZI
la chioșcari, librari și în gări

cow-boy
indieni
banditi
urmăriri pasionante
enigme obsedante
râs

Petrarca, cel dintâ i om modern

S'a sărbătorit în ultima săptămână a lui Iulie al șaselea centenar de când s'a urcat Petrarca pe munte. „Mi-am clădit", zice el, „o căsuță plăcută și drăgălașă, în care aș vrea să-mi petrec restul zilelor, gândind mereu la prietenii mei morți sau absenți."

In această colibă s'a retras Petrarca la șaizeci și cinci de ani, fără a rupe legăturile cu lumea. Familia Carraresi, seniori din Padova îl ocroteau și îl iubeau. Impăratul, Papa, Veneția, familia Visconti din Milan îl priveau ca pe un bun prieten. Cinstit de societatea creștină, în care se coprindea acea mare republică latină întrunind în ea toate spiritele mari ale Europei, et atinsese culmea gloriei, fără a fi bogat, era liniștit deși nu se poate spune că era fericit.

Iși aștepta moartea cultivându-și grădina, o viișoară, un câmp de măslini și câteva ogoare. In căsuța sa erau câteva cărți frumoase, o madonă de Giotto, instrumente de muzică și o pisicuță cenușie.

Acolo l-au găsit ai săi în zorii zilei de 19 Iulie 1374, într'un fotoliu, cu fața plecată pe o carte deschisă, adormit pentru vecie. Lampa mai ardea încă în fața ferestrei deschise. Petrarca împlinise șaptezeci de ani.

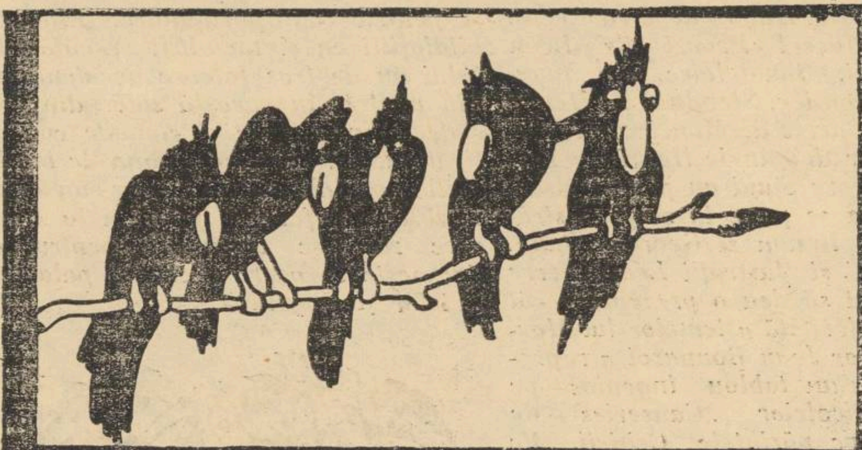
Călătorul care se întoarce seara la Veneția, după o excursie la Torcello sau la Sfântul Francesco-al Deșertului, zărește deodată în amurg, pe laguna visurilor, așa numiții munți Euganceni, care nu sunt propriu zis, de cât niște coline izolate, la câteva mile de Padova, care domină peisagiul. Totul e calm și armonic. Acolo e casa unde s'a retras, ca să moară, Petrarca și care poartă o inscripție latină, compusă de însuși poetul și gravată de ginerele său în piatră de Verona.

In fața bisericii se ridică, pe patru coloane de marmoră trandafirie, sarcofagul poetului...

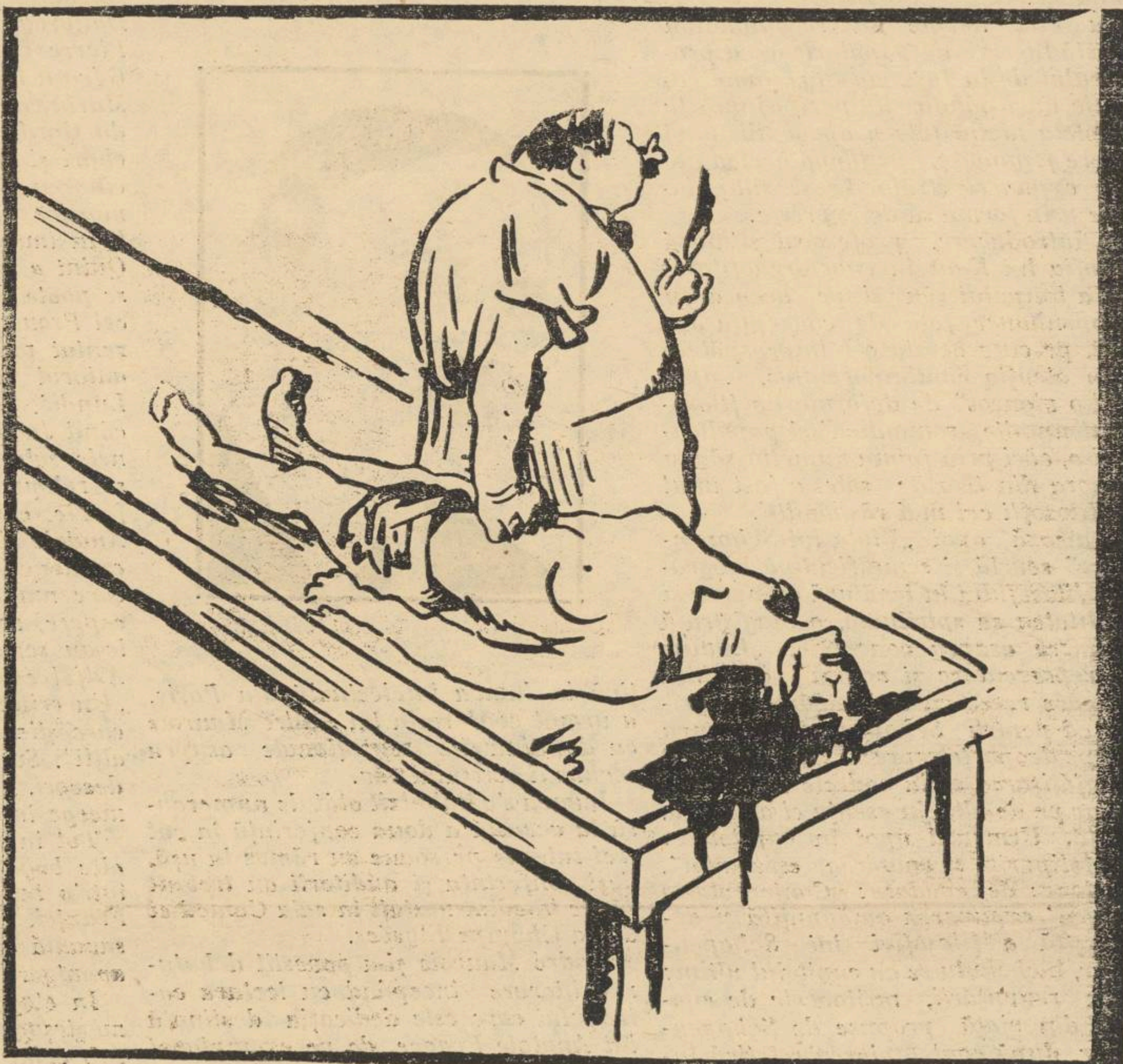
Dar acum căsuța modestă e transformată în muzeu. Pretutindeni machete de monumente, busturi și în vitrine ediții din opera anticului Canzoniere, Cartea de amintiri a călătorilor în care au semnat Shelley, Byron și contesa Guiccioli, e azi mumificată sub o vitrină, ca și pisica marelui om. Au rămas însă cinci strofe splendide în „pelerinagiile" lui Byron, care a fost aci de mai multe ori călare și în trăsură. In grădină oleandrii și tufele de iasomie se cațără încă pe rampa scărilor de piatră...

TAURUL (din Spania): — Oare cât am să mai şomez?

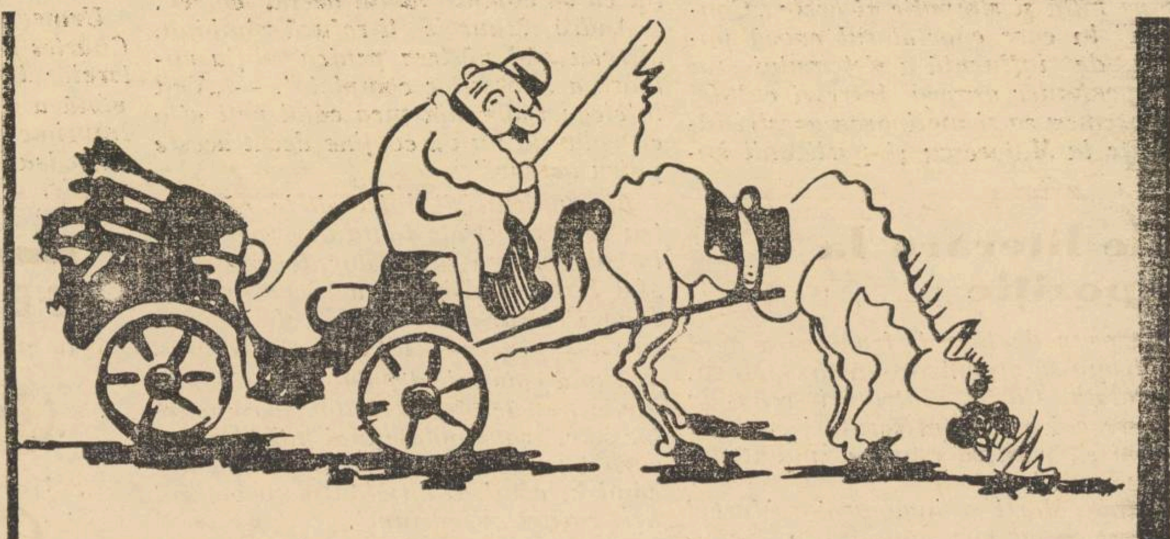
CORBII: — Tovarăşii noştri, toţi, au dat faliment... N'a rămas decât să ne schimbăm numele: sau noi sau ei...

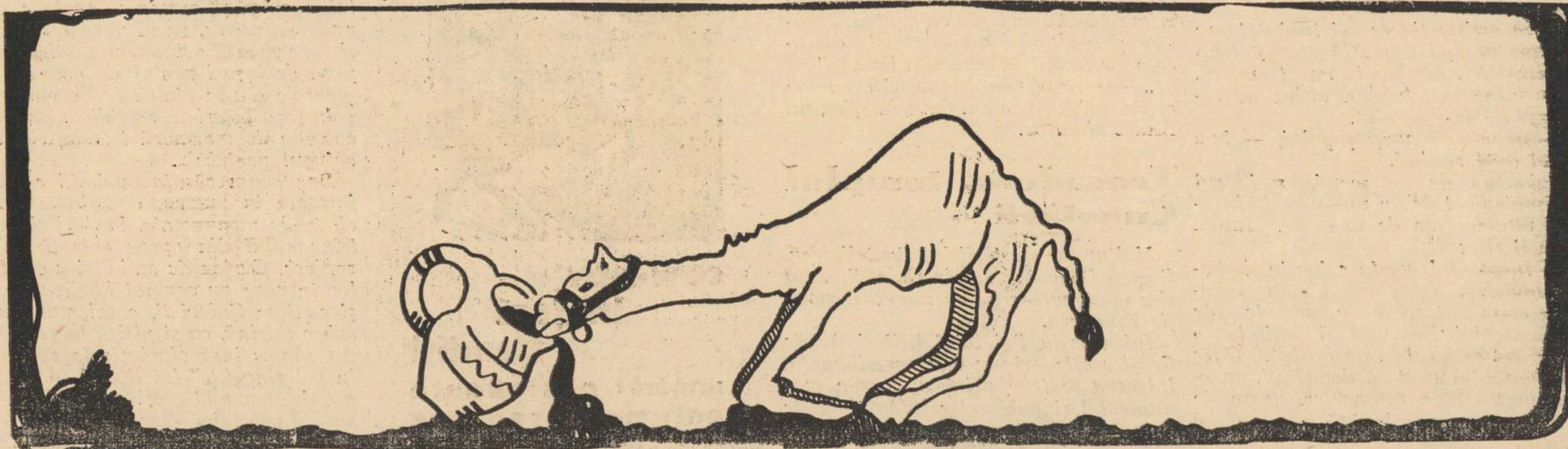
MEDICUL (distrat): — Ce naiba am de făcut? Operaţie sau disecţie?

— Am auzit că încă una a făcut patru gemeni!
— Nu-ţi fie frică, asta se întâmplă numai la ţară.
— Tocmai: şi eu sunt fată dela ţară...

BIRJARUL (din Bucureşti): — Ce bine se doarme acum, de când nu mai sună maşinile!

DROMADERUL: — Insfârşit, oaza...

Mina Byck - Wepper

La stăvilar

Peisaj

Peisaj din Banat

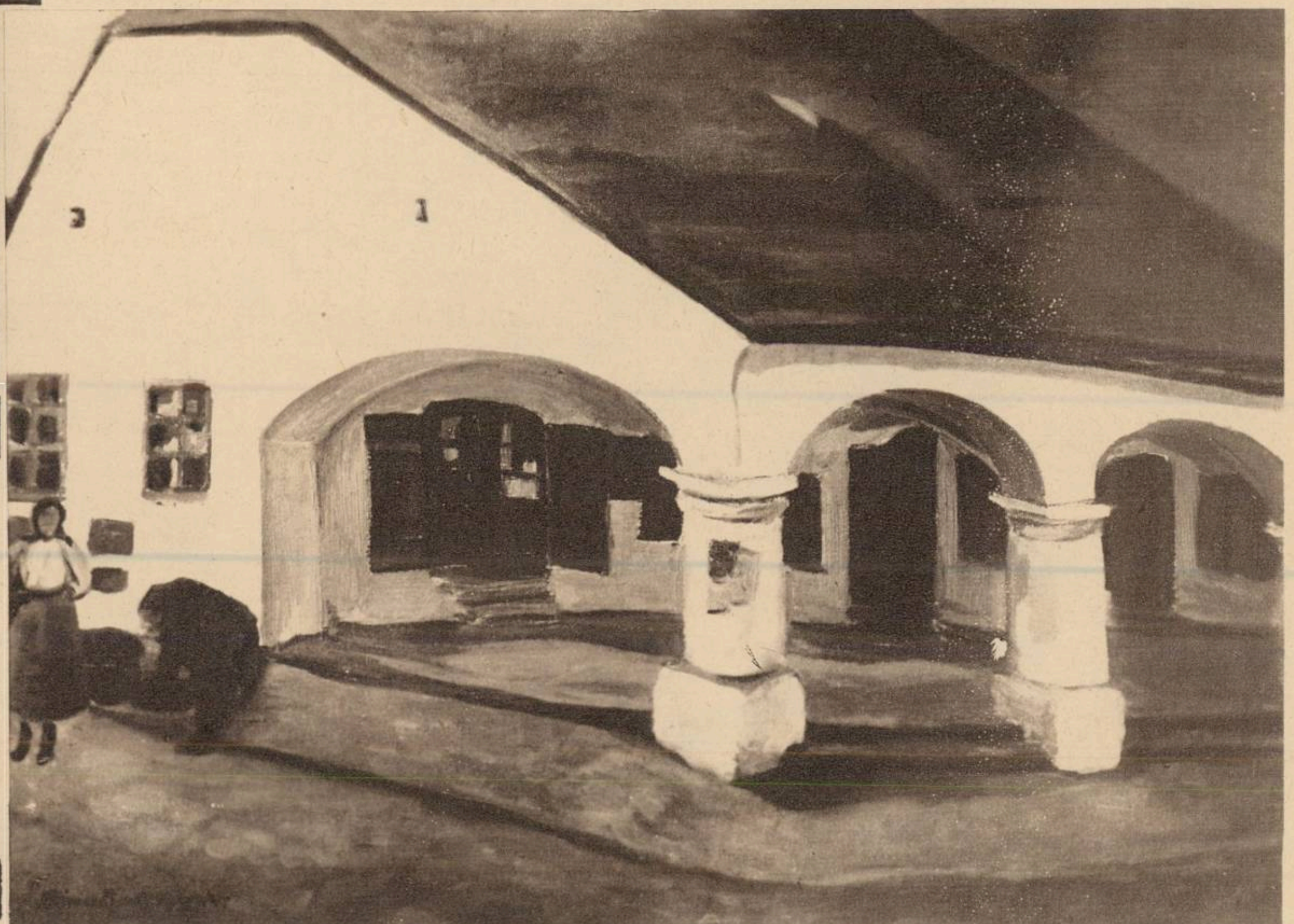
(Urmare din pag. 2-a)

mente decorative se disting prin simplitatea mijloacelor la care apelează artista, pentru a da totuși efecte puternice de lumină și de viață.

●

Priveliștile pitorești din țară au găsit în d-na Byck-Wepper o cercetătoare originală și pasionată, iar poeții români și streini — o interpretă profundă a operelor lor.

AD. LIT.

Piața Lipova

Adevĕrul literar și artistic

Mina Byk Wepper — **Moschee**

Anul XVIII, Seria III-a, No. 872 — 1937 August 22 — 20 Pagini, Lei 5

Adevèrul literar și artistic

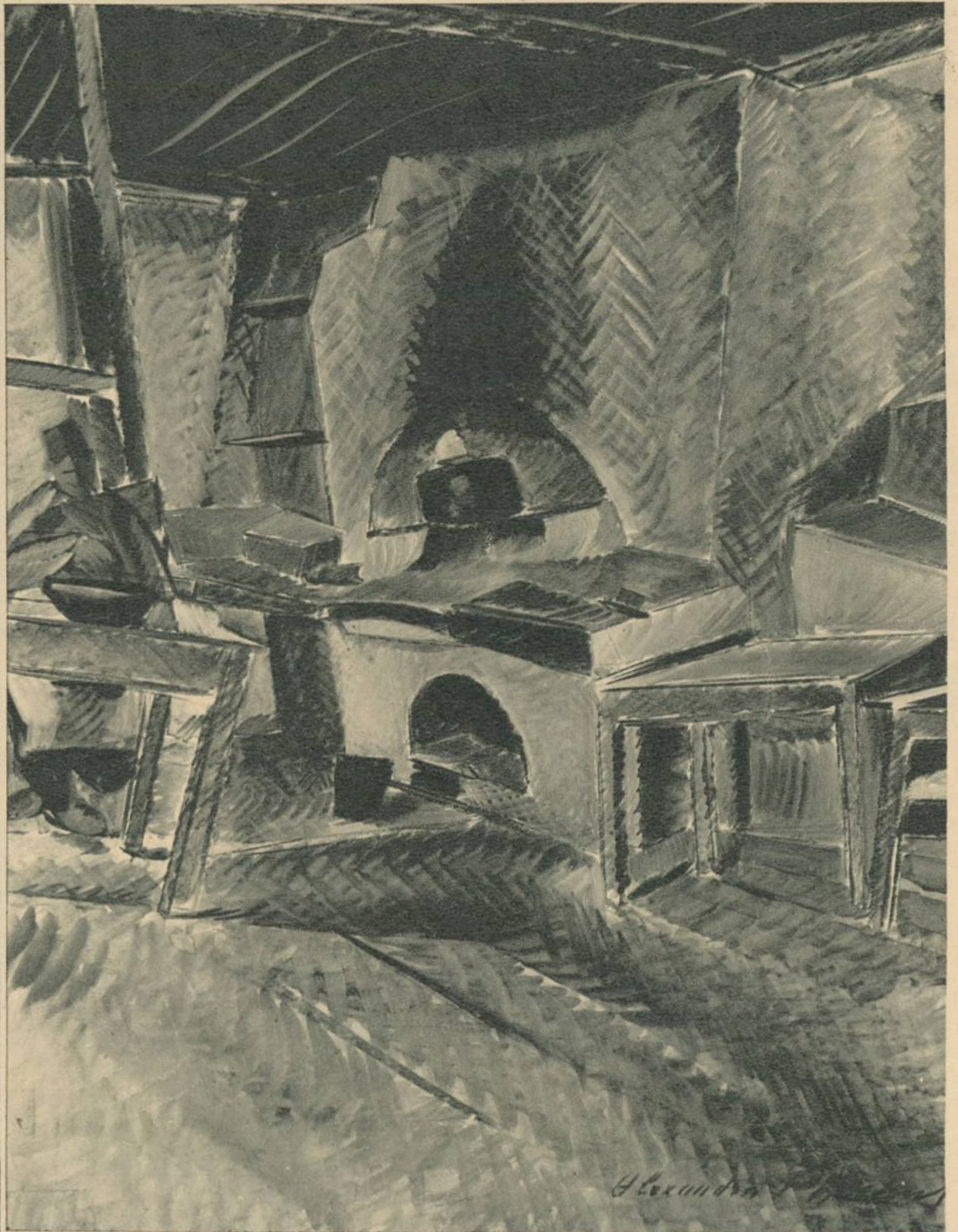

BIBLIOTECA CENTRALĂ „ASOCIAȚIUNII" SIBIIU
Nr. 873

Alexandru Phoebus — **Portret de muncitor (1930)**

Alexandru Phoebus

Portret **Interior de Cafenea-Balcic**

Născut la 1899 în București, Alexandru Phoebus — pe lângă Școala de Arte Frumoase — a frecventat, timp de mai mulți ani Academia liberă de pictură de subt conducerea pictorului Verona.

A studiat la Paris, în anii 1927—28, la Academia Julien și Grande Chaumière.

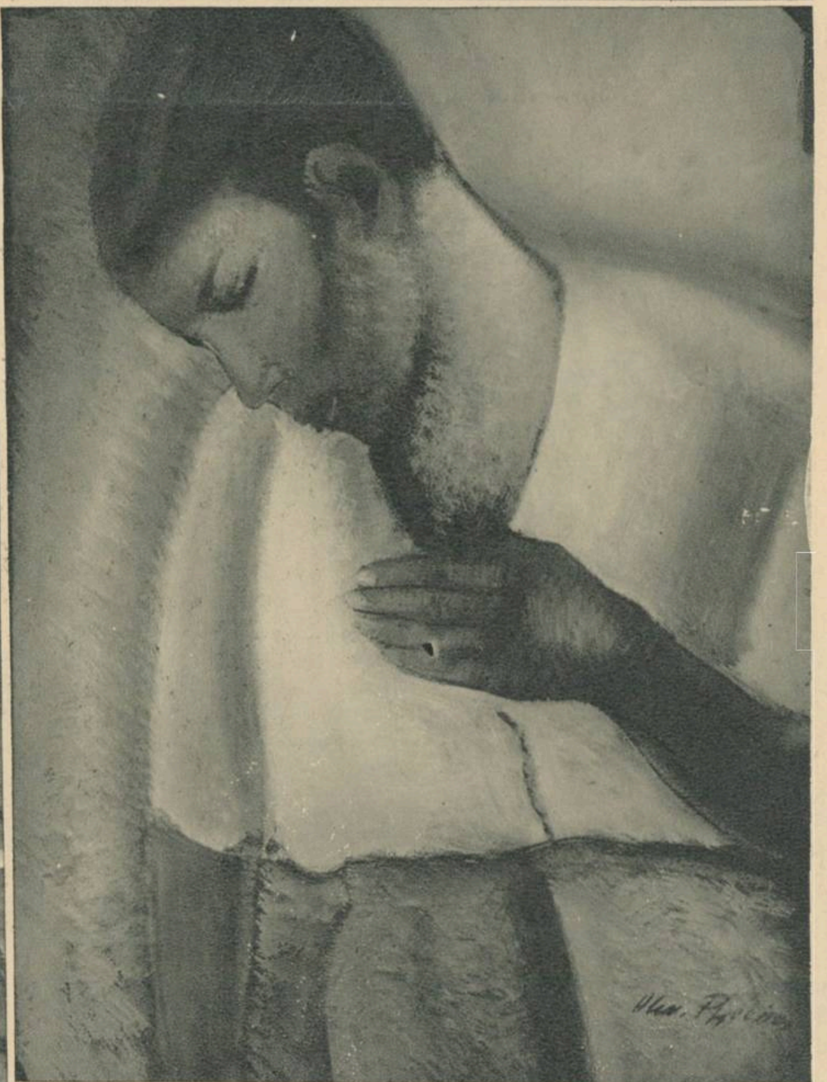
A expus, pentru prima oară, într'o expoziție a Școalei de Arte Frumoase, în anul 1920; apoi — la Salonul de Toamnă, în 1921—22, împreună cu Vermont, Biju, Băeșu, etc.

Expozant la Salonul Oficiàl din 1925 până în 1936, aproape fără întrerupere — obținând mai multe premii importante.

A avut două expoziții personale în 1929 cu lucrări din Franța și o expo-

Odihnă

Portret

ziție la 1934, în Sala Ileana (Cartea Românească) cu lucrări care aveau subiecte din țară, portrete, etc.

Expozant al asociației plastice Grupul Nostru din 1931 (când a luat ființă gruparea) până în 1937.

Aceste manifestări de artă au avut un mare succes, Grupul Nostru impunându-se ca cea mai puternică și omogenă asociație de artă de după războiu.

A expus la Tinerimea Artistică.

Pinacoteca Municipiului București, muzeul Toma Stelian și muzeul municipiului București posedă din opera

Duminică 29 Aug. 1937 5 LEI EXEMPLARUL No. 873

Adevĕrul literar și artistic

Anul XVIII • Seria III-a
Lei 5 exemplarul în țară

Lei 10 exemplarul în străinătate

Cum scriu unii profesori

Intâmplător ne-a căzut un număr din „Revista Școalelor” (M. Kogălniceanu), în care d. D. Nichita — codirector al acestor școale și profesor definitiv al Liceului Internat din Iași — publică un „Cuvânt ocazional de sfârșit de an”.

Cum scrie d. profesor și codirector? Reproducem câteva citate din discursul său — cu ortografia și punctuația originalului.

„Astăzi este sărbătoarea sfârșitului de an școlar, — spune d-sa. Este ziua când ne privim față în față, părinți, elevi și profesori. Adunați laolaltă, ne întoarcem cu toții privirea înapoi și scotocim fiecare, poteca îngustei vieți, presărată cu osteneli dealungul unui an de școală”.

Știam că se spune: a scotoci în buzunare, în pungă, etc., — dar a scotoci o potecă...

„Noi dascalii, — urmează d. Nichita, — uitându-ne înapoi, ne vedem pășind regulat pe drumul datoriei cu sacul plin de sfaturi și bunuri spirituale, ca să presărăm în mintea fragedă a copiilor, fărmături din bulgărele științei.

„Astfel profesori, părinți și elevi, înfrățiți cu toții într'un snop, legat la mijloc cu centura iubirei de oameni, am străbătut un an întreg, drumul ce duce spre desăvârșirea omului”.

Iar acești dascăli, care merg în spate cu sacul plin de sfaturi și presară fărmături din bulgărele științei, legați la mijloc cu centura iubirii de oameni — știți ce rezultate dau „pe ogorul omenesc”?

Cum „omul nu se coace ca fructele”, — trebue să-l urmărim 15 ani. Abia atunci „redăm societății un membru matur și format, dar nici atunci complect, căci vine viața. Și cu experiența ei și încă zidește mereu la întregirea personalității, ca la urmă să spună omul, „că moare de bătrân și tot neînvățat a rămas”.

Starea de lucruri actuală îl scârbește teribil pe d. codirector: „Astăzi este o vreme de nestatornicie, cu atâtea svâcniri sociale și politice, cu o lume din afară, care nu știe ce vrea...”

Datoria profesorilor este „ca în mintea lor (elevilor) senină să putem sădi arborele înțelepciunii și al virtuței”.

„Poate nici odată, — urmează d. Nichita, — societatea n'a avut nevoe, mai mult ca astăzi de a-și crește un tineret normal și neamul nostru nu-și poate asigura trainicios (ce?) fără aceste pietre noi, care trebuesc zidite în edificiul unității noastre naționale”.

Ca dascăli, — spune profesorul și codirectorul, — „am căutat să punem în mintea tineretului boabele științei, care este unealta existenței de mâne”... Numai astfel caracterul lor (copiilor), va deveni o forță vie, care va trăi în faptă și socoietatea de astăzi cu atâtea ascunzișuri sufletești s'o prefacem în moravuri alese”.

Vasăzică, ăsta-i rostul profesorilor: să prefacă societatea... în moravuri alese!?

Iar mai departe:

„In afară de carte, care este stâlpul școalei și cel mai ales prieten al școlarului, am urmărit ca viața lor (?), în afară să fie ferită de curente sociale și politice extremiste”

Și încă:

„Numai astfel putem să-i formăm (tineretului) sila și dispreţul pentru oamenii risipitori ai avutului public, numai astfel îi putem feri de viața străzii cu tot coloritul ei rușinos și de anumite localuri publice”.

Iată deci care-i rostul, subversiv, al școlii: de a sădi în sufletul tinerimii „sila” și „dispreţul” cât privește oamenii politici.

Noi credeam că la școală se face carte — nu politică.

Aflăm din discursul d-lui director dela Iași, că cercetășia prelucrează tineretul, în acelaşi scop ca și școala — „dând însă mai mult avânt, libertate și ordine copilului, luându-l dela lene, nepăsare și hoinăreală”.

La școală copilul n'are deci avânt, libertate și ordine — ci zace, în școlile d-lui dr. Angelescu, în „lene”, „nepăsare” și „hoinăreală”.

Dar toate darurile făcute elevilor de codirectori și de profesori nu-s chiar daruri: „Este vorba de taxe, adică de răsplata muncii noastre și a cheltuelelor, care o cere întreținerea unui institut”!?

„Noi ca școală de tip particular nu ne este indeferentă munca ce o depunem aici, căci numai prin calitatea ei noi putem căpăta încrederea d-voastră și de aceia avem și pretenția ca să fim răsplătiți la vreme.

„Noi suntem în categoria intelectualilor ca profesioniști liberi, adică ca avocați, ca medici, ca farmaciști, ca ingineri etc., ni se plătesc de particulari și nu de stat, sforțarea noastră intelectuală.

„Ca și noi să putem construi în liniște acest tineret, avem nevoie de siguranța zilei de mâine și de răsplata muncii noastre. Și peisajul acesta al taxelor școlare ia un caracter tare incomod și nepotrivit pentru directori și profesori, care se găsesc în trista și duioasa situație de a trimite pe copiii dornici de carte acasă...”

Din pricina neregularității taxelor școlare, n'a putut funcționa decât biblioteca cursului superior — „toate celelalte clase fiind private de lectura particulară, că unei școlarități nestatornice, nu i se poate încredința averea școalei”!?...

Dar să nu credeți că codirectorul este prea feroce. El înțelege necazurile reale, pe care le... îngădue: „Nu vorbim de necazurile și greutățile, care pot veni părinților în cursul unui an și pe care direcțiunea școalei le îngăduie”...

Iată cum scrie un profesor, codirector de școale!...

Acum ne dăm seama de ce avem la bacalaureat rezultate dezastruoase.

Intr'adevăr, dacă acest „Cuvânt ocazional de sfârșit de an” ar fi fost o compoziție de cl. II secundară, — elevul ar fi primit nota 2.

Deoarece cazul d-lui Nichita e extrem de amuzant, în numărul viitor ne vom ocupa de altă producție stilistică a aceluiași domn codirector și profesor.

AD. LIT.

Pagini inedite despre G. Topîrceanu

Poetul și publicistul eșan A. Steurman-Rodion, dispărut tragic în toamna anului 1918, a lăsat o serie de note și însemnări din război, până azi încă nepublicate.

Notațiile zilnice ale lui Rodion nu sunt simple impresii de pe front, ci ele ne vorbesc mai mult despre oamenii care au cunoscut frontul.

Astfel, Steuermann venind în permisie la Iași și aflând vești despre prozatorul Mihail Sadoveanu, notează următoarele:

„Tot acum aflu în tren că Mihail

G. TOPÂRCEANU

Sadoveanu, locotenent în regimentul 16 infanterie Fălticeni, ar fi fost rechemat din serviciul cenzurii pentru a merge pe front.

„Nici măcar marile talente nu sunt cruțate de pericol?”

Poetul G. Topîrceanu, care luptase în Dobrogea, a fost luat prizonier de Bulgari, și în învălmășala evenimentelor, dat ca dispărut.

Steuerman-Rodion, aflând acest lucru și adânc impresionat, face portretul lui Topîrceanu, neuitând să adaoge în cele scrise, că ar fi cu putință ca poetul să mai fie totuși în viață. Cum s'a și întâmplat dealtfel.

Iată chipul în care poetul A. Steuerman-Rodion a redat imaginea poetului astăzi într'adevăr dispărut pe vecie: G. Topîrceanu.

„M'a impresionat și m'a mâhnit în chip extraordinar un nume întâlnit în acea rubrică penibilă a dispăruților, a neștiuților, numele lui G. Topîrceanu. Ca un fel de presimțire, m'a făcut să scriu acum 4-5 zile profesorului Ibrăileanu ca și soției mele, rugând să mi se comunice dacă se știe ceva despre autorul „Parodiilor originale” și al „Baladelor vesele”.

„La începutul lui August, am primit dela el o spirituală ilustrată din Turtucaia. Când fu să plece la mânăstire, veni la „Opinia” să ne ceară avizul: „oare mai e vreme?”

„Vreme a mai fost, dar i-a venit rândul la concentrare după puține zile dela plecare. Incepusem tocmai seria de articole polemice pe tema numirii lui ca subdirector la Teatrul Național din Iași și n'a avut măcar putința să fie în curent cu acele articole, nici cu ripostele violente ale ziarului oficios, la care de altfel colaborase.

„Bietul și mult talentatul Topîrceanu!

„Scriind aceste însemnări, sper încă și-mi închipui că nu e pierdut.

„Nu pot uita scena pe care mi-o făcu anul trecut, venind să mă convingă să-l declar „inoculat”. Practicam atunci în județul Iași inoculări pentru mobilizabili. Am uzat de toate argumentele, dar nu-l putui convinge că nu riscă nimic, ci dimpotrivă.

— Cum să mă spintece fără de voia mea, spunea Topîrceanu. Inţeleg să mă supun ordinelor, dar cum pot ei să mă silească să fac un lucru de care bănuesc că o să-mi facă rău.

„Devenea... anarhist, dinamitard, revoluționar pe această temă și în zadar fură toate argumentele invocate de soția mea (pe care sperase s'o convingă și s'o facă să intervină) și de mine.

— Dacă nu vrei, să știi că la Focșani am să găsesc o cucoană care să-mi facă rost de un certificat. De înțepat nu mă las înțepat.

„Am convenit să-mi trimeată de acolo o ilustrată dacă îi reușește combinația — și ilustrata a sosit.

„Bunul Topîrceanu. Nici holera, nici tifosul nu l-au secerat.

„Când a revenit din concentrare, era vesel și pe stradă îmi spuse, după ce-i vorbisem de o propunere pentru un ziar nou, la care căutam colaboratori.

— Să-ți fac și eu o propunere. Nu mai tot munci. Odihnește-te. Să te văd și eu odată liniștit, leneș, fără nici un fel de ocupație. Și iată cum: vino mâine la vânătoare cu mine. Iți dau o pușcă — și dacă n'o să simți un deliciu.

„M'am mulțumit a-l privi cu oarecare ironie și ne-am căutat fiecare de treabă. N'am avut nici până acum plăcerea vânătoarei de care era atât de pătruns poetul tânăr plin de vigoare și de viitor: G. Topîrceanu.”

Și iată ce concluzie trage Rodion de pe urma războiului:

„Războiul seceră. Poate că totuși creiază mai mult. Ce știm noi?

„Națiuni civilizate ca Franța, Germania, Anglia, Austria, Italia și chiar Rusia, pepiniere de atâtea intelectualități își trimit în foc mii și mii de intelectuali, artiști, scriitori. In timpul atacului de la Kirkilise, un general bulgar a trimis la moarte un batalion alcătuit numai din voluntari, titrați, încrezători în puterea lor de voință și de conștiință. Au pierit toți și Regele Ferdinand a rupt epoletele generalului, care s'a sinucis.”

S. PODOLEANU

Antologia noilor prozatori eleni

Literatura elenă nouă s'a bucurat întotdeauna de atenţia mai largă şi mai dornică de ordonare a unor personalităţi care din vreme în vreme au ţinut să verifice nivelul de progres şi de evoluţie în care ea se afla. Nu din simplă curiozitate, ci, pe deoparte, dintr'o dorinţă arzătoare de a constata la fiecare cercetător un progres, de a se bucura de satisfacţia cuceririi unei trepte în plus, iar pe de altă parte de a ajuta la înţelegerea şi îndrumarea creaţiilor literare. Antologiile de poezie şi nuvele formează un lung lanţ de cercetări care merge paralel şi în strânsă legătură cu mersul artei scrisului, isbutind mai întotdeauna, atunci când ele sunt complete şi întocmite cu pricepere şi obiectivitate, să ofere servicii reale criticii literare şi să fie folosite ele însele ca un îndreptar din cele mai preţioase pentru buna propăşire a producţiei intelectuale. Ele formează mici şi destul de dese popasuri, odihnitoare, care te invită un moment să te opreşti şi să cuprinzi cu privirea largă şi atentă o anumită epocă, un anumit fragment de ani, în care stă hotărnicită o anumită serie de poeţi, sau prozatori.

Antologia de faţă *Noüii prozatori* a apărut anul trecut în Atena sub îngrijirea unui periodic literar, *Kyclos*, şi este al patrulea volum dintr'o serie de asemenea constatări pe terenul producţiei literare. Cuprinde douăzeci de prozatori din cei mai consacraţi după război, începând cu romancierul *Stratis Mirivilis*, care a devenit celebru prin romanul său de război *In mormânt viaţă*, tradus în mai multe limbi europene şi sfârşind cu prozatoarea *Tatiana Stavru*, cea mai tânără surpriză din ultima vreme şi în acelaş timp una din cele mai bune pene feminine din Grecia de azi, — toţi reprezentaţi prin câte o bucată aleasă, precedată bineînţeles de nelipsita notiţă criticobiografică asupra autorului.

Lectura volumului ne conduce la constatarea că nuvela deţine încă în Grecia rolul pe care l-a ocupat dela începutul stagiului său.

Ascensiunea romanului n'a avut repercusiuni asupra mersului ei şi nuvela s'a dovedit a fi unul din genurile literare care au atras mult pe scriitorii greci contimporani, ca şi pe cititori, şi nu va fi detronată de nicio concurenţă. Fiindcă vremea şi împrejurările au vrut aşa încât viaţa poporului elen din ultimul veac să se realizeze sub zodia unor prefaceri progresive care s'au oglindit în scenele descriptive ale scurtelor bucăţi în proză. Nuvela, astfel, a fost pentru scara de evoluţie a acestui popor un element de cunoaştere şi în acelaş timp un stimulent, fiindcă, descriindu-se într'însa, fidel şi fără tendinţe, viaţa primelor societăţi după eliberarea lor de sub stăpânirea turcească, de fapt nu se scria decât un studiu, un document social care a servit în prefacerile următoare de termen de comparaţie şi de corectare. Până la războiul mondial, preponderenţa ei asupra câmpului de proză literară a fost aproape absolută, iar cele câteva romane apărute până atunci nu contau decât ca nişte simple încercări pentru mai târziu. Dar şi după război şi mai ales în anii din urmă, decând, ca şi la noi, romanul a luat avânt de vultur ,nuvela a continuat să deţină aceiaşi situaţie şi să-şi continue evoluţia, eticeşte, paralel cu romanul, abordând ideologiile şi problemele noui de care se ocupa acesta din urmă. Reacţiunea nuvelei nu se datoreşte unui simplu instinct de conservare, ci faptului foarte firesc că e adânc înrădăcinată în conştiinţa scriitorului elen. La noi, sub impulsul violent al romanului, nuvela a fost intimidată, până la dezastruoasă reducere. Insemnează aceasta că n'avem nuvelişti? Ar insemna să admitem că toţi cei care scriu azi romane sunt romancieri! Un scriitor elen însă nu se hotărăşte să scrie un roman, până nu-şi verifică în prealabil puterile. Şi dacă nu poate, atunci rămâne pe teritoriul nuvelei, fără ca aceasta să-i aducă cea mai mică scădere a prestigiului său scriitoricesc, deoarece nuvela, în Grecia, e apreciată ca şi mai înainte şi e citită cu o deosebită plăcere.

Evident, la prozatorii cei noui se observă tendinţa pe care caută să şi-o însuşească nuvela cât mai deplin, tendinţă spre cercetarea adevărului psihologic. Povestitorii de azi îşi dau seama că a trecut de mult vremea descrierilor şi se îndreaptă acum, paralel cu romanul, spre o cât mai autentică şi profundă analiză a sufletului omenesc. Ceeace însă ne izbeşte dela început, e faptul că aceşti prozatori nu se lasă târiţi în voe de curentul cel nou. Păşesc cu pas măsurat şi cu o dorinţă de cercetare din cele mai echilibrate. Nu se pierd în nesfârşite consideraţiuni filosofice şi psihologice, de teamă să nu cadă în abstract. Caută să fie cât mai plastici. Aproape toate nuvelele din volumul acesta se ţin cât mai aproape de o realitate epică pe care o desvoltă în condiţiunile nouei lumini de creaţie. Niciodată însă, — în afară de *Fotis Kontoglu*, *Stratis Ducas* şi într'o măsură oarecare *Anghelos Terzakis* şi *G. Theotokas*, care părăsesc uneori cu desăvârşire epicul pentru a reflecta în voe pe o temă nedefinită epic, — nu se îndepărtează de terenul solid al povestirii, de acea „întâmplare" sau de acel „fragment" din viaţa reală, care e însăşi coloana vertebrală a nuvelei. Toţi aceştia se dovedesc bine pregătiţi în ceeace priveşte bagajul de cunoştinţe asupra complexului lumesc, mai bine pregătiţi decât înaintaşii lor, mai toţi sunt buni povestitori şi destul de fertili.

Dintre ei, am putea cita pe unii, ca exemple de străduinţă roditoare şi de orientare nouă, care vor consacra nume definitive în istoria prozei literare elene: Stratis Mirivilis, scriitor de mare talent şi cu o viaţă interioară destul de bogată; *Thrasos Kastanakis*, unul dintre cei mai străluciţi romancieri şi psihologi; *Fotis Kontoglu*, personalitate originală şi frapantă; *Ilias Venezis*, despre al cărui roman „No. 31328" am scris în coloanele acestea; *Melis Nicolaidis*, povestitor excelent; soţii *Vasilis* şi *Elli Dascalakis*, deasemenea povestitori captivanţi şi aproape clasici în limpezimea şi echilibrul lor; Anghelos Terzakis, tânăr gânditor de mare valoare, ca şi G. Theotokas; apoi Tatiana Stavru şi *M. Karagatzis* unul din cei mai străluciţi reprezentanţi ai prozei realiste elene...

ANTON MISTACHIDE

Cronica mizantropului

Idilă rurală cu documente autentice

Domnul plotoner Ilie Suciu a fost răpit sufleteşte de Marioara din Scaeti. Inspirat de acest sentiment domnul plotoner îşi exprimă aleanul în stihuri. Intâi i-a spus aşa:

Cum pe florile frumoase le iubeşte cineva
Tot aşa şi eu pe tine te iubesc nu mă uita.

Când pleacă vreun soldat în sat, domnul Ilie nu pierde prilejul. Odată i-a trimis Marioarei nişte flori de hârtie tricoloră cu acest mesagiu:

Iţi trimet din depărtare
Un buchet cu flori
Şi pe fiecare floare
Câteo dulce sărutare.

Auzind veşti rele că Mărioara ar vrea să se mărite cu altul, i-a dat un avertisment:
Copiliţă cu părinţii nu sili să te măriţi
Să-ţi dai trupul chinului
Pe seama străinului.

I-a trimis şi o fotografie à la minut cu această inscripţie:

Mâna mia va putrezi
Giana ămi va rugini
Iar suveniria mia
In veci aici va rămânia.

Intr'altă zi şi-a aşternut flacăra pe o carte poştală ilustrată înfăţişând cazarma regimentului:

Te iubesc îţi jur credinţă
Martor am pe Dumnezeu
Şi ca semn că te iubesc
Icişa mă iscălesc
Cu drag... Suciu Ilie.

O altă ilustrată reprezenta un buchet de nu-mă uita şi un sul de hârtie puţin desfăcut, pe care d. plotoner scrise acestě

Suvenire.
Stând la masă sub un tei
Pusei mână pe condei
Şi condeiul pe hârtie
Şi 'ncepui cu drag a scrie.
Când era să scriu frumos
Mia căzut condeiul jos
Şi să nu fi supărată
Că deaia nam scris frumos
Ilie Suciu.

O ilustrată arăta şi ea o foaie de hârtie ţinută însă în cioc de patru porumbei. Domnul plotoner compuse aceastǎ

Salutare.
Foae verde mere pere
Te salut la revedere
Ca să-ţi fie pe plăcere
Căci Dragostia din ce-i făcută?
Nu-i din miere nici din turtă
Făcută-i din buze moi
Şi din noi din amândoi.

Se vede însă că d. plotoner n'avea ştiri tocmai liniştitoare despre Marioara, fiindcă întors în concediu de trei zile acasă îi expedie printr'un copil această fină ameninţare:

Marie rochiţă sură
Ieşi afară de-mi dă gură
Căci de nu-ţi dau foc la şură
Şi la şură şi la casă
Şi de mini nu scapi... [neincendiată...]
Căci guriţa ta cia dulcie
Poate săruta o crucie
Ochi tăi ca două stele
Au cuprins zilili mele
Gură dulce ochi glăpui
Unde eşti de nu mai vii.

Nu ştim acum dacă a ars şura sau Marioara.

ARISTARC.

Cântece populare

Ş'am zis verde trei spănace !
De-ar fi noaptea trei conace,
Trei zile pe drum aş face
Pentru'o mândră care-mi place;
Trei zile şi-o săptămână,
Căci i-a fost guriţa bună.

●

— Lele verde flori mărunte !
Mariţico dela munte,
Zi-i mâţi să te mărite
Că ţi-a ieşit vorbe multe.
— Las' să-mi iasă că nu-mi pasă,
M'a făcut maica frumoasă
Să iubesc zapciu de plasă.

●

Măi Mărine dela Greci,
Dacă vrei să mă iubeşti,
Vin'cu luntrea de mă treci
Binişor să nu mă 'nneci,
Că n'ai bani să mă plăteşti,
Nici para să-mi legi la deşt,
Nici pânză să mă'npânzeşti,
Nici surori să mă jeleşti.

●

Foae verde bob năut !
Ş'am să plec la Câmpulung
Să-mi aleg d'un cal porumb
Să-i dea coama de pământ;
Scurt în gât şi lung în trup,
Cum e bun de călărit,
Să-mi trec Oltul cel adânc
La Mariţa de demult,
S'o mai văz, s'o mai sărut.

●

Verde frunză, foaie lată !
La cruciuliţa de piatră,
Se strânge fată cu fată
Şi'ntreabă una pe-alaltă:
„Ce ne-om face noi, surată,
„C'am rămas nemăritate
„C'a luat flăcăi 'n armată ?
„Haide să mergem şi noi,
„Să ne rugăm de-ăi ciocoi
„Să dea drumul la flăcăi,
„Să ne măritam şi noi !"

●

— Şi-o foiţă iarbă neagră !
A cui eşti matale, dragă ?
— A ălui care mă'ntreabă,
Ălui cu mustaţa neagră.
Şi cu pălăria bleagă,
Ce mă poartă'n fustă albă.

Culese de G. I. G.

Mieluşeaua lui Dumnezeu

— Da, tânărul meu amic... Nu ştiu care filozof german din veacul XVII sau XIX-lea mi se pare, a spus că „cine se însoară, este un individ care atentează la propria sa libertate"... Eu unul, nu sunt atât de complicat şi pot să rezum cugetarea neamţului în două vorbe neaoşe: — Cine se însoară e un idiot!!

Maxima căzu ca o bombă în mijlocul nostru. Eu eram însurat, Ioanid asişderea, ba, ceva mai mult, însuşi d. Firică Andronescu era însurat.

— Văd că mă priviţi în chip duşmănos şi n'am să vă las multă vreme să holbaţi la mine nişte ochi de viţei... Ştiţi că m'am însurat de vreo doi ani, din dragoste. Ei bine, fraţilor, în tot acest răstimp, n'am avut o zi liniştită. Nu că Amelita mea ar fi rea, sau că s'ar călca îndatoririle conjugale, nu, Doamne fereşte! In privinţa asta... e mieluşeaua lui Dumnezeu. Dar metehna e la mine, adică... cum să zic... răul zace în mine şi nu ştiu cum să-l vindec. Sunt atins de o boală necruţătoare şi nu cred să existe doctor pe lume, care să-mi găsească leacul. Căsnicia, fraţilor, îţi întunecă minţile...

Oftarăm toţi, compătimindu-l în gând.

— Ce fel de boală, nene Firică? Poate că...

— Nici un poate că! Boala mea se numeşte *gelozie* şi n'am auzit încă, să se fi vindecat vreunul de ea. Sunt gelos, măi, din tălpi până 'n creştet. Gelos ca Othelo şi furios ca un tigru! Cum mi s'a năzărit mie ceva din punct de vedere conjugal, văd roşu 'n faţa ochilor şi mi se colorează cerul gurii în negru! Trag cu pistolul, dau cu iataganul, ucid, tai, spânzur... mă rog, nici Dumnezeu nu-mi poate sta împotrivă!

Zicând acestea, nenea Firică tăia aerul cu braţele întinse ucizând adversari imaginari şi spumând de furie.

— Vermuturi cu sifon! ţipă dânsul spre chelner, aruncându-i o uitătură fioroasă.

Noi... mâlc, vorba ceea. Ii respectam şi durerea şi furia deslănţuită. Se potoli după ce sorbi o duşcă zdravănă.

— Amelita mea e un jandarm rural cu mustăţi şi cisme! clamă dânsul.

Ioanid holbă intr'adevăr doi ochi de broscoi:

— Coana Amelita...?

— Da, da, ea. Pentru că-mi face zile fripte pe chestia *siluetei*.

— ...?!?

— Acum două luni stam la masă. Eu încercam să aţipesc puţin după dejun, ea citea un ziar. „Silueta dvs. suferă Doamnă..." aşa începea un anunţ recomandând nu ştiu ce pomadă franţuzească, „pentru obţinerea unei siluete de silfidă într'un interval scurt". Nevastă-mea aruncă plictisită ziarul şi — ca de obicei — izbucni într'o criză de nervi.

Capul răutăţilor, eram, desigur, eu.

— Nemernicule, îmi strigă ea, aşa eram când m'ai luat dela mama? Aveam trupul tras ca prin inel şi acum, poftim! am 65 de kilograme, ticălosule!...

— Draga mea, zisei ca s'o calmez, 65 de kilograme nu e chiar o cifră aşa de mare.

— Să taci! ţipă ea. Atunci aveam 49 şi silueta mea era chiar ca de silfidă... şi izbucni într'un interminabil hohot de plâns.

— Calmează-te, draga mea... Suferi de nervi, interveneam eu iar, deoarece scenele cu silueta începuseră să mă plictisească. Intr'adevăr, de la o vreme, Amelita mea nu mai bea, nu mai mânca, nu mai dormea. Când o căutai, era pe drumuri: ba la drogheria Cutare, ba la Institutul de Infrumuseţare, ba se ducea chiar şi la cărturărese, să-i dea ceva pentru menţinerea siluetei. De câte ori veneam acasă, şi n'o găseam, m'apucau furiile; gelozia rodea în mine ca un vierme într'un hrean. O aşteptam cu masa pusă, înghiţind în sec şi cu bănuiala 'n suflet, dar, de câte ori venea, mă săruta fericită.

— Andronescule, am descoperit o nouă metodă pentru siluetă.

Coji de nuci de cocos pisate şi dizolvate 'n acid fenic. Mă ung de trei ori pe săptămână şi capăt o zvelteţă...

Gelozia îmi trecea ca prin minune, pentru că ea... bag mâna 'n foc... mieluşeaua lui Dumnezeu!

Convenirăm amândoi că pentru obţinerea unei siluete ideale, e necesar să consultăm un doctor. Reclamele cu pomezi sunt nişte mofturi. Ştiinţa, ea singură, e ce e...

Gelos cum sunt, căutai printre prieteni să dau de-un doctor, aşa... mai bătrân, că ăştia tineri, deh!... ameninţă el cu degetul pe Ioanid, un eminent doctor, despre care însă se spunea c'are numai clientelă feminină. Ioanid roşi şi se făcu mic, cerând parcă ertare de neplăcerile menajului Andronescu.

— Găsirăm unul, continuă d. Firică, undeva, pe Popa Radu. Doctorul Bohârţă, un moşneag păstrămit, scofâlcit, dar altminteri bun doctor. Când îi spusei că din cauza siluetei, Amelita mea se consumă, că sparge farfuriile în crize de nervi şi că mă ocărăşte ca la uşa cortului, bătrânul se apucă să mă cerceteze pe mine. Mă desbrăcă, mă ciocăni, mă cercetă din fir-a-păr, de parcă eu aveam nevoe de siluetă, şi hotărî scurt:

— Consult de medici!

Ei bine, mă băeţi, peste vreo două săptămâni, observai la Amelita mea o fericită schimbare. Nu mă mai insulta în faţa servitoarei, nu mai rupea cearşeafurile ei, din contră, avea pentru mine delicate atenţii. Bunăoară, când, seara o aşteptam cu masa, ea venea zâmbitoare pe la orele 9, mă săruta ardent şi-mi şoptea:

— Merge bine, bimbirlicule. Dumnezeu să-i dea sănătate doctorului Bohârţă. Am avut consult şi acum sunt în tratament cu Doctorul Negoescu. Uite biletul de cântar: 63 de kilograme.

— Bravo, o desmierdam eu. Cu timpul îţi vei recăpăta silueta.

Dar... in orele libere, mă interesai cine e acest doctor Negoescu.

— Il ştiu, spuse Ioanid. Unul cu barbă albă...

— Exact, confirmă Andronescu. Peste alte două săptămâni, era în cura doctorului Brădeanu. Ajunsese la 59 kilograme.

— Tot un moşneag, îl ştiu şi p'ăsta, zise iar Ioanid. Stă pe Sfinţii Voevozi.

— Exact, tinere. Dar peste alte două săptămâni, primesc o ssrisoare anonimă. Uite-o ici:

Domnule Firică,

„Nu fii bou, căci vei purta coarne. Du-te în str. Inclinată No. 72 bis şi vei vedea cu ochii, cum ţi le pune necredincioasa".

Cu stimă

Amic devotat

In ziua ceea, Amelita sosi iar târziu, dar în culmea fericirii:

— Firică, zise ea alintându-se, am dat de un doctor, o bomboană. Specialist în siluetă. Am slăbit cu 6 kgr. Iată, am 53...

— Hm, răsei eu acru, sub mustaţă... Mă duce cu şoşeli şi cu momeli... Dar voi deslega eu misterul...

Gelos la culme, întărîtat ca un taur, a doua zi, în loc să mă duc la slujbă, mă postai ca un detectiv în colţul străzii Inclinată.

Vream s'o prind pe infidelă şi s'o ucid, pentru ca apoi, la juraţi să fiu achitat. Era în joc onoarea familiei şi sfânta instituţie a căsătoriei. Mă postez la o bodegă şi beau un coniac. Să fi fost orele 11 dimineaţa. Stau ca pe ghimpi. Mai beau unul. Trece o trăsură; holbez ochii pe geam. Nu e ea.

Mai beau un coniac. Mai trece o maşină. Eu, spirt, pe geam; nu e. Mai cer un coniac. Când să-l sorb, mi se opreşte în gât. Amelita, cu voal pe faţă ca 'n romanele poliţiste, intră la casa cu No. 72 bis. Eu, zvâc! tiplil după ea. Mă pitesc dup'o ulucă; ea intră. Eu, afară, perplex, furios, gelos, mă rog, tigru. Stau niţel să-mi viu în fire. Mă plimb ca un leu în cuşcă. Imi zic: dac'o prind că-mi pune coarne, pe ea o împuşc şi pe individ îl duc la secţie. Ba nu, îi leg p'amândoi fedeleş şi-i expun în Piaţa Teatrului c'o placardă: Aşa păţesc soţiile necredincioase. Sau... ce mai tura-vura, chem comisarul şi-i duc p'amândoi cu duba la Văcăreşti. Să se 'nveţe minte!... Ii lăsai dinadins vreo 20 de minute, ca să-i prind. Intru hoţeşte. Sui scara. Văd o uşe. Imi pipăi revolverul. Dau buzna 'n cameră şi rămân paf! Nevastă-mea, întinsă pe canapea cu faţa 'n jos şi 'n preajma ei unul tinerel, blond şi proaspăt ras, în halat.

N'am mai ştiut ce fac. M'am repezit ca un turbat şi-am urlat ca Othelo:

— Pilaf vă fac!

El, sclivistul, zise:

— De ce nu bateţi la uşe? Zic: — Mizerabile, mi-ai sedus soţia, ţi-arăt eu ţie uşe... Ea, desbrăcată, ţipă:

— Firică, ai inebunit? Poartă-te cuviincios!

Eu, către tip: — Stai că trag, banditule!

El, ei: — Doamnă, regret, dar vom face Joi şedinţa viitoare.

Iar mie, blând: — Potoleşte-te, domnule şi desbracă-te. Deşi, nu e rândul dumitale la masajul electric, totuşi, poftim...

Te-a recomandat Doctorul Bohârţă?

Ca prin vis îmi amintesc că m'a întins pe canapea şi mi-a pus un aparat pe spate, de mi-a zdrobit şalele. Iar Amelita, îmbrăcându-se, îmi flutura sub ochi, tiketul dela cântar: 52 jumătate kilograme.

— Nu înţeleg... spuse Ioanid. Atunci chestia cu anonima...?

— Parigorii de mahala, dragă. Nu le ştii pe cucoane, invidioase...

— Şi era chiar nevinovată, nene Firică?

— Ca o mieluşea, măi fraţilor, ca o mieluşea. M-am convins eu personal... Bag mâna 'n foc... Doctorul Bohârţă îi recomandase masagii şi consultul de medici opinase pentru „passe electrice". De unde să ştiu eu, că intrase în cura doctorandului Cornişescu, care-i făcea passe electrice pentru siluetă?...

Inchipuiţi-vă, dela 65 kilograme, la 52 jumătate... e ceva!...

IULIU LAZĂR

Nomazii

Psicologia nomadului e determinată de traiul ce-l duce. Pe când ţăranul care cultivă ogorul dealungul unei vieţi, făcând ceiace au făcut predecesorii săi şi ceiace vor face urmaşii săi, devine zgârcit, fricos, îngust, — nomadul se simte ca stăpânul împărăţiilor cari nu aparţin nimănui.

Arabii din pustiul african însămânţează ogorul, pleacă apoi cu turmele lor, lăsând pământurile cultivate în voia domnului, revin abia în timpul recoltei. Macină grânele, prepară pânea, o mănâncă şi pleacă iar la drum. Durra e o cereală adaptată condiţiunilor de existenţă ale pustiului. Ca şi cămila, creşte şi se desvoltă fără pretenţii. Nu cere climă, umezeală, îngrăşăminte.

Sunt unele neamuri de nomazi ce lasă locului câte-va familii, în timp ce majoritatea se îndreaptă înspre alte ţinuturi. Cei rămaşi devin uneori sedentari, decad de la mândria specifică nomadă, după câteva generaţii se ivesc chiar între ei negustori.

Ţăranul îl consideră pe nomad ca pe un aventurier şi se păzeşte de el. Ţăranii formează colectivităţi cu legile lor strâmte. Nomadul e fiul cerului, al vânturilor, e omul veşnic, sărac, flămând, liber. E înalt, osos, face impresia unui om care niciodată n'a mâncat destul. Beduinul din pustiu e un tip din cele mai pitoreşti. Nasul lui aquilin dovedeşte nobleţea de rasă, la fel încheieturile sale subţiri, capul oval. Un om bazat pe deantregul pe puterea şi abilitatea corpului şi a simţurilor sale. Ochiul său e de trei ori mai ager ca acel al albului. Bărbaţii cei mai frumoşi fură altădată aleşi şefi şi regi. E caracteristic umătorul obicei, care— zice-se, — se menţine în unele părţi până'n zilele noastre. Dacă Regele pierde un organ, curtenii sacrifică acelaş organ, se mutilează voluntar.

In regiunile unde trăesc nomazii lupta e o necesitate, totul e simplu şi deseori de o frumuseţe legendară. Există răzbunare dar există şi mărinimie.

Intre nomazi există şi pelerini. Sunt negrii ce pornesc de la coasta vestică a Africei, traversează continentul arzător pentru a ajunge la oraşul sfânt Mecca.

In timpul drumului se întreţin muncind. Se întâmplă că pe drum întemeiază familii. Călătoria poate dura uneori douăzeci de ani. Dar negrul credincios perseverează, pentruca la urmă să ajungă la ţintă, la mormântul lui Mahomed.

In general însă nomadul nu se ocupă de versetele din Coran, nici de marile comandamente ale religiei sale. Ştie doar direcţia în care e Mecca pentru a aşterne covorul pe care se va posterna rugându-se.

Femeile se bucură la nomazi de o libertate mai mare decât la neamurile sedentare. Nu există haremuri la nomazi şi prin urmare dragoste romantică şi lupte pentru femei.

Libertatea în dragoste se manifestă cel mai mult prin îndoială în faţa moştenitorului. De multe ori dreptul la moştenire e luat fiului şi trecut asupra nepotului de fiică sau soră.

Cu timpul civilizaţia distruge viaţa nomadă. Lupta între cele două tipuri umane, cel sedentar şi cel care vagabondează e veche cât lumea. Intodeauna nomadul a cedat. Legându-se de pământ, a pierdut anumite calităţi de pitoresc, de cavalerism însă a devenit un membru productiv al marii comunităţi umane.

LSER.

Cronica cinematografică

Silvia Sidney

Specialitatea Silviei Sidney sunt rolurile de fată foarte pură pe care împrejurările vieţii o silesc să facă lucrurile cele mai infamante fără ca asta să-i maculeze câtuşi de puţin amintita puritate. Aşa vin lucrurile că e pusă să comită tocmai lucrurile pe care le dezaprobă mai tare. Totuşi trebue să le facă. Nu cu riscul de a-şi pierde curăţenia, ci tocmai pentru a o conserva, căci numai făcând acele lucruri mai poate conserva acea curăţenie morală. In filmul care rulează la Capitol: „Trăim numai odată” ea ajunge complicea unui om osândit pentru ucidere şi evadat. Işi leagă destinul ei de al lui, deşi putea să stea deoparte şi să aştepte timpuri mai bune, şi deşi însuşi condamnatul o rugase să nu se compromită. Dar ea nu poate face altfel. Când eşti bravă, nu poţi face decât acte de bravură. Să vrei să nu le faci, nu poţi. S'ar fi simţit mânjită abţinându-se. Şi nu-i pasă de cealaltă mânjire, stigmatizarea pur exterioară din partea societăţii.

Situaţiile de felul acesta sunt totdeauna deosebit de dramatice. Eroina ne este prezentată la început ca urând profund toate acele lucruri pe care, pe urmă, le face la rându-i. Şi comite această contradicţie tocmai ca să rămâie consecventă, consequentă cu propria ei conştiinţă şi cu ideia ei de dreptate. Căci în lucrul cel mai vinovat se găseşte, mai la fund sau mai aproape, în măsură mai mare sau în măsură mai mică, o justificare. Când partea de injustiţie din Justiţia oficială apucă să impresioneze o fiinţă sensibilă la nedreptate, aceasta din urmă sare, cum se zice, „dincolo de cal”, şi-i capabilă de acelaşi zel, ca odinioară când se afla de partea cea tihnită a baricadei.

A fost un alt film al Silviei Sidney, încă mai tipic în această privinţă. Se numea „Mary Burns Fugitive” şi fusese tradus în româneşte „Crinul în mocirlă”. Este oribil de mitocănesc acest „Crinul în mocirlă”. Dar pentru odată nu-i decât pe jumătate impropriu (de obicei această improprietate a titlurilor este de 150%, adică totală,.. plus câteva suplimente de grotesc autonome). Aci se potriveşte niţel. Fireşte, dacă zisa plantă este introdusă în zisul noroiu, crinul în chestiune n'are cum să nu se murdărească. Şi tocmai, specialitatea fetelor create de Sylvia Sidney este de a rămâne imaculate după cele mai ignominioase contacte.

In filmul acela, ea iubise pe un gangster, despre care nu ştia că-i gangster.

In filmul cel nou exact aceiaşi situaţie.

In filmul No. 1, când află că-i gangster e apucată de o mare oroare, care-i taie net orice dragoste pentru el.

In filmul No. 2 la fel. Căci psihologia-i identică. Decât, după ce se indignează, îi trece, şi-l aşteaptă pe iubit să iasă dela închisoare. Are dreptate. Căci aci individul avea stofă de om de treabă, pe când dincolo era un netrebnic fără leac.

In filmul No. 1, cu toată scârba pentru fostul ei logodnic, nu-l trădează şi declară categoric poliţiei că nimic pe lume nu o va putea face să-l denunţe. Este chiar foarte interesant acest duel între cele două morale: cea socială şi cea pur umană, conflict cu atât mai interesant cu cât ea

crede puternic în amândouă. Asta o pune în situaţia de a face lucruri pe care le dezaprobă din tot sufletul. Le face totuşi, căci a nu le face ar fi sinonim cu a-l denunţa pe el.

In filmul cellalt, care se reprezintă acum, face, la urmă, toate aceste lucruri de complicitate, ba chiar le face cu entuziasm, pentrucă, în conflictul dintre cele două morale, cea individual umanitară a învins-o pe cealaltă.

Sylvia Sydney, proprietara necontestată a celui mai fumos surâs din toată America, un zâmbet de o mie de carate-dulceaţă, e special de potrivită pentru aceste roluri de femee pură, sinceră şi nepregetătoare.

Şi fiindcă a venit vorba de aceste două filme, trebue să semnalez un lucru profund comic. In „Crinul din mocirlă” gangsterul este urmărit de poliţie. Fuge cu 130 pe oră. La un moment dat spune: „pe aici trebue să fie podul!” Pe urmă îl vedem continuându-şi liniştit drumul, fără nici un poliţist după el. Spectatorul nu mai înţelege nimic. Se ştie doară că vehiculele poliţiei americane nu se dau bătute aşa uşor.

In realitate, gangsterul „tăiase” drumul aruncând un pod în aer. Dar comisia filmelor din România a suprimat pasagiul, căci s'a gândit să nu „dea idei” bandiţilor noştri naţionali. Şi rezultatul a fost că spectatorul n'a mai putut pricepe nimic.

Cât despre film, el este mai degrabă prost.

D. I. SUCHIANU

Viaţa teatrală

Marcel Proust, transpus pe scenă

O notă laconică apărută în „Nouvelle Revue Française” cu data de 1 August 1937, anunţa următoarele: „D. Gaston Baty, prepară, — zice-se —, o adaptare teatrală a romanului *Du coté de chez Swann.* Nota se încheia cu un ironic dar trist „Ar fi în stare”.

Evident lucrurile sunt destul de grave, deopotrivă pentru proustieni cât şi pentru oamenii de teatru.

A te încumeta să transpui pe scenă opera lui Marcel Proust, echivalează cu o dublă trădare, atât pentru cei ce venerează „A la recherche du temps perdu”, cât şi pentru cei ce iubesc necondiţionat arta dramatică.

Swann, Odette, M-me Verdurin, Charlus sau Ariane de Guermantes, nu vor putea niciodată trăi pe scenă. Existenţa lor depinde exclusiv de mijloacele creatorii ale lui Marcel Proust. Ele s'au încrustat în mintea cetitorilor aşa cum i-a făurit autorul lor, iar prezentarea lor în afară de mediul în care i-a realizat Proust, echivalează cu o falsificare netăgăduită.

Salvarea adaptării pe care a conceput-o Gaston Baty poate veni doar din partea celor ce nu cunosc opera lui Marcel Proust. Pentru aceştia, Swann şi ceilalţi nu vor fi avut o existenţă anterioară şi se vor prezenta în ochii publicului aşa cum vor fi interpretaţi, adică simple personagii teatrale. Dar şi în cazul acesta, ne îndoim de succesul tentativei lui Gaston Baty, întrucât elementele dramatice lipsesc complect din opera lui Marcel Proust.

Intr'un articol recent publicat în „Marianne”, şi intitulat cum nu se poate mai potrivit „Timpul de două ori pierdut”, Paul Morand se ridică vehement împotriva teatralizării romanului proustian. Şi printre numeroasele şi justificatele argumente ce le aducea în contra acestei adaptări, unul dintre ele ni s'a părut decisiv.

Să lăsăm loc însuşi cuvintelor lui Paul Morand:

„Incetineala este o lege fundamentală a constituţiunii proustiene, încetineala în ritmul frazei, încetineala în făurirea ideilor, fiecare fiind în fond un lung monolog, încetineala în desvoltarea subiectului, încetineala în traiectoria întregii opere...”

Iar ceva mai departe:

„Ce este teatrul, decât acţiune? Ce este Proust, decât lipsa unei acţiuni, voinţa de a ocoli orice acţiune, ..de a opri zborul timpului...?”

Argumentul este incontestabil definitiv, şi el curmă orice posibilitate în speranţa reuşitei unei adaptări care nu-şi găseşte nici o justificare.

Gaston Baty este un eminent om de teatru, nu numai ca realizator de spectacole, dar şi ca un fin şi neobosit cunoscător al tuturor problemelor de artă dramatică. Istoria teatrului pe care a scris-o în colaborare cu J. Chabannes, precum şi acel minuscul dar minunat volum „Visages de Shakespeare”, l-au consacrat definitiv pe Gaston Baty.

In ultima vreme însă, acest animator necontestat al artei dramatice, s'a încăpăţânat în transpunerea romanelor pe scenă. Dacă „Crimă şi pedeapsă” cât şi „Madame Bovary” (această ultimă adaptare a fost viu comentată şi criticată), s'au bucurat de un apreciabil succes, dată fiind bogăţia elementelor epice, şi deci uşor transformabile în elemente dramatice, ce conţineau ambele romane, nu acelaş lucru se poate aştepta odată cu apariţia pe scenă a lui Swann.

După cum spunea atât de bine Paul Morand, opera lui Proust se caracterizează prin voinţa autorului de a opri timpul în zbor. Un singur moment, un singur gest, un singur gând, pot fi *trăite* de Proust în câteva zeci de pagini. Cum va fi oare redată pe scenă această oprire a timpului în spaţiu, şi mai cu seamă, ce embrion dramatic va conţine înşirarea acestor momente, trăite fiecare aparte, intr'o viaţă subconştientă, bogată în peripeţii abstracte, dar departe de orice realitate materială?

Desigur, oricât de talentat adaptator ar fi Gaston Baty, lucrul acesta nu-l va putea realiza, fiindcă sarcina pe care şi-a luat-o întrece posibilităţile, oricât de variate ar fi ele, ale unui om.

Va reuşi cel mult, Gaston Baty, să creeze nişte personagii fictive, angrenate într'o intrigă descurcată, banală. Dragostea lui Swann pentru Odette, nu este dramatică decât în ceeace priveşte însuşi fondul psichologic al personajului. Pentru cetitor, ea capătă o valoare reală, în măsura în care Marcel Proust ştie s'o prezinte. Pentru un simplu spectator, ea va rămâne nu numai banală, dar chiar plictisitoare.

Şi mai este un lucru. Tot romanul lui Swann se bazează în mare parte pe Sonata lui Vinteuil. Cum va fi oare redată ea pe scenă, pentru că nu trebue uitat faptul că această sonată răsună în urechile cetitorului pasionat de Proust, într'un anumit fel, de ordin pur mintal, acordurile sonatei fiind lipsite de orice sunet, materialmente perceptibil.

Câte argumente s'ar putea găsi în contra acestei adaptări, constituesc tot atâtea piedici în calea unei realizări măcar parţial reuşită.

Din punct de vedere teatral, deci, încercarea lui Gaston Baty nu are nici o posibilitate de reuşită. Pentru un atât de minunat om de teatru, cum este Gaston Baty, sarcina pe care şi-a luat-o ne miră adânc.

Trădarea cea mare, este însă faţă de opera lui Marcel Proust. Nu cred să fie cetitor oricât de indiferent sau impasibil, care să nu fi tresărit la auzul celor ce vrea să întreprindă Gaston Baty. Pentru un admirator înverşunat al „Căutării timpului pierdut” — şi cei ce-l apreciază pe Marcel Proust nu pot fi decât admiratori fără rezerve —, transpunerea pe scenă a lui Swann, constitue o adevărată trădare.

Nimeni, fie ei oameni de teatru, de cinematograf, de muzică sau de pictură, nu au dreptul să se atingă de ceeace a lăsat Marcel Proust eternităţii, în cele 15 volume care alcătuesc marea frescă a Timpului Pierdut.

Maniile personagiilor, ticurile lor, inteligenţa sau prostia lor, gândurile lor perverse sau morale, atitudinile lor, nu pot fi schimbate şi nici adaptate oricărui gen de artă, oricare ar fi el. Dacă aceste personagii cu toate caracterizările lor trăesc vii în mintea oricui s'a apropiat de ele, aceasta se datorează exclusiv lui Marcel Proust. Şi a căuta să le creezi din nou, după ce s'au realizat în mintea unui cetitor, — realizare care depinde exclusiv de secretul creator al lui Proust — înseamnă a profana fără milă un monument genial de artă, rămas fără apărare, prin moartea lui Marcel Proust.

GH. NENIŞIOR

Din Flautul de Jad

— Traducere din poezia chineză —

INTERIOR

In ziua de vară care'ncepe să se mărească,
Ea, singură, îşi spală părul.
Halatul roz îi acoperă pe jumătate corpul,
Lăsând să i se vadă bustul.
Dar soţul ei intră pe neaşteptate.
Surprinsă, se preface că vrea să fugă,
Să-şi ia tunica şi fusta.
E prea târziu însă, şi, râzând,
Rămâne pironită locului.

AL. T. STAMATIAD

Domnul Şef...

ROMANIA
Ministerul de Finanţe
Vama Ostrovul

Cald. Peste 50 de grade la soare. Un val greoiu şi unsuros s'a aşternut peste mobila din birou. Din albul imaculat al tavanului pică stropi de plumb topit. Zadarnic ventilatorul bate disperat din aripi. Năbuşala şi-a încleştat degetele în beregată. Abea-ţi mai tragi sufletul.

Ufff! Domnul Şef respiră adânc, trăgând pe nări o duşcă de aer fierbinte care opăreşte plămânii. Işi tamponează cu batista vărgată, ceafa grasă, şi-şi schimbă poziţia ochelarilor de vară, încălecaţi strâmb pe şeaua nasului. Enervat îi aruncă într'un sertar.

Ufff! De pe frunte, o şuviţă sărată alunecă la vale, dar e oprită în barajul stufos al mustăţii. Cămaşa, udă leoarcă, i s'a lipit de piele, iar subţioarele au devenit izvoare de apă minerală. Dacă zăpuşala nu va înceta, în curând va pluti în propria-i sudoare.

Ufff! Cască odată prelung, cu trosnituri şi scârţâituri de cartilagii neunse. Intinde picioarele înainte, cu spatele sprijinit în rezămătoarea fotoliului. La dreapta, pe măsuţă, o cutie deschisă îl îmbie cu firele lungi şi blonde de tutun. Intoarce însă scârbit capul.

Ar fi vrut ceva, dar nici el nu ştie ce. Ceva, aşa, să-l trezească din picoteala care nu-i da pace, să-l zmulgă din torcpeala în care se cufundase.

Apăsă cu arătătorul, butonul soneriei. După câteva clipe, un cap ciufulit, cu ochi urduroşi şi obosiţi de miop, apăru la ferestruica mică şi făr' de storuri, ce da în curtea vămii.

Capul se apropie de geam şi-şi lipi nasul de el, turtindu-l.

— Sunt aici, mă! Sunt aici, chiorule. Nu mă vezi? strigă violent domnul Şef.

— Am crezut că... sunteţi... că dormiţi... nu, că... se bâlbâi cel apostrofat.

— Ia vin' înăuntru jigodie. Vin' în birou, chiorule. Ia vin' numai..

O bătae sfioasă în uşă şi cel chemat stătea smirnă în faţa celui mai mare în grad.

— Ce eşti tu, măi, aici, la Vama Statului, la Vama Ostrovul? îl luă Şeful în primire.

— S'trăiţi do'n Şef... sunt... om... îîî...

— Om? Om, ai?

— ...de serviciu.

— Aha! Păi de ce nu vii când te strig? Imediat?

— Vă rog să mă ertaţi do'n Şef, dar eu credeam că... adică ziceam că.... dumneavoastră... acuma... fiindcă...

— Dormeam, nu? Aşa credeai? Spune!

— ...

— Bine, mă păcătosule, cum să dorm, când te sun? Pacoste! Eu nu dorm de loc. Niciodată. Fie noapte, fie zi, căci trebue să vă supraveghez. Eu nu sunt Vasile Marincioiu, fostul Şef. Ăla pateo v'a obişnuit aşa, dar cu mine nu merge. V'aţi învăţat rău. Am însă ac de cojocul vostru. V'am mirosit cu ce pramatii sunteţi, numai într'o săptămână de când sunt aici. Ştiu câte parale face fiecare. Aşa. Şi acum chiamă-l pe... (scotoci în buzunarul de sus al hainei şi trase afară un carneţel. Răsfoi câteva file...) ...pe Ionescu-Baston. Imediat să vină la mine. Marş!

Hai, cară-te! Ce stai? Ce nu pleci odată, boule? N'ai auzit ce ţi-am spus?

— ...

— Chiorule, ai înebunit De ce nu te mişti?

— D... do'n Şef. N'au venitără do'nii funcţionari.

— Cum???

— ...

— La orele 3 şi un sfert nu sunt încă aici? Tiii! Ce debandadă, ce dezordine... Piei din faţa mea!

Domnul Şef fusese mutat din una dintre cele mai frumoase vămi transilvănene, în micul orăşel murdar şi prăfuit din valea Dunării. Mutarea a fost mai mult politică — ca să facă loc unui partizan al regimului — decât din „interes de serviciu".

Sosise cu trei geamantane de becher, pline alandala cu tot felul de lingerie desperechiată şi nimicuri, în plus cu o ciudă şi poftă de răzbunare cum nu avusese nici când.

Chiar din prima zi şi-a dat seama că funcţionarii micii Vămi Dunărene, se compun din cetăţeni ai urbei, căpătuiţi politiceşte, neschimbaţi cu anii pe la vre-o altă sucursală a Ministerului de Finanţe — toţi, linguşitori şi tabietgii, guvernamentali prin excelenţă — dându-şi demisia din vechiul partid şi înscriindu-se în bloc în cel proaspăt sosit la putere, în frunte cu deputatul respectiv al oraşului, cu care schimbă regulat felicitări de Anul Nou, Paşte şi Crăciun, şi — mai ales — căruia i se plânge dacă unul a depăşit trei centimetri cu duvarul terenul celuilalt, sau profesorul de germană de la liceu, a pus vre-un trei unei odrasle de a lor.

Dintre toţi funcţionarii însă, Ionescu-Baston pare a fi cel mai leneş şi obraznic. De cum l-a văzut a înţeles că n'o să-l poată deloc înghiţi, că trebue să fie un nesuferit. Da. Şi dovada a avut-o chiar în după-amiaza sosirii lui, când ţinându-le un mic discurs — ca prim contact de cunoştinţă — prin care le arăta ce le pretinde: cinste, muncă şi disciplină, subliniat: disciplină, mai amintindu-le cu ocazia aceasta că numai faima i s'a dus de Şef rău, încolo fiind pâinea lui Dumnezeu, dacă se munceşte, — a simţit privirea lui impertinentă ce-i scruta fără ruşine înfăţişarea. Urmărind aceă privire, a mai surprins şi un zâmbet maliţios înflorit în colţul gurii.

Nici ceilalţi nu erau mai breji. In timp ce el le citea cuvântarea improvizată, unul se scărpina plictisit în cap. Altul privea absent în duşumele. Al treilea admira amuzat acrobaţiile unei muşte ce pilota la o palmă de tavan, în timp ce vecinul său îşi pigulea un fulg imaginar de pe haină.

I-ar fi ertat pe toţi dacă acest Ionescu-Baston n'ar fi zâmbit cum a zâmbit cercând să-i dizolve cu privirea-i batjocoritoare, toată gravitatea ce cu greu şi-o întipărise pe faţă. Deatunci, n'a încercat să scoată o singură vorbă bună cu subalternii. Le adresa doar scurte ordine de serviciu, veşnic nemulţumit, gata pentru orice fleac să-i amendeze ori să le facă raport. Numai într'o săptămână a amendat cinci din ei şi a făcut referat de mutare la alţi trei.

Cât despre proprietarul zâmbetului nepoliticos şi a privirii insolente, această lichea şi terchea-berchea, curând, curând, îi va cădea în ghiară, cu toate că presimţind ceva, mizerabila pramatie se fereşte... Şi într'adevăr, iată că numai după şapte zile dela instalarea în cabinetul de „Şef", îl şi aştepta nerăbdător, ca să-l întrebe „politicos" — cum numai el ştia să întrebe — de ce a lipsit aseară o oră, când era de serviciu pe litoral.

Ii va arăta el, să-i treacă pofta pentru totdeauna de râs....

Rămase nemişcat, rumegând în gând răzbunarea şi fixând absent un colţ de Port, prins în cadrul dantelat al unei rupturi din hârtia protectoare a ferestrei.

Afară plouau cisterne de smoală aprinsă. Pământul uscat până la pulverizare sfârâia, pleznind sub tălpile câte unui nenorocit căruia i se năzărise să 'nfrunte urgia de foc. Pe panglica de bragă a Dunării, un remorcher, mare cât un melc şi scufundat până la brâu, trage două harabale de şlepuri, ce se clatină ameţite, lovite de insolaţie. Şi nici un nor, nici o pată, pe luciul exasperant de albastru al boltei...

In birou o uşă scârţâie uşor. Câtiva paşi prudenţi, amortizaţi de tălpile groase de cauciuc se târşesc alene. Intre conul de lumină filat prin hârtia violetă de la fereastră şi soba inutilă de teracotă, apare o umbră.

Domnul Şef tresare.

Un curent de aer ridică în sus câteva foi bătute la maşină şi le zvârle jos. Domnul nu se clinteşte. Spionează atent, umbra. Aceasta se măreşte din ce în ce. A ajuns cu capul la fereastră, e cât ea, o depăşeşte, atinge tavanul...

— Dumneata?!

Intors brusc, Şeful săgetează cu luminiţele de oţel ale ochilor umbra cu tălpi de cauciuc, transformată subit în prea simpaticul d-lui Şef, impiegatul clasa 3-a Ionescu-Baston.

— Am onoarea să vă salut, domnule Şef.

Faţa superiorului se strânge, umplându-se de zbârcituri şi creţuri, din care ţâşnesc nenumărate şuvoae de năduşeală, parcă o mână uriaşă i-ar stoarce capul — lămâe zemoasă...

— Ai onoare? Ai onoare, hai? La trei jumate? Ai să vezi dumneata numaidecât, ce onoare mi te aşteaptă.

— Domnule Şef, eu...

— Sst! Nici o vorbă. Inţelegi? Nici o vorbă. Cu indivizi ca d-ta ştiu eu cum trebue procedat. Să nu crezi că...

— Dar...

— Taaaci! Nici un „dar" nu mai încape. Este ora trei şi jumătate?

Incepe serviciul la trei fix? Unde-mi umbli mătăluţă? Dacă în fiecare zi lipseşti înainte şi după amiază câte o jumătate de oră, cel puţin — şi sunt sigur că şi mai mult, o chiuleşti — atunci într'un an fac 365 de ore. Ore bune de muncă, plătite de Stat şi furate de d-ta.

— Domnule Şef...

— Nimic! De câţi ani eşti în serviciu?

— ...

— De câţi ani, domnule, mănânci de pomană pâinea Statului?

— Vă rog, domnule Şef, nu înţeleg ce...

— Nu înţelegi? Aşa ai spus? Asta-i bună. Păi dacă o simplă întrebare a unui superior nu o înţelegi, ce scofală îmi faci la... unde lucrezi?

— La chitanţier.

— La chitanţier? Frumos! Foarte frumos! Uite pe cine am eu la chitanţier. Unul care habar n'are, nici când a intrat în slujbă.

— In 1932, domnule Şef. Aproape cinci ani.

— Cinci ani. De 360 de ori câte cinci, fac... fac?

— 1800.

— Ei bine, domnule Ionescu-Baston, dumneata care cu diurnă, cu una cu alta, ai peste 3000 lunar, socotind la 8 ore lucrătoare pe zi, iar ora cu minimum 15 lei, înşeli Statul cu...

Domnul Şef face o mică înmulţire pe blocul de hârtie din faţă.

— ...cu peste 27000 de lei. Este?

— ...

— Şi cel puţin dacă ai fi vre-un element de treabă. Dar nu eşti, domnule. Nu. Te ţii numai de prostii. Nici măcar om de serviciu nu te-aşi...

— Domnule Şef...

— Da, da. Nici om de serviciu nu eşti bun. Crezi că dacă porţi pantaloni fresco cu dungă şi cămaşe de mătase, îţi poţi ascunde imbecilitatea? Ai fi trebuit să mulţumeşti în fiecare zi soartei miloase care ţi-a hărăzit un astfel de serviciu pe care nu-l meriţi, dar care — săracul — îţi dă posibilitatea să te 'nţoleşti, să faci pe ghighelul...

— Totdeauna am fost aşa. Şi înainte de slujbă. Sunt învăţat încă de acasă, domnule Şef.

— Daaa? Măi, măi. Oi fi poate fecior de prinţ?

— De prinţ nu, doar de Prefect, domnule Şef.

— De Prefect?

— Da, de Prefect.

— Hmm...

Imaginea mutării năvălise deodată clară şi precisă în creerul Şefului de Vamă. Incruntă sprincenele şi-şi usucă cu batista cadrilată, fruntea brobonată de năduşală.

Te pomeneşti că-mi pun în cap Prefectul, gândeşte el posomorît. Cine naiba m'a pus să mă iau cu licheaua asta?

Tuşeşte sec de câteva ori, îşi netezeşte cărarea inundată de pe scăfârlie şi odată cu clefăitul gurii înecate în salivă începe mieros:

— Domnule Ionescu. De la prima vedere am simţit că sunteţi un valoros element al Vămii. Nu-i aşa?

Şi-l sfredeleşte din nou cu privirea-i rece de reptilă.

Cel lăudat, pleznit prea brusc în faţă de tonul politicos roşeşte plecându-şi jos fruntea.

— Eu, domnule, reia muiat Şeful, sunt aci ca un biet conducător ce.... (înghite restul frazei ca pe o găluşcă).

Deasemeni veghez nu numai la bunul mers al biroului, dar şi la aportul adus de domnii funcţionari. Căci vei admite...

Dar de ce stai în picioare, domnule Ionescu? Ia loc. Şezi pe scaun. Şezi, şezi, nu te jena. Fă-te comod. Aşa Suntem doar între colegi, nu?

Râde fals şi atât de zgomotos, încât Chiorul, speriat, se apropie iarăşi de ferestruică, holbând ochii înăuntru.

— O ţigare fumezi, domnule Ionescu?

— Mulţumesc, n'aş vrea să...

— Ei, lasă fasoanele... Ţine cutia. Invârteşte-ţi una groasă, ca vardistul la prima leafă. Aprinde!

— Mulţumesc, domnule Şef.

— N'ai pentru ce. Intre colegi nu încape... nu?

Il arse din nou cu căutătura, drept în ochi.

— Domnule Ionescu, am o mare chestiune să ţi-o spun. Fii atent.

— Ascult, domnule Şef.

— Uite ce este: Cum am face să vi-

(Continuare în pagina 10-a)

zităm la Prefectură pe onorabilul dumitale părinte?

— !...

— Ai? Când crezi că ne-ar putea primi? Căci vezi, scumpul meu, o foarte mare nedreptate mi s'a făcut. M'a pârît careva — nu l-ar mai răbda pământul — că fac... adică, înțelegi: simpatizez cu „ăia". Cu cei din opoziție. Și cum faptul nu este deloc adevărat — am dovezi palpabile, grozave (Șeful se bate cu mâna în piept, cam în dreptul unde ar fi trebuit să fie buzunarul interior), astfel că o reabilitare... numai să am pe cineva care să-mi pună o vorbuliță la Direcție. In 24 de ore sunt la loc în Transilvania. Nu de alta, dar am acolo rostul meu, o căsuță, o mică viișoară, cunoscuți, mă rog, alt mediu. Este?

— Aveți dreptate, domnule Șef; dar o să fie foarte greu, căci tata în nici un caz nu vă poate servi.

— Și de ce, mă rog? Nu primește să facă un bine?

— Nu poate primi.

— ??

— E mort de cincisprezece ani.

— !!

— Regret foarte mult, domnule Șef, că...

— Bine, bine. Lasă astea. Nici n'ar fi trebuit să ți le spun.

E vorba de altceva acum.

— ?...

— Aseară ai fost de serviciu pe litoral. Așa-i?

— Da, domnule Șef.

— Ai stat tot timpul în Port?

— Să vedeți cum s'a întâmplat...

— Ce să văd, domnule, ce să mai văd? Că de când mi-ai intrat în birou mă ei tot cu „să vedeți" și „să vă spun". Ai fost tot timpul serviciului în Port? Da ori nu?

— ...

— Răspunde-mi imediat că te suspend pe loc. M'ai înțeles? Și scoală'n picioare când vorbești cu mine. Stinge țigara. Nu arunca mucul pe covor, nătărăule, că spui că ești de familie... Fecior de Prefect... Halal! Ei! Ai fost ori ba?

— Am fost.

— Și n'ai lipsit de loc?

— Să vă... am lipsit. O oră numai, fiindcă...

— Nimic! Iți fac raport. Ai să sbori afară. Afarăăă! răgește Șeful înfuriat.

Vinovatul tace din gură. Dar un zâmbet, timid la început, apoi din ce în ce mai pronunțat, îi luminează fața.

— Mai râzi, ai? In fața mea? Ai curajul ăsta? Dar am să te...

O tuse explosivă îi îneacă amenințarea în gât.

De acest scurt armistițiu profită impiegatul Ionescu-Baston, ca să se dezvinovățească:

— Domnule Șef. Venind dela Calafat domnul Subsecretar de la Finanțe Macovei m'a rugat să-l însoțesc pentru o oră în oraș, lăsând pe un coleg în loc. Vedeți, așadar, că...

— Ce spui? Ce spui? își recăpătă glas Șeful. A fost aici? La noi? Și eu să nu știu nimic?

— Așa mi-a dat ordin. Este în concediu și nu vrea să deranjeze pe nimeni. Incognito...

— Incognito?

— Da.

— Țțțțț! Hmm. Și cum de te-a rugat tocmai pe dumneata?

— Asta n'o pot ști. A scoborît de pe „Regele Carol II", zece minute după acostare, și mi s'a adresat direct: Dumneata ești funcționar la Vamă? Da, i-am răspuns eu mirat. Bun! Ai să mergi cu mine în oraș. Mă însoțești. Iar la replica mea că sunt de serviciu pe litoral mi-a spus să rog un coleg să facă în locul meu. Ceiace am și executat.

Când să vin să vă anunț, s'a supărat domnul subsecretar, și mi-a interzis să înștiințez pe cineva în Port de prezența dumnealui. M-am supus. Asta-i tot, domnule Șef.

— Foarte bine. Foarte bine ai făcut. Și... care-va-să-zică, v'ați plimbat prin oraș? Pe unde ați fost?

— ...

— Hmm. Nu se poate ști?

— Sunt foarte confidențial...

— Așa și trebue... Dar între noi... înțelegi... (Șeful înghite o altă găluscă). Imi poți spune... N'a întrebat de mine ceva?

Știe cine-i Șeful dela Ostrov? Cum i s'a părut serviciul la debarcader?

— ...

— Stai jos. Nu fii supărat. Mai fă-ți o țigară. Hai, hai, îndrăznește. Ce te uiți așa urît la mine? Ei, am și eu câteodată nervi, ca omul. Dar nu sunt rău. De fel. Să știi. Ai făcut țigara? Poftim de aprinde. Trage. Mai tare. Așa. Ș'acum, dragă domnule Ionescu, spune-mi — te rog „eu" — ce a vorbit domnul Subsecretar? Fiindcă aș vrea să-i fac un memoriu...

— Am să vă spun tot, domnule Șef. Dela debarcader, m-am urcat cu dânsul în mașină și după cinci minute opream în fața casei lui Niculescu, deputatul nostru. A intrat singur înăuntru. La un sfert de oră, foarte grăbiți amândoi, se urcă iarăși și după ce domnul Subsecretar îmi mulțumește pentru oboseală, — pleacă în goană spre București unde — auzii în treacăt pe Niculescu — voiau să mai apuce încă în noaptea aceia, un consiliu urgent al parlamentarilor majoritari. Atât.

— Și n'a scăpat vreo vorbuliță? Bună sau rea?

— Nimic.

— Nimic, nimic?

— Da, domnule Șef.

— Da? Ce da?

— Nimic.

— Bine, domnule. Bineee! Și du-te acum de aici. M-ai pisat destul.

Văd eu că nici o brânză n'am să fac cu dumneata. Ți-am mai spus-o.

— Dar de ce vă supărați mereu pe mine, domnule Șef?

— Ia uitați-vă, mă mai întreabă. Dar îmi calci pe nervi cu flegma și zâmbetul — ah! „zâmbetul" — acesta impertinent. Cum am să ți-l transform eu în plâns, în urlet de jale... Hai, du-te. Du-te, de aci, din Vamă, din oraș, unde oi vrea. La mine să nu te mai văd, în halul ăsta de.... de indisciplină... cu trabucul în gură și... Iar pe covor? Ai scrumiera în față, idiotule. Eși!

— Domnule Șef....

— M-ai făcut — desigur — de râs și în fața domnului Subsecretar.

Trebuiai să mă anunți. Poate că te 'ncerca. Desigur că te-a încercat. Ii dădeam și mem... Dumneata ai fi în stare și când o veni domnul Ministru, să nu-mi spui nimic.

— O! Dacă ar veni unchiul...

— Cineee?

— Ministrul. Ministrul de Finanțe.

— „Domnul" Ministru. Invață să vorbești.

— Unchiul.

— Unchiul ai spus?

— Da, unchiul.

— Ministrul??

— „Domnul" Ministru...

— Min... Domnul Ministru de Finanțe Ionescu?

— Unchiul meu.

— Unchiul dumitale?

— Fratele tatei.

— !?

— ...

— Domnule Ionescu! Tinere, prictene, ești extraordinar.

Ex-tra-or-di-nar ! Păi bine, dragule, de ce nu mi-ai spus dela început ca unui părinte ce-ți sunt și-ți voi fi toată viața — (pleoapele i se zbătură scurt, cerșind o lacrimă): Domnule Erbiceanu — nu e nevoe să-mi spui Șef — sunt nepotul Excelenței Sale domnului Ministru al Finanțelor. Atât. Numai atât, și-mi ajungea. Ah!...

— ...

— Dar nu-i nimic. Las' că-ți port eu de grije. A fost greu până ce am aflat... Ia vin mai aproape (cu voce stinsă:) Iți convine la chitanțe? Nu te grăbi, gândește-te. Ce preferi? Registrul de magazie? Sumarul? Ori... Da, da. Te mut la export. Ese mai bine. Ai petroliferele și cerealele. Dau ordin în condică chiar astăzi. Să mergem să-i comunicăm de schimbare și ajutorului de șef. Hai. Nu, nu. Poftim, poftim. După dumneata. Treci înainte. Loc tinereței și elementelor de valoare... Să dăm Cezarului...

. . . .

Acul minor al ceasornicului din perete s'apropie de 7. Căldura s'a mai potolit. De vis-à-vis, din coama dealului bulgăresc, sulițele roșcate ale soarelui, trec pe lângă grănicerul indiferent, frontiera, poleind cu aur clădirea înaltă a Vămii și Căpităniei. O lotcă pescărească, îndoliată în catran, plină ochiu cu solzii mișcători și argintii, urcă greu la deal. Prin megafon, un căpitan de tanc petrolifer, cere loc de acostare, la dană. Vocea-i răgușită e purtată din val în val pierzându-se înspre Pădurea Mocanului. Un nor zdrențuit, vâslește inutil pe sus...

Răcorit însfârșit, de aripele ventilatorului și duzina de pahare cu apă la ghiață, servite prompt de Chiorul, domnul Șe. cu mâinile la spate se plimbă prin sala Vămii. S'a oprit lângă ușă. Privirea-i de șarpe, se strecoară pe jos, printre picioarele funcționarilor, oprindu-se sub masa la care lucrează impiegatul Ionescu-Baston, îi încolăcește ca un boa constrictor gleznele, șoldurile, pieptul și grumazii, apoi, ridicându-se drept în față, îl fixează în ochi. Se apropie de el. Il bate prietenește pe umăr. Cel mângâiat zâmbește. Minune! A zâmbit și domnul Șef, azi, a 7-a zi dela „descălicare"... Uite-l că se apleacă spre urechea impegatului de a 3-a:

— Dragule... cum am face să....

Seara, chef mare la „Pacea Universală". Sunt toți funcționarii Vămii în păr. Beau, mănâncă și se veselesc.

Unul singur însă, stă trist și nu ia parte la petrecerea generală. Și are de ce.

Ii trebuește neapărat până 'n trei zile — un unchiu Ministru de Finanțe, care să repare o „maaare nedreptate".

MARIA ARSENE

Leon Blum

Despre căsătorie

Deși aceste rânduri ar părea jignitoare, sunt scrise de un bărbat fericit și dedicate soției sale.
L. B.

Căsătoria este necesară, pentrucă corespunde unei stări normale a firii noastre și într'adevăr este izvorul conflictelor și a suferințelor fără număr. E o boală care ne lovește înainte de termen. Să așteptăm să-și facă apariția ca o odihnă înviorătoare și salutară pentru bărbatul plin de înfocare, pentru femeia săturată de pasiune.

Iată ce trebue de spus fetelor și băeților: căsătoria nu satisface nevoia de dragoste sau mai degrabă de pasiune; ea îi este contrară prin definiție, pentrucă e monogamia organizată, iar pasiunea, în primul grad al vieții amoroase, corespunde unui instinct poligamic. Căsătoria este o instituție necesară și binefăcătoare, dar cu stricta condiție să nu uzezi de ea decât în momentul când instinctul și-a pierdut puterea și adaug că acest moment se manifestă singur după semne care nu înșeală.

●

Căsătoria trebue reformată sau, mai precis, îndreptată, pusă din nou în locul ei firesc, reintegrată în funcția sa adevărată. Această restituire se va face sub efectul unei tranformări de moravuri și opinie sub conducerea activă a fetelor.

●

Ce se va întâmpla când fetele se vor fi convins, prin exemple repetate, că libertatea prealabilă a vieții nu numai că nu împiedică pe femei să se mărite, dar poate chiar să le ușureze mariajul? Poate că va fi suficient atunci, în fiecare familie, ca libertatea fetelor să fie organizată cu acel spirit de delicateță și decență, pe care atâtea mame o pun în protecția libertății băieților lor. Va trebui să aibă aceiaș indulgență binevoitoare, aceiași toleranță surâzătoare și blândă, născută din conștiința că o funcțiune naturală se săvârșește.

●

Mariajul prost: *dezacordul fizic, plictiseala existenței prea încurcate, iritarea, firea rea, conflicte de interese și de caractere provin întotdeauna, între soți, din cauză că mariajul, făcut ca să unească două ființe egale, două ființe ajunse la acelaș moment și la aceiași cunoaștere a vieții, apropie azi ființe din care una cel puțin n'a atins momentul matrimonial, n'a trecut peste clocotirea instinctului și a fierberii tinereții.*

●

Mariajul bun: *e acel care face posibilă și plăcută continuitatea vieții comune, a vieții casnice ca și a vieții sociale, care dă voe să se întreprindă împreună și de acord, lucrările în care aportul timpului este necesar, cum este conducerea averii sau educația copiilor, care dă voe să se prelungească fără monotonie și fără regret familiaritatea intimă a unei singure ființe.*

●

Armonia conjugală: *acordul durabil al trupurilor și al caracterelor în ceiace au mai stabil și mai format.*

●

In orice moment al vieții, excluzând hotarele bătrâneții, dragostea este strâns legată de dorință.

●

Cariera de amant este cariera omului bogat și fără ocupații.

In liceu am ținut multe discursuri și am făcut multe descrieri, dar nimeni nu s'a gândit să ne învețe ce limbaj preparatoriu trebue de ținut, după vârstă, loc și împrejurări, unei femei pe care nu o cunoști.

●

Aproape toate femeile se simt ofensate când dorești să ai în ele numai o prietenă.

●

Gustul educației amoroase se desvoltă printr'o înlănțuire firească, prin obișnuință și satisfacerea dragostei.

●

La început femeea nu se gândește decât la dragoste; ceva mai târziu nu se va gândi decât la fericire.

●

Așa cum femeile simt, la un moment precis al desvoltării lor sexuale, gust pentru ignoranța băeților, tot așa bărbații o vor simți pentru inocența fetelor.

●

Cred că pentru a te căsători trebue să aștepți să fii în stare de căsătorie. Nu e vorba de vârstă, validitate fizică, ci numai de o stare morală.

●

Vârsta *cea mai comună* pentru mariaj: *fără îndoială în jurul a 30 de ani pentru femei, în jurul a 35 de ani pentru bărbați: decadența fizică este încă departe.*

●

Căsătoria nu este somnul după dragoste, inobilitate după ce-ai trăit. E un nou mod de a trăi, un al doilea chip de a iubi. Poți fi fericit și fără pasiune.

●

Prima condiție a fericirii conjugale: tot adevărul, toată francheța unul față de celălalt. Să fie prieteni sinceri, asociați loiali topiți în comunitatea corporală, legați prin puterea plăcerii împărtășite.

●

Se poate verifica că, afară de foarte rare excepții, cele mai puțin durabile și cele mai puțin fericite din toate căsătoriile sunt acelea care au la origina lor dorințele fizice cele mai puternice.

●

Cohabitația face posedarea prea frecventă și prea ușoară. Deci nu se poate contesta că dorința se prelungește mai mult timp și se păstrează mai tare prin raritatea și dificultățile întâlnirilor.

●

In căsătoriile fondate numai pe dorință, unilateral sau reciproc, se ajunge la această consecință aproape fatală, că tot ce nu e schimb de dorință devine ocazie de conflict

●

Acolo unde dorința apropie, viața separă.

●

O unire, clădită pe încredere, pe interese și ambiții comune, pe grija copiilor care trebue instruiți, reprezintă sănătoasa noțiune de căsătorie.

●

Trebue să pui capăt dragostei înainte de a ajunge la vârsta înțelepciunii, dacă nu vrei ca dragostea să te surprindă la vârsta când nu mai e înțelept să iubești.

Din cei doi soți, acela domină la care dorința fizică n'a mai trăit după încercările nenorocite ale lunii de miere.

Din cei doi soți, acela abdică care a păstrat, într'o oarecare măsură, o amintire sau o speranță de plăcere.

Trad. de Dv. J. R.

Luigi Pirandello

Lichidare

Luca Fazio
Leopoldo Paroni
Voiajorul comercial
Primul redactor
Al doilea redactor
Al treilea redactor
Al patrulea redactor
Al cincilea redactor
Rosa Lavecchia

Scena reprezintă biroul modest al lui Leopold Paroni, directorul ziarului Vocea Joporului *din Costacova.*

Redacţia ziarului este instalată în apartamentul ocupat de Paroni, şeful Partidului Republican. Paroni trăeşte singur şi în dispreţul nu numai al oricărui confort dar — pare-se — şi al celei mai elementare curăţenii. Mobilele învechite şi pe jumătate distruse sunt murdare şi acoperite de praf. Urme de dezordine peste tot, până şi pe parchete. Pe birou, mormane de hârtie; scaunele sunt acoperite de cărţi şi dosare; jurnale răspândite peste tot; etajeră cu cărţi grămădite fără orânduială; canapea veche de piele cu o pernă albă murdară şi deşirată din care ies fulgii. Uşa de intrare se află în stânga. In fund, o uşă cu geamuri care dă în redacţia ziarului. O altă uşă în dreapta, care duce în apartamentul particular al lui Paroni.

E seară. La ridicarea cortinei, reflexe vagi care pătrund prin geamurile uşii din fund, luminează slab masa de lucru. Luca Fazio stă nemişcat în umbră. E întins pe divan; capul i se sprijină pe perină; e îmbrobodit cu un şal cenuşiu; poartă pe cap o caschetă de călătorie cu cozorocul tras pe ochi. Nimeni nu-l poate vedea. Intr'una din mânile sale scheletice, ţine ascunsă sub broboadă o batistă înfăşurată ca un tampon. Are 26 de ani. Când se va face lumină în cabinetul de lucru, i se va putea vedea faţa suptă, palidă, cadaverică, presărată ici şi colo cu fire de păr. Mustăţi mici blonde „pe oală". Din timp în timp luptă penibil contra unei tuse seci care isbucneşte totuşi.

Apasă atunci batista pe gură. Prin uşa din fund se aud timp de câteva minute, strigătele lui Paroni şi ale redactorilor lui.

PARONI *(in culise)*. — Şi eu vă spun că trebue atacat temeinic.

VOCI CONFUZE. — Da, da, aşa este! — Să-l atacăm! — Foarte bine! Nu ! Niciodată !

PRIMUL REDACTOR. *(Mai tare decât ceilalţi)*. — Aveţi să faceţi jocul lui Cappadona!

VOCI CONFUZE. — Exact. Aşa este! — Jocul redacţionarilor! — Ba nu!

PARONI *(cu o voce surprinzătoare)*. — Nimeni nu trebue să se gândească la asta. Vom urma linia noastră de conduită. Il vom ataca în numele principiilor noastre. Aşa! Şi acum, am discutat destul! Lăsaţi-mă să-mi scriu articolul.

(Tăcere. Luca Fazio nici nu s'a clintit măcar. Uşa de intrare din stânga se deschide şi o voce întreabă: „Nu e nimeni?" *Luca Fazio nu răspunde. Vocea întreabă din nou:* „Se poate intra?")

((Voiajorul comercial, 40 de ani, intră cu sfială).

VOIAJORUL. — ...Nu e nimeni.

LUCA *fără să se mişte, cu voce cavernoasă)*. — Acolo, în camera din fund.

VOIAJORUL *(tresărind)*. — O! Iertaţi-mă... Am, desigur, cinstea să vorbesc cu d. Paroni?

LUCA. — V'am spus... în fund... acolo! *(Ii arată uşa cu geamuri)*.

VOIAJORUL. — Pot intra?

LUCA *(plictisit)*. — Dacă vă face plăcere!

(Voiajorul se îndreaptă spre uşa din fund, dar înainte de a ajunge, în redacţie izbucneşte tumultul unei alte discuţii. In acelaşi timp însă, făcând ecou sgomotului dinlăuntru, se aude un altul mai îndepărtat care pare să vie din stradă.

E o manifestaţie care trece prin piaţă. Voiajorul se opreşte, perplex.

VOCI CONFUZE *(în sala de redacţie)*. — Ascultaţi! Ei sunt! Ei sunt! Manifestaţia! E manifestaţia! — Mizerabilii! Mizerabilii! Reacţionarii!

PRIMUL REDACTOR. — Ascultaţi-i cum strigă: „Trăiască Cappadona". V'am spus doar!

PARONI *(lovind cu pumnul în masă)*. — Şi eu vă spun că Guido Mazzarini este acela cacre trebue desfiinţat. Puţin îmi pasă de Cappadona.

(Sgomotul de afară acoperă o clipă pe cel din redacţie.

Manifestanţii în mare număr, trec alergând. Se aud strigăte de: „Trăiască Cappadona", „Jos Comisarul Prefectoral!" *Sgomotul se îndepărtează. Reîncep strigătele din redacţie:* „Porcii! Porcii."

...Aştia sunt duşmanii oraşului! — Sunt plătiţi de Cappadona!" *Deodată, irup prin uşa cu geamuri, doi redactori. Sunt aferaţi. Au câte un ciomag în mână şi se precipită spre uşă, cu intenţia de a alerga după manifestanţi.*

AL 2-LEA REDACTOR *(alergând agitat)*. — Mizerabilii! Mizerabilii! *(iese)*.

VOCEA LUI PARONI. — Duceţi-vă toţi! Eu mai rămân... am de scris!

(Din fund se precipită cu pălăriile pe cap alţi cinci redactori, cari ies strigând: „Mişei! Porci! Vânduţi!" Unul din ei: Auzi... Trăiască Cappadona. (Ies toţi).

VOIAJORUL. — Să mă bată D-zeu dacă pricep ceva!... *(Lui Luca Fazio)*. Spuneţi-mi vă rog... ce s'a întâmplat? *(Luca are un acces de tuse şi îşi apasă batista pe buze)*.

Voiajorul se apropie şi-l priveşte. E stânjenit de scârba pe care i-o inspiră interlocutorul său şi pe care isbuteşte foarte greu s'o ascundă.

LUCA. — Mirosul ăsta de pipă... mă înăbuşe... Daţi-vă într'o parte... vă rog... Am nevoe de aer. Lăsaţi-mă să respir. *(Tusa se potoleşte)*. Nu sunteţi din Costanova?

VOIAJORUL. — Nu, sunt numai trecător.

LUCA. — Toţi suntem trecători, domnul meu.

VOIAJORUL. — Voiajez pentru papetăriile lui Sangone. Aşi vrea să vorbesc cu d. Paroni despre hârtia pentru ziar.

LUCA. — După cum vedeţi, nu e momentul.

VOIAJORUL. — Da... Am auzit... Era o manifestaţie.

LUCA *(cu o ironie sumbră)*. — La opt luni după alegeri. Ura contra deputatului Guido Mazzarini clocoteşte încă.

VOIAJORUL. — Mazzarini, deputatul socialist?

LUCA. — Da, socialist, aşa cred... Aici la Costanova, toată lumea îi era împotrivă; dar a avut o mare majoritate în celelalte cantoane şi a fost ales. E socialist, dar are bani. *(Frecând degetul cel mare de cel arătător)*. E un om mare... Lumea îl urăşte însă pentrucă odată ajuns la putere s'a răzbunat provocând revocarea primarului din Costanova şi — daţi-vă la o parte, vă rog, mă înăbuş — şi numind un comisar prefectoral. — Mulţumesc. — E o afacere de o importanţă extremă... Administraţia municipală în mânile unui comisar...

VOIAJORUL. — I-am auzit strigând: „Jos comisarul!"

LUCA. — Nici nu vor să audă măcar. Ei, scumpe domn, Costanova este o localitate foarte importantă. S'ar putea spune că lumea întreagă gavitează în juru-i. Dacă stai la fereastră şi priveşti cerul, ce vezi? Toate stelele nu fac altceva decât să elipească înspre Costanova. Unii oameni pretind că ele nici nu se gândesc la aşa ceva. Ei bine, să nu credeţi una ca asta. Adevărul este altul; fiecare stea ar dori să aibă un oraş asemănător Costanovei. Ştiţi d-vs. de ce depinde soarta universului? De consiliul municipal din Costanova. Acest consiliu municipal a demisionat şi astfel universul este turburat profund. Vă puteţi convinge de asta numai privind figura lui Paroni. Priviţi-l, priviţi-l prin fereastra uşii de colo.

VOIAJORUL. — Bine, dar geamul este mat.

LUCA. — Aşa e... La asta nu m'am gândit.

VOIAJORUL. — D-vs. nu faceţi parte din redacţia ziarului?

LUCA. — Nu. Simpatizez numai. Sau mai bine zis simpatizam fiindcă peste puţină vreme voiu dispare. In Costanova sunt foarte mulţi bolnavi de piept. Doi fraţi ai mei, care au murit din cauza aceleiaşi boli, făceau şi ei parte din redacţie. Eu eram până alaltăieri, student în medicină. M'am reîntors azi de dimineaţă. Am venit să mor în casa părintească. D-ta vinzi hârtie pentru ziar?

VOIAJORUL. — Orice fel de hârtie, inclusiv cea de ziar şi cu preţuri care desfid orice concurenţă.

LUCA. — Şi... asta ca să facilitaţi scoaterea unui număr cât mai mare de ziare?

VOIAJORUL. — In starea actuală a pieţii, chestiunea preţului hârtiei este, vă rog să mă credeţi...

LUCA *(întrerupându-l)*. — Vă rog... vă rog... Cred, da, cred... Dac'aţi şti cât de mult mă consolează gândul că ani de zile dearândul veţi veni mereu să propuneţi hârtia d-vs. pe preţuri sfidând orice concurenţă tuturor acestor verze hebdomadare de provincie. Vă veţi reîntoarce probabil peste zece ani, într'o seară ca asta şi veţi regăsi această canapea la locul ei — fără mine se 'nţelege — şi poate o Costanova pacificată...

Trei redactori, dintre acei care alergaseră după manifestaţie, intră înfierbântaţi, strigând:

I-IUL REDACTOR. — Paroni! Paroni!

II-LEA REDACTOR. — Aşa ceva nu s'a mai văzut!

III-LEA REDACTOR. — Vino cu noi, Leopoldo! Haide.

Leopoldo Paroni apare în cadrul uşii cu geamuri. Inaintează ţinând o lampă de petrol în mână. Vârsta probabilă:

50 de ani. Păr leonin, nas mare, mustăţi în furculiţă, bărbuţă mefistofelică, cravată roşie.

PARONI. — Ce s'a întâmplat? S'au luat la bătaie? *(Dă la o parte câteva hârtii şi aşează lampa pe masă)*.

II-LEA REDACTOR. — Loviturile curg ploaie.

I-IUL REDACTOR. — Cete de socialişti sosite din Capitală...

PARONI *(întrerupându-l)*. — Bine, dar atunci i-au atacat pe partizanii lui Cappadona?

III-LEA REDACTOR. — Da' de unde... ne-au atacat pe noi... lovesc în ai noştri...

I-IUL REDACTOR. — Haide, vino... E nevoe de tine.

PARONI *(scuturându-se)*. — Aşteptaţi puţin să-mi viu în fire... Mai întâi... poliţia ce face? Ce atitudine a luat?

I-IUL REDACTOR. — Poliţia stă cu mânile încrucişate. Interesul comisarului municipal este ca noi să fim zdrobiţi. Haide, vino.

PARONI. — Să mergem, să mergem. *(Celui de-al treilea redactor care se execută imediat)*. Dă-mi pălăria şi bastonul. Unde-i Fabrizi? Dar Conti?

II-LEA REDACTOR. — Sunt în stradă. Ţin şi ei piept cum pot.

I-IUL REDACTOR. — Se apără.

PARONI. — Cum se face că reacţionarii n'au chemat poliţia?

I-IUL REDACTOR. — Au şters-o.

PARONI. — Şi voi le-aţi imitat exemplul!... Trebuia să veniţi toţi trei să mă chemaţi? Unul era de ajuns.

III-LEA REDACTOR *(revenind)*.— Nu găsesc bastonul.

PARONI. — Caută-l bine în colţ... lângă cuer.

III-LEA REDACTOR. — Nu e acolo.

PARONI. — E cu neputinţă, l-am pus eu însumi.

II-LEA REDACTOR. — L-a luat poate Conti... sau Fabrizi...

PARONI. — Bine, dar îmi trebue bastonul.

I-IUL REDACTOR. — Vino, ţi-l dau pe al meu.

PARONI. — Şi tu?... tu ce vei face fără baston în ploaia de lovituri?

(In momentul acesta, îşi face apariţia Rosa Lavecchia, 30 de ani, roşcată, slabă, ochelari şi îmbrăcată aproape bărbăteşte. Răsuflă greu şi pare desnădăjduită).

ROSA *(mişcată)*. — Doamne!... Doamne!

PARONI şi ceilalţi *(nerăbdători, consternaţi)*. — Ce este? Ce s'a întâmplat?

ROSA. — Cum, nu ştiţi?...

PARONI. — Au ucis pe cineva?

ROSA *(privindu-l fără să înţeleagă)*. — Nu. Unde?

I-IUL REDACTOR. — Cum, n'ai văzut manifestaţia?

ROSA. — Manifestaţia? N'am văzut nimic. Viu dela bietul Pulino...

II-LEA REDACTOR. — Ei şi?

ROSA. — S'a sinucis.

I-IUL REDACTOR. — S'a sinucis?

PARONI. — Pulino?

III-LEA REDACTOR. — Lulu Plini s'a sinucis?

ROSA. — Acum două ceasuri. A fost găsit spânzurat de cârligul plafonului sufrageriei.

I-IUL REDACTOR. — Spânzurat!

ROSA. — Ah! ce oroare! L-am văzut... Ochii holbaţi ieşiţi afară din cap, limba scoasă, degetele crispate...

II-LEA REDACTOR. — Ei poftim!.. Sărmanul Pulino!

I-IUL REDACTOR. — Bietul băiat, era condamnat... Boala sa era din acelea care nu iartă...

II-LEA REDACTOR. — Şi-a scurtat suferinţele.

III-LEA REDACTOR. — Nici nu se mai putea ţine pe picioare.

PARONI. — Ei bine, eu pretind că băiatul acesta care nu mai ştia ce să facă cu viaţa, a procedat ca un imbecil...

I-IUL REDACTOR. — Făcând ce?

II-LEA REDACTOR. — Luându-şi viaţa?

III-LEA REDACTOR. — Pentruce ca un imbecil?

I-IUL REDACTOR. — Zilele îi erau numărate...

II-LEA REDACTOR. — Aia nu mai era viaţă...

PARONI. — Tocmai, tocmai!.. I-aşi fi plătit eu voiajul. La dracu!

III-LEA REDACTOR. — Ce voiaj?

(Continuare în pag 12-a)

I-IUL REDACTOR. — Ce tot cânți?

II-LEA REDACTOR. — Voiajul pe lumea cealaltă?

PARONI. — Nu, la Roma.

I-și fi plătit cu dragă inimă biletul până la Roma. Când cineva nu mai are ce face cu viața, când vrea să se suprime, ei bine înțeleg ca înainte de plecare să-și ofere plăcerea de a face ca moartea lui să servească la ceva. Mă rog: sunt bolnav, trebue să mor mâne. Or, există un om care-și necinstește țara, un om care reprezintă în ochii noștri ai tuturora, cea mai execrabilă dintre rușini: am numit pe Guido Mazzarini; ei bine, îl ucid și mă ucid și pe mine după aceea. Iată cum se face. Acel care se abate dela această linie de conduită este un imbecil!

(In acest moment, își fac apariția, exultând, ceilalți doi redactori).

IV-LEA REDACTOR. — Insfârșit!.. I-am dat gata!

V-LEA REDACTOR. — Cred că le ajunge.

I-IUL REDACTOR *(cu răceală)*. — Poliția a intervenit?

VI-LEA REDACTOR. — Da, dar totul se sfârșise.

V-LEA REDACTOR. — Prietenii noștri au fost extraordinari. Se repezeau ca niște tauri...

IV-LEA REDACTOR. — Vă asigur că ciomegele n'au stat de pomană. *(Observă că entuziasmul său și al tovarășului său rămâne fără ecou)*. Dar ce aveți?

ROSA. — Sărmanul Pulino...

V-LEA REDACTOR. — Bine, dar ce are a face Pulino cu...

I-IUL REDACTOR. — S'a spânzurat...

IV-LEA REDACTOR. — Lulu Pulino? Spânzurat?

V-LEA REDACTOR — Bietul Pulino! Spunea adesea că vrea să se sinucidă. Și-a scurtat agonia și n'a făcut rău.

PARONI. — Ar fi trebuit să facă și mai bine. Asta spuneam acum o clipă. Din moment ce era hotărît să-și ia viața pentru binele său propriu ar fi trebuit să se gândească că e de datoria lui s'o facă și pentru binele celorlalți, pentru binele Patriei...

N'avea decât să plece la Roma și să omoare pe inamicul nostru al tuturor: pe Guido Mazzarini. Nu l-ar fi costat nimic... nici măcar voiajul. Aveți cuvântul meu de onoare că i-l plăteam eu... In loc să moară ca un imbecil sadea.

I-UL RED. — Știți că e foarte târziu?

II-LEA RED. — Da. Vom redacta mâine cronica ultimelor întâmplări.

III-LEA RED. — Avem timp până Duminică.

II-LEA RED. *(oftând)*. — Va trebui să spunem câteva cuvinte și despre bietul Pulino.

ROSA *(lui Paroni)*. — Paroni, dacă vrei, pot scrie eu articolul, eu care l-am văzut...

PARONI. — Fie, dar scurt... cât se poate de scurt.

IV-LEA RED. — Ar fi nimerit să mergem să-l vedem.

ROSA. — Il veți găsi tot spânzurat. Se așteaptă sosirea judecătorului de instrucție care nu s'a întors din Borgo.

PARONI. — Ce păcat! Când te gândești că numărul nostru de Duminică i-ar fi putut fi închinat în întregime, dacă făcea gestul care să-l consacre drept răzbunător al patriei.

I-IUL RED. *(descoperind în fine pe Luca Fazio care a rămas tot timpul întins pe divan)*. — Ei, ia uitați-vă. Luca Fazio e aici. *(Toți se întorc)*.

PARONI. — Luca!

II-LEA RED. — Și stăteai așa fără să rostești o vorbă?

III-LEA RED. *(neimpresionabil, plictisit)*. — Azi de dimineață.

IV-LEA RED.— Cum îți mai merge?

LUCA *(întârzie cu răspunsul. Face mai întâi un gest și apoi spune)*: Așa cam ca lui Pulino.

PARONI *(observând pe voiajor)*. — Și domnul?

VOIAJORUL. — Domnule Paroni, venisem pentru furnitura de hârtie pentru ziar.

PARONI. — Aha! D-ta ești voiajorulrul papetăriilor lui Sangone? Vrei să fii așa de bun și să treci pe aici mâine? Astăzi e prea târziu.

VOIAJORUL. — Fie precum doriți. Aș fi vrut să plec poimâine.

I-IUL RED. — Haide. E timpul să mergem la culcare. Noapte bună, Leopoldo. *(Ceilalți îl salută și ei pe Paroni)*.

IV-LEA RED. *(lui Luca)*. — Tu nu vii?

LUCA *(întunecat)*. — Nu. Vreau să-i spun câteva cuvinte lui Paroni.

PARONI *(impresionat)*. — Mie?

LUCA. — Zece minute și am terminat.

(Toți îl privesc cu consternare. Fiecare întrevede un raport între cele discutate mai înainte, între starea disperată a lui Fazio și moartea lui Pulino care s'a sinucis ca un „imbecil").

PARONI. — Nu poți vorbi de față cu toată lumea?

LUCA. — Nu. Vreau să-ți vorbesc între patru ochi.

PARONI. — Bine. *(Celorlalți)*. Lăsați-ne singuri. Noapte bună, prieteni. *(Salutări)*.

VOIAJORUL. — Voi veni pela orele zece.

PARONI. — Da, da, dacă vrei. Așa, la revedere.

(Toți ies cu excepția lui Paroni și Luca Fazio care lasă să-i alunece jos picioarele de pe canapea și rămâne așezat, gârbov și cu ochii fixați pe podea. Paroni se apropie afectuos de dânsul și schițează gestul de a-i pune mâna pe umăr).

PARONI. — Așadar, scumpul meu Luca... Scumpul meu prieten...

LUCA *(ridicând brusc brațul)*. — Nu, nu,... Stai la o parte.

PARONI. — Dece?

LUCA. — Mă faci să tușesc.

PARONI. — După cum văd, îți merge prost. Arăți foarte rău.

LUCA *(face un semn afirmativ cu capul, apoi spune)*. — Inchide bine ușa ceia.

PARONI. — Da, da, numaidecât.

LUCA. — Pune zăvorul.

PARONI *(se execută râzând)*. — Dar e de prisos; nimeni nu va veni să ne supere la ora asta. Totul rămâne între noi.

LUCA. — Inchide și ușa cealaltă. *(îi arată ușa cu geamuri)*.

PARONI. — Pentruce? Știi bine că trăesc singur... In redacție n'a rămas nimeni... Așteaptă să sting lumina. *(Se duce în fund)*.

LUCA. — Nu simți mirosul de pipă care vine dintr'acolo?

(Paroni intră în redacție, stinge lampa care a rămas aprinsă și se reîntoarce după ce a închis ușa. In acest timp Luca s'a ridicat în picioare).

PARONI. — Așa... te ascult.

LUCA. — Dă-te laoparte... dă-te laoparte.

PARONI. — Dar pentruce? Ți-e teamă că mă molipsesc și eu? Mie nu mi-e frică.

LUCA. — Nu ți-e frică? Așteaptă puțin.

PARONI. — Insfârșit, despre ce este vorba?... Stai jos.

LUCA. — Nu. Prefer să rămân în picioare.

PARONI. — Vii dela Roma?

LUCA. — Da, dela Roma. Vezi în ce stare mă aflu; aveam câteva mii de lire, dar le-am mâncat. Mi-am oprit însă tocmai atât cât îmi trebuia ca să-mi cumpăr... *(Bagă mâna în buzunarul hainei și scoate un revolver mare)*... revolverul ăsta.

PARONI *(la vederea acestei arme în mâna unui astfel de om ridică instinctiv brațele)*. — Ei! Ei!... E încărcat? *(Observând că Luca examinează arma)*. Ei, Luca, e încărcat?

LUCA *(cu răceală)*. — E încărcat. *(Privindu-l)*. Spuneai că nu ți-e frică.

PARONI. — Nu, dar o nenorocire se poate lesne întâmpla... *(Face un pas spre Luca, vroind par'că să-i ia arma)*. Haide... lasă drăcia din mână.

LUCA. — Ți-am mai spus să nu te apropii de mine. Când eram încă la Roma, m'am închis în camera mea cu gândul să mă suprim...

PARONI. — Fugi de-acolo! Ești nebun...

LUCA. — Te asigur că vroiam să mă omor. — Și ca un imbecil încă, așa cum spuneai tu cu foarte multă dreptate.

PARONI *(îl privește; apoi cu ochii strălucitori de bucurie)*. — Adevărat? Vrei deci să...

LUCA *(întrerupându-l)*.— Așteaptă și vei vedea ce vreau.

PARONI. — Ai auzit ceiace spuneam de Pulino?

LUCA. — Da. Deaceea mă aflu aci.

PARONI. — Și ai fi în stare să...

LUCA. — Chiar acum. Ascultă-mă bine. Am apăsat acest revolver pe tâmplă, când de odată, aud pe cineva bătând în ușă.

PARONI. — Unde asta, la Roma?

LUCA. — Da, da, la Roma. Deschid. In fața cui crezi că mă aflu? In fața lui Guido Mazzarini!

PARONI. — El? La tine?

LUCA *(face de mai multe ori „da" din cap, apoi reia)*. — M'a văzut cu revolverul în mână și a înțeles imediat după figura mea ce aveam de gând să fac. S'a aruncat asupra mea, mi-a strâns ca într'un cleşte mâna înarmată și a început s'o agite spunându-mi: „Cum? Ce vrei să faci? Vrei să te sinucizi astfel? Vrei să mori ca un imbecil, bietul meu Luca? Păi bine, dacă vrei să faci una ca asta, îți plătesc eu biletul... Du-te la Costanova și ucide mai întâi pe Leopold Paroni!"

PARONI *(a ascultat până aici cu atenție strania și tragica declarație. Acum însă simte că-i fuge terenul de sub picioare. Incearcă să surâdă, dar nu reușește decât să schițeze o grimasă lamentabilă)*. — Glumești!

LUCA *(Se dă înapoi cu un pas: are un tic convulsiv al obrazului, aproape de nas și spune cu gura schimonosită)*. — Nu, nu glumesc. Mazzarini mi-a plătit voiajul.

PARONI. — Ți-a plă... Nu, nu e cu putință!..

LUCA. — Și iată-mă. Te voi ucide pe tine mai întâi și apoi va veni rândul meu.

PARONI *(îngrozit, cu mâinile în fața obrazului, încearcă să se sustragă țintirei strigând)*. — Ai înebunit?... Nu, Luca... Să lăsăm gluma la oparte... Ești nebun?

LUCA *(ordonă, hotărît și fioros)*. — Nici o mișcare. Altfel trag de-a binelea.

PARONI *(împietrit)*.— Bine... bine... fii băiat de treabă... nu mă mișc.

LUCA. — Va să zică îți fac impresia că sunt nebun. Pe mine mă tratezi drept nebun, după ce pe bietul Pulino l-ai făcut imbecil fiindcă înainte de a se spânzura nu s'a dus la Roma să-l ucidă pe Mazzarini.

PARONI *(încercând să se revolte)*.— Bine, dar nu e acelaș lucru. Eu nu sunt Mazzarini.

LUCA. — Nu e acelaș lucru? Dar ce diferență vrei să fie între tine și Mazzarini pentru unul ca mine sau ca Pulino care își bate joc de viața și de caraghioslâcurile voastre? Să te ucid pe tine sau pe un altul, să ucid pe primul trecător care-mi iese în cale, pentru mine e acelaș lucru.

PARONI. — Dă-mi voie, nu e acelaș lucru. Crima ta ar fi atunci zadarnică și stupidă.

LUCA. — Vei fi vrând să devenim instrumente, *noi*, cari suntem pe marginea mormântului, noi pentru care totul s'a sfârșit. Să devenim instrumentul urii tale sau a altuia, a ciorovăelilor voastre de paiațe? Altfel ne gratifici cu calificativul de *imbecili*. Ei bine, eu nu vreau să fiu imbecil ca Pulino; te voi ucide! *(Ridică din nou arma și țintește)*.

PARONI *(îl imploră, contorsionându-se cu scopul să iasă din axa revolverului)*. — Te rog... Luca, nu... ce faci? Nu!... Dar pentru ce?... Ți-am fost prieten... fie-ți milă!

LUCA *(prin ochii căruia trece ca un fulger tentația nebunească de a apăsa pe trăgaci)*. — Nu te mai mișca!... Taci... In genunchi!!... In genunchi!

PARONI — Iată... Fie-ți milă... Nu trage...

LUCA *(râzând sarcastic)*. — Ei! „Când cineva nu știe ce să facă cu viața"... Paiață! Fii liniștit! Nu te voi ucide. Ridică-te, dar fără să te apropii.

PARONI *(ridicându-se)*.— Asta este o glumă de prost gust, să știi. Ți-ai îngăduit-o, pentrucă erai înarmat.

LUCA. — Se'nțelege. Iar tu mori de frică fiindcă știi bine că nu m'ar costa nimic dacă ți-ași lua viața. Ești liber cugetător, nu-i așa? Ateu! Fără 'ndoială, pentrucă altfel nu l-ai fi făcut imbecil pe Pulino.

PARONI. — Știi bine cât sufăr văzând rușinea care apasă asupra Costanovei. Deaceea am vorbit astfel.

LUCA. — Foarte bine. Ești însă liber cugetător. Nu o poți nega. Ai trâmbițat-o doar prin ziarul tău.

PARONI. — Liber cugetător... Sper că nici tu nu te aștepți la vreo răsplată odată ajuns pe lumea cealaltă.

LUCA. — A, nu! Ar fi însă îngrozitor pentru mine să cred că va trebui să port și aiurea povara experiențelor făcute în cei 26 de ani ai mei de viață.

PARONI. — Vasăzică vezi bine că...

LUCA. — Da, văd că ași putea face așa cum mă bate gândul: să te ucid. Și te asigur că nu ideia că există un Dumnezeu mă oprește. Dar nu-ți voi face nimic. Te cruț, dar niciodată nu-mi va trece prin minte să mă consider dobitoc fiindcă nu te-am omorît. Mi-e milă de tine, bufonule! Dac'ai ști cât de departe te văd. Imi pari mic de tot și drăgălaș; un biet om roșu cu lavalieră. Ei dar am de gând să-ți brevetez caraghiozlâcul.

PARONI *(care n'a înțeles bine)*. — Ce spui?

LUCA. — Să brevetez. Să iau un brevet. Am dreptul... un drept sacru fiindcă am ajuns — cum spui tu — la frontierele vieței și ale morții. Tu nu te poți împotrivi. Stai jos! Stai jos și scrie! *(Ii arată masa de lucru cu revolverul)*.

PARONI. — Ce vrei să scriu? Vorbești serios?

LUCA. — Nici că se poate mai serios. Haide, stai jos și scrie.

PARONI. — Ce să scriu?

LUCA *(îndreptând din nou arma asupra lui)*: — Ridică-te și vino aici.

PARONI *(sub amenințarea armei, se duce la masa de lucru)*. — E nemaipomenit.

LUCA. — Așează-te și ia condeiul ăsta... Condeiul, repede...

PARONI *(executându-se)*. — Ce trebuie să scriu?

LUCA. — Ceeace-ți voi dicta. In momentul de față, te târăști ca o reptilă; dar te cunosc: mâine când vei afla că m'am sinucis ca și Pulino, vei scoate din nou capul și vei răcni trei ceasuri la cafenea, că am fost un imbecil cași dânsul.

PARONI. — Dar te asigur... Nu trebuie să crezi una ca asta. E o copilărie.

LUCA.— Te cunosc prea bine. Vreau să-l răsbun pe Pulino. Nu e vorba de mine. Scrie.

PARONI *(privind pe masă)*. — Bine, dar pe ce vrei să scriu?

LUCA. — Pe orice. Uite, pe foaia asta de hârtie.

PARONI. — Și anume ce?

LUCA. — Două, trei vorbe. O mică declarație.

PARONI. — O mică declarație? Către cine?

Din timpul războiului

I

Veşti de acasă

E primăvară. Soarelui i-a trecut supărarea, iar faţa lui călduroasă şi surâzătoare se 'ntoarce şi s'apropie tot cu mai multă dragoste către plaiurile Moldovei.

Iarba a răsărit peste tot cu belşug, dar mai ales pe Valea Zăbrăuciorului. Codrul, care de lângă podul de peste râu se ridică bărbăteşte pe abrupta pantă a unui deal înalt, şi-a dres braţele rupte şi pârjolite de către potopul exploziilor de obuze, şi şi-a vindecat ranele de care trupul i-a fost ciuruit.

Nimic nu se mai cunoaşte din luptele de până acum: Cartuşe, tuburi de cartuşe, tuburi de obuze, pahare de şrapnel şi felurite schije, totul a fost ascuns de către iarba care-a crescut din seva doritoare de pace a pământului. Doar trupurile unor ostaşi căzuţi de curând între reţele, strică unitatea verde a pajiştei.

Şanţurile care au oprit năvala duşmană, — vin de departe, de către munţi, arcuiesc pe marginea Străoanilor, trec albia secată a râului ceva mai sus de pod, intră în umbra unui colţ de codru şi suie bărbăteşte către vârful dealului, de unde, cu uşoare ondulaţiuni printre livezi şi vii, merge spre „Movila Panciului”.

Un post de observaţie este pe creastă, la câţiva metri mai sus de şoseaua care, venind din interiorul Moldovei, urcă dealul ca o 'ncolăcire a unui brâu alb, şi coboară dincolo, în teritoriul ocupat pentru a se'ndrepta spre Panciu.

In post sunt doi pândari. Inamicul fiind departe, la cel puţin doi chilometri, pe marginea satului Străoanii de Sus, rar se 'ntâmplă să cadă prin apropiere altceva de cât câte-un obuz mic, tras cu vreun tun de tranşeie. Bombardele şi gloanţele n'ajung până aici, de cât numai dacă sunt trase de vreo patrulă din apropiere.

Pentru asta şi sectorul este liniştit. Pândarii vorbesc încet. Unul este din Bărăganul Ialomiţei, altul din Delta Dunărei.

Amândoi sunt îngrijoraţi pentru micile lor gospodării despre care nu pot afla nimic.

— Cel puţin tu... nu eşti robit de duşman !... Câte vitişoare ai, ţi s'or fi păstrat !... Dar eu...

Şi oftă din adâncul inimei.

— Ce folos?... N'am nici o veste!... Iaca... trecu, măi vere, vreme de un an de zile de când am plecat!.. Taman îmi făcusem o lotcuşoară şi un chic de năvod, că noi mai mult din pescărie ne hrănim copilaşii!... Dacă nu le-oi mai găsi... geaba m'am strădănuit !...

O tristeţă de moarte se 'mputeri în sufletul lui.

Liniştit, îşi suci o ţigară groasă cu o bucată de jurnal, apoi se piti pe fundul şanţului şi o fumă cu nasul afundat în căciulă, oftând când şi când.

— Ce să mai zic eu, măi frate, dacă toată nemţăraia asta flămândă a trecut peste mine ?

Curând după asta, li se'mplini sorocul de strajă şi le veni schimbul. Unul dintre noii veniţi aduse o scrisoare cu multe peceţi.

—Ai veşti de-acasă, măi Nistore!

Nistor se trezi subit şi întinse mâna.

— Mi-a venit ?

— Vezi bine!... Numai că s'a rătăcit prin multe locuri, până ce a dat peste un lipovean din satul vostru, care tocmai se'ntorcea din Deltă! Zice că are să-ţi spue şi din gură multe vorbe !

Nistor privi la scrisoare, dar nu se bucură. El nu'ndrăzni să o deschidă numaidecât.

— Hei!... Parcă nu ştiu eu cam ce-ar avea să-mi spuie acela?... Ce bucurie poate să fie la o casă în care-a rămas o muiere becisnică şi patru ploduri mici ?

Ceilalţi trei ostaşi s'ar fi bucurat să deschidă scrisoarea, căci — pentru o vorbă de bine ce-ar fi primit camaradul, — sufletele lor s'ar fi mângâiat nespus.

— Oi citi-o eu mai târziu!...

Ialomiţeanul se'nturnă spre bordeiul din dublură, în vreme ce Nistor o luă spre şanţul care ducea pe sub reţele, în vastul teren dintre cele două creste de foc.

— Dar încotro, frate?

— Mă cam înţeapă cămaşa în spinare!... Aş vrea să mă primenesc!

— Mă frăţioare, se rugă unul dintre noii pândari; „adă-mi şi mie de dincolo o cămaşă, că numai ce te-auzii vorbind, şi şi'ncepură să se mişte vitişoarele pe umerii mei !

— Bine !

Trecu pe sub reţele, şi proptindu-se din copac în copac, ajunse în vale. Aici se termina pădurea.

In dreapta, locul era deschis către Străoani, şi putea fi văzut foarte uşor de acolo. De aceia coti la stânga şi, ferit de umbra pădurii, ajunse în dreptul dealului care înainta până în mijlocul văii Zăbrăciorului, ca o prelungire a coastei prăpăstioase pe care se cocoţase satul.

Apărat de unghiul mort format de deal, înaintă cu mare băgare de seamă pe sub pomii şi butucii de viţă. Şi nu cu greutate găsi pe un ungur dormindu-şi somnul etern cu raniţa din piele de viţel pe spinare.

Nistor îi deschise raniţa şi-i luă toate schimburile. Apoi voi să se 'ntoarcă, dar, zărind ceva mai înainte un nuc bătrân cu un gard de salcâmi tineri în apropiere s'abătu într'acolo. Frumuseţea şi singurătatea locului l-au atras cu o ciudată vrajă.

Socoti că nu ar avea de ce să se teamă, fiindcă încă era şi mai bine ferit de botul dealului. Işi rezemă spinarea de scoarţa groasei tulpini, stătu o clipă ca să se odihnească, întorcându-şi privirile mereu către inamic, pentru a se feri de o surpriză. Apoi, simţind că-l supără foamea, îşi scoase din sac pâinea şi o cutie de conserve, pe care o desfăcu pe jumătate cu vârful baionetei. In urmă îşi deschise briceagul lui de pescar şi începu să mănânce domol.

Şi scoţându-şi şi scrisoarea, o desfăcu.

Cu toată grija pe care o pusese el, pe Nistor l-au zărit de departe duşmanii dintr'o patrulă. Târându-se ca nişte viermi numai pe sub burueni, aceştia se apropiară foarte mult.

— Un observator!... Un observator de artilerie ! zise unul. Bănuiam eu că la rădăcina acestui nuc trebuie să fie postul care dirijează groaznicul tir al artileriei lor.

Din când în când, un obiect sclipitor scânteia în mâna ostaşului român.

— Vedeţi?... Are în mână un receptor de telefon!... Priviţi cum se uită mereu către liniile noastre, şi cum duce receptorul la gură !... Ba consultă şi o hârtie... Sigur că este o hartă a regiunii!... Repede!... Nu pierdeţi vremea!... Granatele!...

Patru namile îmbrăcate în gri se ridicară pe neaşteptate, şi aruncând patru granate, căzură iarăşi fulgerător în iarba din care apăruseră. In aceiaşi clipă, patru pocnituri grozave se pierdură în văzduh. Sub adăpostul perdelei de fum care se ridicase, patru umbre fugiră pe brânci până la rădăcina nucului.

Nistor murise fulgerător. Unul dintre nemţi ridică pânea şi o tăie în patru părţi egale, iar altul puse mâna pe cutia cu conserve.

— Am nimerit-o bine, camarazi!... Putem lua aici o gustare imperială !

— Da! adaose un altul. Putem lua fără teamă, fiindcă locul este foarte departe de tranşeia lor.

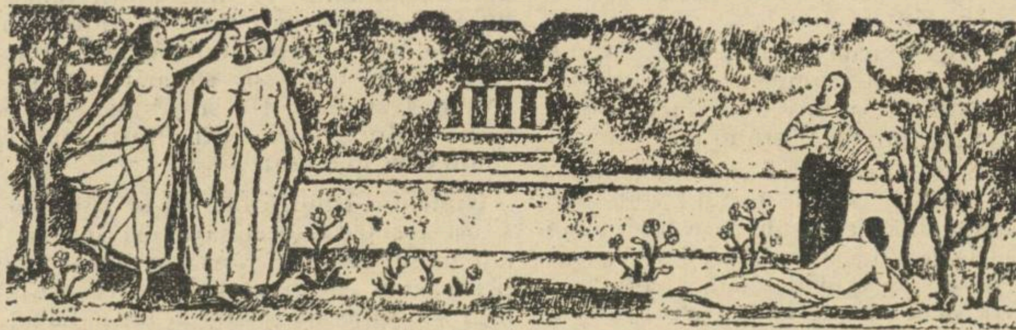
Totuşi, trei dintre duşmani, se rânduiră dincolo de nuc, iar al patrulea, cu o lovitură de cizmă, întoarse pe mort cu faţa în jos, apoi îl luă de picioare şi-l târî în faţa camarazilor. Şi stând pe spinarea mortului ca pe un scaun comod, ospătară până la cea mai de pe urmă fărămitură.

Führer-ul patrulei îşi şterse cu podul palmei buzele groase şi resfrânte; apoi îşi frecă palmele cu mulţumire.

— Iohann! strigă el către un soldat, arătând sacul mortului, sac ce rămăsese în partea cealaltă; „Johann, ia vezi tu, nu găseşti acolo şi puţin tabak... Uneori am găsit la cânii ăştia de Valahi un tutun excelent!”.

Neamţul rânji cu gura lui botocănoasă, şi mai oribilă fiindcă fusese rasă de curând, şi întinse către sacul răzleţit o mână noduroasă şi lată cât o lopată de săpat pământul.

Continuare din pagina 12

LUCA. — Către nimeni. Scrie fără multă vorbă. Te cruţ, dar numai cu condiţia asta. Scrie sau te ucid.

PARONI. — Bine... dictează.

LUCA *(dictând)*. — „Eu, subsemnatul, regret şi mă căesc...

PARONI *(revoltându-se)*. — Bine, dar de ce anume vrei să mă căesc?

LUCA *(surâzând şi apropiind ca din întâmplare revolverul de tâmpla lui Paroni)*. — Vasăzică nu vrei să te căeşti?

PARONI *(întoarce puţin capul ca să privească arma)*. — Ei, ia să vedem pentruce trebuie să mă căesc?

LUCA *(reîncepând să dicteze)*. — Eu, subsemnatul regret şi mă căesc de a fi tratat pe Pulino de imbecil.

PARONI. — A! Asta era?

LUCA. — Da. Scrie „de faţă cu prietenii şi camarazii mei, pentrucă acesta, înainte de a se sinucide, nu s'a dus la Roma să-l asasineze pe Mazzarini”. E adevărul adevărat. Nu vreau să mai spun că i-ai fi plătit şi cheltuielile călătoriei. Ai scris?

PARONI *(cu resemnare)*. — Am scris. Continuă.

LUCA *(reîncepând să dicteze)*. — „Luca Fazio, înainte de a se sinucide...”

PARONI. — Ascultă. Fără glumă, vrei să te sinucizi?

LUCA. — Asta mă priveşte. Scrie: „Inainte de a se sinucide a venit la mine...” Poţi pune: „înarmat cu un revolver”.

PARONI *(nemai putându-se stăpâni)*. — A! Asta da! Dacă-mi dai voe.

LUCA. — Scrie dacă vrei: „Inarmat cu un revolver”. Ştiu că n'am să plătesc vreo contravenţie pentru port de armă prohibită. Ai scris? Continuă: „înarmat cu un revolver şi mi-a spus că deoarece nu vrea să fie şi el la rândul lui tratat ca imbecil de către Mazzarini, ar trebui să mă ucidă ca pe un câine...”. *(Il aşteaptă pe Paroni să termine)*. Ai scris întocmai: „ca pe un câine”? Bine. Punct. Dela capăt: „Ar fi putut s'o facă. Dar n'a făcut-o din scârbă...” *(Paroni ridică capul. Luca imperios)*: Nu, scrie, scrie „scârbă” şi adaugă „milă”. Aşa: „din scârbă şi din milă, pentru frica pe care am arătat-o”.

PARONI. — O! Asta nu!...

LUCA. — Asta e adevărul... Pentrucă eram înarmat, pentrucă eram înarmat, recunosc.

PARONI. — Nu, dragul meu. In momentul ăsta scriu numai ca să-ţi fac pe plac.

LUCA. — Atunci, cu atât mai bine. Vrei să-mi fii pe plac. Ai scris?

PARONI. — Am scris, am scris. Şi acum sper că ajunge.

LUCA. — Nu; aşteaptă concluzia. Incă două cuvinte.

PARONI. — Ce concluzie?

LUCA. — Scrie: „I-a fost deajuns lui Luca Fazio să mă audă declarând că adevăratul imbecil sunt eu...”.

PARONI. — A, nu, mergi prea departe.

LUCA *(peremptoriu, scandând silabele)*. — „... că adevăratul imbecil sunt eu”. Demnitatea ta, dragul meu, n'are nimic de câştigat dacă ridici capul de pe hârtie şi priveşti acest revolver care te ţinteşte. Ţi-am spus că vreau să răzbun pe Pulino. Acum semnează.

PARONI. — Am semnat. E tot?

LUCA. — Dă-mi hârtia.

PARONI *(întinzându-i hârtia)*. — Poftim. Ce ai de gând să faci cu ea? Dacă ai cu adevărat, intenţia să te suprimi...

LUCA *(nu răspunde. Termină de citit ceiace a scris Paroni. Apoi)*: Perfect. Ce am de gând să fac cu ea? Nimic. Mâine va fi găsită pe cadavrul meu. *(Impătureşte hârtia în patru şi o pune în buzunar)*. Şi acum, dragă Leopoldo, consolează-te cu gândul, că ceiace voi face eu, este niţeluş mai greu, decât ceiace ai făcut tu adineauri. Deschide-mi uşa. *(Paroni deschide uşa)* Noapte bună.

Şi cortina se închide.

In româneşte de
VIRGIL SLAVESCU

Moş Comedie

II

A trecut de mult vremea răsboiului. S'a 'ncheiat un armistiţiu care pune pe ostaşi la adăpost de surpriza dureroasă a unei morţi neaşteptate fiindcă pe front, gândul morţii adoarme uneori, dar nu dispare niciodată. Totuşi trupele mai continuară încă vechea viaţă de front, ca pe vremea luptelor.

Asta înseamnă că nimeni nu are voe să scoată capul afară din şanţ, nici să facă vreun sgomot care ar putea da de ştire duşmanului despre aşezarea posturilor noastre, măcar că ostaşii germani vin deseori între reţele şi fac semne românilor să-şi schimbe pânea pe tutun.

Este ordin grozav ca nimeni să nu doarmă afară din bordeele întunecate săpate în inima pământului, iar pândarii supraveghează aprig mişcările pe care le fac duşmanii.

Dar nu mai trage nimeni cu arma. Este o tăcere de pustietate, pe care oamenii o 'ndură cu mare greutate. Nu s'aude nici un cuvinţel, nici măcar un şopot. Numai acolo unde nemţii sunt în apropierea noastră, adică pe câmpii şi pe spinările dealurilor nu prea repezi, răsună cuvinte streine şi cântece frumoase, mai ales după cina de seară.

— Duşmanul nu trebue să ştie cum este glasul unui ostaş român, a spus Comandantul de companie, ci numai vitejia lui!

Cu toată această muţenie, în târziul nopţii din fundul găurilor pământene care sunt bordeele, oamenii vorbesc despre o apropiată reîncepere a ostilităţilor. Putinţa asta însă, nu încântă pe nimeni, fiindcă, pe urma retragerii Ruşilor, un pluton de oaste românească trebuie să apere un sector de mai bine de un chilometru lungime, uneori pe teren foarte accidentat.

Zvonul prinde rădăcini tot mai adânci în suflete fiindcă o spune „România", gazeta de la Iaşi, şi fiindcă o afirmă în toate împrejurările şi bătrânul Colonel, venit de curând de la o unitate din interiorul Moldovei.

Mai ales cuvântul acestuia din urmă era crezut.

Locotenent-Colonel scos la pensie pentru vârstă înaintată, în vremea aprigelor lupte de pe front, comandase cu multă pricepere partea sedentară a unui regiment şi căpătase o avansare în grad, iar acuma, venit pe front, nu visa de cât începerea războiului şi se trudea zilnic să-şi rânduiască sectorul.

Viaţa cea aspră a frontului, chiar sub armistiţiu nu era potrivită cu vârsta lui înaintată. Mersul prin şanţuri strâmte şi mereu cotite, pline de un noroiu groaznic, dormitul în bordee săpate în umezeala pământului, şi mai ales grija unui apropiat război, nu erau pentru el lucruri tocmai plăcute. Fiindcă fusese multă vreme pensionar, se deprinsese omul cu viaţa tihnită de moşier moldovean, viaţă plină de obişnuinţe care 'ndulceau greutăţile timpului.

Dar ceia ce-l îngrijora mai mult era putinţa reînceperii operaţiunilor de război. De aceia căuta să-şi rânduiască sectorul din vreme în aşa condiţiuni, încât împrejurările să nu-l surprindă nepregătit.

Ca atare, venea pe frontul complicat al liniilor întortochiate şi le cerceta pe fiecare în parte cu amănunţime, ajutându-se ca să le cunoască mai bine de planul cel mare. Şi nimica nu scăpa bătrânului său spirit de observaţie.

— Ce-i comedia asta de pe capul Dumneatale, Plutonier, întrebă el odată pe unul care purta o căciulă miţoasă de cazac.

— Am fost pe la toate magaziile şi am cerut un chipiu, Domnule Colonel, dar n'am găsit nicăieri!... Aşa că...

— Nu vreau să ştiu!... Să găseşti, că dacă nu, atunci îţi arăt altă comedie!

In altă parte, întrebă despre un şanţ care o lua razna de-a curmezişul celorlalte.

— Ce este cu şanţul aista?

— Domnule Colonel, eu cred...

— Ce-i comedia asta: eu cred... Mie să-mi spui hotărît ce este!

— Hotărît că este o veche creastă de foc, rectificată mai târziu fiindcă o flancau inamicii!

Bătrânul desfăcu planul şi privi îndelung. Apoi zbucni furios:

— Ei... comedia dracului... Uite, domnule că nu-şi cunoaşte „dublura!"

— Nu, Domnule Colonel!... Dublura nu poate pleca din creasta de foc!...

— Ce-i comedia asta de răspunzi obraznic?

Această vorbă, comedie, venind de mii de ori pe zi din buzele lui, oamenii l-au botezat „Moş Comedie", şi aşa i-a rămas numele.

Trecuse iarna anului 1917, venise primăvara cu vremea ei frumoasă, dar ostilităţile încă nu reîncepuseră.

Totuşi, inima Bătrânului tremura.

In Mai, regimentul care se chinuise prea mult pe front, ducând viaţa subpământeană vreme de şase luni, acum eşea la lumină. Companiile se 'nşiruiră pe drumeagul de sub păduri, o luară de-a curmezişul peste spinările unor dealuri, şi răzbiră în „Valea Beghirului", în judeţul Putna.

De fapt nu era de cât o văioagă cu malurile nu prea înalte, dar prăpăstioase şi acoperite cu pădure foarte rară.

Aci, oamenii găsiră nu bordee umede şi întunecoase, ci nişte căsuţe ridicate în lumina sfântului soare, pe care o cerneau frunzele stejarilor şi ulmilor de sub coaste. Un covor de iarbă fină ca o mătase, întinsese Dumnezeu la picioarele ostaşilor care până atuncea frământaseră numai lutul clisos de pe fundul şanţurilor.

Ostaşii se simţeau fericiţi în acest rai.

Dar şi mai fericit era Moş Comedie. Mai întâi fiindcă sfârşise cu viaţa rătăcitoare din loc în loc pentru o bună parte de timp, apoi pentru că nu mai avea pe cap grija frontului, şi, în cele mai de pe urmă, şi pentru că avea aici o locuinţă minunată.

In colţul unde Valea Beghirului se înfundă sub nasul unui deal abrupt, la originea ei, fusese construită din trunchi de stejar o casă adevărată cu două camere, bucătărie, bae şi cu o terasă în faţa intrărei. Geamurile erau mari, şi prin ele, soarele lumina aceste încăperi în tot lungul zilei. Pereţii albi pe care o mână pricepută îi stropise cu mătura, muiată în vopsele colorate, îi dădeau impresia că s'ar afla undeva la ţară, ori într'o plăcută vilegiatură la o vie. De-aceia-şi luase în întregime toate vechile lui obişnuinţe. Viaţa patriarhală pe care începuse să o ducă, îl făcuse să-şi uite de toate primejdiile frontului.

Era către sfârşitul lunei Mai. Soarele apusese de mult. Pe lungul văii venea un vânt călduţ care-aducea mirezme îmbătătoare de pe îndepărtate plaiurii. Fagii, ulmii şi stejarii de pe coaste, fremătau. De sus, luna plină turna valuri bogate din infinita ei spumă de diamant.

Nimeni nu îndrăznea să se culce în seara aceia. Cete-cetioare, ostaşii cântau în surdină, ori vorbeau încet despre cei pe cari i-au lăsat acasă. Ofiţerii se strânseseră şi ei la un păhăruţ cu vin, ori la câte-o partidă de cărţi.

Moş Comedie se simţea şi el transformat de această măreaţă sărbătoare a firii. Se culcase în patul lui cel încăpător şi moale, numai într'o cămaşă înflorată, lungă până la călcâie, şi-şi vârîse capul într'o tichie cu un ciucure care atârna într'o parte. Pe măsuţa de lângă pat ardea o lampă făurită dintr'un pahar de şrapnel german, iar alături de ea, aştepta rândul la citit un teanc mare de gazete proaspete. Dar pentru că nu voia să fie surprins prea repede de somn, Bătrânul îşi făcuse o cană mare de cafea şi-şi scosese din ladă o sticlă cu rom de Ghidigeni.

Citea un articol prin care un viteaz redactor zicea că Românul are şapte vieţi, şi că, reluându-se ostilităţile pe front, va şti să se lupte şi să moară cu demnitate pe câmpul de bătaie. Citea şi sorbea din cafea, şi pe măsură ce cana se vedea puţin golită, avea grijă să toarne rom şi să o facă iarăşi plină ochiu. Şi din nou sorbea rar şi zgomotos, şi iarăşi o umplea de-o făcea rasă. Şi 'ntre timp citea cu interes arzătoarea proză care-i trezea în suflet visul cel urît de care se crezuse scăpat.

Iar prin uşa întredeschisă, pătrundea în toată voia lui vântul cel parfumat al Văii Beghirului.

Pe panta din stânga „Postului de Comandă", la vre-o treizeci de paşi, o ceată de ostaşi stăteau lungiţi în iarbă şi se chinuiau să tragă o rachetă rusească. Ordonanţa doctorului o găsise prin pădure, şi cum nu ştia ce-i, o arătase camarazilor. Aceştia o cunoscură că-i rachetă, cu toată forma ei de bombardă nemţească. Nimeni însă nu-i cunoştea secretul, şi nu o putea trage. Butelia trecu din mână în mână, sucită, răsucită şi trasă de toate cuişoarele ei.

Dar în van.

Târziu, un ostaş nemeri să-i scoată căpăcelul de la gât, iar altul privind mai cu băgare de seamă, află în interior o sforicică răsucită pe care o trase afară.

Atunci, cu o fulgerătoare fâşâitură, racheta ţâşni, şi, pătrunzând prin deschizătura uşii în Postul de Comandă, pocni înfiorător sub nasul bătrânului Colonel, umplu camera de lumină orbitoare, de fum înecăcios, şi de cenuşă albă şi fină.

In aceiaşi clipă, un om bătrân, îmbrăcat într'o cămaşă lungă, cu picioarele goale şi cu un fes ciudat pe vârful capului, alerga pe mijlocul văii cât îl ţineau picioarele.

— ...păcătos de regiment, că mi-au rupt nemţii frontul!... striga el mereu, şi fugea, fugea cu avană desperare.

Un gradat care fusese mai prin apropiere, îl văzu. El scobori panta în vale şi întrebă pe un grup de ostaşi care se strânseseră la un loc.

— Oare nu fu...

— Chiar Moş Comedie!... Dar de ce-o fi fugind?

— Repede, căutaţi-l pe Dom' Locotenent Oprea, aghiotantul!

Până să fie acesta găsit, se află cauza.

Doi ofiţeri au alergat cu toată puterea tinereţii lor, şi l-au ajuns din urmă la câţiva chilometri.

— N'a fost nimic, Dom' Colonel!... Un păcătos de soldat a scăpat o rachetă rusească!...

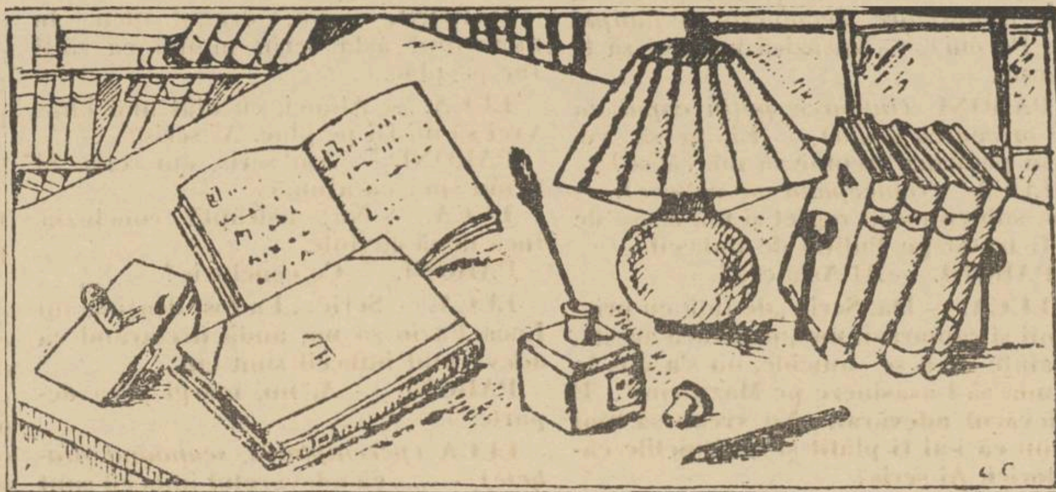
— Dar cine e mizerabilul?... întrebă el cu glasul stins. Am să-i arăt eu cum se glumeşte cu viaţa unui om bătrân!... Pe front are să-i putrezească oasele!...

Susţinut de amândouă părţile, Bătrânul ajunse iarăşi la Post.

Aghiotantul trase un scaun lângă mesuţă şi umplu un pahar cu rom.

— Odihniţi, Dom' Colonel!... Odihniţi şi luaţi un păhăruţ cu rom, ca să vă liniştiţi!

MIHAIL I. PRICOPIE

Ţăranul

Ţăranul sta pe-un dâmb privind în zare
Cu Ialomiţa 'n faţă, învolburată.
In juru-i Bărăganul îi da roată
Şi i se supusese la picioare.

Plecase cu privire călătoare
Pe câmpi de grâu pe gârla nichelată
Şi-şi arăta în soare, sfâşiată,
Cămaşa arsă 'n spate de sudoare.

Zărindu-i umbra 'n cale ridicată,
M'am înclinat spre faţa lui bronzată
Şi am avut superba viziune

Că el cu „Mioriţa" şi cu grâul
Va sta pe Bărăgan ca o minune
Oricâte ape-ar duce 'n vale râul.

Bancealeac

Pe câmp lungindu-i somnului sorocul,
Visează şatra. Ziua 'n zare bate.
Şi Bancealeac, un tânăr lat în spate,
De-aseară nu şi-a stins în vatră focul.

Casandra lui plecată cu ghiocul
S'a 'ndrăgostit de perne parfumate,
Sus la conac. Şi simte că-i pier toate
Puterile odată cu norocul.

Incovoiat sub răcorosul cer,
Priveşte trist în spuza de pe vatră...
Cu zorii se va duce la boer

Şi dacă ochii ei de mură coaptă
Ii va'mblânzi cuţitul în mâner, —
Se pierde 'n câmp şi nu mai vine 'n şatră.

CRISTIAN SARBU

Cartea românească

Cronica literară

Mihail Sadoveanu, Baltagul

Ne-aducem aminte că cineva a spus cum că romanul acesta al d-lui M. Sadoveanu este o tratare în proză a *Mioriței*. Foarte drept, într'un fel. In însăși intenția scriitorului trebue să fi fost această apropiere, judecând după un citat din vestita baladă, pus ca motto:

„Stăpâne, stăpâne,
Mai chiamă ș'un câne...”

Paralela însă nu trebue dusă prea departe, ca să nu denaturăm esența lucrurilor. Crime pentru jaf s'au făcut la stâne și se vor face câtu-i lumea. *Miorița* ca producțiune poetică nu este instrucția literară a unui omor. Ea e o poemă a vieții pastorale privite în absolut. Acolo sunt turme, câini, ciobani, întâlniri în virtutea transhumanței a păstori dintr'o parte și alta a munților. Crima acolo nu este propriu zis un accident, cum nu e accident pentru un marinar să naufragieze și să se 'nece. Este un chip posibil de a muri. De aceea poetul anonim nu-și pierde vremea cu ipoteze asupra faptului și cu informațiuni asupra consecințelor crimei. Acolo lupul mănâncă o oaie și apoi urmează tăcere, un om omoară pe altul și tăcerea continuă. Esența baladei stă în trecerea dela tăcerea vie la tăcerea moartă. Cum omul are numai o moarte și e de prisos să mai te oprești asupra unei întâmplări care se va repeta în veci, muribundul își cântă numai liniștea eternă.

Ceeace d. M. Sadoveanu, poet în toată puterea cuvântului, a înțeles din *Miorița* și a transportat în roman este numai acest sentiment de tăcere în fața destinului oieresc ineluctabil. Când se petrece o crimă acolo între cer și munte, cei rămași pe urma mortului nu se gândesc să împrăștie vestea, să cheme autoritățile de jos să le facă dreptate. Cercetarea, dreptatea, astea sunt treburi pe care înțeleg să și le facă singuri, ajutați nu de procurori ci de Dumnezeu însuși care trimite semne.

Așadar scriitorul a reluat cazul unei crime pastorale și a înțeles să-l lase în mediul lui absolut, adică al unei lumi pe deasupra istoriei. Intr'adevăr, unde este lumea mai nesupusă schimbării, mai în afara civilizațiilor? La munte. Munteanul a fost totdeauna nu numai atemporal, ci chiar internațional și nu mare mirare produce unora știrea că cutare oier se află acum în Rusia fiindcă a fost prins acolo de războiu pe când își mâna oile. In fond prin urmare, instinctiv dar și conștient, d. Sadoveanu își urmează planul descrierii lumii preistorice sau mai bine zis neistorice, descoperind în mijlocul civilizației neschimbarea unei cete pecenege sau imobilitatea vieții muntenești (adică de munte).

Este însă în *Baltagul* și o altă latură care nu se mai mulțumește cu explicațiunea de mai sus. Dintr'o firească pornire de scriitor epic, d. M. Sadoveanu caută de câtăva vreme cu voință acele subiecte simple și tari, care pot forma tot așa de bine cuprinsul unei cărți de colportaj, dar pot fi în acelaș timp alimentul epic al unui Dostoiewski. Marile scrieri au avut totdeauna ca temă întâmplări simple și banale, singurele care îngădue scriitorului desfășurarea spiritului său de observație pe un teren solid, universal inteligibil. *Cazul Eugeniței Costea* era o astfel de scriere, în care se petrecea o sustragere de fonduri publice de către un casier, urmată de sinucidere. Și în *Baltagul* e ușor să se vadă un caz din acelea ce interesează justiția și pasionează pe indivizi.

Vitoria, muierea unui stăpân de oi, Nechifor Lipan își așteaptă în toamnă bărbatul, dus sus la munte să cumpere oi. A trecut prea multă vreme, începe să vremuiască a iarnă și bărbatul, în ciuda obiceiului, nu se întoarce. Ingrijorarea crește, se face bănuială și femeia începe să se miște. O babă cărturărească o încredințează că Lipan este oprit în mrejile altei femei. Insă Vitoria este femee înțeleaptă, clar văzătoare, care cunoașe bine automatismul bărbatului ei. Câteva semne cerești și mai cu seamă o sănătoasă deducție o întăresc în încredințarea că Nechifor al ei e mort, adică în împrejurările de acolo, omorît. Ea voește să-l găsească, să-l îngroape creștinește și dacă se poate să afle pe făptași. Neliniștea dela început făcută certitudine, dă Vitoriei putere. Acum Vitoria este bărbătoasă, chiar mușcătoare. Își vinde restul de marfă cu câteva zeci de mii de lei, își așează fata la o mânăstire, și lăsând paznic pentru casă pleacă, călare, împreună cu un fecior al ei. Incepe acum o adevărată expediție de investigație în care analfabeta Vitoria se dovedește o iscusită detectivă. Și ca orice detectiv ea este și psihologă. De pildă înainte de plecare ea încredințează banii pentru puțin spre păstrare părintelui. Peste noapte hoți necunoscuți umblă să-i jefuiască ograda și casa. De unde trage ea încheierea că martorul predării sumei a fost discret, căci altfel hoții ar fi aflat că banii nu mai sunt la ea, ci la popă. Vitoria ia drumul oilor, după ce sfătuită de unii a fost și la subprefect, care a emis ipoteza omorului, fără să-i dea vreun ajutor de ispravă. Oierii trec la munte și se 'ntorc de-acolo spre vale, la iernat, poposind din crâșmă'n crâșmă. Crâșmarii așadar cunosc bine pe ciobani. Mergând înspre munte, Vitoria află încetul cu încetul itinerariul bărbatului. A fost într'adevăr văzut de feluriți în drum spre Dorna, în cutare lună. La Vatra Dornei află dela oficiul care înregistrează vânzările în iarmaroc că Lipan a cumpărat trei sute de oi, că acestea erau toate oile de vânzare și că alți doi oameni l-au rugat pe Lipan să le dea și lor o parte, ceiace Lipan s'a învoit să facă, cedând o sută de capete. Cine erau cumpărătorii nu putu afla de acolo. Acum Vitoria ia înapoi drumul la vale, socotind că Nechifor a pornit cu oile la iernat. Prin aceiaș metodă a cercetării crâșmelor ea află cum arătau la față cei doi oameni, apoi cum se chiamă și'n ce sat locuesc, află cuiar că în anume loc n'au mai fost văzuți decât doi ciobani, printre care nu era Lipan. Raza crimei era astfel determinată. Vitoria găsetșe întâmplător și câinele lui Lipan, Lupu. Cu ajutorul lui ea dă de cadavrul bărbatului.

M. SADOVEANU

Acum intervine și autoritatea, obligatoriu. Insă Vitoria nu se lasă. Ea singură conduce opera de stabilire a vinovăției punând la cale o adevărată confruntare a criminalului cu mortul. La sfârșit era pregătit și ultimul argument: câinele care și sare în gâtul ucigașului, rănindu-l mortal.

Prin urmare cititorul poate vedea în ce stă miezul romanului d-lui Sadoveanu. Este și nu este *Miorița*. Eroina principală, ba la drept vorbind singurul erou, este Vitoria. Ea are o îndoială pe care și-o rezolvă singură. Vitoria este un Hamlet feminin, care bănuește cu metodă, cercetează cu disimulație, pune la cale reprezentațiuni trădătoare (în cazul de față înmormântarea și praznicul) și când dovada s'a făcut dă drum răzbunării. Titlul romanului *Baltagul* asta voește să spună. Vitoria a încredințat feciorului ei un baltag cu care gândește să sfărâme capul ucigașului bărbatului ei. Cazul lui Hamlet feminin îl mai avem în literatura română. Este *Năpasta* lui Caragiale. S'ar putea prin urmare obiecta *Baltagului* ceeace s'a obiectat *Năpastei*. Prea multă îndârjire din partea unei femei, lipsă de feminitate. Insă în romanul d-lui Sadoveanu răzbunarea nu e sentimentul hotărâtor. Femeia vrea să-și înmormânteze creștinește bărbatul și firește e de părerea ca stăpânirea să facă dreptate. Iertarea este însă simțământul ei final. Ar rămânea în picioare o observațiune pe care a făcut-o cândva d. Lovinescu asupra literaturii române în genere dar fără s'o explice: virilitatea caracterului eroinei din multe scrieri române, în special dramatice. Vitoria este și ea virilă, feciorul ei Gheorghiță părând dimpotrivă moale ca o femee. Aici nu e o simplă concepțiune de scriitori români, ci înregistrarea instinctivă a realității. Intâi de toate femeea în vârstă, vădană, e mai autoritară decât bărbatul, mai ambițioasă. In vreme ce bărbatul se pierde în contemplarea universalului, femeea invidiază și urăște și visează promovarea socială. Dar este o condițiune tipică a femeii române pe care n'o putea ignora mai cu seamă d. Sadoveanu, descriitor al vieții de tip primitiv. Femeea feminină aproape că n'a apărut în societatea noastră încă nouă și scriitorul n'o cunoaște. Imensa majoritate a femeilor sunt propriu zis țărănci. Cine cunoaște de aproape satul, mai ales acela de munte, rămâne izbit de adevărul intuiției d-lui Sadoveanu. Acolo femeea are numai o scurtă fază de pasivitate. Apoi curând devine muiere. Asta înseamnă că despărțită, prin natura ocupațiilor, luni întregi de bărbat, ea vede de casă, de copii, de puținul ogor, ea cumpără, ea vinde, mergând la târg, căpătând printr'asta o psihologie autoritară. Insă cum o femee rămâne totuș în fondul ei femee, capabilă de anume sentimente, viața afectivă stărue dar convertită în câteva mișcări obiective, numite datini. Vitoria merge să-și îngroape bărbatul. Cu acest act accidentul ei sufletesc s'a potolit și ea este acum iarăși în stare să se întoarcă la treburile ei. Atribuțiile ciobănești ale soțului au fost trecute asupra fiului și asta e tot.

Este, vasăzică, mult adevăr în intuiția domnului Sadoveanu și nu se poate aduce sub latura aceasta, nicio învinuire. Totuș, câteodată ni se pare că Vitoria e prea detectivă, că-și însușește adică prea mult din acea iscusință universală și bună la toate a polițiștilor care delectau copilăria noastră. Poate că se cădea ca în inima ei să se strângă numai bănuelile, iar itinerariul polițist să fie mai de grabă o operă colectivă în care ea ar fi fost trasă. Impresia aceasta nu poate fi probabil de cât a criticului obosit care scrutează toate și e de văzut dacă și cititorul simte așa ceva.

Fundamental și remarcabil este simțul automatismului vieții țărănești de munte. Oamenii fac fel de fel de presupuneri, dar Vitoria le respinge. Lipan nu poate face în cutare lună decât asta și asta. Mișcarea este milenară, neprevăzutul nu intră în ea cași în migrațiunea păsărilor. Vitoria nu măsoară vremea cu calendarul ci cu semnele cerului. In stilul magistral pe care i-l cunoaștem, d. Sadoveanu înfățișează toate acele ritmuri ale vieții primitive determinate numai de revoluțiunea pământului și nicidecum de vreo inițiativă individuală. Uneori ți se pare că citești unele din cele mai bune romane ale lui Jack London și rămâi în definitiv mirat, în ciuda deosebirilor de colori, de aceiași mișcare largă, astronomică. Aici nu sunt drumuri, ci numai expediții. Taciturnitatea omului de țară, surzenia mai mult simulată decât veritabilă, astea sunt puse în dialoguri de neuitat.

— Ce s'a întâmplat, Mitre?
— Cum?
— Ce s'a întâmplat?
— Nu s'a întâmplat nimica.
— Atuncea de ce ai venit așa de vreme acasă?
— Ha?
— De ce ai venit așa de vreme acasă?
— Apoi am văzut că pogoară alți oameni din poieni oile și vacile; le-am pogorît și eu. Zice că are să vremuiască”.

„Mitrea coborî gâfâind, căută ulcica, dela început cu ce sfârșește, dar un om de munte care tace luni întregi nu pierde ocazia de a se îmbăta de vorbe când dă de un om. *Cum, ha,* astea sunt metodele lui de a nu lăsa să se stingă convorbirea. Iată și un gest neînsemnat în aparență dar tipic:

„Mitrea coborî dâfâind, căută ulcica, o cufundă în apă și bău cu sete, pufnind, apoi deșertă îndărăt ce rămăsese”.

E aici firește o lipsă de scârbă pentrul cel care trăește rustic, dar și obișnuința de a respecta apa, unde se găsește, de a da drumul restului în izvorul său.

Pentru naționaliștii excesivi ai limbii, stilul d-lui Sadoveanu, observat după natură, dă un răspuns strălucit. Un neologism este o vorbă pe care poporul o primește sau nu. Dacă o primește chestiunea purității nu se mai poate pune. Aminteam într'o cronică trecută cuvântul *paraplâie*. Puteam să citez și pe *corajie* (fem.) care circulă acum în Ardeal și a devenit neaoș țărănesc. Așa vorbește și cu cât firesc Vitoria: „Am lepădat ceva, ca să nu fie vorba. N'am eu *coraj* acuma să mă neguțez”.

Acest roman prin repeziciunea lui, prin analiza unui suflet întreg și arhaic, este una din cele mai bune scrieri ale d-lui M. Sadoveanu.

G. CALINESCU

O carte despre China şi Japonia

Iată o carte preţioasă pentru impresiile pe care autorul le-a strâns în timpul misiunii pe care organizaţia internaţională de la Geneva i-a dat-o, prin anul 1934, ca să studieze chestiuni care priveau raporturile cu Extremul Orient, impresii care nu ne lasă numai cu imaginea de basm a ţinuturilor încă puţin cunoscute ale Asiei, dar care trec dincolo de aspectele exterioare ale tablourilor pe care le înfăţişează — pentruca din analiza profundă a vieţii răsfrânte pe marginile infinite ale celui mai mare ocean din lume — să reconstitue fapte şi să restabilească adevăruri pe care vremea de azi le ia în cercetare, ca pe acele realităţi asupra cărora trebue să te opreşti stăruitor, pentru ca să pătrunzi înţelesul adânc al vremii.

Şi pentrucă este vorba de problema Pacificului, pe care geografii au întrevăzut-o de mult, — aşa cum în linişte cea mai perfectă, poate exista germenul celei mai teribile furtuni — în imensitatea aerului — impresiile, devenite la un moment dat, realităţi — pe care acel care a trăit viaţa Orientului, în formele ei cele mai complexe, trebue să ni le înfăţişeze în aşa chip, în cât să ai dintr'o dată trasate, punctele cardinale care fixează această grea problemă a Extremului Orient.

Iată pentruce d. Fernand Maurette porneşte de la cercetarea cauzelor care au actualizat un fapt, menit să întoarcă din nou axa lumii — de data aceasta de partea cealaltă a pământului — unde realităţile sunt mai vii, unde natura e mai puţin darnică şi mai greu de supus omului şi unde problemele de desvoltare umană, sunt cu atât mai grele.

Mai întâiu China, cu paradoxul ei: un popor imens — de 400 milioane — fără a mai adăuga acestui număr, populaţiile exterioare ale Tibetului, Turkestanului, Mongoliei şi Manciuriei — laolaltă o cincime din populaţia lumii. Şi această masă informă a omenirii, ce aport — ca desvoltare comercială — aduce, decât doar a 50 a parte din aceia a lumii, cu o flotă comercială care nu reprezintă decât a suta parte din nesfârşitele forţe navale ale lumii.

China are toată bogăţiile de sol şi de subsol; pământuri fertile, păduri întinse iar în adâncimile solului huilă, fier, aramă, aur.

Va să zică, nu e vorba de o inferioritate a condiţiilor naturale — în raport cu celelalte ţări ale Pacificului: America, Rusia... Ş'atunci — cum se poate explica toată greutatea cu care acest popor se mişcă în cadrele vieţii contemporane care necesită un ritm, dacă nu exagerat, totuşi o normală desvoltare sub toate raporturile?

Iată care sunt cauzele principale pe care autorul le socoate valabile pentru a da un răspuns precis: sărăcia, bolile, ignoranţa, şi mai ales spiritul prea indivdualist.

Chinezii sunt în cea mai mare parte cultivatori de pământ; dar câţi din acei care-l cultivă sunt proprietari? Doar în China de sud 32% au pământul lor — restul sunt arendaşi, pentru care chiria datorată ajunge aproape 40% din valoarea întregii culturi. In asemenea condiţiuni, *sărăcia* este perfect explicabilă.

Starea sanitară a oraşelor, în special, este intolerabilă. In 1932 — după inundaţiile fluviului Iang-tse-Ciang — holera a secerat 300 de oraşe din 20 de provincii. Nu mai vorbim de frigurile galbene, de toate bolile parazitare, care îşi au acolo, pământul lor de predilecţie.

Ignoranţa? Este pur şi simplu, condamnabilă.

Este imposibil de admis ca un popor, socotit ca unul din cele mai inteligente şi care a putut da lumii, în toate domeniile, cele mai valoroase producţii ştiinţifice, literare şi artistice — să nu aibă în şcoli decât 2 milioane de copii!

Individualismul este cum nu se poate mai evident şi mi se pare că aci este cheia adevăratei situaţii politice. Poate că însuşi sufletul chinez are în el tendinţa instinctivă de a se izola — fără prejudecăţi — fără motive evidente, ca să valoreze cât un imperativ. Dar tot atât contează şi preceptul înţeleptului Lao-Tsu — care spune că „oamenii de bine sunt acei care trăesc inlăuntrul ţării lor, aşa de aproape unii de alţii, în cât îşi aud cântatul cocoşilor şi lătratul câinilor, dar care, toată viaţa lor, n'au avut nici o legătură între ei" Aşa dar — acel zid chinezesc care astăzi se prelungeşte ca o perdea imensă trasă spre zările de unde licăresc luminile unei alte vieţi— este nu numai o realitate, dar ca se continuă şi în lăuntrul vieţii individuale ca bobul de neghină care separă grăuntele frumos care cată să rodească, alături de semenul lui, o viaţă nouă.

N'ar putea contesta nimeni încercările de viaţă nouă pe care China de azi le face, prin mijloacele cele mai moderne care s'au statornicit, în parte. Nu mai vorbim despre technica modernă a mijloacelor de comunicaţie — de sistemele perfecţionate de exploatare a bogăţiilor pe care şi le-a apropiat — de întreg sistemul de prefacere a vieţii care să tindă nu numai la uniformizarea ei în toate laturile — dar care să ajungă, la un moment dat, o viaţă de *substanţă naţională.*

Pentru aceasta China modernă are în sufletul ei, amintirea unui întreg trecut de veche civilizaţie — peste care îi rămâne doar să suprapună elementele noui, care să-i transforme viaţa şi să o egalizeze cu aceia a celorlalte naţiuni.

Tour de Pacifique

Nu mai puţin interesantă este „Japonia „ţara unanimităţii naţionale" şi pentru care problema este redusă la *necesitatea de a trăi.*

Poate părea chiar surprinzător, că în ultimii 60 de ani ,populaţia ei s'a dublat, 33 de milioane în 1872 — astăzi 67 milioane. Raportul densităţii cu popoarele albe ale Pacificului este surprinzător: 1 loc. pe km. în Canada, 16 în St. Unite mai puţin de unul, în Austria — în Japonia 176 de loc. pe kmp.

Este, de sigur, după Olanda şi Belgia, cea mai deasă populaţie din lume.

Şi trebue să ştim că nici Formosa, nici Coreia, nici Koang-Toungul — nu mai pot fi teritorii de imigrare.

Realizările Japoniei în domeniul economic sunt considerabile. Printr'o muncă organizată, prin toate mijloacele pe care ştiinţa le-a pus la îndemâna culturii prin alimentaţia dirijată, Japonia nu numai că are suficient din toate produsele ei, dar mai exportă cantităţi considerabile — mai mult de 46% din toate produsele ei.

Cu aceiaşi însufleţire Japonia şi-a creiat o industrie a sa, atunci când în 1914 — a fost lipsită de produsele manufacturate ale Europei şi Statelor Unite. Nu e o exagerare afirmaţia că această concurenţă a produselor japoneze constitue astăzi o preocupare universală. Acel care a vizitat-o şi a cercetat deaproape toate condiţiile ei de desvoltare — ne aduce mărturia unor realizări surprinzătoare: în toate uzinele cel mai nou material — echipament modern, organizaţie care tinde spre perfecţiune, un ritm de viaţă prin care se întrevede energia unui popor care nu vrea să moară.

„Dacă vom izbuti să avem pace, îşi spun Japonezii, în zece ani vom avea cele mai minunate industrii din toată lumea".

Această pace este marea problemă pe care şi-o pun toţi, în momentul de faţă şi se pare că ea nu poate fi asigurată decât prin *restabilirea unui echilibru în Extremul Orient.* Acei care au interes ca Japonia să nu devie mâine o putere formidabilă, capabilă să ameninţe interesele lumii în Oceanul Pacific, trebue să intervină pentru restaurarea Chinei, printr'o cooperare internaţională, în aşa fel, încât să însutească puterea de cumpărare a acestei ţări care nu se va industrializa nici odată, să facă din ea o imensă piaţă pentru produsele japoneze, americane, ca şi pentru cele ale Europei. Poate că singure concluziile pe care le înfăţişează cartea d-lui Maurette nu sunt suficiente; ci pentru întregirea lor —s'ar mai putea adăoga părerile unuia care n'a studiat numai stările de fapt din Japonia sau din China, dar care le-a comparat cu situaţiile reale din basinul Pacificului, aşa în cât din studiul intitulat „Japon dans le monde" M. ZISHKA — reesă clar care sunt motivele pentru care, dintr'un mic stat feodal, Japonia a devenit în 50 de ani, naţiunea cea mai ameninţătoare din lume.

Nu sunt, desigur interesante, numai stările de acolo; poate că şi popoarel Europei au contribuit la această extindere formidabilă.

Acum 80 de ani, n'au forţat, aceste popoare ale occidentului, prin forţa tunurilor, porturile japoneze — ca să-şi deschidă faţada ascunsă, oarecum, vederii Europenilor?

N'au exercitat ele nici o forţă de constrângere pentru Japonia, ca s'o industrializeze, pentru ca apoi să-i cumpere produsele care s'au dovedit superioare pentru nevoile impuse de războí?

Ş'apoi, nu cumva, într'un anume moment al istoriei, acest occident european, a înarmat Japonia pe cont propriu, a obligat-o să ia o anumită atitudine de moment, pregătind atunci — când nimeni nu s'ar fi gândit la atâtea consecinţi dezastruoase — toată viaţa de mizerie din multe colţuri ale Europei!

E necesar poate să se ştie, că în momentul de faţă, Europa se găseşte în faţa problemei Extrem Orientului, pe care ea însăşi a pregătit-o şi care poate — mâne va avea repercusiuni dureroase asupra ei.

Nu sunt acestea numai idei; sunt fapte care vorbesc şi pe care trebue să le auzim.

LUCIA OPRESCU

M. Zoscenko

Câinele detectiv

Negustorului Eremia Babkin i se şterpelise o şubă de viezure. Negustorul făcu tămbălău. I-a părut rău, se vede, că a rămas fără de şubă.

— Era o bunătate de şubă — a zis. Ori cât m'ar costa — a zis — dar îl voiu prinde pe hoţ. O să-l scuip drept în ochi.

Şi Eremia Babkin chemă un câine-detectiv. Se ivi un omuleţ, cu şapcă şi cu jambiere, şi alăturat un câine. Era chiar un dulău — roşcat, cu botul ascuţit, antipatic.

Omuleţul aduse javra lângă uşă, ca să descopere urma, apoi se îndepărtă niţel şi rosti „pss". Câinele adulmecă văzduhul, privi mulţimea — căci s'au adunat, fireşte, toţi vecinii — şi se repezi deodată la femeia Felka, dela numărul cinci, mirosindu-i fusta.

Femeia încercă să se ascundă în dosul oamenilor: câinele după ea. Femeia se dădu laoparte: câinele o urmă. O înşfăcă de fustă şi nu-i mai dădea drumul.

Femeia se trânti în genunchi, la picioarele agentului.

— Da — zise — am căzut în capcană. Spun tot. E adevărat — am fabricat cinci vedre de rachiu. Aparatul se află în odaia de baie. Arestaţi-mă!

Bineînţeles, oamenii s'au mirat.

— Dar unde-i şuba? — au întrebat-o.

— Despre şubă — a răspuns — nu ştiu nimic, habar n'am, dar restul e aşa cum v'am mărturisit. Duceţi-mă, pedepsiţi-mă!

Se'nţelege, au arestat-o.

Agentul chemă din nou câinele, îl băgă din nou cu nasul în prag, ca să prindă urma, rosti „pss" şi se îndepărtă.

Dulăul roti ochii, mirosi văzduhul şi se îndreptă spre administratorul casei.

Administratorul îngălbeni şi căzu pe spate.

— Legaţi-mă, oameni buni, cetăţeni conştienţi. Am strâns banii pentru plata apei şi i-am topit la chefuri.

Natural, locatarii au pus mâna pe el şi l-au legat.

In acelaş timp, javra îl încolţi pe locatarul dela numărul şapte şi-l înhăţă de pantaloni.

Cetăţeanul înlemni şi se prăvăli la picioarele oamenilor.

— Sunt vinovat — se văicărea — sunt vinovat. Mi-am falsificat carnetul. In loc să fac serviciul militar şi să-mi apăr ţara, stau liniştit la numărul şapte şi mă folosec de curentul electric şi alte privilegii comunale. Puneţi mâna pe mine!

Oamenii se zăpăciră.

„Ce câine năzdrăvan o fi şi ăsta?" — s'au întrebat, nedumeriţi.

Negustorul Eremia Babkin însă, clipi din ochi, privi în jurul-i, scoase banii şi îi înmână agentului.

— Dulăul tău e un porc-de-câine, ia-l de-aici. Ducă-se dracului şuba de viezure — şi câinele tău cu ea...

In clipa asta, javra se opri lângă negustor şi dădu din coadă.

Negustorul Eremia Babkin se fâstici, încercă să-l ocolească, dar câinele se luă după el şi îi mirosi galoşii.

Negustorul, palid, se împletici.

— Ei — zise — Dumnezeu vede adevărul, dacă-i aşa. Sunt un nătărău şi un şarlatan. Şuba aceea i-am suflat-o lui frate-meu. Vai de pielea mea!

Mulţimea se risipi. Iar javra, fără să mai adulmece, înşfăcă pe vreo doitrei şi îi ţintui pe loc.

S'au pocăit şi ei. Unul a pierdut în cărţi banii statului. Altul a lovit-o pe nevastă-sa cu fierul de călcat. Al treilea a mărturisit nişte lucruri, că e ruşine să le repeţi.

Oamenii s'au îndepărtat în grabă. Intr'o clipă, curtea s'a pustiit. N'au mai rămas decât agentul şi câinele.

Şi iată că se apropie dulăul de agent şi bate din coadă.

Se cutremură şi agentul şi căzu în genunchi înaintea câinelui,

— Muşcă-mă, cetăţene, muşcă-mă. Pentru hrana ta de câine mi se dau trei ruble din care fur două.

Ce s'a mai întâmplat — nu ştiu. Am zbughit-o şi eu — să nu cad în păcat.

trad. de F. DIMA

PREMIUL DE 20.000 LEI oferit de
„CARTEA ROMANEASCA"
a fost acordat anul acesta de
ACADEMIA ROMANA
D-LUI GENERAL C. MANOLACHE
pentru romanul d-sale
SFANTA DREPTATE
apărut in Editura „ADEVERUL", S. A

INSEMNARI

A APĂRUT
MEMORII
(volumul III)
de
E. Lovinescu

Cum devine cazul...

D. George Mornăilă s'a trezit într'o bună dimineaţă doctrinar. Dar doctrina dacă nu este expusă într'un op ştiinţific, nu face doi bani. De aceia numitul domn şi-a strâns într'o lucrare „ştiinţifică" toate elementele doctrinei sale. Cartea se intitulează „Sistemul practic" şi cuprinde perle cu acele de mai jos: „Iată pe scurt cum şi de unde a venit şi vine criza şi mizeria. Prima mizerie a fost războiul mondial, pe urmă a fost criza pentru a plăti pagubele de războiu şi ajutorarea celor neputincioşi. Fiindcă erau prea puţini să plătească, ceiace la experţii internaţionali nu le convenea. Ei au făcut să plătească şi cei cari erau să primească, dacă nu direct, indirect.

S'au introdus inflaţiile de bani aproape în toate ţările. Cetăţenii neştiind sau neavând de unde şti ce sunt inflaţiile, cari aveau bani se vedeau că nu mai au valoare. Dacă vindeau ceva să cumpere altceva, în câteva zile nu mai puteau să cumpere de oarece scădea valoarea la bani. Unii au vândut tot ce au avut şi de cumpărat n'au putut să cumpere nimic; mulţi au rămas în criză şi unii au murit şi vor mai muri şi alţii în mizerie; iar experţii au câştigat şi câştigă la toate burselc" (sistemul practic pag. 9).

Ei, acum aşa-i c'aţi priceput cum devine cazul cu criza şi cu mizeria? Autorul trece drept un emerit doctrinar de dreapta, iar lucrarea, precum am spus, se numeşte „Sistemul practic". Mai indicat ar fi fost „Sistemul practic de a se face cineva de râs"...

„Abracadabru"

Astfel şi-a intitulat broşurica un tânăr „poet", care — deşi pretinde în cuvânt pentru asfinţit că în strofele publicate se găseşte o parte din „sufletul chinuit", n'a uitat să-şi pue pe copertă fotografia. E un băiat chipeş, care în acelaş „cuvânt pentru asfinţit" în care a spus chestia cu sufletul chinuit, are sinceritatea să mărturisească: „mica lucrare de faţă nu e o laudă". Suntem în totul de acord. Şi totuşi chipeşul cu sufletul chinuit, dacă ar mai fi aşteptat, poate că ar fi reuşit să ne dea şi ceva de merit, fiindcă, deşi pe nume d. Orfanul, pare-se că nu este chiar cu totul orfan de talent...

Ce să-i faci! Zi „Abracadabru" şi pace!

Mai tare ca Gengis-Khan!

Intr'un oficios al guvernului german a apărut o statistică a cărţilor apărute în ultimii ani. Tirajele au scăzut cutremurător. Marile tiraje cunoscute înainte de inscăunarea regimului actual nu sunt atinse decât de lucrări de propagandă, care se împart gratuit. Romanul, nuvela, teatrul chiar şi cărţile didactice nu izbutesc să epuizeze măcar o singură ediţie mizeră de câteva mii de exemplare. In Germania nu se mai citeşte! Consecinţă de altfel firească într'o ţară în care un ministru a putut să rostească vorbele: „Când aud cuvântul cultură, îmi vine să pun mâna pe revolver".

...Şi o întrebare îşi face tot mai mult loc: „Pânea au reuşit s'o desfiinţeze, untul l-au înlocuit cu tunuri, jumătate din teritoriul ţării este un imens lagăr de concentrare. Acum naziştii au izbutit să desfiinţeze şi cartea. După atâtea „rezultate", ce mai pot „realiza"? Şi toate acestea numai în patru ani. Mai tari ca Gengis-Khan, distrugătorul de civilizaţii... — T.

Douăzeci de ani de la moartea lui Al. Mateevic

Sunt douăzeci de ani de când s'a stins în floarea vieţii Al. Mateevici, căci nu avea decât 29 de ani. Talentul pe care-l făgăduiau versurile sale nu a avut vreme să se maturească şi să-şi dea măsura.

In admirabila sa poemă „Limba noastră" s'a dezvăluit pentru prima oară simţul sufletului românesc din Basarabia, care s'a păstrat cu atâta putere şi a mocnit un veac sub apăsarea întunecată a ţarismului. La congresul învăţătorilor de peste Prut în 1917 a izbucnit această conştiinţă tainică şi stăruitoare a poporului nostru şi s'a concretizat prin versurile tânărului basarabean, care pot sta alături de „Doina" lui Eminescu, „Noi vrem pământ" a lui Coşbuc, prin elanul, sinceritatea şi pasiunea cu care sunt scrise.

Limba noastră-i o comoară
In adâncuri înfundată
Un şirag de piatră rară
Pe moşie revărsată.

Limba noastră-i foc ce arde
Intr'un neam ce fără veste
S'a trezit din somn de moarte
Ca viteazul din poveste.

Limba noastră-i numai cântec
Doina dorurilor noastre
Roiu de fulgere ce spintec
Norii negri, zări albastre.

Limba noastră-i frunza verde
Sbuciumul din codrii veşnici,
Nistrul lin ce'n valuri pierde
Ai luceferilor sfeşnici.

Limba noastră-s vechi izvoade,
Povestiri din alte vremuri;
Şi citindu-le 'nşirate
Te 'nfiori adânc şi tremuri.

Limba noastră e aleasă
Să ridice slavă 'n ceruri,
Să ne spue 'n hram şi acasă
Veşnicele adevăruri.

Limba noastră-i limbă sfântă
Limba vechilor cazanii
Care-o plâng şi care-o cântă
Pe la vatra lor ţăranii".

Iubirea limbii strămoşeşti a fost simţământul care a stăpânit mereu, sufletul şi inspiraţia lui Mateevici. In culegerea poeziilor sale care a apărut de curând în editura „Cartea Românească", găsim multe versuri care dovedesc grija pentru soarta limbii moldoveneşti şi patima cu care se ridică împotriva celor ce caută să-i strice farmecul.

Versurile sale de pe front, de la Mărăşeşti, „poeziile sociale pentru dreptate, voie şi pământ", poeziile în formă populară, toate sunt frumoase mai ales prin simplicitatea sinceră a sufletului poetului. E de remarcat mai ales poemul „Unirea" cu cele nouă strofe ale sale închinate „temeiului" care tot limba pe care „temeiului celui puternic şi bătrân" care tot limba este, acea limbă pe care el o caracterizează „cântare din păduri".

Se cuvine să-l pomenim cu dragoste pe acest frate statornic, ce a murit de pe urma unei boli căpătată ca duhovnic militar pe front şi ale cărui accente răsună atât de adânc şi astăzi în sufletele noastre otrăvite de atâtea manifestări false şi perfide a unei simulate iubiri de neam.

Generaţia de azi

Cu titlul de mai sus a apărut o publicaţiune lunară, editată în strălucite condiţiuni tehnice şi slujind un ideal, pentru realizarea căruia ne are necondiţionat alături: libertatea. Intru realizarea acestui postulat „Generaţia de azi" aşa cum este şi firesc, înţelege să lupte împotriva extremismelor de dreapta şi de stânga. Păstrând linia de mijloc şi crezând puternic în Democraţie, „Generaţia de azi" va lupta din răsputeri la instaurarea unei morale democratice.

„Gruparea „Generaţia de azi" este organic ataşată ideii de Libertate, singura susceptibilă de a satisface ireductibila demnitate umană". Decât, cercetând cuprinsul am găsit o notă care contrazice această admirabilă profesiune de credinţă.

Comentând îndepărtarea d-lui Mircea Eliade din Universitate, „Generaţia de azi" care s'a declarat că luptă împotriva extremismelor de dreapta şi de stânga publică următoarele:

„Se şopteşte însă că măsura luată în contra lui Mircea ar fi dictată de crezul politic al acestuia, care este mărturisit de extremă dreaptă. Deşi adversari ai extremismului — atât de dreapta cât şi de stânga — mărturisim că noi nu găsim în această explicaţie şoptită şi o justificare valabilă".

Nu-i păcat că această buturugă mică, oricât s'ar căuta a o atenua prin interpretări subtile, să răstoarne carul mare, care cuprinde belşugul unei strălucite profesii de credinţă?

Gând românesc

Ultimul caiet al revistei „Gând românesc" editat de soc. de cultură „Astra", cuprinde un mănunchi de foarte interesante colaborări din care desprindem pe aceia a d-lui Lucian Blaga cu un fragment din „Geneza metaforei şi sensul culturii", a părintelui Agârbiceanu cu o nuvelă admirabilă „Am ajuns pe 'nserat", a d-lor V. Băncilă, N. Mărgineanu, O. F. Popa, P Sergescu, Sabin Drăgoi şi a d-rei Y. Rossignon, un remarcabil talent care semnează două poeme, două mici bijuterii: Cântec pentru veacul nou şi Psalm. Din culegerea materialului redacţional şi din felul cum este tipărită această publicaţiune, atât de necesară, se degajează dragostea pentru cultură şi pentru frumos, obláduirea înţelegătoare a d-lui Ion Chinezu, redactorul revistei.

„Carpaţii"

„Carpaţii" e titlul unei reviste de specialitate: vânătoare, pescuit, chinologie. Ultimul număr aduce pe lângă articole de strictă specialitate şi surpriza unei colaborări de mare preţ, a celui mai de seamă prozator român: d. Mihail Sadoveanu. „Balta zănelor" este o pagină de antologie. Sub evocarea măiastră a d-lui Sadoveanu, lucrurile descrise capătă chip, trup şi graiu şi se 'nfăţişează minunat în faţa ochilor noştri.

Deasemeni d. Emil Coliu publică o sugestivă întâmplare vânătorească.

Tipărită în condiţiuni admirabile, cuprinzând numeroase clişee care completează şi agrementează textele, revista „Carpaţii" este o publicaţiune utilă.

ŞT.

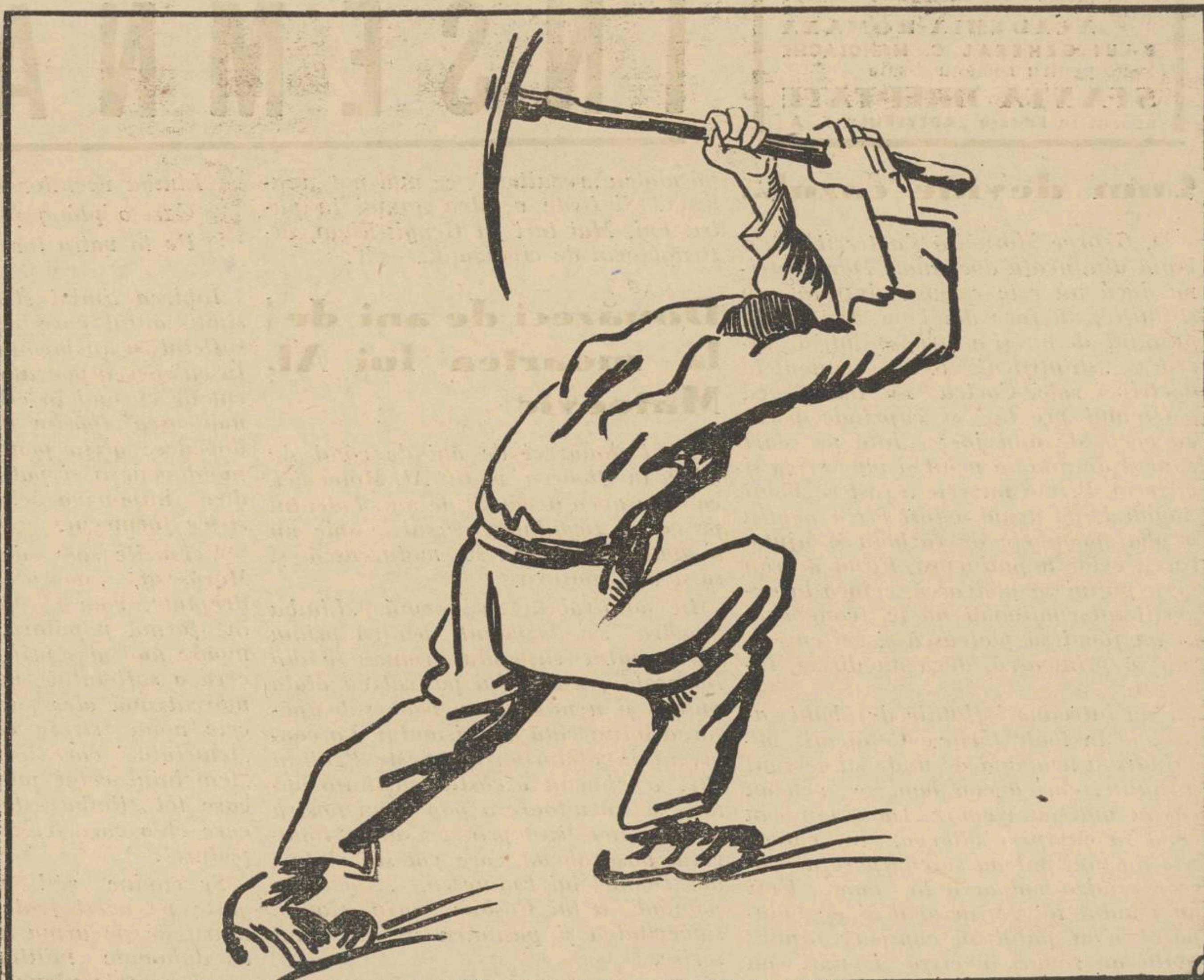

La ce vârstă sunt bărbaţii seducători?
Iată un plebiscit care va stârni interes şi curiozitate
Excelenta revistă lunară
MAGAZINUL
pe luna August, publică răspunsurile primite la acest plebiscit, din partea doamnelor şi domnişoarelor, din diferite clase sociale.
„MAGAZINUL" pe August, a apărut în 140 pagini, cu sute de fotografii şi un bogat material literar, şi se vinde numai cu 25 lei exemplarul.

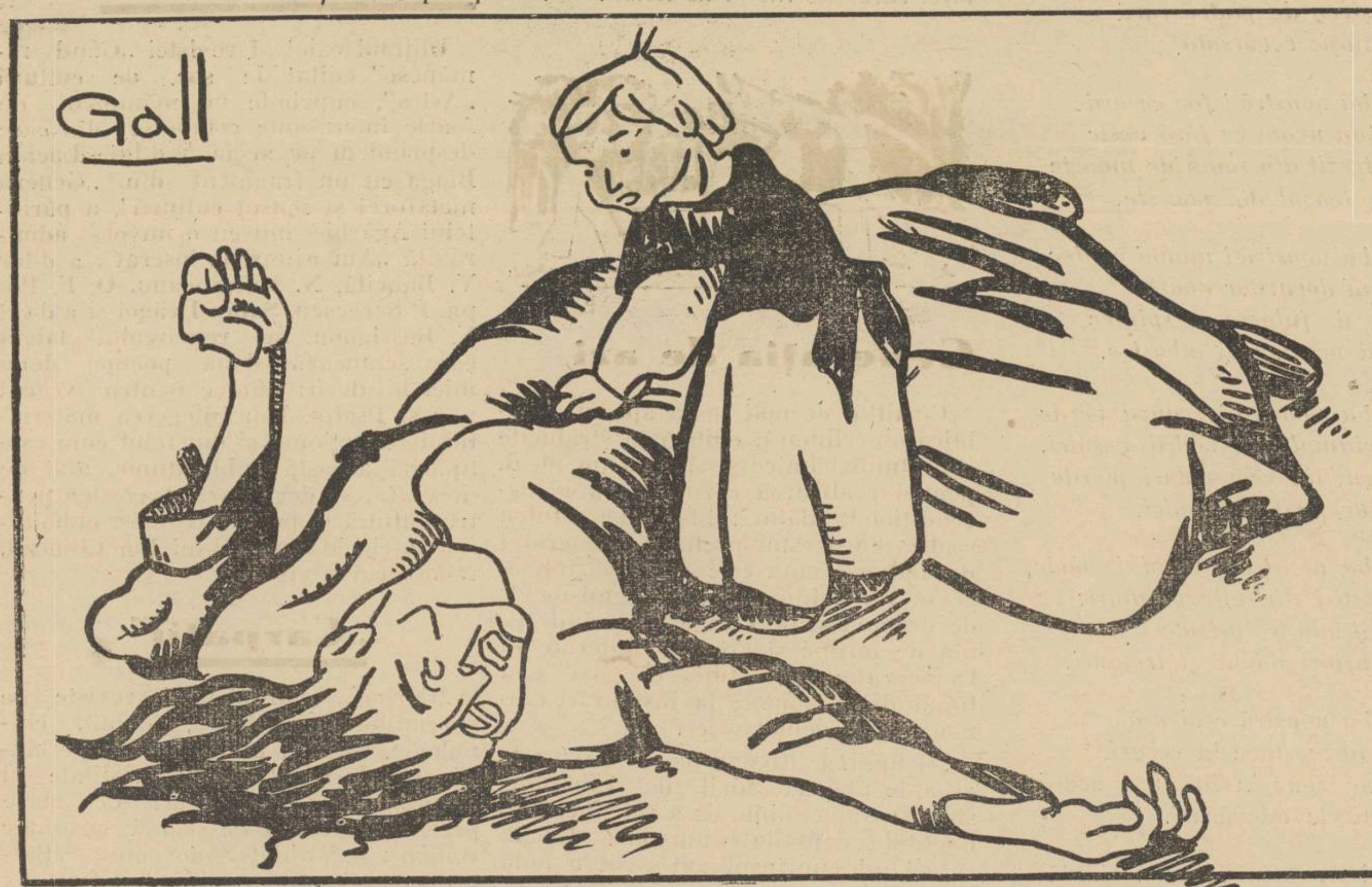
Economiştii anunţă încetarea crizei şi începutul prosperităţii economice.

O familie prosperă...

Capitala in plină prosperitate...

Una care n'a apucat să vadă prosperitatea...

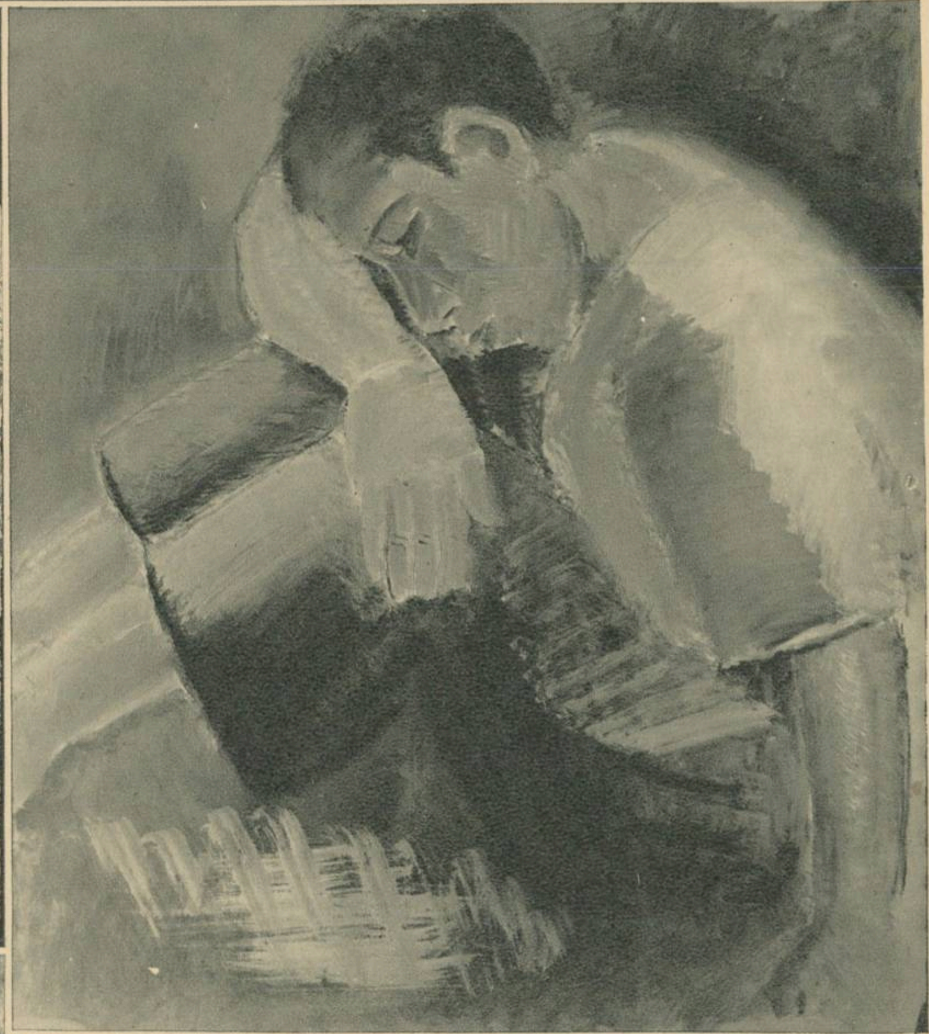
Unul care caută un economist să-l întrebe de prosperitate...

ECONOMIŞTII: — Hiadem mai bine acasă. In biurou, din cărţi, se vede mai bine prosperitatea decât pe stradă...

Desen, culoare, expresie...

Peisaj-Bucureşti

Portret

lui Alexandru Phoebus, ca şi principalii colecţionari: prof. dr. Cantacuzino, Malaxa, etc.

Pictura lui Alexandru Phoebus — făcută în ulei şi guaşă, se caracterizează prin desen — precis, sigur, fin... care răzbate chiar din formele cele voit fumurii şi întortochia-

Peisaj-Bucureştii vechi

te, uneori mult acoperite de culoare.

Peisajele au când umbra tristă a unor vechi case de mahala, „bodeguţe" şi cafenele cu aer specific oriental, — când lumina veselă a câmpului şi poenelor.

Portretele au o mare putere de expresie — prin ochii vorbitori, ca şi prin orice cută a figurii. Unele portrete parcă sânt făcute după personagiile lui Pirandello în căutarea unui autor — portrete pline de straniu şi de durere. Alte portrete exprimă — dimpotrivă, — vigoare, sănătate, concentrare adâncă...

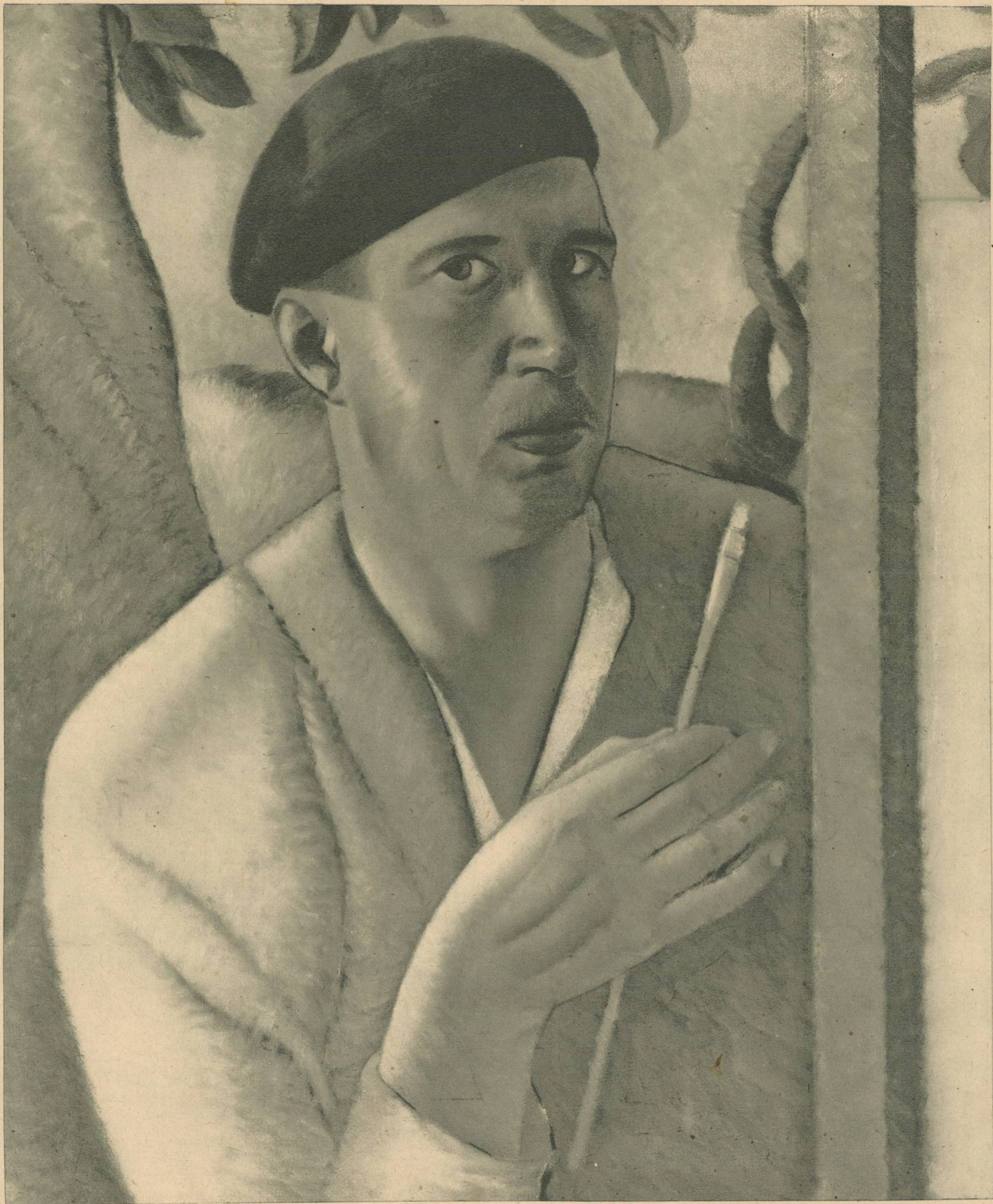
Muncitorul din acest număr e o compoziţie reuşită — care reflectă energie, seriozitate şi un impresionant tragic al vieţii.

Prin originalitatea lui, prin factura nouă şi totuşi fără exagerări, — Alexandru Phoebus se situiază printre bunii noştri pictori.

Peisaj-Bucureşti

Biserica Mavrogheni (1936)

Adevěrul literar și artistic

Alexandru Phoebus Auto-portret (1937)

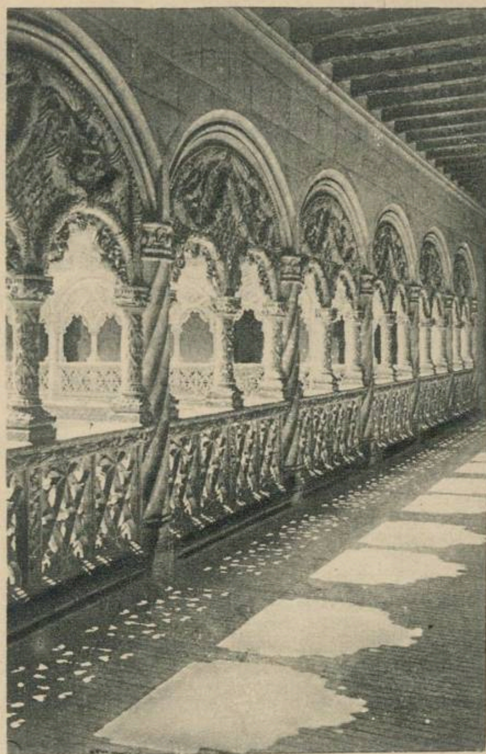
Anul XVIII, Seria III-a, No. 873 1937 August 29 20 Pagini, Lei 5

Adevĕrul literar și artistic

BIBLIOTECA CENTRALA „ASOCIAȚIUNII" SIBIU

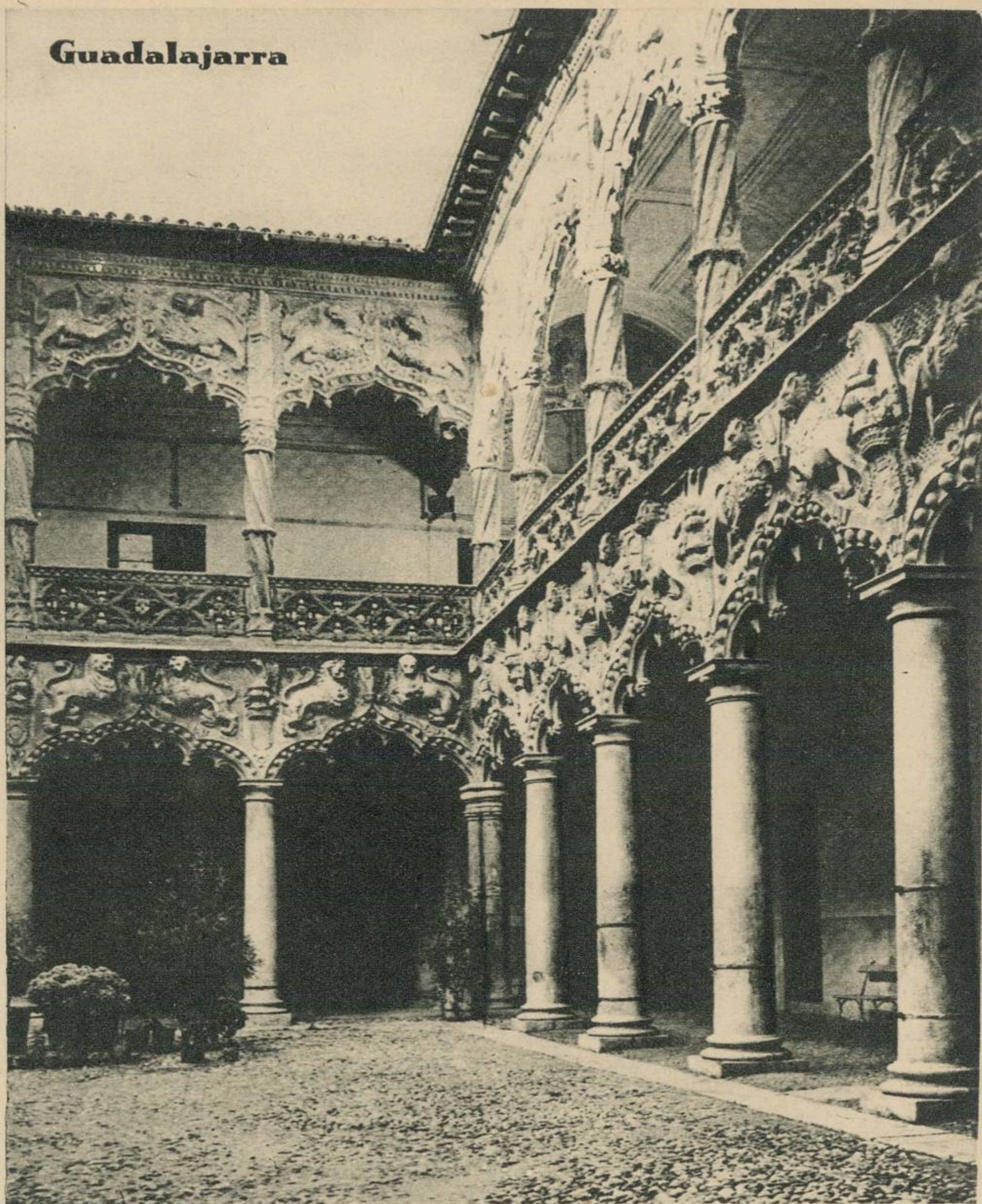
Cu chitara

Valladolid

Porturi din Candelario

Guadalajarra

Spania

Zilnic, telegramele din Spania ne anunță ravagiile artileriei sau ale bombelor de avion. Ici s'a prăbușit o cupolă de biserică, colo — o casă veche, în altă parte — o friză sau un capitel de coloană...

Tezaurul de artă al Spaniei se pulverizează.

De ce? Fiindcă latifundiarii nu vor să renunțe la situația lor, iar poporul se luptă pentru pământ și libertăți.

In lumina tragediei spaniole, cât de înțeleaptă și de precaută ne apare clasa dirigentă din România — unde exproprierea s'a făcut fără nici o frământare!

Pe catastrofa din Spania, plângem nu numai suferința omenească, trecătoare — ci și mutilarea Artei... eterne!?

Alcazarul Pirineilor ↓

Escurialul